

GOVERNMENT OF INDIA

ARCHÆOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHÆOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO.

9203

CALL No.

B.Sa2 / Mah / Sen

LE MAHÂVASTU

SOCIÉTÉ ASIATIQUE

COLLECTION D'OUVRAGES ORIENTAUX

SECONDE SÉRIE

9303

महावस्तु अवदानं

LE MAHÂVASTU

TEXTE SANSKRIT

PUBLIÉ POUR LA PREMIÈRE FOIS

ET

ACCOMPAGNÉ D'INTRODUCTIONS ET D'UN COMMENTAIRE

PAR É. SENART

TOME DEUXIÈME

BSa2
Mah/Sen

PARIS

IMPRIMÉ PAR AUTORISATION DU GARDE DES SCAUX

À L'IMPRIMERIE NATIONALE

M DCCC XC

1882

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. .... 9203 .....

Date ..... 5-8-57 .....

Call No. .... B 5a 2 .....

Mah / Sen

PRÉFACE.

J'ai suivi dans la préparation de ce second volume les règles que j'ai exposées dans la préface du premier. Je n'ai rien de particulier à ajouter¹.

Je tiens du moins à remercier M. le docteur F. Hartmann du concours si obligeant qu'il m'a prêté en reportant les variantes de ma copie originale sur le manuscrit destiné à l'impression. C'est une besogne pénible et fastidieuse dont il s'est acquitté avec un soin qui commande ma gratitude.

Quoique soulagé ainsi d'un rude labeur, je crains que mes mauvais yeux ne m'aient pas servi dans la correction des épreuves avec une sûreté invariable. Je réclame quelque indulgence pour les fautes d'impression que j'ai pu laisser passer. Si fort qu'un philologue doive toujours regretter les moindres inexactitudes, j'ai la confiance qu'elles ne portent, en tout cas, que sur des détails sans gravité.

Le retard qu'a subi la publication de ce volume mériterait davantage des explications et des excuses. Mais, à vrai dire, ce serait pour moi une récompense précieuse si j'osais penser que

¹ On me permettra seulement de consigner ici une observation que j'ai omise dans la préface du volume précédent. Elle se rapporte à la lettre π . Il n'existe dans nos mss. qu'un seul cas où une différence soit faite entre π et π ; l'orthographe π est, en dehors de cette exception unique, seule usitée. Je me suis, dans le texte, conformé en général à l'usage classique. Mais je tiens à signaler le fait pour mettre le lecteur en garde contre certaines inconséquences qui auraient pu se glisser, à cet égard, dans la transcription des variantes.

ce retard eût été regretté par mes confrères en indianisme. Plusieurs circonstances y ont contribué et je n'en suis pas entièrement responsable.

Je ferai de mon mieux pour que le troisième volume vienne plus promptement compléter une publication à laquelle je remercie une fois de plus la Société asiatique d'avoir accordé son libéral patronage.

INTRODUCTION.

Les quatre examens (*vitahita*) auxquels se livre le Bodhisattva avant de descendre sur la terre : examen du temps, du lieu, du dvīpa et de la famille où il convient qu'il naisse (p. 1, l. 1).

Les Bodhisattvas naissent soit dans une famille de kshatriyas, soit dans une famille de brâhmanes, suivant que, à l'époque donnée, les uns ou les autres ont la prépondérance (— 1, 5). Les quatre-vingts qualités propres à la famille dans laquelle naît un Bodhisattva (— 2, 6). Le Bodhisattva procède au « grand arrangement » (*mahāsaṃvidhāna*) en vertu duquel des milliers de devas descendent sur la terre pour repaître dans diverses familles, devenir ses contemporains dans sa dernière carrière, et par leur conversion favoriser sa mission et son apostolat (— 2, 17). Le Bodhisattva, après avoir reconnu que Çuddhodana est le père qu'il lui faut, cherche une mère convenablement douée et qui ne soit plus destinée à vivre que dix mois et sept jours (— 2, 30). La mère d'un Bodhisattva ne doit pas survivre plus de sept jours à la naissance de son fils. Pourquoi? C'est qu'il ne convient pas que, après lui avoir donné la vie, elle se livre jamais plus au plaisir (— 3, 16). Le Bodhisattva reconnaît que la première reine de Çuddhodana est bien la mère qu'il lui faut (— 3, 20).

Récit en vers. Le Bodhisattva, découvrant les qualités de Mâyâ, annonce aux devas que c'est d'elle qu'il va naître. Louanges des devas qui déclarent qu'ils l'accompagneront parmi les hommes et annoncent sa glorieuse mission (— 4, 19).

Mâyâ va déclarer à Çuddhodana son désir de passer la nuit seule sur la terrasse du palais Dhritarâshṭra, que le roi fait aussitôt orner

pour la circonstance (— 5, 18). Le soir venu, la reine annonce au roi le vœu qu'elle fait de respecter les onze préceptes¹, puis, entourée de ses femmes, elle se rend au palais et s'étend sur la couche qui lui a été préparée (— 6, 19). Apercevant la reine, les devas et les filles des devas s'assemblent autour d'elle sur le haut du palais; ils font pleuvoir des fleurs et chantent sa beauté en prédisant sa maternité glorieuse (— 7, 18). Tous les génies font la garde autour de Mâyâ et le Bodhisattva s'apprête à descendre du ciel. C'est alors que la reine voit en songe un jeune éléphant blanc à six défenses entrer dans son sein (— 8, 18). C'est la nuit de la pleine lune en conjonction avec le nakshatra Pushya que naît le futur Buddha. Les qualités de sa mère (— 9, 6). Le Bodhisattva émet un jet de lumière qui étonne les devas et il proclame que le temps est arrivé de « renverser sous les coups de la sagesse la forteresse de la vieillesse et de la mort » (— 9, 19). Le Bodhisattva entre en pleine conscience dans le sein de sa mère, Strophes en son honneur (— 10, 8).

Sextuple tremblement de terre qui se produit à ce moment (— 10, 17). Tous les dieux et tous les génies s'empressent de venir veiller autour du nouveau-né; c'est le fruit des bonnes œuvres accumulées par lui (— 11, 17).

Au matin la reine raconte son rêve au roi, qui apprend des astrologues que le fils qui doit lui naître sera ou un roi Cakravartin ou un Buddha parfaitement accompli (— 12, 14). Mahâbrahmâ énumère quelques songes qui annoncent des naissances extraordinaires; la reine interrogée déclare que c'est un Cakravartin qu'elle porte dans son sein; mais les dieux prononcent le nom de Buddha et Mahâbrahmâ annonce la naissance d'un Buddha futur (— 14, 11).

¹ Les diverses énumérations de çilas sont très variées. Burnouf s'en est occupé dans le 11e appendice du *Lotus*. Ici nous avons : 1° Ahimsâ; 2° Charité; 3° Renoncement au roi; 4° aux liqueurs fermentées; 5° au mensonge (7); 6° au langage laid (वृत्ति est, par une confusion amusante, employé comme antithèse de सत्य, quoique ce mot soit, en réalité, un dérivé de सति); 7° à la rancune; 8° au langage grossier; 9° à l'envie; 10° à toute violence à l'égard des êtres; 11° aux fausses doctrines.

Privilèges personnels, miracles, visites et hommages divins que la présence du Buddha et sa puissance (*teja*) assurent à la reine (— 16, 19). Le Bodhisattva est assis, les jambes croisées, dans le côté droit de sa mère, sans être atteint par aucune impureté, et sa mère le voit, illuminant son sein comme s'il était d'or (— 16, 20). Les dieux viennent nuit et jour adorer le Bodhisattva qui les salue de la main, sans blesser sa mère; aucune conversation profane. Des milliers d'Apsaras entourent la mère du Buddha dans la veille et dans le sommeil. Développement partiel en vers (— 18, 6).

La mère d'un Buddha futur ne lui donne le jour que le dixième mois accompli (— 18, 8).

Préparatifs faits par l'ordre du roi et miracles accomplis par les devas pour orner le Lambinivana en vue de la visite de la reine (— 19, 14). Mâyâ arrive au jardin et saisit d'une main la branche d'un plaksha; les Apsaras, les quatre Lokapâlas et tous les devas viennent se mettre à ses ordres (— 20, 8). Le Bodhisattva apparaît sans le déchirer par le côté droit de sa mère, qui reste debout. «Les Tathâgatas apparaissent sous une forme spirituelle; c'est pourquoi le flanc de leur mère n'est point blessé et pourquoi elle ne souffre pas» (— 20, 17).

Le Bodhisattva en naissant fait sept pas et pousse un éclat de rire. Pourquoi? (— 22, 7.) Répétition partielle des miracles de la naissance: les deux fontaines d'eau froide et d'eau chaude qui apparaissent pour baigner le Bodhisattva (— 23, 7). Tronc d'açvattha qui, à la naissance du Buddha, surgit au centre des mondes. Devas et Apsaras accourent en récitant des strophes. (— 24, 8). Récit des miracles continué dans le même mètre: parasol au ciel, éventail, les deux fontaines, pluie de fleurs et musique céleste (— 25, 10). Naissances qui accompagnent celle du Bodhisattva (— 25, 14).

Guddhodana ordonne le retour de la reine. Le Bodhisattva revient sur un palanquin fabriqué par Viçvakarman, porté par les quatre Lokapâlas et escorté par Indra et Brahmâ (— 26, 2).

Le prince est conduit au temple de la déesse Abhayâ qui, loin d'ac-

cepter ses hommages, se prosterner devant lui. La prospérité de tous, produite par sa naissance, lui vaut le nom de Sarvārthasiddha (— 26, 15).

Le prince étant revenu au palais, Āuddhodana voudrait avoir son horoscope. De peur d'erreur, huit mille dieux, se donnant pour des astrologues habiles, se présentent pour parler au roi qui les accueille avec empressement. Ils demandent à voir l'enfant et signalent au roi les trente-deux signes qui le caractérisent comme Mahāpuruṣa (— 30, 6).

Asita est un rishi du Dakṣiṇāpatha, fils d'un brāhmane d'Ujjayīni et établi dans le Vindhya avec Nālaka et cinq cents autres disciples. Frappé des miracles qui se produisent, et en reconnaissant la cause, il arrive à travers les airs à Kapilavastu (— 31, 15). Mis en présence de l'enfant que les naimittikas (tireurs d'horoscope) ont déclaré devoir être un Cakravartin, il découvre leur erreur et pleure à la pensée que, quant à lui, destiné à mourir bientôt, il n'entendra pas la loi. Puis il rassure le roi sur la cause de ses larmes, lui annonçant que son fils sera un Buddha (— 33, 6).

Répétition en vers (— 43, 5).

Des quatre motifs sur lesquels Asita fonde sa prédiction, explication qui se rattache immédiatement à la fin du récit en prose, p. 33, l. 5 (— 43, 8). Les quatre-vingts signes secondaires (*anuvyañjana*) des Buddhas¹. L'énumération est terminée par trois strophes d'intention édifiante (— 45, 3).

Le Bodhisattva, s'étant rendu au « jardin », voit un serpent et une grenouille soulevés par une charrue et pris par un des enfants du palais. Cette vue émeut sa pitié et éveille sa résolution d'arriver à l'extinction de l'existence (— 45, 12). Assis sous un djambou, il atteint au premier dhyāna, et quoique le soleil ait tourné, l'ombre ne cesse

¹ Cette énumération, qui ne se lie au récit par aucun essai de transition, est véritablement une addition secondaire destinée à donner satisfaction aux lecteurs qui pourraient choquer l'absence, dans le texte, de toute mention des signes secondaires, à côté des *lakṣaṇa*.

pas de le protéger. Cinq rishis qui vont à travers les airs de l'Himâlaya au Vindhya se sentent soudain arrêtés en passant au-dessus de lui. Les devas leur expliquent que leurs pouvoirs magiques sont rompus par la présence du Bodhisattva, dont ils annoncent et glorifient la mission (— 47, 2). À l'heure du repas, on cherche le prince qu'on retrouve sous son arbre; témoin du miracle, Çuddhodana, frappé d'admiration, se prosterne devant son fils (— 47, 19). En voyant le goût du prince pour la méditation, Çuddhodana se prend à redouter que la prédiction d'Asita ne se réalise; pour le retenir au palais, il veut l'entourer d'un nombreux harem. Il fait convoquer au « jardin » toutes les filles des Çâkyas pour que Siddhârtha leur distribue des bijoux. Parmi elles, Yaçodharâ, fille de Mahânâma, s'avance vers le prince d'un air plein de pudeur (— 48, 8). Ce n'est pas la première fois; même chose lui est déjà arrivée dans une circonstance antérieure.

Mañjarījâtaka. — Un brâhmane du gotra Kauçika, originaire de Bénarès, menait jadis la vie de rishi dans l'Himâlaya. Malgré ses austérités, il n'était point porté à l'aumône. Un de ses parents, renaissant parmi les Gandharvas sous le nom de Pañçaçikha, s'en aperçoit et demande à Çakra, le roi des devas, son concours pour le convertir (— 49, 9). Le Gandharva (?), Candra, Sûrya, Mâtali, le cocher de Çakra et Çakra lui-même se rendent tour à tour à l'ermitage vers l'heure du repas demandant au rishi l'aumône d'une partie de sa nourriture; repoussés par lui, ils peignent tour à tour devant lui les mérites de la charité et les châtements de l'avarice. Le Kauçika, éclairé enfin, promet de changer de conduite : « Je ne voudrais pas boire, fût-ce l'aupita, sans en avoir donné auparavant une part » (— 53, 16). Les filles d'Indra vont du mont Gandhamâdana présenter leurs hommages au rishi en lui offrant une branche des arbres divins. Il la refuse et l'attribue « à la plus digne », et, comme elles le prient de la désigner, il

¹ Il semble qu'il apparaisse transformé en chien, ce qui est bien extraordinaire. Mais notre texte a deux lacunes qui obscurcissent la suite du récit, précisément aux deux passages où intervient l'ex-parent devenu Gandharva, p. 49, l. 12, et p. 52, l. 17.

les renvoie à Indra qui les renvoie au rishi (— 55, 5). Mâtali, le cocher d'Indra, est dépêché près de lui, porteur d'ambrosie. Le rishi ne veut pas accepter; il proteste que l'ambrosie même tournerait à sa perte s'il ne commençait par en faire l'aumône (— 56, 10). Les quatre filles d'Indra sont à leur tour envoyées vers lui avec l'ampita. Tour à tour il demande à Çri, à Çraddhâ, à Açâ de se nommer; elles lui disent leur nom et lui demandent la faveur de l'ampita; il refuse en raison de leurs œuvres fonestes (de la prospérité qui fait dédaigner la vertu: de la confiance qui, mal placée, détruit la vertu; de l'espérance qui trompe tant d'efforts) (— 59, 13). Il donne finalement l'ambrosie à Hri (la Pudeur) qui, elle, n'osait même pas la demander, et lui fait les honneurs de son ermitage (— 61, 12). La déesse retourne auprès des dieux pour leur annoncer sa victoire. Mâtali est expédié près du rishi pour en connaître les motifs; le rishi les lui explique dans quelques strophes dont le texte est fort altéré. Un distique finit l'histoire en annonçant que, grâce à ses bonnes œuvres, le rishi, après sa mort, monta au ciel (— 63, 17). Déjà, dans cette circonstance, Yaçodharâ, qui était alors Hri, s'est approchée « avec modestie » (— 64, 6).

Une question des bhikshus qui est ici transposée (cf. p. 64, l. 8, note) indique au moins quelle conclusion recevait l'histoire ici tronquée de la distribution des bijoux: « Comment se fait-il que Yaçodharâ n'ait pu être satisfaite par tous les présents que lui a faits le Bodhisattiva? » Le Buddha répond que ce n'était pas la première circonstance où pareille chose arrivait (— 64, 13).

Godhâjâtaka. — Le roi Suprabha, de Bénarès, avait exilé son fils Sutejas dont il enviait et redoutait la popularité. Le prince et la princesse vivaient donc dans la forêt, quand un jour, en l'absence du prince, un chat apporta une *godhâ* (sorte de lézard?) qu'il venait de tuer. A son retour, le prince apprend à sa femme que l'animal est comestible, et il le fait cuire; puis, profitant de l'absence de la princesse, il le mange tout entier, et quand elle revient, il l'assure contre toute vraisemblance que la bête s'est sauvée. D'où mécontentement de la princesse

(— 66, 9). Le roi Suprabha étant mort sur ces entrefaites, Sutejas devient roi; mais, quoi qu'il fasse, il ne réussit pas à satisfaire la reine; toujours elle garde au cœur sa rancune pour la godhâ qu'il n'a pas voulu partager avec elle (— 67, 7). Déjà, dans cette occasion, Yaçodharâ, qui alors était la femme de Sutejas, n'a pu être satisfaite (— 67, 13). — Ce n'était pas, dans le jardin, au moment de la distribution des bijoux, la première fois que le Bodhisattva faisait à Yaçodharâ de riches présents.

Hārāpradnājātaka. — Jadis, étant roi de Bénarès, il donna à la première reine, alors Yaçodharâ, en témoignage de son amour un collier précieux orné d'une pierre merveilleuse où se voyaient les quatre dvīpas et le mont Meru (— 68, 18).

Quand le Bodhisattva eut quitté le palais et sa famille, son cousin Devadatta demanda à Yaçodharâ de devenir sa femme. Elle refusa. Ce n'était pas la première fois qu'elle donnait au Bodhisattva ce témoignage de préférence et de fidélité (— 69, 10).

Vyāghrjātaka. — Un jour les animaux à quatre pieds, s'étant réunis pour choisir un roi, décidèrent qu'ils reconnaîtraient pour chef celui qui, le septième jour, arriverait le premier à l'Himâlaya. Ce fut la tigresse qui arriva première. Désireux d'avoir un mâle pour chef, les animaux la mirent en demeure de choisir un époux qu'ils reconnaîtraient pour roi. Malgré les autres sollicitations, ce fut le lion qu'elle choisit (— 70, 11). — Rédaction en vers (— 72, 3). La tigresse était alors Yaçodharâ; le Bodhisattva le lion (— 72, 14).

Yaçodharâ arrivant la dernière, après que tous les bijoux étaient distribués, le prince lui donna son propre collier auquel il ajouta encore un précieux anneau (— 73, 9).

Instruit des marques de préférence données à Yaçodharâ par le prince, Çuddhodana la demanda pour lui en mariage à son père Mahânâma; celui-ci refusa par la raison que le prince n'avait pas reçu l'éducation virile qui convenait. Çuddhodana était désolé de cet affront;

son fils, ayant appris la cause de sa peine, le persuada de faire publier un défi : le prince se mesurerait dans sept jours avec tous les concurrents, dans tous les arts et tous les exercices (— 74, 7).

Au jour dit une grande foule accourt. Le Bodhisattva donne d'abord la mesure de sa force en jetant par dessus les sept murailles d'enceinte un éléphant gigantesque que Devadatta avait tué, mais sans pouvoir en débarrasser la porte de la ville, et que Sundarananda n'en avait pu écarter que de quelques pas (— 75, 16). Le roi et tous les Çakyas étant présents, le Bodhisattva montra sa force dans tous les exercices et en particulier dans le tir à l'arc, étant parvenu seul à bander l'arc de son grand-père Siṃhabahu (— 76, 16).

Histoire de Dharmapāla. — Sous le règne de Brahmadatta à Bénarès, le prouhita Brahmayus ayant un fils le donna pour l'instruire à un savant brâhmane établi dans l'Himālaya. Près de l'ermitage était un étang hanté par un Rākshasa féroce contre lequel le maître avait mis l'enfant en garde. Il était aussi habité par un Nāga avec le fils duquel le jeune novice entretenait d'affectueuses et pieuses relations. Un jour qu'il était descendu dans la demeure souterraine de son ami, vint à passer un jeune novice de sa taille et de son air qui, s'étant baigné, fut à demi dévoré par le Rākshasa. Le brâhmane, en trouvant ces tristes restes, ne douta pas qu'ils ne fussent ceux de son élève de Bénarès; il lui rendit les derniers honneurs et porta les cendres à son père; mais celui-ci refusa de croire à ce malheur; sa famille était une famille vertueuse où il était sans exemple que l'on mourût si prématurément. En effet, au retour, le brâhmane retrouva l'enfant plein de santé l'attendant dans l'ermitage (— 81, 16).

Dans cette circonstance le Bodhisattva, alors Brahmayus, « connut » que son fils n'était pas mort; de même, cette fois, il « connut » la poigne des Çakyas dont la tradition s'était perdue (— 82, 3).

¹ C'est-à-dire, je pense, il « reconnut ». Il est difficile d'imaginer entre deux histoires une liaison plus maladroite. Je ne puis pourtant pas qu'en puisse entendre l'explication autre-
ment.

Ce n'était pas la première fois que le Bodhisattva lançait une flèche très loin.

Histoire de la flèche merveilleuse. — Étant jadis roi de Bénarès, il lança de Takshaçiṭā, où il s'était provisoirement retiré, une flèche qui alla briser le tabouret d'un roi ennemi qui assiégeait dans Bénarès le frère qu'il y avait laissé en charge du pouvoir. Le roi leva un sanctuaire en l'honneur de cette flèche, l'adora et leva le siège (— 83, 11).

Ce n'était pas la première fois que le Bodhisattva conquérait Yaçodharā par son adresse.

Histoire d'Amarā, la fille du forgeron. — Mabaushadhā, fils d'un villageois de Yavakaechaka, rencontra Amarā, la fille d'un forgeron d'un village voisin, et s'en éprit. Renseigné par elle, en une série d'énigmes, sur son nom, sa famille, etc., il la demanda en mariage à ses parents qui déclarèrent qu'ils ne la donneraient qu'à un forgeron (— 87, 10). Mabaushadhā était un habile homme; il fit sept aiguilles combinées de telle sorte qu'elles entraient les unes dans les autres, et que toutes réunies en formaient une huitième; puis il vint annoncer sa marchandise dans le village d'Amarā (alors Yaçodharā) dont le père charmé de son chef-d'œuvre lui accorda aussitôt la main (— 89, 10).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva conquit Yaçodharā par son courage (89, 15).

Histoire de la belle Çrī. — Un marchand, accomplissant un sacrifice dans une ville maritime, réclama le concours d'un certain brâhmane ou d'un de ses élèves. L'un d'eux eut le courage de s'offrir pour traverser l'océan et aller gagner la récompense promise, à laquelle le brâhmane ajoutait la promesse de la main de sa fille Çrī. Il revenait à Vāravāli, quand en descendant de bateau il laissa tomber à la mer la bourse qui contenait la rétribution de sa peine. Il se mit aussitôt en devoir d'épuiser, s'il le fallait, l'océan pour retrouver son trésor

(— 91, 3). — Version en vers : le Bodhisattva étant étudiant brâhmanique avait perdu une pierre précieuse dans l'océan. Il menaça l'océan de le mettre à sec; voyant qu'il ne se laissait décourager ni par les difficultés de l'entreprise ni par ses représentations, la déesse de la mer lui rendit sa pierre précieuse (— 94, 3). A cette époque, Yaçodharâ était Çri, la fille du brâhmane, et le Bodhisattva, son élève (— 94, 13).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva conquiert Yaçodharâ au prix d'un grand labeur (— 94, 18).

Histoire de la Kinnari. — Un roi Sucandrima de Siûhapura avait entrepris de faire un sacrifice de tous les êtres. Toutes les victimes étaient déjà réunies quand les rishis lui firent remarquer qu'il y manquait une Kinnari. Le plus habile des chasseurs fut aussitôt dépêché pour en capturer une; il partit pour l'Himâlaya (— 96, 14). Arrivé dans un ermitage, il entendit des chants harmonieux; il sut que c'était la voix des Kinnaris, et innocemment, le rishi lui apprit qu'elles se réunissaient au nord de l'ermitage et qu'on ne pouvait se saisir d'une Kinnari que grâce à un *satyavākya* (affirmation véridique d'un secret propre à l'intéressé). Il s'approcha sans être vu et fit prisonnière la Kinnari Manoharâ, en lui déclarant qu'elle était la fille de Druma, le roi des Kinnaras; il l'amena à Sucandrima qui, voyant tout prêt, invita au sacrifice son voisin et ami le roi Subâhu de Hastinâpura (— 98, 7). Son fils, le prince Sudhama, se rend à Siûhapura, où à première vue il éprouve pour la Kinnari une passion partagée. Il détourne Sucandrima de l'exécution qu'il médite, et le détermine à relâcher toutes les victimes désignées en lui prêchant les dix préceptes (*daśaśâlâh*) dont l'*ahimsâ*, le respect de la vie (— 99, 18); puis il retourne à Hastinâpura avec Manoharâ (— 100, 7).

Là, uniquement occupé de son amour, il néglige tous ses devoirs, malgré les objurgations de son père qui finalement le fait enfermer et chasse Manoharâ. Celle-ci, après avoir renvoyé la foule qui lui fait cortège, se dirige au nord vers la capitale de son père. Rencontrant sur

les bords de la Catadru les chasseurs Utpalaka et Mâlaka, elle leur donne son anneau à remettre comme signe de reconnaissance à son époux Sudhanu quand il va s'empreser à sa poursuite (— 103, 2).

En effet, malgré les caresses du roi et les séductions du harem, le prince ne songe qu'à se mettre en route avec son suivant Vasantaka (— 104, 2). Vers : Sudhanu se met en route pour l'Himâlaya ; il rencontre les deux chasseurs qui lui rendent le message de Manoharâ, et, ne pouvant le décider à retourner, se déterminent à le suivre (— 105, 17). La prose reprend. Les compagnons suivent Manoharâ à la trace dans la montagne (— 106, 13). Ils arrivent à l'ermitage de Kâçyapa qui reçoit le prince avec bonté, et qui, n'ayant pas réussi par ses représentations à le détourner de son projet, le fait transporter avec ses compagnons par un singe dévoué à son service jusqu'au haut du Kailâsa, en vue de Niratî, la ville du roi des Kinnaras, à l'aspect charmant et aux sons mélodieux (— 109, 11). Arrêtés dans un jardin près de la ville, ils trouvent des préparatifs de fête en l'honneur du retour de l'absente. Sudhanu laisse tomber l'anneau dans des vases que l'on emporte pour le bain de Manoharâ. Celle-ci, en voyant l'anneau, reconnaît que le prince est arrivé ; elle l'annonce à son père qui, instruit de sa fidélité envers Manoharâ, l'accueille comme son fils, au milieu des plus grands honneurs (— 111, 15). Cependant, au bout de bien des années, Sudhanu désire revoir ses parents. Les Yakshas appelés Yambhakas l'emportent en un moment avec Manoharâ et ses compagnons à Hastinâpura où il se réveille au matin. Sa présence est aussitôt signalée ; son retour comble de joie le roi Subâhu, et il reprend avec la Kinnari possession du palais (— 113, 15). Déjà, dans cette circonstance, le Bodhisattva, qui était alors Sudhanu, a conquis non sans peine Yaçodharâ qui était alors Manoharâ la Kinnari (— 115, 4)¹.

¹ Le récit qui commence ici est présenté comme un morceau spécial, précédé d'un *sôdhai* particulier : Bhagavat étant à Câkrant, etc. La suite fera voir suffisamment que la narration ne suit point une marche normale et continue, mais qu'elle est coupée de morceaux mal assortis, déplacés ou faisant double emploi.

Énumération de toutes les douceurs et de tous les plaisirs que Çoddhodana assurait à son fils dans les trois palais qu'il lui avait fait construire (— 117, 14). Malgré tout le Bodhisattva reconnut que la vie monastique seule était pure et parfaite, et sous cette impression il renonça, malgré les larmes des siens, à la perspective de devenir Çakravartin (— 117, 20). Quittant le palais, il se rendit d'abord à Vaiçâli. Là il s'engage dans la confrérie d'Ārāḍa Kālāma. Mais, jugeant sa doctrine insuffisante, il se retire à Rājagriha (— 119, 7). Il s'y joint aux disciples de Udraka Rāmaputra; sa doctrine lui paraissant également inefficace, il se retire à Gayā (— 120, 18).

Sur le mont Gayāçirsha lui apparaissent les trois Analogies (*Upamā*) (— 123, 10). Il prend en conséquence la résolution d'arracher son corps et son esprit au désir, comme étant le moyen d'arriver à la connaissance, à la vue de la loi surhumaine (— 123, 15).

Il se rend alors à Uruvilvā, le village du Senāpati, sur la Nairāñjanā (— 123, 21). Là, dans un suprême effort, il tourmente et comprime son corps et son esprit de telle sorte que la sueur lui coule de tous les membres et se dégage en vapeur (— 124, 9). Il se livre à plusieurs reprises au dhyāna appelé *dāphānaka* (— 125, 7). Il se réduit à une si faible quantité d'aliments qu'il devient d'une maigreur affreuse, et que tout l'éclat de sa personne disparaît (— 129, 3). Il finit par se refuser toute nourriture (— 130, 6). Il reconnaît enfin que les austérités ne sont pas la voie qui mène à la connaissance, et il se demande si la vraie voie n'est pas celle qu'il a prise quand, avant de quitter le monde, il a atteint, à l'ombre du djambou, le premier *dhyāna*. Mais pour s'y engager il faut se nourrir et reprendre vigueur. Les devas s'offrent à lui introduire de la force sans qu'il ait besoin de manger. Il repousse cette hypocrisie et prend une nourriture fortifiante (— 131, 9).

Ayant retrouvé son énergie, ayant reçu le riz de Sujātā, il va se baigner dans la Nairāñjanā, et s'assied au pied de l'arbre de bodhi, sur la touffe de kuça. Il atteint successivement les quatre degrés de l'extase (*dhyāna*), la vue divine qui lui découvre tous les êtres et toutes

les existences antérieures; enfin, dans la dernière veille de la nuit, à l'aurore, il obtient la connaissance parfaite : il est Buddha (— 133, 13)¹.

Songes de Çuddhodana, de la tante du Bodhisattva et de Yaçodharā, que les Lokapālas, les chefs des deras et Brahmā interprètent comme annonçant la mission du Bodhisattva (— 136, 12). Le Bodhisattva voit aussi cinq songes. Il les expose et les explique à ses bhikshus, à Grāvastī, après qu'il a atteint l'illumination parfaite (— 139, 22).

Le Bodhisattva, réfléchissant que la perfection n'était pas possible dans le palais, prit la résolution de se vouer à la vie religieuse². Il fait part de sa résolution au roi qui le supplie de lui épargner ce chagrin. Cinq cents Çākya joignent leurs instances (— 141, 3). Le Bodhisattva consentira à demeurer si le roi peut lui garantir, ou quatre choses : l'exemption de la vieillesse, de la maladie, de la mort et de l'adversité; ou trois : des plaisirs divins, un bonheur continu, un bonheur durable; ou deux : l'extinction de l'orgueil et de l'égoïsme, ou même une seule : la pleine maîtrise de son âme débarrassée des cinq nīvarāpas, et comme naturellement Çuddhodana est impuissant à lui donner aucune de ces satisfactions, il se promet de les rechercher par la voie qu'il s'est tracée (— 144, 5). Çuddhodana, voyant les dispositions de son fils, cherche à l'en détourner par les plaisirs du harem. Mais le Bodhisattva continue sa méditation et ne voit que l'impermanence des choses humaines. Inquiet de son air triste, Çuddhodana lui en demande la cause (— 145, 14). Le prince expose à son père son sentiment de la fragilité des choses et de la misère de la vie périssable; toutes les excitations des sens sont impuissantes à le détourner de cette obsession, et le roi ne voit d'autre salut que s'il parvient

¹ La formule : « Ainsi parla Bhagavat, les bhikshus se réjouirent des paroles de Bhagavat » indique ici la fin du morceau commencé p. 115, l. 5.

² Le récit reprend ici, et dans des termes presque identiques, au point où il était p. 117, l. 15. Les parties intermédiaires se répètent ainsi comme des additions secondaires.

à lui faire concevoir quelque vive passion pour une des filles des Cākya en les faisant défiler devant lui (— 149, 22)¹.

Récit des quatre promenades au cours desquelles le Bodhisattva rencontre successivement un vieillard, un infirme, un mort et un religieux, dont la vue le confirme de plus en plus dans ses dispositions (— 157, 8). Mṛigī, la mère d'Ānanda, apercevant le Bodhisattva et l'admirant, se récrie sur le bonheur (*nirvāṇa*) des parents qui ont un tel fils. L'expression, saisie par le prince, achève de tourner ses pensées vers le *nirvāṇa*, et il n'a ni un regard ni une parole pour son admiratrice (— 157, 18).

Cependant Quḍḍibodana le fait enfermer par une porte énorme et le fait sévèrement garder. Mais les devas rappellent à Siddhārtha que le moment est venu de quitter le palais, que, sinon, l'heure a sonné où il va entrer en possession des sept ratnas du Cakravartin (et que sa mission sera dès lors manquée) (— 159, 2).

Rāhula descend à minuit du ciel des Tushitas dans le sein de sa mère. Le Bodhisattva éveillé voit autour de lui les femmes du harem endormies dans des poses abandonnées, et ce spectacle éveille en lui l'idée d'un cimetière (— 159, 11). Il se lève et se fait amener par Chandaka, malgré ses représentations, son cheval Kaṇṭhaka. Ni les cris de Chandaka, ni les honnisements de Kaṇṭhaka ne réveillent le palais (— 160, 10).

Les devas entourent le Bodhisattva et le couvrent de fleurs. Les quatre Lokapālas soutiennent les pieds de Kaṇṭhaka, le Yaksha Supra-tishṭhita ouvre la porte qui devait emprisonner le Bodhisattva et en étouffe le bruit (— 161, 4).

Le Bodhisattva sort (*abhinishkramaya*) de la maison pour aller à la recherche de la voie qui délivre de la naissance, de la mort, de toutes les souffrances (— 162, 4). Miracles qui accompagnent le départ du Bodhisattva, lequel s'éloigne en faisant vœu de ne rentrer à aucun

¹ Cette conclusion semble annoncer quelque épisode analogue à celui de la distribution des bijoux, peut-être celui-là même; mais la suite n'apporte aucun incident de ce genre. C'est une des nombreuses incohérences si apparentes dans tout ce contexte.

prix avant d'avoir atteint « l'autre rive de la vieillesse et de la mort » (— 164, 16). Le Bodhisattva est accompagné par les devas jusqu'à la ville d'Anomiya, à douze yojanas au sud de Kapilavastu, non loin de l'ermitage de Kācyapa: il renvoie Chandaka, le chargeant de saluer son père, sa mère nourricière et tous ses parents, et ne se laisse toucher ni par ses représentations, ni par la douleur de Kāṇṭhaka qui lui lèche les pieds. Il coupe sa mèche de cheveux qui ne convient pas à sa nouvelle profession et qui est emportée et adorée par les devas (— 166, 2). — Court aperçu en vers présenté comme introduction à un récit de l'Abhinishkramana (— 166, 10).

En donnant ses instructions à Chandaka, le Bodhisattva ne le charge d'aucun message pour Yaçodharā. Ce n'est pas la première fois qu'il agit de la sorte (— 166, 18).

Histoire de Cymā. — Il y avait à Takṣaṣilā un marchand du nom de Vajrasena. Il se rendait un jour à Bénarès avec un convoi de chevaux, quand sa caravane fut surprise et pillée par des brigands. S'étant échappé en se dérobant derrière un cadavre, il entra dans Bénarès par une conduite d'eau et se réfugia dans une maison abandonnée. Un vol ayant été commis cette nuit-là même au palais, les hommes de police en fouillant la ville le découvrirent endormi, encore couvert de sang, et, malgré ses protestations d'innocence, il fut considéré comme l'auteur du vol et condamné par le roi à être empalé (— 168, 8). On le menait au supplice quand une riche courtisane nommée Cymā l'aperçut et se prit pour lui d'une violente passion. Elle envoya aussitôt une de ses servantes promettre aux bourreaux une grosse somme s'ils le délivraient et exécutaient à sa place l'homme qui se présenterait. Elle vivait depuis dix ans avec le fils unique d'un marchand qui avait acheté sa possession pour douze années. Marquant une vive pitié pour le condamné et feignant de vouloir lui porter quelque nourriture, elle amena son amant à insister pour le faire lui-même; saisi par les exécuteurs, il fut mis à mort tandis qu'une servante envoyée derrière lui ramenait en secret le vrai condamné rendu à la liberté (— 170, 10).

Recueilli et fêté, il apprit bientôt quel avait été le sort de celui dont il occupait la place, et, redoutant pour lui-même une fin semblable, il songea à y échapper. Il décida la courtisane à le mener dans un parc voisin de la ville, et profita de leurs jeux dans l'étang et de leur solitude pour l'étrangler et fuir sans être vu (— 172, 9). Cependant Çyâmâ n'était pas morte; ses servantes la rappelèrent à la vie et la ramenèrent chez elle (— 172, 17). Se procurant aussitôt un cadavre, Çyâmâ l'enveloppa d'un linceul et donna le spectacle d'une grande douleur. Elle fit avertir le marchand que son fils était mort, et non seulement elle eut l'adresse, en prétextant des instructions suprêmes, de l'empêcher de revoir les traits de son prétendu fils, mais elle le toucha tellement par le déploiement de son chagrin qu'il la recueillit chez lui et la traita comme sa propre enfant (— 175, 2). A quelque temps de là il vint à Bénarès des acteurs que, à leur langage, Çyâmâ reconnut pour originaires de Takshaçilâ; elle les chargea pour Vajrasena d'un distique lui apprenant à mots couverts que celle qu'il avait cru étrangler était toujours vivante. Mais quoique informé que Çyâmâ vivait et qu'elle n'aimait point d'autre homme, le marchand n'en persista pas moins dans sa prudence (et ne lui renvoya aucun message) (— 176, 14). C'est Yaçodharâ qui était alors Çyâmâ, et le Bodhisattva le marchand de chevaux (— 177, 2).

Ce ne fut pas la seule circonstance où Yaçodharâ sauva le Bodhisattva de la mort (— 177, 8).

Histoire du Nâga Campaka. — Il y eut jadis à Bénarès un roi des Nâgas appelé Campaka, plein de vertu, qui, les jours d'uposatha, se livrait au jeûne sur le bord des grandes routes. Il fut un jour pris ainsi par un charmeur et ne songea pas un instant à se prévaloir de ses forces surnaturelles. A ce moment tous les arbres et toutes les fleurs en se fanant dans son palais annoncèrent le malheur dont il était menacé. Aussitôt sa première reine vint réclamer la protection du roi Ugrasena. Le charmeur fut bientôt retrouvé et dédommagé par des présents du roi pour la liberté rendue à Campaka (— 179, 16). Le

Nāga invita le roi Ugrasena qui, rassuré par ses protestations, finit par y consentir, à visiter son merveilleux palais. Les épouses du Nāga lui offrirent de riches présents, et le Nāga reconnaissant sauva plus tard le palais du roi d'un incendie qui allait le dévorer (— 181, 2). — Version partielle en vers, qui commence par la requête de la Nāgini venant demander au roi la délivrance du Nāga (— 188, 8). Formule finale des jātakas versifiés (— 188, 19). Déjà, dans cette circonstance, le Bodhisattva avait été sauvé par Yaçodharā qui était alors sa première reine (— 188, 21).

Chandaka revient avec Kaṇṭhaka à Kapilavastu où il s'acquitte de son message et fait de ce qui s'est passé un récit¹ qui plonge tout le palais dans la douleur (— 189, 16). Kaṇṭhaka refuse toute nourriture et verse des larmes abondantes; malgré tous les soins et toutes les caresses, il se laisse mourir de faim et renaît deva dans le ciel des Trāyastriṃśas (— 190, 15). Plus tard Maudgalyāyana, faisant une tournée parmi les dieux, rencontra le deva Kaṇṭhaka (— 190, 18). Admirant² le palais splendide où il vivait et toutes les merveilles dont il était environné, il lui demanda par quelles vertus il avait mérité de si grands avantages (— 193, 10). Le deva lui répondit qu'il n'était autre que Kaṇṭhaka et que c'était pour avoir été le serviteur docile du Bodhisattva qu'il avait obtenu rang parmi les dieux (— 195, 2).

Dans la forêt, les dieux font apparaître au Bodhisattva un chasseur avec lequel il échange contre des haillons rouges ses vêtements princiers (— 195, 11).

Le Bodhisattva se rend à l'ermitage du rishi Vasishṭha, qu'il frappe d'admiration; les élèves s'empressent de lui rendre les devoirs de l'hospitalité (— 195, 16). Version plus développée en vers; questionné

¹ Dans ce résumé, Chandaka signale l'échange par lequel le prince a troqué les vêtements royaux contre les vêtements jaunes d'un chasseur. L'épisode est bien connu, mais il manque dans le récit qui précède, et n'est placé ici qu'un peu plus bas, après le retour de Chandaka (p. 195).

² Après deux lignes de prose, Maudgalyāyana prend la parole en vers, et l'épisode se continue jusqu'à la fin sous la forme métrique.

par le rishi, le Bodhisattva lui annonce qu'il quitte le monde en quête de la délivrance. Le rishi l'assure que, sous une telle inspiration et avec les signes dont il est revêtu, il n'est rien à quoi il ne puisse prétendre (— 197, 21).

Le Bodhisattva se rend à Vaiçālī, près d'Ārāḍa Kālāma; mais, jugeant que sa doctrine n'est pas efficace, il pousse jusqu'à Rājagriha (— 198, 2). Le récit se poursuit alors en vers. Le Bodhisattva est, à Rājagriha, aperçu par Āreṇiya, le roi de Magadha, qui, saisi d'admiration, va le visiter sur le Pāṇḍava où il s'est arrêté; apprenant ses projets, le roi lui demande, quand il sera entré en possession de la sagesse, de revenir la lui annoncer; ce que le Bodhisattva lui promet (— 200, 8).

Trois lignes de prose nous apprennent que le Bodhisattva, s'étant rendu auprès de Udraka Rāmaputra et n'ayant pas trouvé que son enseignement mène à la délivrance, se rend à Gayā. Là, sur le mont Gayāśrībha, lui apparaissent les trois Upamās. Il se rend alors à Uruvilvā pour mendier sa nourriture. Kācyapa Pārāṇa est de son côté venu à Uruvilvā pour mendier (— 200, 15).

Le récit reprend en vers. Il commence par une strophe d'introduction : « Écartant toute disposition mauvaise, écoutez tous avec attention comment l'illustre Bodhisattva s'engagea dans la voie parcourue avant lui par les Jinas antérieurs. Après avoir essayé sans en être satisfait de la discipline religieuse d'Ārāḍa et d'Udraka, il se dirigea au sud vers les lieux parcourus par les Jinas d'autrefois. » Le Bodhisattva se rend à Uruvilvā; Sujātā, la fille d'un villageois, est saisie, en le voyant, de la plus tendre admiration et lui adresse des louanges et des protestations enthousiastes (— 202, 7). Description des merveilles de la forêt où entre le Bodhisattva (— 204, 3). C'est là que le Bodhisattva, dans son désir de sauver les créatures, se livre à la pénitence; puis, reconnaissant que cette voie est fautive et refusant l'intervention dissimulée des devas, il reprend de la nourriture et de la force (— 205, 2). Sujātā, qui a été sa mère dans cinq cents naissances antérieures, vient à lui, le suppliant de prendre le riz qu'elle lui a pré-

paré¹. Le Bodhisattva accepte et prédit à Sujâtâ qu'elle sera un Pratyekabuddha (— 206, 18).

Le Bodhisattva quitte le village du Senâpati à Uruvilvâ, son vase plein d'une nourriture délicate, tandis que Kâçyapa Pûrana se retire les mains vides (— 207, 9).

Après le départ du Bodhisattva, Çuddhodana avait dépêché des messagers qui lui avaient apporté de jour en jour de ses nouvelles. Quand ils le virent dans la méditation *âsphânaka*, ne respirant plus, émacié au dernier point, ils le crurent mort et annoncèrent sa fin à Çuddhodana; mais le roi refusa d'y croire, la naissance du prince et toutes les merveilles de sa jeunesse annonçant une autre destinée. Il renvoya les messagers qui furent tout surpris de retrouver le Bodhisattva vivant et sorti de l'extase (— 209, 3). Ce n'était pas la première fois que Çuddhodana refusait ainsi, malgré les apparences, d'admettre que son fils fût mort (— 209, 8).

Histoire de Çyâmakâ. — Un brâhmane de Bénarès, ayant vécu quarante-huit ans dans la continence, se maria et engendra un fils. Ce devoir rempli, il se retira avec sa femme dans l'Himâlaya, près de l'ermitage du rishi Gautama, pour vivre l'un et l'autre dans les austérités. Là leur naquit un fils qu'ils appelèrent Çyâmakâ (— 210, 13). L'enfant grandit dans la familiarité des animaux de la forêt; peu à peu il se mit à servir ses parents, en vaquant aux soins matériels de l'ermitage, et, quand ils furent vieux et aveugles, il fut tout leur soutien et se concilia par sa vertu l'admiration et la sympathie de tous les êtres (— 212, 13). Il était un jour allé puiser de l'eau au torrent quand le roi Peliyaksha lancé à la poursuite d'une gazelle, trompé par le bruit, tira une flèche empoisonnée qui le frappa au cœur. Les animaux de la forêt s'enfuirent pleins d'effroi, tandis qu'il tombait en gémissant. Le roi reconnut avec désolation son erreur, chercha à

¹ Il y a, dans cette partie du récit, des incohérences qu'il suffit d'avoir signalées dans les notes.

adoucir le jeune ermite et, comme celui-ci se lamentait sur le sort de ses parents, lui promit de tout abandonner pour venir les servir. Çyāmaka, après avoir chargé le roi d'aller faire connaître sa mort à ses parents et lui avoir recommandé de ne pas oublier sa promesse, rendit l'âme (— 215, 4).

Le roi se mit en route vers l'ermitage. Aussitôt tous les génies, tous les animaux de la forêt vinrent entourer le corps de Çyāmaka. Le bruit de leurs pleurs, joint à de tristes pressentiments, avait déjà mis en crainte les vieux ascètes quand Peliyaksha arriva près d'eux et, accueillant par des larmes leurs questions obligeantes sur lui et sur son royaume, leur raconta le malheur qui était advenu et comment il venait se mettre à leur service. Ils se firent conduire par lui auprès de leur fils mort (— 218, 7). La mère se désolait tout en couvrant le corps de caresses; le père l'assura qu'ils pouvaient par un *satyavacana* rappeler leur fils à la vie. Ce qui fut fait aussitôt par la formule : « S'il est vrai, ô mon fils, que tu aies toujours eu l'âme pleine de charité pour tous les êtres, que ce poison soit détruit ! S'il est vrai que tu n'aies jamais pris de nourriture sans en avoir auparavant donné à tes parents, que ce poison soit détruit ! » Le jeune rishi sembla aussitôt s'éveiller et se releva (— 219, 3). Déjà, dans cette circonstance, Çaddhodana, qui était alors le père de Çyāmaka, refusa de croire à la mort de son fils (— 219, 16). Version métrique, ouverte par quelques vers d'introduction générale et d'une forme personnelle :

« Je dirai les vies antérieures du vertueux Bhagavat, le maître transcendant du monde, dont la gloire est infinie dans le monde. Il n'est possible à personne de dominer toutes les existences antérieures du Bodhisattva dans le monde, parmi les Devas, les Gandharyas et les hommes; le sage aux dix forces domine tout. Tout ce que peut embrasser la mémoire des Tathāgatas exerçant dans leurs existences successives la charité et la pitié à l'égard du monde, toutes ces bonnes œuvres de Bhagavat accumulant des mérites pendant des centaines de milliers de kalpas, je vais les exposer. Donnez-moi une attention respectueuse. »

Suit l'histoire de *Cyāmaka* où je remarque ici seulement que le roi de Bénarès n'est pas désigné par le nom de *Peliyaksha* (— 231, 5).

Le *Bodhisattva* se livre à *Uruvilvā* aux plus rudes austérités jusqu'à demeurer dix-huit mois sans prendre aucune nourriture (— 231, 10). Description en vers de ses pénitences et de l'état où elles le réduisent (— 232, 20). En apprenant les austérités du *Bodhisattva*, *Yaçodharā* croit devoir les imiter en se condamnant à toutes sortes de privations (— 233, 9). Après la *sambodhi*, *Chandaka* et *Kālodāyina* furent envoyés près du *Buddha* par *Çuddhodana* pour réclamer sa visite, avec l'ordre de faire tout ce qu'il leur commanderait. Le *Buddha* leur conféra l'*apavampadā* en leur procurant miraculeusement tous les accessoires nécessaires. *Udāyina* ayant alors raconté au *Buddha* les austérités par lesquelles *Yaçodharā* avait cherché à imiter les siennes, le *Buddha* l'assura que ce n'était pas la première fois que *Yaçodharā* lui marquait ainsi son attachement (— 234, 14).

Histoire de Āṇiṇḍya, le roi des gazelles. — Il y eut une fois un daim du nom de *Āṇiṇḍya* qui tomba dans les filets tendus par le chasseur *Nṛaka*. Tout le troupeau s'enfuit, excepté la femelle de *Āṇiṇḍya* qui chercha d'abord à l'encourager, l'assurant de sa fidélité inviolable, puis, le chasseur étant survenu, alla au-devant de lui en l'invitant à la tuer avant de toucher à son époux. Le chasseur, touché d'une vertu qu'on ne trouverait point parmi les hommes, non seulement ne tua pas la gazelle, mais rendit la liberté à *Āṇiṇḍya* (— 237, 4). Le récit se termine par la formule finale des *jātakas* en vers (— 237, 15).

Tandis que le *Bodhisattva* pratiquait l'austérité à *Uruvilvā*, *Māra*, s'approchant de lui, vint l'engager à y renoncer pour devenir un *Cakravartin* et offrir les grands sacrifices qui lui assureraient les plaisirs du ciel. Le *Bodhisattva* lui répondit qu'il n'avait nul besoin d'accumuler des mérites (— 238, 4). Histoire versifiée de cette tentation de *Namuci*. Le *Bodhisattva* répond à *Māra* qu'il n'a pas besoin d'accumuler des mérites, que sa résolution est prise et que rien ne saurait

y faire obstacle. Au pied de l'arbre de Bodhi il mettra en suite toute l'armée de Mâra, composée des désirs, de la négligence, de la faim et de la soif, etc. Il la mettra en pièces et, malgré Mâra, il atteindra cet état où le malheur n'a plus de prise. Mâra s'éloigne plein de désespoir (— 240, 17).

Quand le Bodhisattva, en haine de l'hypocrisie et du mensonge, eut refusé cette proposition des dieux¹ et pris de la nourriture, les cinq (premiers) gramayas s'éloignèrent de lui en disant qu'il avait rompu son vœu et que c'était un relâché (— 241, 3).

Pendant les six ans de pénitence du Bodhisattva, Mâra ne cessa de s'attacher à ses pas pour trouver l'occasion de s'emparer de lui, mais sans succès. Ce n'était pas la première fois (— 241, 12).

Histoire de l'oiseau. — Jadis à Bénarès un oiseau fut pris par un oiseleur qui vendait les oiseaux après les avoir engraisés. L'oiseau, comprenant le danger, se laissa maigrir de façon qu'aucun acheteur ne voulût de lui, et, passant pour malade, il reconquit peu à peu la confiance de l'oiseleur et la facilité d'aller et venir librement. Tout d'un coup alors il recommença à prendre un peu de nourriture et dès qu'il en eut la force, il s'échappa et retourna à la forêt (— 243, 12). A cette époque Mâra était l'oiseleur et le Bodhisattva l'oiseau avisé (— 243, 19).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva sut, par son adresse, échapper à Mâra (— 244, 6).

Histoire de la tortue. — Un jour un jardinier de Bénarès, ayant cueilli des fleurs sur le bord de la Paripâtrikâ, aperçut une tortue sortie de l'eau et la prit pour la manger; mais celle-ci fit remarquer au jardinier que s'il la mettait avec les fleurs elle les salirait, qu'il

¹ Il est clair que cette entrée en matière se rapporte à un état du texte tout différent, où cette remarque suivait immédiatement cette proposition des dieux à laquelle il a été précédemment fait allusion. Nulle part d'ailleurs il n'a été question jusqu'ici des cinq gramayas dits अङ्गमाय. Cf. *Lat. Pat.*, p. 308, l. 11 et suiv.

fallait la bien laver auparavant, et profitant du moment elle prit la fuite, sans se laisser séduire aux belles promesses de son ennemi (— 245, 8). Le jardinier était alors Mâra et le Bodhisattva la tortue (— 245, 15).

Une autre fois encore le Bodhisattva échappa à Mâra (— 246, 2).

Histoire du singe. — Un singe vivait dans une forêt située sur le bord de l'océan. Il lia connaissance avec un dauphin (*çimâra*) qui s'approchait du rivage et auquel il jetait quelques-uns de ces fruits d'udumbara dont il aimait à se nourrir. Inquiète des absences de son époux, la *çimârî*, en apprenant la cause et voulant les faire cesser, fit la malade, déclara qu'elle ne pouvait guérir que si elle avait le cœur d'un singe à dévorer, et décida le dauphin, malgré ses scrupules, à lui sacrifier son ami en lui indiquant le moyen de se saisir de lui (— 248, 7). Le dauphin fit donc croire au singe que, sur l'autre rive de l'océan, il y avait des forêts pleines de fruits délicieux où il lui proposa de le transporter. Mais à peine le vit-il installé sur son dos qu'il jeta à l'eau son ami et lui révéla la vérité. Sans se déconcerter, le singe lui annonça qu'il avait laissé son cœur sur l'udumbara auquel il était si attaché. Le dauphin eut la sottise de le croire et de le ramener au rivage pour y prendre son cœur; le singe une fois en sûreté se mit à railler le dauphin de sa folie. Mâra était alors le dauphin et le Bodhisattva le singe (— 250, 12).

Une autre fois encore Mâra poursuivit longtemps en vain le Bodhisattva (— 250, 19).

Histoire de l'oiseau. — Jadis, dans le pays de Bénarès, il y avait un oiseau avisé qui conduisait une nombreuse troupe d'oiseaux et la faisait prospérer grâce à sa prudence. Un oiseleur voulut les prendre et tendit des filets en appâtant avec des graines de toute sorte. Les oiseaux voulaient y voler; mais leur chef leur fit comprendre que de pareilles graines ne poussaient pas dans la forêt et qu'il y avait là quelque ruse dont il fallait se défier. Malgré sa persévérance, malgré ses efforts,

l'oiseleur fatigué, exposé à la chaleur et au froid, ne pouvait réussir. Il inventa un autre stratagème et chercha à s'approcher des oiseaux en s'entourant de branchages; cette fois encore le prudent oiseau mit ses compagnons en garde contre cet arbre qui marchait; il n'avait jamais vu marcher les arbres de la forêt. L'oiseleur en fut pour sa peine. Māra était alors l'oiseleur et le Bodhisattva le chef des oiseaux (— 255, 5).

« Les bhikshus dirent à Bhagavat : Bhagavat a donné sa chair et son sang pour une strophe édifiante. Bhagavat répondit : Ce n'est pas la seule circonstance où j'aie donné ma chair et mon sang pour obtenir une strophe édifiante¹. »

Histoire de Surūpa, le roi des antilopes. — Jadis vivait dans l'Himālaya Surūpa, le chef d'un troupeau d'antilopes qui, grâce à ses vertus, vivait heureux et à l'abri du danger. Un jour, pour l'éprouver, Çakra se déguisa en chasseur et lui offrit de lui dire une strophe s'il voulait lui abandonner son corps. A quoi Surūpa consentit joyeusement. Çakra satisfait disparut après lui avoir déclaré que : « la poussière des pieds des gens de bien vaut mieux qu'une montagne d'or, l'une chasse la peine, l'autre l'accroît »² (— 256, 11). Court résumé en vers (— 256, 18). Le Bodhisattva était alors Surūpa (— 257, 4).

*Avatokitāśūtra*³ (— 293, 15). — « Voici ce que j'ai entendu : Une

¹ Cette transition et la récit qu'elle amène sont complètement en l'air, n'ayant aucun point d'attache dans ce qui précède.

² Le petit résumé en vers contient seul la « gāthā » annoncée. Ici, nous n'en avons qu'une sorte de glose. Il s'est fait une confusion entre la version en prose et la rédaction versifiée; la seconde se trouve ici fort réduite, tandis que la première a perdu la strophe même qui est le point capital du récit.

³ Les deux Avatokitāśūtras qui suivent jusqu'à la page 597. l. 7, amènés ici sans doute par l'affinité du sujet, interrompent en réalité la trame du récit. On peut se demander si la dénomination महाकृतस्य अट्टिका, donnée au second (397, 7) ne le caractérise pas expressément comme une addition, une interpolation. On sait que le nom de parivāra désigne le dernier livre du vinaya singhalais, qui en forme comme la table des matières, et Childers traduisait le mot par « appendices ».

fois Bhagavat se trouvait sur le mont Gridhrakûta avec cinq cents bhikshus. » Vers la fin de la nuit les devas Nanda, etc., vinrent lui demander de prêcher aux bhikshus l'Avalokitavyâkarana. Assurés de l'assentiment du Buddha, ils se retirèrent (— 258, 3). Le jour venu Bhagavat fit part de l'incident aux bhikshus et, à leur requête, il commença à leur communiquer l'Avalokitavyâkarana, ainsi que l'avaient fait les Buddhas antérieurs (— 259, 6).

Quand le Bodhisattva considère de ce bord l'autre rive et que se produisent les conditions qui accompagnent cet examen (*abhinilokanâ*), les devas conçoivent les dix-huit *âmadanîyas dharmas* (causes ou conditions de joie); leur énumération (— 260, 4). Cependant, tant que les Bodhisattvas ne sont pas en possession de la force absolue du corps, de la parole et de l'esprit et de toutes les qualités, ils ne s'approchent pas du lieu, ils ne s'assoient pas dans le lieu où ils doivent acquérir l'illumination parfaite (— 261, 7). C'est quand ils sont en possession de la puissance absolue du corps, de la parole et de l'esprit, quand ils ont toutes les qualités, qu'ils se rendent dans ce lieu, qu'ils abattent le grand Yaksha, qu'ils triomphent de sa grande armée, etc. (— 262, 8).

Les seize privilèges du lieu où le Bodhisattva a atteint la bodhi (— 263, 14).

Après avoir reçu le riz de Sujâtâ, le Bodhisattva se baigne dans la Nairâñjanâ, mange et considère la conduite à tenir (— 264, 2). Il se dirige vers l'arbre de bodhi et, en chemin, obtient de Svastika une poignée d'herbe. Mâra, après un moment d'absence, est témoin de sa marche triomphale vers l'arbre, accompagnée d'oiseaux divers, de vases et de jeunes vierges. Le Bodhisattva prend conscience qu'il va atteindre la bodhi (— 265, 6).

Le Nâgarâja Kâla le voit en marche et lui annonce que, comme Krakucchanda et les autres Buddhas d'autrefois, il va obtenir la sagesse parfaite (— 265, 17). Strophes de Kâla en l'honneur du Bodhisattva (— 267, 15).

Le Bodhisattva, ayant exécuté vers l'arbre la marche triomphale, étend la poignée d'herbe, fait trois fois le tour de l'arbre en souve-

nir des Buddhas antérieurs, s'assied les jambes croisées, concentre sa pensée et se tient droit le visage tourné vers l'est (— 268, 5). Une fois assis le Bodhisattva conçoit cinq impressions : de sécurité, de bonheur, de vertu, d'utilité, la pensée de son illumination prochaine (— 268, 9).

Mâra, plein d'angoisse, « chante le grand chant » et « agite la grande écharpe » sans parvenir à attirer l'attention du Bodhisattva (— 268, 11) : en proie à un profond chagrin il pousse les dix grands rires (— 269, 19). Le Bodhisattva, sans effroi, sans trouble, sans frémissement, tonne contre Mâra les quatorze menaces (— 270, 19).

Les bhikshus¹ demandèrent un jour à Bhagavat d'où venaient toutes ces bénédictions dont était comblée la maison du maître de maison Jyotishka (— 271, 3). Bhagavat leur répondit par l'histoire suivante :

Histoire d'Anāgana. — Jadis il y eut un roi du nom de Bandhuma dont le fils Vipacyin obtint la bodhi. Le roi lui envoya des messagers pour réclamer sa visite, qu'il promit. Un riche marchand de Bandhumati, apprenant la chose, prit les devants et invita le premier le Buddha et ses moines à prendre pendant trois mois leur nourriture chez lui. L'acquiescement du Docteur contrista le roi qui obtint finalement de recevoir le Buddha concurremment avec le marchand, lui un jour, le marchand l'autre.

Mais chaque fois le marchand, par la splendeur de sa réception, dépassait ce que le roi avait fait la veille. Il ne restait plus qu'un jour d'hospitalité à chacun. Le roi fit préparer dans le parc Munihata une fête merveilleuse, pour chaque bhikshu un siège valant cent mille pièces, quatre serviteurs avec des chasse-mouches, d'un côté des servantes préparant des parfums sans prix et par derrière des éléphants chargés d'ornements d'or et de parasols blancs. Interdiction de vendre ou acheter aucun bois, pour mieux paralyser les efforts possibles d'Ana-

¹ Rien n'explique ni ne justifie la question ni l'introduction à cette place de l'histoire d'Anāgana.

ôgana. Mais, grâce aux vertus du marchand, Çakra lui-même vint créer de toutes pièces un jardin plus splendide encore et préparer une réception plus brillante; le roi en demeura stupéfait: il ne put même obtenir d'un paysan pour cinq cents karshâpanas un vase de lait que le villageois préféra offrir lui-même au Buddha. Quand le Buddha eut pris son repas, Anaôgana, en récompense de ses libéralités, émit le vœu d'obtenir des ressources merveilleuses pour en faire profiter un Buddha, de le connaître et d'être affranchi de toute souillure. C'est Jyotishka qui était alors Anaôgana (— 276, 15)¹.

Mâra le mauvais pousse les « seize grands gémissements » (— 278, 20). Le Bodhisattva conçoit « les trente-deux orgueils de l'Ârya » (*âryamâno*) (— 280, 13). Le Bodhisattva manifeste le « quintuple sourire de l'Ârya », fondé sur la volonté, sur la force, sur la pensée, sur la méditation, sur la sagesse (— 280, 18). Le Bodhisattva lance les « quatre grands regards de lion de l'Ârya », le regard sans trouble, sans peur, sans terreur, sans effroi (— 281, 5). Le Bodhisattva bâille les « quatre grands bâillements de lion de l'Ârya », sans crainte, sans trouble, sans frayeur, effrayant pour Mâra et son armée (— 281, 11). Le Bodhisattva tousse les « quatre grandes toux de lion », sans crainte, sans trouble, sans frayeur, sans effroi (— 281, 18).

Mâra le méchant réunit sa grande armée et se présente devant le Bodhisattva en proférant des cris et des menaces épouvantables; mais le Bodhisattva étend la main droite, touche sa tête, puis son siège, puis la terre qui résonne profondément, et aussitôt toute l'armée de Mâra se disperse, tombe à terre, s'évanouit. Mâra désolé, tout en traçant sur le sol des lignes avec une flèche, se prend à penser: Gautama le gramaga va détruire mon empire (— 283, 4).

Le Bodhisattva atteint les quatre degrés du dhyâna (— 283, 12).

Dans la première veille de la nuit le Bodhisattva applique son esprit à la contemplation des connaissances révélées par l'œil divin, pur,

¹ On verra par les notes que, quoique rédigé en prose, le texte de ce conte est particulièrement déformé soit par des lacunes, soit par des incorrections qui en plus d'un endroit rendent fort incertaine l'interprétation du détail.

surhumain qui lui découvre toutes les existences dans leur variété et dans leurs causes (— 284, 5). Dans la veille du milieu de la nuit il applique son esprit au souvenir de ses existences passées (— 284, 16). Dans la dernière veille, au lever du soleil, il atteint l'illumination parfaite, la vue des quatre vérités, des douze causes connexes et de leur destruction (— 285, 21). *Uddāna* du Buddha affirmant son triomphe (— 286, 11).

Honneurs rendus au Buddha pendant sept jours par les dieux (— 287, 3). Les devas *Çuddhāvāsas* rendent hommage au Buddha et adressent à *Māra* les quatre-vingts rugissements (*abhiḡarjita*) (— 293, 14).

Second Avatokitāsūtra (— 297, 7). — « Voici ce que j'ai entendu : Un jour Bhagavat était à Vaiçāl dans le jardin d'Āmrapāl avec une grande réunion de bhikshus, avec une grande troupe de bodhisattvas. Le bhikshu Viçuddhamati demande à Bhagavat d'exposer pour le bien du monde ce qu'il a vu étant sous l'arbre de bodhi (— 294, 7). Répétition de la question en vers (— 294, 16). Louanges adressées au Buddha par Viçuddhamati (en prose — 296, 3; en vers — 296, 11; en prose — 297, 8). Le Buddha lote Viçuddhamati de sa question et des sentiments qui l'inspirent (— 298, 5).

Récit (vers) de la naissance du Buddha (— 299, 5). A vingt-neuf ans il entre dans la vie religieuse; son arrivée sur la Nairāñjanā, et offrande de Sujātā, la villageoise, fille du Senāpati, qui forme le vœu de devenir un Buddha. Elle adore le Saint, rappelle les Buddhas antérieurs qu'elle a de même honorés le jour de la bodhi, émet le vœu de voir ainsi tous les Buddhas du kalpa, et se souvient de ses existences antérieures (— 300, 13).

Le Bodhisattva (prose) s'arrête un instant sur le bord de la Nairāñjanā; description des tremblements de terre et des autres miracles qui se produisent alors (— 302, 5). Il traverse la Nairāñjanā, tandis que des parasols merveilleux apparaissent au ciel, et que des Nāgas innombrables viennent l'adorer (— 302, 13). Kāla, le roi des Nāgas,

sort de son palais pour le saluer et lui adresse des stances¹ (— 302, 16).

Le Bodhisattva (récit en vers) s'approche de l'arbre de bodhi au milieu des prodiges, des adorations des devas, des hommages de la divinité de l'arbre (— 304, 4). Attiré par le bruit, le Nāga Kāla sort de sa demeure et aperçoit le Bodhisattva. Il le salue et détaille les signes physiques qui annoncent sa mission (— 307, 7). Il lui prédit sa grandeur, et le Bodhisattva s'approche de l'arbre plein de joie (— 308, 3). Ici le récit reprend (toujours en vers) au point où il était p. 304, L. 5 : Kāla, averti par le bruit, sort de son palais, adore le Bodhisattva et lui déclare que tous les prodiges qui se manifestent annoncent qu'il va devenir Buddha (— 309, 4).

Le Bodhisattva en allant vers l'arbre trouve le bodhimapda, le trône de bodhi, merveilleusement orné; les dieux se pressent pour lui rendre hommage; suivant leurs dispositions intérieures, ils voient l'arbre sous les aspects les plus divers : les uns le voient en or, d'autres en argent, d'autres en lapis, et ainsi de suite (— 311, 7). Suivant leurs mérites, les ornements qui chargent l'arbre de bodhi et ses dimensions apparaissent aux dieux plus ou moins brillants et plus ou moins gigantesques. Quant aux êtres qui ont des inclinations grossières, ils voient le Bodhisattva simplement assis sur une poignée d'herbe et ils se disent : Le Bodhisattva va atteindre la bodhi assis sur une poignée d'herbe (— 313, 11).

Le Bodhisattva s'approche du pied de l'arbre et il en fait trois fois le tour avec respect, en souvenir des Buddhas antérieurs, puis il s'assied les jambes repliées, le corps droit et l'esprit concentré. Son visage resplendit au point d'éclipser tout autre éclat dans l'univers, et tous les dieux le contemplent (— 314, 13). Il déclare qu'il n'atteindra pas la bodhi avant d'avoir vaincu Māra et son armée, de peur de diminuer sa victoire et l'admiration des êtres s'il ne triomphait qu'après la bodhi.

¹ La phrase semble amener des stances; peut-être sont-elles fautes dans le récit versifié qui suit.

Mâra amène son armée; il ne peut même pas soutenir le regard du Bodhisattva qui tient cependant à le vaincre parce que les merveilles de la victoire sont de nature à diriger vers la sagesse beaucoup des êtres qui composent son armée. Il prononce alors cette stance. . . . .
(— 315, 14).

Mais, au lieu de la stance annoncée, nous passons à un récit en vers. Quand le Bodhisattva fut établi au pied de l'arbre, une grande splendeur remplit tout l'espace; Mâra s'inquiète à tous les signes qui lui apparaissent. Il le voit sous l'arbre entouré des devas qui viennent l'adorer et chargent l'arbre d'ornements (— 319, 12). Plein d'épouvante, il rassemble son armée et se présente devant le Bodhisattva; mais, sentant son impuissance, il lui rend hommage et lui adresse des louanges; il l'engage à devenir un roi Cakravartin, à posséder ses ratnas et à jouir de ses privilèges (— 323, 13¹). Le Bodhisattva lui répond que ses sept joyaux sont les sept bodhyaṅgas, qu'il est détaché de tous les désirs, et il termine un discours qui est un véritable sermon en déclarant que le jour même il atteindra la bodhi (— 327, 16).

Sārthavāha, un des fils de Mâra, cherche à changer les dispositions de son père; il lui représente que tous les miracles qui se sont manifestés indiquent que le Bodhisattva est invincible, qu'il faut s'incliner devant lui (— 330, 4). Repoussé par Mâra (— 330, 12), il insiste sur les malheurs qui ne peuvent manquer d'atteindre celui qui s'attaquera au Bodhisattva (— 333, 20). Un autre fils de Mâra, Jambuta, cherche à lui faire comprendre la portée de sa conduite, et affirme la grandeur irrésistible du Bodhisattva auquel il offre des présents (— 337, 4). Un autre encore, Vidyutpratishṭha, apporte au Sage des vêtements précieux, et chante ses louanges (— 338, 9).

Mâra furieux lance son armée et commence la lutte contre le Bodhisattva en le sommant, sous les plus terribles menaces, de s'éloigner

¹ Les vv. 322, 8-323, 1, où Mâra fait voir au Bodhisattva ses filles qui l'entourent, lui apportent des parfums et jouent de divers instruments, coupent mal à propos l'exhortation de Mâra; c'est sans doute un intermède transposé de la tentation essayée par les filles de Mâra après la défaite de leur père.

de l'arbre de bodhi (— 340, 9). Le Saint lui répond en affirmant le pouvoir qu'il tient de ses mérites et de son détachement (— 341, 93). Il touche la terre de sa main droite; elle rend un son qui frappe d'épouvante l'armée de Māra qui se disperse, tombe, s'évanouit. Pendant sept jours Māra et les siens demeurent paralysés, défigurés, aux pieds du Bodhisattva; le Saint resplendit comme mille soleils, reçoit les hommages des dieux et est environné de prodiges (— 345, 4).

Il entre en possession des quatre vérités et de l'évolution des douze causes. Un grand bruit se fait alors dans l'univers et tous les êtres sont remplis de joie (— 346, 14). Les dieux Cuddhāvāsa viennent lui chanter des louanges (— 348, 14).

Pendant sept jours après la bodhi (prose), le Tathāgata demeure assis immobile, et tous les dieux accourent pour le célébrer. A ce moment Bhagavat prononce cette strophe : — (— 349, 4)¹.

Au lieu de la strophe annoncée, une description en vers détaille les prodiges qui pendant sept jours suivent l'acquisition de la bodhi, et comment tous les êtres ont les yeux uniquement tournés vers le Buddha (— 353, 13). A cette description sont immédiatement rattachées des stances qui exaltent le bonheur de ceux qui «entendent le sūtra excellent», qui pratiquent la loi du Buddha, qui honorent les Buddhas (— 356, 18).

Les quatre conditions par lesquelles le Bodhisattva obtient la connaissance parfaite² (— 357, 9).

¹ Les cas analogues étant assez fréquents (cf. encore p. 357, l. 4), on pourrait se demander si la locution *एवमेव वेत्तामे* se rapporte bien à la circonstance qui vient d'être mentionnée, si ce ne serait pas une formule générale sans signification précise, exactement analogue à la formule initiale des péripécies évangéliques *et ille tempore*, et par laquelle on aurait pris l'habitude d'introduire *ex abrupto* des récits mis dans la bouche du Buddha. Il n'y aurait pas une bien grande difficulté à admettre que *एवमेव वेत्तामे* représentât le pluriel, et non le singulier. Mais nous avons ici tant d'exemples d'incohérences qui ne pourraient être atténuées par cet expédient (cf. par exemple p. 362, l. 16) qu'il ne me paraît pas se recommander.

² L'énumération est incomplète et douteuse; la première condition étant *यच्छिख्रं शान्तिकम्* («un trésor de vertu sans défaut») fait penser au vers 20 de la page 353.

A ce moment Bhagavat prononça cette strophe¹ (— 357, 4). Suit en vers un éloge de la vertu (*dharma*) qui est la vraie richesse, et une énumération de tous les avantages qu'elle assure (— 361, 3). C'est par la pratique de la vertu que le Buddha a mérité tous les privilèges de l'intelligence parfaite (— 362, 2).

Telle est la pureté du Tathāgata que tout hommage qui lui est rendu produit un mérite infini qui aboutit nécessairement au nirvāṇa par l'un des trois véhicules, *yāna* (— 362, 15).

A ce moment Bhagavat prononça cette strophe². Suit une énumération versifiée des avantages que l'on obtient en faisant le pradakṣiṇa autour d'un stūpa (— 364, 23), en y apportant des fleurs (— 366, 3), en adorant un Buddha (— 368, 1); mérites infinis de celui qui se met en route pour la bodhi (— 369, 1); châtiments de ceux qui agissent mal à l'égard d'un bodhisattva (— 370, 11); avantages de ceux qui protègent et favorisent les « fils du Buddha » (— 370, 19); mérites éminents de celui qui soutient le dharma quand il est attaqué et compromis (— 373, 5). Nouveaux éloges et nouvelles promesses à ceux qui rendent les plus simples honneurs aux caityas (— 378, 20); mérites et récompenses de qui apporte seulement une lampe à un stūpa (— 381, 2), de qui y apporte un drapeau ou un parasol (— 382, 19), de celui qui y fait de la musique (— 384, 9), de celui qui orne un stūpa (— 386, 7), ou le nettoie (— 387, 20), ou y apporte des parfums (— 389, 6); qui l'orne de bijoux (— 391, 2), qui y suspend des ornements en filot (— 392, 20), qui en cueille des fleurs fanées (— 394, 2), qui y attache une fleur (— 395, 7), qui salue un stūpa (— 396, 24). Une dernière strophe termine inopinément la série par un *vyākaraṇa*, la promesse de la bodhi à l'interlocuteur du Buddha. Rien, dans la manière dont Viṇuddhamālī a été présenté au début, ne semblait appeler cette conclusion.

Le Sūtra se termine en prose par une formule connue et consacrée

¹ On peut dire, à la rigueur, « ces strophes » et, si besoin.

² Même observation qu'à la note précédente.

(— 397, 8) : « Ainsi parla Bhagavat, Viçuddhamati le bhikshu et l'univers entier se réjouirent des paroles de Bhagavat » (— 397, 6).

Au moment où le Bodhisattva s'approche de la Nairāṇā, le serpent Kāla, averti par les sons qui font tressaillir la terre, se rend compte de l'apparition prochaine d'un Buddha. Il sort de son palais et salue le Docteur; d'après tous les prodiges dont il est témoin, comme il l'a été sous des buddhas antérieurs, le Nāga annonce au Docteur que le jour même il va atteindre la bodhi (— 398, 16).

Les lignes 398, 17-399, 6, contiennent un fragment (auquel s'en rattachent deux autres, 402, 22-403, 3, et moins directement 403, 20-404, 14) d'un récit versifié qui représente le Bodhisattva, au sortir de la Nairāṇā, se dirigeant vers l'arbre de bodhi, se préparant un siège avec l'herbe qu'il reçoit de Svastika et s'asseyant au pied de l'arbre; puis assurant Kāla qu'il va atteindre à la bodhi suprême, qu'il ne saurait plus revenir en arrière, et qu'au lever du jour il détruira toutes les racines de l'existence¹.

Le Bodhisattva se met en marche pour la conquête de l'Amrita, épithètes laudatives de cette marche (399, 7-399, 15); cortège d'oiseaux et de jeunes filles qui l'accompagnent (— 400, 9). Kāla le voit et l'encourage à suivre cette voie qui le mène à la bodhi comme elle y a mené les Buddhas, ses prédécesseurs. Il lui adresse des stances (— 400, 20).

Nouveau récit en vers. Kāla apercevant l'illustre Çākya lui déclare que toute sa manière d'être, tous les précédents, tous les présages annoncent que ce jour-là même il deviendra Buddha (— 402, 21)².

Kāla adresse de nouvelles louanges et de nouvelles prédictions au Bodhisattva quand il s'est assis sur le trône de l'intelligence, et le Bodhisattva l'approuve (403, 4-403, 19).

¹ C'est probablement la suite partielle de la même version du récit qui reparait dans les vers de la p. 412, l. 18 et suiv., p. 416, l. 8 et suiv.

² A part les deux premières stances, ces vers, par l'allure même de la phrase, comme par le mètre et leur signification générale, se rattachent étroitement aux stances de la p. 398 avec lesquelles ils forment certainement à l'origine un tout continu.

Une fois assis, le Bodhisattva conçoit cinq pensées : du passé, de la félicité, du bonheur, de l'impossible, de sa prochaine illumination (404, 17-404, 19).

A ce moment Mâra s'approche du Buddha dans l'espace en le saluant. Suit un dialogue versifié entre Mâra et le Bodhisattva qu'il invite à jouir de la vie et à offrir des sacrifices pour s'assurer le svarga, mais le Saint lui répond avec mépris en attestant, à la joie des dieux, son prochain triomphe (— 406, 11).

Suit une autre version équivalente de ce dialogue : Mâra s'annonce comme le maître des êtres, celui qui les délivre des liens de la mort. Le Bodhisattva raille sa prétendue souveraineté, montrant à quel abaissement et à quelle faiblesse mène l'amour, et l'avertit qu'au lever du soleil il deviendra Buddha (— 407, 17). Mâra le menace de sa puissante armée, que le Bodhisattva met au défi d'agiter un seul poil de son corps (— 408, 6).

Mâra rentre dans son palais et déclare à ses suivants qu'il faut à tout prix éloigner de l'arbre sous lequel il va conquérir la bodhi le Bodhisattva qui menace d'arracher les hommes à son empire. Un de ses fils, Jānūsuta, en prose, puis en vers, cherche à le détourner d'une entreprise si insensée et si vaine, qui tournera à leur confusion. Le ministre Kāla lui répond en l'accusant de folie (— 410, 2).

Description de l'armée monstrueuse, aux formes hybrides, aux armes fantastiques que Mâra mène à l'assaut du Bodhisattva, sans réussir à agiter un seul poil de son corps (— 411, 7). Nouvelle description en vers (— 412, 4).

Le Bodhisattva touche la terre de la main : au son harmonieux qu'elle rend, toute l'armée de Mâra tombe inerte (— 412, 17). Suit une description versifiée de la défaite de l'armée de Mâra et de la joie des dieux qui célèbrent par des chants, des pluies de fleurs et une musique céleste, la victoire du Saint (— 414, 2).

Un deva se rend dans le monde des dieux et raconte (en vers) au milieu de quels prodiges le Bodhisattva s'est approché du trône, sa victoire sur l'armée de Mâra, et comment après avoir, dans la première

veille de la nuit, acquis la pureté de la vue, dans la seconde, acquis le souvenir de ses existences passées, il est, au lever du jour, entré en possession complète de la condition de Buddha (— 415, 17).

C'est en effet à la dernière veille de la nuit, à l'heure du lever du soleil, que le Bodhisattva obtint l'intelligence parfaite. Les dieux vinrent lui rendre hommage et reçurent de lui l'assurance qu'il était en possession de la doctrine qui met un terme au mal (— 416, 7).

Description en vers des hommages rendus par les dieux qui proclament que le Docteur a acquis la connaissance de la doctrine de l'enchaînement des causes (— 417, 5).

« Mâra le Méchant crée des êtres qui attaquent le trône du Bodhisattva. Au lever du soleil, tous sont dispersés¹ » (— 417, 7). A ce moment Bhagavat proclame dans une stance que, quand la vérité apparaît au Bodhisattva (appelé ici « le Brâhmane »), l'armée de Mâra est dispersée et le ciel inondé de la lumière du soleil (— 417, 12).

Bhagavat, dès qu'il a atteint la bodhi, prononce des stances où il exalte la puissance invincible des bonnes œuvres accumulées qui lui ont assuré la possession du nirvâna (— 418, 3).

Discours du Buddha. Il assimile sa méditation finale à la conquête du monde². Le monde est attaché à l'existence; l'existence est la source du mal. C'est par la destruction de l'attachement à l'existence qu'est détruit tout retour à l'existence. « Mâra est vaincu, les ennemis sont vaincus, je suis débarrassé de tout lien avec l'existence » (— 418, 15).

Il suffit à Bhagavat de tousser pour rompre toute l'armée de Mâra. Un jour Bhagavat était à Rājagriha, orné de tous les privilèges qui appartiennent à la dignité du Buddha; les bhikshus, entendant ce récit, s'étonnèrent d'une si grande merveille. Bhagavat les assura que

¹ Cette ligne et la strophe qui suit sont absolument identiques et rampent, comme il arrive si souvent dans tout ce passage, la suite du récit. Comme résumé de la formule mythique qui est à l'arrière-plan de la légende, elles sont expressives et curieuses.

² Ce *loka-vijayā* est en quelque sorte le *līlāvijayā* du Buddha Cakravartin.

ce n'était pas la première fois qu'il lui arrivait de disperser, rien qu'en toussant, Mâra et son armée (— 420, 5).

Histoire de Kuça. — Jadis régnait à Bénarès un roi Subandhu, riche et puissant (— 421, 1). Un jour se mit à pousser spontanément, dans sa chambre à coucher, une canne à sucre (*ikahu*) belle et faite à miracle. Surpris de ce prodige, le roi apprit des brâhmanes consultés qu'il avait tout lieu de se réjouir, que de cette canne sortirait un prince doué de toutes les vertus et de tous les avantages (— 421, 16). La plante se développa, et un matin, à l'aurore, tandis que le roi reposait près de la reine Surucirâ, sortit d'une tige plus belle que toutes les autres un jeune prince que la reine recueillit (— 422, 8). Les cérémonies de la naissance furent célébrées avec le plus grand éclat et, sur l'avis des brâhmanes, l'enfant reçut, à cause de son origine, le nom d'Ikshvâku; il grandit et se développa au milieu des soins les plus attentifs et reçut l'éducation la plus complète (— 424, 4); puis, quand, au bout de quatre-vingt-quatre mille ans, Subandhu mourut, comme il est dans la destinée de tous les êtres, Ikshvâku lui succéda (— 424, 12).

Cependant, dans toute sa prospérité, Ikshvâku était troublé par un chagrin : il n'avait pas d'enfant. Désireux d'assurer la perpétuité de sa race, il demanda avis à son pûrohita; sur son conseil, il donna licence aux milliers de femmes du palais, à la seule exception de la principale reine Alindâ (et elles s'empressèrent d'user de la permission), d'aller librement au dehors trois fois par quinzaine, en quête des amours qui leur plairaient (— 425, 8). Un membre de la famille de Subandhu, revenu à l'existence parmi les dieux, occupait le trône d'Indra; voyant ce qui se passait, il prit l'aspect d'un brâhmane vieux, cassé, accablé d'infirmités répugnantes, et se présentant au palais déclara au roi que, connaissant sa libéralité, il venait lui demander une femme. Envoyé dans les appartements intérieurs, il arrêta son choix sur Alindâ, au désespoir profond de la reine (— 426, 18). Malgré les protestations de la reine, malgré ses propres efforts pour le faire renoncer à cette prétention, le roi dut, lié par sa promesse, céder à l'insistance

du brâhmane qui emmena Alindâ au milieu des quolibets de toutes les autres femmes (— 429, 15). Il l'entraîna dans une hutte misérable où il passa la nuit, l'astreignant aux soins les plus humiliants et réclamant en vain de la reine un amour contre lequel tout en elle se soulevait. Quel ne fut pas son regret au matin quand le dieu se révéla à elle dans tout son éclat ! Sur sa requête, il lui laissa une drogue qui, délayée dans l'eau, devait lui assurer un fils qui serait fort et brave, mais qui, en punition des répugnances de sa mère, serait affligé d'une extrême laideur (— 431, 2).

Alindâ rentra au palais fraîche et riante; Subandhu, averti par elle de ce qui s'était passé, irrité de la perspective d'avoir un fils disgracié, fit distribuer aux quatre cent quatre-vingt-dix-neuf autres femmes la drogue qu'elle rapportait. Mais Alindâ humecta d'une goutte d'eau la pierre sur laquelle elle avait été pilée et en prit, elle aussi, sa part du bout d'un brin de *kuça*. En sorte que les cinq cents reines devinrent toutes enceintes (— 432, 12).

Le temps de leur délivrance venu, le roi fut informé de la naissance des cinq cents enfants, tous beaux et charmants sauf le fils d'Alindâ, laid, défiguré par des membres gros et difformes. Il apprit par quel artifice la reine avait contrevenu à son désir; mécontent, il n'accorda à son fils aucun des soins qu'il assurait à tous les autres. Tous reçurent des noms où le mot *kuça* entrait en composition; le fils d'Alindâ reçut le nom de *kuça* tout court (— 433, 19). Privé de soins et d'éducation, *Kuça* sut aussi bien s'amuser des jouets de ses frères que se distinguer dans toutes les connaissances (— 434, 17).

Le roi se persuade à son grand regret par plusieurs épreuves que le fils disgracié de la nature est destiné à lui succéder : une fois, entre cinq cents gâteaux, *Kuça* tombe sur le seul de grande taille qui ait été mêlé au tas; une autre fois, il est le premier à prendre son repas après l'avoir déposé à terre (— 435, 18). Désireux de tenter une dernière chance, le roi cache en divers endroits des trésors et meurt en recommandant aux ministres de ne donner la couronne qu'à celui de ses fils qui saura les découvrir sur certaines désignations énigmatiques (— 436,

15). Kuça pénètre toutes les énigmes et déterre tous les trésors (— 439, 11). Sorti à son avantage d'une dernière épreuve, grâce au détour habile par lequel il remplit plus vite que ses frères la condition posée d'être le premier à s'asseoir sur le trône après avoir adoré tous les dieux, Kuça est proclamé roi (— 440, 3).

Il demande à sa mère Alindâ de lui trouver une femme et déclare qu'il ne l'acceptera que douée de tous les charmes (— 440, 21). Les brâhmanes et autres envoyés, dépêchés dans les seize royaumes à la recherche d'une fiancée, la découvrent dans la personne de Sudarçanâ, la fille du roi de Kanyakubja, Mabendra, dont ils s'assurent le consentement (— 442, 6). Ils rapportent la nouvelle et, tandis qu'ils sont renvoyés avec mission de ramener la princesse, Alindâ fait préparer aux amours du roi un asile obscur où la future reine ne puisse s'apercevoir de la laideur de son époux (— 443, 11). La fiancée arrive en brillant appareil, à la grande joie d'Alindâ (— 444, 8); Kuça ne la reçoit que dans l'obscurité; comme Sudarçanâ s'en étonne, elle est obligée de se contenter des explications de sa belle-mère, qui lui déclare qu'ils deviendraient fous s'ils pouvaient se voir l'un l'autre beaux comme ils sont; d'ailleurs elle a promis aux dieux que, suivant une règle de la famille, ils ne se verraient que douze ans après que Sudarçanâ aurait donné un héritier au roi (— 445, 18). Sur le désir répété de Sudarçanâ de voir le roi, Alindâ imagine une audience solennelle de la cour, en ayant soin de substituer à Kuça, dans le rôle royal, le plus beau de ses frères, Kuçadruma, tandis que lui remplit à ses côtés l'emploi de porte-étendard. La reine est charmée de celui qu'elle croit son époux, mais marque au roi et à sa mère toute l'horreur que lui inspire le porte-étendard dont elle réclame en vain l'éloignement (— 448, 8). Kuça désirant à son tour voir Sudarçanâ, sa mère arrange une promenade du harem aux jardins. Kuça, déguisé, se tient sur les marches d'un étang et, au moment où Sudarçanâ vient cueillir un lotus, il la saisit et l'embrasse à sa grande épouvante, tandis que les femmes ne reparaissent qu'après s'être pour un temps discrètement écartées. Le soir, la reine raconte à son époux comment elle a failli

être dévorée par un horrible *rākshasa*, tout semblable au porte-étendard, et se promet de ne plus retourner aux étangs (— 451, 2). Même aventure au jardin des Manguiers où la reine prend Kuça pour un piçāca (— 453, 8). Puis, comme Sudarçanā souhaite d'aller voir les écuries des éléphants, une autre fois les écuries des chevaux, une autre encore les remises où sont rangés les chars, à chaque visite elle rencontre un cornac, un palefrenier, un gardien qui n'est autre que Kuça déguisé qui, au moment où elle sort, souille ses vêtements en lui jetant des ordures, sans que, naturellement, elle puisse jamais obtenir justice de ces outrages (— 457, 6).

Un jour le feu prend aux écuries des éléphants; en vain chacun s'empresse, quand le roi, rentrant en hâte de sa promenade, en un tour de main arrache tout ce qui est en flammes, détache les éléphants, les sauve jusqu'au dernier et éteint l'incendie. Aux exclamations admiratives des femmes du palais accourues en grande terreur, et surtout d'une bossue qui se distingue par son enthousiasme intéressé, Sudarçanā reconnaît enfin la vérité sur son époux. Désolée, elle veut se faire mourir; mais à sa requête, Alindā, voyant que c'est le seul moyen de sauver ses jours, lui donne loisir de reprendre le chemin de Kanyakubja (— 459, 18).

Accompagnée de la bossue, elle retourne près de ses parents. Kuça ne peut supporter la séparation. Il entend la rejoindre; malgré les efforts de sa mère, il s'éloigne après avoir remis le gouvernement aux mains de son frère Kuçadruma (— 461, 12). Il gagne sa vie en route de diverses façons, entre autres en jouant de la viṇā et en chantant, comme dans ce village où, profitant d'une fête, il a fait une recette abondante, et où il effraye sa vieille hôtesse par sa voracité (— 462, 19).

Arrivé à Kanyakubja, il prend successivement du travail chez un fleuriste, chez un potier, chez un charpentier, chez un blanchisseur, chez un teinturier, chez un fabricant de vases en métal, chez un orfèvre, chez un joaillier, chez un tabletier, chez un fabricant d'objets machinés, chez un fabricant d'objets en jonc; partout il se montre

également habile; les objets qui sortent de ses mains sont supérieurs à tous les autres; portés au palais, ils attirent d'abord l'admiration de tous et le choix de Sudarçanâ; mais celle-ci y découvre bien vite la signature qu'y a mise Kuça, et aussitôt elle les repousse pour en prendre d'autres, sans jamais expliquer un apparent caprice qui surprend tous les témoins (— 478, 4).

Kuça finit par être employé dans les cuisines du roi dont son habileté lui concilie la faveur et qui lui donne libre entrée dans le palais (— 479, 12). Il y devient le jouet des femmes qui se font porter par lui. Sudarçanâ est partagée entre l'irritation et la peur; elle continue d'accueillir son époux avec la même rudesse (— 480, 14). A toutes ses rebuffades, Kuça répond par sa résolution inébranlable de la posséder et de ne partir qu'avec elle (— 485, 2).

A ce moment sept rois voisins de Mahendraka, apprenant la fuite et le retour de Sudarçanâ, vinrent demander sa main, et, sur le refus de son père, l'assiégèrent étroitement. Sudarçanâ s'épouvanta des menaces du roi exaspéré par les dangers qu'attirait sur lui la conduite de sa fille; elle résolut de chercher un appui auprès de Kuça (— 486, 12). Elle cherchait à se le concilier par de douces paroles quand survint sa mère, à qui elle dut révéler que cet être disgracié n'était autre que le puissant roi Kuça son époux (— 488, 11). La reine s'empresse de faire connaître cette heureuse révélation à Mahendraka qui, effrayé d'abord des suites que pourrait avoir son manque involontaire d'égards pour son gendre, est bientôt rassuré par lui et l'entoure des plus grands honneurs (— 489, 11).

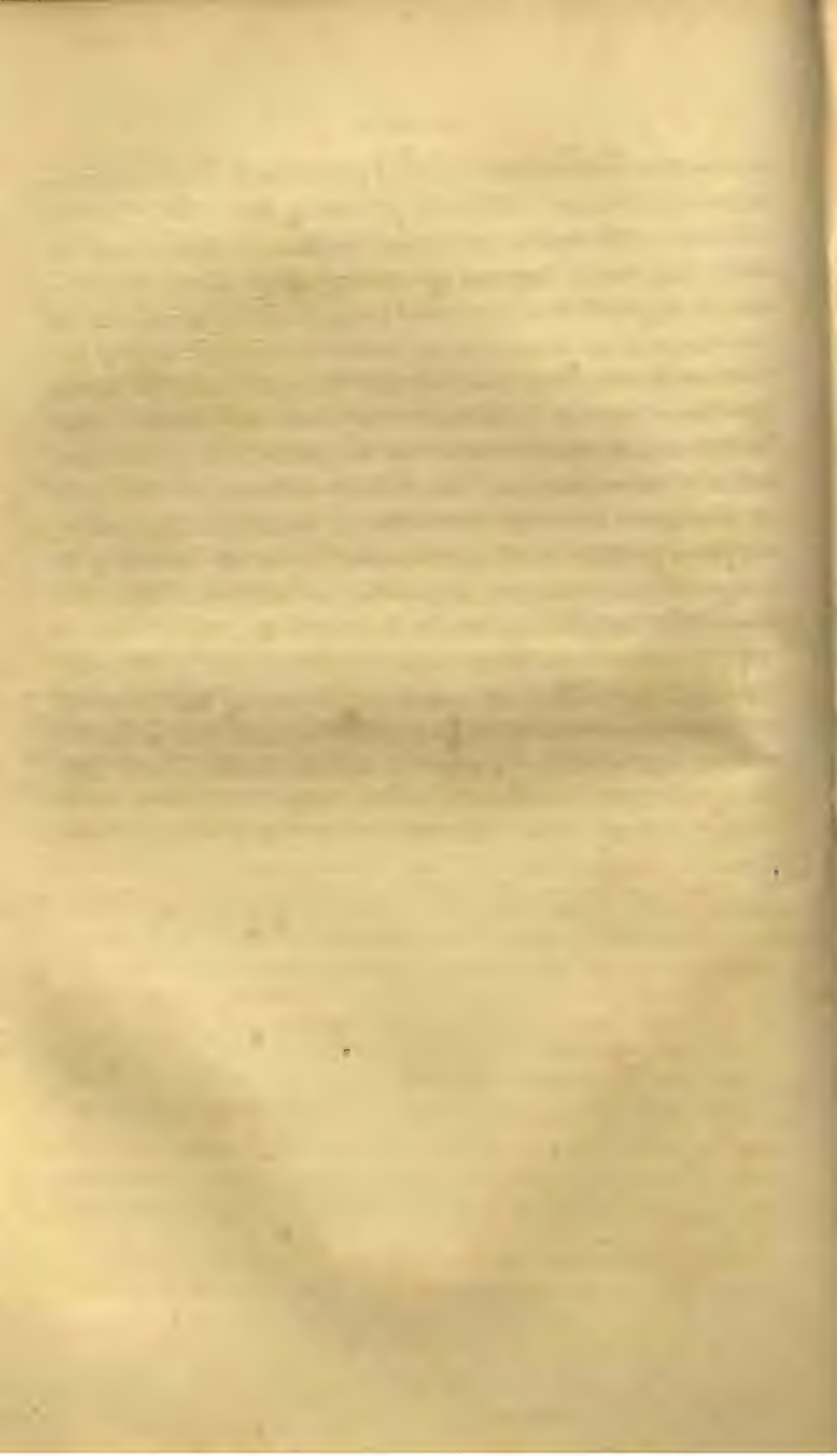
Après avoir fait soigneusement boucher les oreilles de la population entière, bêtes et gens, Kuça suivi d'une armée sort au-devant des assiégeants. Il fait retentir son cri de guerre; et aussitôt l'ennemi se disperse épouvanté; les sept rois se rendent prisonniers. Sur son conseil, pour s'en faire des alliés, Mahendraka leur donne à chacun en mariage une de ses nombreuses filles, et les renvoie satisfaits chacun dans ses possessions (— 490, 21). Kuça, lui aussi, malgré les efforts par lesquels Mahendraka essaye de le retenir, repart pour Bénarès

accompagné de Sudarçanâ à qui son père conseille de l'entourer de tendresse et de soins (— 491, 15).

S'étant arrêté dans un parc voisin de Bénarès où se trouvait un étang, Kuça en s'y baignant aperçut son image; désolé de sa laideur, il s'appretait à se tuer quand Indra, le roi des dieux, vint lui apporter un joyau divin; placé sur la tête du prince, il avait le privilège de le faire apparaître avec tous les agréments d'une beauté sans rivale; couvert, il lui laissait reprendre son premier aspect (— 492, 18). Après avoir éprouvé sur ses gardes, puis sur sa femme l'efficacité de son talisman, Kuça se remit en route (— 494, 9). Il entra au palais où il se fit reconnaître par ses ministres, son armée, les princes ses frères et enfin par sa mère. Depuis lors, vainqueur de ses ennemis et de ses rivaux, il gouverna son royaume et vécut dans la prospérité, au milieu de tous les plaisirs (— 496, 4).

A cette époque Kuça n'était autre que le Bodhisattva, et Sudarçanâ Yaçodharâ. Le premier des sept rois réunis autour de Kanyakubja était Mâra en personne. Dès cette époque il avait suffi d'un cri du Bodhisattva pour le réduire et pour disperser son armée (— 496, 18).

महावस्तु अवदानं

अथ बोधिसत्त्वो तृप्तिभवनगतो अवनकाजसमये चत्वारि महाविभोक्तानि
विभोक्तेति । तत्रैषा कालविभोक्तिः । देशविभोक्तिः । द्वीपविभोक्तिः । कुल-
विभोक्तिः ॥ इति कुलेहि बोधिसत्त्वा जायन्ति । चरियकुले वा ब्राह्मणकुले वा ।
यदा चरियाकास्ता पृथिवी भवति तदा चरियकुले जायन्ति । यदा ब्राह्मणाका-
स्ता पृथिवी भवति तदा ब्राह्मणकुले जायन्ति ॥ यस्मिं च भिचवः कुले बोधिसत्त्वा
जायन्ति तं कुलं पटीहि अट्टेहि समन्वामतं भवति । कतमेहि पटीहि । अमि-
च्छातं च भवति । अशुद्रावचरं च जातिसम्मतं च मोक्षसंपन्नं च पुत्रपयुगसम्पन्नं च
अभिज्ञातपूर्वपुरुषयुगसंपन्नं च ब्रह्मस्वीकृतं च ब्रह्मपुरुषं च अमोक्षं च अनूनं च
अनीक्षं च अदीनं च प्रज्ञावन्तं च शीलवन्तं च अमान्यप्रेषितं च तं कुलं भोगां
भुञ्जति इहमिषं च तं कुलं भवति । कृतज्ञं च विधिज्ञं च अज्ज्ञान्तामि च तं कुलं
भवति । अदोषगामि च अमोहगामि च अनन्दगामि च अनव[106]शमीर च
कुलमिषं च पुरुषकारमतिं च इहविक्रमं च वरविक्रमं च जेष्ठविक्रमं च चेतियपू-
जकं च देवतापूजकं च पूर्वमित्रपूजकं च क्रियाधिमुक्तं च त्यागाधिमुक्तं च आ-
त्मपक्षापरं च तं कुलं भवति । अभिघोषपटुं च अभिदेवादिघोषपटुं च कुलज्येष्ठं

[illegible]

6). BC "akshatitilā shibi". — 7. BC akshatitilāva. C "akshatitilāva ca pu" yugamiti-
pannamā ca shibiñjāyaparamahāyogasamipannamā ca bahustitī BC "itū ca animesā C
"animesā ca shibi" C "jāntantā ca C" BC "śāntā animesā C" "pamāntā kṛtā B" "pre-
śāntā ca kṛtā". — 10. BC "animesā ca itū".

[illegible]

च कुलधेष्ठ च कुल कुलप्रवरं च कुलवशिष्टाप्तं च महिशास्यं च महापरिवारं च
 अथमपरिवारं च अनुरक्तपरिवारं च अमेवपरिवारं च मातृश्रं च पितृश्रं च
 आत्मश्रं च ब्राह्मणं च कुलधेष्ठापचायकं च प्रभूतधनधान्यं प्रभूतकोशकोष्ठानारं
 च प्रभूतहस्तरवाजैडवं च प्रभूतदानीदामकर्मकरपौषपेयं च अग्रधर्यं च तं कुलं
 5 भवति परेहि प्रत्यधिकेहि प्रत्यभिचेहि । यस्मिं कुले बोधिसत्त्वा जायन्ति तं कुलं
 इमेहि पटीहि अट्टेहि समन्वानेतं भवति । ये ते सत्त्वा कुलसम्पन्ना भवन्ति एवं-
 क्स्या सत्त्वा महाकक्षां प्रतिभभन्ति । बोधिसत्त्वो महासंविधानं करोति अवन-
 फालश्रिं तुपितमवनातो । देवसहस्रियो धातुर्महाराजिकानुपादाय सर्वे कामा-
 यचरा तुपितमवने संनिपतिता बोधिसत्त्वश्च अवनकाले । विमिसारप्रभृतिका
 10 उक्ता । त्वं राजगृहे उपपत्सहि । त्वयि विनीति महाजनकायो विनयमार्गं समि-
 ष्यतीति । एवं सहस्रोद्गतो ज्ञमयो सार्धवाहो तत्रान्वे पि गृहपतिमहाशालाः ब्रा-
 ह्मणमहाशालाः । उदयनो वसराजा उच्यति । कौशाम्ब्यां उपपत्सहि ।
 त्वयि विनीति महाजनकायो विनयमार्गं समिष्यति । घोषिलो गृहपतिः तत्रान्वे
 पि अविद्यमहाशालाः गृहपतिमहाशालाः । एताये विधीये देवपुत्रसहस्राणि येन
 15 भगवतो संसारे संसरन्नास्य सहपरितं जम्बूद्वीपे षोडशहि महाजनपदेहि उपपत्सन्ति
 अविद्यमहाशालकुलेहि ब्राह्मणमहाशालकुलेहि गृहपतिमहाशालकुलेहि । निःसं-
 दिग्धं तुफेहि विनीतिहि महाजनकायो विनयमार्गं समिष्यतीति । बोधिसत्त्वो अ-
 वलोकिति क्वहि उपपत्सामि । अयं राजा शुद्धोदनो भग्न योम्बो पिता । मातरं
 जवेपति या प्रासादिका च भवेय कुलीना च शुचिगाया च मन्दराणा च अस्या-
 20 युक्ता च यस्या सप्ततरावा दश भासा आयुष्मन्नाजतो अवशिष्टा भवेन्तुः ॥

5. BC "natro jāyanti | natā C "natā kule sbo" BC "shasthikhi a".

6. C "lasiatipannā" BC "vanti | n". — 7. C "lhasanidhā" B "satthivādhā" BC "karontā |
 cya" C "kāsasanti" BC "anto de". — 8. BC "hantyo ca" B "hāntjakkā n" C "kāso upā "no
 sammipati" BC "titā | lo" kile bimbhi". — 9. C "atrapa" BC "ukā itvā". — 10. C "pā-
 danti | — 10. BC "vinīto na" C "kāyasa vīna" B "kāyo nīnayan āgami" BC "gami-
 shyānti |".

11. BC "patichantā" kāsādhā upā". — 12. BC "tyali km". — 13. C "upapāyali ita".
 — 13. C "kāyo vīna" B "vinayam āgami" C "mārga gamishyānti (?)". — 13. C "ghoshibhā
 gā" BC "pi kassatā" C "āriyādhā mādādhā brāhmanamādādhā upā". — 14. C "ye sam-
 asarvātasya" BC "corite jantā" C "dācā" BC "dohi kassā" kassāriya" BC "lehi nā-
 asā".

15. BC "ghoshibhā upapāyali ita" C "kāyo vīna" B "vinayam āgami" C "mishyānti | —
 17. C "kassam upapā" BC "padyanti | — 18. BC "pāt mātā". — 18. BC "natā gā-
 shanta jā" Bā ca cūcā C "nā ca cūcā" C "cūcā ca mādādhā ca n" B "mādādhā ca
 a" C "pāya upā" B "pāya upā" BC "bhavetānā sara".

सर्वेषां बोधिसत्त्वानां जनेत्वा पुरुषोत्तमम् ।
चरन्ते सप्रभे दिक्से माता जहति जीवितम् ॥
अथ किं कारणं भवति यदि सर्वज्ञमातरः ।
जनेत्वा पुरुषश्रेष्ठं प्रीष्टं जहति जीवितम् ॥
वसन्तो तुषिते काये बोधिमतलो इमां स्मृतिं ।
समते शुभकर्मण परीचन्तो जनेन्विद्यो ॥
यश्चेह परिशीर्षं स्ना नारीषो जीवितं भजेत् ।
द्विसप्ततिं सप्त मासा च दश तस्या उरमोतरं ॥
[106^b] किं कारणं अयुतं हि अथादिधमनुत्तरं ।
धारेत्वा उत्तरे काले मैथुनं प्रतिसेवितुं ॥
अथापि प्रतिसेवेयु कामा मुगतमातरि ।
न पिता देवसंधानां भिन्नवृत्तो ति तल्लभेत् ॥
भगवां च नाम कामानां दोषं सततं भाषति ।
अथ च स्त्रीकथायस्य माता कामां विधेयति ॥
ये च वृषातिवैरमेव मोन्ति राजकरण्डकाः ।
रतने पुरुषश्रेष्ठा भावने बोधिमातरो ॥

अस्यायुक्तां भुवि समन्वेषतो बोधिसत्त्वो चद्राशीत्कपिलवसुणिं गृहोदनस्थं अय-
महिषीं प्राप्तादिकां च कुलीमां च भुचिरावां च मन्दरामां च अस्यायुक्तां । मम-
पराचा वाच्या इयं मामा आयुष्प्रमाणतो अवशिष्टा ॥ बोधिसत्त्वश्चेतदभवत् ॥
एषा मे माता योग्या ॥

पश्यति विलोकयन्तो लोकं सुतोदण्ड्य चोरोधे ।

1. BK "tarnatāi vasa". — a. C "il jirāhān | B "citān strā". — 3. BC "tarnā jā". — 4. BC "vraṇāgān ā". — 5. C "mahā kāyā" BC "amrītān jā".

6. *Ġ* lahhyatē rābbihakarummañ *ca pa** B **ṣalḥatū lāzina pa** C **lāzante janatirrah* | B *natriya sayya*. — 7. BG *ayān nāriyyo*. — 8. C *māhāni dāḡa* BG *tiyya n* C *n atarūn | *kiñ**.

19. BC "rittle ti" C "tal phreba | — 1A, C "ndm mltatm slmha hhd". — 1A. BC "palmamimmba".

15. BC. *raṇaṇāṃ* (C. *raṇa*) *tiśāhata* *raṇa* *lāh* (C. *lāhāṇ*) *jṇaṇā* *baḥḥi* (B. *dhimā*) *mā-*
lāro || *bhāraṇā* *raṇā* *paraṇaḥaṇaḥā* *bhāraṇā* *adā*. — 17. B. *yaukhāṇ* || *bhāro* || *sa* C.
yauha *bhāro* || *saṇaṇaḥaṇa* B. *kaḥḥa* *kaṇ* C. *saḥḥiṇ* *pa* BC. *abhiḥāṇā* *sa* *kaḥ*
yaukhāṇ *sa*. — 18. BC. *uā* *abya* *sa* C. *sa* *nā* *āyaukhāṇaṇa* C. *giḥa* *sa* B. *āyā*
sa. — 20. BC. *sa* *sa* BC. *saḥḥa* *pa*.

第 1 卷 第 1 期

- अन्नवीजहीपतिभुतं आदित्ये असमितमात्रे ॥
 एषा समादित्यामि प्राज्ञेष्वविहिंसं ब्रह्मचर्यं च
 विरमामि वाय्वादिज्ञाद्यथादनिवहवचनाच्च ॥
 अखिलवचनाच्च नरवर विरमामि तथैव पेङ्गुनाच्च ।
 5 पश्यवचनाच्च नरपति विरमामि अयं मम हृन्दो ॥
 परकामेषु च रैष्या नो संजानेयं नाप्यभिद्रोहं ।
 भूतेषु उपवनेष्व विपरीतमतिं च विप्रह्वामि ॥
 एकादशप्रकारं शीलं सेवान्यहं पुत्रिधिपाल ।
 रजनीमिनां अगूनां एवं मम जायते हृन्दो ॥
 10 मा मुदं शु भूमिपाल कामचित्तको मा मयि प्रतिकांचि ।
 प्रेषय मा ति अपुण्यं भवेद्या मयि ब्रह्मचारिण्ये ॥
 सर्वे तव संकल्पां परिपूरेमीति पार्थिवो अथ च ।
 अमिरम भवभयरमता अहं च राज्यं च तव वशं ॥
 मा स्त्रीसहस्रसमया अननारं गृह्य तं विमानवरं ।
 15 अभिरुहिय अभिनिपीदे मनापपरिपूर्णसंकल्पा ॥
 मा कंचिदेष कालं तस्मिं हिमकुमुदपुण्डरीकनिभे ।
 शयने प्रथमदमरता तूष्णीमिवैन चेपयति ॥
 मा दानि दक्षिणेन पार्श्वेन परिन्वासि शरीरवरं ।
 कुसुमजता व कुसवरं शयनं परिषेञ्जियाश्रयिता ॥
 20 अथ तां निशाम्य शयनोपगतां देवीं दिक्प्रमदाक्षयनिमां ।
 तुषिताक्षया अविव देवयणा प्रसादमूर्ध्नि प्रतिष्ठिहिन्मु ॥

1. BC "antañ | 1° C "ditya a" BC "tra eshā". — 2. BC "gashrahiti" C "hitiśa brahmacaryyañ vira" B "caryyañ | . — 3. BC "māni ca adianamadyā" B "bandhava" C "bandhavanvaca". — 4. BC "vara kiramāni | tathairva(G "vañ) paigānyā para". — 5. BC "māni | ayañ dhāno mama para".

6. B "ca irahyāñ sañjānaryyañ | tā" C "ca irahyā sañjānaryyañ | tā" BC "hañ lāhā". — 7. BC "upanahyañ(G "nashyañ) viparimā(G "rimantañ ca | ekāśa". — 8. B "lāñ sañjānaryyañ" C "lāñ sañjānaryyañ ahañ" BC "thivpāla ca". — 9. B rajapira i° adñ | a". — 10. M mākañ ca lāhā" B "māha kha" BC "lākā mayi pētikāññi(M "cin) pa".

11. BM "ā | a" M "āya hā" cāripya sa" B "āya sa". — 12. M maraia ta" cthōm aca a". — 13. BM "sanaṣṭā" BM "ca bhava tathyañ | (M "tha |). — 14. BM "hamañ aanta" byantañ" (amañ a". — 15. BM "raha abhināñ(M "cākañ pañ" kaipo | .

17. M "pranama" BM "damañā tūhāññā" kaipo". — 18. BM "dāñ dā" na pratyai ca". — 19. BM "marala(M "le ca) pa" hā pa". — 20. BM "lāñ deiv divi pranamañ".

21. BM "lāya cya" B "mādhāñ pañ" hāñ | M "mādhāñ prastāhāññāñ te".

ते मूर्धना अभिनता सर्वे हठा कृताञ्जलिपुटा अमरा ।
 वन्दन्ति तां विपुलपुष्पधरा मायां जिनस्य जगतीं शयने ॥
 अथ क्रीतूहलपरं संजनिद्या वज्रदेवक्या मुचिमाखधरा ।
 जिनमातुषपगता द्रुमुना प्रासादमूर्धे प्रतिष्ठित्वा ॥
 उपसंक्रामित शयनोपगतां मायां निशाम्य परविमुनिनां ।
 प्रीतिमुलं विपुलं संजनिद्या अथ संप्रवर्षा दिविजं कुसुमं ॥
 मानुषकं पि किल एदृशकं रूपं सुजातमिदमाश्चर्यं ।
 कञ्चित्कालं स्थित्विनारतो भायं समा मरवधुहि मये ॥
 नीलां निशामयथ हे सन्निका प्रमदायिमस्य यम ओपयिका ।
 शयने विरोधति मनः हरति विश्राजते जनकरीतिरिव ॥
 अयन्तु धरेद्यति महापुष्पं अत्यन्तदानदमशीसरतं ।
 सर्वोपपास्तकरणं विरजं किं हायते तव नरेन्द्रवधू ॥
 चायोदरे करतः ॥ १०७ ॥ जगमिति वररोमराजिविधिषे वचिरे ।
 इह सो भविष्यति अनन्तमतिः सततं अलिप्तं अमुमेन मुनिः ॥
 वज्रदीर्घराचनिधितं कुशलं प्रमदायिमस्य विपुलं परमे ।
 या तं धरेद्यति अनन्तमुलं चिरराचमज्ञिचितपुष्पवत् ॥
 अनुकूपा त्वं प्रमदा प्रवरा माता स चैव पुरुषप्रवरो ।
 पुत्रो महीमवमचो विरजो किं हायते तव नरेन्द्रवधू ॥
 अथ राक्षसा विविधस्त्रधरा ज्ञानज्ञा दिवि परितो वपलं ।
 तिष्ठन्तु सो प्रवरशस्त्रधरा सर्वदिशां कुक्ष्य अश्वरणां ॥

1. BM "anuladdhad a" B "jalsāpātā aynā vā" M "ra kpiśya kpi" 2. BM "mā | vā". — 3. BM "anājanitā ha" M "rājā". — 4. B "damattamā pra" M "abhi-
 hamsā |". — 5. BM "nūta ca" gatañ(M "tāñ") jantūñ: mī "bhāñ pa".

6. BM "pala anājanitā(M "ja)" a" BM "va(M "ha)śha dīcā ha" BM "anma mā"
 — 7. M "anma" anājanitā" B "rājāñ | m" BM "ryāñ hañ". — 8. BM "lāñ vthapiya
 anarata tīyāñ" B "dābhā bhava mī" M "maravahūñ bhava gā". — 9. B "mā mīgā" M
 gōrāñ mī" BM "thā | ha sakhika pamañtīyāñya pāthā" kīyā(M "dī) lāñ ca". — 10. B
 M "ā | m" M "makamā" BM "tā ca |".

11. M "dharāhyatī | m" B "dharāñ |". — 12. M "vāñhañ |". — 13. B
 chāñhañ" M "chāñha" prāñhañ" B "rājāñ | jīte rucire i" M "jīñ | jīñva". — 14. B "B |
 am" M "abñatī | a" B "bhama aqñāñ ha". — 15. B "nirātūñ" M "nirāñhañha" B "pa-
 ramañ jā" M "ā marmā jā".

16. BM "lāñ cañva(M "rājāñ) | a" M "gyaravāñ |". — 17. B "anāñhañ tvañ va pra"
 "anāñhañ tvañ ca pra" BM "anāñhañ |". — 18. M "navañhañ vā" B "yāñ navañhañ"
 M "anāñhañhañ". — 19. BM "dharāñ anāñhañ dāñ pāñhañhañ | ā" (M "javarāñhañ")
 — 20. BM "dharāñ marmāñ dī" rājāñ tā".

तेषामनन्तरं द्वित्रिंशन्वा आरब्धहेतु दिशतासु स्थिता ।
 वातं पि येष चलितं शुण्णिय क्रोधा समुत्पन्नानि अपिसमा ॥
 तेषामनन्तरं च पविता यथा प्रदीपशिशिरा विकृता ।
 ये दुष्टचित्त विनिवारयथा मा च बधं कुरुष कश्च वापि ॥
 5 तेषामनन्तरं स्थिता बहवो गन्धर्वसंघ शुभरूपधरा ।
 आरब्धहेतु शुभचापधरा अवनयन्ते विमलबुद्धिमतो ॥
 चत्वारि लोकापतिनो पि स्थिता नमने स्वकृपाविवारेण सह ।
 अथ अविद्यति किञ्च भगवां लोकाश्च अर्थमुत्पवृद्धिकरो ॥
 विद्वेदोहि सार्धं विद्वद्गणप्रवरो स्थित अनरीचे वरचक्रधरो ।
 10 अचिरा अविद्यति च्युतिं चरिमां चाकांक्षमाणो सुखमप्रतिमं ॥
 मायाय मूलं वरुदेवमणा कृत्वा दग्धांगुलं गताभिमुखा ।
 समुदीरयन्ति नधुरं वचनं उल्लोकयन्ति तुषितेषु जिने ॥
 व्यवदानमन्निचितपुष्पवला समद्यो ति अन्तिममुपेहि भवं ।
 सञ्जा ताव भवति ते जननी अनुकम्प दानि दुःखितां जनतां ॥
 15 एषो अयामि इति मुञ्चि गिरां शुभं वचनं उदीरयि . . . ।
 अथ मुषिने जननी विनश्य तन्नि चये पश्यति वरविपाकफलं ॥
 हिमरजतनिभो मे यद्विपालो मुचरखवाकमुजो मुरतशीर्षो ।
 उदरमुपगतो सखप्रधानो लज्जितगतिः अनवयमावसन्धिः ॥

न खलु बोधिसत्त्वा कालपथे मातु कुचिं लोकास्मानि ॥ अथ खलु पूर्णायां पू-
 20 र्णमास्यां मुषनयचयोनयुक्तायां रात्र्यां बोधिसत्त्वा मातुः कुचिमवकास्मानि ॥ उ-

1. B "ntara dvi" M "shān ante dvi" BM "gagān | ā sa | shān vā". — 2. M "con-
 tañ" B "dhat sama" M "dhat samapalanti" mā te". — 3. BM "ntarā dha" M "pā
 yayakāhā" BM "cīrajā(M "cījā) vikāhā ya | dā". — 4. BM "aya maha(M "ra) ra" B "kaya
 va(ṣa) M "kaya vi hata te". — 5. BM "gā mūṣa".

6. BM "to ca". — 7. M "gagāte aya" BM "vāyān pari" ha a". — 8. BM "kaya sa-
 kharāddha kara te" (M "cāha te"). — 9. B "khaṇa varāṇa" M "sthānāntarāṇa va-
 raṇādhara". — 10. BM "khamānā(M "gā) sa" lūmā".

11. M māyāya mā "gagān kī" BM "gā mahaṇmāhā mī". — 12. BM maha "pānā
 (M "ata) ta". — 13. BM cyānā samānā "hā (M "ca) sa" M "upānā dha". — 14. BM
 sajjā bhavānā ja "kāṇa(M "pāya dā" janitān". — 15. BM mha pāṇā i "rānā mha-
 nānā udhaya(M "ya) | a".

16. M aha khala ānāpānā jana" B "pān ja" M "ti mūṣa" B "pāṇān hi". — 17. B "mū
 va(ṣi) BM "reha a". — 18. B "gānā aya". — 19. M aha khala ha" BM "anta kā" M "kā-
 rapāṇā mā" BM "kāṇā a". — 20. M "pāyāpāyānā pā" BM "nākhānā ya" mha
 mānā maha (M "taraṇa"). — 21. B "māyānā bhāṇānā aya" mhaṇāṇā" M "āṇāṇāṇā"

यो सो तुषितं काचं योभासेति सुमेन वर्णेन ।
 देवपुराञ्जवमानो तं अनतिवरं जिहं वन्दे ॥
 मन्त्रद्वयं च लोकं सद्यमखब्राह्मणीं प्रजां सर्वां ।
 वर्णेभोभामयति अनतिवरो लोकप्रयोतो ।
 आद्यव्यमद्वुतमिदं पञ्चय यावत्सहर्षिकं प्राप्ता ।
 स्मृतिमां सुसंप्रजानो मातुः कुचिच्छिं ओक्रान्तो ॥
 यावच्च नरप्रवरो उत्तमलक्षणसमञ्जि चत्वांसि ।
 माताये कुचिच्छिं स्मृतिमतिमां संप्रजानो च ॥

समननरोक्रान्ते च बोधिसत्त्वे इयं महापृथिवी अतीव पट्टिकारं कम्पे संकम्पे
 10 प्रकम्पे संहर्षणीयं च कम्पयति मोदनीयं च प्रह्लादितं च निर्वर्णनीयं च उल्लोक-
 नीयं च आसेचनकं च अप्रतिकूलं च प्रामोदिकं च प्रसादनीयं च निरुदेयं च
 निरुत्तरं च । कम्पमाणा च पुनर्भं कंचित्सत्त्वं व्यापादयति यमिदं चत्वं वा
 स्त्वावरं वा ॥

ततो अयं सागरमेवमपहृता
 15 प्रकम्पिता पट्टिधमासि मेदिनी ।
 कृता लोका विमला भभोरमा
 महाव्यकारापनुदस्य तेजसा ॥

यावत्तका नागराजानो नागाधिपतयो रथावरणमुप्राये औत्सुकां समापयेन्तु ।

चतुरो पि लोकपाला रचामकरेन्तु लोकनाथस्य ।
 20 मा कोची अहितेपी समुचिबलमुदं विहिंसेया ॥

1. BC "anahilakāyañ" BG "ryyena de". — 2. G "c cyaviyamāno tam abhivarañ" B "mā-
 na | tam anahilavarañ ji" BG "ade maha". — 3. G "gravyabrahmanāñ saprajāñ" BG
 "rājāñ ca". — 4. BC "bhāsayanti anahilavaro lokasya prahṛato |". — 5. G "cearyyān
 abhāsayanti bhāñ" BG "tha yāca maha" atā mātā".

6. BC "tāmāñ mātira". — 7. BC "niravarattasamparava" lakṣaṇa "amañgi (G
 "mañgi) mātira māt". — 8. BC mātira ku" B "amāñmātāñ māt" G "amāñmātāñ samparajāñ
 ca māt" B "māt ca māt". — 9. B "niravarattāñ" G "nirava okrānta bodhisattva byāñ" G "kārāñ
 kampa pā" qiyāñ ca kārāpāyāñ mātira mātā "bhāñmātāñ ca niravarattāñ" B "tām ca niravarattā-
 mātāñ ca | bhāñmātāñ ca māt" G "kārāñ ca amāñmātāñ ca apatikkāñ ca prahāñmātāñ
 ca prahāñmātāñ ca niravarattāñ ca niravarattā ca ka" B "gāt ca niravarattā ca ku".

12. B "r na bhāñ māt" G "r na kaccit māt" BG "yati | jam bhāñ mātāñ vā bhāñ mātāñ (G "bhā-
 mātāñ mātāñ) vā |". — 13. G "mātāñ mātāñ" G "mātāñ kri" B "māt kri".

16. BC "kārāñmātāñ". — 17. BC "mātāñ mātāñ" B "padyāñ" G "padyāñ". — 18.
 BG "mātāñ pi" BG "kārāñmātāñ mātāñ mātāñ". — 19. BC "mātāñ mātāñ mātāñ mātāñ mātāñ
 mātāñmātāñ (G "mātāñ) |".

शक्रोपि देवानामिन्द्रो सुयामो पि देवपुत्रो संतुषितो पि देवपुत्रो मुनिर्मितो पि
देवपुत्रो वज्रवर्ती पि देवपुत्रो महाब्रह्मा पि महाभासा पि देवा बोधिसत्वस्य मातुः
कुचिगतस्य रत्नावरणमुग्रघे चोत्सुक्यं समापद्येन्तुः ॥

ततो कौटिसहस्राणि देवानां कपिलाह्वय ।

उपगतानि तुष्टानि आरब्धं वरबुद्धिनो ॥

5

देवनगरं ह्य कपिलपुरमुत्तमं कृतमनुविप्रलोहि ।

मनोमयविक्रमगतेहि अमरगणेहि अभिविरोचति ॥

मायां परिवारेत्सा महेश्वरगणानां किञ्च सहस्राणि ।

आयु विगतमलमखिला आकाशगता अभिनिषणाः ॥

तेषां दानि पूठतो इन्द्रसहस्राणि विमलशिखराणि ।

10

मुचद्भानि वज्रमुसस्य आरचार्थं निषण्णानि ॥

तेषां दानि पूठतो देवेन्द्राणां सहस्रमयुतानि ।

कामावधरा देवा निषणा गमने निरासये ॥

देवगणानां पूठतो अमुरा अमुराणां च द्वित्रि[१०४^b]ह्रगणाः ।

यथाच विकृतरूपाः राक्षससंघाश्च संनिषणाः ॥

15

एताये विधिye गगनममराशतसहस्रसंकुलं श्रीमद् ।

अत्यन्तमुपरिशुद्धं कुशलमुपचितं हि वरदेन ॥

सो यं महानुभावो स्मृतिमां तुषितमवना अवित्थान ।

पाण्डुरवराहकान्तमो भवितु गजरूपि पशुलो ॥

धीरशयने शयन्तिye पोषधिकाये दिगुहवमनावे ।

20

स्मृतसंप्रज्ञानकुशलो मातुः कुचिणिं ओकान्तो ॥

1. B "cartti pi de" C "carttāpi de" C "brahmapi devaputro ca" C "pi devaputro hi" BG "dyetmah tato". — 5. BG "haryati upa".

6. BG devanagaram ita manoramam kapilapa(C "laxapam nttammā kapilā | anuramati manā". — 7. B "kama amā" C "kama amāga" BG "nchi vira". — 8. B "gagana ki" C "gagana kila" BG "arāgi ka". — 9. B "gagatani abhi" C "gagatani abhi" B "sharyaga | C "sharyaga | — 10. BG tashāni pariprichato" B "pisharāni m".

11. BG subhū(C "hūm ita gūpa" kahārthe nisharyādai | — 12. C "mryatani kāmā" B "tāni kā". — 13. B "sharyagā ga" C "sharyādai | tashāni tāni prishchato gagaga m" BG "nīlānāho (B | — 14. BG "shūhato amāgātā ca". — 15. C "yakāhā ca vi" samāghā samāghā" BG "sharyagā | —

16. BG "vidhi" C "dhiye ama" haryati kashāni gīmad āya". — 17. C "vande cyati" B "vāda pā". — 18. C "pāpānāya" B "pāpānāya" BG "rāpānānānta | — 19. BG "na co-panānāya upāda" āya mryā".

21. B amāghāni" C amāghāni sām" B "akale m" BG "akramati | 22".

सा च राजनीप्रभाते आख्यासि भर्तुनो मनापस्य ।
 राजवर पाण्डुरो मे गजराजो कुचिभोक्तान्तो ॥
 तं च सुखित्वान राजा वैपचनिकां समागतं अवच ।
 मुपिनक्षि अस्व सर्वं मणाय नूतं फलविपाजं ॥
 ते तव चावचिस् नैमित्तिका पृच्छिता स्वयं राज्ञा ।
 द्वाचिंशजवणधरो कुचिं देवीये ओक्तान्तो ॥
 दृष्टो भवाहि नरवर यस्य तव कुलक्षिं प्रत्युत्पन्नो ।
 पृथिवीधर वीरगर्भो अनोपमसत्त्वो महासत्त्वो ॥
 यद्य मय पीराणामापायाणां स्वयं समुपाहृतं ।
 द्वे स्य नतयो अनन्दा भवन्ति नरवीरशार्दूल ॥
 यदि आसिष्यति अगारे महिषति होति सरतनो महर्दिको ।
 निजानुबद्धविजयो राजशतसहस्रपरिवारो ॥
 अथ खलु प्रप्रजिष्यति चातुर्वीपां महीं विजहियान ।
 होहिति अनन्वनेयो बुद्धो नेता नरमरुणां ॥
 [मुपिजं पि शाकियानो आख्यासि भर्तुनो मनापस्य ।
 शेतो गजनाथो मे कुचिं मेत्त्वान ओक्तान्तो ॥
 एतं श्रुत्वा राजा वैपचनिकां समागतं अवच ।
 मुपिनक्षि अस्व सर्वं मणाय नूतं फलविपाजं ॥
 ते तव चावचिस् नैमित्तिका पृच्छिता स्वयं राज्ञा ।
 द्वाचिंशजवणधरो कुचिं देवीये ओक्तान्तो ॥
 यदि पुनरगारमध्ये वसति पृथिवी अभिजेषते सर्वा ।

1. BG "prahāṭā A "rtanā ma" B "paṇḍ(ṭ) | rā". — 2. C "pāṇḍura" BG "ro ma paṇḍurjo kukshiṃ okṛā". — 3. BG "staṇ(G "raṇ) ca graṇḍbhāṭāṃ rājā" B "jā vipaṇṇatikāṃ" C "jā viṇṇatikāṃ" C "saṇḍ". — 4. C "sarva bhāṇā". — 5. BG "tra avasiṇṇaṃ mī" B "ttikaṃ pī" C "ttikaṃ pīchati" BG "jā dā".

6. BG "cullakhaṇa" nto hr". — 7. C "vara sya tara kulamāṇ" BG "amāṇ pīṇā". — 8. B "dhara viragato ano" C "dhara viragayanopagato ano" BG "atvo ya". — 9. BG "yathā mayā paṇḍitāṇāṃ dā" C "avarya sona" BG "pāṇḍitāṃ dā". — 10. BG "vanti | na" G "rdālo eṇā".

11. BG "yathā(G "raṇ) aḍḍhāvaṇṇiyatī mahipatī ho(G "hoḍḍi) sapṭaratna(B "ratana) maharibhāṇa mī". — 12. BG "rājāṇa". — 13. BG "dīyati | cā" mahi vi" na hr". — 14. C "hoḍḍi amāṇṇaṃ" B "t anyāṇa" BG "dāho na(G "na)ṇa mārmaṇṇāṇā |". — 15. C "kīyānyapi ākhyā" B "kīpāṇi pī ākhyā".

16. BG "paṇḍitāṇa kukshiṃ bhovāṇa". — 17. BG "taṇ graṇḍa na(G "na) rājā" G "raṇa avoca(G "raṇ) |". — 18. BG "tra avasiṇṇaṃ mī" B "mittaṇ pī" C "mittikaṇ pī" BG "jā dā". — 19. BG "cullakhaṇa" dāṇā ca okṛā".

20. BG "madhāṇa vana" C "thāṇ bhāḍhāṇa" B "thāṇā jhāṇa" C "vāṇa |".

शूरां पुत्रसहस्रं जनेत एताकृशां वीरं ।
अथ रतनचनन्तावरं पूर्णां महीमुष्णिधानं प्रव्रजति ।
बुधो होहिति लोके सर्वधो सर्वदर्शावी ॥

महानका आह ॥

स्वप्नान्तरे वा प्रमदा अदर्शि	3
सूर्यं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।	
प्रमूयति स्त्रीरतनं सुभावं	
भतास्य भोति बुधो चक्रवर्ती ॥	
स्वप्नान्तरे वा प्रमदा अदर्शि	
चन्द्रं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।	10
प्रमूयते सा नरदेवगर्भं	
सो भवति राजा वज्रचक्रवर्ती ॥	
स्वप्नान्तरे वा प्रमदा अदर्शि	
सूर्यं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।	
प्रमूयते सा वरलक्षितां	15
सो भवति राजा वज्रचक्रवर्ती ॥	
स्वप्नान्तरे वा प्रमदा अदर्शि	
क्षितं गच्छ कुक्षिमनुप्रविष्टं ।	
प्रमूयते सा नक्षत्रत्वसारं	
सो भवति बुधो बोधितार्थधर्मो ॥	20

देवी पुच्छीयति ॥ किं धरेसि ॥ सा आह ॥ चक्रवर्तिनि ॥

1. C 'tūraṇa putra' B 'tūraṇi. putra' B 'labhati sth' C 'labhyati sth' BC 'dṛiṣṭvā vīraṁ' ॥
— 2. BC 'mantapaṇi tatra pūṇṇaṁ mahān a'. — 3. C 'bōhiti lo'. — 4. BC 'mahā-
brāhmanya(C 'pa) āha' ॥ — 5. BC 'dā addarṣi(C 'rṣi) sū' śhṭaṁ pra'.

7. C 'śhṭatātān sa' B 'śhṭatātān śhṭhāgātān' ॥ āha' BC 'nṛipa cakra' C 'vartitā' ॥ —
9. B 'ra yā addarṣi' BC 'śhṭaṁ pra'.

11. C 'śh' nānāra deva' B 'hānā' ॥ sa' C 'rājā naraśhṭavagatān sa' bhavati rājā bhavakra'.
— 13. BC 'śhṭaṁ pra'. — 15. BC 'śhṭaṁ sa' BC 'bhavakravartitā (C 'rāi) vāpudātare
yā pramaddā sū(B 'addarṣi' śhṭaṁ(C 'ryyāṁ) mādā kakāṁ anupravishṭa(C 'śhṭa) pra-
śhṭaṁ sa' varalakṣitāgātān' ॥ sa' bhavati rājā bhā(C 'vāpudātare' (C 'rāi) ॥

17. B 'addarṣi' BC 'śhṭaṁ pra'. — 19. B 'śh' pa(C 'pa' BC 'śhṭaṁ' C 'hānā' BC
'dṛiṣṭvā' ॥

21. BC 'śhṭaṁ pṛichṭyati kṛtā'. — 23. C 'vartitā' ॥ B 'nā ka'.

मातुः कुचिगते बोधिसत्वमातुः खलु पुनः यो चत्वा चभनतरपरिवारो सो से
 अतीव अतीतं अदातव्यं मन्यन्ति बोधिसत्वस्त्रैव तेजेन । किंकरणीयकप्रतिषंयु-
 ज्जेहि निमन्नेहि बोधिसत्वस्त्रैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुचिगते बो-
 धिसत्वमातरं बोधिसत्वो पश्यति ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुचिगते बोधिसत्व-
 मातुर्न कोचिदुपरिमेन गच्छति अनाद्यो पवी पि । अथाथाधा भवति अथातका । 5
 समाये विपाकनीयसहणीये समन्वानता । भाषतिशीताये भाषतिउष्णाये अतु-
 परिणामाये बोधिसत्वस्त्रैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुचिगते बोधिसत्व-
 माता जामिनी भवति प्रणीतानां खादनीयमोजनीयानां अयरसानां उत्तमरसानां
 अधिगतरसानां प्रत्ययरसानां बोधिसत्वस्त्रैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः
 कुचिगते बोधिसत्वमाता विगतराया भवति अष्टषष्ठमच्छिद्रमाश्रयनमकक्षाये परि- 10
 शुद्धं परिपूर्णं ब्रह्मचर्यं चरति । समसापि ताये प्रमदीत्तमाये रामो न उत्पद्यति
 सर्वपुरुषेहि अनामसतो राद्यापि शुद्धोदनेन बोधिसत्वस्त्रैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु
 पुन मातुः कुचिगते बोधिसत्व[108^{hi}]माता पंच शिवापदानि समादाय वर्तति
 तानि च सपूर्वसमादिद्यानि भवन्ति बोधिसत्वस्त्रैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुन-
 र्मातुः कुचिगते यावत्ता नामराजानो नानाधिपतयो अष्टजा वा त्रयायुवा वा 15
 संलेदया वा ओपपादुका वा ते सर्वे भिवेशनमुपसंक्रमित्वा दिव्यानि चन्दनचूर्णानि
 दिव्यानि तमालपक्वूर्णानि प्रकिरन्ति अमरुचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि केसरचू-
 र्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि कुसुमानि प्रकिरन्ति । समाप्ताये च न अर्चनाये
 अर्चयन्ति परिपूर्णाये च न अर्चनाये अर्चयेन्तुः ॥ ते दिव्यानि चन्दनचूर्णानि च
 प्रकिरित्वा दिव्यानि अमरुचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि च केसरचूर्णानि दिव्यानि च 20
 तमालचूर्णानि प्रकिरन्ति ॥ दिव्यानि मुक्तकुसुमानि प्रकिरित्वा समाप्ताये च न

१. BC *kiñkariyaka* C *"mandrami ha"*. — 3. BC *"pamāḥ mātur kukhā"* C *"raṭṭi bo-
 dhimāturo pa"*. — 5. C *bodhisatvo khala pamāḥ mātur kukhā* B *"te bodhimāturo mātā"*
 BC *"tur na kracid aparitā upa" chāt | antaro makhā*. — 5. BC *"māṭṭā ye vāpā"*.

6. BC *"ye vipācantiyā grahamāye sa"* B *"samatvāgāḥ"*. — 6. BC *māḥiṇi* (C *"māḥiṇi"*)
māḥiṇi (C *"māḥiṇi"*). — 7. B *"raṭṭi pa"* BC *"atvāyāyā"*. — 9. C *bodhisatvo khala
 pamāḥ mātur kukhā "pāyāya ha"* BC *"carati mātā"*.

11. C *"rāgaṇa upa"* B *"rāgaṇi upaḥiṇi"* C *"antamaḥaṇa rāgaṇi pi pa"*. — 12. C
"pamā mātā" B *"lāni ca pāyā"* C *"lāni ca samāḥi"*. — 14. BC *"jāṭṭhāni māpā"* C *"ja-
 rāṇa māpā"* B *"lāya | apāraṇa vā"* C *"duka vā sarvā"* C *"teḥ diriyāni saṇṇasāraṇaṇi diriyāni
 tamā"* BC *"jāṭṭhāni prākāṇi"* (C *"caṇṇi a"*) C *"jāṭṭhāni prākāṇi diriyāni kama"* B
"keḇalaṇi" *kilāni dā"* *kilāni* |.

18. B *"paripāyāya ca mātā"* C *"rāpāya ca māya arāyāyāya te"* B *"ye arāyāyāya te"*. —
 19. C *"mā ca agurāḥ"* B *"jāṭṭhāni diriyāni keḇalaṇi diriyāni tamā"* C *"keḇala-
 rāyāni prākāṇi diriyāni ca tamāpāraṇi prākāṇi"* |.

21. C *"samāni prākāṇi paṇi"* B *"māpāya ca mātā arāyāyāya paripāyāya ca mātā"*

- अर्चनाये अर्चयित्वा परिपूर्णाये च न अर्चनाये अर्चयित्वा बोधिसत्वमातरं विष्कृत्यो प्रदक्षिणीकृत्वा येनकामं प्रक्रमेन्तुः बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे पुनर्मातुः कुचिमतो यावन्तो सुवर्णराजानो सुवर्णाधिपतयो एवं चतुर्मेहाराजकायिका देवास्त्रायस्त्रिंशा यामा तुविता निर्माणरतिनो परनिर्मितकमवर्तिनो ब्रह्मकायिका
- 5 देवा ते सर्वे निविशन् उपसंक्रमित्वा दिव्यानि चन्दनचूर्णानि प्रकिरित्वा दिव्यानि अनुचूर्णानि प्रकिरन्ति । दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि मुक्तकुसुमानि प्रकिरित्वा समाग्राये च न अर्चनाये अर्चयित्वा परिपूर्णाये च न अर्चनाये अर्चयित्वा परिशुदाये च न अर्चनाये अर्चयित्वा बोधिसत्वमातरं विष्कृत्यो प्रदक्षिणीकृत्वा येनकामं प्रक्रमेन्तुः बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥
- 10 बोधिसत्वो खलु पुनर्मातुः कुचिमतो न धातिनीचं तिष्ठति न धातिउच्चं तिष्ठति न चावकुम्भको न चोत्तानको न वामेन पार्श्वेन तिष्ठति न उत्कटुको ॥ अथ खलु दक्षिणे पार्श्वे पर्यकमानुजित्वा तिष्ठति ॥ बोधिसत्वो खलु पुनर्मातुः कुचिमतो न पिप्पेन न रोष्मेण वा न रुधिराण वा अश्वेन वा केनचिदशुचिणा उपलिप्तो विष्कृत्यो तिष्ठति ॥ अथ खलु उच्छादितस्त्रापितविशदनाचो बोधिसत्वो मातुः कुचि
- 15 स्थिं तिष्ठति ॥ बोधिसत्वो खलु पुनर्मातुः कुचिमतो मातरं पश्यति बोधिसत्वमातापि तं कुचिमतं बोधिसत्वं पश्यति विग्रहमिव ज्ञातृरूपस्य दृष्ट्वा च भोति आत्ममया [कुचिं श्रीभासेन विग्रहमिव ज्ञातृरूपस्य] ।

यथ वैदूर्यस्य मणि स्फाटिकमनुत्रे कटिउसंगमि ।

निहितो ह्य एवमेव बोधिसत्वं पश्यति माता ।

20

कुचिं श्रीभासेन विग्रहं इव ज्ञातृरूपस्य ॥

arandya arayeta ho* C *pāya ca nañi arandyaeta paripūrṇāya ca nañi arandyaeta ho*
shkṛitya pa* BG *nietan) ho*.

9. C *satro punah mātṛ kukshi* B *dada traya* C *rūpāratina pa* C *aravā nira*
ritā divyāni aguramandantāi pākki* B *rūpāratina prākṛanti i*.

10. C *cārya muktā* B *pāya veyas arand* BG *nāya arayetañ parip* B *pāya
ca nañi arayetañ parip* C *rūpāya ca nañi arā* arayetañ parip* BG *nāya arayeta
ho* kramatā ho* — 10. C *satro kha* BG *punah mātṛ kukshigato na cāritāi C *li-
rāñi) kākhiñ na cārakubhāñ | (C *kākhiñ) na a*.

11. C *bhūpātā* — 12. C *satro khaḥ punah mātṛ* C *gato na goshmāya ca na
rūdhāre* B *shmeṣa tā na* BG *nā anupāpito vīṇ* — 13. BG *pāyāyadagā* C *satro
mā* — 14. BG *satro | kha* C *punah mātṛ* B *paya | dā* C *paya | pāñā vai* B
māñā kākhiñ abhāntāñ vīgraham na jātārūpaya | pāñā vai.

15. BG *pāñā vai* B *vaidūrya* BG *mudgākaśmarāṅga C *pāñā ni* — 16. BG *ni-
hito | upā sarvañ va C *vañ) ho* B *mātṛ kha* C *mātṛ kukshi a* — 17. B *kākhi
abhāntāñ vīgrā*.

साधु कर्मोक्तमर्थं कर्मण अनुकूलं पारमिगतम् ।
इति विकसति वज्रविधा कथा परिणामध्ये एतस्मिं ॥
साधुति निरामिषेहि संज्ञापदेहि अपेनि तत्त्वान् ।
वरवृद्धिनो अयं अपि कथा विकसति परिणामध्ये ॥
एवं वज्रप्रकारं कथां कथयन्ता रमन्ति देवगणाः ।
रूपं वर्णं तेजं वरं च वीरचर्यं कथयन्ता ॥

सर्वेषां बोधिसत्त्वानां माता प्रतिपूर्णे दशमे भागे प्रजायति ॥ सुभूतिना शाक्येन
प्रेषितं राज्ञो । आगच्छतु देवी इह प्रजायिष्यति ॥ राज्ञा प्रतिबोधयति ॥ आ-
गमिष्यति मालमंजवं च करिष्यति ॥

- 10 सुम्भिनिवनं मुचपलं अपगततृणषाण्डप्रवर्षचारं ।
वरसुरमिकुसुमनिकरं करोष गन्धोदकसुगन्धं ॥
सुम्भिनिवने च वाता तमालपत्रगन्धवासितशरीरा ।
वायन्तु अमृतगन्धं मदजनना च पलायन्तु ॥
अगच्छवरधूपगन्धा समानमन्तु नमतो जलधरा ते ।
15 सुम्भिनिवनं खादेतुं वरचूर्णरसाकुलं विप्रं ।
एकैकं चक्रमवरं इकूलपट्टोष्णांकोजिकारेहि ।
कल्पयथ कल्पदुषां यथ दिवि देवप्रधानस्य ॥

देवा च देवकन्या च गन्धमान्यं गुह्यं सुविभीषणमागच्छन्ति ॥

1. BC *śāḍhu garbhakramayanti* (C. "ga) antariṣṭa pārami(C. "māḥ)jyate karmagāṃ-mamā-
pāpārami(C. "māḥ)jyate 1". — 2. BC "paripārapāṇi stamāni vā". — 3. R *śāḍhu nīlāni-
peṣṭi-māḥjyotpādāni* C *śāḍhu nīlāniyeṣṭi-māḥjyotpādāni kṣayanti* BC "hāni vira". — 4. BC
'*śāḍhu* || *ayam aparā kathā* BC "dhye e". — 5. BC "kāraṇi kathā kathya(C. "thya)kāraṇi
ca" vāḥ vā".

6. C "vāṣṭa hṛdā valāni ca vā" B "ca vira" BC *vāṣṭa* (C. "ryaṇi) kathā vira". — 7.
B "māḥ-jyotpāṇi" C "vā paripā" BC "pārapāda". — 7¹. BC "jho 1". — 8¹. BC "gandha |
de". — 9. BC *luṇḍhāni* C "vamaṣa" BC "vāpāraṇi vā" B "trasmāḥkara vira" C "tra-
smāḥkara vāḥkara".

11. BC "māḥkaraṇi" BC "tha | gandha" B "māḥkara" C. — 12. BC *luṇḍhā* (C. *luṇḍhā*)
vā "pāpāraṇi(C. "māḥ) gāḥjyotpāra vā". — 13. B *vāṣṭa* | e C *vāṣṭa* *amāḥkaraṇi*
māḥkaraṇi *jyotpāṇi* *ca* *pāḥjyotpāṇi* | e B "gandhā māḥkaraṇi" *jyotpāṇi* *ca* *pāḥjyotpāṇi* | e.
— 14. BC "pāḥjyotpāṇi" C "vā" *māḥkara* *ca* "dharā vāḥ" | . — 15. BC *luṇḍhā* (C. *luṇḍhā*)
nīva "vāṣṭa" *māḥkaraṇi* | *kāḥjyotpāṇi* e.

16. B "pāḥjyotpāṇi" C "pāḥjyotpāṇi" *kāḥjyotpāṇi* BC "rehi ka". — 17. BC *kāḥjyotpāṇi*
kāḥjyotpāṇi | *vāḥ* *vāḥ* *pāḥjyotpāṇi* *vāḥ*. — 18. BC "kāḥjyotpāṇi".

अथ जरायाधिमघनं जनयिष्यसि अमरमर्भमुकुमारं ।

देवी दिवि भुवि महितं हितं हितकरं नरनख्यां ॥

मा खलु जनय विपादं परिकर्म वयं तवं करिष्यामः ।

यं कर्तव्यमुदीरय दृष्टतु कृतमेव तत्सर्वं ॥

5 अथ चतुरिं लोकपाला सपरिवारा आभुरेव सन्निपतिता ।

दिव्यप्रवेणिहस्ता देविमुपगता प्रदक्षिणतो ॥

सर्वे पि देवसंघा मायां परिवारयित्व आकाशे ।

स्थिता मान्द्यगन्धहस्ता स्वपरिवारेणोपशोभन्ति ॥

न खलु पुनर्बोधिसत्वमाता बोधिसत्वं जनेति श्रयाना निषण्णिका वा यथायाः
10 स्त्रियो ॥ अथ खलु बोधिसत्वमाता स्त्रितिका एव बोधिसत्वं संजनेति ॥ बोधि-
सत्त्वो भूतो संप्रजानो मातरमवाधयमानो दक्षिणपार्श्वेन प्रादुर्भवति ॥

दक्षिणेन हि पार्श्वेन जायते पुद्गपोत्तमाः ।

सर्वे पुद्गपशाटूला भवन्त्यवविहारिणः ॥

किं तन्न भिद्यते पार्श्वं वेदना च न जायते ।

15 तस्मा त्रिनज्जेचीये जनेत्वा पुद्गपोत्तमं ॥

मनोमयेन रूपेण प्रादुर्भोति तथागता ।

एवं न भिद्यते पार्श्वं वेदना न च जायति ॥

बोधिसत्त्वो गर्भावासपरिव्रान्तो सप्त पदानि क्वमति ॥

जातमात्रो च विक्रमे सप्त विक्रमते भुवि ।

20 दिशां च प्रविशोक्ति महाहासं च ऊहति ॥

1. BG "shyasi | a" riddhakammā do". — 2. BG "bhavāi ma(C sa)hitañ bhikkhavañ". —

3. BG mā jana" yañ tava(C "ca) karā". — 4. B kaṭṭipañ(?) karttavya" C kañ yañ kartta-
vañ BG "gyatun kri" C "tam evañ lai anūva | a". — 5. BG aha khala ratu" C "pālo
aparivāro āca" BG "āca evañ sannipattā dī".

6. BG "hantā sayam upa" C "khiṇṇāto sa" R "uto sa". — 7. C "parivāra" BG "rayitvā |
ākaṇe sūa". — 8. C "lyagañḍha" BG "hantā pari" C "vācena yuge bhavāññi | na". — 9.
C "punnā bodhisattvañ" BG "janati(C "ti) nāha". — 10. C "sthitiko evañ bodhisattva
vañ". — 11. C "khiṇṇa pāyona".

12. C pāyona" R "nti narotta" C "nti ca narotta". — 13. C "rdhā bha" BG "travāhāri"
C "rāpo kiñ tañ na bhī". — 14. BG "dyato pāyva(C "rya) tanyā janajamotriya | naropre-
shitañ vedatā ca na jāyati(C "nti narottamañ) na ca tañ bhādyato pāyvañ". — 15. BG
tanyā janajane".

16. C "jāna prāda" BG "nti tapogā" | . — 18. C "pālā nādhakammā | . — 19. C
"bhavāñ | .

अथ किं कारणं उक्तं यं सप्त कमते कमाम् ।
 न च अष्ट न च षष्टि अथ आगमसं प्रगुम् ।
 गर्भावासपरिधानो सर्वलोकहितो मुनिः ।
 पश्चिमो गर्भावासो यं अथ विगेन प्रकमि ॥
 तं तु सप्तपदे न्यस्य देवसंघामिनीयत ।
 सहसा लोकपालेभ्यो अङ्गेन धारिये मुनिः ॥
 अथ वर्षो समुत्पद्ये दि[१०४] यक्षमुमशीकरो ।
 मन्दारवरजाकीर्णो दिव्यचन्दनसंकुलो ॥
 दीर्घकालमुदयाद्य सुरमुख्याद्यधूपनं ।
 प्रभुषिषु विभूषार्थं तस्य उत्तमबुद्धिनो ॥
 यदर्थं च विन्नोकेति दिशां अग्रतिपुत्रनो ।
 तथापि आगमं वक्ष्ये उपदेशं मनोरमं ॥
 न सो विद्यते सत्त्वानां देवेषु मनुजेषु वा ।
 यस्यैवं संभवो भवति गर्भोक्रमणमेव च ॥
 क्षणीतकमकनिर्मासं धार्थं जिनचनेचिये ।
 जायते यदा सर्वज्ञः जायते चरमे भवे ॥
 ज्ञातमावस्य तच्चित्तं आसि प्रवरवादिनो ।
 अस्ति कश्चित्समबुद्धि मे इदं तर्कं निवर्तितुं ॥
 केचित्संसारचारेण अतीयन्ति यथा अहं ।
 इत्थं पुरुषादितः दिशां सर्वां निरीक्षति ॥
 अथ दिशां विन्नोकेनो दृश्यति वदतां वरः ।

5

10

15

20

1. C "kṛpam oktaṁ" BC "te kṛpam" | . — 2. BC "śaśa[hi] s" B "dṛgamaṁ gṛhi" | ga" C "amā gṛhi" | ga" — 3. C "amā" | . — 4. B "yaṁ || aha" C "yaṁ arthavega" BC "mi laṁ" — 5. BC taṁ sapta-padaṁ uya" BC "Dyathā" | sa".

6. B "pālāhīyo" C "pālāhīyāṁ ahgama dho" BC "dliṣṇye bhavi(C "sib) || s". — 7. BC aha haraha amā" C "amāhīyo[hi] di" B "tpadya di" BC "dīryākma" B "mamāhara" | C "maahala" | . — 8. C "vajākṛpā" BC "kula" | di". — 9. B "kāla udagṛh". — 10. BC tana muñci vibhā".

11. C "rtham ca vibhādhārtham dīpā" BC "cām agṛpataṁgalo" | . — 12. BC "so bhī- dyate" C "jesu ca" | . — 13. BC "gurbhakṛma". — 14. BC kṛadyatake kanakanichhīno pārgvaṁ tu (C "egva tu) jina" B "nairi" | ya jāya" C "nairiyo ye ca jāya".

15. BC jāyate sarva(B sarva)jāyā" B "sarvamāṁ te bhava" | C "sarva bhava" | jā". — 16. C "āsa pavaṁ". — 17. BC "buddhino dhaṁ vasaṁ(C "na ni)vartitāṁ ka". — 18. B "āsvaṁ na arthiyanti || ya" C "anti nantamāḥ" | yathā" BC "yathā dha || i". — 19. B C "tyartha pa" C "sarva niri".

21. C "dīpā vibhā" BC "gṛhiṁ sa" B "sarvāṁ sarā" | de".

दैवकोटिमहर्ष्याणि तस्मिन् हामं प्रमुञ्चति ॥

जातभाष्य मे धातुः देवता मारकायिकाः ।

चातुर्थीयो महाकोशो चक्रवर्ती भविष्यति ॥

अथास्य ह्यसौ संभवति न मे सत्त्वा विज्ञानम् ।

सर्वज्ञो सर्वदशांशी भविष्य पुरुषोत्तमः ।

एवमेतं प्रशंसन्ति विष्णुकन्यदेशकाः ।

तथा हि भरसिंहानां शासनं सप्रकाशितं ।

यं तिष्ठन्ती धनये वीरं संकुसमितेति शालेहि ।

शरीरमवलम्ब्यमाना तं अनतिवरं जिनं वन्दे ॥

संप्रतिजातो मुगतो समेहि पादेहि धरणिमवतिष्ठे ।

सप्त च पदानि जगता सर्वा च दिशां विजोकेति ॥

तं चास्त्रं संक्रमन्तं अन्वागमिषीजमस्य स कुरुते च ।

मा परविदुनो ज्ञाये देशा मण्डका च निपतेस्तः ॥

संप्रतिजाते सुगते देवा प्रथमं जिनं प्रतिगच्छे ।

पञ्चाक्षरं मनुष्या जनतिवरं यज्ञे धारयन्तः ।

प्रलयग्रहेन्त देवा सुगतं द्वाविंशत्यध्यायसमंनि

[illegible][illegible]

12. B4C "pa pata" & "dani" | "ya" C "ni anuŋgani" | "aridān" dīdān vīlāyanti dīpā-
lān parābhāṣaṇa | cātāpīpa malā, etc. (L. 3) B5 "dipā vīlā". — 13. C "ya cakrama"
B4C "nām anuŋgani" C "ni anuŋgani" B4C "trūṇ ca mā", — 14. BC mādvāra & "vā-
lābhāṇa kīpa" B4 "vīdura ca mayā(C. nāma) dān" B "pā sarakā ca nā" C "pā sarakā ca
nā" & "mānā sarakā" BC "tānā" & "tānā sarakā". — 15. & "pā sarakā" & "nāma anuŋgani".
— 16. B5 "pā sarakā" BC "vīdura ca mā" C "nāma anuŋgani" B5 "sarakā dān" B "pā sarakā
pā" & "pā sarakā pā" C "pā sarakā".

16. B^a 'betan de' BC^a 'betan de' BCC^a 'triṃśallakāṣṭhapaṭharaṇḍi (6^a ru) sa' C^a 'santanaṇḍi pa'

अस्मद्विषयं गम्यमानं वा
 ज्ञातं ज्ञेयं पञ्चमुत्तमं वा ।
 वपुष्मन्तो वात्सरविप्रकाशो
 सप्रज्ञाकानमरानभिभो[108^{100.5}]ति ॥
 ततो ज्ञातमाचो कुले शाकियानां
 अतिश्रम्य धीरो पदानीह सप्त ।
 समोन्नोक्तयित्वा दिशा जहमभि
 अयं दानिमैको मयो पथिमो न्ति ॥
 नमे तु च्छमेव विधात्रमानं
 मणिमुक्तिमेष्टं परामविधात्रं ।
 विधूतदामेन मन्दारवानां
 वज्रं देवपुत्रा नमे धारयेन्सुः ॥
 मन्त्राणां केशांश्च प्रतीकाशयणं
 वरं हेमच्छर्व नमे धारयेन्सुः ।
 ततो वीजनीयो विमृष्टा धमेन्सुः
 करेण ग्रहेत्वा जिह्वं वीजयेन्सुः ॥
 ततः पुण्ड्रगन्धा मुखोष्णा प्रभूता
 लघुप्रेमणीया हिता मानुषाणां ।
 शिवा मन्दनीया तुषारानुवहा
 दुवे वारिधारा नमे उन्नमेन्सुः ॥
 ततो मेरुशृङ्गादनेकप्रकारा
 प्रमुक्तोत्तरीया समन्तोर्मिजाता ।

1. *ś anuajito ga* BC *'kshilo ga* B&C *'na gāto jā* *'manū vā (ś 'vā |) ca*. — 3. B&C *capū* *ś 'jushpato bā* BC *'jushpato valarati prakā* C *'khibho |*. — 5. *ś tatah jāta* BC *'mya dharepā dā* C *'dāni ibā* B&C *'pta aratoka*.

7. C *'gān dhāsa* | a' B&C *'hauci* | a' C *'dāni -ko* B&C *'hiva pōcimanō na*. — 9. B&C *'trau eva vi* B&C *'vibhāja* BC *'jandamāno* | aa' *ś 'māno* | aa' *ś krikagresthān pa* B&C *'paramanō vibhājān vidhō*.

11. B&C *vidhātana dā* *'mandara* *ś 'vaidhātā ha* B&C *'hiva dūcagutrā* (C *'tra) a* *adib-*
rayatōh (B *'ta) lāh*. — 13. B *'jārkāh(?) gūṭikānpralīkā* C *'pralīptakā* B&C *'rappān*
ayān homacitrān C *'rappān ayān homacitrān vibhātān pāha* BC *'jatanā ta*. — 15.
B&C *'matsub karepā gūṭitrā* B&C *'jatanā* | B *'jatanā ta*.

17. C *lātā pa* B&C *'gyamānha tu* BC *'khaśha pa* *ś 'gāhā givā*. — 19. C *givā*
sandānyā lūhā B *'śādhāhā* B *'antō* | *ś 'matsub* | C *'matsub ta*.

21. B&C *'gūṭikānka* C *'gūṭikānka* B&C *'ktoṭamānīyān* | aa' *jātā* (C *'to*) *bhā*.

षामः । बोधिसत्वो य मायाय मातुः सार्धं शिविकोसमारुहो । शक्रो देवाना-
मिन्द्रो महाब्रह्मा च उसारणं करोति ॥

राज्ञा मुहोदयेन अमाया आणता । इत एव कुमारं शाक्यवर्धनं देवकुलं नेत्र
अभयाये देवीये पादवन्दनं ॥ तेहि अमात्येहि राज्ञो वचनेन कुमारो ततो एव
॥ शाक्यवर्धनो देवकुलं नीतो अभयाय देवीये पादवन्दे ॥ ते दानि अभयाये दे-
वीये मूर्धनं पादा वन्द्यापयिष्यामोति । येन चाभया देवी तेन कुमारस्य पादा
प्रादुर्भता । अभया देवी कुमारस्य मूर्धनं पादेषु प्रणता ॥

नरो चेतियेषु प्रविष्टो ज्ञानागो महानोक्तमाधो नरेन्द्राण शास्ता ।
यदा उत्तमाग्निं वन्द्याप्येभ्युः ततो तस्य पादानि प्रादुर्भवेत् ॥
ततो देवता चागम्या इत्यवोचन् न एषो मुखो मम वन्द्यमानो ।
प्रणामं च एषो यदन्वस्य कर्ष्यद्विद्ध मप्रधा जस्य मर्धं स्यदेवाति ॥

जातभावे कुमारे षमिञ्जी सुखी सर्वसत्ता अभू यावदवीचिं । प्रणामं च कुर्वी
देवा अभया च तस्मै देवी प्रहृष्टा प्रणामं करोति ॥ उत्थापनीया गाथा ॥

जाते अग्रप्रधाने सर्वे अर्था मदक्षिणा राक्षो ।
तेन नरलम्बकस्य नाम्नं सर्वार्थसिद्धि इति ॥

1°. B6C "mānā ca | mānāh" rōdhāh ca". — 2°. C "nīpāraṇā kṣ" B6 "tāraṇā kṣ". — 3°. ā rājā ca" C "nāṭāh |" B6 "nāṭā |". — 4°. C ātā vānā kṣ" B6 "mānāh |" cākṣaraṇāh ātā | abha". — 5. C "kumārānā mārdalānā pā" (1. 7) ā "tānā vānā pā" B "kṣamādhānā" ā "cādhānāh ātā" B "āṭā | abha". — 6. B "pādā vādhānāh" (vādhānāh yā" ā "cādhānāh". — 7. B6 "rāyā pādurbhāṭāh" (14) |. — 8. ā "mārdhānā pā" B6 "nāṭā nā". — 9. C ātā cāṭā B "cāṭāyeshu prahāṭā ātā" B6C "pāṭāyāh ātā" B6C "kānā vādhānāh" (C "tānā) lākhāh ātā nāṭā B "mārdhānā nāpā" ā "cādhānāh mādhānāh | C "mārdhānā pā" B6 "āṭā vānā". — 10. B6C "mānānāh ātā" ā "vādhānāh" B "nā vādhānāh ātā" pā C "cādhānāh ātā" pā C "cādhānāh | ātā nāṭā pā" B "vānā | B6 "vānāh |. — 11. B6C "vāṭā bhāṭā ātā" (B "bhāṭā" : abha" ā "vāṭā vāṭā" B6C "pā nāṭā pādhānānāh pā".

11. C "jandhaya" b "krahā(?) dīdham" | m "BC "dham" | m "Bb "pāṇḍhaya mā" C "pāṇḍhaya mā" BbC "māradhāṇā sphāḥā sphāḥāyā jī m jāḥā". — 12. C "m rīha" b "m rīha". BbC "śādhāḥ m" BC "śādhāḥ sarva" C "śādhāt yāvat agnyām" | . — 13. BbC prajāṇamā ca kuraḥā "rīḥ |) akha" C "śāḥ prajāṇamā prajāṇamā karoti | B "śāḥ prajāṇamā karoti m" b "rouḥ | . — 14. BbC "niya gā" BC "śā jāḥ ja". — 15. B "dīdham m jātandhaya m jāḥ". . . (ici B reprend tout le passage depuis p. 12. 2; cf. ci-dessus, A, qui, ici aussi, a cette répétition, la rattachée de la manière suivante : jagapradhāna ca hīchāḥ prajāḥ karoti utthāpaniyo gūḥā jāḥ jāḥ prajāṇamāḥ jātandhaya m rāḥāḥ. . .) C "artha pra" b "gā | rājāḥ ze" B "jāḥ tena". — 16. C "na maharāḥa" B "maharāḥa" BC "nāma sarvā".

राजकुलं कुमारिणं प्रपिष्टे अथवापुरोहितं नृपतिः ।
 लक्षणाविधुनाकुशलां विप्रां परिचेष्ट च ग्रीष्मं ॥
 तं विज्ञाय च देवा महेश्वरा नाम चित्तवशवर्ती ।
 मा लक्षणां अकुशलां विकल्पयिष्यन्ति द्विजसंघा ॥
 विगतमदमानदर्पां अष्ट सहस्रा महेश्वरवराणां ।
 देवनरनुवं कृताञ्जली संप्रतिजातं उपगमिन्तुः ॥
 ते राजकुलदारे शुचिवस्त्राम्बरसिता क्षिमितशब्दाः ।
 प्रतिहाररथमश्वीन् सुमधुरकरविंक्षतघोषाः ॥
 ब्रुवोदनं उपगम्य ब्रूवीहि इमे लक्षणाविधिज्ञा ।
 तिष्ठन्ति अष्ट सहस्रा प्रविशन्तुः यदि अनुमतत्वे ॥
 साधूति प्रतिमुत्वा प्रतिहाररथो प्रविश्या राजकुले ।
 अश्वीन्कृताञ्जलिपुटो भीतमनसो पृथिवीपाल ॥
 अतुलवरदीप्तघमसा कारय राज्ञं चिरं निहतग्रनु ।
 द्वारे ते अमरसङ्घा तिष्ठन्ति प्रवेतुमिच्छन्ति ॥
 प्रतिपूर्वविमलनयना सधुरस्त्रर मत्तवारकविचारी ।
 भवति मम तेषु शंका न ते मनुजा देवपुत्रास्ते ॥
 परिवंक्षसतां तेषां धरणीरजो क्षमवरां न सुश्रुतिः ।
 न च मानं पश्यति पदं पृथिव्यां इदं अपि आचर्य ॥
 शम्भीरक्षिमितघेष्टा आधाकारा प्रशान्नादृष्टि यथा ।
 विपुलां अनेन प्रीतिं जनस्य समुदीचमाश्रय ॥

5

10

15

20

१. BC 'rājakulāre pra' C 'rājāre pra' B 'vaca pāra'. — २. C 'galipidgaga' 'prāṇi pary-
 yasha' B 'prāṇi paryasha'. — ३. C 'mātilly' 'mā'. — ४. BC 'kashya kya' C 'vikajya'
 BC 'dyajhvanāṇi' . — ५. BC 'haryashāṇi' .

६. C 'kṛitāṇjālī' 'mā' BC 'mohaly' . — ७. B 'drila' 'civivastāmasāṇi' C 'mātra-
 taurāṇi' BC 'lāḥaly' 'prāṇi' . — ८. C 'hārahakāṇi' 'ahavāṇi' 'mārahakāṇi' B 'hārah-
 kāṇi' 'ahavāṇi' 'mārahakāṇi' C 'ghāṇi' 'ga' B 'shāḥ' 'ga'. — ९. BC 'danam upaganyā
 kṛitā' i 'jā' 'n'. — १०. BC 'mā' i 'a' 'hārahāṇi' 'prāṇi' C 'māḥaly' 'ga'.

११. C 'shāḥaly' 'prāṇi' 'hārahakāṇi' B 'kālāṇi' 'a'. — १२. B 'lāḥaly' 'prā' BC 'mā' i 'prā'
 'pāḥaly' 'a'. — १३. C 'lāḥaly' 'dipā' B 'pāḥaly' 'ga' BC 'kālāṇi' 'shāḥaly' C 'jyāṇi' 'vāḥaly' 'n'.
 — १४. BC 'to' 'māra' C 'shāḥaly' 'prā' B 'm' 'hārahāṇi' 'prāṇi'. — १५. C 'paripāṇi' 'a' B
 'pāṇi' 'a' C 'māḥaly' 'māḥaly'.

१६. C 'hārah' 'māḥaly' B 'devārahāṇi' . — १७. B 'parivāḥaly' BC 'kramāṇi' 'hārahāṇi' 'dha-
 rāṇi' 'pāṇi' . — १८. C 'mā' 'māḥaly' 'pāṇi' 'pāḥaly' B 'māḥaly' 'pāṇi' 'pāḥaly' 'pāḥaly'
 'pāḥaly' BC 'hārah' 'pāḥaly' 'ga'. — १९. B 'māḥaly' C 'lāḥaly' 'pāṇi' 'pāḥaly' B 'pāḥaly'
 'a'. — २०. B 'pāḥaly' 'pāḥaly' 'pāḥaly' C 'pāḥaly' 'pāḥaly' 'pāḥaly'.

अन्यं च दानि अद्भुतं शरीरच्छाया न दृश्यते तेषां ।
 तेषां च सन्धिश्चन्दो चक्रमतां न युज्यते कश्चित् ॥
 निःसंशयं उपमता पुत्रवरं भरवराधिप द्रष्टुं ।
 अभिनन्दं अभिवादय पञ्चाहि अयोनिजां देवां ॥
 5 वरमात्मन्वहसां बीजावेष्टां मनोरमशरीरां ।
 दीप्यन्तां रव शिरीषे असंशयं प्रवरमवतसे ॥
 शुद्धोदभो निशाम्य वचनमिदं हर्षकन्मितशरीरो ।
 अत्रवीत् भगहि मुचपलं प्रविशन्तु निवेशनं ॥ १० ॥ मुदरं ॥
 किंकारणं न दृष्ट्वा प्राकृतपुरुषाण मोनि आकाराः ।
 10 न पि मानुषाण ईदृशी अहि भवति यादृशी भगसि ॥
 अयं सो प्रतिहाररघो उपमन्य महेश्वरां इदमवोचत् ।
 प्रहो कृताञ्जलिपटो प्रणम्य बृष्टो मुदितचित्तो ॥
 अभिनन्दते भरपतिः प्रविशन्तु भवन्तो दिक्पुरकसां ।
 राजवृषभस्व येरमं मराधिपतिना अनुज्ञाताः ॥
 15 एतं सुत्वा वचनं अष्टसहस्रं महेश्वरवराणां ।
 प्रविशन्ति पार्श्विकुलं अनिहतकुलवर्गमुष्णम् ॥
 शुद्धोदभो पि राजा महेश्वरां दूरतो निशामेत्वा ।
 प्रत्युत्थितो सपरिवारो नीरवबलभाषितशरीरो ॥
 तां अवच राजवृषभो स्वागतमनुरागं भवि सर्वेषां ।
 20 प्रीता स्म दर्शनेन प्रणमदभवलेन च भवतां ॥

1. B anyāi ca* C anyāi vadāni sādhu* rātri chāyā* BC "gyate | tadhāni sandhi". —
 2. BC sandhi* kramantān na* prā nīh sātī*. — 3. G "saṃśayāni drupaga" B "dhipan
 drushāni abhi". — 4. C "anade abhivādyaṇi paṇyā" B "jāni dodevātī" . — 5. C "mā-
 hāni gaudha" B "rātri di" C "rātri dīpya".

6. G dīpyantām ita ṣayāni* B dīpyantām ita* BC "ṣayāni vana" C "rātri gaudha" B
 "rātri | gaudha". — 7. C "śulakāmpita" BC "rātri abhi". — 8. BC "t idhāni vana" vīṇāni
 nīva*. — 9. C "raṇi anant nadriṣṭa" B "pātī na nadriṣṭa prā" C "śāṇa bhavanti 4". —
 10. BC nīpā māt* B "śāṇāni bhīṣṭa vidhi bhava" C "śāṇāni bhīṣṭa vidhi bhava" BC "yādriṣṭ
 bhāṇa ॥ 2".

11. C "hārelakha u" vāraṇa idhāni 2. — 12. BC "māhāni gaudha" citta abhi*. — 13.
 BC "pātī prā" B "vīṇāni bhavanti devapura" C "vīṇāni bhavanti devapurnakalpa rātri". —

14. G "pātī anā". — 15. BC vāni ṣṭa* vāna anāṣṭa* vāniṣṭa(C "pātī") vāniṣṭa prā*.

16. BC "vīṇāni(C "pātī" |) rājakulāni". — 17. B sandhāni* C "śāṇāni prā" B "me-
 trā prā". — 18. B lau vāna* C lau vāna* BC "bhāni vāniṣṭa prā". — 19. C pātī-
 mātā* pātīmahāreṇa eu* B "pātīmahāre" BC "bhāniṣṭāni |".

संविद्यन्ते इमानि अस्माकं आसनप्रधानानि ।
 आस्तां ताव भवन्तो अस्माकमनुग्रहाधीन्ये ॥
 अथ ते तेष्वामनेषु बज्ररत्नविगुडचिचपादेषु ।
 विगतमदमानदर्पो विधीदि अनवशकमोक्षाः ॥
 ते कंचिदेव क्षाले आगमयित्वा नराधिपमबोधत् ।
 मृश्वतु भवान्प्रयोजनं यं अस्माकमिह गमनाये ॥
 सर्वमनवशयाचो उत्पन्नो लोकमुन्दरो तुह्यं ।
 पुष्पो किल मनुजपते लक्षणगुणपारमीप्राप्तो ॥
 यद्यपि लक्षणकुशलास्तमर्षा मुणदोपलक्ष्यं ज्ञातुं ।
 यदि न मुकुलं भवतो पल्लव महापुरुषरूपं ॥
 सो अथच ह्येन पल्लव मुण्यपदेशश्चैवं मम पुत्रं ।
 मममनुजहर्षजननं लक्षणगुणपारमीप्राप्तं ॥
 अथ स मृदुकाचलिन्दिकप्रपेक्षिते मुणधरं गृहेत्वा ॥
 शंकेन वादिचक्षु उपनामयति सुरवररागां ॥
 आलोकयित्वा दूरा महेन्दरा पराक्रमं दृश्यलक्ष्यं ।
 मूर्धनि विमलितमकुटा निपतन्ति महीतले हृष्टाः ॥

5

10

15

ते दाणि राजानमारोचेति । ज्ञाना ते महाराज मुलब्धा यद्य ते यं महापुरुषो
 कुले उत्पन्नो द्वाविंशतीति महापुरुषलक्षणोहि समन्वामतो ॥ तद्यथा ॥

समा हृष्टा च दीर्घा च आयता उत्सर्गपंचमा ।

1. BC. *saññi(C. saññi)paññi lina* "smākaṁ dāṁte paññi" — 2. BC. *"līna bhavānto"* — 3. C. *atha te āsana* B. *atha te āpavāṇaṇṇaṇṇa* "tanvicitre cīṇa" BC. *"cūḍhī cīṇa"* — 4. BC. *"karmamāḍi te"* — 5. BC. *"d evaṇi kālāṇi"* —

6. BC. *gīṇa vāṇaṇi paṇyājāṇaṇi amākaṇa līḍḍaṇa* — 7. B. *"tpaññi lo"* C. *"tpaññi lo"* *"tubhyaṇi pa"* B. *"tubhyaṇi(T) paṇa"* | *kīṇa* — 8. B. *"pāṇamipēḍḍā"* | *va* C. *"pāṇamipēḍḍa vā"* — 9. C. *"cūḍhī amāṇṇaṇi pa"* *"khaṇa jīḍḍa"* — 10. BC. *"gīṇa bhava"* C. *"to paṇyāṇa mahā"* *"paṇi so"* —

11. BC. *"vaca paṇa"* — 12. BC. *marumārājāḍa* "gūḍapariṇiprā" — 13. BC. *atha mīḍḍa* C. *"cūḍhīdikapavāṇaṇi pa"* B. *"pavāṇaṇi pa"* BC. *"cūḍhīra gīḍḍa"* B. *"vāṇa mīḍḍa"* C. *"vāṇa mīḍḍa"* — 14. C. *mīḍḍa* "vāṇaṇaṇi mīḍḍaṇa" — 15. BC. *"yīṇa dūrā"* B. *"vāṇa parā"* C. *"vāṇa vārā"* BC. *"karmamāḍi dāṇa"* C. *"cūḍhīra"* | —

16. B. *mīḍḍaṇi mīḍḍaṇi vī"* C. *mīḍḍaṇi vī"* BC. *"mīḍḍaṇi"* | *mīḍḍa* "cūḍhī to dā" — 17. B. *"jāṇaṇi mīḍḍaṇi"* | C. *"jāṇaṇi mīḍḍaṇi"* | — 17. B. *"vāṇa mīḍḍaṇi"* C. *"vāṇa to vāṇa mīḍḍaṇi"* | *tpaññi dā"* B. *"tpaññi dā"* *"mīḍḍaṇi mīḍḍaṇi mīḍḍaṇi mīḍḍaṇi mīḍḍaṇi"* C. *"mīḍḍaṇi mīḍḍaṇi"* | — 18. BC. *"līna mīḍḍa"* — 19. BC. *"vāṇa mīḍḍaṇi"* C. *"mīḍḍaṇi"* | —

एणि बृहस्पतिष्ठितो ऋषिः स्वसोप ते दश ॥
 मुदुत्राणां च प्रतिपूर्णा एका ऊर्ध्वाचपंचमाः ।
 अण्ववि हंसानरा च उत्सदा च ते दश ॥
 रसं सुवर्णसीही च समा शुद्धा च पंचमाः ।
 समा मनूता ब्रह्मा च बीजनीपच ते दश ।
 ऊर्णां उष्णीषशीर्षं च नाभो द्वाविंशत्तयोः ॥

दक्षिणापथे अपरो ब्राह्मणकुमारो [११४] उज्जिनोयं ब्राह्मणमहाशास्त्रस्य पुरो-
 हानो असितो वर्णेन पण्डितो निपुणो मेधावी । तेन मुदुकुलातो वेदा च मन्त्रा च
 शास्त्रा च अधीताः ॥ सो दानि अधीतवेदाध्ययनो मूढातो निष्कम्ब विन्ध्यपर्वतं गत्वा
 १० अथिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो मुलकलपचमयी वज्रवृत्तिः ॥ तेन तर्हि विन्ध्यपर्वते कायमं
 मापयित्वा वाहितकेन मौर्येण युज्जनेन घटनेन आचामनेन चत्वारि ध्यानानि नि-
 ष्यादितानि पंचाभिज्ञा च नाचात्कृताः ॥ सो चतुर्ध्यानजामी पंचाभिज्ञो वज्रकुतो
 वेदपारगो असितो अथि समतिन अभिज्ञातो परिज्ञातो । असितो अपि दिवि परि-
 घुष्टो अन्तरीक्षचरो महर्षिको च महानुभावो पंचमावेहि शिष्यश्रोतेहि सार्धं नालकेन
 १५ च तर्हि आश्रमे प्रतिवसति ॥ सो तं बोधिसत्त्व ज्ञातमाश्रमं पुषिबीचानं च दृष्ट्वा
 महान्तं च बोभासं बृहद् मनोज्ञानि च अमानुष्यानि च गीतवाद्यशब्दानि युत्वा
 दिव्यानि पुष्पवर्षाणि पतनानि दृष्ट्वा देवकौटीसहस्राणि च अप्सरसहस्राणि च दि-
 व्यमानस्यहस्राणि खगपक्षेभ्यः पूर्वामुखमभिपतनानि चन्दानि च अद्भुतशतानि बृहद्
 उदर्पितरोमसंजातो ॥ किमिदं अथ जंबुद्वीपस्य । इयं अथ कस्यानुभावेन पुषिबी च

१. BC *api* (B. *api*) *apihapa*(C. *hapa*)*hahale* C. *to krocati uga* *daqali mri* B. *daqa*
*mri*². — २. C. *daqali ca pariparipya ekā aridham ca pañcamāhi* | B. *jāli ca pariparipya ekā*
*aridhamāgopāhi*². — ३. BC *plakshapā*(C. *plak*)*ca*(C. *ca*) *hamsako nadhilo to*(C. *delho*) *da-*
garama(C. *radama*)*pacurpa*². — ४. C. *ragamāhi māndramā ga*² B. *gukrā ca pañcamā*
*amā*². — ५. BC *bbūtalha*² C. *ham va n*² BC. *gopakshapā da*² B. *daqali* | .

६. BC *ūrga u*² B. *ashpishashpishā ca nā*² C. *ashpishpishā*(?) *ca nā*² B. *ashpishpishā-*
*kahapa da*² C. *palakshapādhara da*². — ७. B. *hama lu*² C. *tro syāme a*² BC. *pauc me-*
*dhāri te*². — ८. BC *kale*(C. *hite*) *va*² B. *plakshā adhita* | . — ९. C. *dhayama* *gā*² B.
*grihato*² B. *rvata ga*² *kaho uchayittū* | C. *kaho uchayittū* | . — १०. C. *tem gatiā vi*²
*G*² *rama mē*² B. *rama mē*² C. *ga pāyanta*² C. *pañca sabhi*² *akkahāpita* | B. *ākāta* | .

११. B. *shi amāmatana a*² C. *to astito pichi*² B. *rijāto mē*². — १२. BC *dhvi righandha*(B.
shikha) *anta*² C. *rikah mē mē*². — १३. BC *amamādhā*² C. *kati kaha*² B. *dhayamādhā*²
*C*² *khagathama pārvāhāmakha*² B. *mukha abhiya*² BC. *aridharahi*² *jāto kim i*².

१४. B. *kim ulāhi kha kham adya*² C. *dyā jamaadhi*². — १५. B. *imam adya*² C. *imā*
*ayam kanyā*².

कम्पति अद्भुतशतानि च प्रादुर्भूतानि । सो दानि ऋषिः दिव्येन चक्षुषा सर्वजं-
 द्वीपं प्रत्यवेक्षति कस्य रत्नं तेजानुभावं एकृष्टं मनोज्ञानि च गीतवादिनश्चन्द्रा-
 रन्ति दिव्यानि तूर्यशतानि सुधन्वि देवाश्च देवकन्याश्च दृष्ट्वानि दिव्यानि च पुष्पव-
 र्णाणि प्रमर्षन्ति चन्द्रादिवसहस्राणि च दृष्ट्वानि नरकमहसेषु नाभिः प्रज्वलति ।
 एकान्तमुखसमर्पिता च सत्त्वा संज्ञाता ॥ सो तथा दिव्येन चक्षुषा अद्राक्षीत् ॥ ३
 पुरस्तिमेन कपिलवस्तुक्षेत्रे नगरे राक्षो शुबोदनस्य पुत्रो जातो कृतपुण्यो महेशास्त्रो
 महानुभावो यस्य तेजानुभावेन जम्बुद्वीपे एवंरूपाणि अद्भुतशतानि प्रादुर्भूतानि ।
 देशकालेन कुमारं द्रष्टवामि ॥ सो दानि कालं च समयं च ज्ञात्वा कुमारस्य दर्श-
 नाय संब्रजन्नेहि शिष्येहि संपरिवृतो वेद्यायसेन ऋषिये कपिलवस्तुनृपाप्तो राक्षो
 शुबोदनस्य अनापुरद्वारे ॥ चमत्त्वा च प्रतिहारो च अ[१११]धि दृष्ट्वा प्रसु- 10
 त्विता । किमाद्यपि न भगवां केनार्थं किमायमतप्रयोजनं ॥ अयि आह ॥ शु-
 बोदनस्य प्रतिहारेण अमितो अपि दर्शनकामो ॥ प्रतिहारेण राक्षो निवेदितं ॥
 अमितो अपि दर्शनकामः ॥ राजा शुबोदनो अमितस्य अपि स्य आगमनं युत्वा
 अभिजातस्य विद्युतस्य महामानस्य प्रतिहाररथमाह ॥ प्रविशतु अपीति ॥ प्रति-
 हाररथेन निर्धाव्य अपि स्य निवेदितं । प्रविशतु भवां ॥ 15

अपि मविष्टो । राजा सान्तपुरो अपि दृष्ट्वा प्रसुत्वितो ॥ अभिवादेन भग-
 वन्तं निषीदतु भगवां ॥ अपि राक्षो जयेन वधापयित्वा निषण्णो ॥ राजा
 पुच्छति ॥ किं भगवं आगमनप्रयोजनं ॥ अपि आह ॥ कुमारान्ते द्रष्टुकामो ॥
 तस्मिंश्च काले कुमारो अन्वतरं शान्तसमाधिं समापन्नो ॥ तेषामेतदभवत् । प्र-
 सुप्तो कुमारो ॥ ततो राजा अयि आह ॥ भगवं आगमेहि मुहूर्तं कुमारो संपति 20
 ओसुप्तो ॥ अपि आह ॥ महाराज न कुमारो ओसोपति ॥ राजा कुमारस्य

1. C. sarvāṇi jambudvīpāni pra' C. mahāśranta' a' B. 'sarvāṇi | ady' C. 'tūryaśatāni gra'
 BC. 'ekakūṣṭhāpāra' a' iti dasyāni' B. 'rahāṇi candra' B. 'gṛānti karaka' C. 'adgṛānti pra'. —

3. BC. 'mahāśatāni sarvā'. — 5. BC. 'kṣudraśatāni'.

8. BC. 'kṣudraśatāni |'. — 8. B. 'śubhāni sarvā' BC. 'gṛānti | sarvā' C. 'sena hṛīya ka' B
 'sena hṛīya ka' B. 'rājā gṛānti' B. 'dasya' a'. — 10. C. 'māyā ca pra' BC. 'tithā ki'.

11. B. kim āgṛānti | kha' C. 'jāpṛati bhagavān kṛat' C. 'm āpṛati pra'. — 11. BC.
 'rahāṇi | a' BC. 'kāma pra'. — 12. C. 'nakṣāni | 13. B. 'kāma sarvā'. — 13. B. 'hṛāra-
 kha'. — 14. C. 'vīcānti śubhāni pra'. — 15. BC. 'ditaṇi pra' C. 'bhavān śubhāni pra' B
 'sarvāni'.

16. BC. 'tithā a'. — 16. B. 'śubhāni bhagavāni sarvā' C. 'śubhāni kha'. — 17. B.
 'śubhāni bhagavāni sarvāni | C. 'śubhāni sarvāni'. — 18. BC. 'bhagavāni bhagavāni' C. 'bhagavāni'.
 — 18. C. 'kāma sarvāni'. — 19. C. 'bhagavāni ca ka' 'pānti sarvā' BC. 'pānti sarvā'.
 — 19. C. 'bhagavāni sarvāni'. — 19. BC. 'bhagavāni'. — 20. BC. 'rājā śubhāni a'. — 20.
 BC. 'bhagavāni a' sarvāni sarvāni'.

21. C. 'sarvāni sarvāni'. — 21. B. 'rājāni sarvāni' C. 'sarvāni sarvāni'.

मूलं अस्मीति पश्यति च कुमारं जायते ॥ रात्रौ अपि स विद्यते । महामासो
 अपि ॥ रात्रौ अगच्छति । उपनामेव कुमारं अपि स ॥ कुमारो सूत्रायां च-
 विनप्रवेशिद्यं गृह्य अपि स उपनामिती ॥ अपि कुमारस्य दूरतो एव जायेन
 महापुरुषनवणानि दृष्ट्वा चञ्चलिं मूर्धनि कृत्वा प्रत्युपस्थितो ॥ नमस्तुत्वा कुमारो
 ५ अपि स प्रतिगृहीतो ॥ अपि कुमारस्य द्वाविंशत्तहापुरुषनवणानि प्रत्यवेधति ।
 अपि स तत्र राजकुले कुमारस्य चक्रवर्तिग्रन्थं गृणोति । नैमिज्जिकेहि कुमारो
 व्याकृतः रात्रौ चक्रवर्ती भविष्यति ॥ अपि स भवति ॥ नार्यं चक्रवर्ती भविष्यति ।
 कुडो अयं लोके भविष्यति ॥ अपि सानि लचनानि दृष्ट्वा न एकृशानि रात्रौ च-
 क्रवर्तिस्य लचनानि बुद्धानामेकृशानि लचनानि भवन्ति । कुडो अयं लोके भवि-
 10 ष्यति । अहं च नचिरेण कालेन कालक्रियां करिष्यामि । इदं च रत्नं न द्रष्टव्यम् ।
 इमस्य धर्मं न शोष्यामि गयोत्तमं च न द्रष्टव्यम् ॥ अपि प्ररोदी चमूनि च प्रव-
 र्त्तयति ॥ रात्रौ शुद्धोदनी अस्ति अयं इदं दत्तं दृष्ट्वा सानापुरो उद्दिपो जातो ।
 किं भगवन् कुमारं दृष्ट्वा रोदसि । मा कुमारस्य काचिद्विपत्तिं पश्यसि ॥ कुमा-
 15 रस्य जातमावस्य पृथिवी कम्पिता भट्टिकारं चोभामः लोके प्रादुर्भूतः देवसहस्रेहि
 पूजितो दिव्यानि कुसुमवर्णाणि दिव्यानि च तूर्यसहस्राणि संप्रवादितानि शब्दा नि-
 चरेत्सुः ॥ कुमारे जातमावे कपिलवसुस्थिं पंच कुमारशतानि जातानि पंच कन्या-
 शतानि पंच दास्यः ॥ १५ ॥ शतानि पंच दासीशतानि संव्रातानि पंच हस्तिपोतशतानि
 पंच अश्वशतानि पंच निधानशतानि प्रादुर्भूतानि पंचहि राजशतेहि जयवृद्धीये त्रे-
 20 षे भगवं आख्याहि मा कुमारस्य काचिद्विपत्तिं पश्यसि ॥ अपिराह ॥ महाराज

१. C "smītib na" B "amīto na". — २. BC "ahib rā". — ३. BC "itāni nra". — ४. B
 C "śikshamehi ajita(C "tra)puavegiṣṣā". — ५. BC "to evaṁ itā" B "māreḍdhuno kri" C
 "māreḍdhuno kri" BC "sthitā na". — ६. BC "māraṁ pī" B "hīta pī". — ७. C "pīhi kāmā"
 kriṣṣamāhā".

८. B "vartīṣabhaṁ". — ९. B "nemittā" C "vyākṛito rājā cakra" shryāti buddho". —
 १०. B "ti adyaṁ". — ११. C "rāhib itā" C "shyānamidpī" B "vartīṣaṁ itā" C "vartīṣaṁ itā" C
 "vartīṣaṁ itā".

१२. B "imāṁśa dha" C "imāṁśa ca dharmā na pro". — १३. BC "agrayā sa". — १४. C
 "nābhyaṁ v" B "jāto kāmā". — १५. C "gavāṁ kāmā" B "dātā mā" C "dātā mā". — १६.
 B "mā | ku" C "mā ku" BC "aya kācid vī". — १७. C "kāmāṁ jāṁśa tājya pīthīvi kāmā-
 pīthā" obhāṁ loka pīthīṣāṁ deva" dīdāni gītāvādītāgādhā" BC "pāreṣaṁ ku".

१८. C "kāmāṁ pī" kāmāṁśatāni" BC "ca kāmāṁśatāni pīthāṁ dā" C "hastīgātāni pīthā"
 B "lōhi jīyavādītāni lōhiya pīthāṁ itā anyāṁ apī ca ā" C "lōhi jātāya vīdītāṁ lōhiya
 pīthāṁ itā anyāṁ apī ca ā" BC "dīdātāni lōhi". — १९. C "pavāṁ rā ku" BC "rodātā |".
 — २०. B "gavāṁ itā" C "gavāṁ itā" BC "rājā kāmā" C "rājā |". — २१. C "na kāmāṁ pī".

पञ्चति अस्मितो च नमो आभरणशतानि विप्रकीर्णानि ।
 सहस्रा प्रधावितानां गगनतले देवकन्यानां ॥
 मधुरं च किन्नरीणां शृणोति गीतस्वरं निरिगुहामु ।
 निरिनदयो कूलवहां शमयति कुसुमाकुलजलोघां ॥
 औमासे पि च विपुलं समन्ततो पञ्चति दशदिशामु ।
 सहसा समुत्पतनं रजितवामरीषसंकाशं ॥
 एतानि च अन्यानि च वज्रानि आचर्यकानि दृष्ट्वा न ।
 उद्वर्षितरोमकूपो अस्मितो चित्तामनो आसि ॥
 किन्तु खु मही प्रचलिता गगनतले दुन्दुभिर्नो च भदन्ति ।
 औमास्मितो च [११२] लोको प्रवर्षति च पुष्पवर्षाणि ॥
 न विभ्रान्ति चन्द्रसूर्या नवजजलो बुभुधते अस्मिततोयो ।
 पद्मोत्तरीयपटला दृष्ट्वाणि कुसुमाकुलजलोघा ॥
 सर्वे धिमे द्रुमवरा अकालकुमुमेहि . . . . छादिता ।
 अथ फलकुसुमभरिता मुरभी गन्धा प्रवापन्ति ॥
 न च प्रज्वलते अपिः निरयमहस्तेषु अथ दिवसेन ।
 न च वेदयन्ति दुःखं लोकोन्नरिका विपद्यमाना ॥
 न वापि बुधापिपामा यवा पुरे जायते शरीररक्तिं ।
 हृदयं च मे प्रमुदितं किन्तु खलु भविष्यति अथ ॥
 अतिबलमुदीर्णहासा किं तु खलु पुरस्त्रिमे दिशामाने ।
 धावन्ति देवकन्या चन्द्रनक्षत्रं यद्विज्ञान ॥

1. BC pagyati ca mita nānāh C "na ājāha" B "bhāraṃjāha" BC "tāni ca prāk". — 2. C ahaṃ prā C "gagṛastale B "gagane tale" BC "vakaṃyānānānā ma". — 3. C "ca kinnari" BC "tasarāṇigūhānā gīrānā". — 4. B "nadiyo kula" C "nādikāṇā" BC "hānā gacayati | ku-
mā" B "hājāghānā a". — 5. BC "bhānānā ca vi" C "pala sēma" BC "cyati | da" B "cānā nānā". — 6. B "tpatānā rāvi". — 7. BC "nāgā a". — 8. BC urddhānānānā C "to cātānānā". — 9. BC kin (C kīn) to khaṇa nānā C "prācāṇā gagṛastale dandānā nandati a" B "nānānā nandati a". — 10. C āhānānā ca loka ca vānā B "ka ca vānā" BC "nānānā
pudhā". — 11. B nānānā yānā cānānānānā la C nānā yānā cānānānānānā la C "kānānānā
nānānānā ghaṇā" L "kānānānā nānānānā (ca te?) podya". — 12. BC ghaṇānā C "yānā | ku" B "hājāghānā nānā". — 13. B "rā viṇ (T) drā" C nānā ca nānā drānānānā nānānā. — 14. BC "nānānānānānā" C "rā nānānā ghaṇā". — 15. C "hānā dya dya" BC "nānā
nānā". — 16. C "dānānānā la" BC "rā ca nānānānānā cāpi kha". — 17. C "hānā yānā" BC "rānānānā hā". — 18. BC "nānā ca ca prā" nānā khaṇa nānā C "ti | nānā nānā". — 19. B
nānānā nānānā C nānānā nānānā "nānānānā |

को भु खलु महामुभावी उत्पन्नो अथ जंबुद्वीपस्थि ।
 कस्य यशेन यश्वतो अथमेदृशको महामाघो ॥
 तहिमेदृशं निमित्तं लोकास्मिं यस्य कस्यचिन्नोति ।
 बुद्धानामुत्पादे एदृशका भोनि आकाराः ॥
 पृथिवीय पतनानां शृणोति आकाशे अमरसंधानां ।
 उत्पन्नो लोकनाथो बुद्धो होहिष्यति अनेयो ॥
 सो दानि प्रमुदितमनो गगनतले शुणिय देवसंधानां ।
 अथ नरवीरगर्भो बुद्धो लोकास्मिं उत्पन्नो ॥
 सो सर्व जम्बुद्वीपं ओल्लोकयि दिव्यलोचनेहि अयि ।
 अहस शाक्यान् कुले जातो भुद्धोदनमुतो यं ॥
 तस्यापि एवं दृष्ट्वा जातो दिशामु बोधिय कौलीनो ।
 तत्रैव बुद्धशब्दो चरति द्रष्टव्यमि तं काले ॥
 ते चापि कुठारिहस्ता कृष्णाञ्जिनमुकूतउत्तरासंया ।
 वल्कलघोरावरधरा आदाय फलोदकमाननि ॥
 आकाशे निरालम्बे वायुपथे . . . प्रकामि अयि ।
 अहिं संवनयित्वा जघेन आगमि कपिलवस्तु ॥
 हिमवतमूले अदर्शि नगरं रम्यं आदित्यवन्मुमुक्षुः ।
 दुर्धर्ष पराश्रयुभिः तं च सुरमणीयं विदशान एव ।
 देवानां प्रविशे अयि पुरं शाकियदर्शनार्थाये ॥
 सुखनिभन्तं प्रविशे आपणपथप्रयप्रसक्तं पूर्णं ।

5

10

15

20

1. B *kho na kha* C *'dylpammiñ ka* B *'ammiñ ka*. — 2. C *'sya yaso yagava* BC *'ma-*
hārahāro . — 3. B *abhiñ edyā*. — 4. B *'ipādo edyā* C *'ipādo edyāññā bho*. —
 5. BC *atha v(B 'abhiya yata 'ghānāñ u*.

6. C *'iparo lo* BC *'dalla bodhihiyati | amyo so dā*. — 7. C *gagayatale 'sañghā-*
ñāñ . — 8. BC *'garbho(C 'riddho) dargo bu* C *'boddha lokammiñ*. — 9. C *'olakeyā*
dā B *'lokayā dā* BC *'nchi* . — 10. BC *edyā saki cākyatāñ kulo* B
'auto | yu tasyā C *'auto | yuñ ta*.

11. BC *'jāto pañcesu ho* B *'āhiya kullā* | C *'dhiya kulāñā* . — 12. C *'kalyāni*
nañ kā. — 13. B *'kṛishojāna* C *'kṛishajājina* BC *'sakṛitāñ u* C *'sañgo valka* B
'sañgā valka. — 14. C *valhacvāraharsāha* B *'laxirāñ* BC *'lodakañ āgami* . —
 15. BC *'the prakrami piddhiñ nañ*.

16. B *'āgama kapi*. — 17. C *'navantapādamāle* B *'ratapādamāle addarē* BC
'adluggaytāñ gupā dā(C 'dā'rdha. — 18. C *dārdharahapara* BC *'daḥḥā(C 'na)m*
va dā. — 19. B *'riḥ dṛiḥ ṛiḥ purāñ ṛiḥ sakadārē* C *'riḥ adṛiḥ ṛiḥ antah-*
purāñ ṛiḥ sakadārē. — 20. BC *saññāññā* B *'āpañyapañyakraḥaprasuptāñ hpi* C
'prasuptāñ hpi.

इष्टजनेहि प्रमुदितहयनजरघपतिसंधिहि ॥
 सो मनसा उपयच्छन्तो द्वारे प्रविष्टो मुदान्ते . . . ।
 मुदोदनस्य निमयं निमयं यथा देवराजस्य ॥
 प्रासादहर्भयं तं गवाक्षवरशरपंजरविवुडं ।
 5 गिरिकूटं इव गजितं पञ्चति गगने विरोचेन ॥
 तस्मिं विमानमुखे कूटानाराणि रजतश्रीमाणि ।
 शोभन्ति कर्णिकायो कूटाशनकूटाचिमेकाग्रौ ॥
 मर्मनृहाणि शुभानि च सन्ति विशदशंखारकसंभिभा ।
 विमलरविमंप्रकाशा योतन्ति कूता व च[1:3]न्द्राणि ॥
 10 वृक्षानि तत्र उभौ वेरुनियस्य मुकुतेहि फलकेहि ।
 गृहसूचीकावलीहि विशुधभप्रमेक्षणाणि ॥
 पञ्चानि तोरणानि कनकमया चभिज्जालसदृशानि ।
 विमलरविमंप्रकाशा योतन्ति कूता व चन्द्राणि ॥
 क्वचित्क्वचित्कान्तमेघसदृशसमदा पि भुजन्ति विद्य तोयं ।
 15 क्वचित् निधितार्कसदृशा सतारका निश्चरन्ति क्वचित् ॥
 मार्जारपोतका पि च क्वचित्क्वचित्सहसावपतन्ति तद्दि ।
 चरन्ति च परिहृयेहि क्वचित्क्वचित्सपतन्तेहि ॥
 मधुरं च पंजरनता क्वचित्क्वचित्कोकिला निभुजन्ति ।
 युक्सारिका क्वचित्क्वचिदामरणनिदागविभ्रान्ता ॥

1. C 'hriṣṭajñā'. — 2. C 'sa mana' BC 'pagato dvāro' C 'adhānto gubho' B 'adha-
 nte ca'. — 3. BC 'jasya prā'. — 4. BC 'dharmanīye gurā' C 'parijalāreḥ'. — 5. BC
 'kūṭam iva ga' C 'ti gogaya vilāyantaṁ ta' B 'centaṁ ta'.

6. C 'namakhe kūṭāgārīni rajantī rājāni pūṭha' B 'rajamāyāni ca'. — 7. BC 'ati [
 kāraṇi' C 'raṇikayo hūṭamabudhānānāṁkṣa'. — 8. B 'bbārd tanaṁti vishagmāṁkṣaḥhā-
 rakānāṁkṣa nirmalāra' C 'bhārdi tādī mātī vishagmāṁkṣaḥhānānāṁkṣa nirmalāra'. — 9. B
 C 'kṣaḥ dyaṁtītha kṣitā' C 'vācāndrāni dṛi' B 'ca caṁdārāni dṛi'. — 10. B 'ṣṇāni | tāra
 caṁdārāṇāṁvācāṇāra' C 'ṣṇāni | tāraivaṁ ulhā vācāṇāra' C 'pāṇāṇāṁ hi ṣṇi' B
 'pāṇāṇāṁ hi ṣṇi'.

11. B 'gṛīṭamāpāṇāra' C 'gṛīṭamāpāṇāra' BC 'raṇāni pa'. — 12. C 'mayāni ca' B 'gṛī-
 jāni' C 'jāṇāni' B 'cāni vi' C 'cāni tana'. — 13. BC 'taraṇāṁpāni' ati ca kṣitā ca caṁ-
 dārāni(C 'āni) | . — 14. BC kva(B ka)cit khalāna 'caṁamāyāni dṛi' yaṁ kva'. — 15. B 'nā-
 ṣṭāṇāṁkṣa' C 'nāṣṭāṇāṁkṣa' B 'ranti | māt'.

16. B 'māṇāpāṇāni pi ca kṣitī saha' C 'rājāni' ca kṣitī saha' BC 'haṁ opāṇāni
 tāṇi ca'. — 17. BC 'antāni ca' C 'ca vācāṇāni' BC 'pāṇi ca kva' B 'pāṇāṇāni māt'.
 — 18. C 'raṇi parijalagatāni kṣitī kṣitī' B 'ti kṣitī kṣitī'. — 19. B 'kṣitīkṣitī kṣitī
 | āḥa' C 'kṣitīkṣitī kṣitī | āḥa' BC 'hriṣṭajñāni ca'.

भुवं दशमु विदिशामु चतुरस्रं निर्मितं मुखाविष्टं ।
 दुर्धर्षिचं चरीमिः सूत्रसहस्रं समुपवीर्यं ॥
 बह्विधरत्नसंघयायं अनेकविचित्रसंघातभूमियां ।
 भीहो निपद्यति विष्टं वसति च उदेत्तनादित्यं ॥
 तं युग्ययामकविगतं चेटीवेलासिकाहि च उपेतं ।
 कापायकर्वुरवर्णं वर्षवरसमाकुलं प्रविष्टे ॥
 प्रेक्ष्यश्रुतयानकानिलं जायंवनसमाकुलं भुविमुग्यं ।
 प्रविष्टे भवनदुवारं प्राप्नो जटिलो न्यसरोधं ॥
 ओसरणे च भरिता अहृदि प्रमदा स्थितसंघान्तेन ।
 प्रगृहीतम्वहसा अतिरिच प्रियदर्शनप्रलापा ॥
 असितो चासी ज्योती गभीरो सर्वशास्त्रमुविधिष्ठो ।
 प्रतिहाररचनबोध निवेद्ये शास्त्रराजध्व ॥
 कालो हि विख्यातो मारदायो हनसि योचन ।
 ज्ञातो हि आर्यं ति विषये सिचरे क्षिप्स्वक्षिं विहरामि ॥
 साध्वार्यं चि युतधरो प्रतिबुध्यि प्रापये महीपतिनो ।
 मदचनं अनवशेषं भुत्वा च प्रवेशयित्वा च ॥
 प्रतिभाणितो प्रविष्टो सिंहहनुस्व स्वर्गसदृशनिखलं ।
 रज्ज् इव नद्धं गतो संकीर्णं अपरमणेशि ॥

1. BC "uddha dāpa vidi" C "tarsanānirmita" BC "tañ suvāridhānā dā". — 2. B "dardha-
 jaryanā aridhān" | sātraśahāsaṃ samupavīryaṃ | C "aridhānā antargrahaśaṃ samupavīrya
 upatirvānā bahu". — 3. BC "bahuviddha" G "caryayānā aneka" B "caryānā aneka" "saṃgṛha-
 tabhūmayānā si" C "saṃgṛhatabhūmayānā siṃha ośha". — 4. B "siha ośha" "siṃha gṛhaṇā ca
 udetam ādityānā tañ" C "siṃhaṇā bhāgavatā ca udetam āditya tañ ya". — 5. B "kaviṣaṇ-
 ta caṣṭa" C "gata caṣṭa" BC "akāyāni ca".

6. BC "yuktānābharatān vāraṇa" B "rahavānānā" C "rahavānānā sa" BC "vāra pra". —
 7. B "pamāyagata" C "naka saṃhānā āryaṇa" B "āryaṇānā" C "saṃ saṃgṛhaṇā pra" B
 "nāhān pra". — 8. C "ca bhāvaṇa" B "dāvaṇānā pra" C "jāta 'nya" B "nyasavādaṇā ca".
 — 9. BC "ekāgṛa ca bhāṇāni a" U "bhāṇāni a" C "adāṇā pra" B "pamāda śāntā sañ" BC
 "siṃhānā saṃbhāṇānā" | — 10. C "kādāvatā" BC "dāvatāpālāpāni sa".

11. BC "siṃha ca vyaktā gataṇāni sa" jñā prāṇi. — 12. BC "siṃhaṇānā sa" C "siṃha
 C "vādaṇānā gāyānājā" B "jāya kā". — 13. B "kāṇānā vi" C "kāṇānā vi" "vādaṇānā
 BC "m ānānā gāyānā jā". — 14. B "saṃ bhāṇā si vi" C "saṃ bhāṇā si viṇāyā gāyā" B
 "khaṇā viṇāyā". — 15. BC "dāvatānā" C "āyā" nā gṛa "tadhā pra" C "gāyā mahā" BC
 "siṃha ta".

16. BC "d vācānānā sa" BC "yānā ca prāṇi". — 17. C "siṃhaṇānā" B "siṃhaṇānā" C "siṃha
 siṃhaṇānā" BC "māyā saṃbhāṇānā viṇāyānā siṃha". — 18. BC "siṃhaṇānā sa saṃbhāṇānānā |
 sañ" C "tañ sañ" | kīraṇānā apāra "si vādaṇā".

- वर्धापये जयेन कलानि उपनामये असितनामो ।
 प्रलयहेसि राजा स्वागतं भगवतो ति च अवीचत् ॥
 अथ कलकमष्टपादं सुविचित्रकिलज्ज्वलं मणिविचित्रं ।
 प्रश्रुतमासनवरं तव निषीदे अनुयातो ॥
 पर्यंकस्त्रिं निषण्णो यंचामिञ्चो अघो महर्षीको ।
 मत्तेन निमन्तेति स्वामं भुवोदगो राजा ॥
 भल्लं कृतं प्रभूतं प्रतिवृणु तं अनामयन्तु ते भगवन् ।
 इच्छाम ते कुमारं द्रष्टुं यदि ते अनुमतं स्यात् ॥
 स्वागतमनुरागतं ते सुप्तो तावत्प्रियदर्शिं कुमारो ।
 द्रष्टव्यं त्वं प्रतिविबुधं विग्रहं एव जातस्त्वस्य ॥
 प्रतिबुधं च कुमारं प्रवेक्ष्य अष्टमंगलकृतायं ।
 उपनामयि मातुष्या घनविवरकृतं च आदिश्वं ॥
 वृद्धानं तं अपिवरो कुण्डलमिव पटुकम्बलव्यस्तं ।
 अमृतवह्निं त्वरितं अकिं प्रतीच्छति कुमारं ॥
 अङ्गेन गृह्य निशाम्य [११३^b] शार्चिश्रद्धाशेषेषु उपागतं ।
 तथा अनुचञ्जेहि प्ररोदि आखण्डलसमानो ॥
 तं अक्षुपूर्णनयनं राजा भुवोदगो इदमवीचत् ।
 किं दानि ते कुमारं वृद्धा दौर्मनस्समुत्पन्नं ॥
 यो तद्वो जातमाचो सप्त पदानुत्तरामुषो अगमि ।
 ते तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥

१. G 'jāyama sapahā | upa' B 'lāni | upa' C 'āta pishā nā' B 'nāmo pa'. — २. BC 'lāni | rā' C 'ratnati ca' B 'cat | kiñ dāni te kumārāni otha'. — ३. BC 'astapādā sarva-
 brahṇa(C 'brahṇa)kalantakāḥ manivicitra(C 'tra) prajña'. — ४. BC 'jāpta ānava(B 'na-
 dha)at tatra nāhāte anujā pa'. — ५. G pariyāṅkasmān' B 'nāharaṇa pañ' B 'pishā
 mā' C 'pishā maha' BC 'piddhā bha'.

६. BC 'trati | avyān' cu' BC 'rājā bhota'. — ७. BC bhota kṛtāt' C 'ya anā' BC 'jānta
 bhagavā itā'. — ८. C 'anugatañ'. — ९. B 'anugatañ te soka tiva' C 'rāgatañ te sa' BC
 'daraṇa ku' C 'kumārāni dā' B 'māro u. jāni tātā'. — १०. BC 'gṛahm ita jā' sya pa'.

११. B 'hūdhāni ca ku' BC 'praveṇyāñ'. — १२. C 'mātra tasmā gṛahm' BC 'lāni ca
 āhīyāñ dṛ'. — १३. BC 'astya pishavarāni kuṇḍa' C 'patrañ kambalañ nṛa' B 'patra-
 kaṇḍala'. — १४. BC abhyasthāñ' C 'lūdhāni ita' prā kum'. — १५. B 'gṛīhya vjā'
 G 'tṛīṇḍalakaḥ' B 'upagatañ | anvyāñ'.

१६. BC anvyāñ' B 'hi prārodi sahagārasamāne tāñ a' C 'gārasamā'. — १७. BC
 'nāyana itā' dāhānam itam a'. — १८. C 'dāhama' BC 'nāya utpa'. — १९. B ca
 tadāhe mātānātrāñ sapta' C 'dāhāni jalamāre sapta pādā mātā' BC 'dāhama' B 'kha
 gāni tāñ'. — २०. BC tam(C. tām) bhavāni ita' C 'bhava dṛi' B 'āhāte rodi'.

यस्मिं तदहो जाते क्वचं च वीजनी च सहेत्वान् ।
 अस्मान् अमरीचे वृद्धा किं रोदिषि ब्रह्म ॥
 यस्मिं तदहो जाते भवो बोभासितो अमूलोको ।
 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
 यस्मिं तदहो जाते उदुपाना दुवे नमे उह्वकेन्तुः ।
 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
 यस्मिं तदहो जाते देवा क्वचं नभस्वि धारैन्तुः ।
 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
 यस्मिं तदहो जाते देवा मन्दारवाणि प्रकिरेन्तुः ।
 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
 यस्मिं तदहो जाते अचेतना संप्रकम्पिता वसुधा ।
 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
 यस्मिं तदहो जाते लवणव्रणो चोमितो अस्मिततोयो ।
 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
 यस्मिं तदहो जाते नभसि यता दुन्दुभियो वायवन्ति ।
 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
 यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता शक्यपुत्राणां ।
 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
 यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता शक्यकन्यानां ।
 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
 यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता महा दामानां ।
 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥

5

10

15

20

1. B "vījani gra" C "vījani gruha" BC "tānu a". — 2. C "asthātunā anta" B "asthātunā anta" BC "khe tañ dī" dhā brāhman. — 3. C "arva abhā" B "bhānto abhā loko tañ" C "loko tañ". — 4. B tañ | tu C tañ tu. brāhmanāñ dī. — 5. BC "pānā mārha-taū tañ" (C "tañ tu").

6. BC tañ (C tu) tavañ dī. — 7. C "yamañ jāta dā" BC "tañ nabhe dhāryetunā tañ tu". — 8. C "hmanāñ dī". — 9. C "kiretunā tañ tu" B "kiretunā tavañ". — 10. B tavañ C "hmanāñ dī".

11. C "acatānā" BC "nā kañpā" dhā tañ tu. — 12. C "hmanāñ dī". — 13. B "ta sātatozo tañ tu" C "sātatoz tañ". — 14. C tañ tava brāhmanāñ dī. — 15. C "na-gaṇi" BC "gātāñ dā" nī tañ tu.

16. C tañ tava brāhmanāñ dī. — 17. BC "vāpāñ tañ tu". — 18. C "hmanāñ dī". — 19. BC "cākya-kānāpānāñ tañ tu". — 20. C "hmanāñ dī".

21. BC "yamañ tañ" C "catānāñ mahyāñ dhā" B "abudāñ tañ tu". — 22. C tañ tava brāhmanāñ dī.

- यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता मय्य दामीनां ।
तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते मय्य तुरगाणां पंच शता जाता ।
तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
5 यस्मिं तदहो जाते पंच शता मज्जपोतानां जाता ।
तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच निधिशता मुषानि द्दोहेति ।
तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते मण्डलिनो राजानो प्रयत मय्य ।
10 तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
यस्य राजाचार्या ब्राह्मण संदर्शनाय उपयानि ।
तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
यं पश्चिवा मनुजा भवन्ति वृष्टा सुखी उदया च ।
तं तुवं ब्राह्मण वृद्धा किं रोदिषि ओतुमिच्छामि ॥
15 अपनय ब्राह्मण शोकं मय मुदितमनो सुखं प्रतिनभाहि ।
एषो भविष्यति नृपो सप्तारतनवा पुत्रिक्विणो ॥
एवं उक्ते अश्वची असितो सितसाहस्यं रदनवोचत् ।
अन्नूणि प्रमार्जन्तो . . . . . व्याकृतो अयिमिः ॥
अनन्दहृतासनवज्जतकणार्कनिभो न सो पुत्रयसिंहो ।
20 होहिनि मरपति राजा होहिनि शास्ता अनभिभूतो ॥
एषो हि वीहि कमेहि विधातुकं कंधिवा अनवशेषे ।

1. BC 'yasmā tada' C 'catā mahya dā'. — 2. C 'jāte pañca catā jāte mahyaṇā turgagāṇā tātē ta' B 'catā jāte tātē ta'. — 3. C 'vāni dīpishvā brāhmaṇāni kiṁ ro'. — 5. B 'yasmā tada' BC 'patā jāte' |.

6. BC 'hamaṇāni dī'. — 7. C 'jāte pañca' BC 'catāni na' C 'dargayanti tāni ta'. — 8. C 'vāni dīpishvā brāhmaṇāni kiṁ ro'. — 9. C 'yasmāni jāte tadāha mayā' 'patā mahyaṇāni' |. — 10. BC 'hamaṇāni dī' B 'na bhavati' |.

11. B 'rājāśasyā brā' BC 'na dargya' C 'apajāyanti tāni ta' B 'apajāni' |. — 12. B 'hamaṇāni dī' C 'hamaṇāni dī'. — 13. B 'pasyiṣyā ma' C 'pasyiṣya ma' BC 'bhavāni dīpishvā sahā uda'. — 14. BC 'hamaṇāni dī'. — 15. C 'vyajana' 'hamaṇāni ro' 'lakṣaṇāni bhavi' B 'bhāhi bhavi'.

16. BC 'abhyati' | 'nri' B 'nripāni saptaratnāni pri' C 'nripā saptaratnāni pri' BC 'bhiv-palla' |. — 17. B 'evam akte' C 'evamukte' BC 'avari ad' C 'aito aito sitatā'. — 18. BC 'sragi' 'ata vyā' B 'lāhā nanda'. — 19. BC 'gāṅkanibhā na so' 'sūhā ba'. — 20. C 'bhavati na' B 'patā na rājā bhavati rā' C 'jā dehiti dā'.

21. BC 'ghiya anavashēni dī'.

- शिवममरं निरन्तरायं अधियमिष्यति उत्तमं धर्मं ॥
 जीर्णो अहं सतवधीं दहरो च नरोत्तमो अधिरजातो ।
 काञ्चनतो भविष्यं अहं यद् बोधिं प्राप्स्यति कुमारो ॥
 बुद्धो अयं भविष्यति सर्वज्ञो सर्वधर्मवशवर्ती ।
 स्वास्वातधर्मविनये अहं च जीर्णो ति रोदामि ॥ 5
 नापि मद्वां मरणमयं कहिं तु जातो न स्वीयते मनुजो ।
 बुद्धं तु अप्रतिसमं न द्रक्षन्तेन रोदामि ॥
 न खु मद्वां मरणमयं कहिं तु जातो न स्वीयते मनुजः ।
 धर्मं तु अप्रतिसमं न बोधं तेन रोदामि ॥
 न खु मद्वां मरणमयं कहिं तु जातो न स्वीयते मद्वां । 10
 संघं गुणसागरमहं न द्रक्षन्तेन रोदामि ॥
 यो बुद्धो बोधयिष्यति प्रजामिमां भोगेहि विरमसुद्धां ।
 सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
 यो मुक्तो मोक्षयिष्यति प्रजामिमां रागवन्धनेर्वद्धां ।
 सो यं प्रादुर्भूतो अहं तु जीर्णो ति रोदामि ॥ 15
 यो मुक्तो मोक्षयिष्यति प्रजामिमां मोहवन्धनेर्वद्धां ।
 सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
 यो मुक्तो मोक्षयिष्यति प्रजामिमां रागदोषमोहेषु ।
 सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
 यो आत्मना अरोगो भूत्वा अस्यां अपि काङ्क्षति अरोगां । 20
 सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥

1. C "vanu amonarāpatārāyaṃ madhigumastim utta" B "nirupatārā" gumastim utta".
 — 2. BC "jāto Lila". — 3. BC "gato kumārāyaṃ | ahaṃ bo" C "prāpye ka" BC "māro
 ayaṃ buddha lila". — 4. BC "abhyati | sa" C "cavallī svā" B "rtti svā". — 5. C "khyāto
 dharmā" BC "māyo | ahaṃ".

6. C "raṇaṃ bha" BC "bhayaṃ | kahiṃ tu jāto na mriyate" jaḥ". — 7. C buddha
 ta a". — 8. BC taṃ kha ma "kahiṃ tu jāto na mriyate" C "manajo dha" B "jaḥ dha". —
 9. C dharma upasamā" B "mānā-ya" C "crahyān taṃ ro". — 10. BC "kha māya ma"
 kahiṃ tu jāto na mriyate" B "mārtiḥ | C "mārtiḥ saṃ".

11. BC saṃghaṃ tu ahaṃ". — 12. BC "mānā bhagavati cira" B "suptā so yaṃ" C "suptā
 so yaṃ". — 13. B "rhitā" | ahaṃ". — 14. C "yishya prajā" B "dhama buddhā" | . —
 15. B "rhitā" ahaṃ jīva" C "ahaṃ tu jīva".

16. C "yishyaṃ prajā" BC "madhāpānādhā" C "ndhānāḥ bodhāṃ" | . — 17. C "ahaṃ
 tu jī". — 18. B "yishyaṃ prajā" C "yishyaṃ prajā" B "yishyaṃ prajā". — 19. C "ahaṃ tu
 jī". — 20. BC ātmā" B "anyāpi kā" C "anyā pi kā" roṇāṃ prāda" B "roṇāṃ" | .

21. B "rhitā ahaṃ" C "rhitāḥ ahaṃ jī".

यो आत्मना अशोको भूत्वा अन्यां अपि काङ्क्षति अशोकां ।
 सो यं प्राप्नुमन्तो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
 यो आत्मना विशन्तो भूत्वा अन्यां अपि काङ्क्षति विशन्तां ।
 सो यं प्राप्नुमन्तो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
 5 सुखिता इमे नरमण्ड काशिमुरे धर्मराज द्रक्षन्ति ।
 चक्रं प्रवर्तयन्तं अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
 सुखिता इमे नरमण्ड द्रक्षन्ते गणवरस्य मध्यगतं ।
 अमृतं प्रतिभवमानं अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
 आधि जरा च मरणं अंतरायकरा बह्व मनुष्याणां ।
 10 आश्वासा उत्पन्नो अहं अनाद्यसो रोदामि ॥
 तथा अपि आलपित्वा बह्वनि कथगायन्तो वेधित्वा ।
 अनुशंसि वाचाये नरव[11/11] रदमकं तदा बृहद्वा ॥
 प्राचीनदिशं अवोच रहगतो नयन्तमं गवेयन्तो ।
 न हि सुखमो उत्पादो बुद्धान अदान्तदमकानां ॥
 15 सो दानि बोधिसत्वं वज्रशो अभिप्रदक्षिणं चरितान् ।
 आमन्त्रये नरपतिं गच्छामि निगन्धवतीं भवान्देतु ॥
 बुद्धनिघोषं श्रुत्वा गच्छेसि विनायकोत्तमसकाशं ।
 चरयेसि ब्रह्मचर्यं वचनपरिकरो च तस्मै स्थातु ॥
 साधु इति प्रतिश्रुत्वा असितस्त्र नारदो हृदं वचनं ।

1. B "agoka bhāṭa" | sūnyāhi pitikāhi agoka so yam" C "tvā anyāpi kāṅkṣati agoka so yaṁ". — 2. BC "rbbāto" | a" C "aham tu ji". — 3. B "cāpādā bhā" BC "anyā pi kāṅkṣati" C "hi" ti vāpadyāṁ so". — 4. B so haṁ prāṇurbbhāṭa" a" C "aham tu ji". — 5. BC "imam naramaṇḍam kṣ" B "narmamāṇ rājāṁ" BC "am cakram".

6. BC "ntam" | aha" C "jirṅga rodā". — 7. BC "maru drakṣhya" gataṁ a". — 8. C "nryitām pritabha" BC "mānam" | a" C "aham tu ji". — 9. BC "yakaṁ lachā amam" B "nushyaṁ odri" C "nushya odri". — 10. BC odriṇa(B "cāṇikam āvasta(B "evanto) utpamam aham a" sto ti rodāmi).

11. BC "ishā(C "shih) alipitā bahum karuṇā(B "pāti) santi va" C "vopayitvā" BC "tvā a". — 12. BC amāṇa vācya pa" C "damaṇkāṁ te" shīṭā prīṇa" B "shīṭā prī". — 13. BC "naram evam ihā(B "haṁgato naram naram oṭṭamam" ahamāṇa na hi". — 14. C "sarebha u" dāhāṇāṁ aḍā" B "dāhāṇāṁ aḍā" BC "dāntamaṇakāṇāṁ" | . — 15. *Cette strophe et la suivante se trouvent en outre inscrites dans les mss.* — BC "tāṇa a".

16. BC "atraya nara" B "chāni" | saṅghavāṇāṁ bhavaṁ detu aḍā" C "chāni nīya(ṇa) gāha" vāṇi bhavaṁ detu aḍā" A "gāhaṇāṁ bhā". — 17. BC "pacheti viṇa" Bamaṇa sakkāṇa varayasi". — 18. C "aṅgāṇā" | . — 19. B sādhiṇi pra" C sādhiṇi pra" BC "camaṇa pra".

प्रव्रजिय गल्लोपो ज्ञानुपि चरहा विधुतल्लोपो ॥
 काथायनस्य सगोपं भागेन भारद् जिगस्य भुतं ।
 वनेवासिने . . . . वन्द्य परिनिर्वृतं स्वविरं ॥
 तं निर्वृतं समग्रान्तं निरुपधिं सर्वोपधिषयविमुक्तं ।
 सर्वप्रपञ्चातीतं वन्द्य परिनिर्वृतं स्वविरं ॥

चतुर्हि कारणेहि असितेन बोधिसत्त्वो एकाशेन व्याकृतो बुद्धो भविष्यतीति ॥
 कतमेहि चतुर्हि ॥ मण्डणानां व्याकृतार्थे सुविभक्ततत्ताये गम्भीरताये अक्षय्यश्रेष्ठ-
 तार्थे ॥ बुद्धानां भगवतामप्रीत्यनुव्यंजनानि आसि ॥ बुद्धानां भगवतां तुज्जमखा
 तासजखा स्निग्धमखा वृत्तांगुली च चिवांगुली च अनुपूर्वचिवांगुली च । निर्य-
 न्मिशिरा च गूढशिरा च गूढमुक्ता घनसन्धी च अविषमसमपादा च । बुद्धा १०
 भगवन्तो प्रतिपूर्णव्यंजना च समनाप्रभा च मृदुगाथा च विमलदाया च अदीन-
 गाथा च । अनुसन्धिगाथा च । सुसंज्ञतागाथा च । सुविभक्तांगप्रत्यंगा च । नि-
 खिलादुष्टशरीरा च । अपमगतितलकामकगाथा च पुनर्वुद्धा भगवन्तो तूलमृदुपा-
 णयश्च । गम्भीरपाणिजेषा अमयपाणिजेषा च अक्षिप्रपाणिजेषा च । अनुपू-
 र्वपाणिजेषा च । विमोक्षा च । नाश्यायतनवचना च । मृदुतनुकरकजिह्वा १५
 च । गजमर्चितस्तनितस्तरा च । सुस्तरवरगिरा मज्जुघोषा च बुद्धा भगवन्तो ।
 नागविक्रान्तगामी च । अथभविक्रान्तगामी च । सिंहविक्रान्तगामी च । अ-

1. G *trajigapayjeshjo a* B *lāhāhi | a* G *araho vī* B *vidhāta BC *klojo kā. —
2. BC *lātyānagotro nānā nāla*(G *ra)*dañ ji*. — 3. BC *vaṇavasi vanda*(G *naivāsi
candrā)*tha* G *raivisatā. — 4. BC **atān nirodhiñ upadhi** L *ñhiñ sampe*. —
5. G *saevaṇa pappasiddhitaṇ** BC *adaṭṭha | *pa*’.

6. B "akāṇa", — 7. B "ratīyāh a" *śāntāyair buddhā*, — 8. C "vātān aṣṭya" BC *īvyayāṣṭya* C "at *śānt* buddhā" B "si buddhā", — 8. BC "bhagavatā(C "tā) nagaṇā(C "gātā) vātān aṣṭā unigūḥa" B "aṣṭhe vātān aṣṭā ca cā" C "aṣṭhe ca vātān aṣṭā vātān-gūḥā ca vinigraṇṭhaṣṭā ca", — 9. BC *vinigraṇṭhaṣṭā ca(C "cā ca) gūḥāṣṭā(C "cā ca) ca gūḥāṣṭā cāśāntā(C "śāntā) nagaṇāṣṭā ca ca(B "cā) prasaṇṇā(B "aṣṭā) C "pāṭi ca bhagā", — 10. BC "pratiṛgāṣṭā vātāṣṭā(C vātāṣṭā) B "atābhāṣā ca mī" C "atābhāṣā ca mī".*

12^a. BG *amśanāgīttrā ca* | . — 12^b. BG *amśanāgīttrā C 'śāgīt'*. — 12^c. B *'bhak-
kātāgīttrā* G *'bhakātāgīttrāgīttrā* gīttrā ca | m'. — 12^d. BG *nikā ā' C 'śāgīttrā ca*
eva'. — 13. BG *'trā ca* | *pram buddho bhū' G 'pānaya* ca | . — 14^a. B *'gopāgīttrā ca*
achinnapāgīttrā ca | G *'anpāgīttrā ampā'*. — 15^a. G *himś ca nābhā'*. — 15^b. BG
'hutaśca C 'taruśca | *hūnāgīttrā ca* | .

16¹. C. *śāntavāra ca m¹. — 16². C. **gṛimañjīghambhāṣa* buddho hūa¹ B. *gṛimañjīghambhā ca | bu¹ nte nā¹. — 17¹. C. *krānto gā¹. — 17². C. *krānto gā¹. — 17³. C. *krānto gā¹. — 17⁴. C. *śāhīpanda.

- मिद्विषयानी च । उत्सदसमा च समन्तप्राप्तादिका च । भुचिसमाचारा च ।
परमभुचिविशुद्धलोमा च । वितिमिरसमन्तप्राप्ता च । बुद्धा भगवन्तो अङ्गुणावा
च । मृदुगावा च अनुपूर्वगावा च । चापोदरा वाक्प्राप्तपोदरा च । गभी-
रानी च । अमपनानी च । अक्षिन्नानी च । अमिद्विषयावर्तनानी च ।
5 परिणतवानुमष्टना च । बुद्धा भगवन्तो वदितदाठा च । तीक्ष्णदाठा च ।
अ[११५]मपदाठा च । अक्षिन्नदाठा च । अविषमदाठा च । तुंगनासा च ।
नात्थायतनासा च । असितनयना च । असितसितकमलसदृशनयना च । बुद्धा
भगवन्तो असितधमू च स्निग्धलोमधमू च । अपरीक्षकणा च । अविषमकर्णौ
च । अपर्यक्तकर्णदोषा च । अनुपहृता अनुपलिष्टा शान्तिन्द्रिया च उत्तमशेषस-
10 मितमुखललाटा च बुद्धा भगवन्तो । असितकेशा च । सहितकेशा च । चिर-
केशा च । विवृत्तकेशा च अमपकेशा च । अक्षिन्नकेशा च अपर्यक्तकेशा च ।
स्निग्धकेशा च सुरभिकेशा च । वज्रितायकेशा मुशिरसो स्फुटिकनन्दावतमुक्ति-
कशेषसन्निकासा च बुद्धानां भगवन्तानां केशा ॥

- एतानि बुद्धस्य अमेयबुद्धिनो
15 काये अशीति अनुबन्धनानि ।
वेदि स्य कायो सततं अलङ्कृतो
देवातिदेवस्य नरोत्तमस्य ।
प्रशस्तानि यस्य दुवे विंशति च
अशीति च काये अनुबन्धनानि ।
20 समन्ता च व्याप्तप्राप्ता निश्चरेयुः

१. C "dihharanā ca vi". — २. C bodhho rija". — ३. BC chādo(C chāto)radā chro-
kātā abhagnodaro ca |. — ३. C gaṇḍhītes abhāda". — ५. G "nto vartitadāthā ca M"
B "dātā ca |. — ५. B aṭṭhakāḍḍhā ca | C "kaṇḍodāṭṭhā ca abha".

६. C abhayadantā ca B "dātā ca |. — ६. C "anadantā ca B "dātā ca |. — ६. C
"anadantā ca B "dātā ca |. — ६. C "nāḍā ca. — ६. BC nāḍasyāyāṇā C "nāḍā
ca. — ७. BC arcitacitakama". — ७. C bodhho bha " nitatamā ca saḍḍabharanā ca
māḍamāḍharanā ca aṇḍḍabharanāḍharanā | epurā B "mahharanā ca a". — ८. BC "pa-
ritakareyā ca |. — ८. B asisakareyā ca |. — ९. C "hātā aṇḍḍakareyāḍā BC
"cureḍḍam aṇḍ(C "cureḍḍam". — १०. BC abhāḍako". — १०. BC cāto(C vāṭṭa)ka-
ṣā".

११. BC vāṭṭa(C "vāṭṭa)kaṣā ca abha". — १२. BC vāṭṭā " ḍā saṇḍa " kaṇḍḍavāṭṭā-
uttariya cūḍḍāḍḍāṇā(C "abhaṇḍāṇā)ḍḍā ca | ha". — १४. B "sya aṇḍḍāḍḍā C "sya aṇḍ-
kāḍḍāḍḍā " kāye kāye ḍḍā aṇḍḍā B "kāye ḍḍāṇā aṇḍ".

१६. BC "thamāya pa". — १८. BC "vāṭṭāḍḍā ca a " aṇḍā aṇḍā". — २०. BC "cureḍḍāḍḍā
ka C "thāṇā aṇḍā vi BC "vāṭṭā ḍā C "pāṇḍāḍḍā ca B "āḍā ḍā".

कथं नाम विद्धुं त्रिने न प्रसीदे ॥

शतश्रुतो समादाय यं पुण्यं सर्वसत्त्वनां ।

तेनास्य लक्षणवरं खाये एकं निवर्तये ॥

राजा शुद्धोदनो सान्तःपुरो सार्धं कुमारेण उद्यानभूमिं निर्धावितो ॥ बोधि-
सत्त्वो उद्यानभूमीये अनुचक्रमन्तो कृपियामममुप्राप्तो ॥ तत्र पश्यति हलानि वह- 5
नानि । तेहि हनेहि दीर्घको च मंडूको च उत्तिष्ठा । मंडूको गृहीतो भोज-
नार्थं । सोऽपि दीर्घको कुमारेण चिप्रो ॥ तं च बोधिसत्त्वेन दृष्टं । इद्वा च
बोधिसत्त्वस्य महान्तं संवेगमुत्पन्नं ॥

कामं शरीरं समं तप्यति जीवितं च
प्राप्स्यामि चक्षुः चमृतं भवविप्रलोचं ।

10

वीर्यं मया हि प्रतिसंहरितुं न शक्यं
वेलाय च सन्निलवेनं यथागर्वस्य ॥

अमुच्छायायां बोधिसत्त्वो निपतो पूर्वाह्ने परिवृत्ते दिवसकरे खायो बोधिसत्त्वं
न जहाति । सवितर्कं सविचारं प्रथमं ध्यानमुपसंभणं विहरति ॥ हिमवन्तपार्श्वतो
पंच अक्षयो वैहायसेन विंध्यं गच्छन्ति । ते तत्र बोधिसत्त्वस्य न शक्नोति उप- 15
रिगन्तुं ॥

वयमिह मणिवज्रकूटं गिरिं मेघमभ्युन्नतं तिर्यग्वर्ध्वविस्तारिकं ।

३. C "dāya puṇṇaṁ" BC "satvānāṁ B "nāṁ nāya ja". — 5. BC "kāya nira" B "va-
ritata ekaṁ" C "rtāya" evaṁ "vuddha". — 4^a. C "vuddhaṁ umāra" C "vuddhāvuddha-
vā" B "vā" — 4^b. BC "kṛmānta kṛ" C "grāma nupāpāḥ ta". — 5. C "cyati
phallāni" B "ntāni tehi" C "ntāni phala".

6^a. C "rūḥako ca manāḥ ca u" B "manāḥ ca u" BC "kāḥṭṭa dīghako manāḥ". —
6^b. BC "nāṁ na so ja". — 7^a. BC "pa taṁ ca". — 7^b. C "tva dīghāṇi" B "dīghāṇi
dri". — 7^c. B "stāṇa ho" BC "ntāṇi vāga" "manāḥ kāmāṇi". — 9. B "samantāsyati ji" C "sa-
mantāsyā ji" BC "pavāni" u" B "kāḥṭṭa vī" C "kāḥṭṭa vīrya mī".

11. C "māya hi pṛthivībhāṇi" taṁ na ja" B "haritāṇi na ca" BC "akya vāḥ iṇa sāl".
— 13. B "jaṁbhuchāyā" C "jaṁbhūmadachāyā" "satva ni" BC "charyya pā" C "cīnīvṛtite di"
tvaṇi ca ja". — 14^a. C "tarka saviā" BC "thama dīghā" C "dīghāṇi upasāṇi". —
14^b. BC "pāyva tayaṇi ca(C"va) ṇi" hāyva vīḍḍhāṇi(G "vīḍḍhāṇi) ja". — 15. BC "ca-
kkaṇi u" "ntāṇi va".

17. C "vaddhāyāṇi anyakuḍḍi marimera" B "vayam iṇa anyakuḍḍi giriṇi mera" dḍatāṇi to-
nakaḍḍare sathāvarā jaṇḍama i. ha kāra" C "dḍatāṇi tenaikaḍḍatāṇi sathāvarā jaṇḍama
evaṇi sāha".

आकृष्टे गूरुमिच्छन्ति मन्त्रेषु कुशलं सदा ।
महार्थं अर्चयन्ते तु अन्नपानेन सुप्रियं ॥

राजा भक्तवेलायां कुमारं पूजति । कर्हि कुमारी आहारं करिष्यति ॥ राज्ञो
श्रुत्वा कंचुकीया च वर्षवरा च किराता च वामनका च समन्तेन प्रधाविता कुमारं
नार्जना ॥ कुमारी जम्बुच्चायायां ध्यायन्तो कंचुकीयेन दृष्टो परिवृत्ते दिवसकरे ५
जम्बुच्चाया कुमारं न जहति ॥ कंचुकीयो दृष्ट्वा विस्मितो महामागो कुमारी
यस्य अचेतना ज्ञाया न जहति ॥ कंचुकीयेन राज्ञो शुद्धोदनस्य निवेदितं ॥

व्यावृत्ते तिमिरमुदस्य मण्डलक्षि
ध्यामानं शुभवरलक्षणाधरि ।
ध्यायन्तं गिरिमिय निखलं मरेन्द्र
महार्थं न जहति जम्बुच्चाया ॥

10

राजा कंचुकीयस्य श्रुत्वा येन कुमारस्येनोपसंक्रमन्तो पद्मति जम्बुच्चायानां ।
राजा विस्मितो आह ॥

इतासन्नो वा गिरिमूर्धनक्षि
शशीव मचवगगावकीर्णो ।
ज्ञादिति माचाणि निरीक्षमाथो
ध्यानस्थितो तेजप्रदीपकल्यो ॥

15

राजा आह ॥ महामागो अर्थं यस्य अचेतनवन्ता पि तावा संनमन्ति ॥ राज्ञा
शुद्धोदनेन बोधिसत्वस्य जम्बुच्चायागतस्य पादा वन्दिता ॥

1. BC "chito edra" C "nā yentashu karalayaññi sahāh' ara" B "aho ku hrasāñ sahā" L
"chāññi sahā", — 2. B "ahāyāññi j a" BC "arayaññi aho a", — 3¹. BC "chati ka", — 3².
B "kiyā co kukra co varaha" BC "varā co virā" B "rāgā co rā" samāññitena pā dhāvī" BC
"cīto kumā" C "rganto ku" B "ntā ku", — 5. BC "māraññi jaññā" d'rajāṭṭā pari" C "pari-
nirvāṭṭe" C "chāyāññi ku".

7. BC "dātāññi vyāha", — 8. BC vyāharanta(C "ntāññi j timā" B "rendayama" C "ra oda-
yarkkamaññi jātāññi dhāmāññi dhāvarala" B "dhyāññi dhāvaradāvarala" BC "rāññi dhā",
— 10. BC "ntāññi param ita hāle(C "ja" ravendāññi si" BC "jāhāti jāññi chāyā" j .

12. C "ājāññi kañ" BC "yāññi j . — 14. B "ama vā gā" BC "cādhāññi" B "ki-
rāññi hā".

16. C "gātāññi niri" BC "nirāśāññi" BC "tāññi pākāle j . — 18¹. C "tāññi sa-
nāma", — 18². C "rājā co" BC "sya jāññi chā" C "chāyāññi ga".

राज्ञो मुद्धोदनस्य एतदभूषि ॥ यथा कुमारस्य शालेयु ध्यानेयु चित्तं रमति
 सो खल्वेव अक्षितस्य कपिलस्य मत्तो व्याकरणो भविष्यति ॥ तेन राज्ञा कुमारस्य
 विक्षीर्णमनःपुरमुपस्थापितं यथा कुमारो गृहे अभिरमे ॥ १६ ॥ य ॥ राज्ञा कन्या-
 नामर्थाय विविधं नानाप्रकारं अशोकभाष्यं कारापितं । कपिलवस्तुस्थं च नगरे
 5 घोषणा कारापिता । सर्वाहि कन्याहि राज्ञस्य उद्यानं निर्धावितव्यं सर्वार्थसिद्धौ
 कुमारो कन्यानामभरणानि विश्राणोष्यति ॥ तर्हि उद्याने राजाणत्तीये कपिलव-
 स्तुतो बह्वि कन्यासहस्राणि निर्धावितानि ॥ महानामस्य शाक्यस्य यशोधरा
 नाम धीता महतीये समृद्धीये निर्धाविता ह्रियायनी कुमारमञ्जरीना ॥ यदा
 भगवानभिनिकान्तो अनुत्तरां सम्यक्त्वोधिमभिसंबुद्धो प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो तं
 10 मिश्रहि द्युतं ॥ भगवतो कुमारभूतस्य उद्यानवनगतस्य कन्यानामभरणानि वि-
 श्राणेतस्य यशोधरा ह्रियायनी कुमारस्य अञ्जरीना ॥ मिश्रु भगवन्तं पृच्छति ॥
 कथं भगवं यशोधरा भगवतो कुमारभूतस्य ह्रियायनी अञ्जरीना ॥ भगवानाह ॥
 न हि मिश्रवः इदानीमेव यशोधरा मम ह्रियायनी अञ्जरीना । अन्यदापि एषा
 मम ह्रियायनी अञ्जरीना ॥ मिश्रू आहन्तुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥
 15 अन्यदापि मिश्रवो ॥

भूतपूर्वं मिश्रवो त्रीतमध्याह्न नगरे वाराणसी काशिवनपदे ब्राह्मणो कौशिक-
 सगोत्रो । सो कामेषु आदीनव वृद्धा अनुहिमवन्तं अविप्रव्रज्यां प्रव्रजितो ॥ तेन
 तर्हि अनुहिमवन्ते मंगकुले आचमं मापित्वा पूर्वरात्रापररात्रं जागरिकाद्योवमनु-
 युक्तेन विहरन्तेन बाहितकेन मार्गेण चत्वारि ध्यानान्युत्पादितानि पंचामिच्छा सा-

१. C 'rājā ca' namaitā a'. — १. B 'cittān namati' | a' kha' C 'cittān na ramati' | a' kha'. — २. BC 'pīṭhān' | ya' B 'māra' grā' ramaya' | C 'ramayā kāmīyā'. — ३. C 'pa-
 kāre aya' B 'kālhaṣṭhān kā'. — ४. BC 'pīṭh' a'. — ५. BC 'rājā kāmīyāhī' C 'rājā
 kya' a' BC 'māra kāmīyā' B 'vīrānashyān' | .

६. C 'tāhīm alyā' BC 'stima-lahān kāmīyān'. — ७. B 'ūya amā' C 'ritā kalyā-
 ṣṭhān ku' B 'yāyanti' | ku' līna ya' C 'līna cā ya'. — ८. BC 'a abhikrānto' C 'k' aṣṭi-
 bhāhām abhisaṁbhāhān pa' B 'vīṭṭo prava' cakrān' | tān' C 'cakrān' bhikāhā' B
 'pūṭhān bhā'. — १०. C 'kāmīyā' BC 'cātmanā' C 'yāyanti ku' B 'nti' | kāmīyā
 mīlān' līh'.

११. C 'āhām bhagavan yaṣodharān bhagā' aya' kalyā' B 'yāyanti aṣṭhān' | . —
 १३. C 'kāhāro lāhānām evān' yaṣo' B 'dāhānām evā' BC 'dāhān mī māmā' C 'mā kalyā'
 B 'yāyanti a'. — १३. C 'mā kalyā' B 'yāyanti a'. — १४. C 'āhāhān' | . —
 १५. C 'gāhān' | . — १५. C 'a āhā' | na bhikāhān' lāhān'.

१६. BC 'm aṣṭhān naga' C 'po kāmīyānagratro' BC 'āro na kā'. — १७. C 'hān
 amāhān' 'grāma mā' C 'pāṣāpāṣātrān' B 'rāṣāpāṣātrān' | jā' yuktān na vi' C 'ko-
 nargān ca' pāṣābāh' | āṣṭhānānā' B 'āṣṭhānānā'.

चात्कृता । चन्द्रमसूर्यपरिभार्यको महर्षिको महानुमावी अपि संवृत्तो न च सं-
विभागशीलो ॥ तस्य दावि छातिको कायस्य भेदाद्वन्धर्वकायिकेषु देवेषूपपन्नो
पंचशिक्षो नाम गन्धर्वपुत्रो ॥ सो देवमृतो तं कौशिकं स्मरति । कश्चिं कौशिक
आकाशे प्रवृत्तजीवो ति मृतो ति ॥ सो समन्वाहरति । पश्यति तं कौशिकं अ-
पिप्रव्रज्यां प्रव्रजितं । अनुहिमवन्ते गंगाकूले स आद्यमे प्रतिवसति असंविभाग- 5
शीलो ॥ तेन शकस्य देवानागिन्द्रस्य आरोचितं ॥ यो मम मनुष्यभूतस्य छाति
प्रियो भनापो सो अपिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो अनुहिमवन्ते गंगाकूले आद्यमपदे प्रति-
वसति सो च असंविभागशीलो । तस्य अनुग्रहापाय उपसंक्रमेन संविभागसिं
नियोजेन ॥

शको दावि कौशिकस्य अपिस्य अनुग्रहार्थ आहारदेशकाले [116^b] चन्द्रम- 10
सूर्येहि सार्धं मातस्मिना च संसाहकेन पंचशिक्षेन च देवपुत्रेण ब्राह्मणवेशमभिनि-
र्मितिला . . . . . कौशिकस्य अपिस्य आद्यम आहारदेशकाले एकमेको उपसं-
क्रान्तो । स च मुनयो नानाप्रकाराणि उद्वाक्यानि वक्ष्यामि उपदर्शेति ॥
कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि 15
न चापि मे सन्निधिं क्षतिं किञ्चित् ।
परीतक्ष्यं मम भोजनं रमं
स्यामाकप्रस्यं नलमेधो दुविजं ॥

शुनस्य आह ॥

अन्यातो अत्यक्तं दद्यात् अनुमध्यातो मधिमं । 20

1. G "mārjanta naba" BG "cilo tasya". — 2. G. "ka kanyas bla" rakshasah de"
B "poshedejshai m" G "pañcēcishyo nā" BG "tre sa de". — 3^a. G "pika samra". —
3^b. B "kanēkanā 4" G "pikam ākṣya pravishitān jīva" B "vyitān jīva". — 4^a. G "samy-
tvāha" BG "rati pa". — 4^b. BG "jīvañ am". — 5. B "kāle ākṣya" satī / a "cilo tasya" G
"cilo tasya anugrahādēha tasya".

6^a. G "yo nu manushya" C "jīta" / ano" B "jīto / am" BG "ati / so ca" G "ca āhānē-
hāt" BG "cilo tasya". — 8. C "rīdhya śāntikrīma sālīsibhā" yūgmaḥ [. — 10. B "sūryehi
ca sūrdhātō | m" G "mātarinā ca satī" / ca cishyasa ca de "tasya vāgmadhīni" BG "gita
kanē" C "shīya āhārañ āpīmanāñ deqamākhā o" kṛtātāḥ tasya ca amā".

13. C "tasya ca sa" eśvareśvāni sa". — 15. C "nāhāt kṛpātā nāpi tve sa" B "nāhāt kṛ-
pātā nāpi vikṛpātā" C "atī klānāt paritārā".

17. C paritārā "ima nyamika" BG "sīhāt nāhāni a" C "m eka dādhimān [. —

19. G "amākhā āha [. — 20. C "dadyāt amāsa" R "dyāt [a" C "dīyāte pa-
cā-
nāt [.

वज्रकातो वज्रकं दद्यात् अदानं मोषयति ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि मुञ्चाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकाग्रं विन्दते सुखं ॥

चन्द्रोऽपि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिको आह ॥

5 नाहं क्रियामि नापि विक्रियामि
न चापि मे सन्निधिः अस्ति किञ्चित् ।
परीतक्ष्ये मम भोजनं इमं
स्थानाकप्रसन्नं मममेधो चयाणां ॥

चन्द्र आह ॥

10 वज्रिणं सो संनिक्रान्ति दीर्घसूचं चधीमयं ।
यो अतिथिर्नि आसीने च दत्त्वा मुञ्जति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि मुञ्चाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकाग्रं विन्दते सुखं ॥

सूर्योऽपि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिक आह ॥

15 नाहं क्रियामि नापि विक्रियामि
न चापि मे सन्निधिः अस्ति किञ्चित् ।
परीतक्ष्ये मम भोजनं इमं
स्थानाकप्रसन्नं मममेधो चतुर्णां ॥

सूर्य आह ॥

20 मोघं तस्य ज्ञतं मोति मोघं चापि समाहितं ।

1. BC "dyāt śāśanaṁ ro/C "eo/papadyati | . — 2. B "naitarbhāt kau" C "na treshāt kau" BC "ṛika krumi bhūti" B "jāhi dādā". — 3. B "rgasampannā a" C "kāṇḍa vi". — 4. C "krānto ekāgrāni vīndate su" | kau" B "nto kau". — 5. C kaṇḍika āha || — 6. B nāhaṁ vīpamānāpi vi" C nāhaṁ vīkṛtānā naṁ kṛtāni na tāpi saṁśādhī s" B "ekāgrāni" "et pari".

8. C "syāndakaprasanna" BC "sthāni nāham a" B "pātī ca". — 10. BC vādīkāt. so gila/C "roḍ" C "jāhi atī" B "jāhi ya atī".

11. BC "nāhaṁ | 4" B "āghenāndatā" C "āhi anenāndatā". — 12. BC naita- haṁ kau" B "ṛika kṛdhi bhūti" C "ṛika krumi bhūti". — 13. BC "ano evaṁ saṁśādhī/C "vīndate su". — 14. C sūryo pi tā upasāmpanna evaṁ saṁśādhīyate sukhaṁ || B "nā kau". — 15. BC "vīkṛtāni na" B "ne | saṁśādhī" C "ne saṁśādhī" BC "et pari".

17. BC "jānaṁ | 1" C "syāndakapras" B "kapashtaṁ" BC "sthāni nāham a" "syāndā" | 20. BC naitaṁ ta" "ā māhaṁ et".

यो अतिथिस्त्रिं आसीने दत्त्वा भुञ्जति भोजनं ।
नत्वाहं कौशिक भूमि भुञ्जाहि च ददाहि च ।
आर्यभार्यसमापन्नो एकाग्रं विन्दते सुखं ॥

भातलि पि उपसंकान्तो ॥ कौशिक आह ॥

माहं क्लिणामि नापि विक्लिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचि ।
परीत्तरूपं भम भोजनं इमं
स्वामाकप्रखं नलमेधो पंचावां ॥

भातलि आह ॥

सखं तस्य ज्ञतं भोति सखं चापि समाहितं ।
यो अतिथिस्त्रिं आसीने दत्त्वा भुञ्जति भोजनं ।
नत्वाहं कौशिक भूमि भुञ्जाहि च ददाहि च ।
आर्यभार्यसमापन्नो एकाग्रं विन्दते सुखं ॥

शक्रो पि उपसंकान्तो ॥ कौशिक आह ॥

माहं क्लिणामि नापि विक्लिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तरूपं भम भोजनं इमं
स्वामाकप्रखं नलमेधो षण्णां ॥

शक्रो आह ॥

सरस्वतीं सो जुहोति चाग्रतां गमये अपि ।

1. G 'yē sli'. — 2. G 'natvaha kau' BG 'rika kruṇi bhunā'. — 3. G 'rgaṇṇāpanno ekāggaṇa vi'. — 4. BG 'nāhāri pi' B 'kṛhātau kau' C 'kṛhāto evaṇi samvāṇḍate sukhaṇi | kau'. — 5. G 'vikṣipāmi' G 'me sannidhi aṭṭi kiṇcā | pa'.

7. G 'ima vyāṇḍahapra' BG 'ethaṇi nālem a' G 'aha paṇcānāṇi | . — 9. G 'māhāri a'.
10. B 'atyaṇi satya hutāṇi bho' C 'atyaṇi satyaṇi hutāṇi bho'.

11. B 'āgāra da' G 'āgāra da'. — 12. BG 'natvahaṇi' B 'ka kruṇi bhunā' G 'ka kruṇi bhunā' BG 'dāhi ca i'. — 13. G 'rgaṇṇāpanno ekāggaṇa vi'. — 15. G 'nto evaṇi samvāṇḍate sukhaṇi | kau'. — 15. BG 'na cāpi saṇ' (G 'sannidhi a'.

17. BG 'jasaṇi | i' G 'vyāṇḍahapra' BG 'ethaṇi nālem aṭṭi (C 'ahāṇi) ahaggaṇi | . —
20. BG 'avāṇi sa ja' B 'juhāti sāhāṇi gāma' G 'cālu āgāma' L 'cāhāṇi saṇa' BCL
'māyāṇi apī | .

यो जतिचिक्षिं आसीने दत्त्वा भुञ्जति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रू[१:१७]मि भुञ्जाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

कौशिक आह ॥

5 उदारवर्णा इति ब्राह्मणा इमे
अथ च यो मुनयो विस्व हेतु ।
उच्चावचां वसनिमां निदर्शये
आख्याय मे यो नु भवे भवन्तो ॥

ग्रह आह ॥

10 चन्द्रो च सूर्यो च इहागता ते
अथ च यो मातलि देवसारथिः ।
अहं च ग्रहो विद्वान् ईश्वरो
अथ च सो पंचशिखो . . . . . ति ॥
यस्मिन् प्रतिमुक्ताति अन्नं च पानं च कौशिक ।
15 पाणिस्त्वं कुक्षयूनं मृदंगानां स्वराणि च ।
सुप्तं च प्रतिबोधेन्ति प्रतिबुद्धो च वन्दति ॥

20 तुवं नो ज्ञाती पुरिमासु जातिषु
स्वं कौशिका मत्सरिपापधर्मः ।
तुह्यानुबंषाय इहागता सा
मा पापधर्मो निरयं व्रजेसि ॥
ये मत्सरी रोषकपापधर्मा

1. B 'ye tithi' C 'yā tithismāñ aśine da' B 'āśine odātā'. — 2. BC 'natvahañi kauśika kramāñ hlāñ'. — 3. C 'rgasya smāpanno'. — 5. B 'hmano i' khs kimasya hetub | G 'khs kimā hetub |.

7. B 'colāno varāya' C 'colāno varāya' hlāñi darāya na ākhyā' B 'rāya nana ākhā-
tanosha na āha' C 'ka amubha'. — 10. C 'bhogatañ ayañ' B 'hāgato ayañ' C 'māñ
da'.

12. C 'śānam iśva' B 'śāna iśva' BC 'so | ayañ' C 'yañi sa pañcācīrahati | yañsi' B
'pañcācīrahati || yañsi'. — 16. B 'kauśikāhi pāñi' C 'śika pāñi'. — 15. B 'māhābhāyāñ
nāñi' C 'māhābhāyāñ nāñi' BC 'dāñgāhañ varāñi sa'.

16. BC 'supāñāñ pra' nñ | prañba'. — 18. BC 'jāñi pa' B 'purimāñ jātāñ |
tvañ' BC 'śika mātā' B 'māñjāpādharmañ to' C 'bāñraśakapāpādharmañ to' — 20. B
C 'sano | māt'.

20. B 'dharmo pra' C 'pravañbhā' BC 'śāñāñ pā'.

प्रहेयका अमणवाङ्मणानां ।
पापानि कर्माणि समाचरित्वा
इतो च्युताः ते निरयं व्रजन्ति ॥
ये चेह दानानि ददन्ति पण्डिता
अमणचित्ताः अमणवाङ्मणेषु ।
पुण्यानि कृत्वा इह जीवन्तोके
इतो च्युतास्ते सुगतिं व्रजन्ति ॥

5

कौशिक आह ॥

एषो अद्यैव करिष्यामि पुण्यं
दास्यामि दानं अमणवाङ्मणेषु ।
इतेहि इद्यादहमन्नपानं
माहं अदत्त्वा अमृतं पि पास्मि ॥
एवं च मे ददतो सर्वकालं
भोगा च मे व सर्वा क्षिपिहन्ति ।
ततो अहं सुगतिं प्रमज्जिष्यं
प्रहाय कामानि तथाधिकानि ॥

10

15

नमोत्तमे गिरिवरगन्धमादमे
मोदेन्ति देववराधिपाङ्गवा ।
उपमता अश्विन सविं पूजितुं
सुपुष्पितां इमवरशाखां वृक्षिण्य ॥
शुचिं सुगन्धां चिदयेहि सत्कृतां
सुपुष्पितां अमरवरेहि सेवितां ।

20

9. C *pāpāṇi dharmāṇāṇāṃ* B *ramāni sa* C *ito euto te mlayaṇā* BC **janti yad ita dā*. —
10. C **ni daddāni pa* C *pravaṇḍarā* B **hāḍḍamagalaḍḍama*.
11. C **ito eyn*. — 12. B **dyāva karishya pa* C **riahya pa* C *pravaṇḍarā*.
13. C **hi ete dānaṇi dadyā mīhaṇi* L **hi ete dadyāni dānaṇi nā* B **dyāḍ dānaṇi nāhaṇi*
BC **adateṇ amāṇi* C **pipāṇi* | . — 14. C **līhugya sa am* BC **mo vā sarvā kahipā*
(C **prāhanti* | L **mo vā sarvā kahipānti* | . — 15. BC **ahāṇi pravaṇḍarāṇāni prahā*
C **mīkāmāni naga*.
17. BC **ragamīḍḍamā* B **dama* | *mo* C **medanti deva āmarāḍḍhi*. — 19. B **upāgama*
pi C **gama pi* **sarvapa* C **grāhāṇiyo sa* B **grāhāṇiyo sa*.
21. BC **sacīm* | *sagandhā trida* C **lāpīḍ amāṇāpīḍ amā* B **sevāṇi-ḍhā* C **sevāṇiyo*
ḍhā.

१ शाखां ददेन्मुनम अक्षु मारिष
 यथैव सो शक तथैव सो मुष ॥
 २ तां साधमानां अनुद्विषि ब्राह्मण
 इत्यप्रीपि कलहं उदीरये ।
 ३ न मद्वां पुष्येति इहार्थं विवर्तति
 या येव वो ज्येयतरा (गृह्णातु) ॥
 ४ तद्विषं त्वं एव मनीष ब्राह्मण
 जानाहि सो मारिष या नु ज्ञेया ।
 ५ यथैव सो मारिष तां ददियसि
 सा एव वो ज्येयतरा भविष्यति ॥
 ६ अकार्यमेतं वचनं सुगायिका
 स ब्राह्मणो क्रोधशब्दं विद्याहरे ।
 ७ नत्वाण भूताधिपतिं हि पुच्छ्व
 सो एव वो ज्ञास्यति या नु ज्ञेया ॥
 ८ तदापि तायो परमार्थदर्शिनी
 उदारिका वर्षवरेण अर्थिका ।
 ९ नत्वाण वोचस्त्रिदशाधिपस्य
 जानाहि सो मारिष का नु ज्ञेया ॥
 १० तान्दृष्ट्वा च[१:१७^१] नात्तमना पुरंदरो
 इत्यप्रवीत् आत्तमनो सर्वेषु ।
 . . . . . युष्मे सदृशा सुगायिका

१. B *lāñ hi pākhañ dadet sarvādyamāñ mā** C *lāñ hi pākhañ dada sarvādyamāñ mā** C *lāñvañ mo ca**. — 3. B *lāñ pācamañ** C *māñm am** BC *hamañ* | 4. C *bra-*
yimi kalaham udi*. — 5. B *hyañ panyañ pashpa** C *hyañ panyañ pashpa** BC *ya yea*
bolha geyatara sopi ta*.

7. BC *yañ trāñ eva** B *mikha brā** C *hamañ jā** BC *oñh mārsha jāñ geyā ya**.
 — 9. C *yañ evañ nah mārsha tvadadishyati** B *yañ ro mārsha tvañ day** BC
shyañ | 10. C *evañ no ca**.

11. BC *trāñ bolhañ** C *hamañ kralhañ** BC *bolhañ vyākare tvāñ**. — 13. C *pa-*
lāñ hi pri* B *palāñ hi mārsha** BC *lāñ* | 14. C *evañ* (C *yañ*) *va jāñmāñ* (C *yañ*) *ya tu gey-*
atara pi tā*. — 15. B *rika varyañbolhañ** C *trāñ tā gata** C *varyañbolhañ** C *trāñ*
gata*.

17. C *tvāñvañ am** BC *evañ* | 18. B *hi mārsha mā**. — 19. C *purandaro**
 BC *vañ* | 20. C *evañ yulhañ**.

21. B *dyāñ mā** BC *siglirika rthhañ pāñ jā** C *evañ* | .

को वेदपूर्व क्वहं उदीरये ॥
 यो सर्वलोके चरति महामुनिः
 नामेन सो नारदो सखविक्रमो ।
 सो अन्नवीत्यर्चते गन्धमादने
 यत्नान् भूताधिपतिं हि पृच्छय ॥
 इतो सो उत्तरतो दिशायां
 गंगाय कूले हिमवन्तपार्श्वे ।
 सो कौशिको दुग्धमपानभोजनो
 तस्य मुधां प्रेषयि देवसारथिः ॥
 अपि जुहन्तस्य प्रतिष्ठतो मम
 प्रमंजरी भोक्तमोनुदो यथा ।
 आदित्यभोजक्षि तथैव इयंमि
 का देवता किञ्च इहानतो मि ॥
 शंखोपमं चेतश्चतुष्पन्नमि
 मनोजगन्धं प्रियरूपदर्शनं ।
 न दृष्टपूर्वं मय चक्षुषेदृशं
 का देवता किन्तु ददासिद् मम ॥
 अहं महेन्द्रेण महर्षि प्रेषितो
 मुधाहरिं त्वां त्वरितं उपाममि ।
 जानाहि मां भातक्षि देवसारथि
 भुजाहिमां कांचिपु भोगमुत्तमं ॥
 भुक्त्वा हिमां द्वादश . . . हि पापका
 बुधाधिपासां चरति ज्वरं क्रमा ।

5

10

15

20

9. BG "nib māmena" kruno so a". — 1. BG "vā || parvate" G "vate andha".
 6. G "uttarāto" C "gūṇigūṇale". — 8. BG "jano | te" G "rathī a" B "rathib a". —
 10. B "agnijula" C "agnihutaṁ tasya pratishṭhata" B "ihhata".
 12. C "yathairam labyam kā" B "amim yathesa iryam" C "vati kanyo ihagatā si |". —
 14. BG "khopamān gata" C "tamasuliyamānubhā masagandhān pri" B "samnibhān mame-
 ggyagandhān pri" BG "rganān na dē".
 16. BG "pārve ma" C "mayam cakshuṣy odgicakā de" BG "vate kin tu alā" C "lāstam".
 — 18. G "nāropa mārka peshitāb su" BG "andhātari mān(G "mā) tvat". — 20. G
 "astari de" B "tali deya" C "hi mā kām" B "bhajan u" C "bhajanam uttam |".
 22. BG "dvādaśhi pā" C "pakaṁ kalm" B "pakai kalmā" BG "pipācām ara" krunā
 kṛ".

क्रोधोपनाहं च विवादपैशून्
 शीतोष्णतपूतीतरसं च उत्तमं ॥
 न मातस्ते कल्पति मद्वा भुञ्जितुं
 पूर्वं अदत्त्वा इति भ्रुवन् अनुत्तमं ।
 न चापि एकस्मै न मद्वा वर्णितं
 अस्मद्विभागो हि सुखं न विन्दति ॥
 मित्रं शोपायिकं पारिषत्त्रिका
 स्त्रीघातका ये पहरन्ति अर्घं ।
 सर्वे पि ते मत्सरिणे समा मता
 प्राप्तं अदत्त्वा अमृतं पि वामे ॥
 ता प्रेषिता देवराज्येन आक्रवा
 कन्या चतस्रो तपनीयमग्निना ।
 मुधा पि आदाय प्रतिग्रहाहर्ता
 ते आश्रमं यत्र अभूषि कौशिकः ॥
 बृहदा तु ताः अर्घ्यदर्शो मतीमो
 प्रभासयन्तीषो अन्नन्तराश्रिताः ।
 स्त्रिता चतस्रो प्रगदा चतुर्दिशं
 सो दानि कौशिक अथभाषिष ॥
 पुरिमां दिशन्तिष्ठसि देवते त्वं
 अर्नकुता तारवरा व शोषधी ।
 पुष्कामि ते कांचनवेदिविष्टे

1. B "nivédhupai" C "nivédhan paicānya ei" B "nyām śitashūṇātāntarivaramān" C "nādvaramān". — 3. B "na pūtaś" C "mītare kalpoyāni mūhyāni bhūmā" B "jā kṛvān" C "itē dhanvān mūttamān cāpi". — 5. G "māhyān sa" BC "sallitān | amān" C "bhāgān hi sa" BC "nātā mī".

7. B "mitrān nāi pāricānān śhikā strigāh" C "mītra oparipattikā strigbhātakā" BC "kā ye svayamān śhikān (C "ritha) to sa". — 9. B "mātsariṇo pañcānān samantā prā" C "mātsari pañcānān samantā prā" BC "prīptān (C "ptā) ādatvā mūṛitān pā no sa".

11. B "tān pre" C "tān devatā pre" B "tāpantpānānībhān | C "amībhān |". — 13. BC "adīptāi ā" C "prahāntāi āra" B "rithān tān ā" B "kā kōjān |". — 15. B "abīdāntu tūh" C "abīdāntu tūm ābhādaye mānībhān" B "rā pañcānān prābhādayanti pañcānāntān grīhā sthā" C "prābhādayanti pañcānāntān grīhā sthā".

17. G "śhūtān sa" BC "pramānā" C "rāgān | sa" C "ciko nāhyabāhāhā" B "śhūtā prā". — 19. G "dīpān tūhānī devatā trān" BC "trān | sa" B "kṛito pūtravārā ca svayamān prā" C "kṛito tāravārā ca svayamān prā".

21. G "prichān te kāñcānānībhān" B "ka" C "āhyān nā trān" B "rātā ei".

आच्छाहि मे त्वं कतमासि देवता ॥

शिरी ह्रमसि मनुजेषु समता

अबुद्रसत्त्वा परिसेविनी सदा ।

मुखेषिणी तुह्य सक्ताग्रनायता

तं मां सुधाये वरप्रद भागय ॥

शीलेनुपेतं चरणेन बुद्धिचे

उपेतसत्त्वं प्रगुणेन कर्मणा ।

त्वया उपेतो शिरिजातिमन्त्रिया

प्रेषेति दासं विच भोगवां मुष्ठी ॥

अथो पि दासो अन्नसो अशिल्यको

सुदुर्गतो वापि नरो अरूपवां ।

त्वया उपेतो शिरिजातिमन्त्रिया

तदिदमन्नाधु यदिदं त्वया कृतं ॥

प्रमा[११८]सयन्ती यशसा यशस्विनी

मनोरमेशाङ्गदयां दिशं प्रति ।

पृच्छामि त्वां कांचनवेदिविग्रहे

आचिच मे त्वं कतमासि देवता ॥

अद्याह्रमसि मनुजेषु सम्मता

अबुद्रसत्त्वा प्रतिसेविनी सदा ।

मुखेषिणी तुह्य सक्ताग्रनायता

तं मां सुधाये वरप्रद भागय ॥

भार्यापि मे खो मनुजा हि मत्कुता

२. BC "m amhiñ ma" C "m amhiñ m" B "tā | a" C "satva parise" B "satva pari-
satvapariase" BC "sidd sa". — ४. BC "kāṣa āga" B "tā | tañ mā sa" C "tañ sē sa"
B "andhaya vara" ^{११८} C "gayañ d".

६. C "cicant" B "cicanto" BC "petañ sa" B "buddhā | ya u" C "yo | upeta sa" BC
"satva pra" C "rūpāñ sa" B "tā sa". — ८. C "tasyopetāñ gīrījāntimāntiyāñ pradātā
mā viya" B "manti | ya pradātā dā" C "sukhāñ | B "khi sūha". — १०. BC "sūpa | tād
sūdupatā vāpi" C "nara anopetāñ | B "nara rūpāñ sa".

१२. B "peto jāti" C "petāñ yātimānteya ta" BC "tad idāñ sūddhu | ya" C "idāñ tādā".
— १४. B "sayanti yaṣa" C "sayanti yad idāñ yaṣa" BC "manamayā sūvopantā dīpāñ".

१६. C "ciksha me tvañ". — १८. C "sūddhāñ" B "sūddhāñ" BC "m amhiñ ma" C "sha
sūddhāñ" B "tā | a" C "sūddhāñ sa" BC "sidd sa". — २०. BC "kāṣa āga" B "tañ mā sa"
sūddhāñ sa" C "tañ sa sūddhāñ १२ prajñāñ varubhogaya |".

२२. B "me abo sa" C "dīpāñ sūddhāñ" BC "dīpāñ kalyā" rūpāñ pa(B "pra")sūddhāñ |.

कल्याणधर्मा च पतिव्रता च ।
 महाय सकुलं धीतरा च
 करोति अथां पुन कुशकाशिये ॥
 शीलं युतं चापि चवापि संयमं
 अथा सती यव . . . . एकदा ।
 नेपा सावयेन विधातदर्शना
 तदिदमसाधु यदिदं लया कृतं ॥
 सा मे व सन्निके अपि च वयमे
 विधाने मूढासि धूर्तानुवर्तिनी ।
 न एवृशी अर्हति आसनोदकं
 कुतो सुधां मच्छ न मे त्वं रोचसि ॥
 जहाति राक्षी अक्षयसि उग्रते
 सा तिष्ठसे तारवरा व ओषधी ।
 पृच्छामि ते कांचनविदिविषये
 आचिष मे त्वं कतमामि देवता ॥
 मृगीव भ्रान्ता सरमाय वर्जिता
 निराकृता मन्दं समं चवेद्यसे ।
 का ते महाया मृदुगावि मयते
 न मायसे एकिका तुषं देवता ॥
 न मे महाया इत्थ आसता कीशिक
 . . . . प्रवरासि देवता ।
 आशा सुधाये इह आगतासि

1. BC "ya sukula dhitarāya ka" BG "pūṣaḥ kṣa" B "mūḥakā | rīya | . — 2. B "sañca-
mañ | rā".

6. G "darṣiṇā BG "tad idañ asādhū yad itañ tva". — 8. C "amra" B "maṇa va" BG
"api akhyāsa vivarja(G "rjī)nā mūlārdhānāstānā(G "no) | . — 10. B "edṛiṇa urba" BG
"daka kuto | mūḥāya(G "āya)cha na".

12. B "rāḥi a" C "rātri aruṣamāñ" BG "amāñ dhātā sa ti" C "ravamā ca rauri | B "varā
ca opat(?) | . — 14. C "vāḥi" B "kṣa sa tvañ".

16. C "nā sarvāñ pravrajitā" B "sarvāya va" G "kṛitā vāḥāni ave" B "māda tva ave".
— 18. B "kāṣṭha mūḥāya mṛi" C "kāṣṭha mūḥāya mṛi" B "tri rakṣitā na bhā" C "lakṣhātī na
bhā" BG "kā m dāva". — 20. BG "pika mūḥāka(G "saṭka") śrūpa" B "varamā de" C
"varamāñ de".

22. C "dāḥ sa" BG "dhāya ilā" G "idamāñ tvañ mūḥā" B "jāṇa bhāḥāya (corr. sa bhāḥāya T)
| C "bhāḥāya | .

तन्मे सुधाये वरप्रज्ञ मामय ॥
 आग्राय चेवाणि कृषन्ति कर्षका
 सपुत्रदारा संघटन्ति एकतो ।
 न वर्षं हरति असनी च उत्थिता
 तदिदमसाधु यदिदं त्वया कृतं ॥
 आग्राये एके मनुजा धनार्थिका
 नावां समाश्रया तरन्ति (सागरं) ।
 आलम्बने तत्र सीदन्ति अद्यापि च
 दुःखं निगच्छन्ति विनष्टपुत्राः ॥
 सा मे व सन्तिके अपि च वचसे
 विजाने मूढासि धूर्तानुवर्तिनी ।
 न एदुभी अहंति आसन्नोदकं
 कुतो सुधां यच्छ न मे त्वं रोचसि ॥
 का वृष्टासि . . . . पित्रश्चर्मजरी
 सीहांगदा कांचिममृष्टधारणी ।
 कुशाग्ररक्ता सुपिण्डकुण्डला
 उग्रीरघर्षा प्रतिभाय शोभसि ॥
 गते यथा प्रावृषि अथ सारदे
 अलंकृता लोहितमालिनी . . . . ।
 पुच्छामि त्वां कांचमवेदिविषडे
 आचिच मे त्वं कतमासि देवता ॥
 हिरीयमस्मि मनुजान सम्मता
 अशुद्रसत्त्वप्रतिषेविनी यदा ।

5

10

15

20

9. B "ya kshatrā" BC "rshakā | sa " dhra pi saā " ekadā nam". — 4. BC nam esha harati | asa" BC "traya na kṛi".

6. B aṅgāyise ke ma" C aṅgāyike ma" BC "taranti ālambo(G "bhya)". — 8. C ālambbhaye ta" B "māhe ta " nti | utthā" BC "pi ca evaāi dūlāhaā" C "guchāi vi" B "nti | vi" BC "shūprapūnyāh(G "pyā) sa me". — 10. BC sa me va saāti api" BC "vijānāni māgha si dhā" B "vartīni | .

12. BC na etādrīṇāni uthe". — 14. B kē dravhtrām pā" C kē na dravhtrām pā" C "dāhamamājali sūdhāā" BC "gadhā(G "jā)kāṁcūpramā(G "sṛ)shya".

16. C "pajalāy ndinavapraā" B "bhāti | . — 18. BC kile yathā" C "tra cārade" B "mā-
 līni | C "tūl prichā". — 20. B "kāṁcūvredī" C "vātāy hi".

22. C "na namāni ma " na saāṁmāā" B "namā a" BC "dravatra(B "tvo)parise".

- सुखेयिणी तुह्य सखाशमागता
न तु त्वां शक्नोमि महर्षिं वाचितुं ॥
कावर्षधातु इह स्त्री न विद्यति
जानामि धर्मेण सुमाचि लक्ष्ये ।
ते तां चपाचक्षित्ये प्रसवान्महं
मुधाम[११४] हं जीवितं तं ददामि ते ॥
त्वामेवहं कांचनवेदिविषये
आमन्त्रयित्वा प्रवेक्ष्य आश्रमं ।
त्वामेवहं सर्वमुखेन पूजये
तव चदत्वा चमुतं पि यो अन्नं ॥
तं आश्रमं पुष्पविचित्रसंस्तुतं
द्विवेहि घृष्टं हविरस्त्रेहि ।
सा मुच्यते तं च प्रविष्टा आश्रम
उदकुपेतं फलमूलशोभितं ॥
बुधायणीनां बह्वी मुपुष्पिता
साला पिबाला पलसा च तिव्रुका ।
श्रीभांजना लोभ . . . . . पाटला
मुपुष्पयन्त्या मुधिलिङ्का च ।
कुचला तमाला बह्वी नुवेशनं
अक्षत्यन्वयोध तत्रैवदुन्दरा ।
तिलका कदम्बा च तत्रैव चम्पका
प्रसातिका आम्रक तत्र तण्डुला ॥

१. G. "khesai tohya" B. "kāṣa āgata" C. "gotāḥ na" BC. "na tvam cakao" C. "kūti na" B. "tūti kāva". — 3. BC. "strīya vidya" B. "dya vidyati | jā" C. "lakṣaṇa ta tvam ajānati". — 5. B. ta tvam ajānanti pravasa nalyaṁ m. C. tatraṁ ajānanti pravasa nalyaṁ m. BC. "mā te tvam e".

७. B. tvam eva C. tvam ahaṁ BC. "vekṣya āgamaṁ tvam e". — 9. BC. tvam eva BC. "tvā anṛito pi na".

११. C. tam āga B. "ghoṭaṁ ru" ruhi sā. — १३. C. sa m. B. sā suchāri BC. "praveṣṭa āgamaṁ | lakṣaṇa" bhūtaṁ vṛi. — १५. C. "kāṣāgramanāṁ ca ta" B. "kāṣāgrāṇāṁ ca ta" BC. "āpitiṁ | m" C. "akṛ pūṣa pama" BC. "mukā sahāṁja".

१७. C. "janodhramāṇāṁ pātāṁ m" B. "dhramaka pātāṁ || sa" BC. "sapanya" ciliṁ-dakṣa kṛtā ta C. "vā tajmāḥ ha". — १९. B. kovidā tamāḥ ha C. kovidā tamāḥ ha B. "ma-sepantaṁ || āga" C. "janan āga" grodhā tathai BC. "thaiḥdumbara tila".

२१. C. tīlaka kṛpāḍya tathai B. "kadappāya tathai" sapakā | prasāḍita āśmaka.

तत्रापिनदमावृतो कुशामयो
मुपुष्पमन्धो अजिनोपसेवितो ।
आशीतकुर्वी हरते निपसो
निपीद कल्याणमुखेन आसने ॥
तस्मैतवाये कुशियाय कौशिकः
जवेत्तमानये जटायन्तं धनेन ।
नेहि पाचेहि मुधां स्वयं ददे
सा अध्वमापि त्वरिता महामुनिं ॥
तं संप्रति गृह्याण प्रीतमानसा
इत्यब्रवी आत्तमना जटाधरं ।
कृता त्वया कौशिक मया पुत्रा
मच्छामि दानि चिदग्रान् सेवितुं ॥
सा कौशिकेनानुमता कुलीमता
त्रिवीथमाणा चिदशां उपागमि ।
यत्नान् सा अवच सहस्रदर्शनं
इयं मुधा वासव यो हि मे जयो ॥
सो तव यो प्रेषित एव मातलि
परिवृत्तो देवसभाय अयतो ।
हिरौ मुधां केनमिजये हेतुना
इत्यब्रवी त्वं पुनरेवमाहुय ॥
तं सो वतारादिनिषर्तयेद्ब्रह्म

5

10

15

20

1. BC *tatrāginadha* C *mapakāḥ prāsādita syātuka ta* C *gṛhṇa ta* B *gṛhṇa ta* B *ku-*
śāmayo C *noyauvi* BC *sevino* | — 2. B *kurvi ha* B *śaṣṭya nashida* C *sha-*
ṣṭya ni BC *daṇṇa* | — 5. C *vāṣeṣa pu cā* C *gṛha jaye tēdha*.

7. C *nēhi yātrahi sa* B *yaṇi dāye* (7) || so a C *dādeyaṇi* | *śa adhvabha* BC *triv-*
īthi ma. — 9. BC *gṛīhya pri* B *mānaso i* C *mānasya ity abravīt* | *Atta* BC *dharaṇi*
kṛi.

11. BC *kṛitvā trayā* C *gṛhṇāmi dadāmi* | *tridāṣṭyaṇi jayāṇi sevi so kau* B *dāmi ti*
tridāṣṭyaṇi yasevi || — 13. B *kaṇṭikindha* C *so kaṇṭikino namā* BC *dyuṇimati* (C *to*)
paṣeṣana C *mānda tridāṣṭyaṇi upā*. — 15. C *na śāstra* C *vāṣṇamayehi* B *vāṣa ca*
jehi BC *jaye* |.

17. BC *tra pradhītaṁ aca mātaliṇi pari* C *vyito da* B *to* | *devanbhāya* C *ya smṛata*
bā B *gṛata hiri*. — 19. BC *kaṇṭika* C *labdha ha* BC *hṛayaṇi* ||.

21. C *taṇi ca so vādhaṇi vini* B *so vādhaṇi vini* *thaṇi* | *jā* *daṇi samanta* BC *ya-*
śāmbhāṇi pra.

आम्बूनदं भक्तपनीयसन्निभं ।
 प्रज्वालमानं रविकरसन्निभं
 अलंकृतं सुवर्णविम्बपिचिचं ॥
 गताञ्च हस्तिकपिम्बाप्रदीपिषो
 मुग्धा च वैदूर्यमया उपानता ।
 तं पुष्कला ज्योतीरसमया शुभा
 मणीवैदूर्यमया च ईदृशा ॥
 हेष्टा मनेसी उपरि च कुम्भर
 सुवर्णचन्द्रा च रश्मे उपानता ।
 तं यानयेष्टं अभिबद्धा मातलि
 दश दिग्वाघो अभिनन्दयेत् मही ॥
 नगाञ्च शैलाञ्च वनस्पती च
 समागरां कम्पमानां वसुन्धरां ।
 सो विप्रमेव त्वरितं उपागमि
 तमाश्रमं यत्र अभूषि कौशिकी ॥
 सो मातलि . . . . .
 दूतो अहं पृच्छति ते पुरंदरो ।
 शिरीष अदाय च आश्रायापि च
 हिरी येया केन गुणेन भवति ॥
 . . . . .
 . . . शिरी मे प्रतिभाति मातलि ।
 अदा अजित्वा पुन देवमारयि

4. B "rasikāra" C "rasikārasannibhasi" B "rṣṣaviritrannipāḥaṣi" | . — 5. C "hoastika-
 epāḥa" BC "arigāḥa vai" C "gātāḥi" B "gātā taṣi pa".

6. BC "shkarā jyotirasamayā sabhā ma" C "shkarā jyotirasamayā pabdhā ma" BC "ma-
 shkrāniḥā" 34 tra (C "tām") śrīḥā ha". — 7. B "manasā n" C "pariṇā ca" B "kapsarāni"
 BC "raṣi" asarṣṣanāḥvayathe" C "gātāḥi" | . — 10. BC "greshṭāni abhi" C "lāirāḥya
 māni da" udaya mahāḥi | .

13. B "spatāḥi sūti" BC "garāḥi prathamāni ca va" C "amāḥdharāḥi sa" B "ndharāḥi
 sa". — 14. B "tvaritāḥi āgramāḥi" C "yahā abhi" 34kḥ | B "ṣiko sa".

15. BC "o mātali(C "ri") dāto" B "dāto haṣi pa" C "ahāḥi ca pri" BC "parandaro ṣi".
 — 15. C "rīya gadhā" BC "dādhya āḥa" C "āyam apī ca" BC "hīrīrīyāḥya(C "yāḥya") ma
 pu" C "gāḥa ca manyasa" | .

21. C "rīrī ma" mātari tra" B "tāḥi tra". — 22. C "dādhā atityā yama deva" B "pamar
 deva" BC "ādrāḥiḥi hāḥi vama". B "vādhīkāmāyānāḥi mama hīrī" C "vādhīḥiḥi amāḥi
 mamas hīrī".

आशा विम्ववादिकसंयता मम ॥
 हिरी मनापा परिगुह्यजेवला
 संघामशीर्षे न रता प्रवर्जिता ।
 विपश्यमाना सुरा[११५]भी उपद्रुता
 हिरिर्निवारेलि स्वचित्तमाज्जनो ॥
 हिरीह श्रेष्ठा मनुजेषु मातलि
 दहरे कांचयति महल्लिके च ।
 प्रियं न भ्रातृव्यं करोति चण्ड
 हिरिर्निवारेलि स्वचित्तमाज्जनो ॥
 को ते रमां कौशिक दृष्टम् . . . .
 उयो हि रूद्रो अथवा महांपति ।
 रूद्रो तव रूद्रसमीप कांचयति
 तथैव भावसहवतानुज ॥
 स कौशिकः तं बहिषाम उच्छ्रयं
 शीलोपपेतो असधुर्यमूतो ।
 पुण्यानि कृत्वा विपुलाग्नि आश्रमे
 कायस्य मेदास्त्वयैषु मोदति ॥

5

10

15

स्यात्खलु पुनः भिषयो युष्माकमेव अथो सो तेन कालेन तेव समयेन नारदो
 नाम अपि अभूयि कौशिकसमीची । न सन्नेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्तस्य हेतोः । अहं

३. BC "manāpaṇi pa" BC "kavalāṇi aṇi" C "cīśāyāṇa rato pavarajitāḥ vi" B "cīśāyā
 rato pavarajitā" | — ४. BC "viparyāṇā" B "rakhi n" C "ralhic apodrutāḥ hīrī nīvāre" B "hī-
 rī nīvāre" "Imane hīrī" C "Imane" ko te īṇkū knuṣṭika dīśāṭam aṅgrāhi īndro ābhavā aśā-
 ṇyati īndro tava īndrasaṅgatrīkā hīrī nīvāreṇi svacittāṇa ātmāṇa hīrīṇa greshāḥ".

५. C "hīrīṇa" BC "greshāḥ na" C "māhīrī dāharoti kām" B "māhīrī dā" BC "kāṭikāṇāṇi na"
 C "maharāddhikāya pri" B "hikāya pri". — ६. BC "priya bhīrūtari strīya" (C "yaṇi") karoti cha-
 māṇāṇi parushā hi (C "dī") durgatā hi nīvā" B "nam āmanāḥ" | — ७. BC "kaṇṭikāḥ dī"
 C "dīśāṭam aṅgrā hi" B "aṅgrā hi" "tāvā mahānyāṇi īndro" C "sāṭipatī īndro" "sagotrī
 kāṭikāṇāṇi" | "tasyaiva".

८. C "īndro" "avandro" sagotrī kām" B "sagotrī kām" BC "bhīrīkāsaharātāṇkaku na" (C
 "enja ṇa)". — ९. B "mā kāhīyāṇam n" C "tām jāhīyāṇam uchayāṇi" | C "yaṇi" | C "lāpa"
 BC "bhīrīto janyā" B "petaṇi aśāṇīrījāḥ" C "petaṇi aśāṇīrījāḥ".

१०. BC "ṇāṇa" | kām" C "ṇāṇa" vādāṇi sīd". — ११. C "pāna bhīkshavāḥ" ya "m oṇa
 m sīd sīd" sīd" m tana" B "m sīd sīd" m tana" C "āhāṇi kaṇṭikāḥ" BC "tro na". —
 १२. C "kālāvevaṇi dīśāṇi" | — १३. C "hīrī aṇi" B "tā aṇi". — १४. C "āṇi"
 m bhīkshavā tana kām" yaṇi nāṇā nāna" C "cīkṣasagotrī" | .

सो भिषवसेन कालेन तेन समयेन नारदो नाम अथिरभूषि कौशिकगोत्रो ।
 खात्खनु पुनर्भिषवो एवमस्या अथा सा तेन कालेन तेन समयेन शकस्य देवाना-
 मिन्द्रस्य हिरी नाम धीता आसि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोर्भिषवो ।
 एषा एव यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन शकस्य देवानामिन्द्रस्य हिरी नाम
 5 धीता अभूषि । तदापि एषा सम ग्रीषायन्ती अक्षीना । एतरहिं पि सम एषा
 ग्रीषायन्ती अक्षीना ॥

समाप्तं मंजरीजातकं ॥

भिषु भगवन्तमाहवुः । कथं भगवं यशोधरा न शक्यति तोषयितुं । भगवता
 कुमारभूतेन कन्यानामर्चकारां पि विद्यालयनेन यशोधरायै शतसहस्रमूल्यं हारं
 10 दिद्वं । सा च आह । एतकमात्रं अहामि । कुमारैश्च भूयो शतसहस्रमूल्यं अ-
 मुनीयकं दिद्वं तथापि न मनुष्यति ॥ कथं यशोधरा अतृप्ता न शक्यति राधयितुं ।
 भगवानाह ॥ एषा भिषवो यशोधरा न इदानीमेव अतृप्ता अन्यदापि एषा
 अतृप्ता ॥

भूतपूर्वं भिषवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिकनपदे राजा सुप्रभो
 15 नाम राज्यं कारयेसि । तस्य कुमारो सुतेत्रो नाम कृतपुण्ड्रो महेशाख्यो निवातो
 सुखसंस्पर्शो पूर्वाजापी प्रियभाषी अमात्यानां महुवलायस्य त्रेहिस्य नैमगखानां
 सर्वस्य इष्टो वज्रमतश्च ॥ राज्ञो उत्पन्नो । इमो सर्वजनकायो कुमारस्य मुण्णु-
 हीतो कदाचिदेते मम जीविताज्जपरोपयित्वा कुमारं राज्ये प्रतिष्ठापयेन्तुः । तेन
 रा[१११^१] चा सो कुमारो विप्रवासितो ॥ सो दानि कुमारो भार्याय सार्धं अमु-

१. G. *kharasv evam anyā anyā* G. *mārasya hiri nā*. — 3^१. G. *d vasañ iad draṣṭa*
 BC. *vyañ tat ka*. — 3^२. BC. *kharasv a*. — 4. BC. *ashān eva(C. *vañ) yaṣo* G. *mārasya
 hiri*. — 5^१. G. *am hriyayānti* B. *panti ahi*. — 5^२. BC. *stahiñ pi* G. *ashāñ hriyā-
 yanti ahi* B. *shā hriyayanti ahiñ ॥

७. G. hi cūmahāvastuvastānā mātājaljitakastī samīptāñ ॥. — 8^१. G. *bhakshu bha* B.
 bhākhū bhaga* C. *hantū ॥ B. *nūh ka*. — 8^२. G. *gavas yaṣo*. — 8^३. G. *kama kāmāyānā*
 B. *nāma tvañ kāmā pā vi* G. *kārañi rīcānānānta* dharāya cāte. — 10^१. G. *ettakāmāntañ
 ahiñ ka* B. *rāmā ka*. — 10^२. B. *dima tāhā* G. *na mātāntayāñ ॥

११. B. *kyatī bodhāyitūñ ॥ G. *kyatī bodhāyitūñ ॥. — 12^१. B. *rāho hī* C. *rāho hi hī*
 BC. *dhārā iñāññi(G. nī) atpīṭa a(G. ॥ a) nū* G. *pi ca ashā* B. *esho a*. — 14. G. *vvañ
 hi hī* tīma a* BC. *vārañāni kā* G. *kārañāni ॥. — 15. G. *mujāto nāma* C. *vāto ma-
 khāntā* BC. *hāhāhipo amā* B. *bhājavatā* G. *Bāvalāgrāya cā* BC. *ishīo ॥ ha* yaṣo
 cā.

१७^१. BC. *amo i*. — 17^२. G. *mārasya sarvaguna* BC. *d rāvaropa* poyatāñ ॥. —
 १८. G. *rājāno an*. — 19. B. *riddhāñ ॥ am* C. *muyatāmīñ* G. *trīpakutī ca parānko-
 tīñ kī* B. *vanti ॥ mī* C. *kama pāyānto an* rāhamāntāni* B. *paridhujānto ॥

हिमवन्ते अन्यतरङ्गि वनखण्डे तुलकुटि च पर्णकुटि च कृत्वा प्रतिवसति मूलपत्र-
फलौदकेन यपिनो मुखोपपन्नानि च मृगवराहमान्त्रानि परिमुञ्चन्ते ॥ तस्य
दानि आश्रमातो [निर्गतस्य] मार्जारेण वठरां गोधां मारेत्वा तस्य भार्याये अयतो
निक्षिपित्वा गतं ॥ सा तां गोधां पाणिनापि च न स्मृति ॥ कुमारो मूलपत्र-
फलानि आदाय आश्रमं गतो पश्यति च आश्रमे तां गोधां रौद्रां वठरां । सो तां
राजधीतां पृच्छति कुतो इमा गोधा ॥ सा आह ॥ एषा मार्जारेण आनीता ॥
कुमारो आह ॥ किं दानि एषा गोधा सिद्धा ॥ सा न आह ॥ गोमयी ति कृत्वा
न सिद्धा ॥ कुमारो आह ॥ न एषा गोधा अमच्छा मच्छा एषा मनुष्याणां ॥
सा दानि गोधा तेन कुमारेण निर्हविकृत्वा पक्ता । पचित्वा द्रुमशाखायामोक्ष-
विता ॥ सा चास्य नायां घटमादाय उदकहारिं गता । गच्छामि अहं उदक-
माहरिष्यामि । ततः आहारं करिष्यामि ॥

ताये तां गोधां पक्तां भसानां दृष्ट्वा वर्णसंपत्तां च गन्धसंपत्तां च अनुहं च प्रत्ययां
च अभिज्ञापमुत्पन्नं । कुमारस्यापि ताये भार्याये एतदभूषि । एषा राजधीता
इमां गोधां अमिद्धां हस्तेनापि न इच्छति स्मृयितुं । यत्र च वेलां पक्ता ततः अ-
भिनन्दति मोहं । यदि एताय मम मूले प्रेमा भवे तदेया गोधा मया फलहार-
गतेन सिद्धा भवेया । नास्मा अतो गोधाये किञ्चित्संविमज्जि गोधां परिमुञ्चि-
ष्यामि ॥ तेन सा गोधा ताये राजधीतरे उदकहारिं गताये खादिता राजधीता
च उदकघटमादाय आगता ॥ सा दानि कुमारस्याह ॥ आर्यपुत्र कहिं सा
गोधा ॥ कुमार आह ॥ पलायिता ॥ सा चिन्तेति । कथं पक्ता गोधा वृक्षशा-

१. BC "māto mārjā" C "rāja jatharā go" B "rajharā go" BC "godhā māto" kahipetrā
gūṭah(C "to) ॥ — ४^१. C "nāpi na spri". — ४^२. C "pālā paryatā na āsmanā go" BC "dhanā
jāparān" । — ५. BC "imān godhā" ॥

६^१. C "sā dha ॥ kiñ dhanī". — ६^२. B "sādhā nā". — ७^१. BC "dhanī tesādhā go" B "go-
dhādhā siddhā sā nādhā". — ७^२. C "sā tāt dha" ॥ — ७^३. BC "gūṇatī kri" C "siddhādhā" ॥ —
८^१. C "sāha godhā abha" kalyā na mānuṣyāṇān" । — ९^१. BC "pa nicchari(C "ri)kṛitā"
C "paktā pāci" B "krā pāci". — ९^२. BC "pākhāyam ānādhā" (C "ādhā"). — १०^१. C "gūṭah
go". — १०^२. C "gachāmyaharā" C "ādhādhā" ।

११. C "tato dha". — १२. C "paktān sūnā" gūṇādhāpānnā ca rādhān" B "gūṇādhāpā-
pānnān ca rādhān" C "paryagṛāṇe grā ॥ dhānā ca" BC "pānnān ku". — १३^१. B "iccharati
na spriṣyātān" । — १४. B "paktān tātā" C "paktān tānā abhi" B "bhaktān yād".
— १५. C "pānnā bhavet tad a" BC "pānnā bhavet tātā go" B "godhān na"
reya nā".

१६. B "nāya ata" C "nāya gūto godhāya kiñ māt" bhāṇyādhā । — १७. C "go dhya sā-
jādhāya" C "khādhā" ॥ १८^१. C "kahiñ sā dha" ॥ — १९^१. C "gīto sā" B "jātā nā".
— १९^२. B "pākhāyam ā" C "pākhāyam ā".

कृतानुकार्यस्य करिष्य चर्यम् ।
 असंभजनां च न संभजिष्य
 नानाचक्रामस्य करिष्य चर्यम् ॥
 त्यजे त्यजनां सततं न गच्छे
 अपेतभाषिणं न संवसेया ।
 द्विवो भुम्भुषीष्य चिद्विला
 चर्यं परिषेयं महां हि भोको ।

स्वात्मसु पुनर्भिषवः युष्माकमेवमस्मादन्वो सो तेन कालेन तेन समयेन सुतेजो
नाम राजा अभूषि । न खल्वेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ अहं सो तेन कालेन तेन
समयेन वाराणसीयं सुतेजो नाम राजा अभूषि ॥ अन्वा सा राज्ञो सुतेजस्य देवी ॥
अभूषि अयमहिषी । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । एषा सा भिषवः यशोधरा राज्ञो
सुतेजस्य देवी अयमहिषी अभूषि । तदापि एषा अतृप्ता न शक्नोति तोषयितुं ।
एतरहिं पि एषा अतृप्ता न शक्नोति तोषयितुं ॥

इति श्रीमोक्षानन्दस्य समाप्तं ॥

मिथू भगवन्माहन्तुः । भगवता कुमारभूतेन उद्यमि कन्यानामाभरणानि वि- 15
 श्राणयन्तेन यशोधरायै एव यज्ज्वं दिवं ॥ भगवानाह ॥ न मिथवो हृदानीमेव
 मया यशोधरायै यज्ज्वं दिवं ॥ मिथू आहन्तुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भग-
 वानाह ॥ अन्यदापि मिथवः ॥

मृतपर्व निचवो ज्योतीमध्वाने मयरे चाराणसी काशिकमपदे राजा राज्य का-
रयति [1204] मृतपुण्यो महेशाख्यो संगृहीतपरिज्जो दागसंविभागाशीतो महाचलो 20
महाकोशो महावाहनो । तस्य तं राज्यं खड्गं च स्त्रीतं च विसं च मुनिश्च चाकी-

s. C tamāḥ bhajantorya na sātāḥ BC 'na sātāḥ bhajantorya'. — d. B 'ataḥ sa tamāḥ na jāḥ C 'sātāḥ'. —

d. BC *drījā dra** B **anya pariksha** C **anya pariksha** BG **laka* ||. — 8. C **d anyah* te* B **śhi na** C **bhūṣhi* || *śudhī na khaḍe dra**. — 9*. BC **hote ahaṁ**. — 9*. C **haṁ* su *tana** C **vāḍhāyāṁ su**. — 10. BC **bhūṣhi* || *agra** C **mahāṣhi na** B **hīhi na kha**.

12^a. BC "desi ugra" C "mahishā". — 13. BC "tushlytām" ||. — 14. C "ti cṛmādhava-
shravāṇa gṛhāḥ". — 15^a. BC bhikṣuṇa bhā". — 15^b. C "vātā rāhīṇā no kaṣṭyānā" ^a
cṛmāntena" BC "śve aśvānā bhūṅkaḥ".

16^a. B. *idantūn evam ayuṣa paṇo C. *ni evam ayaṣa paṇo. — 17^a. BC. bhikṣaḥ ā C. *āhataḥ |. — 18. B. *kṣavaḥ bhū. — 19. C. *śākyo evamāyga BC. *śākyo evaṃ.

xx: G *cājyau sphallam⁸ B *bhikṣaṇī ca cāk⁹ C *cakkirapagananānambiyam¹⁰ ca paṭṭa-
jananānambiyam¹¹ ca proca¹² B *dandabhirunara amī C *akavayarahāsampannaḥ |

च चक्रवर्तिराज्यमपहाय अमूर्ह च गृहवासमपहाय अगारादनगारिकां प्रवर्जितो
तदा यशोधरा देवदत्तेनोप्यते ॥ मम भ्राता प्रवर्जितो आगच्छ मम अयमहिषी
भविष्यति ॥ सा दानि न इच्छति बोधिसत्वमेव अभिष्ठांषति । मुन्दरनन्देनापि
वृत्तति । मम भ्राता प्रवर्जितो आगच्छ मम अयमहिषी भविष्यति । तस्मापि
न इच्छति बोधिसत्वमेवामिष्ठांषति ॥ यदा भगवां प्रवृत्तधर्मचक्रो तदाहि 5
ए[१३१]तं मिथुमि युतं । मिथू भगवन् प्रवृत्तति । कथं भगवं यशोधरा मुन्द-
रनन्देन च देवदत्तेन च प्रार्थयन्ती न इच्छति भगवन्तमेव प्रार्थेति ॥ भगवानाह ॥
न मिथवो इदानीमेव यशोधरायै मुन्दरनन्देन च देवदत्तेन च प्रार्थयमाना न
इच्छति मम एवामिष्ठांषति । अन्वदापि एषा एतेहि प्रार्थयन्ती न इच्छति मम
एवामिष्ठांषति ॥

10

भूतपूर्वं मिथवो अतीतमध्याने हिमवन्तपादमूले सर्वेषां चतुष्पदानां समानमो
अभूयि ॥ अस्माकं राजा नास्ति चतुष्पदानां राजा स्तुपीयतु ॥ तर्हि तेषामुत्पन्नं
स्तुपीयतु चतुष्पदानां राजा चि प्रवरं ॥ ते आहन्तुः । को दानि चतुष्पदानां
राजा स्तुपीयतीति ॥ तेषां दानि उत्पन्नं । यो अस्माकमितो सप्तमं दिवसं सर्व-
प्रथमं हिमवन्तं पर्वतराजं गमिष्यति सो चतुष्पदानां राजा भविष्यति ॥ ते एवं 15
समयं कृत्वा ततो प्रदेशातो येन हिमवन्तो पर्वतराजा तेन प्रधाविता ॥ तेषां
सर्वेषां पृष्ठतो कृत्वा आग्नी हिमवन्तं पर्वतराजानं अनुप्राप्ता ॥ आग्नी हिमवन्तं
पर्वतराजानं गत्वा चतुष्पदानां प्रतिपालेति ॥ चतुष्पदा च सर्वे हिमवन्तं पर्वतरा-
जमनुप्राप्ता । तत्र च तां आग्नी पश्यन्ति प्रतिपालेन्ती ॥ ते दानि चतुष्पदा तां

31. BC so dāni? B *dāni | ho? C *m evaṁ abhi? . — 32. C *nāpi tucyati B *ceti
nam? . — 33. BC *mahābhi? . — 34. C *icchati ho? m evaṁ abhi? B *m evābhi? . —
35. C *gacān prarā? cakrāy tadāhiṁ etāni hi? B *tadāni etāni hi? taṁ hi? .

65. B bhikṣuṁ hi? C bhikṣuṁ bhoga? cchati | . — 66. C *gacān gacā? Bhaṁ prā?
BC *rthayanti na i? C *m evaṁ prā? . — 67. BC *lānāni a? C *m evaṁ gacā? Bhaṁ prā?
— 69. B *prāyanti? C *prāyanti na i? .

11. C *pāra bhikṣāvāṁ at? bhūmi | . — 12. B amākaṁ rājā nāsti caturapādānān
amāgama abhiṁhi | amā? C *sthāpānāni ta? B *sthāpānāni tāhīn? . — 13. BC *to-
dhāniṁ nipa? C *tponaṁ thapāyanti tāhīn? tadhāniṁ tponaṁ thapāyanti | caturapādānān
rājā sthāpāyanti tāni cā? B *piyanti cā? BC *rājāni pravaṇa te dā? . — 14. C *dānān
te dā? B *nāy ko dā? . — 15. C *sthāpāyanti | . — 16. BC *nāni yo? . — 17. B
*sarva prāṭha? C *sarvaṁ prāṭha? bhājanāni gacā? BC *mahāyati | so? . — 18. BC *hima-
vantaṁ parā? C *dhāvitāḥ | B *dhāvitā bhāṭā? .

16. BC *prāṭhaṁ kṛi? jñāni anapāpā(C *piṭh) rājā? . — 17. C *tāpāyati | . —
18. C *caturapādā? C *prāṭhaṁ | . — 19. BC *prāyanti prāṭhānti te dā? . — 20. B
*caturapādānān etāni? C *caturapādānān hi? B *abhiṁ caturapādānān? C *abhiṁ caturapādānān? B *namā
hi? .

आघ्रीं इहा आर्तसंजाता दुर्मना । इस्त्रिया न पराजिता न च अहिंषित् इस्त्रियो
 राजा सर्वेषु पुरुषा राजा । यथा अस्त्राजं न अलिकं भवेय पुरुषो च राजा भवेय ॥
 तेहि मा आघ्री उक्ता ॥ भद्रे यं तुवं पतिमिच्छसि सो चतुष्पदानां राजा भवि-
 ष्यतीति ॥ तां आघ्री अषमो अघ्रीनो ॥ भद्रे मम पतिं वरेहि । अहं कोवे
 १० मंगलमूतो मम नोमयेन देवकुलानि उपलिप्यन्ति देवकार्याणि च क्रियन्ति ॥ मा
 दानि आघ्री आह ॥ माहं तव पतिं इच्छेय त्वं फालेहि च शकटेहि च निखमप-
 प्रलपो ॥ इस्तिमानो पि तां आघ्री उपसंक्रान्तो आह ॥ भद्रे अहं बलवांश्च संवृ-
 ण्णकाचो च संघामेहि च अपराजितो मम युक्ताहि ॥ आघ्री आह ॥ न हि त्वं
 सिंहे नदमानि न उच्चारप्रसारं मुचमानो पलायसि ॥ सिंहो पि मृगराजो अ-
 १० घ्रीनो ॥ भद्रे मम पतिं [१२१^१] वरेहि मम सर्वे मृगसंघा वसन्ति ॥ आघ्री
 आह ॥ मृगराज भूधे पि पतिता प्रतीच्छामि ॥

चतुष्पदानां सर्वेषां महा आसि समानसो ।
 आरात्रकमिदमस्त्राजं को व राजा भविष्यति ॥
 हिमवन्तं पर्वतराजं यो मो प्रथमो नमिष्यति ।
 १५ इतो सप्रमे दिवसे सो यं राजा भविष्यति ॥
 सिंहा आघ्रा भृगा चैव हस्तिनो वृषभा वृका ।
 न शकुवन्ति अन्वेतुं गता प्रथमा पर्वतं ॥
 प्रासादिकं दर्शनीयं हिमवन्तं नमोत्तमं ।
 गत्वा आघ्री प्रथमं प्रविचारेति चतुष्पदां ॥
 २० गत्वा चतुष्पदा सर्वे आघ्री पञ्चन्ति ते तदिह ।

१. G 'ishṭiyāya | palāyitā na ca kahīnīcā isṭiyā rājā na * rāṣṭram amā* B * rāṣṭro rājā parasham amā*. — 2. BC * alikāṁ lhaṇvya | paru*. — 3. G * dā ya tacaṁ istri icha* B * tavaṁ manāstri icchasi | na ca*. — 4. G * vyāghram pāha* BC * lhaṇ lha*. — 5. G * pati vare*. — 6. G aha loka māṅgala* B * māṅgalaṁ bhā * upariḥyanti* G * upaliḥya-
 nti*. — 7. G so dāni*.

8. G * tvaṁ phareṇa ca* B * tvaṁ phalehi* BC * bhagvaṁ pra* B * lagnaḥasti*. —
 9. G * āha ca | . — 10. B bhadrā ca ahaṁ G * bhadrācāṁ dāhākāya ca ahaṁ * parāḥkama*
 BC * grāhātā | . — 11. G * na na uparīpāṇvāṁ*. — 12. BC * lhaṇ lha*.

13. B * māḥdānā pati prāṭicchāni cāṇa* C * māḥdānāni pati prāṭicchāni | . — 14. G * āni māṅgala āre* B * gāni | . — 15. B * ahyati | . — 16. B * rāḥāni ya* G * rāḥāni
 ya na prāḥāni ga* B * ahyati | siṁha*. — 17. G * pama dāra*.

18. BC * siṁha vyā* B * vyāghra mṛi* BC * vṛiga vaiḥāṁ * ahaḥa vṛikā na*. — 19. B
 na ca cakāni anyatāni ga* C na ca cakāni | anyatāni gātā prāḥāni pa* B * thama parre*.
 — 20. G * amā prāṭicchāni | na*. — 21. BC * vyāghra pa* hāni dāi*.

दृष्ट्वा च चर्हिता अभूय हस्त्रिये क पराजिता ॥
न अस्ति स्त्रियो राजानो न च गो अलिकं भवेत् ।
यं व्याघ्री पतिमिच्छेय सो यं राजा भविष्यति ॥
मम गोमयेन कल्याणि देवकार्याणि क्रियन्ति ।
अपमो अवच तव मम मद्दे पतिं वरेत् ॥

5

व्याघ्री आह ॥

नित्युत्थितं सदा किलान्नं प्रकटेहि सांगमेहि च ।
गो तादृशं पतिमिच्छे मनुष्ये यदि भवेन्नोले ॥

हस्तिनागो आह ॥

अहमनुचरोपेतो संघानि अपराजितो ।
हस्तिनागो बली तव मम मद्दे पतिं वरेत् ॥

10

व्याघ्री आह ॥

सिंहसिं नदमानसिं त्वं भीतो पलायसि ।
हृदंगूधमेव मूखं नेच्छेयं तादृशं पतिं ॥

सिंहो आह ॥

15

अनुपूर्वमुजातस्कन्धो
सिंहो पर्वतगोचरो इनसि ।
मृगसंघां चमन्ति सर्वे
त्वं मद्दे मम भंतारं वरेहि ॥

१. B *drishtvāddharmjā abhū** C *drishtvāddharmjāta abhūahi* | *labhīya parajitā nāsti** B *"striya parajitā nāsti"*. — २. B *nāsti striya rā** C *nāsti striya rā** BC *"na ca nāsti rā"*. — ३. C *"syāghrīnt pa"* B *"ghrī prātm iṣṭhaya so nāsti rā"* C *"abhyant"* | : — ४. C *"ryāṣi kri-yaṣi"* | B *"kriyaṣi rīṣa"*. — ५. B *rīṣabhiṣa a** BC *"vaṁsi tatra"* B *"patiṁ caret"* | C *"patiṁ caret"* |.

७. BC *"tāṁ samatīlā(C "lāṁ)tāṁ pakāṣi lāṁgūdhī so na tā"*. — ८. BC *"patir na iṣṭe"* C *"cchema nām"* BC *"andhyāṁ yadi"* B *"i laka ha"*. — १०. B *"m anyacaro"* C *"m anyacaro yata nāṁ"* *"āyāṁ ha"* B *"jito ha"*.

११. BC *"nāḥ lādhi"* | *tatra* BC *"patiṁ caret"* | : — १३. BC *"yaṁ rāha"*. — १४. B *cchadānāṁtāṁ eva sūjāṁ nācchaya tādṛi* *"hī"* | C *cchādānāṁtāṁ eva sūjā nācchaya tādṛi*.

१६. C *"pūrvāṁ vajātaka"* B *"jātaka"* C *"gocaro āha"* BC *"m samiti mṛi"*. — १८. C *"tṛamiti sa"* BC *"dco bhāṣitā mām va(B "ca)rahi"* |.

याघ्री आह ॥

सर्वाकारवरोपितं गिरिं वा खयमागतं ।

एतादृशं पतिमिच्छे मूर्ध्निनापि प्रतीक्षितं ॥

स्वात्स्वन् पुनर्भिषवो युष्माकमेवमस्मादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सिंही
 5 मृगराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्व हेतोः । अहं सो भिषवो तेन कालेन
 तेन समयेन सिंही मृगराजा अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन चक्षभो
 अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्व हेतोः । एष भिषवः सुन्दरनन्दो तेन
 कालेन तेन समयेन चक्षभो अभूषि ॥ स्वात्स्वन् पुनर्भिषवः युष्माकमेवमस्मादन्यः
 स तेन कालेन तेन समयेन इक्ष्तिनागो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्व
 10 हेतोः । एष भिषवो देवदत्तो तेन कालेन तेन समयेन इक्ष्तिनागो अभूषि ॥ स्वा-
 त्स्वन् पुनर्भिषवः युष्माकमेवमस्मादन्यः सा तेन कालेन तेन समयेन याघ्री अ-
 भूषि । एषा सा यशोधरा ॥ तदा[129]पि एषा एतेहि प्रार्थयन्ती न इच्छति
 मम एवामिकांचति । एतरहिं पि एषा एतेहि प्रार्थयन्ती न इच्छति मम एवा-
 मिकांचति ॥

15 इति श्रीयशोधरायै याघ्रीभूतायै व्रातकं समाप्तं ॥

बोधिसत्वस्य उद्याने कन्यानां रत्ना विद्यालयनास्य यशोधरा सर्वपद्मा आगता
 सर्वेहि चलंकारेहि विद्यालयिन्तेहि ॥ [राज्ञा शुद्धोदनेन अमात्या आणत्ता । क-
 तमच कन्यायै कुमारस्य चचु निपतन्ति ॥] कुमारस्य यशोधरां इहा ताये चचु
 निपतितं । यो कुमारस्य हारो आवडको महारहो शतसहस्रमूखो सो हारो कु-
 20 मारेण बोमुखिय यशोधराये दिज्जो ॥ मार्धप्रहसन्ती आह ॥ इयमहं एतकं

१. C "gicēti vā sma". — 3. BC "mārdāhoenāpi pratīkṣitā ॥". — 4. C "m evam anyā
 4 "anyāya śmāha". — 5. BC "ahi nai". — 5. C "hutor ahañi" B "lāh ahañi". — 5. C
 "hañi sa bhī".

6. B anyā sākā tenā "bhāhā na". — 7. C "hutor ahañi" B "lāh e". — 8. B "bhāhā na
 kha". — 9. BC "hutor ahañi". — 10. C "kharahā do". — 10. C "kharahā evam anyā anyā
 sā te" B "ā anyā sā te".

11. BC "dharā tadā". — 12. BC "sā na prārthayanti" (C "nā") na 1. C "kharahā" | —
 13. C "grāmahāstamārdāna 300".

14. C "na lāhāyānāni rātā vicāraṇāntaryā" B "sarva pādā" BC "lāhāhāhā C "vicāra-
 nāhā BC "sāhā 14". — 17. C "rājā na" B "dharma amāta ā" C "māyāgattā" | B "tā ka".
 — 17. B "ta kārāyāya" C "cakkaṇṇi putanti" | B "lāhā ku". — 18. B "sāhā cakkaṇṇi ni-
 putati tāsā cakkaṇṇi" C "sāhā cakkaṇṇi putitā cakkaṇṇi" BC "tā yo ku". — 19. BC
 "dharā mātā" B "māyāhā so hā" B "dharma 23". — 20. BC "mārdāhā pramāhā". —
 20. B "mārdāhā" C "mārdāhā okatāhā āhāhā hā" | B "kāhā āhāhā hā" |

अरहामीति ॥ कुमारेण ग्रहसन्नेन शतसहस्रमूल्या अंगुलिका अंगुलीतो थोमु-
चियान दिव्वा ॥ एवं कुमारो रतगानि कन्यायां विश्राणेत्या रात्रकुलं प्रविष्टो ॥

राजा अमात्यामृच्छति ॥ कतमायां कन्यायां कुमारस्य वधु निपतितं ॥ अ-
मात्या आहन्तुः ॥ सा महाराज महानामस्य शाक्यस्य यशोधरा नाम धीता ।
तत्र कुमारस्य वधु निपतितं ॥ राज्ञा महानामस्य प्रेषितं । यशोधरां धीतां मम ५
पुत्रस्य देहि सर्वार्थसिद्धस्य कुमारस्य ॥ महानामो संदिशति राज्ञो मुञ्चोदनस्य ॥
न शक्यामि यशोधरां कुमारस्य दातुं । यत्कारणं कुमारो अनापुरं संवद्धो न
कहिंचिदागतो शिल्पे वा इष्यस्त्रे वा इस्त्रिंशं वा धनुस्त्रिंशं वा राजशस्त्रेण वा
न कहिंचित्कुमारो नतिगतः ॥ राज्ञो मुञ्चोदनस्य श्रुत्वा दौर्मनस्य जातः । एवमेतं
यथा महानामो जल्पति । न मया कुमारो कहिंचि शिल्पे प्रेषितो अतिप्रेमेन ॥ 10
सो दानिं राजा दुर्मना गृहं प्रविष्टो । कुमारेण वृष्टो पिता ॥ कुमारो पितरं
पृच्छति । किं तातो दुर्मना ॥ राजा आह । भवतु पुत्र किं तवेति ॥ कुमारो
आह ॥ न हि तात अवश्यं आविषितव्यं ॥ राज्ञा कुमारं मुखं प्रेक्ष्य तेन मूढो
मूयः पृच्छमानेन आविषितं ॥ एवं चैवं च महानामेन शाक्येन आविषितो तत्र
अर्धेन यशोधरां दापयमानेन । तत्र पुत्रो अनेपुरसंवद्धो न कहिंचि प्रेषितो 15
शिल्पे वा इष्यस्त्रे वा इस्त्रिंशं वा रथसिं वा धनुसिं वा । नाहं
तस्य धीतां ददेहं ॥ कुमारो पि श्रुत्वा पितरमाह ॥ मा तातो उत्पच्छतु । नग-
रजनपदे घोषणां कारापेहि कुमारो सप्तमं दिवसं दर्शनं दास्यतीति । यो तत्र

१. B "pravaśante" C "amāyā aṅgulikā ulliṇya amu". — २. BC "ānu kaṇṇiyā" C "vi-
cāmapotvā rājakuraṇi pre" B "abho rājā". — ३. B "amātya nirgacchati" C "amātyā nirga-
cchati" . — ३^१. C "kalamāyāni kanyā". — ३^२. BC "amātya ānu" C "hahau" . — ४. BC "a-
mukhā" BC "dhittā tatra". — ५^१. B "nipatisititāni" . — ५^२. C "rājā na" BC "dhittā yaṇo".

६. B "rājāṇo ca" C "rājāṇo amāhiṇo" BC "nasya na ca". — ७^१. BC "pakyaṇi ya". — ७^२. C
"ṇam kuro a" BC "hparaṇi sampiddho" B "gato silpo" B "dhanuṇamāni" C "dhanupā ora-
santi" B "t kumārasya gatiṇigataḥ rā" C "ro gatiṇigato" . — ८^१. C "rājā ca" B "rmanasya
jātāni evaṇi a" C "jātāni yathā". — १०. C "kahiṇi cāpāni trihiṇi" B "cāpāni ceshito" |
stipresamāṇā so dā".

११^१. C "driśṭvā pātā ka" BC "pātā kumā". — ११^२. B "rāṇi pīpīcchati" . — १२^१. C
bhāgavanta kura kṛiṇi tavetaṇa" B "bhāgavanta pata". — १३^१. B "ṇam ācakhi". — १३^२.
BC "rājāṇo kumārā(C "re)ṇamāni guruko pre(B "pre)ṇiṇya tana". — १४. B "ācīkahiṇto" | tava-
B "yācīyamaṇena tava". — १५. C "antahpura sampiddho" B "pura sampiddho" C "dhanu-
ṇamāni" vā" B "namāni vā ukhāni".

१६. BC "dhittā dā". — १७^१. B "ukhaṇṭhita" . — १७^२. BC "ghoshayā kā" C "diviso dā"
dāyāṇṭi ya". — १८. B "kahiṇi" | so ā" C "stenjūṇaṇo vā ya" B "haldūṇ(7)ake vā ha" C "ha-
lūṇ(7)ake vā ha" B "dhanuṇamāni vā dūparittarkeṇa vā" | C "pavitarke vā" | A "paṇṭitake-
ṇa vā" .

शिवितो सो आगच्छतु यदि शिल्पज्ञाने यदि इष्यस्वज्ञाने युहे वा नियुहे वा छेदे वा मेदे वा जवे वा बलाज्जहे वा हस्तिस्त्रिं वा अश्वस्त्रिं वा रथस्त्रिं वा धनुस्त्रिं वा बरुस्त्रिं वा उपवित्रकेषु वा ॥ राजा शुद्धोदनी युत्वा प्रीतो संवृत्तो ॥ तेन नगरे कपिलवसुस्त्रिं जनपदे घोषणा कारापिता यथा कुमारी सप्तमं दिवसं दर्शनं दा-
5 स्मतीति । सो तत्र शिवितो सो आगच्छतु यदि शिल्पज्ञाने यदि इष्यस्वज्ञाने । अन्वेहि पि अधिष्ठानेहि कृता प्रेषिता । शुद्धोदनस्य सर्वायसिद्धो कुमारी सप्तमं दिवसं दर्शनं दास्मति । सो तत्र शिवितो सो आगच्छतु ॥

तर्हि कपिलवसुतो जनकायो निर्धावति जनपदेऽपि जनो आगच्छति । अ-
न्वेहि पि अधिष्ठानेहि कौतूहलवातः आगच्छति । श्राव्यकुमाराणां विमर्षं पश्चि-
10 श्रावः वक्ष्यपराक्रमं च कुमारस्य सर्वायसिद्धस्य पश्चिष्यामः ॥ तर्हि अनेकायो जनसहस्रियो समागतयो कुमारो कपिलवसुतो निर्धावन्ति च ॥ अपरो पि आनो हस्तिनायो वहिर्नगरातो कपिलवसुं प्रविशति पट्टिहायनो परमेन स्त्रामेन च समन्वाजतो । देवदत्तो च कपिलवसुतो तं दर्शनस्थानं निर्धावति हस्तिस्त्रयव-
रजतो । तस्य सो हस्तिनागः भ्रान्तो अभिमुक्तो आपतितो । तेन क्षपितेन देव-
15 दत्तेन सो हस्तिनागो पट्टिहायनो तलप्रहराय एकाहस्यं कृत्वा तत्रैव नगरद्वारे निहतो । सो तं हस्तिनागं हत्वा निर्धावितो तं द्वारं ॥ तत्र महाजनकायस्य स-
पिण्डा मुन्दरगन्धो च कुमारी अनुप्राप्तो ॥ सो पृच्छति सो मणे किञ्चिदं नगरद्वारे जनसंपिण्डा ॥ जगो आह ॥ देवदत्तेन निर्धावनेन एवो हस्तिनागो एकाये त-

39. C "kapilavastuñ ja" B "ghoshanā kṛdipitā yohi ka" C "pītā | ya ku". — 5. BG "echu-
tu | yahi ji" C "yilpajñāno yahi yilpajñāno yahi i".

6. C "anyehiñ pi adhiṣṭhānehi dā" B "adhiṣṭhāno dātā pradhātā ya". — 6. C "nasya pūtro
suvā" "ayatiñ |". — 7. C "chatu ya s" darśanasthāno dṛṣṭvato |". — 8. BG "intercalat &
pāṇḍya sūnat : tahiñ anekajanasahsriyo samipatitāyo (B "s" | ya) kapilavastuñ
hasthināyo ca tatra kumaro darśanañ dṛṣṭvati | ato dāya kṛṣṭān tatra aspta tātā septa tātā
kṛṣṭatameṣu nikṛta (C "nischaryā) saptanāñ tñ (C "adhiṣṭhāno parato bhari oclhritā (C "lho-
rāñ aṣṭitā) (cf. p. sur. I. 26) BG "vastano janakā" C "pūtro cipi jano". — 8. BG "anyehi
pi adhiṣṭhānehi kaulāhaleṣu jā" C "jātā āga". — 9. BG "tribhāyoñ paṇḍyā (C "yilpajñānāñ kṛ-
tā (B "h" | sapaṇḍyā) "adhiṣṭhāya parākramañ paṇḍyā". — 10. C "nakeyojanasaba" B "hastriyo
sā" C "gato kumār" BG "vastano nā" B "rikṣitvati ca |".

11. C "nā ca hastināgo varhir na" B "lavastu pavarjati | aha" BG "shashthihāpato para"
C "pāṇḍya ca sūna" B "avagato do". — 12. BG "vastano tātā da" "rikṣitvati | ha" C
"adhivastato B "gato tasya". — 13. C "tasya ca so hastināgo lha" BG "āpattito |". — 14.
C "panduryo akṣhastā kṛ" B "ekāhastyo kṛ" C "tatreṣu sa" BG "dārehi hato so tātā".

15. BG "dāreñ tatra". — 16. C "anūpajā(?) na" pūṣṭo pṛ" B "pūṣṭo so pṛ". —
17. BG "echatī ka lāya ki (B "kṛṣṭyadātā" C "pūṣṭāyo janā ā" B "pūṣṭā ja". — 18. C "janā
lha |". — 18. C "hastriyo mahatā te" B "hato teṣu".

लप्रहारायै हतो । तेन हस्तिनामेन एवं नगर[१०३] द्वारमोक्षं न च तं देवदत्तो
 शक्नोति अतः नगरद्वारतो अपकर्षयितुं बंधयित्वा अतिक्रान्तो ॥ सो दानि
 हस्तिनागो सुन्दरनन्देन चानातो अवतरित्वा ततो द्वारतो सप्त पदां कङ्कितो ।
 दृष्ट्वा महाजनकायेन हङ्कारो मुक्तो । अहो कुमारस्य सुन्दरनन्दस्य उत्साहो ॥
 सुन्दरनन्दोऽपि तं हस्तिनागं द्वारतो सप्त पदानि अपकर्षित्वा अतिक्रान्तो ॥ बो- ५
 धिसत्त्वो महता समुदीये अनुप्राप्तः ॥ बोधिसत्त्वो पुनरिति । किञ्च एष नगरद्वारे
 महान् जनकायसमागमो ॥ ते आह्वयुः ॥ कुमार देवदत्तो च कपिलवस्तुतो नि-
 र्धावति भ्रान्तो च हस्तिनागो प्रविशति नगरद्वारं अनिसुखो देवदत्तस्य आपतितो ।
 तेन हस्तिनेन सो हस्तिनागो एकाय तलप्रहारायै निहतो सो एवो हस्तिनागो नग-
 रद्वारं बोधयित्वा पतितो च । देवदत्तो न शक्नोति अतः नगरद्वारातो अपर्क- १०
 षितुं बंधयित्वा अतिक्रान्तो । सुन्दरनन्देन सप्त पदानि कङ्कितो । तदेष जनकायो
 संपिण्डायै कथं पि निर्धावति ॥ तेन कासेन तेन मनयेन कपिलवस्तु सप्तहि प्रा-
 कारेहि परिश्रितो अभूयि । बोधिसत्त्वेन चानातो अवतरित्वा मातापितृकेन
 बलेन तं हस्तिनागं अतो नगरातो तेषां सप्तानां प्राकाराणां परतरेण विभो ॥
 तं बोधिसत्त्वस्य उत्साहं दृष्ट्वा अनेकेहि देवमनुष्यसहस्रेहि हङ्कारा मुक्ताः बोधिसत्त्वो १५
 पि निर्धावितो ॥ राजापि शुद्धोदनो शाक्यमण्डलपरिवृतो महानामो पि शाक्यो
 निर्धावितो ॥

तर्हि कुमारेण सर्वार्चसिद्धेन दर्शनो दिप्तः सर्वशिवकर्माद्यतनानि कुमारेण सं-
 दर्शिता । सिद्धार्थकुमारस्य न बोधिसत्त्वमसमो तथा युद्धे वा नियुद्धे वा न बोधि-
 त्कुमारस्य समसमो ॥ पश्चिमे निदर्शने चाद्या विभ्रन्ति ॥ एते दृश कोशा तत्र २०
 सप्त तालाः । सप्त ताला कोशान्तरेण निखता सप्तानां तालानां पुरतो मेरी बो-

१. B "peknoti atah" C "ivā atyahbikranto" | — २. C "ritā tatāh dārdhā sa" dāh kajiho
 B "dāh kajiho dāh". — ३. BC "janskāyo hakkā" B "mukhān aho" C "mukhān aho". —
 ४. BC "tāho sūmā". — ५. C "apā yadāni" B "dāni apākarāhi" C "ivā atyahbikrā-
 nta" | — ६. C "anupiddhiye anupāpto" | .

७. B "kīrtāya sa" C "janskāyo sūmā". — ८. C "āhatsah" | — ९. C "kandho deva" BC
 "madhānā nīrdhā" B "nāgo ca preri" BC "dāhā ubhi" B "nā āyāho lān". — १०. BC "shi-
 tēnā tūh hāstānāgān ekā" C "stānāgo nāgo" C "āroṇāhāhā" BC "tāto ca de". — ११. BC "pa-
 knoti" | atah" C "hāyāyitā atyahbikranto" | B "kranto sūmā".

१२. B "nandātānā saptā" C "nandā tēnā saptā" BC "n kajiho tad a". — १३. C "ahā
 jāmpadāni janskā" B "āyā sūpādhā" BC "kathāni vi nā". — १४. C "yāhāto atari" C "par-
 tānā kshipta" | — १५. C "hāhā" sa mukhāh ba" BC "nā ekā".

१६. B "rivitā mahā". — १७. C "dānā" | sūmā" B "rāhā nā". — १८. BC "āya nā kvānā
 m" C "nīyādhā" BC "dāhā vā nā kvānā kī" sūmā pa". — १९. C "pachīmā nādarānānā
 vāhā" BC "dhyanti" | tānā" (p. miv. l. १).

क्षिता ॥ तत्र कोचित् एकतालस्कन्धं निष्ठाडिति कोचि द्वे तालस्कन्धाभिष्ठाडिति ।
 देवदत्तस्य शरी द्वे तालस्कन्धा निष्ठाडित्वा तृतीये तालस्कन्धे लघो । सुन्दरनन्दस्य
 शरी वषण्णालस्कन्धां निष्ठाडित्वा चतुर्थस्य तालस्कन्धस्य अन्तरभूम्यां निपतितो ॥
 बोधिसत्त्वेन देवकुलातो पितामहस्य सिंहहनुष्य राज्ञो धनुस्तत्र आनापितं ॥ सो
 5 धनु तत्र रंगमध्ये निषिद्धो । यो शक्नोति एतं धनु पूरयितुं धारेत् ॥ [193^b] तं
 धनु हस्तातो जगन्नाथेन जिज्ञासितो न च शक्नोति कोचित्पूरयितुं । शाक्यकुमा-
 रेहि पि सर्वेहि जिज्ञासितं न कोचिप्रशक्नोति पूरयितुं । कोलियकुमारेहि पि जि-
 ज्ञासितं लिच्छविकुमारेहि पि जिज्ञासितं अन्वेहि पि कुमारेहि जिज्ञासितं न कोचि
 शक्नोति पूरयितुं ॥ पञ्चाद्वीधिसत्त्वेन गृहीतं । पितामहस्य गौरवेण तं धनु बो-
 10 धिसत्त्वेन गन्धमाब्जेन पूजित्वा पूरितं ॥ तस्य धनुष्य पूरयन्तस्य सर्वकपिलवसुं श-
 ब्देन विज्ञापितं देवमनुष्येहि च इच्छारं मुक्तं ॥ एवं सप्ततालं बोधिसत्त्वेनैकशरेण
 निष्ठाडित्वा सापि मेरी निष्ठाडिता मेरी निष्ठाडित्वा रसातलं प्रविष्टो ॥ देवम-
 नुष्येहि इच्छारं मुक्तं । देवतानां सहस्रेहि च अन्तरीयातो दिवं कुसुमवर्षं बोधुष्टं ॥
 कुमारस्य वलपराक्रमं बुद्धिवत्तं च दृष्ट्वा सर्वं च नतिंगतो वनेन च अङ्गीयेन च
 15 चानेन च सर्वशास्त्राराष्ट्रं तथान्ये पि राजानो प्रीता संवृताः । सुलब्धा लाभान्
 शाक्यानां राज्ञो च शुद्धोदनस्य यस्य अयमेदृशो महापुरुषो उत्पन्नो ॥

यदा बोधिसत्त्वो अभिविष्कान्तो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो प्रवृत्तप्रव-

1. B *tatra kvacit eka* C *tatra kvacit ekatālasakandhān nistāḍeti | deva* B **dēt kvaci
 dre*. — 2. C **dev tālasakandha ni* B **tē tālāya tā* C **tālasakandhān lagna* | . —
 3. C *amularenandaya* B **arāṣaṣṭa lakaṇḍhān nistā* C **aro tritālasakān nistāḍetā*
*pāṭitāḥ ha B **tāṣa ladhī* — 4. C **pātāmahānāḥalāna* BC **rājān tatra* B **ānāyitān*
 BC **tān sī dha*. — 5. BC *sī dhaṣa* C **tā lāṅga nikāḥi* BC **pā yo ṣa*. — 5. B
*koti | evaṁ dha C **koti ev evaṁ dha* **tān āretān tān dha* B **tān āretā tān
 dhaṣa*. — 5. C **dhaṣaṁ ha* **na vijāpito na sa ṣakānā pāṇyitān kvacit* | B **na vijānā*
*ṣakānā kvacit pā.

6. B **hi vijānā* C **hi vijāpātān na kvacit* B **na kvacit*. — 7. B **hi vijānā* C
*sīlān līhāṣikūṁdra pi ji B **hi pi vijānātān* || 8. BC **anypāhi kumārehi vi* C **jijā-
 nātā na kvā ṣa* C **kvā ṣakānā*. — 9. BC **hīlān pātā*. — 9. B **lāṅga pātāḥ pā-
 jātān taya* C **lāṅga pājyātā pājātān* | . — 10. C **pāṇyantaṣa sa* **lāṅga jijānātān dā*
 BC **muktān rā*.

11. BC *tān* C **tān* **saptatālo ho* C **nāikāṇḍhāṣa nistāḍetā sapt līhāṣi nistāḍetā
 līhāṣi nistāḍetā | līhāṣi nistāḍetā rāḥ* B **līhā* | *līhāṣi nistāḍetā rāḥ tātānā praviṣṭaḥ deva*.
 — 12. B **vyaṁ naka* C **vyaṁ kumāvarāṣa oṣṭhātān* | B **hātān ku*. — 13. C *tān
 kumā* B **tā sarvāḥ* **tā gāhāṅgātā* C **dāḍāṣa pātānā sarvāṣaṣa* BC **vātāḥ
 nāḥ*. — 15. C **rājā ṣaḍdha* B **nāya* | *yaṣa a* C **yaṣaṁ saptā* **tāṁ yadā* B **tā-
 ṁ yadā*.

17. C **tāpavāḍāḥarmāṣakān tāḍā* | *tān*.

रधर्मपक्षो तदा एतं प्रकरणं भिषुमि श्रुतं ॥ भिषु भगवन्तसाहन्तुः । भगवता
चिरप्रणष्टा शाक्यमुष्टिं ज्ञाता ॥ भगवानाह । न भिषवो एतरहिं येन मये
चिरप्रणष्टा शाक्यमुष्टिं ज्ञाता । अन्यदापि मये चिरप्रणष्टा शाक्यमुष्टिं ज्ञाता ॥
भगवानाह ॥

भूतपूर्वं भिषवो अतीतसध्वानि नगरे वाराणसी काशिवनपदे ब्रह्मदत्तो नाम 5
राजा राज्यं कारयति । निहतप्रत्यर्धिको निहतप्रत्यभिचो सुनिगृहीतजनपदो दा-
नसंविभागशीलो कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो महाबाह्वो । तस्य
तं राज्यं अहं च गृहीतं च येन च सुमिधं च आकीर्णजनमनुष्यं च ॥ तस्य राज्ञो
पुरोहितो ब्रह्मायुः नाम वयाणां वेदानां पारगो मनिधंमळकेटभानां इतिहासपंच-
मानां अचरपदव्याकरणे अभ्यस्यको । सो यमाचार्यः कुशलो ब्राह्मणवेदेषु पि शा- 10
स्त्रेषु दानसंविभागशीलो [124] दश कुशलकर्मपथां समादाय वर्तते ॥ तस्य पुत्रो
धर्मपालो नाम माणवको ॥ तस्य ब्रह्मायुस्य भवति । समथो मम पुत्रस्य धर्मपा-
लस्य वेदानि अधीयतुं न चेप युक्तो मम सकाशातो वेदानि अधीतुं । पितृविक्ष-
लेणापि नाधीयति गुरुकुले न दास्यामि ॥ अयमपि ब्राह्मणो वेदपारगो अनु-
हिमवन्ते आग्रमे पंच वटुकशतानि वेदां वाचेति । तेन सो धर्मपालो तस्य 15
ब्राह्मणस्य अनुपरीतो वेदानध्यापिहीति ॥

तस्यापि दानि आग्रमस्य अविदूरे महानुदकह्रदो तत्र च उदकह्रदे उदकरा-
चसो प्रतिवसति पुनर्पुनः जनं खपयन्तं मारेति ॥ सो धर्मपालो माणवको तर्हि
उदकह्रदे पुनर्पुनः स्नापयति ॥ तस्य ब्राह्मणस्य भवति ॥ अत्र उदकह्रदे उदकरा-
चसो प्रतिवसति पुनः पुनर्मनुष्यां मारेति एषो च धर्मपालो पुरोहितपुत्रो तत्र उद- 20

१. BC "m āhataṣṭh" । — २. G "pranashṭā". — ३. G "etarāhiṣi evaṁ maye cirapraṇa-
shṭā śākyaṁmanimashṭā" B "pranashṭā" C "jñātāḥ anyā". — ४. G "cirapraṇashṭā" C "jñā-
tāḥ" । — ५. BC "da tāhāṁ bra".

६. BC "hataprastarthi" B "koṣa mahāśāhāna tāya". — ७. B "śhyāṁ ca tāya". — ८.
BC "rājāḥ pu" C "lajāya nāna" BC "rgbhaṣṭhako" "rājānaya anāpako su". — १०. BC
svayam ācā" C "cārya kuṣalo brāhṇa" "śreṣṭha pi dāna" "koṣalāṁ karma" B "varttati" ।

११. BC "vako tāya". — १२. BC "vati sama". — १३. G "pāṇa vedāni adhituṁ na ca"
B "pāṇa vedāni adhitu" "pāṇa vedāna a" BC "adhituṁ" । — १४. B "vāṇabha" C "vāṇa-
bhaṇāpi (?) BC "pi adhituṁ gurukulā na dāsyāmi" C "śrāpā" anyā". — १५. G anyam ācā
brā" BC "gā atra hīna" B "dātā vācanti" C "dātā vācanti" । — १६. G "anuparito vedāni
dhyāyati" B "vedāni dhyāyati" ।

१७. BC "aya atidāra" B "mahārudakabhṛdo tātra" "da malakārākala" BC "kālāna pra" C
"jāna saṁpa". — १८. G "māpāy" B "sati tāya". — १९. C "vati sarpaṇar āgra malakāra".
— २०. B "sati" pamaṇpa" C "vati" "sa punaḥ manushyā mā" BC "vati" "vati" BC "tātra
tātra a".

कहदे स्नापयति । सचे दानि तव स्नायन्तो उदकराचसेन खज्जेय पुरोहितो
 अस्माकं अपरितुष्टो भवेय किं तुम्हेहि उदकहृदातो न चारितो ॥ सो दानि तेन
 उपाध्यायेन धर्मपालको माणवको श्रद्धापितो उच्यति ॥ मा अथ उदकहृदे स्ना-
 5 याहि अथ उदकहृदे राक्षसो दास्यो प्रतिवसति । मा तेन उदकराचसेन खज्जि-
 10 यसि ॥ तथ च उदकहृदे महेशाखो नागो प्रतिवसति महापरिवारो तस्य च
 नागराभो पुत्रो धर्मपालेन माणवकेन सार्धं प्रीणयति कषासमुद्धापेन रमति ।
 तेन सो माणवको नागमवबालः तारितो ॥ तेन माणवकेन सार्धं सो नागकुमारो
 कषासमुद्धापेन रमति तथ च नागमवने धर्मपालो माणवको दश कुशलां कर्मपदां
 दिशयति ॥ अपरो च माणवको धर्मपालस्य समवधो सदृशो च यामानतरं तेन
 15 मार्गेण मच्चन्तो तर्हि उदकहृदे उदके स्नायते । सो तेन उदकराचसेन मारितो
 तर्हि उदकहृदे चर्धखादितको प्रवन्तो अपरेण माणवकेन दृष्टो ॥ तेन आश्रमं
 गत्वा उपाध्यायस्य आरोचितं धर्मपालो उदकराचसेन स्नायितो ति ॥ सो ब्राह्मणो
 सर्वेहि तेहि पंचहि वटुकशतेहि सार्धं तं उदकहृदं गतो पश्यति च तं माणवकं उद-
 20 करारचसेन चर्धखादितकं प्रवन्तं । तेहि तं दृष्ट्वा सर्वेहि रात्रौ नृ[२४]त्तो ॥ तेहि
 15 ततो उदकातो उत्त्थित्वा काष्ठानि समावर्तयित्वा ध्यायितो ॥ तानि अस्त्रीनि
 घटके कृत्वा सपरिवारो वाराणसीं गतो ब्रह्मायुष्य मूले । अत्रुकण्डो रुदकुषो
 ब्रह्मायुष्य उपसंकमिता आह ॥ स धर्मपालो उदकराचसेन मारितो । इमानि
 अस्त्रीनि ॥ ब्रह्मायु ब्राह्मण आह ॥ नास्ति एतन्नि धर्मपालो दहरो कुमारो
 नापि अस्माकं कुले दहरा मृतपूर्वा ॥ सो दानि ब्रह्मायुब्राह्मणो तं धर्मपालस्य
 20 उपाध्यायं गाथाय चधनापसि ॥

1. BC so dāni tatra BC "jjeva | puro" C "hāpatro amā" roya | kiñ tudohi u" B "rito
 so". — 2. B so dāni | tana" B "gabāpica u" C "gabāpīya u". — 3. C "atra udakarā-
 kahaso". — 4. C pādenodakarā" B "kharjijibhaya | . — 5. C "hāpatiro" C "sarddha pr-
 layati | ka" B "rdhāni prlayati | ka".

7. BC "gahhavanato tātito te" C "ni tejan mā". — 7. C "hāpema rapati la" B "pasa
 rādhāni tatra". — 9. BC "dhamapālasya" C "mavayati sadpā" B "grāmantarāt" C "mānta-
 ran tana mārgena gachanto | ta" B "do udakāyo abhaya | . — 10. C "pavata apavata
 bhaya" BC "abho te".

11. C bādya" BC "aya roci" C "soma khādītā | . — 12. C "tehi ye āhi vata" B "pa-
 tehi vata" B "tehi u" C "rdhāni te udakarachāni gata dāyati" C "vakañ udakarachāni khā-
 yitāni pavantāni | B "takañ pavantāni | . — 13. B "kto tehi". — 14. C "tehi" B "te" BC
 "kato akshipitak" B "kādāni" B "dhyāyito tāt". — 15. BC "asthāni gha" C "pasitā gata |
 lex" BC "māle a".

16. B "sāpāni kaṇṭhā sudānāni" B "a" C "hādyāni apa". — 17. C "asthāni | . — 18.
 BC "pāni ramati daharo kama" C "le kvacid daharā mṛtupūrva" | . — 19. B "upādhyā-
 yañ".

प्राणं न हिमिच नदित्रमादिचे
 पापं च कर्म मनसापि न चरेत् ।
 सर्वे जनार्ण परिवर्जयामः
 तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यति ॥
 न च मो कदाचिदस्ति कोपो
 न चापि मुष्याम वयं कदाचित् ।
 क्रुद्धे पि नो चापि करोम कोपं
 तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यति ॥
 अणोम धर्म असतां सतां च
 नो चापि धर्म असतां रोचयाम ।
 असतां हि त्वसतां रोचयामः
 तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यति ॥
 ददाम दाना यज्ञो बहूनि
 नो चापि भो अग्निषो याचमानो ।
 दत्त्वा च दाना ननुतयमाना
 तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यति ॥
 ये ब्राह्मणा अवसथीनवनो
 घोषेपिणो याचनका उपेति ।
 प्रियं मो तेषां अवसथदर्शनं च
 तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यति ॥
 ये ब्राह्मणा अवसथीनवनो

5

10

15

20

1. G "hīmasya mādinnah mā pāpān" B "asya mādinnam aditya | pāpān karmakān manā". — 3. B "yāmah | tasmā hi amūkān da" G "mā hi ayān da" BC "mriyati | . —

5. C na ra to yadā nati" B "mo yadā nati" BC "dho na rāpi kru".

7. B krodhō pi nō cā" G "dihō pi na cā" BC "karoti kō" B "koyān(?) tā" BC "amū-
kān daharo na mriyati | . — 9. B priyāna dharmān amūn rocyāma aṣa" G "no cāpi
dharmān amūn satām āryāna | .

11. G amūn hi tasmān ro" B amūhiteamūn rocyāma | 14. A amūhiteamūn
rocyā BC "amūkān dāha" BC "mriyati | . — 13. BC "na dānān bahū(B "so) bahū"
B "no vācino apriyo vacunino | C "no cāpi sā cāpi apri" mūn | . — 15. BC dātā sa"
B "dānānuta" C "dānā upatapyamānā tā" BC "amūkān daharh(C "ro) na mri" BC "mri-
yati | .

17. G "būnyo gra" vanto gho" BC "ghoshashiqo" G "upenti | yavāpi ma yānānā u"
— 19. B priyān so tasmān" B "amūkān daharo na mriyati | .

21. B "cramapāc" caranti tam anna".

घोषेधिलो वाचनका चरन्ति ।

तामन्नपानैरमितर्पयामः

तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यते ॥

ये चापि सो वाचनका उपेति

5 अन्धा अनाथा कुपणा अनायकाः ।

तामन्नपानैरमितर्पयामः

तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यते ॥

वयं च भार्या अनतिक्रमामो

भार्या पि अस्मात्त अतिक्रमाति ।

10 ततो वयं धर्मचर्यं चरामः

तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यति ॥

यो वायते सो भवति सुशीलो

सुमंथतो मुन्नतो चक्षुभूतः ।

अध्यापको भोति समाप्रपादः

15 तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यति ॥

माता पिता भगिनी भ्रातरो च

ये चापि ज्ञातयो अनन्यपक्षिका ।

चराम धर्मं परलोकद्वेतोः

तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यति ॥

20 माता पिता भगिनी भ्रातरो च

ये च कुलप्रेषकरा भवन्ति ।

चराम धर्मं परलोकदर्शी

तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृष्यति ॥

धर्मो हि वै रचति धर्मचारिं

4. B yo edpi me yā° C yavāpi me yāca° nā va yācukāhi || B °nā ca mēpakāhi bhān amā°.

6. C tātī annapānāhi abhi° amākañ daharo na mṛiyati | B °mṛiyati || . — 8. C °ca bhā-
ryā amatidgamaṇya bhāryā pi amān atikramāni | . — 10. C °yati dhammacarehi loke tasam hi
amākañ dāha° BC °mṛiyati || .

12. C °vātaṇo pījābhāṇaḥ | . — 14. C °pāṇadāhi || amā hi amān dāha° B °pāṇadāhi
amā hi° BC °mṛiyati || .

16. C °bhāginī bhāṇaro ca yo° BC °yo anyupakāhikāni | . — 18. C °dhammāni yo°
hi amān dāha° B °hi tamān dā° BC °mṛiyati || . — 20. C °bhāginī bhā° prakṣakam°.

22. C °amān dāha° BC °mṛiyati || . — 24. B dharmā bhī va° ro° C dharmā hi vai ro°
cāri cha° B °rini cehatvāni mahantañi patha sa°.

एवं महन्तं यच्च वर्षकाले ।
 एषो मुशंसो धर्मे सु^[१००]चीर्णे
 न दुर्यतिं गच्छति धर्मचारी ॥
 अधर्मचारी हि नरो भ्रमन्तो
 यां यां गतिं गच्छति अधर्मचारी ।
 सो न अधर्मो चरितो हनति
 सामं गृहीतो यच्च कृष्णमर्षो ॥
 न हि धर्मो अधर्मो च उभौ समविपाकिनौ ।
 अधर्मो विरयं नेति धर्मो प्रापेति स्वर्गंति ॥
 धर्मो हि वै रक्षति धर्मचारि
 एवं महन्तं यच्च वर्षकाले ।
 धर्मेण मुक्तो मम धर्मपालो
 अन्वस्य अस्मीनि सुखी कुमारो ॥

सो ब्राह्मणो सपरिवारो भोजयित्वा ब्रह्मायुना ब्राह्मणेन विसर्जितो सो च ब्रा-
 ह्मणो आश्रमं गतो धर्मपालं च भाणवकं तर्हि आश्रमे पश्यति । ते दानि सर्वे १५
 विस्मिता सुदु पुरोहितेन ज्ञातं ॥

मगवानाह ॥ स्वात्स्वलु पुनर्भिषवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन
 समयेन ब्रह्मायुर्नाम ब्राह्मणो अभूयि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः ।
 अहं भिषवः तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुर्नाम ब्राह्मणः ॥ स्वात्स्वलु पुनर्भिषवो
 युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुस्य ब्राह्मणस्य धर्मपालो २०
 नाम पुत्रो अभूयि । नेतदेवं द्रष्टव्यं । एष राजसो तेन कालेन तेन समयेन ब्र-

१. BC "nusañño dha" C "dhañ me sukkañ" B "cīrṇaṁ na dū" cchanti" C "cīrṇi" | .

— ४. C adharmachariṇo naro pramatto ya yāñ gachati | adharmachariṇi |

६. BC so nain a " nāti so naini" B "so naini" C "so naini" | . — ७. B "adhamo so n" C "pākanam
 BC "so n" a". — ८. C "niraya nati dhammo popeti so", — ९. C "chāraṇi hi ma" B "ya-
 thā va".

१३. B "aya anāhiñi akkhaṇḍo kumaro so brā" C "sihiñi akkhaṇḍo kumaro" | . — १४. C "brahman-
 ya nāma brā" B "vīracjito" C "vīracjito" | so so" C "pūrah dhammapāraṇi so nā" BC "pā-
 raṇi so nāhiñi" B "hiñi" | १५ C "cīrṇaṁ na dū" B "cīrṇi so dū". — १६. B "sarva viṇiṣṭa" C "sarva
 C "sarva viṇiṣṭa puruṣaṇa".

१७. BC "kharah va", — १८. C "drakṣiṇi" B "drakṣiṇi" | . — १९. C "so nāya
 belor anāhiñi". — २०. C "brahmanya abhūti" | . — २१. B "khaṇḍo khaṇḍo" C "i khaṇḍo bhikṣa"
 B "shakṣiṇi" a".

२२. C "so nāya".

स्वायस्य धर्मपालो नाम पुत्रो अभूत् । तदापि एषो मया ज्ञातो एतरहि पि
मया चिरप्रवष्टा शाकिरमुष्टिः ज्ञाता ॥

इति श्रीधर्मपालश्च ज्ञातकं समाप्तं ॥

भिषु भगवन्तं आहवतुः ॥ दूरं भगवतो इषु चित्रं ॥ भगवानाह ॥ न मि-
५ धवः एतरहि एव मवे दूरं इषु चित्रं ॥ अथदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥
अथदापि हि मिषवो ॥

भूतपूर्वं भिषवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिकनपदे राजा राज्यं का-
रयति महाबलो महाकोशो महाबाहो कृतपुण्यो महेशाख्यो । तस्य दानि वि-
स्तीर्णं राज्यं यावत्तच्चशिलां समाप्तापयति ॥ सो कनीयसं भारतं राज्ये प्रतिष्ठा-
१० पयित्वा वाराणस्या तच्चशिलायां आगतो ॥ सो दानि तच्चशिलायां वसति ।
अथैनं च राज्ञा वाराणसेयो चतुरङ्गेन बलकायेन वेष्टितो ॥ तस्य तेन भारतेण
वाराणसीतो तच्चशिलां दूतो प्रेषितो । आगच्छाहि इमो हं परचक्रेण उपहृतो ॥
तेन राज्ञा तच्चशिलायां स्थितेन दूतानां [१२५^१] सकाशातो युत्वा भूर्जं तस्य
राष्ट्रो येन वाराणसेयो वेष्टितो नाम लिखित्वा तं भूर्जं काण्डे परिवेष्टित्वा भूर्जे
१५ सुगहं कृत्वा वाराणसीं चित्रं ॥ सो काण्डो तस्य राष्ट्रो पादमूले स्थित्वा पाद-
फलकं खण्डवल्लीकृतं । सो राजा तस्य पुरुषस्य च विष्कृतो । अहो उत्साहो
यं मुष्टिसंभवो च यच्च नाम वाराणस्यां स्थितेन काण्डं चित्रं । इमं एवं दूरमा-
गतो मम पादमूले फलके निपतितो इत्यं तेन अहं न हृतो ॥ तेन राज्ञा ततः का-
ण्डातो मुंचित्वा तं भूर्जं वाचितं तच्च च भूर्जे एवं लिखितं ॥

१. BG "rahōṁ mayā(C 'yo) cira-pravṣṭa śākiyamuṣṭibhī jñāta ॥ . — ३. C "cira-pravṣṭa-
śākiyamuṣṭibhī dharma". — ४. C bhikṣur bhāga" bātah | B "dharmaṁ" ॥ . — ५. C "mi-
ṣava". — ६. C "kavya sta " graṁ mayā BG "dūro ista" B "pauṁ anyā". — ७. B "p-
ṣṭa ॥ .

८. C "dūpā bhikṣurāḥ bhā". — ७. C "dhvāno nagare" B "yati | mahāba " cakṣyo mayā".
— ८. BG "gītā samā C "yati go kani". — ९. C go kaniya" B so kaniyasaṁ ista" BG
"pauṁ ista" C "kṣapāṁ āgata ॥ .

१०. B "pauṁ ista" C "pauṁ ista" śhita ॥ . — ११. BG "śhita āga". — १२. C āga-
chātā | imo sharna" B "hi imo me para". — १३. B "bhāṁjasaṁ" BG "amim likhiteḥ tasya
rājā" BG "rājasya velhitā tasya nāmaṁ likhite" B "bhāṁja kaṁṭha parā" C "bhāṁja
kaṁṭha pariveṣṭiteḥ saṁraṁ cōdhanam kṛite vāṛṇḍa kṣapāṁ ॥ . — १५. BG so kaṁṭha
tasya".

१६. BG "amim ista". — १७. B "amim ista". — १८. B "amim ista" BG "pauṁ
mi C "amim ista". — १९. B "rājā ista kaṁṭha" B "bhāṁja" १६. C "amim ista" | tasya" B
"bhāṁja amim".

एषो ते तद्विशिष्यायां स्थितो पादकलत्रपट्टयो ।

यदि सि न मरितुषामो चोसक मम राज्यतो ॥

सो दानि मूयस्वा मायया भीतो बन्धो । अहं जानामि वाराणसीती अर्थ शरो आगतो ति । तेनाहं विस्मयं प्राप्नो । अर्थ च तद्विशिष्यायां स्थितेन चित्तो ॥ सो तथैव स्थाने देवशरस्य देवकुलं कृत्वा तं शरं देवकुले प्रतिष्ठापेत्वा पूजामत्कारं कृत्वा सो प्रकान्तो ॥

मगवानाह ॥ स्वात्स्वल् पुनर्भिषवः युष्माकमेवमस्यादस्यः स तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूयि देन तद्विशिष्यायां स्थितेन वाराणसी काण्डं चित्तं । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिषवो तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूयि । तदापि मया दूरं शरो चित्तो एतरहि पि मया शरो दूरं चित्तो ॥

इति श्रीशरचेषणं जातकं समाप्तं ॥

मिषू मगवन्तमाहभुः ॥ अहं भगवता यशोधरा शिल्येन जन्मा ॥ मगवानाह ॥ न मिषवो इदानीं एव मया यशोधरा शिल्येन जन्मा अन्यदापि मया यशोधरा शिल्येन जन्मा ॥ मिषू आहभुः ॥ अन्यदापि मगवन् ॥ मगवानाह ॥ 15 अन्यदापि मिषवः ॥

भूतपूर्वं मिषवो चतीतमध्वावं निषिन्नाया अर्धघोचनं यवकच्छं नाम यामं । तस्य यवकच्छस्य बाह्वेन एकं कर्मारयामं ॥ तर्हि कर्मारयामिकस्य धीता अमरा नाम प्रासादिका दर्शनीया च पण्डिता प्रतिमानमपत्ता च ॥ यवकच्छ-यामिकस्य महीपथो नाम पुत्रो प्रासादिको दर्शनीयो कृतपुण्यो महेशाख्यो । तेन 20 चेचारणं अखन्तेन अमरा कर्मारदारिका दृष्टा भक्तभादाय गच्छन्ती ॥ तां

1. C "pādamāle phalakhayāle kshiptam imam evam dāram āgato | pādamaḥphalakhayāle dāra | yadi" B "kshayāle dāra" . — 2. C "ritam kāmā | aṅkta ma" B "aṅkta ma". — 3. B "traya bhanta bhanta aṅkta" . — 4. C "pādama vāraṇasīnā a " gata" . — 4. B "tenaḥmā" . — 5. C "pādamāle vāraṇasīnā a " gata" . — 6. C "pādamāle vāraṇasīnā a " gata" . — 7. C "ayā anyo sa te" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 8. C "tadāpi mayā dāram gata kshiptam ataraṇasīnā pi mayā gata dāra kshiptam" . — 9. C "pādamāle vāraṇasīnā a " gata" . — 10. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 11. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 12. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 13. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 14. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 15. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 16. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 17. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 18. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 19. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 20. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha". — 21. C "bhāḥ | yena" B "bhāḥ | yena" C "pādamāle | tadāpi mayā" B "pādamāle na kha".

सा दानि कर्मरदारिका भक्तस्य रसकुण्डं पाण्डुराये शटिकाये श्रीकृष्णं वर्षेण
आदाय गच्छति । अथ खलु महीपथो महाप्राज्ञो अमरां कर्मरदारिकां या-
याये अथ्यभाषति ॥

तुयं यमेतं हिमपाण्डुरेण
एवं कुण्डं हरसि जीवनाये ।
पुच्छामि ते अमरे एतमर्थं
कथं तं भक्तं हरसि मनोज्ञे ॥

5

अथ खलु निचवो अमरा कर्मरदारिका महीपथं महाप्राज्ञं यायाये प्रत्यभाषे ॥

.....
..... भक्तं हरामि पादये ॥

10

अथ खलु निचवो महीपथो महाप्राज्ञो अमरां कर्मरदारिकां यायाया प्रत्यभाषे ॥

पिता ते वर्षपिंशत्को नेलायको पितामहो ।
दृश्यमानसि आतीये एवं धारिणि दारिके ॥

महीपथो आह ॥

यस्मिं प्रयुत्ये दुःखिता ते माता भवति दुर्मता ।
ते तं माता य मायते कहिं सो अमरे यतो ॥

15

अथ खलु निचवः अमरा कर्मरदारिका महीपथं महाप्रा[196¹]ज्ञं यायाया
प्रत्यभाषे ॥

यच मुताय असन्ति दग्धो च पुन दह्यति ।

आतिभिर्वधते आतिस्तत्र मर्त्यं पिता यतो ॥

20

1. C "rasakmadapāṇḍurāye" B "kaṇḍapāṇḍu" C "kāye ochantī sarashe", — 2. C "rām
kamāradā" B "karmadā" C "gāthayā aliyabhāṣhe" | . — 4. BC yañi atāñ hīma "pacha-
nnañ kutāñ(C "to") harasī | jhāmāno ppi".

6. C "chāni amare jhāmāntas kāya" B "ce evam artha kāya". — 8. C "amarañ ka-
madrakadārikāñ mahān" BC "gāthayā pra". — 9. BC samāntarāya ca me" B "nami aha
paricuratāra" C "nami | arthāñ parisanaktāra" BC "ka jātā(C "tā") mahā(C "ha") ākhyāñ
tvetāñ(C "dāñ") grāma kaśa(C "shā") bhaktāñ".

11. C "kamāradakadārikāñ". — 12. BC "rahayā(C "tri)tako nāṭhako pītā(C "pīnā)mahā
da". — 13. B darṣanarāhātī jā" BC "dhārakī dā". — 15. BC nmiñ prahū(C "bhā)ste
dah "durmanā ca | .

16. C "te tāñ māyāste tāñ ca māyā" B "māñ te tāñ ca māyā" BC "egate tmbhā
ka". — 17. C "kshaya anarāñ ka" B "karmadāri" C "rikāñ mahān" BC "gāthayā". —
19. C "māto" ca" BC "ca santi dāghā(C "gdho)ca punar da" B "dahyanti | . —
20. C jātāñhāp badhya" B "bhā badhya" C "jātā tāro" C "ganto | .

अथ खलु मिषवो महीपथो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गावया प्रत्यभाषे ॥

कर्मारमस्त्राः खसन्ति खमारं पुन इहति ।

लोहं लोहेन पीडति कर्मारशाखां पिता भतो ॥

मार्गं पृच्छिता आख्याति चेमं अकुटिलं खलु ।

अकष्टवं च भो मद्रे मंसामि यवकच्छकं ॥

अथ खलु मिषवो कर्मारदारिका महीपथं महाप्राज्ञं गावया प्रत्यभाषे ॥

येन सप्ताभिरंसा च हिमलपक्षाया च पादपाः ।

येन अग्नेशि न तेन ब्रजेसि न तेन अग्नेसि ॥

एषो मार्गो यवकच्छकस्य यदि पण्डितो सि जानाहि ॥ अथ खलु मिषवो मही-

पथो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गावया प्रत्यभाषे ॥

यतो यवा कदाख्या च कोविदारा च फुल्लिता ।

वासं मार्गं यहेत्वा न सच्छामि यवकच्छकं ॥

अथ खलु मिषवो अमरा कर्मारदारिका महीपथं महाप्राज्ञं गावया प्रत्यभाषति ॥

गच्छ ब्राह्मण मार्गेण सन्नो तं मयधियसि ।

पितृहि पुत्रा सिध्यन्ति तेषां मासेन भोक्षसि ॥

अथ खलु मिषवो महीपथो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गावया प्रत्यभाषे ॥

गुष्कं रथ्यनं वेणुहि करीरं तव सिध्यति ।

तेषां मासेन भोक्षामि एय मंसामि वो मुहं ॥

1. B "shala mahā" khaṁ gāthāya". — 2. B karmāratādikā amā" C "ravastā ca amā" BC "pamā dahyati" . — 3. C "hamā karmāratādikā pi" B "na pīteti karmāratādikā" BC "pato mā". — 4. B mārga pī" BC "chādhāyā" C "akutīlānā pīya" B "lāni" . — 5. C akāshakānā" B akāshakānā" BC "lāni ca no lāni" B "gāthāpi ya" C "mā yaksha".

6. BC "gāthāya". — 7. BC "ca doguṣava" C "pājā". — 8. B yāna apāna "amā" . — 9. C "karmāratādikānā gāthāya pī" B "gāthāya pī".

11. C pāto pātā "kādhāya ca ko" A "kā kadhāya ca ko" B "kā-kā. dhāya ca kadhāya" B "kādhāya" C "kādhāya". — 12. B yāna mārga pī" C "yavachakānā" . — 13. C "karmāratādikā". — 14. C "hamā lāni". — 15. B pīteti" C "siddhyanti" B "ati" .

16. E "shala mahā" karmāratādikā". — 17. BC gāthādhānā ya" B "vegādhā karmāratā" C "vegādhā karmāratā". — 18. BC "māsa hā" B "karmādhā" .

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका महीपथं महाप्राज्ञं वाचया प्रत्यभाषति ॥

वस ब्राह्मण मो गृहे यच्चो यमच मेधति ।

माता मे देवराज्येन महायज्ञं यजिष्यति ॥

अथ खलु भिक्षवो महीपथो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां वाचया प्रत्यभाषति ॥

मातु ते देवराज्यं यं यजितं यजिष्यति ।

तं यज्ञमनुमेष्यामि एष मंसामि ते गृहे ॥

अथ खलु भिक्षवो महीपथो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां मातापितृणां सकाशात्तौ मार्याथं याचयति ॥ ते अमराथे मातापितरा आहंसु ॥ न वयं दारिकामकर्मारस्य ददास ॥

महीपथो च भिक्षवो महाप्राज्ञो सर्वशिल्पोहि अभिज्ञो । तस्य भवति ॥ किं कर्मारणां सर्वचूर्णकर्म । सूचीयो । कर्मारो यो शक्नोति सूचीं पि कर्तुं सो आचरियो ॥ महीपथेन कोश[१३७]मधिष्ठा सूची कृता एव च कोशके सप्त सूचीयो प्रविष्यन्ति । ते सर्वे अष्ट सूचीयो एवा सूची भवन्ति । सापि एका अष्ट सूचीयो भवति ॥ महीपथो तां सूचीमादाय तं कर्मारयामं गतो विक्रिणितुं ॥ कर्मार-
यामिकस्य पचा गत्वा घोषेति ॥ सूचीं विक्रेया यस्य कार्यं स किणातु ॥

निष्कटुकच्छा मुहता तीक्ष्णाय वट्टयासिका ।

सूचीं कर्मारयामसि विक्रीणामि विक्रीथ मे ॥

१. B "lu bhāvo a" G "elikkā mahā", — २. B "sa mahā gūha" G "sa māgūha jājā" B "jūa tra yatra lha". — ३. B māhā mā de" G māhā de" lājajam jaji" B "yaji-shyati"] . — ४. G "mahādhā" G "yakhāha"] .

५. C māhāra te de" B māra te de" C "ya ajātita yajishyati" B "ya ajātita yajishyati"] . — ६. G "yājāra ma". — ७. B "rithā yajiyoti" G "rithā yajiyoti"] . — ८. B "tadā mahā na ya" G "tadā mahā"] . — ९. BC "dārikāna āka" G "dārikāna"] .

१०. B "shodhaya hā" C "shodhā ca bhikkhava mahā" B "hā hā" B "jūa māya". — ११. C "karmārajanā sarva cārajanā karmā"] . — १२. BC "sūciyo ka". — १३. B "karmāra na ya" C "karmāra na ya" pī karmā na āraja] B "rithā nā āraja"] . — १४. B "dāra karmārajanā" B "pārajanā" B "pārajanā"] . — १५. G "sarva a sūci" B "sūci a sūci" BC "bhāra"] . — १६. C "a pī akā" B "ako a" BC "sūciyo" (C "va) akā sūci hā". — १७. C "vikrīṇitā"] . — १८. G "ya samantā gata" B "ya samantā gata"] .

१९. C "sūci vikrīṇitā gata" B "ryā sūci"] . — २०. B "nikkajāka sūci" G "nikkajāka sūci" B "tā māyā" G "tā māyā"] . — २१. C "sūci karmārajanā" B "karmārajanā" C "karmārajanā"] .

सा दारिका महीपथं शब्दं युता निर्धायिता । सा महीपथं शायया अध-
भायि ॥

अथ शक्तीयो क्रियन्ति नाराया अथ तोमरा ।

इहेव तानि क्रियन्ति सूचीयो वडिग्रानि च ॥

उत्तको सि पुश्य अधयामि विचित्तको ।

यो त्वं कर्मरघामसि सूची क्रियितुमिच्छसि ॥

अथ खलु महीपथो महाप्राज्ञो अमरा कर्मरदारिकां शायया प्रायभायि ॥

सूची कर्मरघामसि विक्षेत्तया प्रजायता ।

आचार्या एव जानन्ति कर्म मुकरदुस्करं ॥

सचेत्ते भद्रे जानेया पिता सूची मया कृता ।

स्वयं य मे प्रवरिया प्रत्तं ते च पितु वरं ॥

अथ खलु भिषवो अमरा कर्मरदारिका पितरं शायया अधभायति ॥

इमं तात निग्रामेहि शिल्पको यथ भायति ।

कर्मरपुत्रो निपुणो कुशलो सूचिकारको ॥

10 अथ खलु भिषवो अमराय कर्मरधीताय पिता तां सूचिं दृष्ट्वा विस्मयमापन्नो ॥
सो तां धीतरमादाय महीपथं महाप्राज्ञं शायया अधभायति ॥

य मे युता वा कृष्टा वा सूची एतादृशा मया ।

तुष्टो सि एतेन कर्मण इमां कन्यां ददामि ते ॥

१. C "houshaya ga" BC "reddhavitāṁ" | . — 3. BC ahaṁ (akti)C "ki)yo kriyanti nā-
rāya" (B "caya |) aha tomm". — 4. C "haivaṁ tē" B "va kriyanti" C "cīyo catrisamūni
ca unna". — 5. B uttamako" B "victakāyo | tvaṁ" 4. "victakāyo | . — 6. C tvaṁ ka-
rmaragghasamānāni vāci kotum i" B "ei kotum i".

7. C "pājāhā a" bhāhāṁ sū". — 8. C "prajāmatā" | . — 9. B "evaṁ jā" rmaṁ su-
natadulakaraṁ | C "rmaṁ sūnatadulakaraṁ | . — 10. C sacat tumivānā jāneya pūṇā
ad" B "i te vadhā jā" B "kritā" | .

11. B mayā ca me" C tvaṁ ca me" BC "pamāratā pañca te ca" C "pitum va". —
12. C "marchā ka" rikāṁ pi" bhābe | . — 13. C imā tū nānāyāṁ 6". — 15. C "dhā-
lāyo shītaṁ | tūṁ adā dī" B "pitā tū vāciṁ".

16. C "tūṁ dhūlā" "pājāhā gā". — 17. BC "pūṇāṁ vā dīpāṁ vā sū" B "tūṁ dīpāṁ
mayā | C "tūṁ dīpāṁ mayā | . — 18. BC tūṁ vāciṁ a" C "dīpāṁ yāṁ | .

भगवानाह ॥ स्वात्स्वन् पुनर्मिषवः युष्माकमेव अस्मादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन महीषधी महाप्राची । न खल्वेव द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो मिषवः तेन कालेन तेन समयेन महीषधी नाम अभूषि ॥ स्वात्स्वन् पुनः मिषवो युष्माकमेवमस्मादन्यस्य तेन कालेन तेन समयेन कर्मारणामिको अभूषि । न खल्वेतदेव द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष मिषवः महानामशाको तेन कालेन तेन समयेन सो कर्मारणामिको अभूषि ॥ स्वात्स्वन् पुनर्मिषवयुष्माकमेवमस्मादन्या सा तेन कालेन तेन समयेन अमरा नाम कर्मारणामिकधीता अभूषि । न खल्वेतदेव द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा मिषवो यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन कर्मारधीता अभूषि ॥ तदापि एषा मया शिलेन लब्धा एतरहिं पि मया शिलेन लब्धा ॥

10

सनाप्तं अमराये कर्मारधीताये जातकं ॥

मिचू भगवन्महाहन्तुः ॥ [१२७^१] वीर्येण भगवता यशोधरा लब्धा ॥ भगवानाह ॥ न मिषवो एतरहिं एव मया यशोधरा वीर्येण लब्धा अन्यदापि मया एषा वीर्येण लब्धा ॥ मिचू भगवन्महाहन्तुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि मिषवः ॥

15

भूतपूर्वं मिषवः अतीतमध्याने वारवाजिनगरे ब्राह्मणः त्रयाणां वेदानां पारयो सनिधेच्छकेठभानां इतिहासपंचमानां अक्षरपदवाक्यरखे कुशलो सो यं आचार्यो ब्राह्मणवेदेषु पंच भाणवक्यतानि वेदां मन्त्रां पाचयति ॥ तस्य दानि ब्राह्मणस्य शिरिर्नाम धीता प्रासादिका दर्शनीया परमाये शुभाये वर्णपुष्करताये समन्वा-

१. C "śhmākāñ ovam s" B "śhmākāñ ovam s" C "samayena amara karmaragranmika abhūṣi | tat ka" (L 5, jagre's "yena sē karmā", L 6) B "jīho na kha". — 2. C "tena tena samahantadho nāma mahāyājñah bhūṣi | . — 3. BC "śhmākāñ eva" C "d anyah so tena kē "yena amara karmā" B "yena amara nāma karmā" BC "grāmakullāḥ abhūṣi na kha". — 5. C "tāḥ | sūhā sē" (L 8). — 5. C "kshavo mahā "yena sē karmaragranmika abhūṣi | tat kasya hatoh | so tena kālena tena samayena mahau" (L 9, jagre's tat kasya hatoh, L 5).

6. B "d anyah so tena kē "shi na kha". — 8. B sūhā so bhī" BC "bhūṣi(C "shi |) na khalvatad evaṁ drakhyamāḥ | . — 9. C tat kasya hatoh | tadā "śhā mayē gīpema labhāḥ etā".

11. C tū gīṣvabhāṣastuvadāna amaraḥ karmaragranmika kām samāptam | . — 12. C bhī-khu bhā "hatoh | . — 13. C "jēḥḥ | . — 13. C "evāṁ mayē yajñadhā vīryaḥ labhāḥ | B "bhāḥ bhī". — 14. C bhīkshu bhā "hatoh | . — 15. C "kshavo bhū" B "kshavo bhū".

16. C "kshavo atī "ne vācārāṇagare brāhmanā ita" C "samighagāḥ "pale wayam amara brā" B "pale wayam abalo brā". — 18. C "gīṣvā nāma" C "śhkatāya samāptagāte | B śhkaratāya so".

मता ॥ तस्मैदानि ब्राह्मणस्य समुद्रपटुने यच्च कारयन्तेन याज्येन तस्य उपाध्या-
यस्य प्रेषितं । स्यैव धान्येन खंविदा प्रेषेहि अर्घमात्रं ते दास्यामि ॥ सो तेषां
पंधानां षट्कशतानामाह ॥ को वो च उत्सहति समुद्रपटुनं गन्तुं अमुकस्य सार्ध-
बाहस्य मूलं । यो ममिष्यति तस्य शिरिकां माणविकां दास्यामि ॥ तत्र माण-
5 वको पण्डितो च उत्सानवन्तो च वीरियवन्तो च । तस्य तर्हि शिरिये अधिमात्रं
प्रेमं । सो उत्सहितो उपाध्याय आहं ममिष्यामि ॥ सो तेन उपाध्यायेन जितं
दत्त्वा यानपात्रमहहिय विसर्जितो ॥

सो अनुपूर्वेण समुद्रपटुनं गतः । तेन तं जितं तस्य सार्धबाहस्य उपगमितं ॥
तेन सार्धबाहेन तमुपाध्यायस्य जितं वाचेत्वा रत्नानि च हिरण्यमुक्तां दत्त्वा विस-
10 र्जितो ॥ सो ततो पि समुद्रपटुनातो यत्र काले यानपात्रे पारवालं प्रस्थितो सो
तेन यानपात्रेण अनुपूर्वेण पारवालं आगतो । सो दानि ततः यानपात्रातो प्रति-
नायं आहहिष्यतीति । संमर्दे च समाने सा पोटलिका समुद्रे पतिता ॥ तस्य
माणवस्य भवति । इयं मया ईदृशीन यज्ञेन समुद्रपटुनातो आनेत्वा इह प्रतिनायं
आहहन्तेन समुद्रे पतिता ति । को यत्र उपायो भवेय येन एतं धनं लभेयं । ना-
15 स्ति अम्भो उपायो वाच्य एतं समुद्रं उत्सिद्यामि ॥ सो नोहवयसं तत्तत्कं आदाय
समुद्रकूलमानतः । सो समुद्रकूले वज्रकं निक्षिपित्वा कक्षां वन्धति । समुद्रदे-
यता च ब्राह्मणवेषेण उपसंक्रमित्वा आहन्तुः ॥ किमिदं ॥ माणव आह ॥ उ-

१. C "drupattane yajñakālāni tena yajñena tasya u" B "tane yajña tena yā yajñena tasya
a" BG "shītāni sva". — २. B "kāśivid id pre" C "id id pramochi" BG "mātrāni te". —
३. BC "ababhi sa" B "anudropatya" C "drupattanam" BG "mātrāni ya sa". — ४. BC
"shyati | te" B "śrīkālāni" C "śrīkālāni". — ५. C "yajña kālānāvanto ca tasya" B "āto ca
ta". — ६. C "śirīya a" B "adhiśāntāni pramāni so u" C "pramāni".

७. C "saktahito". — ८. C "trana drūhiya vi". — ९. C "drupattanam gata". — १०. C
tena khañi tasya". — ११. C "hena upā" khañi vedhatvā sa" B "khañi vedhatvā sa" C "ai
sa hira" BG "sajjītañi |". — १२. BC "drupattanāto yatra kālena yānapātra vāravāñi" C
"yāñi" pre" C "so tena yānapātra vāravāñi prastūto | so tena yānapātra vāravāñi
āgato |".

१३. C "tata yā". — १४. B "sammāda ca sarasānāni so pottalika" L "sammādhā ca sar-
sānāni āmpottalika" C "sammāda (?) ca sarasānāni sī yottalika samu" ōthi B "tata tasya".
— १५. C "parakasya dha". — १६. BC "māni mayā" BG "rahante samu" ōthi |. —
१७. C "ko aya upāyo bhavanti yena" B "bhavayanti | yena" BG "bhavayanti ad". — १८. B "nā-
sti | a" C "na cāni sammāni utacini | B "amācini |". — १९. C "havaradīhakañi te"
gato samu" B "gatah co sa".

२०. C "mudra ato vādha" B "kulo todha". — २१. C "devadāni ca brā". — २२. BC
"ta khañi" C "dāni |" brā". — २३. BC "brāhmaṇa dha |". — २४. B "nācāni" C "nā-
cāni ma".

आस्ताहि अस्माकं वयं अपि अनु-
 दास्याम मापय विहन्यमानः ॥
 मयी नम देवते अच नष्टो
 सो इ गवेषामि महासमुद्रे ।
 5 आर्यं वृपित्वाण मयि जनेयं
 तस्माद्वसुक्तिं वि महासमुद्रं ॥
 बह्वि बालानि चरन्ति लोके
 अर्थे च धर्मेषु च विप्रमूढा ।
 तुवं पि भो परमबुद्धि माणव
 10 यं दुर्लभं लोकि तुवं गवेषामि ॥
 अशीति पूमा चतुरो च वारिणो
 निर्याति यस्यापि न तेन ज्ञायति ।
 हेष्टा च तोयसा अनन्तपाणी
 कथं तुवं उत्सहसे वपेतुं ॥
 15 उपेन्ति यच बहवो स्रवन्ति यो
 वृष्टिं अनन्ता प्रपतन्ति सागरो ।
 आवासमूतो च महर्दिकाणां
 कथं तु उत्सर्धति धर्मशास्त्रं ॥
 यस्त्वं अकर्म कुरुषे दुर्बुद्धिः
 सखिन्नमात्रो न विरेण भेषसि ।
 तडागमात्रं न प्रमोसि शोषितुं
 20 न एव तुल्यं प्रतिष्कृप माणवा ॥

1. B "smaka va" BC "vayam api" B "syāma nopadyahi vi" C "nyatadmo | B "nah manā ma". — 3. B maqi manna de" C maqi maya de" C "nashtam so haṁ gavesyāmi". — 5. BC āpaṁ khipitā" B "arsici ma" C "arsiciṁ ma".

7. C "vāḍvā(?) an 'ni) cara" ka artha na dha "māḍho | B "loke ca dha "māḍho | . — 9. B bhavaṁ" C tavaṁ vi bho pa" parah yaṁ dālabbhaṁ loka bhavaṁ gava" B "loki bhavaṁ ga".

11. B mli pāga ca" C aṣṭi pṇāgava catu" BC "tara ca tā" C "ryāḍhi paṣyā" B "ryāḍi(ṇa "pi?) ya" C "yaṁ ha". — 13. C hastavathirya ana" B haṣṭava to" pāsi katham bhavaṁ" C "thaṁ ca tvaṁ tvaṁ u" B "khipitāṁ | . — 15. C "ro crava" abhi nantā ca pa".

17. BC "sāhātā(B "id) ma" C "katham ca ulahati dha" B "dhamapāstrāṁ | . — 19. B "akaraṇa ka" C "bhavaṁ tvaṁ | .

21. BC bāḍgrasāṁ tvaṁ" C "tvaṁ na bhavi cōdhitāṁ" BC "rūpa mā" C "parah | .

यं वोदयित्वा परिभाषि देवते
तत्तार्थं पञ्चामि ते हितसागरं ।
श्रोतं न खनेय न मूलमुद्धरेत्
न त्वन्तरं यस्तु न पारमुद्धरेत् ॥
नाहं कुशीदो स्वमणिं त्वजेयं
धनं हरित्वाहं शमेयं वीर्यं ।
करोन्तु भूता वचनं ममेह
तथा भजेयं न तथा भजेयं ।
ऊताग्रनं प्रज्वलितं न संगमे
सचन्द्रतारां परिवर्तये मही ॥
[सा देवता तत्र विचिन्तयन्ति]
दातव्यं मे तं मणिं मातृवस्तु
यथा न एषो वपये समुद्रं ।
एषो च वृक्षान् मणिं प्रणीतं
गच्छे मातृव सिद्धयानपाचो ॥

5

10

15

सर्वं वीर्यवान्साधु कुशीदो दुःखं जीवति ।
सो यं वीर्यप्रभावेन धनमादाय गच्छति ॥
पूर्वेनिवासं भगवान्पूर्वजातिभनुष्करम् ।
जातकमिदमाख्यासि श्लाघा मिषुशमन्तिजे ॥
ते स्तुभ्या तानि धातूनि तानि आद्यतनानि च ।
आत्मानं च अधिकृत्य भगवान्भर्म्यं जाकरे ॥

20

1. B yan me coda* C yañ vādayitvā pa* B *vate etam artham parjise śigarañ cchinnañ
cro* C *vate evañ ca tārārtha prajñe na śigarañ | cchinnañ ca cro*. — 3. C grolañ ca
na tañ tvañ evañ yasya mūrā samādhareya | na cātura yaqa* B grolañ na tañ khane*
dāhare | na tvantare yaqa* C *taronāhañ* B *taron nāhañ*. — 5. B *ślo māñiñ* C
ślo ca na māñiñ BG *jyañ | dha* B *mañ hārayitvāhañ* C *citra aham eva vīryañ
ka* B *ryañ ka*.

7. C *camañ samārañ tañ pī bhāgyañ tathā bhābhāgyañ ha* B *mha | tañ bha-
gyañ na ta * yañ tathā ha*. — 9. C bāhamañ pre* C *māna(ra)yo saca* BG *ndra-
lāra pari* C *mahāñ. — 11. BG sū dharā tatra vīratyañ(C *panti) dhañ C *tavya etam
mapi* C *lā na cañho kshapaya samudrañ a*. — 14. C eha ca vāya māño panīañ*
B eha te bāhava māñi panīañ* C *gacha tre māñ* B *gachāni hi tvañ māñava siddhāyātra.

16. B *vīryañ vā sū* C *vīryañ vā sūhañ ka* BG *dubha jī*. — 17. BG yaqa vī-
ryañ prabhā*. — 18. BG *nāha bha* C *gachā pāra* B *anarañ | . — 20. B *tāni
lāni nyāyāntāni ca || C *tāni tūyānyatāni ca | .

21. B āmāñāñ ca* C āmānam sūhikītya bha* BG *vā etam a* C *kare | .

श्वरो ॥ तस्य सुधनुर्नाम कुमारो एकपुत्रो प्रासादिको दर्शनीयो रूपवाङ्मृतपुष्पो
महेशाख्यो मुणवात्मातृष्टो पितृष्टो पित्रा मुवाङ्गना सुवराख्ये प्रतिष्ठापितो ॥ सो
अमात्येहि सार्धं तानि पैतृकाणि नगरसहस्राणि परिपालेति ॥ राजा मुवाङ्गः
राजकुल्यतो ओधुतमारो राजकुले उपरिप्रासादवरगतो निवृत्तो आसति । तस्य
दाणि राज्ञो मुवाङ्गस्य आसन्नराजा मुचन्द्रिमो नाम वधख्यो सन्निकृष्टो सिंहपुरे ५
नगरे राज्यं कारयति कृतपुष्पो महेशाख्यो महाबली महाकोशो महाबाहो ॥
तस्य दाणि राज्ञो मुचन्द्रिमस्य [१३०] महायज्ञो प्रागुपस्थितो । सर्वभूतेहि यज्ञं
यजिष्यामि । तेन यत्तका विजितवासिनो मुच्यकाः तेषामाशक्तौ दिवा । सर्वभूतेहि
यज्ञं यजिष्यामि । ये ते स्खलचराः प्राणा अपदा वा हिपदा वा चतुर्पदा वा
वज्रपदा वा तानि सर्वाणि प्राणकज्रातीनि समानेव ॥ निषादा पि उद्दिष्टाः ॥ १०
ये केचिज्जलचरा प्राणाः तेन उपस्यपेय सर्वभूतेहि यज्ञं यजिष्यामि ॥

मनसा देवानां वचसा पार्ष्विवाणां ।

नचिरेणाद्यानां कर्मणा दरिद्राणांमिति ॥

राज्ञो वचनमावेण मुच्यकेहि च निषादेहि च जलचरा च स्खलचरा च प्राणकजा-
तीयो समानीता महं च वाटं मपित्वा तत्र तानि स्खलचराणि प्राणकजातीनि १५
उपस्यद्वानि । यानि पि जलचराणि तानि समानेत्वा पुष्करिणीयं ओषत्तानि ।
किन्नरीवर्जितं सर्वप्राणकजातीयो समानीताः ॥

अथ खलु राज्ञो मुचन्द्रिमस्य यं कालं यज्ञवाटो सर्वोपकरणेहि सज्जीकृतो
ततो शीर्षन्तातो आहतवस्त्रनिवस्त्रो उपरिप्रासादवरगतो न्यपुण्यधूपैरर्चनं कृत्वा
चतुर्दिग्मञ्जलिं प्रणमित्वा येन नमस्तः पुरस्तिमदक्षिणपश्चिमोत्तराये दिशये २०

१. B "aja dhanur na" C "r nama rājakanthro a" pārijño pītā subh" B "shijhāpito sa a".
— २. C "kani gurao" B "pārisāletti" | — ३. C "tyatāni odhri" BC "pārisāle rura". —
४. C "asano rājā sa" BC "yati | kri" sāhano taya".

७. BC "jāni yājñahyāni tena". — ८. C "itakāni vi" BC "bāhahāy | te" C "bāhahāni
ā" BC "nāni dinnā sura". — ९. B "jāhyāni" | — १०. C "pārisāni a" B "pārisā apādā dvā
dvā" C "dvipādā vā bāho" B "tāni sāvajñāpādā". — १०. B "nīpādāpā" C "nīpādāni a" BC
"āhāy ye ko".

११. BC "gāh tena upa" C "āhāpōtha | sa". — १२. B "devānāni sa sī pā" BC "rāhānāni
māni". — १३. C "drāghāni itā" | — १४. C "bāhahāni sa jō" nīā umhāni sa vātāni āpāhā"
B "mahābhāhānāni nāpāhā" B "pārisāhāni" C "jāhāni a".

१६. B "jāni pī" C "māhāni B "dāhāni ki". — १७. C "surva prā". — १८. B "rājñah
sa" C "dinnā yāni" BC "yājñasāni sa" C "krihā | tato" B "krihā | tato" C "gama nīpādāni
prā" vāni pā" BC "nāni dāhāni" B "nāni dāhāni" C "āhāhāni mahārdhāni mahānā-
hāni sa".

देवकन्यानां नामकन्यानां ॥ अपि चाह ॥ न एतं देवकन्यानां गीतशब्दं न नाम-
कन्यानां कित्तरीणां एतं गीतशब्दं ॥ सो दाभि तमृधिं पृच्छति ॥ भगवन् इमं गी-
तशब्दं श्रुयते न च दृश्यते । कश्चिं वा गायति ॥ अपि चाह ॥ इमस्य आश-
मस्य उत्तरे पाशे महापद्मिनी तर्हि सर्वातुंकानि सर्वकालिकानि उत्पन्नकुमुदपद्म-
पुष्परीकसौगन्धिकानि । तत्र कैलासातो पर्वतातो दुमस्य कित्तरराशो मनोहरा 5
नाम धीता वज्रहि कित्तेहि कित्तरीहि च परिवृता एतां पद्मिनीं कीर्त्तायमान-
वति ॥ सो पण्डितो लुब्धको तमृधिं उपायेन पृच्छति ॥ चाह ॥ भगवं पुत्री-
यति अस्मि केचित् मनुष्या कित्तरीहि सार्धं कीदृशं परिचारेति । अथने मनु-
ष्याणां कित्तरीधो वज्रगता भवति ॥ अपि चाह ॥ सत्यवाक्येन एता वधन्ति न
शक्नोति अन्तरहासितुं ॥ माधुर्येण च अपिहा अस्मन्नाहरित्वा अश्रुमात्रेण 10
आचरितं न जानाति कित्तरीये एतस्य अर्थो ति ॥

सो दाभि लुब्धको तस्य अपिह्य अस्मिन्नादभं कृत्वा तं पद्मसरं गतो यत्र सा दु-
मस्य कित्तरराशो धीता कीदृति ॥ ता दाभि कित्तरीधो गीतकुलं प्रमत्ता जल-
दर्दरेके च तं लुब्धकेन पश्यति । सा च तत्र मनोहरा सर्वप्रधाना रूपेण च खरेण
च । तेन लुब्धकेन अवगापये स्त्रितेन सा मनोहरा सत्यवाक्येन वधा ॥

धीता त्वं कित्तरराजस्य दुमराशो यशस्विनी ।

एतेन सत्यवाक्येन तिष्ठ वदामि कित्तरी ॥

यथा त्वं दुमराजस्य [130] धीता दुमेव राज्ञा संवृता ।

सत्यवचनेन मद्दे मनोहरे मा पदं नष्ट ॥

सा दाभि मनोहरा तेन लुब्धकेन सत्यवाक्येन वधा न शक्नोति अन्तरहासितुं । 20
ते अन्ये हि कित्तरा च कित्तरी च सर्वे समन्तरहिता ॥

1. G. "gñāṇi gñāṇi na nāgakuṇṇā" — 2. B. "na pñā pñā" — 3. BC. bhagavān
īmaṇṇi. — 4. B. kaṇṇi ca gā. — 5. C. "yāni ayya āra" doṇṇaṇi tāhā sarvāṇṇaṇi sa-
vāsāni kālikāni utparakā B. "pñāṇaṇi" kāmī tatra. — 6. BC. "kaṇṇiṇi" C. "māya kiṇ-
nāra" hāni kiṇnarehi kiṇnarehi B. "hāni kiṇnarehi kiṇnarehi" vāta | etāhi C. "vāṇi" | etāhi
pāṇiṇi kri.

7. B. āha lha. — 7. C. bhagavāna gñāṇiṇi B. "kāṇi māna" C. "ai māna" B. "pari-
vāṇi" — 8. G. "mānāṇāṇi" BC. "vāṇiṇi". — 9. C. "etāhi bhāṇiṇi na yānāni a"
B. "kāṇi" | a. — 10. C. "mānāṇāṇi" na āraṇi BC. "pñāṇi ki" ayya mātthi | .

11. C. "gataḥ | ya" B. "gata | ya" C. "mānāṇāṇi". — 12. C. "pāṇiṇi dāḍaḍaḍaḍa"
C. "kāṇi teṇa pāṇiṇi | pñāṇi āha | a" (1. 2) . . . lalāḍaḍaḍa pāṇiṇi | lalāḍaḍa a"
sarvāni pāṇiṇi aḍ ca tatra. — 13. B. "vāṇiṇi ca teṇa". — 15. B. "gñāṇiṇi pāṇiṇi".

16. C. "drumārāṇi yāṇāṇi" | B. "aiṇi" | . — 18. BC. "drumāra rājā drumāra saṇi" B.
"vāṇiṇi ayya". — 19. C. "gñāṇi" | .

21. B. "ai ca kiṇnarehi" C. "mānāṇi" | B. "hāni" | .

सा दानि मनोहरा तेन सुव्यक्तेन सिंहपुरमानीता । तर्हि यज्ञवाटं प्रवेक्षिता ॥
 किल्ली वृद्धा राजा सुचन्द्रिमो महां च जनकायो तस्य सुव्यक्तस्य प्रीतो संवृत्तो ॥
 सुव्यक्तेन विपुनो आच्छादो नव्यो ॥ सा ववा पाण्डेहि आनीता सुचन्द्रिमस्य सिं-
 हपुरं ब्राह्मणपुरं संवृत्तं यज्ञवाटं सममिनीता ॥ राज्ञा सुचन्द्रिमेण यज्ञस्य सम-
 ५ पकरणं सज्जेता राज्ञो सुवाङ्मस्य हस्तिनापुरं दूतो प्रेषितो । सर्वमूतेहि मत्तावधं
 यत्रिषामि आगच्छ । इह चनुमोदाहि ॥ राज्ञा सुवाङ्मना पुत्रो सुधनुकुमारो
 विमर्जितो । गच्छ सिंहपुरं सुचन्द्रिमो राजा यज्ञं यत्रिष्यति तं चनुमोदाहि ॥

सुधनुकुमारो सिंहपुरमागतो चक्ष्यामपि वह्निं राजानं शतानि । सर्वेषां च
 सुधनुकुमारो सर्वप्रधानो रूपेणापि तेजेनापि परिवारेणापि मन्थेनापि ॥ सुधनु-
 १० कुमारो तं यज्ञवाटं प्रविष्टः वह्निं राजानं शतेहि परिवृतो ॥ तेन तत्र यज्ञवाटे
 तानि वह्निं प्राणिसहस्राणि वृष्टानि स्रक्तचरजसचराणि । सापि किल्ली वृद्धा ॥
 यज्ञस्य एव सुधनुस्य कुमारस्य किल्लीये उदारं प्रेमं निपतितं किल्लीये पि सु-
 धनुस्य प्रेमं निपतितं ॥ यद्योक्तं भगवता सूचपदे ॥

पूर्वे वा संनिवासेन प्रत्युत्पन्ने हितेन वा ।

१५ सर्वातं जायते प्रेमं उत्पन्नं वा यद्योदके ॥

एवनेषां परस्परं दर्शनमात्रेण प्रेमं संजातं ॥ सुधनुकुमारो राज्ञो सुचन्द्रिमस्य
 पृच्छति ॥ किम् इमे एतन्ना प्राणसहस्रियो यज्ञवाटे उपवृत्तायो ॥ सो राजा
 आह ॥ एतेहि यज्ञं चत्रिष्यामि एतेन च प्रभूतेन सादनीयभोजनीयेन ॥ कुमारी

११. B so dāni ma "puraṁ a" C "puraṁ mahānagaram dāntā | . — १२. C "anar dāi" B "tasya ca lubdha". — ३१. C "palo chādo". — ३२. C "cātā sātāyā-
 dāhātā yajñavāṛtātā sama" B "samahānātā | . — ३३. B rājā sa" C "drimena yajñāya
 sarvāya upa" B "rapātā sarvā(?)tvā rā" BC "ahita sarva". — ३४. B "yajñātā jayī-
 śrīyāmī".

३५. C samāsa BC "dāhī rā". — ३६. B "rājā sarvāya pūtra" C "dhanakumā" "sajjito B
 "rājā gaccha". — ३७. BC "tāni sarva". — ३८. C "ro sarvaprādātā" B "dāhātā rā" BC "pe-
 nāpi te" B "vāranāpi". — ३९. C "yajñavāṛtātā praviṣṭo ha" B "hāni rā" C "cātāni pa". —
 ४०. C "dāhātāni stha" B "ahātāni | stha".

४१. BC so pē kināratā dāhātā pa". — ४२. BC "evātā sa" B "dhanāya" C "dhanakumā"
 BC "tasya kināratā dāhātā pramātā nipatitātā kinā(C "tātā | kināya)riya pi dhanāya
 (C "tā kināratāya) pra". — ४३. BC "pade pa". — ४४. B "ro vāsanivāṛtāna" C "ro
 vāsanivāṛtāna pra" BC "tāna sa sa". — ४५. B sarvātā tāni jā C sarva tāni jāyante sa sa
 pra".

४६. C "evātā tātāni". — ४७. BC dhanakumā B "rājā sa" cchātā ki". — ४८. B
 kināsa ina" C "hāratā yajñā" BC "dāhātā | . — ४९. BC "ahātāni | " B "dāhātā hā" C
 "dāhātāni hā" BC "jāyante kinā".

मनोहरा किन्नरी मुधनुस्व कुमारस्व अलीना । सर्वं च किन्नरभवनं मनसि न वर्तति मुधनुस्व प्रेमेन ॥ मुधनुस्यापि अन्यः कीडारतीयो मनसि न वर्तति मनोहराये प्रेमेन ॥ राज्ञापि मुचन्द्रिमेन यथा मुधनुवा कुमारेण संदिष्टं तथा निर्वहं यत्तं चनवत् ॥ अनेकानि अमरप्राज्ञाकपगावशीपकमहस्याणि अन्नपानेन सन्त-
 ५ पिताः आच्छादनेहि आच्छादिताः ॥ वृत्ते यज्ञे मुधनुकुमारो मनोहराये सार्धं हस्तिस्कन्धवरगतो महता परिवारेण महता समूहीये महता समुदयेन महता वि-
 मूपाये सिंहपुरातो हस्तिनापुरं गतो ॥

कुमारस्व हस्तिनापुरं प्रविशन्त्य अमरं [131] हस्तिनापुरं अनेकृतं विततवि-
 तानं विचक्षुषपरिशिष्टं ओसत्पट्टदामकलापं सितसंमृष्टं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पाव-
 १० कीर्णं देशदेशेषु नटनर्तकच्छत्रमञ्जपागिस्वर्धावुष्मभूषिता ॥ एवं मुधनुकुमारो म-
 हता समूहीये महता समुदयेन मनोहराये सार्धं हस्तिस्कन्धवरगतो हस्तिनापुरं
 प्रविष्टो ॥ तेन कुमारेण सर्वा राजकन्या ओसुष्टा मनोहराये सार्धं कीडते व ॥
 राज्ञो मुवाञ्जस्व पटीहि नगरसहस्रेहि कार्यसहस्याणि परिहायन्ति अनेकसहस्याणि
 १५ निवर्तन्ति ॥ नैममज्जनपदेहि राजा मुवाञ्ज विज्ञप्तो । महाराज मुधनुकुमारो
 मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो अर्थाद्यानि न समनुज्ञासति राजकार्याणि परिहा-
 यन्ति पटीहि नगरसहस्रेहि अनेकसहस्याणि निवर्तन्ति ॥ राज्ञा मुवाञ्जना मुध-
 नुकुमारो शब्दापितो ॥ पुत्र जानपदा ओरवन्ति । अर्थाद्यानि न समनुज्ञासन्ति
 यथापूर्वं मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो विहरसि विमर्जेहि पुत्र एतां किन्नरीं अनु-

१. G "rā kiñnarī" BG "sindhunasya ku". — १. G "manasī varttati" B "varttati" | mī BG "dhanasya pra". — २. BG "sindhunasya" G "kṛdyānamagīratīṣu manasī varttanti" B "vartta-
 ati" | muno "muna rājā". — ३. G "drimena ya" BG "māndīpīṣṭhāt" | to G "thā nigrahaṇ".
 — ४. B "lādhmakṛipapuranīyukam" C "lādhātā rī" B "dīhāt rī". — ५. BG "sindhano ku"
 G "ndharadagato" BG "mridhī" G "dīhāya mahatā parivāreṇa mahatā samūhīye" B "dāyana
 mahatā vīhāt" C "lādhāyana sīndhapurā" rāṇi gataḥ |.

८. B "aja hastipuram pra" G "nagaram hastinapuram aṣṭi" BG "vyaktapattīdāna" G
 "lāpāṭikānāṣṭīṣṭhī dīhāṣī" lāpāṭi dīhāṣī nāṣṭīṣṭhī dīhāṣī G "aha nāṣṭīṣṭhī" B "janarāṣṭhī"
 ṭī BG "mahatāya" B "pāṭi rājā". — १०. G "dhanasī kuṣṭ" rādīhāt hastināndharadagato"
 B "rādīhāt hastināndham aṣṭīṣṭhī" praviśīṣṭhī |.

१२. B "nara rāja" C "naraṣī rājāṣṭhī aṣṭī" C "sindhā kri" BG "dāto na rājā". —
 १३. B "sindhāṣī" C "archi kāpāṣī aha" BG "pāṭi" (G "nī" |) anye na sahaṣṭīṣṭhī ca-
 rttanti | L "pāṭi aṣṭī ca sahaṣṭīṣṭhī nīvarttanti" |. — १४. C "māhānamagīratīṣu
 māhānamagīratīṣu" | rājā B "ha rīpto mahā". — १५. B "lāpāṣī ya" C "rīṣe praṣṭhī"
 aṣṭīṣṭhīṣu samā B "arhāṣṭhīṣu na samā" BG "kāpāṣī" | aha B "sindhāṣī" mī C "nāpā-
 ṣṭhī" B "nāpāṣṭhīṣu nīva" G "māhānamagīratīṣu nīva".

१६. G "dhanakamā" BG "pāto pa". — १७. BG "pāto jā". — १७. B "arhāṣṭhīṣu" G
 C "aṣṭīṣṭhī" B "pāṣī" | ya BG "āto vīhāṣīṣu nīva" C "aṣṭīṣṭhī" | putra aṣṭīṣṭhī kiñnarīṣu aṣṭīṣṭhī
 BG "aṣṭīṣṭhī gā".

इत्यल्लको नाम शितोद्यो मुक्कपुषो माल्लको नाम । तेहि दृष्टा मनोहरा कि-
न्नरी दूरतो आगच्छन्ती सर्वोन्नकारविमूषिता अपुत्रासुलेपना अभिमानगन्धमात्ता
पुनर्पुनः पृथतोमुषी अथलोक्यन्ती आगच्छन्ती । तेहि मा किन्नरी प्रत्यभिज्ञाता ।
ते क्तांजलिपटा प्रणिधिता पवन्ति ।

३ गच्छन्ति अथलोकेसि अथलोकेनि गच्छन्ति ।
किं भद्रे अथलोकेसि अहिं वा त्वं यमिथसि ॥

मनीषरा आह ॥

उभयं चामिप्रार्थयि . . . त्रिपुण्यनगरं ।
सुधनुं चावलोकेषु निरतिं चाभिप्रार्थये ॥

10 ते दानि सुव्याख्युवा आर्जुनः ॥

सुधनुस्व कुमारस्य कुर्षपचालेषु भारियो ।
ताहि सार्धं रममाणो न सो तम्भं स्मरिष्यति ॥

मनीषाहरा व्यास ॥

आनयिष्याम्यहं सुधनुं प्रेषितेन श्लिष्टेन च ।
कोचिद्ब्रह्म यः मार्तण्डो यश्चे एषो भविष्यति ॥

11

तावे तेषां मुख्यपुत्राणां हस्ते शतसहस्रमुखा च अंगुलिका दिव्या तालीसमाला च । यदि मम पुत्रतो मुधनुकुमारो आमर्क्षेय मम मार्गमाणो रमं अभिज्ञानं दा-
क्ष्य मम वचना अभिवादनं प्रक्षेयाच्च । वक्तव्यो । इतो एवं निवर्ताहि दुर्गमो

1. BG "drishitvā na" B "cchanti surādātāśārabbhāsāhāṭṭā | adbhūto" C "ekitāḥ a" B "amī-
khaugmādhāmāyā" C "pumah pumah pri" khl svalokayante āpa". — A. C "jñāstāḥ B "jñāstā
te kri". — A. B "jalūnīpātā prēti" C "pranīpatāḥ prichanti ara" B "atī āpa". — A. G ava-
lokantī avaloke guchanti kiū" B guchenti avaloke avalekenti pucchati i.

8. C ubhayaṁ abhiprā* BC *rtham(C *ā) kiṁpuruṣa*. — 9. BC madhuraṁ cāva* C *lakṣaṁ niraṁbāṁ nāma nāgava abhiprārthayāt | B *niraṁbāṁ abhiprārthayāt | . — 10. C *pātra bhāṣaṁ | .

17. B *sudhanaya kurāpañcāṣṭha** C *sudhanaya kurāpañcāṣṭhasa nālīya**. — 18. B *so
nālī** C *so tñj alhālī ramaṇāpo tañdhayā smaradhanti | B*smaranti ||*. — 19. C *śhyam
śhañī sudhamā prahitaśaucaññ hana ca karñcid vñi** B **sudhamā prakāhitena amitiṇe
ca karñi**. — 20. B *karñcid vñe mātāñgī vapam eho bha** C **dho ce mātāñgī vapam
eho bha**.

परतरेण समुद्राणां । नियतो मे समुद्राणां विनाभावः ॥ एवं सुखकमुद्राणां
संदिग्धत्वा भनोहुरा यस्यशक्ती पादतमेहि जदकं शतद्रुदी तीर्था ॥

राजा मुवाङ्गना यं कालं जानाति यता मनोहरा इति ततो मुधनुकुमारो आ-
नापितो उत्सर्गे उपविशान्नापितो पितरे पि मातरे पि ॥ मा पुत्रं किञ्चरीमनुस्मरति
विष्णीर्णो ते अन्तःपुरो बहनि कन्यासहस्राणि अपराणि ते आनापिष्यं । ताहि
मार्धं क्रीडाहि रमाहि परिचारेहि किन्तो किञ्चरीचे त्वं मानुयो ॥ राजा कुमारं
चाक्ष्णसयति अमात्या च आणता । कुमारस्स गृहं अलंकारपिष्य ॥ [139']
अन्तःपुरस्य संदिष्टं । मुधु कुमारं अभिरमापिष्य यथा कुमारो मनोहरां न समनु-
स्मरेय ॥ राज्ञो वचनमात्रेण कुमारस्स गृहं यथा दिव्यं विभूतं तथा अलंकृतं
सर्वसंज्ञितं । सप्तसु द्वारशालासु सुचूर्णधटानि स्थापितानि अश्वतानि स्थापितानि
यानि अन्यान्यपि लोकस्य भंगलसंभूतानि सर्वाणि स्थापितानि ॥ ब्राह्मणसहस्रिभ्यो
कुमारस्स द्वारे उपस्थापितानि तथाभ्यो पि जनकाद्यो कुमारं प्रतिपालयन्तो ॥
कुमारो पि पितरा समाश्वासित्वा विशर्जितो । गच्छ गृहं उपसेवेहि स्नाहि वि-
निन्याहि आसक्तमान्भरणी क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि राजकार्याणि च सम-
नश्नासेहि ॥ एवं संदिभित्वा पितरे कुमारो मुधनु विशर्जितः ॥

सो दानि राजकुनातो निर्याला साथे वसनाथेन एकना परिवारकेन भावा-
मुरतेन हस्तिनापुरातो नगरातो निर्याला येन हिमवतपर्वतराजा तेन प्रकृती
मनोहराये अर्थाये ॥ कुमारस्व तानि पैतृकाणि पश्चिमनगरसहस्राणि स्वीतानि

1. C "nigoro" tas jama manu "bluro" | B "lo me nasya-mahabhasa" waiñ, — 2. B "lā-māñ sañ" BC "druasādhilayāñ rājāñ", — 3. B "hinañ yaiñ kā" rāñ | tato C "tatañ sañ" B "ānāyito atāññe n" BC "tatañ pā mā pañ", — 4. C "anaro pi anasaro pa hi viñāyāñ atāññe" BC "anāyito atāññe" BC "hāñ kāmāññe" C "rām te anāñ" E "rāj te anāñ", — 5. BC tohi mā C "ānāññe kē" B "parāññe kāmāññe" j taññ BC "anāññe kāmāññe".

6. BG rāja kumārān vā(C *ad)roṣati s * gaitā ku*. — 7. B *laññābhāge antah' G *laññābhāge. — 8*. C *hparasyāpi sūn' BG *saññābhāge an*. — 8*. BG *petha | yathā*. — 9. C *dīryavimā * kṛtān | antahparikṣāpī ānasaṁ ālāṅkṛtān ānasaṁ ālāṅkṛtān B *jñānān sapā*. — 10. B *dullāṅgā' C *cūḍān saṁvāṅgānānān āhāpīṇān yān āhāpīṇān āhāpīṇān āhāpīṇān B *jñān āhāpīṇān āhāpīṇān C *kāya mūḍgānānānān āhāpīṇān B *gāḥmānān āhāpīṇān * āhāpīṇān.

11. BC *pitāni || tathā C *tāhaya pā janakāya ku *tipharayanto B *ato ku. — 13. BC *ro-pa pāsarāṇa samā C *māsarāni vha B *māsarānta janapita ga. — 13. BC *hañ || vā-
seva C *kāmāyāhikarape C *rājakāryāni ca sa B *caoti ||. — 15. B *mūthana vha C
*pito ||.

14. C. "parivāṛakena bhā" C. "himsarām parva". — 18. B "śaśabhiṃ na" C. "śaśabhiṃ na"
 "śaśabhiṃ na" B "śaśabhiṃ na".

सनिममजनपदानि विशीर्णं च अन्तापुरं मनसि न वर्तति । मनोहरामिव क्षिप्रं
शोचति समनुसरति ॥

राज्यं राजपरिदेववीरगकालेन तनदा सर्वं ।
अपविश्विद्यान प्रक्रमि अधीतमलिनं पटं मृदा ॥
अनुरक्तमक्तिमाव चैकं परिचारकं गृहेस्वान् ।
पर्वतराजानिमुखो नो हिमवतमग्निप्रसरंति ॥
अचिरेण गतो मुधनू हिमवतं रन्वपर्वतमितम् ।
तवाद्वाशि जुब्धकी उष्णलव मातृकं चैव ॥
पञ्चति च गतहृन्दी मुचिविमलस्त्रटिकविकाशां सततं ।

मुना मुशीतनतोया प्रस्रब्धमाना मुदुतखण्डमुजाता ।
सा शङ्खला प्रमुञ्चिता वहन्ति अवीहियो शतद्रु ॥
मुधनू उवाच कांचिजुब्धका ज्ञागां अमुद्रानुलेपनां ।
नारीं अमिलामन्यमाकां विक्रमन्ति अपञ्चय ॥
अवोच जुब्धकपुत्रा वादशी त्वं मृच्छसि सा इतो चिरं ।
उत्तीर्य नदीं गता सा इमेन कालेन हिमवतं ॥
प्रचावर्तं हि ताये मुधनुर्नामिन् पुठतो मद्यं ।

१. C "m evaṁ ki" B "muni pa". — ३. B rājavidhavarikahagena kālō C rājāni vidhava-
sivakahagena kālena taṁ tadā BC "sarvāni pa". — ४. B "krantā | adhaui" C apari-
jñatītyāna prakrami | adhauiamuliniṁ pa B "adhauiamuliniṁ pa" hya mna. — ५. BC
"bhūvati es ekāni pa" C "pūrvidevakaṁ gṛhītvāna B "tāna parva".

६. BC "kha hūna". — ७. C "na puṣṭā ābhūvantaṁ nāpṛa" (p. १०६, ५; je complais
se C par M) B "sūdhana hi" M "dhanakamhāni hi" evaṁ bhūmāni B "māni sāra".
— ८. BM "dārgāsi lūdhako n" M "utpālakaṁ mārakaṁ mīnaṁ B "ppālaka satakaṁ ca"
BM "cava(M "vān) mūha" (B et M placuit ut la strophe des lignes १३-१४). — ९. BM "a-
māni mūha(M "dān) ca" kagāni viprasantaṁ mātāni | gūha".

११. BM gūhama "tāya sūdhā" B "māni sāra" BM "sūdhā sūdhā(M "dān) pa". —
१२. BM sūdhā(M "dān) pa" B "hā vāha" M "hā vāhāni akahāya pa" B "vāhāni akahāya
satkāṁ dāra" (1. १५) M "satkāni mūha dāra" (1. १६). — १३. B sūdhāna dve lūdhā-
kaputāni upāni kāmāni M sūdhānakamāni dve lūdhākaputāni upāni | kāmāni BM "lūdhāka
sūdhāni akahāni B "adā) nūpāna(M "ad) nāni āni". — १४. BM nāni āni M "hāgāni-
dhāmāni abhīkama" B "mūha vi" BM "māni upāyāni | paṇa". — १५. M "putre
yāni tāni B "āni | so ita cira satkāni mūha | gūha" M "ad yito cira satkāni mūha
mūha".

१६. BM "māni tāni pa". — १७. M pūrvidevā B "tāni | hi" M "dhanā kamāni nāpāni
pūrvidevā B "hāni yāni".

मनोहराणि नानावर्णानि वरकुसुमानि शोणमयानानि आवन्धमाना गच्छन्ति ॥
ते दानि कुसुमानि पक्का वृद्धा अमुगच्छन्ति । इह विप्रमित्वा ज्ञाना इतो गता ॥
इह मुहूर्तमात्रेण अयमस्या मुष्पतिकरं इह कृतानि शुभमालानि निर्मात्यकानि चास्या
वरकुसुमकर्णपूरधारिणीये देशेदेशे पश्यन्ति जानन्ति इतो गता ज्ञाना एवमेव न-

३ पञ्चन्ति । आग्नेरह्वाणि ज्ञानाप्रकाराणि पञ्चे पतितानि पञ्चन्ति वनघ्रात्रेषु लपानि पञ्चन्ति चन्वानि च चिद्भानि पञ्चन्ति ॥ यथाधवा च हिमवन्तं जनुप्रविशन्ति तथातथा बह्वि रत्नरत्नानि पञ्चन्ति ॥ सुवर्णभूमानि पर्वतानि पञ्चन्ति रूप्यभूमानि पञ्चन्ति लोहकाराणि पञ्चन्ति ताम्रकाराणि पञ्चन्ति चारकूटकाराणि पञ्चन्ति यशदभूमानि पञ्चन्ति अञ्जनपर्वतानि पञ्चन्ति मनश्चिन्तपर्वतानि पञ्चन्ति ।
१० किन्नरमनुमानि कीडनानि पञ्चन्ति । चन्वानि बह्वि आश्वघातुतशतानि पञ्चन्ति । देशेदेशे किन्नरीगीतशब्दानि श्रुत्वन्ति सिंहनादशब्दानि च श्रुत्वन्ति शार्ङ्गजना[३३]दशब्दानि च श्रुत्वन्ति । अज्जमल्लनादानि च श्रुत्वन्ति । मृगशतानि च नाभायर्णानि श्रुत्वन्ति । यवराजसदृशानि च श्रुत्वन्ति । पिशाचकुम्भाण्डरुशतानि श्रुत्वन्ति ॥ नानाप्रकाराणि च औषधीसहस्राणि पञ्चन्ति विद्याधराणि च पञ्चन्ति ॥

तेहि गच्छन्तेहि काशपस्य ज्ञपित्त आयुमे इहं दण्डमूलपत्रपुष्पफलोपेतं वृषम-
हसमन्तं पानीयसंपन्नं च । ते दानि तर्हि आयुमे प्रविष्टाः पञ्चानि च तत्र आ-
युमे काशपं ज्ञपिं वरं महानागं सपरिवारं आसन्नं ॥ ते दानि ज्ञपित्तं ज्ञपि-

1. B "rupāṇi ca raktakāṇa" BM "śaśābhūṇā" M "śāśāddhūṇānāni ga" B "śāśāddhūṇānāni
gacchanti | . — 2. BM "pacche dī" B "nti iṭi vīpa". — 3. M "iṭi vīpa" BM "iṭi vīpa
iṭi gale gathā | (B "iṭi) iṭi". — 4. B "hārtā dāni aya" M "hārtakāṇā dāni aya" In "kṛīṭya
ga" B "kṛīṭya gubhāṇānāni dālpakāni cā" M "hārtā dālpakāni cā" BM "dāya vāra" M "sa-
mādhāraṇa" BM "rupapūradhāraṇi dālpakāni paṇṇāni jā" B "cāhanta | M "cāhantaṇ | . — 5.
M "pāni nāpa" BG "gudāni ligudā(C "gudāni) paṇṇāni" B "nti | apāni vāpāddhūṇāni" C "apāni
ca vāpāddhūṇāni".

8. C *vanti-parvataṁ anupra-. — 7. C *grīṅgāni paṇṇanti loka- B *vatiāni paṇṇanti | rūpa- bakāṇi paṇṇanti tatra- BG *tharakaṇi(C *kāṇi) paṇṇanti barakūṭhā(C *laka- kāṇi)grāni paṇṇanti | ye gantuṁ grīṅgāni (L *uti sevatiṅgagrīṅgāni C *nti | uttiṅgagrīṅ- gāni) paṇṇanti aṇḍa(C *aṇḍa)paṇṇatāni paṇṇanti manḍuḍu(C *nti | manḍiḍagrīṅga)- parvatāni paṇṇanti | . — 10. B kīṇṇura-. — 10. B *hahā āra-.

[illegible]

17. BC *šepuamāi [pa] G *vialitāh parvīpāni ca | to' B *dāitāh parvīpāni ca | to' G *paū
sāma vialitā' BC *šamitāh | — 18. C *šititāh : B *šititā vialitā'.

वादनं कृत्वा सपरिवारस्य अयतो स्थिता ॥ अचिच्छ भवति ॥ महात्मना इमेन
कुमारेण भवितव्यं कृतपुण्येन पुण्यवनेन यो एषो इमं आश्रमं प्रविष्टः । प्रदेशो न
चिमेणानुप्राप्तो ॥ तेन कुमारो अभिनन्दितो ॥ स्वागतं कुमारस्य निषीदाहि ।
एतानि शिविकानि ॥ कुमारो निषली सपरिवारो । अचिच्छा पुद्गलभुमद्वयानि
पञ्चानि आशीपितानि पानीयं च ॥ यत्र वेलां कुमारस्य कृत्वा परिमुक्तानि पा- ३
नीयं च पीतं ततो न चो अचि पूजति ॥ किं कुमारस्य मुखसंयुक्तस्य इमहि आग-
मनप्रयोजनं ॥ कुमारो आह ॥ काचित्ते भगवं एवंक्या मारी अतिक्रमन्ती
वृष्टेति ॥ अचि आह ॥ आम वृष्टा अलीना सा इमं आश्रमं मम पादौ बन्दिता
गिरिवरस्य अनुतटेहि गता । तत्कुमारो इतो एवं आश्रमातो निवर्ततु । दुष्करं
कुमारेण कृतं इमं तावत्प्रदेशं गच्छन्तेन किं पुन अतो परतरेण गतेन अयमनं मनु- 10
ष्याणां इतो एवं निवर्तहि ॥ कुमारो आह ॥ न शक्यामि भगवन्निवर्तितु । या
तस्या ननीहराद्ये गति सा मम येवैव मयिण गता तेनेवाहं नमिष्यामि ॥ अचि
आह ॥ अन्वा क्खित्तीणां गतिः अन्वा मनुष्याणां । पची पि क्खित्तीणां गतिं न
संभुयन्ति कुतो मनुष्या । पची पि तं प्रदेशं यद्यं चित्रच्छन्ति । क्खित्तीरा यत्र न-
च्छन्ति मोदमाना रतिविहारं समभुभोन्तो अयम्यन्तं कुमार मनुष्याणां पणहि । 15
इतो एवमाश्रमातो निवर्तहि ॥ पिता ते पष्टीणां नगरसहस्राणां ईश्वरो [133]
ननु उदारेहि परिभोगेहि कुमारेण कीडितव्यं रमितव्यं अनुभवितव्यं एतं अयम्यं
देशं न शक्यमि गन्तु ॥ कुमारो आह ॥ भगवं मरणं वा सा वा पञ्चितव्या ॥

1. B "paṇḍyana pu" C "ntana | ya eśā imān āgamaññi prade" B "vishṭyā prade". —
2. BC "pradeṣaṇi kaho" C "maninuprāptah ||". — 3. BC "mlito eva". — 4. C "māya anu-
rūpañi kumārasya at". — 5. B "etāni viṣṭikāni ku". — 6. B "sharaga na" C "sharagā na"
B "śara pi". — 7. C "dramadhamadhi" B "phallāni a" C "allidhātāni". — 8. C "vāli ku"
tāni | tāto tāto na pihi kumārāni pricchaṇi | B tāto na so pi "echoli kiñ ku".

9. B "lādhi a" C "imādhi a" BC "gamaññi pra". — 10. C "kṛpānta idagvamaññi rā"
BC "rāpāyā at" C "adriam at". — 11. C "āma dṛiṣṭvā alīnā at" B "āpṛiṣṭhā a" C "gamaññi
ma pade vādhi" aya ananadāhi gatiā B "aya ananadāhi ya tyāhi gati tā ku". — 12. C "āvan
padeṣaṇi" B "echantā | kiñ" C "echantāni | kiñ pamar at" BC "paratama gata(B "na |)
aya" C "itah eva" B "evāni niva".

13. C "gamaññi niva". — 14. BC "tasya ma" B "gati | at" C "gatiā at mamayennivān
at" naivam alīnā". — 15. C "piṣṭe āha ||". — 16. C "anyāni ki" BC "tib amamohyāgān
pa". — 17. C "pukhā pi ki" aṇi gatiā na atā BC "vanti | ku" aṇi pākāni". — 18. B
"praveṣaṇi" C "dṛiṣṭvā ki". — 19. BC "antiviraṭa samanukhanta āgamaññi(C "nta) ku"
shyāgān a(C "nāni aṇiṭhi ita".

16. C "avañ āga". — 16. C "pitta to sha" BC "shadāhātāni" B "pariggaṇi ku" di-
larmutāyāni a" BC "mubhojita" etāni āgamaññi deṣaṇi na eṇyāni gantūni ||. — 18. C
bhagavan ma "taryā".

- अपि महाभागो महामैत्रीविहारी कारुणिको । तस्य भवति ॥ से कुमारस्य
अमलं देशं गच्छन्तस्य शरीरविनाशो भवेत् ॥ सो अपि आह ॥ कुमार इमां
रात्रिं इह आश्रमे वीतिनामेहि याव इह उद्देशे वानरा प्रतिवसन्ति । यो तेषां
यूथपति सो मम अग्निप्रसन्नो नित्यकालं मम पादवन्द्यो आगच्छति शुद्धमधुमदृशानि
5 फलानि आदाय । तमहं वानरराजं अध्येषिष्ये । सो तव द्रुमस्य किन्नरराजो
निरति नाम किन्नरनगरं मेधति ॥ कुमारी अपिस्व वचनेन तर्हि आश्रमे तां रात्रिं
स्थितो रात्रिये च प्रमाताये कुमारो सिंहस्य च ओसरन्तस्य शब्दं शृण्वति । कु-
मारो अपिकुमारानां पृच्छति । कस्य एष ओसरन्तशब्दो ॥ अपिकुमारो आह ॥
एवं वानराधिपतिस्तु ओसरन्तस्य शब्दो नित्यं एषो इह वेलायै शुद्धमधुमदृशानि
10 फलानि आदाय तं ओसरन्तो द्रुमात् द्रुमं संक्रमन्तो अस्माकमुपाध्यायस्य पादवन्द्यो
आगच्छति ॥ तदानि कौतूहलेन उत्थाय यतो तं वानरस्य ओसरन्तस्य शब्दं ततः
निष्कायति । तेन सो वानरराजा वृष्टो द्रुमातो द्रुमं संक्रमन्तो आगच्छन्तो ॥ सो
वानरराजा तं आवसमागत्या शुद्धमधुमदृशानि फलानि अपिस्व पुरतो निशि-
पिला नियगो ॥ अपि आह ॥ वानरराज करोहि मे व्यापारं ॥ वानरराजा
15 आह ॥ भगवं करिष्यामि । आगपेहि ॥ अपि आह ॥ इमं कुमारं आत्मना
चतुर्थं द्रुमस्य किन्नरराजो निरति नाम किन्नरनगरं तर्हि जेहि ॥ वानरो आह ॥
भगवन्नेमि ॥

सो दानि वानराधिपति ततो एव आवसमातो आत्मना चतुर्थं कुमारं पृष्ठं आ-
रोहयित्वा पर्वतानां शृङ्गतो शृङ्गं संक्रमन्तो द्रुमातो द्रुमं नचिरत्येव द्रुमस्य किन्न-

1. G. "ahi nāhātāgo" B. "piko taya". — 1. BC "as kamā". — 2. B. "me rishānchi" | 3. C. "rishi/so nā hānchi" | 4. C. "the nāgo" C. "praviṣanti". — 5. G. "so mamābhīpra" "kāraṇi" | mama" B. "davantā āgacchati" | kaha "dīya tam a". — 6. G. "rājā alīya" B. "rājā alīya-
dīshyanti so tava". — 7. C. "shyanti" |

8. G. "sthitāy rātriṇi ca pra" B. "sthi rātriṇi ca prahātā ku" BC "guro ca sthitāya ca
om" G. "rīnati" | . — 9. BC "asya nāhi in nāga" C. "rāga" C. "abho" | . — 10. C. "nityatā
nāhātāyati" | oho" G. "rāntā drumā drumāni nāni" BC. "māntā" | māni" C. "davantāntā
āga".

11. B. "atthātāye tato tati vā" C. "atthātāye tato tati vā" BC. "abho tato". — 12. BC.
tati vā" C. "dīshyanti drumā" B. "dāntā so vā". — 13. G. "pāritāy nāhātāyati pāritāy
nāhātāyati" | B. "dāntāy" | . — 14. BC. "rājā karo". — 15. C. "bhāgavān kari". —
16. BC. "tāntā ca totā" C. "āga kīṇmāntā" rāni tarhiṇi nāni" | B. "nāhāni" | .

17. C. "bhāgavān kari" | . — 18. C. "vāntā āga" "bhāntā ca kumārāni prīṣṭhām āra-
hātāyati" B. "sthitāy āhātāyati" C. "nāni rīnātāy rīnātāy" C. "nāni drumāntā so" B.
"māni in nāni" C. "pāritāy drumāy kīṇmāntā" B. "nāntāntāy" BC. "kāhātāy" B. "nā-
dāntāntā so" C. "nāntāntā nāntāntāy" | B. "pāntāy".

च नगरं प्रीतं तत्रैव एहृषो आसीदः ॥ सुधनु पृच्छति ॥ कर्हि उदकं इमं भी-
षति ॥ आहन्तु ॥ सा मनोहरा स्नापयिष्यति । तस्या मनुष्यमन्धमपनयिष्यति ॥
तेन कुमारिण अंगुलीयका पश्चिमे उदकघटे प्रथिता यथा ताहि किन्नरीहि न
दृष्टा ॥ मनोहरा स्नायति च अंगुलीयका स्नायन्तीये ततो घटकातो उत्सग्नि प-
5. तिता ॥ मनोहराये सा अंगुलीयका दृष्टा परिच्छाता । ताये एतद्भूमि । सुधनु-
कुमारः आगतो मम अर्थाय । सुकुमारी राजपुत्रो कथं सो रमामगन्वा दि-
शमागतो ॥ सा दानि त्वरितत्वरिता वस्त्राणि प्रावरित्वा अमुकगडा ददन्मुखा
मातापितृणां प्रणिपतित्वा आह ॥ [134^b] यो मम जन्मुदीपि मर्ता सो आगतो
सुधनु नाम राजपुत्रो सुवाज्जस्य रात्रौ एकपुत्रो ॥ इमो किन्नरराजा न पत्नी-
10. यति । पुत्रि न शक्यं मानुषेहि इमां दिशमागन्तुं ॥ मनोहरा आह ॥ न हि
तात आत्ममागतो ॥ इमो किन्नरराजा पृच्छति ॥ किं त्वया स्वयं दृष्टो उताहो
परतो व्रुतो ति ॥ सा आह ॥ न मे स्वयं दृष्टो नापि परतो व्रुतो अपि मे स्ना-
पयन्तीये सुधनुस्य अंगुलीयका उत्सग्नि पतिता ॥

इमेव किन्नरराजा उदकहारीषो शब्दापितायो । ता दानि शब्दापि पृ-
15. च्छीयन्ति ॥ क्वापिहो उदकहारिं गताहि पुत्रो दृष्टो ॥ ता आहन्तुः ॥ महा-
राज दृष्टो किन्नरकुमारः प्रामादिको दर्शनीयो आत्मना वतुषो पुष्करिणीये कुले ॥
तस्य भवति ॥ सो एकमेवो कुमारो मनोहराये ति । कथं सो शक्यति इमां दि-
शमागन्तुं ॥ सो दानि तां धीतरं पृच्छति ॥ मनोहरे प्रविशतु सुधनु राजकु-
मारो इमं राजकुलं ॥ सा आह ॥ तात प्रविशतु ॥ सो इह मम मेमेन आगतो

1^a. C *sudhanakumaro jeta*. — 2^a. B *aham et me* C *aham et*. — 3^a. C *taya me* B *adham ayenayibhuti* | C *adham ayenadipatti* | . — 4. B *anguliyaka panyina* C *ijeka panyina* u *kahtilil* | ya B *kahtilil ya* *nasrina dya* BG *dyahtilil ma*. — 5. B *anguliyaka andyatiye* | tata C *lye andyatiye* | tatil gha *nasrina ya* BG *lita ma*. — 5^a. C *riyo et ahgati* C *jaitthyaite* B *ta dya*. — 6^a. B *et me*. — 5^a. C *sudhanakumaro et* BG *etthya ma*.

6. B *sudhanakumari* B *et agito et da*. — 7. B *atavittet va* C *ritat va* BG *am-
khatit ma*. — 8. C *dhana adma rd* *aya rajilal et*. — 9. B *manja patipattiyati* | . — 10^a. B *putra na ya* C *putraat na ya* *andiyekhi*.

11^a. B *etthi kiit*. — 11^a. B *kiit taya va* C *kin taya svayati dyahtilil u* *to gya-
tati* | . — 12^a. C *lita na me svayati dyahtilil napi parato gya* *aya rajakumhaya dyahtilil-
yaka* B *anguliyaka*. — 13^a. C *riyo kinuatiyo ya* B *tayo et da*. — 14^a. B *yanit va*. — 15^a. BG *vaet et u* C *hacit ga*. — 15^a. C *ahamitil* | B *and ma*. — 15^a. C *nasrakula jeta* BG *aharipati tatil ka* (C *kajilo ta*).

17^a. C *evam gya ka* B *yeti ka*. — 17^a. BG *kyato imait*. — 18^a. C *lita rajadhi-
thacit prichanti* B *lita dhatunil prichanti ma*. — 18^a. C *dhama et*. — 19^a. B *so eta* | . — 19^a. BG *tu so* | . — 19^a. C *namo pramena* BG *hahant et to* *tharo tatil ha*.

पुच्छित्वा मातापितॄणां सर्वकानि उच्छ्रित्वा आत्मना परित्यागं कृत्वा रह आगतो
इह मे अथ वज्रनि वर्षाणि प्रतिवसन्नास्त्र । ततो आमल्लोहि मातापितरं नमिष्यामि
हस्तिनापुरं ॥ ताये मनोहराये मातापितॄणां आरोचितं ॥ व्रमेण किन्नरराजा
मुधनु पुच्छीवति ॥ कुमार नमिष्यसि मातापितॄणां सकात्रं ॥ कुमारो चाह ॥
१० यदि तात अभिमितं ततो नमिष्यामि ॥ व्रुमो चाह ॥ विमर्जयिष्यामि इति ॥
यस्यका नाम यथा किन्नराणामाणतिवराः ॥ राज्ञा यस्यका यथा आगता ॥
मम जामातारं सपरिवारं मनोहरामहितं येन हस्तिनापुरं नैव प्रभूतं च रत्नरतनं ॥
तेहि मुधनु कुमारो सपरिवारो मनोहरा च किन्नरनगरातो गयनगता एवमुत्ति-
पित्वा प्रभूतं च रत्नरतनं हस्तिनापुरमनित्वा राज्ञी उषानि स्थापिता ॥ प्रभाताये
१० राज्ञीये कुमारो मुधनु विबुद्धो हस्तिनापुरे व मेरीघोषं श्रुणोति जनशब्दं च ॥
तस्मै भवति ॥ तर्हि अहं हस्तिनापुरं आनीतो ॥ इमं राज्ञीये उषानं पश्यति ।
तानि रत्नमयानि पर्यकानि यथा प्रज्ञप्ताति मनोहरां च तं चित्रं परिवारं प्रभूतं
च रत्नं । कुमारो प्रीतो संवृत्तो यथाभिहितं स्वकं नगरमागतो ॥

कुमारश्च हस्तिनापुरा गतश्च राज्ञा सुवाङ्मया मार्गज्ञा कारिता महता उ-
१५ योगेन । यं कालं राज्ञा कुमारश्च प्रवृत्तिं न उपलभति तस्मै भवति । मृतो
मतिष्यति कुमारो मनोहरां मार्गतो ॥ तेन राज्ञा कुमारश्च मुधनुश्च मृतश्च का-
यौणि कारितानि ॥ सर्वंश्च अधिष्ठानश्च भवति । [135^b] मृतो मुधनु ॥ तर्हि
दानि राज्ञीये उषानि चमहरिण उषानपाला निर्धाविता उषानि पताकानुक्काप-

१. BC "teanu mē" alyān | ha "ratē tē". — 3^a. C "tēpān āro". — 3^a. C "ga kīṇuaro"
BC "rājāo su" C "dhanu kumaro pīchīyati | B "yati kumā". — 4^a. B kumāro ga "pāṇi-
pātē sukāpātē | . — 4^a. C "yati tota a". — 5^a. C "alyāniti".

6^a. C "yānībhakā" B "yānībhakāro nā" BC "yaksāo kī". — 6^a. C "kē nāma yakāso ānāti B
"nāti nāma". — 7. BC "jāmātā uparivāro mano" hitakā yera hāsi "tha | pra" C "ānā-
tānā B "nāti tahi". — 8. BC tahi kumāro ca(C "roca") su" C "dhanu sajati" "nānāgārālo"
B "erom accāpātā" C "ca ratānā hāsi" B "ca ratānā ratānā" C "pārānā ānāti rājāo
nāyānāti ānāpātā B rājāyo nāyānāti ānāpātā pra". — 9. BC "puro ca dhanu" B "rājā-
nānā ānāpātā" C "rājānānā rājānā ānā" B "nāti ca ānāpātā | .

11^a. BC "cāti kahiā". — 11^a. B "hānī sātī" nāti | . — 11^a. B "rājānānā nā" C "rā-
jānānā nāyānā kumāro pīyati | . — 12. C "rājānānānā pa" nānāyā ca tātī B "hānā
ca tātī" C "hānānā ratānā" BC "tātī kumā". — 13. BC "pārānā tātī rājāo nānānā
nāyānā kī" B "yera yati". — 13^a. B "yati kārānā rā" C "rājāo kī" hānāyati tātī B "hā-
nānā nāti". — 13^a. BC "alyati | kī" nāo tēnā.

16. B "nānā nānā". — 17^a. C "nānānānānā" BC "cāti nāti". — 17^a. C "dhanu B
"dhanu kahiā dā". — 17^a. B kahiā dā B "rājāyo nāyānā a" C "pātānā nānānā ānā"
B "nānānānānā ānā" BC "yati | tātī" C "dhanu kumāro nānā" "nānā pānā" nānā
pānā dānā" "yati nānā" B "nānā nānā".

- अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्व माता अभूयि । न एतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा मि[१३६]श्वो माया देवी तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्व माता अभूयि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिषवः युष्माकमेवं अस्मादन्वः स तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्व परिचारको वसन्तको नाम अभूयि । न एतदेवं द्रष्टव्यं ।
- ५ तत्कस्य हेतोः । एष भिषवः कन्दको तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्व परिचारको ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन उष्मलको नाम सुव्यकपुषो अभूयि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिषवो राज्ञको उष्मलको नाम सुव्यकपुषो अभूयि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन मालको नाम सुव्यकपुषो अभूयि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिषवो आनन्दस्वविरौ तेन कालेन तेन
- १० समयेन मालको नाम सुव्यकपुषो अभूयि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन काक्षपो नाम अपि अभूयि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिषवः महाकाक्षपः स्वविरः तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते काक्षपणोषो अपि अभूयि ॥ अन्यो स तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते वानरराजा अभूयि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिषवो कशको चञ्चराया तेन कालेन तेन
- १५ समयेन अनुहिमवन्ते वानरराजा अभूयि ॥ अन्यो स तेन कालेन तेन समयेन केनासमूर्धि दुमो नाम किलरराजा अभूयि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिषवो महानामो शाको तेन कालेन तेन समयेन दुमो किलरराजा अभूयि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन मनोहराये माता अभूयि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भिषवः यशोधराये माता तेन कालेन तेन समयेन मनो-
- २० हराये माता अभूयि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन मनोहरा किलरी अभूयि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भिषवो यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन मनोहरा किलरी अभूयि । तदापि एषा मया खेदेन लब्धा ॥

1¹. BG anyo so tena¹ B 'lhuśhi na e'. — 1². C naita e'. — 2¹. C 'hota | . — 3¹. C eśhiśi bhikṣurasya mī¹ dhanasya'. — 3². C 'śhūlkaśi evaśiśi anyā¹ dhanasya paridevika¹ B 'paridevika¹ BG 'abluśhi | tat kasya'. — 5¹. C 'hetor eśhiśi bhi'. — 5². C 'śhah bhi-kaharo śhāndakā tena kī¹ dhanasya' BG 'paridevika | .

6¹. C 'tena samayena utpalako¹ B 'śhi nai'. — 7¹. C 'kshurahi rāhulo utpalako'. — 8¹. C anyo sa tena kī¹ yena śhrako mī¹ B 'yena śhīlako nāma lūbdhako putro abluśhi nai'. — 9¹. C 'hetor eśhi'. — 9². C 'yena śhrako mī¹ B 'yena śhīlako nā'. — 10¹. C 'cyapa-putro śhiśi a'.

11¹. B 'śyāśi tat ka'. — 11². C 'cyapo śhivirasi tena'. — 13¹. B 'lhuśhi nai'. — 13². C 'śhījo tena'. — 15¹. C 'sas tena kī¹ BG 'kailāṣamūrdhīti dīrā¹ B 'śhi nai'.

17¹. B evaśi bhi¹ C 'samayena samayena dīrā'. — 18¹. BG anyo sa tena kī¹ C 'harṣ-yena mānosharṣya mī¹ BG 'śhi nai'. — 19¹. C 'hetor eśhi'. — 19². BG eśhi bhi¹.

21¹. BG 'śyāśi tat ka'. — 21². C eśhi bhi¹.

विचित्रशरीरकथो ब्रह्मसुतो
किलेशधाती परवादिमर्दनी ।
स भिषु शोभित स्वयंभूशसने
नभे च चन्द्री परिपूर्णः ॥ ३६ ॥ मण्डको ॥

इति श्रीकिन्नरीजातकं समाप्तं ॥

5

भगवान्स्वयंभूतो यदर्थं समुदागतो तदर्थं अभिसंभावयित्वा आशङ्क्यां वि-
हरति शास्त्रा देवानां मनुष्याणां च विस्तरणं निदानं कृत्वा भिषूनामनयति ॥
सुकुमारो हं भिषवो परमसुकुमारो । तस्य मे भिषवः सुकुमारस्य पिता शास्त्रो
च्यो प्रामादा कारयत् हेमन्तिवं योषिष्वं वार्षिकं मम येव क्रीडार्थं रत्नं परि-
चारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिषवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिषवः सुकुमारस्य 10
परमसुकुमारस्य भिषवः पिता शास्त्रो तेहि प्रामादेहि कूटानाराणि कारयेत् उ-
क्षिप्तावलिप्तानि वातास्यशार्ङ्गानि विहितवातायनानि धूपतधूपितानि ओसकप-
ट्टदाभकलापानि मुक्तपुष्पावकीर्णानि मम एव क्रीडार्थं रत्नं प्रविचारार्थं ॥ सु-
कुमारो हं भिषवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिषवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य
पिता शास्त्रो तेहि कूटानारेहि पर्यया कारयेत् सुवर्णमयानि रूप्यमयानि रतन- 15
मयानि षोडशगोणिकान्तुतां पत्तिकाक्षरणां धिवाक्षरणां फलिकाक्षरणां उभयतो
विम्बोपधानां लोहितकोपधानां चवदातप्रत्वाक्षरणां मम एव क्रीडार्थं रत्नं प्र-
विचारार्थं ॥ सुकुमारो हं भिषवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिषवः सुकुमारस्य

१. B "kathā ha" G "kathā (ṛta) kilēṣyātī paravādinamāṇā" | B "sādhna". — 3. B
"kahu sabbhaṣa sva" G "gahhetha sva" B "manjale" || — 5. C (ṛta) kilēṣyātī paravādinā
rājātaka sa".

6. C "yadartha sama" tadartham abhinatitā B "bhikṣuśāṣṭayitvā" C "vāṣṭhā sa ma" C "bhik-
kṣuśāṣṭamantra" B "bhikṣuśāṣṭma". — 8. C "kṣavah pa" B "kṣavah saku" G "māraṣaṣṭya".
— 8. C "kṣavah saku" sva paramasukumārasya pā B "pāṣāṣṭhā kilēṣyāt | homanti" C "pā-
ṣāṣṭhā | kāmāyāt | homanti" BC "śhikāṣṭhā samāya sa kriṣṭā" B "dārthāṣṭhā atyarthāṣṭhā parivā-
ṣṭhāṣṭhā saku". — 10. C "paramasukumārasya ma" B "paramasukumāra sa". — 10. C
"kṣavah ma" B "paramasukumāraṣṭya sa bhikṣavah pā" G "paramasukumārasya pāṣṭhā" BC
"hela prast" B "kāyātāt | alī" G "kāyātātāt | alī" BC "alīpātāt sa ṣṭhāṣṭhā vāṣṭhā vāṣṭhā" B
"dāni pāṣṭhā vāṣṭhāṣṭhāni dhāpa" C "dāni pāṣṭhāṣṭhāṣṭhāni dhāpa" G "śhukinpatā" D
"śhukin kriṣṭhāṣṭhāṣṭhāṣṭhā".

13. C "paramasukumāraṣṭhā bhikṣavah paramasukumāra B "paramasukumāraṣṭhāṣṭhā".
— 14. BC "ṛtaṣṭhāṣṭhā kilēṣyāt | sva(C sva)ṣṭhā C "śhukinpatāni sva" B "pratyastara-
ṣṭhā | mama" C "śhukin kri" tyarthāṣṭhāṣṭhā".

18. C "kṣavah pa" B "māra sa". — 18. BC "tehi paryāṣṭhāṣṭhā C "śhukinpatāni" B "pāṣṭhā |
śhukin(T)kṣavah upanīṣyātāt ma" G "śhukin upanīṣyātāt sa ma" pāṣṭhā | .

मारो । तस्मै भिषवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाखो विचित्रा कुशो
उपस्थापयेत् सिंहवर्मपरिवाराणां चाप्रचर्मपरिवाराणां दीपिवर्मपरिवाराणां
पाण्डुकम्बलप्रतिच्छेदनां स्रग्दिषोपाणां वैजयन्तिकाणां मम एव कीडार्थं रत्नार्थं
प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिषवः परमसुकुमारो । तस्मै भिषवः सुकुमा-
रस्य परमसुकुमारस्य पिता शाखो मिर्यान्तस्य क्वच धारापयेत् मा कुमारस्य कायं ॥
आतपो रजो शुक्रो वा परिदहे मम एव कीडार्थं रत्नार्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकु-
मारो हं भिषवः परमसुकुमारो । तस्मै भिषवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य
चतुर्दिशमुद्यानानि कारापयेत् मम एव कीडार्थं रत्नार्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो
हं भिषवः परमसुकुमारो । तस्मै भिषवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता
शाखो तेहि उ[137]धानेहि चतुर्दिशं पुष्करिणीं कारापयेत् उपलब्धदुमन्तलि- 10
नीसीमन्धिकप्रच्छेदां मम एव कीडार्थं रत्नार्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भि-
षवः परमसुकुमारो । तस्मै भिषवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाखो
तेहि उद्यानेहि चतुर्दिशं प्रासादां कारापये उद्यां महनां मगूहीतां मन एव कीडार्थं
रत्नार्थं प्रविचारणार्थं ॥

सुकुमारो हं भिषवः परमसुकुमारो । तस्मै भिषवः सुकुमारस्य परमसुकुमा- 15
रस्य एतदभूवि ॥ संवाधो पुनरयं गृहवासो अश्ववकाशं प्रव्रज्या तु । न शक्यं अमा-
रमध्यावसता एकान्तसंनिधितं एकान्तानवयं परिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं चरितुं
यं नृनाहं अमारस्थानमारियं प्रव्रजेयं ॥ स खल्वहं भिषवः अकामकानां मातापि-
तृणां अयुक्कण्डानां रुदमुद्यानां अल्लहं गृहवासं हस्योक्तं चक्रवर्तिराज्यमपहाय
अमारस्थानमारियं प्रव्रजितो पुनस्तमानो येन वैशाखी नगरी तदवसारि तदनुमा- 20

1. C "sistitkām ku" payet | sayyathhilañ sūthacarumocarmapa" B "yet | sūñ" C "pūjā-
kambharapa" (dārtha pra" gārtha | . — 2. C "masukumārasya me bhī" B "māro tasya".
— 3. C "payet | sayyathhilañ kumāra" B "yet | mō ku" BG "kōpa ā" B "cakra vā ja" BG
"paridāhe mō" C "ratyathha pra" gārtha | .

6. B "sukumārasya tasya". — 7. C tasya bhikṣurā me" BG "payet | me" C "evañ kṛhā-
stha ratyathha pra" gārtha | . — 8. B "masukumārasya tasya". — 9. C "kāmā me" B
"kyo hi udya" C "ahkaragāt kārūpayet sayyathhilañ upacarmadānāsa" B "dumamānānāni-
sa" cchamā me" C "cchamāny me" tyathha pra" gārtha | .

11. B "māro tasya". — 12. C "pūjādhāñ kārūpayet | sayyathhilañ uccāñ mahantāñ
pūjāñ" B "mahantāñ pra" C "tāt māmānāñ kṛ". — 13. B "māro tasya" C "māro me
ta". — 15. C me tasya bhī".

16. B sūthakudhā" C "sān rajasānānāñ abhā" BG "bhayakṛhā pūsarayātūñ na ya".
— 17. C "dhyānānta | skānta" BG "kṛhāñ skāntānānta" C "rāt dhyāñ" B "lambamā-
ritūñ" BG "pūsarajyeyāñ | . — 18. C "lādhāñ alādhāñ" B "gṛhādhāñ" BG "lādhāñ
sakra" C "rājyāñ apāt" BG "a samānta" C "tā |) evāñ vai" B "vādhānta tal amā" BG "pūjāñ
(C "pūjāñ |) vādhānta nūgarayātūñ | te".

- श्री । तेन खनु पुनः समयेन वैशाखां महानगर्यां आराडो कालामो प्रतिवसति
चचाणां आवकाशानां सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अर्चितो । सो विन-
आवकाणां आश्रितव्यमहव्रताये धर्मं देशयति । सो विनआवकाणामिवमाह ।
पञ्च पञ्च पञ्च पञ्च पञ्च । ते पि तं आवका एवमाहन्तुः । पञ्चामः पञ्चामः
5 पञ्चहामः पञ्चहामः वयं चान्हे च ॥ तस्म मे भिषवो एतदमूषि । वं नूनाहं आ-
राडे ब्रह्मचर्यं चरेयं । स खन्वहं भिषवः येन आराडो कालामो तेनोपसंकमिन्वा
आराडं कालाममेतदवोचत् ॥ इच्छेयमहं भगवतो आराडस्य ब्रह्मचर्यं चरितुं ॥
एवमुक्ते भिषवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ चर भो गीतम तथाह्यपो अयं
धर्मविनयो यत्र आडो कुलपुत्रो ब्रह्मचर्यं चरे चरं च पुनः आराधयेत्पुत्राणां धर्मो ॥
10 तस्म मे भिषवः एतदमूषि । तस्य पि खनु अस्मि चन्दो अस्मि वसं अस्मि वीर्यं
वं नूनाहं एतस्मैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियाये । एको प्रमत्तो आतापी प्रहि-
तालो कपकूटो विहरलो नचिरस्मैव धर्मं अधिगमि सा[138]चावरि ॥ स
खन्वहं भिषवः येन आराडो कालामो तेनोपसंकमिन्वा आराडं कालाममेतद-
वोचत् ॥ एतको वं भगवता आराडेन धर्मो अधिगतो साचात्कृतः देशितो
15 प्रज्ञप्तो ॥ एवमुक्ते भिषवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ एवमेतं गीतम
एतथो वं मया धर्मो अधिगतो साचात्कृतः देशितो प्रज्ञप्तः ॥ एवमुक्ते हं भिषवः
आराडं कालाममेतदवोचत् ॥ तेन हि भो आराड मयाअयं धर्मो अधिगतो सा-
चात्कृतो ॥ एवमुक्ते मे भिषवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ तेन भो गीतम

1. C "lyāñi taya" BC "sati [tra" BC "māyito pā" resto so ji". — a. BC "junañ prāva-
kāṣaṇāṃ āvaṇa(C "a)kāṣayāñi | sata". — 3. BC "junañcā" C "kāṇāṃ āva" B "kāṇāṃ
āva". — A'. B "cyatha prahajatha prahajatha | C "cyatha prahajadhva prahajathāñi | . —
A". G "prāvakam āhantāñi | . — A'. C paṇṇāma paṇṇāmah paṇ "āya sātā | B "āya sa taya".
— 5'. BC taya hāi" C "kalyāṇa a". — 5'. BC "hañi acāṭṭa hā".

6. C "tā āraḍo kālāma eta". — 7. C "āraḍo bra" B "āraḍo bra". — 8'. C "kalyāṇa a".
— 8'. C vasa hā gauttamañi tathā" B "gauttamañi tathārupa" C "vāsa ya" hāmacāyā ca-
rañ | pañca āraḍayāñi kupa" B "āraḍayāñi | kupaññā dhammāñi taya" C "dhammāñi taya". —
ra'. C "kalyāṇa a" B "āhi ma". — 10'. B "nūnāhañi | eta" C "nūnāhañi | etāyañāñi dha"
B "mañi adbhigato āya prā" C "pāyāñi sākāḥa" B "kalyāṇikāyāñi āka" C "yāyāñi āka".

11. BC "āhi prāhi" C "hātāñi āya" BC "āyāñi na dhamma(C "ma) sātā" C "dhi-
gābhigāñi sākāḥāñi | . — 12. B "tā āraḍāñi hā". — 14. BC "tā āraḍāñi" C "dhammā-
dhiḥa" āraḍāñi de". — 15'. C vasañi ukke bhikkhava āra" B "vāh āraḍo". — 15'. B vasañi
ma gūa" C vasañi sātāñi" BC "gauttamañi sātā" B "dhammādhigato" B "dhiḥaṇa sātā" C "āraḍo
de" jhāpā | .

16. C vasañi ukke bhikkhava". — 17. B "hā āra" C "hā āraḍā kālāmañi yāppayāñi dha".
— 18'. C vasañi ukke hāi" B "vāh āraḍo" C "āraḍāñi kālāmañi etañ a" B "ma me tañ āra-
ḍo | . — 18'. C taya hā gauttamañi sātāñi dhammañi jhāpāñi āraḍāñi gauttamañi

- प्रज्ञाचर्यं चरे चरं च पुनः आराधये कुशलां धर्मान् ॥ [138^b] तस्य मे मिश्रवः
एतदभूषि ॥ सद्यं पि खलु अस्मि चन्दो अस्ति वरं अस्ति वीर्यं । वं भूनाहं
एतस्मै धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियायै एको अप्रमत्तो आतापी प्रहितात्मा अपकृष्टो
विहरेयं ॥ स खल्वहं मिश्रवः तस्मैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियायै एको प्रमत्तो
5 आतापी प्रहितात्मा अपकृष्टो विहरन्तो नचिरस्मैव तं धर्मं अधिगमि माचीकरि ॥
स खल्वहं मिश्रवः येन उद्रको रामपुत्र एतदवोचत् ॥ एतको यं भो उद्रकेन
भवता रामेण धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतो देशितो प्रज्ञप्तो यमिद् नैवसंज्ञानाम-
ज्ञायतनं ॥ एवमुक्ते मिश्रवः उद्रको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ एतकमिद् भो
गीतम भवता रामेण अधिगतो माचीकृतो प्रज्ञप्तो यमिहैव संज्ञानामज्ञायतनं ॥
10 स खल्वहं मिश्रवः उद्रकं रामपुत्रमेतदवोचत् ॥ तेन हि उद्रक मयापि अयं धर्मो
धिगतो साक्षात्कृतो ॥ एवमुक्ते मिश्रवः उद्रको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ तेन हि
गीतम यं भो भवां रामो धर्मं जानाति तं भवां गीतमो धर्मं जानाति । तेन हि
भवां एव दानि गीतमो आचकमंधं परिहरतु ॥ इति स खलु मे मिश्रवो उद्रको
रामपुत्रो परमया पूजया पूजयति परमया प्रशंसया प्रशंसि तयादर्शनं च समा-
15 न्माचार्यस्थाने स्थापये ॥ तस्य मे मिश्रव एतदभूषि । न चायं तस्य रामस्य धर्मो
निर्याति तत्करस्य सम्बद्गुःखदयाय । यस्मूनाहं उत्तरि पर्येष्टिमापयेहं । स
चाहं मिश्रवो तयादर्शनतो एवं व समानो येन मयाचमरं तदवसारि । तदनु-
प्राप्तः तत्रैव विहरामि ॥

1. BC "śhi mahyānā". — 2^a. C "rāya |". — 3^a. B "hañ nūtasayura" C "pūrasān-
dha" B "kshānakriyāpi" C "kriyāyān eko" BC "llo alāpi" C "prahitātma". — 4. C "lo-
sayān dha" "lāpi prāhi" B "pi prahitātma" C "kpihā vi" BC "ucitrayai" C "sayānān
dha" "kshikrīto" B "śāksī |".

6^a. C "uddako nāmaputro" B "ko nāmaputram etad a". — 6^b. C "ko'yān uddakama"
B "udrako tena bha" C "dharmaādhipa" C "nairāṣṭhāyājūṣā". — 8^a. C "ksharo uddako
nāputro". — 8^b. C "gautama bhavā rāma nāli" B "gautama bhavā rāma
dharma jñāti | tena hi bhavā" (1. 13) C "bhavā sajāna". — 10^a. C "ulāksān nāmapo".
— 10^b. C "uddako ma" C "dharmaādhipa".

11^a. C "evaṁ akto" C "ddako nāma". — 11^b. C "bi gautama yān m bhavān ādina
dharma jñāti | tena hi". — 12. BC "evaṁ dā" "saṅgho pariharatu id". — 13. BC "iti |
m kha" C "uddako nāma" B "ko nāma" BC "te parameyā piyāyā(C "ya) ti | parameyā
prasaṅgāyā tātā" C "darganān en ma m" BC "sāndānā" m "śāksāyā taya". — 15^a. C
"ksharo a" BC "śhi na cā". — 15^b. BC "taya nāma" B "dharma nā" C "ryāti taktanaya
sa" B "bhāyāya | C "kshāyāya |".

16^a. B "paryāshṭhān āpa" C "paryāshṭhān āpa". — 16^b. C "bhikara" C "evaṁ sa"
C "paryāshṭhānān" BC "āri tād a". — 17. BC "plāh | te" "cān pāyā".

मयाग्रीषिं पर्वते विहरन्तस्त्र तिस्रो उपमा प्रतिभाषेभ्यः पूर्वं अमुता चैव अमु-
तपूर्वा च अविज्ञाता चैवाविज्ञातपूर्वा च । कतमा तिस्रो । ये हि केचिद्वचनो
अमया वा ब्राह्मणा वा कामेहि अल्पकृष्टकाया विहरन्ति अल्पकृष्टचित्ता ये पि
चेमे कामवितर्का कामखेहा कामपरिदाया कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति
अप्रतिविनीता किंचापिमे भवन्तो अमया वा ब्राह्मणा वा आलोपकनिकां शरी- 5
रोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकानि वेदनां वेदयन्ति । अथ खलु अमया
एव ते उत्तरिमनुषधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये । सख्यवापि नाम रह
पुष्पो आगच्छे ज्योतिर्चर्यको ज्योतिगवेषी ज्योतिं पर्यपमाणो सो आर्द्रं कष्टे
सखेहि आर्द्राये उत्तरारणीये चन्द्रोदये अभिमन्यन्तो अमया तेवस्य अभिनिर्व-
र्तनाये ज्योतिस्त्र प्रादुर्कमाय एवमेव भवन्तो [139] अमया वा ब्राह्मणा वा आ- 10
लोपकनिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयन्ति । अथ
खलु अमया एव ते उत्तरिमनुषधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये । अथ खलु
मे भिचयः मयाग्रीषिं पर्वते विहरन्तस्त्र प्रथमा उपमा प्रतिभाति पूर्वं अमुता चैव
अमुतपूर्वा च अविज्ञाता चैव अविज्ञातपूर्वा च ।

तस्य मे भिचयः एतद्भूयि । ये हि केचिद्वचनो अमया वा ब्राह्मणा वा का- 13
मेहि अल्पकृष्टकाया विहरन्ति अल्पकृष्टचित्ता एवमिमे कामवितर्का कामखेहा
कामपरिदाया कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति अप्रतिविनीता किं चापि ते

1. G "rula tasya me bhikshava geyatisho parvate rihō " arpaṃā BC "līhityatōh pō"
G "pāreva agratā parvā ca abhijñātā pāreva ca | B "ca agratāpāreva ca abhijñātā caicābhijñā-
tāpāreva ca | . — 2. B "mā tīro ya hi". — 3. G "gravaṃā vā hrā" B "rīhantā a" G "yo
pā ca me kāmavīrtakāmadharmā" BC "bhavati(B "ti | japa " utā kiñ cā" G "gravaṃā vā hrā"
BC "ātmaprakāśa" G "kramitān caricompāhīkātō dā" B "nte vāntā vā".

6. BC "lu bhavā" C "eva ta uttarimanuṣṣiyo imasya jñā". — 7. B "rīhiko jyotiṣvātā"
C "yo me ādā kṣāntā" B "ca ādā kṣāntā me" BC "sachā ādā uttā" B "gīye anto dāva
atimantā" BC "atimantāye jñāntā" G "dīkarmāye evam evam bhava" B "dīkarmāye evam
evam yo hi idā" G "gravaṃā vā hrā" B "gravaṃāhrā" C "kramitān kāmādharmā vā pakṣānta-
kāyā vīharanti | aṣṭapakṣiṣṭikā ca yo ca me | me kāmavīrtakāmadharmā kāmāpari-
dāyā kāmādharmāntā te ya sāmā bhavati | apratīvitā kīṇēpi me bhavānto gravaṃā vā
hrāhmanā vā ātmaprakāśān gātī" G "dīkṣitān uttā kha".

11. BC "lu bhavā" C "yān evam ta u" B "eva eva ta u" dharmāya" C "jñāntāye samb-
dhāye | . — 12. B "rīharatī tasya pā" C "rīharatītasya pā" BC "bhātī | pā" G "ye
agratā pārevaṃ agratāpāreva ca abhijñātāpāreva ca tasya" B "gratāpāreva ca abhijñā caicā
abhijñātāpāreva ca tasya". — 13. C "kāmāntā etā a" BC "ahi yo hi". — 14. G "gravaṃā
vā hrā" B "vīryapakṣiṣṭikāyā" B "hi vīryapakṣiṣṭikāyā kāpā vī" kṣiṣṭikā cītā BC "evam
me kāmā" B "parināgā kāmā" vāntā | apa" C "vāntā | prātī" nte gravaṃā vā hrāhmanā
vā yā ātma" B "ātmaprakāśa" G "kramī gātī" vāntā kūtā".

तिगवेपी षोति पर्येषमानो सो शुष्ककाष्ठे विगतस्तेहे शुष्काये उत्तरारणीये खले
अभिमन्वन्तो भव्या तेजस्य अभिविर्वर्तनाये षोतिस्त्य प्रादुःकर्माये एवमेव ये जेचि-
द्वधन्तो अमणा वा ब्राह्मणा वा कामेषु अपकृष्टकाया विहरन्ति अपकृष्टचित्ता ये
पि ते कामचित्ता कामस्तेहा कामपरिदाया कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति
प्रतिविनीता जिवापि ते भवन्तो अमणा वा ब्राह्मणा वा आलोपकर्मिकां शरीरोप- 6
तापिकां दुःखां तीत्रां सरां कटुकां वेदना वेदयन्ति । अथ खलु भव्या च ते उ-
त्तरिमनुषधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये । अथ खलु मिथवो गद्याशीर्षि
पर्वते विहरन्तस्य तृतीया उपमा प्रतिभाये पूर्वं अच्युता चैव अच्युतपूर्वा च । इमा
खलु मिथवः गद्याशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य तिस्रो उपमा प्रतिभायेन्तुः पूर्वं अच्युता
चैव अच्युतपूर्वा च अविज्ञाता चैव अविज्ञातपूर्वा च । 10

तस्य मे मिथवः एतदभूषि । अहं खलु कामेहि अपकृष्टकायो विहरेथ अपकृ-
ष्टचित्तो ये पि चिमे कामचित्ता कामस्तेहा कामपरिदाया कामाध्यवसाना ते पि
मद्यं प्रतिविनीता जिवाप्यहं आलोपकर्मिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीत्रां सरां
कटुकां वेदनां वेदयामि । अथ खलु भव्या एवमहं उत्तरिमनुषधर्मस्य ज्ञानाये 15
दर्शनाये संबोधाये ।

स खल्वहं मिथवः तद्यादर्शनसमानो येन उहवित्वा सेनापतियामभादवसारि
तदनुप्राप्तः । तवाद्राचीत् वृचमूलानि प्रासादिकानिदं श्रंणीयानि प्रान्तानि विवि-
क्तानि विगतव्यसनानि विगतजनपदानि मनोश्चन्द्रदस्यकाणि प्रतिसंलयने आरु-
ष्याणि । समलेन च गोचरयामाणि नातिदूराणि नात्रासन्नानि आनमनमन-
संपन्नानि समं च भूमिभागं नदीं च नैरञ्जनां समां सेतकां सम्पन्नावीं शुचिसम्पन्नतोयां 20
खन्द्मानां दृष्ट्वा च पुनः मे अतीव मनः प्रसादे । अने पुनः मे अहाय प्रव्रजितस्य

7. C "caivati agratapūrvā abhijñātā ca abhijñātāpūrvā ca" . — 8. BG "māhi kha" C
"ha me kha" C "apamā lāpā" BG "yetāhi pūrva agratā caivati" C "vañ" agratapūrvā ca abhi-
jñātā(B "jñātā caiva abhijñātā)pūrvā ca" .

11. BG "alā alāhi" . — 11. BG "citta ye pi ca me kāmavitarakāḥ kāmāna" C "melāḥ
kāmaparidāpā kāmādhyavasānā" B "parighatā kāmādhyā" BG "hyañ apati" C "utāḥ kiñ"
"mapakāḥkātā ca" B "(mapandya)kātā ca" BG "siropakāḥkātā dāḥ" alāi vedayanti" . —
15. C alāi bhavyā evañm alāhi" B "dharvajñānā" C "dhāyāñ" .

16. C "amānā yena n" alāi tad a" B "akim mapā" BG "pāḥ ta" . — 17. C tatra adāḥkātā
vī" B "kātā" . 17. C "kātā vīgatayāḥkātā vīgataja" BG "dāñ" . 18. C "mānā-
yana ārupyāñ" . — 19. C "atena ca gressaḥgrā" BG "grāmāñ tāñ dāḥgī nātyā(B "bhāyā)-
samāñ" B "nāñ" . 20. C "āgamaḥsamāpā" C "nāñ ca tad" BG "nairvājāñ samāñ ākātāñ
sāpandāḥkātā(C "nāñ") cañ" B "mapāñ bhāñ" 20. C "pātā me at" .

21. BG "lāñ" C "me gṛāyā prava" . 22. C "pālāpātāḥkātā prālāpāyā" . 23. C "nāñ" kha-
vāñ prālāpātā" BG "pālā havyāñ" .

चविवरान्तरेहि आद्यासप्रद्यामानुपस्थे । तस्य मे निषवः मुखतो च नासिकाश्रो-
वेहि च उभयतो च कर्णश्रोचविवरान्तरेहि आद्यासप्रद्यामा श्रोत्रधा ऊर्ध्व शीर्ष-
कपालं वाता प्रहरेन्मुः समुत्तरेन्मुः । सखयापि नाम निषवः गोघातको वा
गोघातकानेवामी वा तीक्ष्णेन गोविज्जनेन गायीये शीर्षकपालं दानेय संप्रदानेय
चिन्देय परिकर्तये सपरिकर्तये एवमेव मुखतो च नासिकाश्रोवेहि च उभयतो
कर्णश्रोचविवरेहि आद्यासप्रद्यामा उपरधा ऊर्ध्व शीर्षकपालं वाता प्रहरेन्मुः सम्-
हेन्मुः ॥ तस्य मे निषवः एतदभूषि ॥ सन्ति इहेव केचि शुद्धिं प्रश्रपयन्ति ते कोलं
पि आहारमाहरन्ति कोलच्छन्नं पि आहारं आहरन्ति कोलोदकं पि पिबन्ति विवि-
धाहि पि कोलविकृतीहि यपेन्ति । यं नूनाहं एकं कोलकमद्वितीयं आहारमा-
हरेयं ॥ स खल्वहं [140¹] निषवः एकं कोलमद्वितीयमाहारं आहरे । तस्य मे
अयं कायो अधिमात्रकृशतामनुप्राप्तो अभूषि अधिमात्रकृशतामनुप्राप्तो अभूषि ॥
सखयापि नाम कालपवाणि वा एवमेव मे अमानि अभून्मुः सखयापि नाम अत्रपदं
वा उत्रपदं वा एवमेव मे पशुंका अभून्मुः । सखयापि नाम उभयतो पार्श्वे विवृ-
तायां वाहनामारशालायां गोपानसीये अनतराणि विवहानि वीतिनोकेन्मुः वी-
तिकसेन्मुः एवमेव पार्शुलिकानि पार्शुलिकान्तराणि विवहानि वीतिनोकेन्मुः वी-
तिकसेन्मुः । सखयापि नाम वटुनवेणी उन्नतावनता एवमेव पृष्ठकण्ठकानि

१. BC "nāṭikā" C "kāṇṭhāni ca āvāntāni āyācāprastāya u" B "ropācrotrevisarantarehi
dāya" raddhā ā C "raddhā ārdhā ā" BC "śrāṇṭi kṣāṇ" C "hāreṇ" | B "hāreṇ
samutthareṇ" ayya. — 3. C "ko vā gopātakāntareṇ" B "kāṇṭhā gopātakāntareṇ"
C "kāṇṭhā gopātakāntareṇ ca gopāya ā" āni dāya samutthareṇ eṇādeya parivartāya |
evaṇi eva" B "pradāya eṇādeya parivartāya samutthareṇ" | evaṇi eva" BC "nā-
ṭikā" B "ropācrotre" C "ropācrotrevisarantarehi āyācāprastāya u" B "pācāya u" BC "raddhā
ā" C "ārdhā ā" hāreṇ samutthareṇ B "hāreṇ samutthareṇ ayya".

४. C "kāṇṭhā" e" BC "āni samā". — ५. C "kāṇṭhā keid vācāṇṭhāni prajāya" BC "ram
āhāreṇ ko" C "kāṇṭhā eṇāya ā āhāreṇ" B "hāni kṣāṇāni āni āni āni" C "vācāṇṭhāni āni"
BC "hāni āni kṣāṇāni" B "kāṇṭhāni prajāya" | C "kāṇṭhāni prajāya" | . — ६. B "hāni yam eṇāni
kāṇṭhāni āni" C "hāni yam eṇāni kāṇṭhāni āni". — ७. C "dāya āni" BC "kāṇṭhāni āni".
— ८. BC "yo āhāntāntareṇāni samutthareṇ" C "pāya" āhāntāni e" C "āhāntāntareṇāni kṣā".

९. C "vācāni vā vācāntareṇāni vā | evaṇi eṇāni āni āni" B "vā vā vācāntareṇāni āni āni"
japadāni vā vācāntareṇāni vā e" BC "evam eva" B "m eṇāni m" āhāntāni āhāntāni | . —
१०. C "pāya" rāya vācāntareṇāni vā B "rāya vācāntareṇāni vā pācāntareṇāni" C "āni āni"
B "vācāni | vācāntareṇāni vācāni gati" e" C "vā vācāntareṇāni vācāni gati evam e pācāntareṇāni"
vācāni B "vā pācāni" āni pācāntareṇāni vācāni C "vā vācāntareṇāni vācāntareṇāni vācāntareṇāni"
B "kāṇṭhāni vā vācāntareṇāni ayya".

११. B "ma vācāntareṇāni āni" C "ma vācāntareṇāni āni" | evam eva pācāntareṇāni
āhāntāni.

माम उभयतो पाश्चै दिवटायां वाहनामारशान्तायां शोपानसीचनराणि विवटानि
वीतिनोकेनि वीतिकाशेनि एवमेव च पाशुलिङ्गानि पाशुलिङ्गान्तराणि विवटानि
वीतिनोकेभ्यः वीतिकाशेभ्यः । सखचापि नाम चतुर्पदं वा उद्वपदं वा एवमेव
कषववा अभूत्तुः सर्वासामनुसरं शार्कशं । सखचापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावगता
एवमेव मे पृष्ठिकण्डकाशिकाणि अभूत्तुः । सखचापि नाम योष्माणां पश्चिमे
मासे उदुपाने उदक्तारका दूरगता गभीरगता कृच्छदग्गनाये संप्रकाशेनि एवमेव
अचपि अचित्तारका अभूत्तुः दूरगता गभीरगता कृच्छदग्गनाये संप्रकाशेभ्यः ।
सखचापि नाम तिक्कालावु शारदिकं हरितवृक्षं आमिजातं भवति संमिजातं सं-
पुटकजातं एवमेव शीर्षकपालं अभूय आमिजातं संमिजातं संपुटकजातं । स ख-
ल्लहं भिषवः पुरिमं कार्यं निगूळीयामीति पृष्ठिकण्डकमेव परिगूळामि उच्छेद्यन्ति
तत्रैव अवकुञ्चको प्रपतन्ति । स खल्लहं भिषवः साधु च मुहु च अभिसंस्कारेण
उच्छिह्तिता पाशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्ज्यं । तस्मै मे भिषवः पाशु-
कृतानि गात्राणि परिमार्ज्यतो पूतिमूलाणि कार्ये रोमाणि शीर्यन्तुः । अपि हि
जिते सामनेहि मोचरयामेहि स्त्रियो च पुण्या च एवमाहन्तुः । कातको दानि
अमणो गीतमो आमको दानि अमणो गीतमो मङ्गुरच्छवि दानि अमणो गीतमो ।
यापि मे सा शुभवर्णनिमा सापि अन्नहिता एतिना एवं ब्रूहप्रहाणेन ।

तस्मै मे भिषव एतदभूय । सन्ति हि रईके सवन्तः अमणब्राह्मणा तिलाहार-

"lokyaṇṭi vīṭikāṇṭi" e "ca pāṇḍulā" C "ca pāṇḍulikāntarāṇi vīvātāni vīṭilokenti vīṭikāme-
teṇh | B "kāni pāṇḍulikāntarā" lokyaṇṭi vīṭikāteṇh |

3. B "ma janaṇapadaṇi vā aṇṇapadaṇi vā" e "C "aṇṇaṇṇapadaṇi vā aṇṇaṇṇa e kaṇṇavakāḥā
a" B "to eṇa khavakāḥā a" vāṇḍaṇi aṇṇatara sakaṇṇavayāṇi | C "vaṇi kaṇṇavayāṇi | . — 4. B
C "nāma vādāṇṇakāḥā a" m eṇaṇi me pi" C "piṇḍakāṇḍaṇṇatthitāni abhāṇṇi | . — 5. BC
"kāṭarako dā" to go" to kpi" B "pekkhaṇṭi | e" BC "m eṇaṇi akāḥi" C "tārako abhā" re-
teṇh |

8. BC "kāḍḍhāḥā" e B "cāḍḍhikāṇi" BC "aṇṇaṇi aṇṇi" a aṇṇataraṇi aṇṇipā" C "piṇḍakāḥā
e" BC "dā aṇṇataraṇi aṇṇataraṇi aṇṇipā" B "piṇḍakāḥāṇi | . — 9. BC "piṇḍakāḥā" C
"m eṇaṇi pa" B "vīṇḍakāṇi aṇṇavayāṇi | tāraṇi" C "vīṇḍakāṇi aṇṇavayāṇi tāraṇaṇi
evaṇi",

11. C "aṇṇataraṇi e a" C "vā pāṇḍulāpi". — 12. B tasya taṇi me bhā" C tasya taṇi bhī-
kavavā pāṇḍulakṛitāni gotā" mājāṇṇi pūṭṭamāṇi kāya vaṇṇa cīraṇaṇi | B "pūṭṭamāṇi
eṇamāṇi cīryateṇh api". — 13. C abhā jīvaṇi sā" B "akamāṇḍi | go" C "māḥi strīyo"
"vaṇḍa e" e" C "hatthi | B "aṇṇi kā". — 14. C kārako dāni cīraṇaṇi gaṇṇamaṇi yā-
maḥa maḍḍulavayāṇi | dāni cīraṇaṇi gaṇṇamaṇi yāpi" B kārako dāni cīraṇaṇi gaṇṇamaṇi
yāpi" dāni cīraṇaṇi gaṇṇamaṇi yāpi" B kārako dāni cīraṇaṇi gaṇṇamaṇi yāpi".

16. B yo pi me" C yāpi tā sā e" BC "vaṇḍakāḥāḥā sāpi aṇṇa" C "vaṇi jīvaṇaṇi | B
"lāṇḍakāḥā | . — 17. C "vaṇḍa cīraṇaṇi brāhmaṇaṇi vīṭikāyātāye eṇaṇi pa" B "vīṭikāḥā".

चितं सामनेहि गोचरयामेहि स्त्रियो च पुष्या च एवमाहन्तुः । कालकी दानि
अमणो गौतमो आमको दानि अमणो गौतमो महुरच्छवि दानि अमणो गौतमो ।
यापि मे सा शुभवर्णनिमा सापि अनाहिता एतिना एवंलूहप्रहासेन ॥

तस्य मे भिषवः एतद्भूमि ॥ सन्ति खलु इहेके भवन्तः अमयप्राज्ञाः सर्वशो
अनाहारताये शुद्धिं प्रश्नयन्ति । यं नूनाहं सर्वशो अनाहारताये प्रतिपद्ये ॥ 5
तस्य मे भिषवः सर्वशो अनाहारताये प्रतिपन्नस्य अर्थं काय अधिमात्रं कृशताप्राप्तः
अभूमि । सख्यथापि नाम कालपर्वणि वा अशीतपर्वणि वा एवस्थाणि मे अम-
प्रख्यानानि अभून्तुः । सख्यथापि नाम अजपदं वा उद्रपदं वा एवमेव मे हनुका
अभून्तुः । सख्यथापि नाम उभयतो पाशे विवटाये वाहनावारप्रालाये गोपाल-
सीये अन्तराणि विवटानि वीतिलोकेनि वीतिकामेनि एवमेव मे पार्श्वे 10
कानि पार्श्विकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेनुः वीतिकामेनुः । सख्यथापि
नाम षट्पदवेली उन्नतचरिता एवमेव मे पुष्टकच्छका अभून्तुः । सख्यथापि नाम
शीष्पाणां पथिमे मासे उद्रुपाने उदकतारका दूरमता मधीरमता कृच्छदर्शनाये
संप्रकाशेन्ति एवमेव मे अक्षिपु अक्षितारका अभून्तुः दूरमता मधीरमता कृच्छदर्श-
नाये संप्रकाशेन्तुः । सख्यथापि नाम शारदिकं तित्तालावु हरितच्छिन्नं आमिजातं 15
भवति संमिजातं संपुटजातं एवमेव मे शीर्षकपाचमभूमि आमिजातं संमिजातं संपु-
टजातं ॥ स खल्वहं भिषवः पुरिमं कायं परिगृहीषामीति पुष्टिकच्छकमेव परि-

1. C klako dāni grāvaṇo gautamo adgudacchariṇṇ dāni grāvaṇo gautamo yāpi * B klako
dāni grāvaṇo gautamo cyā * ṇo gautamo ma * ṇo gautamo yāpi. — 3. BC yāpi se sē
(C "rā") cūlha * pi sa antarhi * C "eti" evaṇṇiluhaprahāseṇo | . — 4. C "khalvo e" BC "ahi
santi". — 4. C "bhavato sarvaṇo anāhāratayāi cū" B "tāyāi pratipadyeyāni | sa khalo ahaṇi"
(6). — 5. C "upadyanti | iyaṇi".

6. C iyaṇi sa khubhabhū bhikkhavo sa * B sa khubhabhū bhi * C "ratāyo prāti" yaṇi khye
adhi * B "kāyaṇi adhiṇa" BC "kṛiṇapad" C "prāpto cādhānihi | . — 7. C "antapavāpi sē
evaṇṇirā" B "maṇi sayya". — 8. C sadyathā. — 9. C (a me intercession et intercede ici la
poursue de la L 15) sadya * B "cya trivargayenā vāṇaṇ" C "cya trivartāyo sē vāṇaṇpāṇa-
lāyāni pāpāyaṇi" vartāni vāṇaṇkyenti vāṇaṇkenti || evaṇi me pāpāṇaṇi pāpāṇaṇikāpāṇi
vivatāni vāṇaṇketaṇi | B "lokyanti vi * m eva me pāpāṇaṇi pāpāṇaṇikāntarāpi vi * lo-
kyanti vāṇaṇketaṇi | .

11. C sadyathā * ma yattumadā nana * B "nāṇaṇṇiṇṇa nana" C "m evaṇi me" BC "kaṇṇa-
kaṇṇi a". — 12. C sadya * B "pāpāṇaṇi nāi | evaṇi e" C "ni | etam evaṇi me" B "kā-
taṇi | C "kāpāṇi | . — 13. C sadya * B "cādhānihi" BC "tāntāṇiṇṇa hāri" nanaṇi amilā
"ti samilāṇi amilāpāṇi" C "m evaṇi me cī "ahi amilā" B "hi | amilā" BC "tāni sa-
milāṇi amilāpāṇi(B "tāka)ṇi" | .

17. BC "yaṇi parigṛhiṇiṇṇa" B "pṛiṇṇiṇṇa" C "akṛiṇiṇṇaṇiṇṇaṇi evaṇi parigṛhiṇiṇṇaṇi
necchabhaṇi necchāṇiṇṇaṇi | ta * B "pṛiṇṇaṇi necchāṇiṇṇaṇi necchāṇiṇṇaṇi | ta" BC "maṇi sa
kalpa" tāpi | .

- मुक्तामि उच्छेद्यन्ति तत्रैव चवकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं मिथवः साधु च
मुष्टु च अभिमन्तारेण उच्छिहित्वा पांशुकृताणि गात्राणि पाणिना परिमार्जये ॥
तस्य मे मिथवः पांशुकृताणि गात्राणि परिमार्जतो एतिमूलानि रोमाणि शीर्षेभ्यः ।
अपि हि जितं ग्राममेहि योचरयामेहि स्त्रीयो च पुरुषा च एवमाह्वयः । कालको
5 दानि यमणो गौतमो ग्रामको दानि यमणो गौतमो मज्जरच्छविको दानि यमणो
गौतमो । यापि मे सा शुभवर्णनिमा सापि मे अन्तर्हिता एतिमा एवंलूहप्रहाणेन ॥
तस्य मे मिथवः एतदमूषि ॥ ये केचिद्वयन्तः यमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मो-
पक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति एतावत्पा-
रमिते इमं पि न केनापि संमुञ्चन्ति ॥ अतीतं मिथवः अध्वानं एतरहिं पि मिथवः
10 प्रमुत्पन्ने ये केचिद्वयन्तो यमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां
दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति एतावत्पारमिते इमं पि न केनापि
संमुञ्चन्ति ॥ न सो पुनरहं अभिजानामि रमाये दुष्करचारिकाये कंचिदुत्तरिम-
नुषधर्मं अजमार्थं ज्ञानदर्शनं विशेषाधिगमं साक्षात्कर्तुं नायं मार्गं बोधाय ॥
अभिजानामि खलु पुनरहं पूर्वं प्रज्ज्वाये अप्रमदितो पितुः शाक्यस्य उब्बानमूमीये
15 शीतलायां वसुच्छायायां पर्यकेन भिषणो विविक्तं कामेः विविक्तं पापकेरकुह-
लेधर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिमुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥
स्वा[१४३]त्खलु पुनः सो मार्गो बोधाय ॥ तस्य मे मिथवो वसतो तदनुसारि
विश्राममुदपासि । स एव मार्गो बोधायि । न खलु पुन सो मार्गो लभ्यो कृशेण
वा दुर्बलेन वाकान्तकायेन वा सर्वेशो वा अनाहारताये प्रतिपन्नेन । यं भूनाहं

1. C "acchhibhāṭṭā pāṇḍukṛtā" trāṇi pā "mitrjayaṇ". — 3. C "rah pāṇḍukṛtā" B "romāṇi
piyeyuḥ | C "romāṇi yeshu api". — 4. C "mehi striyo" BG "puraṇho ca o" B "mehi kila".
— 5. C kālako dāni yamaṇo gautama mājḍakaccha" B "dḍakaccha" C "gautama" B "tama
yo pi".

6. B yo pi so sā cūbhā varuṇa" C yāṇi pi so cūbhātanaṇṇa" BG "chitā | 65" B "eva
lāhāṇaṇi | C "evaṇi lāhama | . — 7. C "kharo o" B "ahi ye ke". — 7. C "gautama vā
beḥ" kramikāṇi duḥ "pukāṇi vedanāṇi vedaya" BG "nā | tū lāva pā" C "mita imāṇi pī
kacit nāpi sātavaṇṇi | B "imāṇi pī kacit nāṇiṇṇiṇṇaṇi | . — 9. C "lāṇi bhikkhava
adhi" "hiṇi hī" "puraṇho ye ke" B "nue ye hī kecī" C "anta bhāṇaṇaṇi vā gautama vā
dānapuṇḍra" B "māyo vā bhāṇaṇaṇi vā ā" C "carito duḥ" BG "yanti | 111(C "lāḍ) ca pā-
ramite(C "lā) imāṇi" C "sātavaṇṇi | .

12. C na khalevaṇṇi puna bhikkhavaḥ abhi "d uttarimama". — 1A. BG na tasya abhi-
jāṇā" B "nā | khala" C "pāraṇṇa" BG "jāṇāṇi pāraṇṇi" B "nāṇaṇaṇi vivikāṇi" C "nā-
sharṇaṇi | vivikā kāmāṇi vivikā pāpa" BG "lāṇi rāro" dya rāṇaṇi | .

17. C "bhāṇaṇi B "dāṇaṇi tasya". — 17. C "kharo sato tadumraṇṇi" BG "udupāṇi
(C "nā |) sa o". — 18. B "dāṇaṇi na kha". — 18. C "ayo mādhye(ā tye) va kṛpāṇa vā
du" B "lāḍyaṇi kṛpāṇa vā du" C "eo vā ayo āraṇṇaṇi pā". — 19. BG "māṇiṇi(C

चत्वारिंशद्वा ज्ञातीः पंचाशं वा ज्ञातीः ज्ञातीशतं वा ज्ञातीसहस्रं वा ज्ञेकाः पि संव-
 र्तकल्पा वा ज्ञेकाः पि संवर्ता ज्ञेकाः पि विवर्ता ज्ञेकाः पि संवर्तविवर्तकल्पा अमु-
 चाहमासौ एवंनामा एवंनोचौ एवंजात्यौ एवमाहारौ एवमायुःपर्यन्तौ एवंमुख-
 दुःखप्रतिसंवेदी । सो ततो च्युतो अमुच उपपद्ये ततो च्युतः इच्छत्वमागच्छसि
 इति साधारं सोद्वेजं ज्ञेकविधं पूर्वनिवासमनुसारामि ॥ स खल्वहं निचवः तच्च १
 समाहितेन चित्तेन परिबुद्धेः (43) न पर्यवदातेन अनगणेन विगतोपलेशेन मृदुना
 कर्मण्येन स्थितेनानिष्कप्राप्तेन रात्र्याः पश्चिमे यामि अरुणोद्घाटकालसमये मन्दीमु-
 खायां रजव्यां दक्षिंचित्युरुषनाभेन पुरुषसिंहेन पुरुषपर्वमेख पुरुषधौरेख पुरुषधा-
 नेयेन पुरुषपद्मेन पुरुषपुष्करीकेन सत्पुरुषेण महापुरुषेण अनुत्तरेण पुरुषदम्ब-
 सारणिना मतिमेन क्षुतिमेन मतिमेन धृतिमेन क्षुतिमेन सर्वसौ सर्वप्रताये ज्ञातव्यं 19
 प्राप्तव्यं अमिसंबोद्धव्यं सर्वं तं एकचित्तपणसमायुक्तया प्रज्ञया अनुत्तरां सम्बल-
 वोधिगमिसंबुद्धौ ॥ इदमबोधज्ञयशानात्तमना ते निधवो भगवतो भाषितमभ-
 नन्देभुः ॥

अथ शुद्धोदनः स्वप्नं पश्यति ॥

पश्यामि पुत्र सुपिने रतनावसाढ
 अभुत्सितं यजपरं भगिज्जालच्छत्रं ।
 मध्ये पुरश्च अध्वनावस्थितो च रात्रौ
 निर्धोवते पुरवरा अभिक्कमानः ॥
 तं दृष्ट्वा मम सुपिने विपुलं च हास्यं
 अभुत्सितं रुदितमेव च अप्रमेयं ।
 कमे च मे संपरितप्तं शरीरमन-

15

20

4. C so tatak cyuto a " padhyate | tato² B "dye | tato cyutah icchetvato 2² B "iti sakkrato²
 C "iti sakkrato so deçati". — 5. C "kshavato tattho" B "cuddha paryavaddhena cittaena pari-
 suddhena" C "anaggonena vi " dya karmaggonena sthi " anijjyena pappiyo" B "me anagodhā-
 takālo anā" C "rupoghātakā" B "rajanīyāyā" ja" C "jāna pūṇabhā" C "dīṇimena
 dīṇimena sarvaṇo sarvatrathe jātātīryāni pāpātīryāni bodhīryāni sūvaṇa taṇ a" B "eka-
 cittaṇi kha " itacchīyāni samyaksambodhī" C "itāṇi samyaksamā".

12. C "Namanā tejo bhi " abhito abhyanamāteṣu suddha" B "deṣu || . — 13. C "dan-
 va" BC "ti pocyā". — 15. B "ira gopina" BC "sattho" C "gajavato manijjātāni cchannam".

17. C "puruṣa adbhva" BC "atthā rā" B "rāte niddhāvite | paravarā" C "rātre n-
 iddhāvite | pūṇa vāṇa abhishekāni pūṇāni yāni dī". — 19. BC taṇ(G yaṇi) dī-
 shīṇa mahya" C "vullitāni vullitāni evaṇ ca a" B "meyāni kampo".

21. C "me sapari " rīṇāni niddhāni" B "ham | samuddhātāni kiṇ tu lhaṇi" C "dha-
 tāni kiṇ tu lha".

दाहं समुत्तनति किं तु भविष्यते थ ॥
 अथ लोकेपालं अवचू मनुजप्रधानं
 मा माय भूमिपति संजनयाहि हर्ष ॥
 हन्त शुभोहि फलं यं मुपिनस्य तत्त्वं
 समुत्थितं वज्रजनस्य विबोधनार्थं ॥
 एषो महामुणधरो विजहित्वा राज्यं
 दुतियामायेव चतुरा स्वजनं च स्वीतं ।
 निःसंशयं वरवर्णं जनयेच्चमाणो
 नियामस्यते पुरवरा विदितं स भोतु ॥
 एतस्मिं निर्नते अनेकविधं ति दुःखं
 जायिष्यते मुपिनि थ हसितं ति तत्त्वं ।
 यं रोदसि मुपिनि दानि सुखं जननं
 सुखा भविष्यति जिन्नं जितशुभसंघं ॥

मातुःस्वसापि मुपिनि पञ्चति ॥

मातुःस्वसा अथच कांचनराशिषर्यं
 पञ्चामि पुत्र मुपिनि अथमं सुजातं ।
 रत्नेनं सुपादककुलं जतिरिक्तमृगं
 गृह्णारसंस्मितनतिं प्रतिपूर्णदेहं ॥
 सो गर्जति सुमधुरं कपिलाङ्गयातो
 निर्धाषते हृदयदृष्टिपथं हरतः ।
 न च कश्चि तं प्रसहति अभिगर्जमानं
 प्रतिगर्जितुं कुमुदराशिनिभं सुजातं ॥

३. C "avocai | manu" B "avoca anuja" BC "dāhama abhāya lāhā" B "rsham hanta". —

४. C "hantā" BC "phaleyañ supā" C "nātha" |

५. B "jyāñ dēvītyā tathai" C "jyāñ dēvītyāñ ca tathai" BC "cāturo aya" B "sphītañ mīh".

— ८. B "cayam abalam anape" C "cayam ovanai anape" BC "pavavarsāñ vi" B "niditāñ bhota" C "bhanta" | — १०. C "cāsanāñcāñ mī" jñai mātē hantāñ ti satvāñ |

११. B "supinam dāni sukham anantaram eva" C "supiniñ mī jñai sukham arantam eva" B "shyati | jñam" C "kramāñghāñ" | — १५. C "vaga avoca". — १५. B "cāmi" | jñā C "śishubha mī" B "jñam eva".

१७. C "kudam āśīktañ cīrīñgāñ cīrīñgārasāñthilagañpārañga" B "ktañcīrīñgāñ 'sthitañ gatipratipārañga". — १९. BC "ti madha" to niddhā C "cāte dīpātipartha haranto" | B "māh mī ca ka".

२१. C "na kapāñ pava".

ते देवराज अथचू करणं रुदनं
मा रौद शाक्यकुलनन्दनजातराम ।
वक्ष्यामि ते अवितावाचनं विज्ञानं
आनन्दजामि उपजानय त्वं सुखाणि ॥
अथना[१४५]शुद्धचरणं कुशलोपपेतं
एषो नरप्रेम गतीमतिनां विधिज्ञः ।
हिला ज्ञनं पुरुषसिंहवरौ पुरो च
निगम्य ते अमिलपि पुरुषप्रेमत्वं ॥
सो पि अमृतं अचलमच्युतमप्रकम्प्यं
निर्वाणमप्रतिसमं प्रतिशुद्धचक्षुः ।
निर्दिष्टं तं पुरुषसिंहवत् महर्षिः
यं युत्वा तीर्थिकगणा दिशतां व्रजन्ति ॥

5

10

यशोधरापि सुपिनं पश्यति ॥

अथ राज्ञस्त्वं जननी रुदमवतीति
मेघोत्तरेण मदनेन निवहचिन्ता ।
देव शुणोहि यद्य अथ मयापि दृष्टं
सुपिनं मनोरमं फलं च मे तद्वेद्यात् ॥
शुद्धोदनस्य किल राजकुलं नरेन्द्र
मेघो समन्तं चण्डेन समाददन्तो ।
लोकवयं प्रव्रजतोयधरो सुघोषो
विद्युत्प्रदीप विप्रद्योतयंतो बह्विजि ॥

15

20

1. C 'tañ de' BC 'sacca ka' C 'rudanto ārodanā' B 'ntañ ārodanā' BG 'kulānanda'
C 'rōgañ | B 'rōga va'. — 3. C 'sakshāmi te' B 'mi tañ ari' BC 'tathamcassā vijāla'
(C 'vijāsa) ānanda' C 'pajāni sa tañ sakkā' B 'pajānaya sakkāni atya'. — 5. C 'lopayo-
tañ | v' rābhha bhāgavatānāñ vābhijā hi' B 'gātānāñ vābhijāñ hi'.

7. B 'tā jānā' C 'tā jānā ca purā' B 'vara | pa' (an 'vārā pa') B 'nirgunya | te
a' BC 'abhiśaṣṭāñ puruṣasabhaṣṭāñ so'. — 9. B so pyatāñ acala' C so pye cān
acala' prakampya niratā' B 'prakampyāñ | niratāprati' kahā n'.

11. BC 'gratā d'. — 13. C 'guli āpatañ | . — 14. B 'rāhucaya ja' bravi || mui'
nena maqāba' C 'citta | .

16. BC 'supānāñ pi mane' C 'bhūveyā | . — 18. B 'kulā nare' C 'kulo nare' C 'me-
ghah samo' BC 'manta kahaye' C 'na ca samā' B 'mo loka'. — 20. C 'pravaratya' BC
'dharā sugha' C 'dyanpradipa vilodayato ha' B 'dipa vimalodayato bahūnāñ | ' C 'bhā-
tāñ | .

तथागतस्य मिश्रवः पूर्वं संबोधिमनमिसंबुद्धस्य चीरिका नाम तृणजाति नामि-
मण्डलादभ्युद्गम्य यावन्नममासद्य अस्मासि । तथागतो मिश्रवः पूर्वं संबोधिमम-
मिसं^(१४४)नुवो रमं द्वितीयं महासुपिनमद्रापीत् ॥

तथागतस्य मिश्रवो पूर्वं संबोधिमनमिसंबुद्धस्य ओहितका प्राणका कालशीर्यका
पादतलेहि यावच्चानुमण्डलानि च्छादयित्वा अस्मान्मुः । तथागतो मिश्रवः पूर्वं
संबोधिमनमिसंबुद्धो रमं तृतीयं महास्त्रप्रमद्रापीत् ॥

तथागतस्य मिश्रवः पूर्वं संबोधिमनमिसंबुद्धस्य चत्वारि शकुन्ता नानावर्णा अने-
कवर्णा च चतुर्हि दिशाहि वैहायसं गत्वा तथागतस्य पादतलानि उपजिघ्रित्वा
सर्वचेता अपविधिन्मुः । तथागतो मिश्रवः पूर्वं संबोधिमनमिसंबुद्धो रमं चतुर्थं
महासुपिनमद्रापीत् ॥

तथागतो मिश्रवः पूर्वं संबोधिमनमिसंबुद्धो गहतो मीढपर्वतस्य उपरिमनुपनि-
ष्णमानो चक्रमं चक्रमे । तथागतो मिश्रवः पूर्वं संबोधिमनमिसंबुद्धो रमं पंचमं
महासुपिनमद्रापीत् ॥

तथागतस्य मिश्रवो पूर्वं संबोधिमनमिसंबुद्धस्य रयं महापृथिवी उदग्रयनमहा-
ग्रयनमभूयि । सुमेष पर्वतराजा विस्त्रोपधानमभूयि । पुरस्त्रिमे महासमुद्रे वामा
वाहा ओहिता अभूयि पश्चिमे महासमुद्रे दक्षिणा वाहा ओहिता अभूयि दक्षिणे
महासमुद्रे उभी पादतलानि ओहितानि अभूयि । यं पि मिश्रवः तथागतो अ-
नुत्तरां सम्यक्संबोधिममिसंबुद्धो अथ तस्य महास्त्रप्रस्य विपाको ॥ यं मिश्रवः
तथागतस्य पूर्वं संबोधिमनमिसंबुद्धस्य चीरिका नाम तृणजाति नामिमण्डलाद-
भ्युद्गम्य यावन्नममासद्य अस्मासि । यं मिश्रवः तथागतेन रमं च लोकमभिज्ञाय ॥

१. C "kshavo pā" BC "pārasaṁbho" B "sya sthānikā nāma tē" C "bhyaṁgama" B "bhya-
gama yāyamaṁbha". — 2. B "pārasaṁbho" C "rva bodhi" sushimam adā". — 3. C "ksha-
voh pā" BC "pārasaṁbho" C "pānakakāla" BC "shako pā" C "sthānab" . — 5. C "gatehi
bhi" C "pārasabodhi" B "pārasaṁbho".

7. C "kshavo pārasaṁbho" B "nānāvargyo aro" tulu diḍḍ" C "dāhi caibhāyama āgatā ta"
C "pādotakallui" B "upakāhipitā sa" C "upajighatā sarveyeyā apa" BC "aparādhyatam" .
— 9. C "te hi bhi" rva bodhi" C "atur mahā".

११. BC "pārasaṁbho" C "bodhimaya mahānto m" B "nāno cakramaṁ enkrāma" C "maṁ
cakrama" . — १२. C "imam paṇṇa mahā" drākāhit" . — १३. C "kshavoh pārasaṁbho".
— १४. C "bhāṣopanam" . — १५. B "vānā sāho abhā abhāthi" pa "kshāya vāhā obī"
C "kshāya vāhā obī" B "bhāthi" drākāhit".

१७. C "yam pi me bhi" BC "gatena aro" C "itarā samāyukasaṁbodhim anāthi" B "daho"
ayam" C "mahāsvapnaṁsaya". — १८. B "thāgataḥ pāra sam" C "thāgato pū" B "sya sthā-
nikā nāma" BC "nābhāmayā" B "d abhūḍga" C "dgaya sā" B "yāyamaṁbha" BC "bham-
ābhāya" C "asthānā" . — २०. C "kshavo ta" C "puraṁ ca lokam andeyukam lokam samāro"

परं च लोकेनभिज्ञाय सदेवकं लोके समारकं समल्लकं सत्रमणब्राह्मणीं प्रजां सदेवम-
 नुषां वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं विपरिवर्तं द्वादशा-
 रमप्रवर्तितं यमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा केनचिद्वा पुनः लोके सह
 धर्मेण यमिदं चत्वार्यार्यसत्त्वानि । सख्यीदं दुःखं आर्यसत्त्वं दुःखसमुदयमार्यसत्त्वं
 5 दुःखनिरोध आर्यसत्त्वं दुःखनिरोधगामिनीं प्रतिपदार्थसत्त्वं । इमां च पुनर्भिषवः
 तथागतस्य पूर्वकृपां धर्मदेशनां अं । ४५ । वा भूम्वा देवा घोषमुदीरयेन्तुः एष मा-
 रिष भगवता वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं विपरिवर्तं
 द्वादशारं अप्रवर्तितं केनचि यमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा ब्रह्मेण वा मारेण
 वा केनचिद्वा पुनर्लोके सह धर्मेण इदं दुःखमिति अयं दुःखसमुदयो अयं दुःख-
 10 निरोधो अयं दुःखनिरोधगामिनीं प्रतिपदिति तं भविष्यति वज्रवज्रहिताय वज्र-
 जनमुखाय लोकानुक्कमाय महतो जनकायस्त्रार्थाय हिताय सुखाय देवानां च
 मनुष्याणां च । भूम्वाणां देवानां घोषं श्रुत्वा अनरीचेचरा देवा चातुर्महारा-
 विका चायस्त्रिंशं यामा तुषिता निर्माणरतिपरनिर्मितवशवर्तिन इतो तत्त्वार्थं
 तत्पुनर्नृत्तं यावद्ब्रह्मलोकं घोषमश्रुद्मस्य एष मारिष भगवता वाराणस्यां ऋषिपतने
 15 मृगदावे विपरिवर्तं द्वादशारं अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं अप्रवर्तितं केनचित् यमणेन
 वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा केनचिद्वा पुनर्लोके सह धर्मेण इदं दुःखं इति
 अयं दुःखसमुदयो अयं दुःखनिरोधः अयं दुःखनिरोधगामिनीं प्रतिपदिति ।
 अयं तस्य महामुपनिख विपासो ॥ यं भिषवः तथागतस्य पूर्वं संबोधिमनमि-
 बुदस्य मोहितकमाशका खाजशीर्षा पादतलेहि यावज्जानुमण्डलानि च्छादयित्वा

BC "prajāñ sadevambhijñā(C "śāśāññijñāñ vhrō" C "pīdipattāne" B "pravaritānañ | tri-
 C "pravaritānañ tripari" pākāra apra" B "pākārañ apra" C "pravaṇeñā vā hrō" B "pravaṇeñā
 hrō" B "ijñāñ | saryā".

A. BC "ijñāñ duḥkhañsamuda" C "nirodhañ āryasatyañ duḥkhañ āryasatyañ duḥkha-
 samudayañ āryasatyañ duḥkhañnirodha āryasatyañ duḥkhañnirodhagāmiñi prati" BC "prati-
 pādāñ ā" C "ijñāñ i". — 5. BC imañ ca pu" C "evārūpāñ dha" nāñ kṛtsā bhūmyāñ dā"
 B "jātsāñ ā" C "jātsāñ | eṣāñ mā" kṛtsā pravaritānañ tripari" BC "dāśāpākārañ apra-
 varitānañ keñaci prama(C "eṇṇapra)ṇeñā" B "loṭṭedhūmaṇeñā vā doveñā vā bhūmaṇeñā vā
 mārēṇa" C "doveñā vā mārēṇa" B "at pratipatti || tēñ bha" BC "lokañnukaṭṭapāṇe(C "yo)
 na" C "jātsāñā" BC "pāñ ca hrō".

18. C bhūmyāñ devānañ ghō" rikshavā devāñ cātā" B "kshecurāñ devā" C "rmitāva-
 seva" BC "varitāñ ito" C "imānāñ jāradhātava" gacāto bāraṇa" BC "dāśāpākārañ ā"
 C "kṛtsā pravaritānañ keñaci pravaṇeñā" C "maṇeñā vā keñaci vā pama loka saha dharatya
 iñāñ" C "radha āyañ dā" B "pratipatti ||".

18. BC "pāko yañ". — 18. BC "kshavā te tatthā" C "pāva sañho" cīrāṭṭā pāda"
 B "cīrāṭṭā pāda" śhātāñ balañ cīrāñ lā" C "nañ | balañ cīrāñ lā" iā pāva tatthā" BC "su-
 gātiñ āryagāyañ dā".

अस्मान् च उ एतर्हि मिश्रवः जनता या तथामते अधिकारकर्मणि कृत्वा कायस्य
मेदात्परं मरणात्सुगतौ स्वर्गकाये देविभूपपश्यन्ति । अयं तस्य स्वप्नस्य विपाको ॥
यं मिश्रवः तथामतस्य पूर्वं संवोधिमनमिसंबुद्धस्य चत्वारि शकुन्ता नानावर्णा वनुर्हि
दिशाहि वेहाद्यसं समागत्वा तथामतस्य पादतलानि उपजिघ्रित्वा सर्वचेताः अप-
विक्रित्तुः चत्वारिमे मिश्रवः वर्णाः कतमे चत्वारः चत्विधा ब्राह्मणा वैशा ब्रूहाः 6
ते तथामते ब्रह्मचर्यं चरित्वा अकोप्या चेतोविमुक्तिं प्रभाविमुक्तिं साक्षात्कुर्यन्ति ।
अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको ॥ यं मिश्रवः तथामतो पूर्वं संवोधिमनमिसंबुद्धो
महतो मीढपर्वतस्य उपरिमनुपलिप्यमानो चक्रं चक्रं पुरस्तिमायां पि च मिश्रवः
दिशायां तथामतो विहरति तथापि च सत्कृतो मुहकृतो [145] मानितो पूजितो
अपचायितो लामी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्नयमेव्यपरिष्काराणां अ- 10
नध्यवसितो अनधिमूर्क्षितो अनुपलिप्तचित्तो । दक्षिणायां पि च मिश्रवो दिशायां
तथामतो विहरति तथापि च सत्कृतो मुहकृतो मानितो पूजितो अपचायितो
लामी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्नयमेव्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो
अनधिमूर्क्षितः अनुपलिप्तचित्तः । पश्चिमायां पि च मिश्रवो दिशायां तथामतो
विहरति तथापि च सत्कृतो मुहकृतो मानितो पूजितो अपचितो लामी चीवरपि- 15
ण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्नयमेव्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्क्षितः
अनुपलिप्तचित्तः । उत्तरस्थां पि मिश्रवः दिशायां तथामतो विहरति तथापि च
सत्कृतो मुहकृतो मानितो पूजितो अपचितो लामी चीवरपिण्डपात्रशयनासन-
ग्लानप्रत्नयमेव्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्क्षितः अनुपलिप्तचित्तो ।
अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको यं तथामतो मिश्रवः पूर्वं संवोधिमनमिसंबुद्धो इमां 20
एव महास्वप्नां अद्वाधीत् ॥ इदमवोचद्भगवानात्तमभाषे च भगवतो नापित-
मभ्यनन्दे ॥

१. BG "pāko yañ". — ३. C "kharo ta" syn pārasaṁbho "rūpā anekataryyā ceto" C
"sambhūta tathā" taly aparijhinaṁ | catvāri B "aparijhinaṁ" C "kharavah kalame catvāro
kabetriyā" B "rah kahetāi hā" drāy yo tathāte hā" C "drāy yo tathā" tamarayya carā
akkhān karānā | .

७. BG "pāko yañ". — ७. C "gate pārasaṁbho" ranta opari B "māno cakramānā ca-
krāme pa" BG "rati | tatrā" C "pi ca bhikshavah outkrito mānā" B "māgito pā" cayanācāna-
gā B "pratyabhai" BC "akkhānāgānā" B "mārechāi ana" tto dakkhā.

११. C "lakshāyayānā pi ca bhikshavah di" C "māgito pā" B "pānā anavādhyasito anadhi"
C "mārechāi" B "napadaptyatthā paçā" C "atto | . — १२. C "kharavah di" C "apachyito lā
pājāthā apachyito lābhi cl "sāthā anadhimārechito anupaliptācitta.

१७. C "uttarāyānā pi ca bhikshavah di" BG "rati | tatrā" C "apachyito lābhi cāvaragāya" B
"lābhi cāvaragā" C "sāthā anadhi" B "nolipta" C "ceto | . — २०. C "pārasaṁbho" BC "ma-
pānā adā".

२१. B "ad bhūgarān | .

इति श्रीमहावचुषवदाने सुखोदनस्य पंच महास्वप्ना समाप्ता ॥

बोधिसत्वस्य दानि एतदमुषि । दुष्करमिदं अगारमध्ये वसन्तेन एकान्तसंनि-
धितं एकान्तमनवर्षं एकान्तपरिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं चरितुं । यं नूनाहं अगार-
स्त्वानगारिणं प्रव्रजेयं ॥ बोधिसत्वो राजानमामन्त्रयति प्रव्रजिष्यामि ॥ राजा

५ आह ॥

मा दानि मा कमललोचन चाक्षरूप
शोर्कं लभे सुविपुलं त्वय विप्रहीनो ।
माता चहं अमुलभं मरणं निगच्छेत्
ततः कीदृशं मुखमेतं तथा विजिह्मि ।
यस्य कुतेन मम च स्वजनं स्वराष्ट्रं
सजिष्यामि बह्वदुःखी हि स विप्रयोगो ॥
पर्याकुला नि दिशता प्रतिमानि सर्वे
शीतोष्णदंशमशकादतभूमिमागा ।
वसो वनेषु मृगवारणघातिकेषु
मेरुषु मेरुवस्तेषु महद्वेषु ॥
नित्यान्तरेण मनसा कृतमोक्षबुद्धिः
मार्गं व ताव मम पुत्र चर प्रसीद
जीवामि यावदहं याव च सा हरेव ।
किंकारणं तव विनिर्ममं निग्राम्य
त[146]त्वं विनाशमुपयास्यति मे शरीरं ॥

10

15

20

1. B iti grīmadbhadrasūrya C "svapnāni samaptāni ॥ B "svapnāni samaptāni ॥ . — 2. B "śhī dushka". — 3. C "amulyavyasanto" hmasarīya curi". — 4. B ya nānā C "riyāni vrajeyāni ॥ B "joyāni ho". — 5. C "jishyati ॥ . — 6. C "āhaṃ ॥ .

6. B mānā dā BC "ni mānā ka C "rūpāni go B "lāhānāh, vipulāni trayā hi vipra". — 8. BC mā mātarāni ca āhaṃ ca trayā vīhīno ॥ C "go ॥ anurūhā mara BC "kūḍḍiṣu dūh- khaṇi sukhaṇi ita(C "to) yaś vigi". — 10. BC "mama ca haṃdha svā(C "svā)jānāni C "asāni mārīkhaṇa geyyābhīyāni āhaṃ B "bhīrāni geyyābhīyāni ॥ haṃ BC "dubbhā(C "bhā) viya viprayoga parā".

11. C "kūḍḍai dīpatāni pratibhanti BC "eva ॥ 12. C "abhadraṃ B "bhāgā tra C "bhāgā tāt". — 14. B trāna vane C trāna vane BC "caṇḍakūḍḍikāha B "kūḍḍa ॥ hāraṇa- Māva C "kūḍḍa bhāraṇaḍḍikāha B "raḍḍikāha BC "yeshu ni".

16. B "buddhā ॥ āryāni(?) ca tvaṃ māna pa C "buddhā āryāni ca tvaṃ māna pa- tra- rā prāśāh ॥ ji BC "yānāni āhaṃ āvaṃ(C "va ca) sī ॥ C "hāvaṃ B "hāva kīḍ". — 19. B "pāni ॥ tava C "mā ॥ tavaṃ ni".

राज्ञा दानि पंचानां राजानं शतानां प्रेषितं । आगच्छ कुमारी अभिनिष्कमि-
तुकामो ॥ ते दानि आगता कुमारं वज्रप्रकारं याचन्ति । मा अभिनिष्कमाहि
त्ति ॥ बोधिसत्त्वो दानि राजानं च ते च राजानो एतद्वोचत् ॥ सचेत् मम
महाराजा चतुर्हि पदेहि प्रतिमुखो भवति प्रतिजानामि ते राज न विष्कमिष्यं
पुरवरातो ॥ राजा आह ॥ भवामि ते प्रतिमुखो पदेषु चतुरसु शीघ्रं पुन उदी- ६
रेहि पुरा प्राणा जहन्ति ॥ कुमारी आह ॥

यौवने वर्तमानस्मिं जरा मे मा खु आगमे ।
आरोग्धे वर्तमानस्मिं व्याधि मे मा खु आगमे ॥
जीविते वर्तमानस्मिं मरणं मा खु आगमे ।
संपत्तीषु रमियासु विपत्ति मा खु आगमे ॥ 10
तदा हिक्कारहकारा देवसंचा प्रभुविषु ।
साधु साधु महासत्त्व साधु अप्रतिपुत्रन ॥
सुमापितानो एतस्मिं स्रक्का परिषा इयं ।
हृष्टा आत्तमना सर्वे प्रीतिमुखसमर्पिता ॥
ततो मुदोदनी राजा दुःखशल्बममर्पितः । 15
अश्रुपूर्णेहि नेत्रेहि बोधिसत्त्वमिदमब्रवीत् ॥
स्वयं हि पुत्र जानाहि कस्य एतं न विच्यति ।
जरा व्याधि मरणं च विपत्तीषां न मे मतिः ॥

कुमारी आह ॥

हन्त विषु महाराज पदेषु प्रतिभूमेव ।
ततो मया विनाभावो न ते जातु भविष्यति ॥ 20

1. B "presāhātham āga" C "shitam āga". — 2. C "kāma" | B "kāma te dā". — 3. B "nti
mān a" C "nti mān a". — 4. B "mān abhi" C "mān abhi" C "māhiti" | B "māhiti bo". —
5. B "tro" | dā. — 6. BC "dela prāti-antako lhasati" C "ti" |) mma prātiya(C "jō)ndān
te cchānān nālakro(C "shka)ni". — 7. C "te prātibhu" tarāhu dā" B "pūtro nā".

8. B "kumāra ā". — 9. C "mānesamiñ" BC "me māñ na āgama" | — 10. BC ārogya va"
C "mānesamiñ vyādhin me" BC "me māna ā". — 11. C "mānesamiñ" BC "pūti me abo
āgamañ" | — 12. BC "amyañ vi" C "vipatimāñ na āgamañ" | B "iti māñ na ā".

13. B yathā hikkhānāvāskilāhā karota ca | C yathā hi lālakilāhā karota dāvaññ".
— 14. B mahāśālu satvaśālu va cāghamañ npratiṭṭhāgale yosha | C "mahāśālu sādha
cāghamañ npratiṭṭhāgale". — 15. B "shitan te eta" C "shitan te eta" BC "parishad iyañ" |
— 16. BC citta ālāma" C "rpitā" | — 17. C "rpito" |

18. C "rpitā na nāro". — 19. B "ya etañ vi" C "ya etañ na vi". — 20. C "vipatimāñ
nā". — 21. BC hanta trishu" B "prātibhā bhava" |

राजा आह ॥

ददामेषु पुत्र पदेषु प्रतिमुतामहं तप ।
ततो निवर्तये चित्तं भूमे उदाहरतो नव ॥

कुमारो आह ॥

- 5 दिक्वा मे भोन्तु कामगुणा ते च भोन्तु सर्वदा सुखा ।
ते च नित्या शुभा भोन्तु अथ मे प्रतिभूर्भव ॥
अप्सरा मधुरं गगने परिगायेन्तुः वरनुत्तिवरं प्रवरं ।
मधुरं सन्निभं सुखिनं सहितं वरनूपुरमण्डनजामरणा ॥
न सु रञ्जति सत्पुरुषस्य मनो मदनेषु यादृशमुदाहरति ।
10 विजहियति काञ्चनविम्बनिभां वसुधामनेकलब्धार्थचितां ॥
एवं च कुःखितो राजा कुमारमेतदप्रवीत् ।
प्रसीद पुत्र कथं सुखा कामगुणा तथा शुभाः ॥

कुमारो आह ॥

- हन्त अन्यानि वक्ष्यामि द्वे पदानि महीपते ।
15 यदिच्छसि एवं समानं तेषु मे प्रतिभूर्भव ॥

राजा आह ॥

- दृढमभ्युपगच्छामि प्रतिमुखं चाहं तव ।
20 द्वेहि पदेहि [146^b] आख्याहि मा च विप्रजहाहि मे ॥
अहंकारं ममकारं मा संजाये कदाचि नो ।
महानो त्वो वा महीपाल अथ मे प्रतिभूर्भव ॥

2. BG na rāmanā pu* B *tilhāhān a* C *tilhāhān ahañ tatoh | . — 3. C *rāya-
rātrāñ manāñ mālharato bhavāt | B *rāttāñ me mālā mālharato bhava | . — 5. BG di-
rpañ me bhā* C *ca bhanta vālā mālā | .

6. B *bhonñ a* C *prātibhūr bhavah | . — 7. C apsarāñ me* B *dhara gaga* C *ga-
gagā pu* BG *parimāyetañ* C *dāhipravarañ | B *dāhipravarañ varāñ | . — 8. C
madharāñ mālānāñ sālāñ cālā* BG *varāñ* C *mālāpāramāhārapāñ | . — 9. BG na
kha rājyañpāñ* C *rājyañ* apu(B *pāpu) C *m mālāñ B *ti vi*. — 10. BG vāñ
B *shyañ | kā *nāha van* C *nāha vanmadharāñ me* lāhāñ tām | B *lāhārthāñ m-
mālāñ | .

11. B *bhāhāñ rāja mātām āvrañ | C *rājā mātām ca āvra*. — 12. C *māhākā-
nāñ tātā* B *māhākānāñ tātā* C *gūhā | . — 13. C hanta a* B *kshyāñ dya*. —

15. C yodhichāñ me sālāñ *r bhavah | .

18. C vāñ pu* kī mālā vi*. — 19. C *mamākāñ āmanājya* B *mā amā jāya*. —
20. C *hanta vā me* BG *pālā āhañ me pra* B *rāhāñ bhā* C *r bhavah | .

ततो महेश्वरा वाचा व्याहरेन्तु नमो क्षिताः ।
 त्वं सु मेघसि संवुद्धो सर्ववन्धममूदनो ॥
 किंकारणं न तेषां हि वचनानां सदेवके ।
 लोके अस्ति उदाहर्ता यानि भाषसि वयुर्मा ॥
 ततो मुञ्चोदधौ राजा दुःखप्रणलसर्मापितः ।
 अशुपूर्णं हि नेवेहि बोधिसत्वमिदमब्रवीत् ॥
 नामाण्यहं न जानामि एतेषां पुरुषोत्तम ।
 पदानि यानि कीर्तसि नात्र प्रतिमुञ्चो अहं ॥

कुमारो आह ॥

अलं धिरेण एकस्मिं पदे प्रतिमुञ्चो भव ।
 ततो इहैव निवसिष्यं रम्ये कपिलसाहये ॥
 भवे दानि अहं पुत्र एकस्मिं पदे तत्र भवे ।
 प्रतिमुञ्चो शीघ्रं ब्रूहि उपगतं मया सह ॥

कुमारो आह ॥

इहैव वसतो मद्यां प्रासादवरलोकके ।
 सर्वनीवारणापगतं चित्तं मे वर्ततां वशात् ॥
 ततो देवा च यक्षा च गन्धर्वा च सदानवा ।
 नागराक्षससंघाश्च अहो धर्म उदीरयन् ॥
 अहो परमवादिस्व परमावांमिकांघ्रियो ।
 अत्तं परमवाक्त्रानि प्रभवन्ति मुहुर्मुहुः ॥
 ततो दीनमनो राजा कुमारमेतदब्रवीत् ।
 नाचावासो महां पुत्र अशुवेमं प्रमुञ्चति ॥
 ततो देवमनुष्याणां प्रमोद्यजननीं गिरां ।

1. B "dvare vā" BG "etam nāho nāho" ॥ — 2. C "adhamanulana" ॥ — 3. C "ta
 ca tashān vaca" B "vānā ca vaca" — 5. C "pātibh" ॥

7. C "tāmanā" B "tāmanā" ॥ — 8. BG "pātibhā" C "si nāho prā" — 10. C "de prā-
 tiddha" ॥

11. C "bhavānā" ॥ — 12. BG "pātibhā" C "de tādibhavā" B "bhavā
 (7 or bhavā)" ॥ — 13. C "prātibhā" BG "ghānā kṛhā a" C "mayā" ॥ — 15. C "bhavānā
 va" varulambhake" ॥

16. C "varopopaga" — 17. C "dvare ca pa" — 18. BG "rayānā" ॥

21. B "ta etat abhā" C "m etam abhānā" ॥ — 22. BG "nātravānā" — 23. B "abhyānānā
 prā" nā gīrā" ॥

बोधिसत्त्वो उदीरेन्नो पितरं समध्यभाषति ॥

अहमजरमारोग्यममृतं पार्थिवोत्तम ।

विपत्तिभयनिर्मुक्तं अभिगच्छे असंस्तुतं ॥

राज यन्नित्यं यस्मिन् यच्छुभं तत् मया स्वयं ।

प्राप्तव्यमिति न सन्देहः परित्यज्य धृतिं जग ॥

5

अथ खलु राजा शुद्धोदनो यं कुमारो जम्बुच्चायायां ध्यायति तं दृष्ट्वा चिन्ता-
मागरं प्रविष्टो ॥ यदि कुमारस्य शान्तेहि ध्यानेहि चित्तमभिरमति मा हेव ता-
वदसितस्य अपिच सत्यं व्याकरणं भविष्यति । यदूनाहं कुमारस्य विस्तीर्यम-
नःपुरमुपस्थापयेयं विविधानि उद्यानानि कुर्यात् यच्च कुमारो कीदृश्या रमेय्या
10 प्रविचारिष्या न च अभिनिष्क्रमणे चित्तं करेय्या ॥

अथ खलु शुद्धोदनेन कुमारस्य विस्तीर्णो अन्तःपुरो उपस्थापितो बहूनि स्त्री-
सहस्राणि विविधानि च नामाप्रका[1. 47]राणि अशोकमण्डपकानि कारापितानि
अवसक्तपट्टदामकलापानि मुक्तपुष्पावकीर्णानि यच्च कुमारो कीदृश्यति प्रविचार-
यिष्यति न च न अभिनिष्क्रमणे चित्तं करिष्यति ॥ राजा दानि शुद्धोदनो अन्तःपुरे
15 सन्दिशति ॥ सुष्टु कुमारमभिरमापेय नावगीतवाद्येन यथा कुमारो अभिनि-
ष्क्रमणे चित्तं न करेय्या ॥ कुमारो पि दानि कामेषु आदीनवदर्शा अनर्थको
सर्वकामभोगेहि । एतृशेषु च उद्यानेषु देवमवनसदृशेषु अन्तःपुरेषु अप्सरसदृशेषु
रतिं न विन्दति । अभिनिष्क्रमणे चित्तं अभिरमति न च बोधिसत्त्वो केमचिद्यो-
दयितव्यो दुःखो यं संसार इति । सर्वधर्मेषु वशवर्ती स्वयमेव सामतो विरक्तो
20 भवति उद्विगमानसो स्वयं चित्तमुद्देजयति । अहो संसारो प्रकृतिदुःखमपरिमि-
तमुपद्रवशतानि दर्शयति ॥

1. B "akāro pi" C "adīro pi" mahābhāṣati | : — 2. C aham āmakamārogyaṁ amṛtaṁ
B aham ajāraṁ ā "vattamaṁ | C "vattam | : — 3. C "bhayam nirvṛtṁ adbhigamya
amukhi" B "ayo amukhiṁ | : — 4. C rājā maya nityam | B rājan maya nityam | C "lat mayā
prā". — 5. C "tṛjati dhṛti labhā | B "dhṛti labhā | : —

6. C "kumāro jātī" BC "ajjaram āpavāṣṭya jātī". — 7. BC "vati | mā haṁ d āpavāṣṭya"
C "lasya satyavāṣṭya". — 8. C "akāro amukhi" C "amukhi praviśayā na es a" C "akāro-
amukhi ratiṁ | B "maya cittam".

11. C "khaṁ rājā ṣa" rāyo nāpura u" C "bahuni atri" kāroṇi es ayo" B "pākāpura"
C "pākāpuraṁ kī" BC "avakhi" B "praviśayāṣṭya" C "ratiyati | na caitam abhī". —

14. BC "re nābhāṣati amukhi". — 15. BC "pāṭha | nāya "dyatha ṣa" B "kareyā ku".

16. C "ādinavāṣṭya dāpāṣṭya amukhiṁ amukhiṁ" B "amukhiṁ amukhiṁ amukhiṁ amukhiṁ". —

17. B "pāṣṭya dāpāṣṭya". — 18. C "akāro amukhiṁ amukhiṁ" B "kumāro amukhiṁ (amukhiṁ) amukhiṁ"
C "dāpāṣṭya" B "ai amukhi". — 19. B "amukhiṁ amukhiṁ amukhiṁ amukhiṁ" C "rati amukhiṁ amukhiṁ
amukhiṁ". — 20. BC "amukhiṁ amukhiṁ" BC "dāpāṣṭya amukhiṁ" C "mā amukhiṁ".

अथ खलु कुमारो उपरिप्रासादसिखरगतो उपविष्टो तमेव ध्यानं मनसा करोतो
आसति यं मे जन्मुच्छायायं जन्म । न गीतशब्दा न नृत्तरवशब्दा न प्रमदागण-
रूपयन्तां स्वादीयति । तमेव चिन्तयन्तो आसति । अथ खलु राजा शुद्धोदनो
अन्यतरं पुरुषं पृच्छति ॥ किमिदं भो पुरुष कुमारस्य चक्षुर्पुरे न गीतरवशब्दो
नृत्तमेरीमृदंगवीणावशपणवशब्दः श्रूयते कुमारस्य किं चित्तस्य दीर्घमस्य ॥
अथ खलु या मुष्मिनीवने देवता निवासिका सान्तरिचे स्त्रिया राजानं शुद्धोदन-
मब्रवीत् ॥ महाराज कुमारं वितर्कयाहि । विरक्तो तव पुत्रो सर्वकामगुणरतोहि
नचिरेण हिन्दिष्यति सर्वतृष्णावन्धनां निरवशेषां यास्यति तपोवनं सुपरीतं ना-
वशिष्यति । इदानीं खलु नृपति सिद्धार्थो राजवंशो प्रासादवरगतो प्रमदागण-
परिवृतो जनिष्यं दुःखं नैराशं परिभाषति शरीरे ॥ अथ खलु राजा शुद्धोदनो 10
तं देवतासकाशातो श्रुत्वा परिदीनमुखवर्णो शोकादितो कुमारस्य सकाशमुप-
क्रान्तः इदमब्रवीत् ॥ किमिदं पुत्र परिदीनवदनो शोकादितो उपविष्टो सि मा
किं (147^b) चित् शरीरस्य प्रतिपीडां पञ्चामि मा धनवशं उपलभसि मा परचक्रमयं
उपलभितं आश्वाहि मे पुत्र शीघ्रं किमर्थं ॥

कुमारो आह ॥ अस्मि तात शरीरे प्रतिपीडां पञ्चामि आधिरारोग्यमाक्रमति 15
मरणां जीवितमाक्रमति तं तात जीर्णं मृतान्तरं प्रवृत्तेषामि ॥ शीयन्ति सर्वसंस्कारा
गिरिनदीजलचंचला परमायासधर्मा चतुसंवत्सरं आयुः शीयति मरणासन्नं भवति
इमां तात शरीरे प्रतिपीडां पञ्चामि ॥ अस्मि तात धनवशं पञ्चामि सर्वधर्म
रित्तकं तुल्यकं असारकं मायोपमं वंचनीयं विसंवादकं नास्ति धनस्य स्थिति तं

1. C "prāśada-vṛgato u" n evam adhyāḥ B "ānti | yātū" C "cchāyāṁ it" BC "lādha na
gl". — 2. BC "gītara-vāḥbdo (G "bdo) na nṛṭyara-vāḥbdo (C "bdo) na pramādāṁ gṇāṁ rō-
pavantaṁ svā". — 3. C "m evaṁ cittaṁmano ā" B "cittamano ā". — A. C "antahpāreṣa
gl" pānavaṁṛa-vāḥbdo (rīyato | ku" B "lādha gṛāṁ" C "dānamanayāṁ jāyato | .

6. C "lu yātū lūṭhina" B "yā lūṭhina". — 7. C "tarkhā vire". — 7. C "guyenāḥ"
B "nāparitāṁ lūḥ". — 9. BC "ānāṁ khala" C "rājaraṁ pā" C "dākhana" BC "pā-
raṁ | . — 10. B "khamarāṁ pā" C "krāṁ i".

12. C "rākā arhita" B "āḥto ā mātā kīṁcāt ex" C "ā mātā kīṁcāt arhitaṁ pra-
pṛāṁ" BC "pāyati māt dha" C "dhanakṛyāṁ u" kimartha | . — 15. BC "pāḥ pāyā-
(G "cyāṁ) vā" C "krāṁ | tāṁ āḥto jīrṇaṁ mātā" B "tāṁ jīrṇaṁ" BC "pāyati-
kalyāṁ | .

16. C "jvanti na" B "rasakārā C "ākāṁ giri" BC "cāḥ prasamnyādāḥ" C "dhanakā-
sarvataḥ" B "rasavāḥ" BC "īnāṁ tāḥ". — 18. C "dhanam ākṛyāṁ dṛiyati svā"
B "pāyati sarvadharmāṁ paktakāṁ tūcā" cānyāṁ ex sarvāḥdākaṁ" C "sarvāḥdākaṁ nā"
B "āḥto tāṁ sarvāḥ" C "ti tāṁ bodhati vā sarvāḥdākaṁ vā para" B "sarvāḥdākaṁ vā sarvāḥdākaṁ
īnāṁ tāḥ".

- संवाध्यति वा संकामति वा परस्परं । इमन्नात धनवचं पश्यामि ॥ अस्ति पर-
चक्रमयं वृद्धति धर्मसंस्कारदोषमयं हस्तच्छेदा कर्णच्छेदा शीर्षच्छेदा विविधा ना-
नामकारा अनेकपर्यायेण अस्ति काये दुःखानि संकमन्ति । इमं तात परचक्रमयं
पश्यामि ॥ राजा शुद्धोदभो आह ॥ अजं पुत्र मा मेतं चित्तयाहि । सस्यति
5 तवशो प्रथमयौवनगतो सि राजकुलमनुमयाहि विस्तीर्ण्यो अन्तःपुरो दीयनस-
मन्नो ताहि सार्धं कीदाहि रमाहि प्रविचारेहि मा प्रवच्याये चित्तं करोहि ॥
कुमारो आह ॥ यदि मे तात अष्ट वरां अनुप्रयच्छसि ततो अहं न भूयो एतमर्थं
चिन्तयिष्ये ॥ राजा आह ॥ आच्छाहि मे पुत्र शीघ्रं कीदृशमे अष्ट वराणि
यानीच्छसि यदि शक्तिर्वा वलं वा अस्ति ततो ते प्रदास्यामि । किं पुत्र मम राज्यं
10 परिहायिष्यति यदहं तव पुत्र वरं न प्रदास्यामि ॥

कुमार आह ॥ इमानि मे तात अष्ट वराणि अनुप्रयच्छाहि । यदि मे यौवनं
जरा नाक्रमेया । यदि आरोग्यं व्याधिर्नाक्रमेया । यदि मे जीवितं मरणं न
हरेया । यदि मे त्वया सार्धं विप्रयोगो न भवे । एदृशमन्तःपुरसंस्पर्सादृशं
विस्तीर्णं च ज्ञातिवर्गो न विप्रवेगेश्या राज्यातो च ऐश्वर्यातो च न विपरिणामा-
15 न्वार्तीभावो भवेया । ये पि सत्त्वा मम ज्ञातमात्रेण अमृतमुलेन अभिनिर्मलिता
तेषां पि [148] सर्वेषां ज्ञेयप्रश्नो भवेया । समापि ज्ञातिवरामरणस्य अन्तो
भवेया ॥ राजा शुद्धोदभो आह ॥ पुत्र कुतो मम एदृशं च शक्तिर्वा वलं वा अस्ति
यदहं एसां एदृशां अष्ट वरा प्रयच्छेयं । ये पि ते पुत्र पूर्वा राजानो दीर्घायुष्का
यथा महासम्मतो राजा महातेजो वृद्धधनुः शतधनुः विमान्तायु युगन्धरप्रभृतयः

1. BC "hastacchedān ka" C "ryasacchedān nāpachchedān" C¹ B "ryasacchedān" C² BC
"rshacchedān" C³ C "paskācchān" C⁴ C⁵ C⁶ C⁷ C⁸ C⁹ C¹⁰ C¹¹ C¹² C¹³ C¹⁴ C¹⁵ C¹⁶ C¹⁷ C¹⁸ C¹⁹ C²⁰ C²¹ C²² C²³ C²⁴ C²⁵ C²⁶ C²⁷ C²⁸ C²⁹ C³⁰ C³¹ C³² C³³ C³⁴ C³⁵ C³⁶ C³⁷ C³⁸ C³⁹ C⁴⁰ C⁴¹ C⁴² C⁴³ C⁴⁴ C⁴⁵ C⁴⁶ C⁴⁷ C⁴⁸ C⁴⁹ C⁵⁰ C⁵¹ C⁵² C⁵³ C⁵⁴ C⁵⁵ C⁵⁶ C⁵⁷ C⁵⁸ C⁵⁹ C⁶⁰ C⁶¹ C⁶² C⁶³ C⁶⁴ C⁶⁵ C⁶⁶ C⁶⁷ C⁶⁸ C⁶⁹ C⁷⁰ C⁷¹ C⁷² C⁷³ C⁷⁴ C⁷⁵ C⁷⁶ C⁷⁷ C⁷⁸ C⁷⁹ C⁸⁰ C⁸¹ C⁸² C⁸³ C⁸⁴ C⁸⁵ C⁸⁶ C⁸⁷ C⁸⁸ C⁸⁹ C⁹⁰ C⁹¹ C⁹² C⁹³ C⁹⁴ C⁹⁵ C⁹⁶ C⁹⁷ C⁹⁸ C⁹⁹ C¹⁰⁰ C¹⁰¹ C¹⁰² C¹⁰³ C¹⁰⁴ C¹⁰⁵ C¹⁰⁶ C¹⁰⁷ C¹⁰⁸ C¹⁰⁹ C¹¹⁰ C¹¹¹ C¹¹² C¹¹³ C¹¹⁴ C¹¹⁵ C¹¹⁶ C¹¹⁷ C¹¹⁸ C¹¹⁹ C¹²⁰ C¹²¹ C¹²² C¹²³ C¹²⁴ C¹²⁵ C¹²⁶ C¹²⁷ C¹²⁸ C¹²⁹ C¹³⁰ C¹³¹ C¹³² C¹³³ C¹³⁴ C¹³⁵ C¹³⁶ C¹³⁷ C¹³⁸ C¹³⁹ C¹⁴⁰ C¹⁴¹ C¹⁴² C¹⁴³ C¹⁴⁴ C¹⁴⁵ C¹⁴⁶ C¹⁴⁷ C¹⁴⁸ C¹⁴⁹ C¹⁵⁰ C¹⁵¹ C¹⁵² C¹⁵³ C¹⁵⁴ C¹⁵⁵ C¹⁵⁶ C¹⁵⁷ C¹⁵⁸ C¹⁵⁹ C¹⁶⁰ C¹⁶¹ C¹⁶² C¹⁶³ C¹⁶⁴ C¹⁶⁵ C¹⁶⁶ C¹⁶⁷ C¹⁶⁸ C¹⁶⁹ C¹⁷⁰ C¹⁷¹ C¹⁷² C¹⁷³ C¹⁷⁴ C¹⁷⁵ C¹⁷⁶ C¹⁷⁷ C¹⁷⁸ C¹⁷⁹ C¹⁸⁰ C¹⁸¹ C¹⁸² C¹⁸³ C¹⁸⁴ C¹⁸⁵ C¹⁸⁶ C¹⁸⁷ C¹⁸⁸ C¹⁸⁹ C¹⁹⁰ C¹⁹¹ C¹⁹² C¹⁹³ C¹⁹⁴ C¹⁹⁵ C¹⁹⁶ C¹⁹⁷ C¹⁹⁸ C¹⁹⁹ C²⁰⁰ C²⁰¹ C²⁰² C²⁰³ C²⁰⁴ C²⁰⁵ C²⁰⁶ C²⁰⁷ C²⁰⁸ C²⁰⁹ C²¹⁰ C²¹¹ C²¹² C²¹³ C²¹⁴ C²¹⁵ C²¹⁶ C²¹⁷ C²¹⁸ C²¹⁹ C²²⁰ C²²¹ C²²² C²²³ C²²⁴ C²²⁵ C²²⁶ C²²⁷ C²²⁸ C²²⁹ C²³⁰ C²³¹ C²³² C²³³ C²³⁴ C²³⁵ C²³⁶ C²³⁷ C²³⁸ C²³⁹ C²⁴⁰ C²⁴¹ C²⁴² C²⁴³ C²⁴⁴ C²⁴⁵ C²⁴⁶ C²⁴⁷ C²⁴⁸ C²⁴⁹ C²⁵⁰ C²⁵¹ C²⁵² C²⁵³ C²⁵⁴ C²⁵⁵ C²⁵⁶ C²⁵⁷ C²⁵⁸ C²⁵⁹ C²⁶⁰ C²⁶¹ C²⁶² C²⁶³ C²⁶⁴ C²⁶⁵ C²⁶⁶ C²⁶⁷ C²⁶⁸ C²⁶⁹ C²⁷⁰ C²⁷¹ C²⁷² C²⁷³ C²⁷⁴ C²⁷⁵ C²⁷⁶ C²⁷⁷ C²⁷⁸ C²⁷⁹ C²⁸⁰ C²⁸¹ C²⁸² C²⁸³ C²⁸⁴ C²⁸⁵ C²⁸⁶ C²⁸⁷ C²⁸⁸ C²⁸⁹ C²⁹⁰ C²⁹¹ C²⁹² C²⁹³ C²⁹⁴ C²⁹⁵ C²⁹⁶ C²⁹⁷ C²⁹⁸ C²⁹⁹ C³⁰⁰ C³⁰¹ C³⁰² C³⁰³ C³⁰⁴ C³⁰⁵ C³⁰⁶ C³⁰⁷ C³⁰⁸ C³⁰⁹ C³¹⁰ C³¹¹ C³¹² C³¹³ C³¹⁴ C³¹⁵ C³¹⁶ C³¹⁷ C³¹⁸ C³¹⁹ C³²⁰ C³²¹ C³²² C³²³ C³²⁴ C³²⁵ C³²⁶ C³²⁷ C³²⁸ C³²⁹ C³³⁰ C³³¹ C³³² C³³³ C³³⁴ C³³⁵ C³³⁶ C³³⁷ C³³⁸ C³³⁹ C³⁴⁰ C³⁴¹ C³⁴² C³⁴³ C³⁴⁴ C³⁴⁵ C³⁴⁶ C³⁴⁷ C³⁴⁸ C³⁴⁹ C³⁵⁰ C³⁵¹ C³⁵² C³⁵³ C³⁵⁴ C³⁵⁵ C³⁵⁶ C³⁵⁷ C³⁵⁸ C³⁵⁹ C³⁶⁰ C³⁶¹ C³⁶² C³⁶³ C³⁶⁴ C³⁶⁵ C³⁶⁶ C³⁶⁷ C³⁶⁸ C³⁶⁹ C³⁷⁰ C³⁷¹ C³⁷² C³⁷³ C³⁷⁴ C³⁷⁵ C³⁷⁶ C³⁷⁷ C³⁷⁸ C³⁷⁹ C³⁸⁰ C³⁸¹ C³⁸² C³⁸³ C³⁸⁴ C³⁸⁵ C³⁸⁶ C³⁸⁷ C³⁸⁸ C³⁸⁹ C³⁹⁰ C³⁹¹ C³⁹² C³⁹³ C³⁹⁴ C³⁹⁵ C³⁹⁶ C³⁹⁷ C³⁹⁸ C³⁹⁹ C⁴⁰⁰ C⁴⁰¹ C⁴⁰² C⁴⁰³ C⁴⁰⁴ C⁴⁰⁵ C⁴⁰⁶ C⁴⁰⁷ C⁴⁰⁸ C⁴⁰⁹ C⁴¹⁰ C⁴¹¹ C⁴¹² C⁴¹³ C⁴¹⁴ C⁴¹⁵ C⁴¹⁶ C⁴¹⁷ C⁴¹⁸ C⁴¹⁹ C⁴²⁰ C⁴²¹ C⁴²² C⁴²³ C⁴²⁴ C⁴²⁵ C⁴²⁶ C⁴²⁷ C⁴²⁸ C⁴²⁹ C⁴³⁰ C⁴³¹ C⁴³² C⁴³³ C⁴³⁴ C⁴³⁵ C⁴³⁶ C⁴³⁷ C⁴³⁸ C⁴³⁹ C⁴⁴⁰ C⁴⁴¹ C⁴⁴² C⁴⁴³ C⁴⁴⁴ C⁴⁴⁵ C⁴⁴⁶ C⁴⁴⁷ C⁴⁴⁸ C⁴⁴⁹ C⁴⁵⁰ C⁴⁵¹ C⁴⁵² C⁴⁵³ C⁴⁵⁴ C⁴⁵⁵ C⁴⁵⁶ C⁴⁵⁷ C⁴⁵⁸ C⁴⁵⁹ C⁴⁶⁰ C⁴⁶¹ C⁴⁶² C⁴⁶³ C⁴⁶⁴ C⁴⁶⁵ C⁴⁶⁶ C⁴⁶⁷ C⁴⁶⁸ C⁴⁶⁹ C⁴⁷⁰ C⁴⁷¹ C⁴⁷² C⁴⁷³ C⁴⁷⁴ C⁴⁷⁵ C⁴⁷⁶ C⁴⁷⁷ C⁴⁷⁸ C⁴⁷⁹ C⁴⁸⁰ C⁴⁸¹ C⁴⁸² C⁴⁸³ C⁴⁸⁴ C⁴⁸⁵ C⁴⁸⁶ C⁴⁸⁷ C⁴⁸⁸ C⁴⁸⁹ C⁴⁹⁰ C⁴⁹¹ C⁴⁹² C⁴⁹³ C⁴⁹⁴ C⁴⁹⁵ C⁴⁹⁶ C⁴⁹⁷ C⁴⁹⁸ C⁴⁹⁹ C⁵⁰⁰ C⁵⁰¹ C⁵⁰² C⁵⁰³ C⁵⁰⁴ C⁵⁰⁵ C⁵⁰⁶ C⁵⁰⁷ C⁵⁰⁸ C⁵⁰⁹ C⁵¹⁰ C⁵¹¹ C⁵¹² C⁵¹³ C⁵¹⁴ C⁵¹⁵ C⁵¹⁶ C⁵¹⁷ C⁵¹⁸ C⁵¹⁹ C⁵²⁰ C⁵²¹ C⁵²² C⁵²³ C⁵²⁴ C⁵²⁵ C⁵²⁶ C⁵²⁷ C⁵²⁸ C⁵²⁹ C⁵³⁰ C⁵³¹ C⁵³² C⁵³³ C⁵³⁴ C⁵³⁵ C⁵³⁶ C⁵³⁷ C⁵³⁸ C⁵³⁹ C⁵⁴⁰ C⁵⁴¹ C⁵⁴² C⁵⁴³ C⁵⁴⁴ C⁵⁴⁵ C⁵⁴⁶ C⁵⁴⁷ C⁵⁴⁸ C⁵⁴⁹ C⁵⁵⁰ C⁵⁵¹ C⁵⁵² C⁵⁵³ C⁵⁵⁴ C⁵⁵⁵ C⁵⁵⁶ C⁵⁵⁷ C⁵⁵⁸ C⁵⁵⁹ C⁵⁶⁰ C⁵⁶¹ C⁵⁶² C⁵⁶³ C⁵⁶⁴ C⁵⁶⁵ C⁵⁶⁶ C⁵⁶⁷ C⁵⁶⁸ C⁵⁶⁹ C⁵⁷⁰ C⁵⁷¹ C⁵⁷² C⁵⁷³ C⁵⁷⁴ C⁵⁷⁵ C⁵⁷⁶ C⁵⁷⁷ C⁵⁷⁸ C⁵⁷⁹ C⁵⁸⁰ C⁵⁸¹ C⁵⁸² C⁵⁸³ C⁵⁸⁴ C⁵⁸⁵ C⁵⁸⁶ C⁵⁸⁷ C⁵⁸⁸ C⁵⁸⁹ C⁵⁹⁰ C⁵⁹¹ C⁵⁹² C⁵⁹³ C⁵⁹⁴ C⁵⁹⁵ C⁵⁹⁶ C⁵⁹⁷ C⁵⁹⁸ C⁵⁹⁹ C⁶⁰⁰ C⁶⁰¹ C⁶⁰² C⁶⁰³ C⁶⁰⁴ C⁶⁰⁵ C⁶⁰⁶ C⁶⁰⁷ C⁶⁰⁸ C⁶⁰⁹ C⁶¹⁰ C⁶¹¹ C⁶¹² C⁶¹³ C⁶¹⁴ C⁶¹⁵ C⁶¹⁶ C⁶¹⁷ C⁶¹⁸ C⁶¹⁹ C⁶²⁰ C⁶²¹ C⁶²² C⁶²³ C⁶²⁴ C⁶²⁵ C⁶²⁶ C⁶²⁷ C⁶²⁸ C⁶²⁹ C⁶³⁰ C⁶³¹ C⁶³² C⁶³³ C⁶³⁴ C⁶³⁵ C⁶³⁶ C⁶³⁷ C⁶³⁸ C⁶³⁹ C⁶⁴⁰ C⁶⁴¹ C⁶⁴² C⁶⁴³ C⁶⁴⁴ C⁶⁴⁵ C⁶⁴⁶ C⁶⁴⁷ C⁶⁴⁸ C⁶⁴⁹ C⁶⁵⁰ C⁶⁵¹ C⁶⁵² C⁶⁵³ C⁶⁵⁴ C⁶⁵⁵ C⁶⁵⁶ C⁶⁵⁷ C⁶⁵⁸ C⁶⁵⁹ C⁶⁶⁰ C⁶⁶¹ C⁶⁶² C⁶⁶³ C⁶⁶⁴ C⁶⁶⁵ C⁶⁶⁶ C⁶⁶⁷ C⁶⁶⁸ C⁶⁶⁹ C⁶⁷⁰ C⁶⁷¹ C⁶⁷² C⁶⁷³ C⁶⁷⁴ C⁶⁷⁵ C⁶⁷⁶ C⁶⁷⁷ C⁶⁷⁸ C⁶⁷⁹ C⁶⁸⁰ C⁶⁸¹ C⁶⁸² C⁶⁸³ C⁶⁸⁴ C⁶⁸⁵ C⁶⁸⁶ C⁶⁸⁷ C⁶⁸⁸ C⁶⁸⁹ C⁶⁹⁰ C⁶⁹¹ C⁶⁹² C⁶⁹³ C⁶⁹⁴ C⁶⁹⁵ C⁶⁹⁶ C⁶⁹⁷ C⁶⁹⁸ C⁶⁹⁹ C⁷⁰⁰ C⁷⁰¹ C⁷⁰² C⁷⁰³ C⁷⁰⁴ C⁷⁰⁵ C⁷⁰⁶ C⁷⁰⁷ C⁷⁰⁸ C⁷⁰⁹ C⁷¹⁰ C⁷¹¹ C⁷¹² C⁷¹³ C⁷¹⁴ C⁷¹⁵ C⁷¹⁶ C⁷¹⁷ C⁷¹⁸ C⁷¹⁹ C⁷²⁰ C⁷²¹ C⁷²² C⁷²³ C⁷²⁴ C⁷²⁵ C⁷²⁶ C⁷²⁷ C⁷²⁸ C⁷²⁹ C⁷³⁰ C⁷³¹ C⁷³² C⁷³³ C⁷³⁴ C⁷³⁵ C⁷³⁶ C⁷³⁷ C⁷³⁸ C⁷³⁹ C⁷⁴⁰ C⁷⁴¹ C⁷⁴² C⁷⁴³ C⁷⁴⁴ C⁷⁴⁵ C⁷⁴⁶ C⁷⁴⁷ C⁷⁴⁸ C⁷⁴⁹ C⁷⁵⁰ C⁷⁵¹ C⁷⁵² C⁷⁵³ C⁷⁵⁴ C⁷⁵⁵ C⁷⁵⁶ C⁷⁵⁷ C⁷⁵⁸ C⁷⁵⁹ C⁷⁶⁰ C⁷⁶¹ C⁷⁶² C⁷⁶³ C⁷⁶⁴ C⁷⁶⁵ C⁷⁶⁶ C⁷⁶⁷ C⁷⁶⁸ C⁷⁶⁹ C⁷⁷⁰ C⁷⁷¹ C⁷⁷² C⁷⁷³ C⁷⁷⁴ C⁷⁷⁵ C⁷⁷⁶ C⁷⁷⁷ C⁷⁷⁸ C⁷⁷⁹ C⁷⁸⁰ C⁷⁸¹ C⁷⁸² C⁷⁸³ C⁷⁸⁴ C⁷⁸⁵ C⁷⁸⁶ C⁷⁸⁷ C⁷⁸⁸ C⁷⁸⁹ C⁷⁹⁰ C⁷⁹¹ C⁷⁹² C⁷⁹³ C⁷⁹⁴ C⁷⁹⁵ C⁷⁹⁶ C⁷⁹⁷ C⁷⁹⁸ C⁷⁹⁹ C⁸⁰⁰ C⁸⁰¹ C⁸⁰² C⁸⁰³ C⁸⁰⁴ C⁸⁰⁵ C⁸⁰⁶ C⁸⁰⁷ C⁸⁰⁸ C⁸⁰⁹ C⁸¹⁰ C⁸¹¹ C⁸¹² C⁸¹³ C⁸¹⁴ C⁸¹⁵ C⁸¹⁶ C⁸¹⁷ C⁸¹⁸ C⁸¹⁹ C⁸²⁰ C⁸²¹ C⁸²² C⁸²³ C⁸²⁴ C⁸²⁵ C⁸²⁶ C⁸²⁷ C⁸²⁸ C⁸²⁹ C⁸³⁰ C⁸³¹ C⁸³² C⁸³³ C⁸³⁴ C⁸³⁵ C⁸³⁶ C⁸³⁷ C⁸³⁸ C⁸³⁹ C⁸⁴⁰ C⁸⁴¹ C⁸⁴² C⁸⁴³ C⁸⁴⁴ C⁸⁴⁵ C⁸⁴⁶ C⁸⁴⁷ C⁸⁴⁸ C⁸⁴⁹ C⁸⁵⁰ C⁸⁵¹ C⁸⁵² C⁸⁵³ C⁸⁵⁴ C⁸⁵⁵ C⁸⁵⁶ C⁸⁵⁷ C⁸⁵⁸ C⁸⁵⁹ C⁸⁶⁰ C⁸⁶¹ C⁸⁶² C⁸⁶³ C⁸⁶⁴ C⁸⁶⁵ C⁸⁶⁶ C⁸⁶⁷ C⁸⁶⁸ C⁸⁶⁹ C⁸⁷⁰ C⁸⁷¹ C⁸⁷² C⁸⁷³ C⁸⁷⁴ C⁸⁷⁵ C⁸⁷⁶ C⁸⁷⁷ C⁸⁷⁸ C⁸⁷⁹ C⁸⁸⁰ C⁸⁸¹ C⁸⁸² C⁸⁸³ C⁸⁸⁴ C⁸⁸⁵ C⁸⁸⁶ C⁸⁸⁷ C⁸⁸⁸ C⁸⁸⁹ C⁸⁹⁰ C⁸⁹¹ C⁸⁹² C⁸⁹³ C⁸⁹⁴ C⁸⁹⁵ C⁸⁹⁶ C⁸⁹⁷ C⁸⁹⁸ C⁸⁹⁹ C⁹⁰⁰ C⁹⁰¹ C⁹⁰² C⁹⁰³ C⁹⁰⁴ C⁹⁰⁵ C⁹⁰⁶ C⁹⁰⁷ C⁹⁰⁸ C⁹⁰⁹ C⁹¹⁰ C⁹¹¹ C⁹¹² C⁹¹³ C⁹¹⁴ C⁹¹⁵ C⁹¹⁶ C⁹¹⁷ C⁹¹⁸ C⁹¹⁹ C⁹²⁰ C⁹²¹ C⁹²² C⁹²³ C⁹²⁴ C⁹²⁵ C⁹²⁶ C⁹²⁷ C⁹²⁸ C⁹²⁹ C⁹³⁰ C⁹³¹ C⁹³² C⁹³³ C⁹³⁴ C⁹³⁵ C⁹³⁶ C⁹³⁷ C⁹³⁸ C⁹³⁹ C⁹⁴⁰ C⁹⁴¹ C⁹⁴² C⁹⁴³ C⁹⁴⁴ C⁹⁴⁵ C⁹⁴⁶ C⁹⁴⁷ C⁹⁴⁸ C⁹⁴⁹ C⁹⁵⁰ C⁹⁵¹ C⁹⁵² C⁹⁵³ C⁹⁵⁴ C⁹⁵⁵ C⁹⁵⁶ C⁹⁵⁷ C⁹⁵⁸ C⁹⁵⁹ C⁹⁶⁰ C⁹⁶¹ C⁹⁶² C⁹⁶³ C⁹⁶⁴ C⁹⁶⁵ C⁹⁶⁶ C⁹⁶⁷ C⁹⁶⁸ C⁹⁶⁹ C⁹⁷⁰ C⁹⁷¹ C⁹⁷² C⁹⁷³ C⁹⁷⁴ C⁹⁷⁵ C⁹⁷⁶ C⁹⁷⁷ C⁹⁷⁸ C⁹⁷⁹ C⁹⁸⁰ C⁹⁸¹ C⁹⁸² C⁹⁸³ C⁹⁸⁴ C⁹⁸⁵ C⁹⁸⁶ C⁹⁸⁷ C⁹⁸⁸ C⁹⁸⁹ C⁹⁹⁰ C⁹⁹¹ C⁹⁹² C⁹⁹³ C⁹⁹⁴ C⁹⁹⁵ C⁹⁹⁶ C⁹⁹⁷ C⁹⁹⁸ C⁹⁹⁹ C¹⁰⁰⁰ C¹⁰⁰¹ C¹⁰⁰² C¹⁰⁰³ C¹⁰⁰⁴ C¹⁰⁰⁵ C¹⁰⁰⁶ C¹⁰⁰⁷ C¹⁰⁰⁸ C¹⁰⁰⁹ C¹⁰¹⁰ C¹⁰¹¹ C¹⁰¹² C¹⁰¹³ C¹⁰¹⁴ C¹⁰¹⁵ C¹⁰¹⁶ C¹⁰¹⁷ C¹⁰¹⁸ C¹⁰¹⁹ C¹⁰²⁰ C¹⁰²¹ C¹⁰²² C¹⁰²³ C¹⁰²⁴ C¹⁰²⁵ C¹⁰²⁶ C¹⁰²⁷ C¹⁰²⁸ C¹⁰²⁹ C¹⁰³⁰ C¹⁰³¹ C¹⁰³² C¹⁰³³ C¹⁰³⁴ C¹⁰³⁵ C¹⁰³⁶ C¹⁰³⁷ C¹⁰³⁸ C¹⁰³⁹ C¹⁰⁴⁰ C¹⁰⁴¹ C¹⁰⁴² C¹⁰⁴³ C¹⁰⁴⁴ C¹⁰⁴⁵ C¹⁰⁴⁶ C¹⁰⁴⁷ C¹⁰⁴⁸ C¹⁰⁴⁹ C¹⁰⁵⁰ C¹⁰⁵¹ C¹⁰⁵² C¹⁰⁵³ C¹⁰⁵⁴ C¹⁰⁵⁵ C¹⁰⁵⁶ C¹⁰⁵⁷ C¹⁰⁵⁸ C¹⁰⁵⁹ C¹⁰⁶⁰ C¹⁰⁶¹ C¹⁰⁶² C¹⁰⁶³ C¹⁰⁶⁴ C¹⁰⁶⁵ C¹⁰⁶⁶ C¹⁰⁶⁷ C¹⁰⁶⁸ C¹⁰⁶⁹ C¹⁰⁷⁰ C¹⁰⁷¹ C¹⁰⁷² C¹⁰⁷³ C¹⁰⁷⁴ C¹⁰⁷⁵ C¹⁰⁷⁶ C¹⁰⁷⁷ C¹⁰⁷⁸ C¹⁰⁷⁹ C¹⁰⁸⁰ C¹⁰⁸¹ C¹⁰⁸² C¹⁰⁸³ C¹⁰⁸⁴ C¹⁰⁸⁵ C¹⁰⁸⁶ C¹⁰⁸⁷ C¹⁰⁸⁸ C¹⁰⁸⁹ C¹⁰⁹⁰ C¹⁰⁹¹ C¹⁰⁹² C¹⁰⁹³ C¹⁰⁹⁴ C¹⁰⁹⁵ C¹⁰⁹⁶ C¹⁰⁹⁷ C¹⁰⁹⁸ C¹⁰⁹⁹ C¹¹⁰⁰ C¹¹⁰¹ C¹¹⁰² C¹¹⁰³ C¹¹⁰⁴ C¹¹⁰⁵ C¹¹⁰⁶ C¹¹⁰⁷ C¹¹⁰⁸ C¹¹⁰⁹ C¹¹¹⁰ C¹¹¹¹ C¹¹¹² C¹¹¹³ C¹¹¹⁴ C¹¹¹⁵ C¹¹¹⁶ C¹¹¹⁷ C¹¹¹⁸ C¹¹¹⁹ C¹¹²⁰ C¹¹²¹ C¹¹²² C¹¹²³ C¹¹²⁴ C¹¹²⁵ C¹¹²⁶ C¹¹²⁷ C¹¹²⁸ C¹¹²⁹ C¹¹³⁰ C¹¹³¹ C¹¹³² C¹¹³³ C¹¹³⁴ C¹¹³⁵ C¹¹³⁶ C¹¹³⁷ C¹¹³⁸ C

तात संसारनाटकमुपलवयामि यत्त्वविज्ञानगटवेदमविकारां जनयति । त्रैधातुकं
रंजं स्थानं सत्त्वानां कृतविकृतिवद्वृत्तिषु रंजं प्रविशति तृष्णाक्षैहवरं च ज्ञेश्वरतानां
नाभीरता । एवं पुरिमा कोटि न प्रज्ञायति परस्परं नाटकं सत्त्वानां वचनसह-
स्रविपाटकं ॥ नास्ति सो सत्त्वो वा सत्वकायो वा यो संस्कारेषु न खलीकृतो
न वधितो अद्यापरं मुक्तजनेषु । ततो वदयमनुभवाहि तात संसारनाटकं विनिव-
र्तयित्वा समग्रनिर्वाणपुरमनुप्रवेक्षामि यत्र जराभरणं नाकामग्निं पूर्वमेव पदं
परिमार्गयिष्ये यत्नं पुरिमकेहि तथानतेहि अहंतेहि सम्बन्धंमुष्टेहि परिमार्गितं ॥
राजा आह ॥ इदं ते पुत्र विमानं देवभवनसदृशं समूहं तत्र चान्तरपुरं त्वं पि
पुत्र अत्रिभूषणां वरजषण्णपुण्यसहस्रचितो किमिदं पुत्र रतिं न विन्दसि अपि तु
निष्कमलमेव अत्रिकांक्षसि विहाय नगरपरं ॥ कुमारो आह ॥

यतिषु सत्त्वसमानसो शृणोहि
मम तात मे धेन न शक्ति रति ।
जराव्याधि रिपुमरणं तृतीयं
श्वभिमर्दति तेन मे नास्ति रतिः ॥
यदि निवृत्तमुष्णं आतुमनो भवे
यदि वातान्नो दुःखबलं न भवे ।
यदि संस्कृतप्रत्ययमिदं न भवे
अथ किञ्च नमगानु रतिर्न भवे ॥
उपलभ्यति कायो करणसमो
उपलभ्यति काये न सर्पसमा ।

1. C *kaññ raḍḍaḍḍaṭṭaṃ a* vikpittasaddhantaṃ paraggam pra* B *vikpittasaddhantaṃ paraggam pra* B *kloḍḍaḍḍaṭṭaṃ gāḍḍirataṃ eṇaṃ C *liddantaṃ | — 2. C *vāṇaṃ vāṇaṃ pāṇaṭṭaṃ | B *pāṇaṭṭaṃ | — 3. C *va satva vā satvakkha vā ya vā yaṇa saṃ B *vā ya na saṃ C *sua narkhali BC *nāḍa tato, — 4. B tato ngroni om B *māṇāṇḍa vā sammartha ni C *pravekkaṇaṃ | ya BC *dāṇa parimāḍḍaṇḍha(C *gaḍḍaṇḍhaṃ |) ya te pa C *mākha aṇa B *mākha gāḍḍaḍḍaṭṭaṃ a C *nāḍa māmāṇa *māḍḍaṇḍaṃ |.

[⁸⁴. G "vindhānām dēvaparasūḍi" BC "dhanā tana cā" G "cātahpu" bhīraparām,
B "rīpañ carakakhapapamīya" C "haarcitām | ki" B "arecitām li" G "shkromanam
evām shhi" BC "aggarūṇparām] .

11. DC *la yona me ndali ratir jardi. — 13. B *dli riyar ma' C *riya mara' DC *tona mara ndali ratir ya'. — 15. B *khañ ātura bhare | yadi *vā ātura' C *khañ ātura-bhayañ yadi ātura *bhakurañ na bhavet |.

17. B yadi mahat* G "dām na bhavati artha kasya ma" B "artham kasya ma" v na bhavati
upa* G "v na bhavati | — 19. BG upalabhyati kṛpā kara* G "opalamā upalabhyati vān
ca sarpa" B "samo upalabhyati | amitra".

उपलभ्यति स्तन्य अमित्रसमा
 अथ किञ्च ममातु रतिर्न भवे ॥
 यदि कायो करणसमी न भवेत्
 यदि वा तत्र सर्पसमा न भवे ।
 यदि स्तन्य अमित्रसमा न भवे
 अथ किञ्च ममातु रतिर्न भवेत् ॥
 यदि . . . . .
 . . . . . दुःखक्रिया न भवेत् ।
 यदि जातिज्वरामरणं न भवेत्
 अथ किञ्च संसाररतिर्न भवेत् ॥
 यदि शून्ययामनिलयो न भवे
 यदि ते विरामवधको न भवेत् ।
 संस्कारधातु समयो न भवेत्
 अथ किञ्च ममातु रतिर्न भवेत् ॥
 यदि शिष्यप्रतोदमिदं न भवेत्
 यदि राजकुलस्य मयं न भवेत् ।
 यदि सर्वमयं विमवे न भवेत्
 अमित्रिष्कमणे ममतो न रतिः ॥

3

10

15

अथ राजा शुद्धोदनो यदा सर्वोपायेन न शक्नोति कुमारस्य चित्तं विनिवर्त-
 [159]यितुं तदा राज्ञो एवं भवति ॥ यदि न केनचिदुपायेन शक्नोति कुमारस्य 20
 चित्तं विनिवर्तयितुं यं मूनाहं यत्तिका कपिलवस्तुनगरे कन्या तां सर्वी कुमारस्य
 उपदृश्यामि न क्वचिज्जनतायाः कन्यायाः कुमारस्य चित्तं अनिरमेत् ॥

1. B "amitrakandhamanā atha" C upalabhyati amitrakandhamanā | atha* B "ratir na bhavet yadi rā" C "ratir na bhavet" | . — 3. C yadi kāryakaraṇasamī no bhavet | yadi vā BC "vā tava sarpa" C "bhavet" | . — 5. G "mā na bhavet" | s* B "nā na bhavet" | s*.

7. BC yadi mām(C "mā")vacanānūduḥ* B "bhavet yadi", — 9. C "pam bhavet" | s* B "pam na bhavet" | s*.

11. B "yo na bhavayān" | yadi tān* C "yo na bhavet" | ya*. — 13. BC yadi māmākā* C "ākāraṇaḥkhaṭṭa sambhaya" BC "yo na bhavet" | s* C "mamātra ra". — 15. BC "pratoḥam idam na bhavet" | yadi rā* B "kulabhayaṇ" C "kulam bhayaṇ".

17. B "tribhava na bhavet abhi" BC "nīshkra(B "ākrama")ya evam mara tāta angitām" | . — 19. C atha khaṭa rā*. — 20. BC yadi va ke* yena na rakno* yitām | yam nā* yam na kharj ja* C "j janakāyā kharjā" bhīramate | .

बोधिसत्त्वो पितरभिमन्ययति उद्यानभूमिं निर्धास्यामीति ॥ राज्ञा शुभो-
दनेन अमात्या आगता ॥ यावद्वाककुलं यावच्च उद्यानभूमिं अवाप्ते प्रतिजायथ
सिक्तमसृष्टं विततवितानं चित्रदुष्परिचिह्नं ओसत्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मृत्त-
पुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु धूपयन्त्याणि मान्द्यन्त्याणि वटनर्तकच्छन्नमङ्गलाणिस्वर्वाकु-
5 यदूली मानापिकानि रूपाण्यन्त्यानि उपस्त्रापेच अमानापिकानि उद्गतेपेच ।
यथा कुमारो उद्यानभूमिभिमिनिकान्तो न किञ्चिदमनार्पं पश्येय ॥ एवं राज्ञो
वचनमावेण अमात्येहि यावच्च राजकुलं यावच्च तां कुमारस्य उद्यानभूमिं यथागतं
मार्गं प्रतिजायितं देशेदेशेषु च पुरुषा स्थापिता यथा कुमारस्य पुरतो न किञ्चि-
च्छीर्षो वृद्धो आधितो वा काणो वा खाडो वा दधुरो वा कण्डूलो वा ककुलो
10 वा विचर्षिको वा अन्यो वा किञ्चिदमनार्पं कुमारस्य उद्यानभिमिनिकमन्तस्य पुरतो
तिष्ठेया ॥ एवं कुमारो महार्हण सप्तरत्नचित्रेण यानेन महता राजानुभावेन
महता राजच्छडीये महतीये विभूषाये उद्यानभूमिं निर्धात्यस्य राजपुरुषा वामद-
क्षिणेन उत्सारणां करोन्ता गच्छन्ति यथा कुमारो न किञ्चिदमनार्पं पश्येया ॥ एवं
कुमारो मानापिकानि रूपाणि पश्यन्तो मानापिकानि शब्दानि श्रुत्वाण्यन्तो माना-
15 पिकानि गन्थानि घ्रायन्तो उभयतो वामदक्षिणेन अञ्जलीश्रुतसहस्राणि प्रतीकन्तो
विविधानि च धूर्णवर्षाणि प्रतीकन्तो अपिस्त्रवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्धावन्तस्य घटि-
कारेण कुम्भकारेण गुदावासदेवपुत्रभूतेन तथान्येहि च गुदावासकायिकेहि देवपु-
त्रेहि वीर्यो पुरुषो पुरतो अभिमनिर्मितो वीर्यो कुडो महङ्गको अध्वगतं वयमनुप्राप्नो
चित्तशिरौ तिजकाहृतमाचो मयो नोपानसीवको पुरतोप्राग्मा ॥ ५७ ॥ रौ दण्डमव-

१२. B rājāo ca* BG "rattā yā". — a. C "atāntarāni protijāgrāhā si" ptañ ogkta* B
"osktaapatradā" C "lāpāñ dūpā" B "rūpāñ dēpēdēpāśā" C "kīrṇāñ dēpēdēpāśāśā
dhūpāyāntarāñ nā" B "nāpāyāntarāñ nā nartakārī" C "anyāñ kumbhātāt mātā"
B "cābēpātāhā" "sthāpāthā anuvāpikāni uttārāyēthā | C "anuvāpikāni upāthā-
pāthā |

6. C "d amantūpāñ pa" BG "cātā āvāñ". — 6. C "rājāo va" C "lāñ yāntarāñ tātā"
B "bhāni yathāpārtāñ nā" jāgratāñ C "sthāpātā yā" dhātā vā kāpō vā kha" B "lā vā
dardā vā kaphālo kaccālo" C "akramatāyā".

11. BG "mahābhūtā ca saptā" C "pūrnā vā" "akrāpāñ karo" B "pātā karentā gaccha-
ntā" | 12. C "vā nāmāpikāni pāyāntā mātāyikāni ca" B "vā mātāyikāni nīrōpāñ
pāyāntā mātāyikāni ca" vāntā mātāyikāni pa" C "vāntā | mātāyikāni pa" C "mātāyikā-
ntā" B "mātāyikāni pāyāntā vā" mātāyikāni pāyāntā kapi" C "mātāyikāni pāyāntā kapi"
B "bhāni nīrōpāñ" C "pāyāntā ca kumbhātāyā cābēpātāyāntā pāyāntā pāyāntā pāyāntā"
B "mātāyikāni pāyāntā pāyāntā pāyāntā pāyāntā pāyāntā pāyāntā pāyāntā pāyāntā"
BG "mātāyikāni pāyāntā" B "bhāni pāyāntā" BG "kro pūrnāpāñ" mātāyikāni" C "nā
pāyāntā" B "vā gaccha" BG "vāntāñ" |

दृष्टमानैर्गार्धैर्गच्छन्तो । बोधिसत्त्वो न ब्रूहा सारथिं पृच्छति । किमिदो पुरुषो
एवं प्रतिवृत्तो जीर्णो बृहो महद्बळो अध्वगतवद्यमनुम्राजः श्वेतशिरो तिलकाहत-
माक्षी मयो गोपानसीवको पुरतःप्राग्भारो दृष्टमवष्टभ्य प्रयत्नमानैर्गार्धैः गच्छति ॥
सारथि आह ॥ कुमारो किं ते एतेन पृच्छितेन एव पुरुषो जीर्णो नाम वयपरि-
गतशरीरो । गच्छाम उद्यानभूमिं तस्मिं देवकुमार पंचहि कामगुणेहि कीडाहि 5
रमाहि प्रविचारेहि ॥ कुमारो आह ॥ मो भले सारथि वयमपि जराधर्मा
जराधर्मतायामनतीताः । यच्च नाम ज्ञातस्व जरा प्रज्ञायति अथ पण्डितस्व का
रति ॥ कुमारो आह ॥ सारथि निर्वर्तेहि रथं अत्र उद्यानममनाये ॥

कुमारो पुनर्निर्वर्तित्वा गृहं प्रविष्टो ॥ राजा गृहोदगो अमात्यां पृच्छति ॥
मो भणे किं कुमारो पुनर्निवृत्तो उद्यानभूमिं न निर्गते ॥ अमात्या आहन्तुः ॥ 10
महाराज कुमारो जीर्णं पुरुषं ब्रूहा निर्धातो न भूयो उद्यानभूमिं निर्गते ॥ राज्ञो
भवति । मा हेव यथा अस्मितेन अपिणा कुमारो आकृतो तथा भविष्यति ॥
राज्ञा कुमारस्य अन्तःपुरं संदिष्टं । सुष्ठु कुमारं कीडापेय रमापेय प्रविचारपेय
नात्वेहि सीतेहि वादितेहि यथा कुमारो गृहे अनिरमेया ॥ यथा देवल्लोके एवं
कुमारस्य एवंरूपा अन्तःपुरे संसीति वर्तन्ति । न च कुमारस्य संसीतिषु मनं 15
गच्छति । तमेव जीर्णं पुरुषं स्मरति ॥

अपरकालेन कुमारो आह ॥ उद्यानभूमिं निर्धाविषामीति ॥ राजा आह ॥
मानापिकानि रूपशब्दानि उपस्यपेय यथा कुमारो उद्यानभूमिं अमिनिष्कमनो
न किंचिदमनापं पश्येय ॥ एवं राज्ञो वचनमापेय अमात्वेहि याव च राजकुलं

1. B "mivāñ tañ" BG "dāñ kin 1". — 12. C "amāñ pu" BG "kālo pīncatā(G "ti |)
ji" C "gilo tū" "śvaktro paratopā" BG "ghāṭā dāṇa" "śtāyāṣ prakha" B "nai gāṇāñ"
C "trāñ ||" — 13. B "kumāra kiñ ca" C "kumāra kin te etān pī" na eha pu" BG "rilo ga".
— 5. C "māñ tarā de" BG "kumāro pañ".

6. B "m āpī janādharmā janādharmatā" C "m āpī janādharmatāyā" BG "māñ ya". —
7. C "ratth |" — 8. C "sāratthiñ niva" BG "nāya kumā". — 9. C "paṇāḥ āvāṇā" BG
"rāṭhā ||" — 9. B "amātyāñ pī" C "amātyāñ pī". — 10. C "lo lokān" B "r pīvāto
u" C "r nīvāto u". — 10. B "amātyā ā".

11. C "āḥvā nīvāto" B "śhāḥ nīvāto" C "rpatān |" — 11. BG "vā mē". —
12. C "hivāñ ya" BG "thā ḥṭṭā rāṭhā ku" "śhāṇā rā". — 13. C "hpure sādāṇāṇā
B "hpure dīṇāṇā mē". — 13. C "dāyethā rāṇāṇā prā" BG "dāyethā | mē" mōyā
(C "yā |) amā kumārāya yāṭhā". — 14. B "yāṭhā loka | (G "ke) evāñ ku" C "ti va-
rāṇā ||".

15. BG "am evāñ ji" C "jīṇā pu" BG "rāṇā pu". — 17. B "aparāñ kāreṇa ku". —
17. C "lāṇā nīdāḥāṇāṇā ||" — 18. B "mānāyāṇā rā" "pāṭhā | yāṭhā" BG "lāṇā
āḥ" C "śhāṇāṇāṇā paratā(p. mē. l. 4)" B "cā āṇāṇā". — 19. B "prajāḥprajāñ"
B "rūḥā śhāṇāṇāṇā nīyā" "pu vā khōlo m dāḥāḥā vā kāḥāḥā vā kāḥāḥā" pañ | ku".

- यावत् तां कुमारस्य उद्यानभूमिं यथावत्तं मार्गं प्रतिवाच्यते देशेदेशेषु च पुरुषा
स्थापिता यथा उद्यानभूमिं निर्यान्तस्य पुरतो न त्वचिञ्जीर्णो वा वृद्धो वा व्याधितो
वा काणो वा खाणो वा द्रुपुरो वा कंडूलो वा ककुलो वा विचर्चिको वा अन्वो वा
किंचिदभनापं कुमारस्य उद्यानभूमिमभिनिष्क्रमन्तस्य पुरतो न तिष्ठेया । एवं कु-
मारो महा[150]रहेण सगरत्नचित्रेण यन्नेन महता राजानुभावेन महता राज-
च्छीये महतीये विमुषाये उद्यानभूमिं निर्यान्तस्य राजपुरुषा वामदक्षिणेन उत्ता-
रणां कारयन्ता गच्छन्ति यथा कुमारो न केनचिदभनापं पश्येवा । एवं कुमारो
मानापिकानि रूपानि पश्यन्तो मानापिकानि शब्दानि श्रुत्वा मानापिकानि
गन्थानि प्रायन्तो उभयतो वामदक्षिणेन अञ्जलिप्रतसहस्राणि प्रतीक्षन्तो विवि-
धानि च पुष्पवर्षाणि संप्रतीक्षन्तो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं मिधावन्तस्य घटि-
कारेण च कुम्भकारेण शुद्धावासदेवपुत्रभूतेन तथा अन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि
देवपुत्रेहि व्याधितो पुरुषो पुरतो अभिमिर्मितो शूनहस्तपादो शूनेन मुखेन पीत-
पाण्डुवर्णो दक्षोदरिको नानीये दक्षधाराये प्रवहन्तीये मषिकामहत्तेहि खाद्य-
माना अद्रावणीयो संविकारको । बोधिसत्त्वो तं दृष्ट्वा सारथिं पृच्छति । भो
नथे सारथि किमिदं पुरुषो एवं प्रतिकूलो पीतपाण्डुवर्णो शूनहस्तपादो निम-
मुखवर्णो नानीये दक्षधाराये वपन्तीये मषिकामहत्तेहि खाद्यति । सारथि
आह । कुमार किमेतैनं पृच्छितेन एषो पुरुषो व्याधिना परिततशरीरो ग-
च्छाम उद्यानभूमिन्तहि देव कीडाहि रमाहि प्रविचारेहि । कुमारो आह ।
भो मथे सारथि वयमपि व्याधिधर्मा व्याधिधर्मतायामनतीता । यच्च नाम
जातस्य जरा मज्जायति व्याधि च मज्जायति अथ पण्डितस्य का रतिः । रूपस्य

A. BC "ro mādharab(B "houa) raptā" C "dāhiye mahatāye vi " kalinje utsāharapā kāra"
B "abharapā kāra" BG "nti || ja".

7. C "ro mānāyikāni rā" B "ro mānāyikāni rā" BG "cyanto mānāyikāni ja" B "cyanto
mānāyikāni ja" C "pūthāyanti ubhayaṁ rāma" B "ubhaya rāma" C "jūlīmāta cchantaḥ vi-
yādhāni pūthāpavāraḥāni cchāpavāraḥāni mti" BG "rāpa ca pūddhāyāntāni " kahi ca deva" C
"rūlo parāro parato abhūmāyāni gūṇāyāntāni pūthā cyanta mti" B "stapādan cūṇa" cyā-
dākodāhiko lāhāyo dākavāḥya jra" C "rāpa dākodāhiko lāhāyo dākavāḥya pūthāntāni || ja
ma " dymāno nyakāhiko abhāḥya" B "dymāno abhāḥya pūthāntāni" BG "rako ha".

13. B "cehāni hā" C "cehāni kiṁ ima puro". — 14. BC "pūṇa pūṇākarālo rā" C "ma-
kha varāpa nāhāyo dā" BG "dākavāḥya" C "kūṇāni ||".

17. C "kumārāni kiṁ te etena pī" C "gucchā mlyānābhāni tahi devāni ket". — 18. C
kumārā ha ||. — 19. B "pi vyādhidharmā vyādhidharmatā" C "pi vyādhidharmmatāpā
vyādhidharmāni mti" B "mā ja". — 20. B "nāma jātāya" C "nāma jāyāntā rā prajāyānti
vyādhāni ca prajāyānti mti" B "dā ca prajāyānti || mti ca prajāyānti" BG "cehāni rā". — 21. C "ha-
lāya prathimāni mti" B "nāyānti mti" C "nyāpāntāni cī" B "nyāpāntāni
ni " dākavāḥya" C "pūṇāntāni mti" B "te nyāpāntāni gra" BG "vyādhidhāni kā roddānti ||".

असनं वनस्य मदनं सर्वेन्द्रियाणां बधः शोकानां प्रभवो रतिवृत्तस्यो चित्ता-
द्याणां निधि धर्मस्योपशमः नावाधितानां गृहं यो लोकं पिवते वपुश्च यस्य चित्ता-
धिस्य को नोद्विजेत् ॥ कुमारो आह ॥ सारधि निर्वर्तेहि रथं अन्नं मे उद्यानम-
मनाये ॥ कुमारो पुनः निर्वर्तित्वा गृहं प्रविष्टः ॥ राज्ञा शुद्धोदनो अमात्यां
पुच्छति ॥ भो मये किं कुमारो निवृत्तो उद्यानभूमिं न निर्वर्तते ॥ अमात्या आ- 5
हन्तुः ॥ महाराज कुमारो व्याधितं पुरुषं दृष्ट्वा निवृत्तो न भूयो उद्यानभूमिं नि-
र्वर्तते ॥ राज्ञो भवति । मा हेवं यथा अस्मितेन अपिशा कुमारो व्याधुतो तथा
मविध्यति ॥ राज्ञा [150^b] कुमारस्य अन्नःपुरं संदिष्टं ॥ सुष्टु कुमारं कीदृशेन
रमयेय नावेहि गीतिहि वादितेहि यथा कुमारो गृहे अभिरमेया ॥ एवं कुमारस्य
यथा देवलोके एवंरूपा अन्नःपुरं संगीति वर्तति । न च कुमारस्य संगीतिषु मनं 10
गच्छति तमेव जीर्णं च व्याधितं च पुरुषं समनुसरति ॥

अपरशालेन कुमारो भूयो पितरमापुच्छति । तात उद्यानभूमिं निर्व्याध्यानि
दर्शनाये ॥ राज्ञा अमात्यानामाश्रयं दिष्टा । कुमारो उद्यानभूमिं निर्व्याधति
उद्यानभूमिमन्त्रकारापेयं मार्गं प्रतिजगदरेच नमरं च अन्त्रकारापेयं यावत्त राजकुलं
यावत्त राजकुमारस्य उद्यानभूमिं मित्तसंसृष्टं चित्तवितानं चिबदुष्परिचितं चो- 15
क्तपट्टदामकनापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशदेशेषु च पुष्पयन्त्राणि मटनत-
कञ्चनमन्त्रपाणिस्त्रयोकुम्भतुलिका मानापिकानि च रूपानि शब्दानि गन्धानि उप-
स्थापेय यथा कुमारो उद्यानभूमिं निर्व्यान्तो न किंचिदमनापं पश्येया जीर्णं व्याधितं
वा काणं वा खोडं वा ददुरं वा कण्डूलं वा कच्छुलं वा अन्धं वा गिलानं वा ।
यथा कुमारो न किंचिदमनापं पश्येया तथा करोय ॥ वचनमात्रेण च राज्ञो 20

34. C "śrutiṁ nī" BC "dyānaṁ gamanāya kumā". — 44. C "nirvartayitvā grīhaṁ pra-
vishṭo" [B "praviśṭhaḥ"] . — 54. BC "ye hi kumā" B "nirvṛito" BC "māi nirgato" . —
54. B amātya ā^a.

6. B "śiṣṭā nirvṛito" C "śiṣṭā nirvṛito na" B "māi nirgato rā". — 74. C mā hānāṁ ya^a
B mā heva ya^a BC "tā aṣṭeṣa" C "śiṣṭā rā" B "śiṣṭāṁ" . — 84. BC rājā ku "hṁ
māndrikāṁ na". — 84. C "nāpēhi gītēhi rādyēhi ya" B "rādīhi" | ya "mēya evaṁ". —
9. B "nī na ca". — 10. C "gītāṁ" B "manā pūcchā" C "śālā" | tam evaṁ jirṇaṁ
vyādhiṁ ca tāṁ ca pu^a.

124. BC tāto a^a BC "rājā mād" mād kumā. — 124. B "mānāṁ na a" tū yāne ca rā-
jākūṭāṁ na udyānabhūmī si^a BC "pūṣṭipāyatrāṁ na" B "vayāṁkūṭāṁ bhūmīkā māndrikāṁ
rā" C "rūpāṁ cābhūmī" | yathā^a B "gītāṁ bhūmī yathā ku" | bhūmī nīyānto na kārṇicā a^a C "mā-
ryāntāya na kārṇicā" BC "jirṇā rā" C "vyādhiṁ tāṁ" C "khaḍḍāṁ vā drādīṁ vā khaḍḍā-
ṁ vā kārṇicā" B "dadrūṁ vā khaḍḍāṁ vā kārṇicā" C "gītāṁ vā" B "gītāṁ vā yathā".

104. B "cid anāpāṁ paṇyā yā tathā" BC "tā karuṣa vaca". — 104. C "tṛeṣa rājā"
BC "nāṁ prā" C "jirṇāṁ" B "jirṇāṁ" C "dākṣiṇyā ca pu" B "mānāṁ karuṣā" | ya^a
C "nirvṛito na kiṁ" B "cid anāpāṁ paṇyā evaṁ".

क्रीडापेथ नृत्वगीतवादितेन यथा कुमारो अभिरमेया ॥ ते दानि अन्तःपुरिका
कुमारं सुष्ठु अभिरमेनि नृत्तेहि गीतेहि वादितेहि न च कुमारस्य अत्र चित्तं वा
मनो वा नान्यत्र तां एव जीर्णानुराग्यतां करति ॥

- कुमारो भूयः अपरकालेन पितरमापृच्छति । तात उद्यानभूम्यां निर्द्यास्थानि
दर्शनाये ॥ राजा आह ॥ यस्य कुमारः कालं मन्यसे ॥ राज्ञा अमात्यानामागतं ।
उद्यानस्य भूमिमल्लंकारापेथ मदनवनममिव देवराजस्य नगरं च अलंकारापेथ या-
वद्य राजकुलं यावद्य राजकुमारस्य उद्यानभूमिं सितसन्मृष्टं कारापेथ विततवितानं
विचदुष्यपरिधिप्रं सोसक्तपट्टदामकक्षापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु च
पुष्पयन्त्राणि धूपयन्त्राणि नटनर्तकक्षमल्लपाणिस्त्रयोकुशतूष्णिकं प्रतिजागरापेथ
मानापिका पि च रूप्यशब्दगन्धां यथा कुमारो कपिलवन्सुतो उद्यानभूमिं निर्द्यानो
न किंचिदमनापं पश्येया जीर्णं वा जाधितं वा मृतं वा अन्धं वा कालं वा खोर्डं
वा दहुरं वा कण्डूलं वा ककुलं वा विचर्विकं वा तथा करोष ॥ अमात्येहि आ-
गतमवधि यथा राज्ञो संदेशो तथा सर्वं प्रतिजायितं देशेदेशेषु च पुनश्च स्थापिताः
यथा कुमारो कपिलवन्सुतो उद्यानभूमिं निर्द्यानो न किंचिदमनापं पश्येया ॥ कुमारो
पि दानि सत्तरजचित्रेण यानेन हेमजालप्रतिच्छन्नेन स्वर्णकृतेन सुविभूषितेन सवेज-
यन्तीक्षेन सनन्दिघोषेण समुरप्रवासेन उच्छ्रितध्वजपताक्षेन सामात्यो सपरिजनो
महता राजानुभावेन महता राजशब्दीये महता विग्रहाये महता संवृद्धये महता
विभूषाये कपिलवन्सुतो उद्यानभूमिं निर्द्यातो ॥ निर्द्यान्तस्य घटिकारेण कुम्भकारेण
शुद्धावासकायदेवपुत्रभूतेन अन्वेहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि कुमारस्य

१. C *tā dāni* x * *ramāpenti* | *api* * *lāni* vā *manāni* vā *nānyatra* *lānāni* *jiraganātara* *ni* *apīlā* *manāni* | B * *tāni* *evāni* *jiraganāni*. — A' C *tā* *adyā*. — B'. C * *kumārasya* *kā* * *BC* * *nyasi* *vā*. — B'. B * *nāni* *āpanti* *ni* *adyā*.

6. C *adyā* *abhihāni* *ni* *alāni* *kāpetha* *namāni* * B * *mim* *alāni* *kāpetha* | *naṇḍa* * C * *ra-* *nam* i *devatā* * *kulāni* *yāva* *ca* *rājakuladyāni* *ni* *lāni* * *ktasāni* * *BC* * *oṣakti* * C * *rupāni* *doṣeṣu* *ca* *paṇḍapayāntre* *ni* *dhūpayāntre* *ni* *nāni* * B * *dhūpayāntre* *ni* *nāni* * C * *tāni* *kā* *pra* * B * *tāni* *kāni* | *prati* *jaganāpetha* | *malāyikā* *pi* *ca* * *BC* * *bhāni* *niryāni* * C * *uta* *na* *kāni* * *dāni* *vā* *chidāni* *vā* *kāpāni* *vā* *kacchulāni* *vicitra* *vā* *tāni* * B * *dāni* *vā* *kāpāni* *vā* *kac-* *chulāni* *vā* *chidāni* *vā* *tāni*.

११. B * *hamānti* *ya* * *jāgrāni* * C * *jāgrāni* * *BC* * *pitāni* | *yāni* *ka* * C * *bhāni* *niryāni*. — १६. C * *rajanāntikāni* *saundighāni* *makha* * *BC* * *rajanāntikāni* * C * *bhāni* *namāni* *jāni* * *vyādhāni* *namāni* *vāni* * *BC* * *bhāni* *niryāni* * *vyādhāni*.

१८. C * *ghaṭikāre* *ca* *kumbhāre* *ca* *śuddhāvasadevapatrabhāni* * B * *māhāre* *ca* *śuddhāvasadevapatrabhāni* * *nānyāni* *ca* *devapatre* *ka* * C * *vāni* *ca* *devapatre* *ka* * *ra* *jāni* *kāni* *śuddhāvasadevapatre* *ni* *vyādhāni* *saundighāni* *yāni* * *ha* *re* *ni* *kāni* * B * *ka-* *pāni* *vāni*.

पुरतो प्रव्रजितो निर्मितो काषायाम्बरधरो मशानेन्द्रियो हरियापयसंपन्नो युग्म-
माचमेषमाणो जनसहस्रे कपिलराजमार्गे ॥ सी दानि प्रव्रजि[159]तो कुमारैण
दृष्टो दृष्ट्वा च पुनरस्य मनो प्रसीदे । अहो प्रव्रजितस्य प्रज्ञानं ॥ कुमारो तं प्र-
व्रजितं दृष्ट्वा पृच्छति ॥ आर्यं किमर्थं सो प्रव्रजितो ॥ प्रव्रजितो आह ॥ कुमार
आत्मदमनमवधरिनिर्वाणार्थं प्रव्रजितो ॥ कुमारो तं प्रव्रजितस्य वचनं श्रुत्वा ॥
प्रीतो संवृत्तो ॥ कुमारो आह ॥ प्रव्रजितो खलु नाम

कषायपटावलम्बितप्रकर्षीं वित्तीर्णो जनविकीर्णो ऐन्द्रमार्गे ।
मूरिकमलरजावकीर्णगावो ग्ररवने यद्य एकचक्रवाकः ॥

मृगी शाक्यकन्या आनन्दस्य माता । सा कुमारं तादृशीये लक्ष्मीये तादृशाये
विभूषाये कपिलवस्तुतो निर्यान्तं दृष्ट्वा याचाहि कुमारं अभिस्तवति ॥ 16

निर्वृता खलु ते माता पिता पुनः ते निर्वृतो ।
निर्वृता पुनः सा नारी यस्य भर्ता भविष्यति ॥

बोधिसत्वस्य निर्वाणशब्दं श्रुत्वा निर्वाणस्थं एव मनं प्रसीदे तिष्ठे संप्रस्कन्दे ।

निर्वाणघोषं श्रुत्वा न निर्वाणे श्रोचमाददे ।
निर्वाणमनुत्तरं दृष्ट्वा ध्यायते अकुतोभयं ॥ 17

कुमारैण तं निर्वाणं ध्यायन्तेन मृगी शाक्यकन्या नावलोकिता नामाष्टा ॥ तस्या
दानि मृगीशाक्यकन्याये दीर्घमस्य संजातं । एतस्य जनकायस्य मध्यतो मया
कुमारो अभिस्तुतो न चानेन अहमवलोकितापि ॥

शुबोदनेन राजकुमारस्य पद्मालको नाम द्वारो कारापितो यंचपुष्पव्रतेहि

१. C *repa dṛiṣṭvā ca punaḥ mana pra* B *sya mana praṣṭide aho*. — 3. BC *sya pra-
jānān ku*. — 4. C āryaṃ ki* vṛjitaḥ || B *jito pravra*. — 5. C kumāro ātma*.

6. B *nāma kṣāḍḍya* C *nāma kṣāḍḍya pa* BC *raḍi viatṛgya janakapilana(C *karitena)
nindraundreyah || (C *yāḥ bhū*). — 8. C bhūhaka* B bhūhākama* BC *larājāvakī* car-
rare gata a* vākaḥ mri*. — 9. C *kyakaṃṇyā* BC *māḥ aḥ ku*. — 9. C *kalauḍya tā-
dṛiṣṭya tādṛiṣṭya viḥhū* B *bhūyā || gāthā* C *thābhie abbāta* BC *vati nirvṛi*.

11. BC nirvṛitā(C *tāḥ ||) punaḥ te mātā pitā nirvṛi*. — 12. BC nirvṛitā(C *tāḥ) punaḥ
aḥ nāci nirvṛitā(C *tā) yasya*. — 13. BC *sya viraḍnaga* C *lalaṃ gṛutvā nirāpamāṃ evaṃ
ma* B *śalati tiḥhiḥa* BC *nāci nirvṛi*. — 14. BC *tvāna nāB vīrvāgaḥrotam ālāde nā*.

15. C *kyakaṃṇyā* B *lokito nābhābhāho tasya*. — 16. B tasya dāni* C *mṛigya gā-
kyakaṃṇyāye daumanaṣya māṃgātān || — 17. B *kāropito paṃ*.

अपावुरीयति ॥ तस्य अपावुरीयनास्य समन्तायोजनं शब्दो गच्छति ॥ एवं राजानं शतानि नगरं परिवारेत्ता खिता ॥ राजा अभियेके भाषडा कारयेति । पुथमचवे कुमारमभिषिष्यति ॥ बोधिसत्वस्यापि एवं भवति । पुथमचवे अभिनिष्क्रमिष्यति ॥ शुद्धावासा देवा बोधिसत्वमाहन्तुः ॥ काले सि महापुरुष तु पितृकायाश्चुतो काले सि मातुः कुधि चोक्तानो काले सि आतो कालो च ते अभिनिष्क्रमितुं कालनिर्गमसन्त्यतो चासि महापुरुष । वज्र त्वां जनता अभिकाञ्चन्ति कर्षका विद्य उदकपरीचया महामेघां ॥ ईश्वरो देवपुत्रो गाथां भाषति ॥

सम्भवितर्कय बोधिसत्व एवं वितर्कयति विद्वांसः ।

उत्पन्न ते कुशलस्य मूला यथा वितर्कयसि समञ्ज ॥

10. महेश्वरो गाथां [155^b] भाषति ॥

अभिनिष्क्रम महावीर अभिनिष्क्रम महामुने ।

सर्वलोकस्य अर्चये बुद्धाहि अमृतं पदं ॥

महाब्रह्मा आह ॥ सचे च महापुरुष नाभिनिष्क्रमिष्यति सप्तमे दिवसे सप्तरत्नानि प्रादुर्भविष्यन्ति राजा त्वं भविष्यसि चक्रवर्ती चातुर्दीपो विजितावी धार्मिको धर्म-
15. राजा सप्तरत्नसमन्वागतो । नमतो इमानि सप्त रत्नसमाधि प्रादुर्भवन्ति सब्बधीदं चक्रत्वं इन्दिरत्वं अश्वरत्वं मयिरत्वं स्त्रीरत्वं गृहपतिरत्वं परिषादकरत्वं एवं सप्तमं । पूरं च ते भविष्यति महसं पुत्राणां भूराणां वीराणां वराङ्गद्विपाणां परमेव्यग्रमर्दकाणां वराणां ॥ सो इमां चत्वारि महादीपां सब्बधीदं जम्बुदीपं पूर्वविदेहं अप-

12. C "rājānaṃ ca" BC "cattānaṃ na" BG "sthitā vā". — 2. BG "abhaṃ lokaṃ". — 31. C "paṇḍitānakāhetre" B "kumāra abhi" C "abhiṇeśahyat" | . — 32. C "paṇḍitānakāhetre" B "kāhetreṇa abhi" C "ahyat" | . — 33. C "okramā" B "jāto kālā ca te" BG "tūṇi | kālānaṃ sū" B "apanno ca se na" C "rūḍḍasampannānaṃ ca se na" BG "roḍḍa lokaṃ".

6. BG "baho tevaṃ ja" C "kāṇḍikāhetre" | ka" BG "roḍḍā eṇa udakaparikkāhetre" C "sāggaṇḍi eṇa" B "maggaṇḍi eṇa". — 8. BG "saṃvayaṃ vī" C "k vījātakāyaṃ loka" C "tāvaṃvayaṃ vī" BG "kāyaṃ vī" vīdānaṃ (C "dānaṃ) utpa". — 9. BG "mākaṇḍimāṇḍi (B "lo) yathā vī" jānaṃ".

11. C "ahkramāya na" ahkramāya na". — 12. BG "buddhiyāhi". — 13. BG "mābhyaṃ | saptaṃ" C "rābhārahyaṃ" | rā" kravartti caturdvī" B "rtti caturdvīpo vijito vijitāva" BG "gato na". — 15. BG "mābhyaṃ | imānaṃ na" C "pāṇḍitāna" BG "rābhāvaṃ | sayya (C "dya)hi" C "caturvāṇā eṇa" B "pānaṃ pānaṃ".

17. C "pānaṃ na" B "ahyaṃ" | saba" C "hāra pāṇā" B "pāṇānaṃ vī" C "rāpānaṃ pa" BG "rāpānaṃ bāḍānaṃ vījāvaṃ" | . — 18. B "dvīpānaṃ na" C "pānaṃ | sādyaṃ" | Haraṇḍi loka" gīrīṇḍa" BG "khāṇḍimāṇḍi adāya" C "pānaṃ na" BG "āḍimāṇḍi abhi".

रगोदानिच उत्तरकुशं सागरमिरिपर्यन्तां चवितां चकण्ठां चदण्डेन चयस्त्रेण
अनुत्पीडेन धर्मेण चमिविविनिता अध्यावसिषसि ॥

राङ्गलो तुषितमवनाञ्जविला मातुः कुचिमोकसे चधराचे समये ॥ बोधिसत्वो
प्रतिबुधो पञ्चति अन्तःपुरमोमुन्नं काचिदीशामुपगुह्य काचिदेणु काचिन्नकुलं काचि-
त्सुधोषं काचिन्नुषकं काचिसन्दीसकं(?) काचित्प्रसारिकां काचित् महती काचि- 5
दिपक्षिकां काचिद् दण्डपटहं काचिद्वल्लकिं काचित् मृदंगं काचित् मुकुन्दं काचि-
त्यखवं काचिद् तर्करकं काचिदानिगं काचित्परिवादिनीं काचिन्नमे हसं कृत्वा
काचित् मृदंगं शीर्षं कृत्वा काचित्परस्परस्य उत्तमि शीर्षं कृत्वा काचित्परस्परस्य
अंशे बाहां कृत्वा काचित्परस्परस्य उपगुह्य काचिद्वामदक्षिणातो विधिप्रयाचा का-
सांचित् मुखातो खाला अवति ॥ बोधिसत्वस्य एवं धरणीगतमनाः पुरं प्रतिवर्षं 10
इहा अनेपुरे रमज्ञानसंज्ञा उत्पन्ना ॥ बोधिसत्वेन पर्यङ्कातो उत्पत्तिहत्वा काशि-
कसूच्याणि प्रावृतानि करण्डकातो नुह्य कन्दको य म उपस्थापको उपस्थापितो ।
उपनामेहि मे कन्दक अयं कण्ठकं ॥ कन्दक आह ॥ कुमार चधराचे समयो
किं रमसि देशकाले अयकार्यं ॥ वैश्रवणभवनसदृशो वेरमो अभिरम किं ते
अयकार्यं रमं देशकालं । अप्सरः[153]गणसन्निभं अन्तःपुरं अभिरम किने 15
अयकार्यं ॥ एवमिदानीं बज्रप्रकारं कन्दको आलपति । कुमार नायमशकानो

3^a. B "nāc savitā" C "mātar kukāsi" rāto samaye | — 3^a. C "gyanti antahpurāni om"
m upagrihya kācid vopati kācit makulāni C "i tūnakāni kāciy caddhikāni kācit samūbhut-
kāni kācit mahatī kācid vanditakāni kācit kuṣṭakāni kācid vallakāni kācit mṛḍaṅga kācit
makundaṅi B "tāni kācid vanditakāni kācid dhanākusastakāni kācid vallikāni kācit mṛḍaṅ-
gaṅi kācit makundaṅi B "raṇi kācid dardulakāni kācid ālāṅgaṅi kācit pari" C "vaṇi kācid
dardulakāni kācid ālāṅgaṅi(?) kācit pari" B "d gāḥa hantaṇi | kṛitvā kācit mṛi" C "i
mṛḍaṅgaṅi gāḥa kṛitvā kācit parṣparasya aṅge balaṇi kṛitvā kācit parṣparasya upa"
B "raṇya aṅge kṛitvā kācit parṣparasya upagri" tū kākācit sakāto C "tū kākācin
sakāto".

10. B "suta evaṇi" BC "evaṇi bhavati gantaṇi antah" B "raṇi pralābhā prakṛitvā ante"
C "gṛhaṇi kṛitvā antahpura" BC "atpannā(C "panna) ba".

11. C "pariyānikāto nithahitvā kṃpikācākhimāpi" B "cikaṅkālābhāpi prā" gṛakāto
cehaṇa" BC "vāto vanaṇi upasthāpi" pito upanā. — 12^a. B kumāro s" C "samayo ima".

— 14. B vaigraṇaṇe lha" C vaigraṇaṇaṇi" B "driṇe vayo abhiramaṇi ki te aṇva" C "abhi-
ramaṇi te aṇvakāryaṇi | imaṇi" BC "kātoṇi aṇva". — 15. B "hpura abhirama kin te aṇva-
kāryaṇi imaṇi deṇakāto aparaṇaṇaṇi antahpuraṇi abhiramaṇi ki te aṇvakāryaṇi
na da idā" C "hpura abhiramaṇi ki te aṇva".

16^a. B na da idāniṇi" C na ca idāniṇi la" gṛake ālāpanti | B "ālāpanti ka". — 16^b. BC
kumāra aṇaṇi aṇva" C "gṛakāto rā" B "kiṇi | idā".

राजारहेहि कुमार ग्रयनेहि रम ग्रयनकालं किं रदानीमश्वकार्य ॥ कुमारो
आह ॥ हृदय रदानी मे अश्वकार्य उपनामेहि मे कण्ठके ॥ हृदयस्य भवति ।
यथा कुमारो रमकिं देशकाले कण्ठके यावति सुखप्रसुप्तस्य वनस्य नूनं कुमारो
अभिनिष्क्रमितुकामो ॥ तेन दानि कण्ठके पत्नानयनेन उद्येन खरेण आरावं मुक्तं
यथा राजा बुधेय जनो च सर्वो कपिलवसुभिः । हृदयखरेण न दानि ततः
कोचिद्विबुधति । देवेहि सर्वस्य वनस्य आभ्यन्तरस्य बाहिरस्य ओमोपनं कृतं ।
कण्ठकेनापि बोधिसत्वस्य उपनामयनेन उद्येन खरेण हीयितं मम हीयणशब्देन
राजा शुद्धोदभो विबुधतिवति वनकायो च तेन समन्नायोवनं खरेण अभिविज्ञा-
पितं न कोचिद्विबुधति ॥ देवकोटिसहस्रियो कपिलवसुं समानताः गन्धमात्यमा-

दाय बोधिसत्वस्य अभिनिष्क्रमन्तस्य पूजार्थं ॥

बोधिसत्वो कण्ठके हयराजं आरूढो देवसहस्रेहि च नभगतेहि पुष्पवर्षे ओसृष्टं
मण्डरवाणि महामण्डरवाणि कर्कोरवाणि महाकर्कोरवाणि रोचमानानि महा-
रोचमानानि मंजुषकाणि महामंजुषकाणि भीष्माणि महाभीष्माणि समन्तागन्धानि
महासमन्तागन्धानि पारिजातकानि दिव्यानि सुवर्णपुष्पाणि दिव्यानि रज्यपुष्पाणि
दिव्यानि रत्नपुष्पाणि दिव्यानि चन्दनचूर्णाणि दिव्यानि चगुरुचूर्णाणि दिव्यानि
क्षेत्रचूर्णाणि दिव्यानि तमानपचूर्णाणि दिव्यानि च गन्धोदकाशीतकानि कपिल-
वसुनः समन्तेन पट्टि योजनानि जानुमात्रं दिवं कुमुमौघं संवृत्तं समन्तात् पट्टि
योजनानि दिव्यगन्धोदकेन कर्दमं संवृत्तं समवत् कृतानि च दिव्यानि कोटिसहस-
नियुता संप्रदायेभ्यः दिव्यानि च संगीतिं निर्वर्तेभ्यः अप्सरसहस्राणि च प्रणयेभ्यः

३. B 'kathakāṇi' | . — 3. C 'shkrumitūṇi kāmāḥ tadā'. — 4. B 'te dāni kaṇṭha' C
tadā dāniṇi kaṇṭha' BC 'paṭṭāntena a' B 'reṇa āraṇamuktāni' | ya' C 'āraṇamuktāni ya'
B 'rājā śubhūṭya jano' C 'caro kaṇṭhe' ato achanda' B 'ato kapiṭṭavareṇa'. — 5. C 'reṇa
maṇḍakāni tato kaṇṭhe vi' B 'taḥ kaṇṭhe vi'.

6. B 'janasyaṇ śāhya' C 'janasya śāhyanāra vāhi' BC 'oṣopamāni kṛitā kaṇṭha'. —
7. B 'mayanti na uce' reṇa bhikṣāni' BC 'manā bhikṣāni' C 'gaḥḥāni na rājā' B 'ja-
nakāya ca' C 'janakāya ca tena samantāya' B 'samantāyoja' taṇi na kaṇṭhe vi' C 'taṇi na
kaṇṭhe vi'. — 9. B 'gataḥ ge' C 'gato gandha' jāṭha ho' B 'rthāni ho'.

११. BC 'ārāḍhā de' C 'nabhagavatehi pa' B 'nabhagavatehi pa' C 'śhparavāḥa vāṇi'
B 'mahārocāṇāni' C 'mahārocāṇāni māṇḍapāḥakāni mahāmāṇḍapāḥakāni bhikṣuṇāni sa-
manāni' B 'mahābhikṣuṇāni' | samanta' BC 'candracārṇyāni divyāni agā' C 'cārṇyāni
divyāni taṇḍapāṭracārṇyāni divyāni kaḥḥācārṇyāni divyāni ca rāṇāṇḍha' B 'kaḥḥācā'
ḥāḥāni ka' C 'stano samantena śhaṇḍhi yojanāni jā' BC 'māṭvaṇi divyāni kṛmā' C 'samantā
ca śhaṇḍhi yojanāni divyāni gandhōdaka' B 'e ca śhaṇḍhi yojanāni divyāni gandhōdaka'
vṛttāni' | bhagavāḥ tāni ca' C 'vṛttāni' | bhagavāḥ rotāni ca' B 'śrakṣāṇiyuta māṇḍa' C
'śrakṣāṇi māṇḍa' BC 'śhḍyātāni divyāni ca māṇḍāni nīcāṭṭhaḥ a' C 'ārāṇi ca saprāc-
dyātāni caturhi' B 'pāṇāṇiyātāni ca gāṇḍa ca caturhi'.

[153] च माघेभु च । चतुर्हि महाराजिहि कल्लकख पादा मुहीता ॥ कल्लक-
जातानुगामी अनुसोचं पेक्कवो च निष्कान्तो यदि न समज्जवो तेन भवामि ॥
इन्द्रकमहजो मुप्रतिष्ठितो नाम यथो पंचगतपरिचारो । तेन पट्टालकद्वारम-
पावृतं घोषं च निगृहीतं ॥

अथ बोधिसत्त्वो महान्तं हस्तिकायं अवहाय अगारादनगारियमभिनिष्कामति ५
महान्तं पत्तिकायमवहाय महान्तं भोगस्तन्मवहाय महान्तमेधर्यमवहाय महान्तं
जातिवर्ममवहाय अगारादनगारियमभिनिष्कामति ॥ बोधिसत्त्वो जातीये अर्त्तीय-
यनो जातिसमतिकमणं मार्यमधिगमनार्थं अगारादनगारियमभिनिष्कामति ।
[महान्तमचपत्तिकायमवहाय महान्तं रत्नकायमवहाय महान्तं पत्तिकायमवहाय
महान्तं भोगस्तन्मवहाय महान्तमेधर्यमवहाय महान्तं जातिवर्ममवहाय अग- 10
रादनगारियं अभिनिष्कामति ॥] बोधिसत्त्वो [जातीये अर्त्तीयनो] मरयेन
अर्त्तीयनो मरयसमतिकमणं मार्यमधिगमनार्थं अगारादनगारियमभिनिष्क-
मति ॥ शोकेहि अर्त्तीयनो उपायासेहि अर्त्तीयनो उपायासमतिकमणं मार्य-
मधिगमनार्थं अगारादनगारियमभिनिष्कामति ॥ न खलु पुनर्निषवः बोधिसत्त्वो
परिजुञ्जेन परिजूर्णो अगारादनगारियमभिनिष्कामति । अथ खलु मिषवः बो- 15
धिसत्त्वो अयेण परमेण यौवनेन समन्वामतः अगारादनगारियमभिनिष्कामति ॥
न खलु मिषवः बोधिसत्त्वो व्याधिपरिजुञ्जेन परिजूर्णो अगारादनगारियं अभि-
निष्कामति । अथ खलु मिषवः बोधिसत्त्वो अयेण परमेण आरोग्गेन समन्वामतो
अगारादनगारियं अभिनिष्कामति ॥ न खलु पुनर्निषवः भोगपरिजुञ्जेन परिजूर्णो

1. C 'pāḍāṭṭi pāḍāṭṭi kappha' B 'pāḍāṭṭi kappha'. — 2. C 'nagānāṭṭi | nagānāṭṭi
pāḍāṭṭi ca nikkānta' B 'pāḍāṭṭi ca n' BC 'di ha bhāṭṭiṇaṃ nagānāṭṭi na tesa bha(C 'na-
majjaraṃ bha)'. — 3. BC 'chandaṇaṃ aṭṭa'. — 4. B 'tesa paṇḍitānā' C 'tesa śāśvā-
raṃ a'. — 5. C 'buddhi' BC 'śikṣānti | mahā' BC 'bhagavān' B 'na āgama avahāya
maḥāntaṃ jhā' C 'gama avahānti agāra'.

7. C 'buddhānta jhānti' B 'arthyānta | jhānti' BC 'kramānti m' B 'śikṣānti m'. —
9. C 'opāyānta avahāya maḥāntaṃ aṭṭa' C 'bhagavānta avahāya maḥāntaṃ a' BC 'gama
avahāya | agāra'.

11. C 'jāṭiya arthyānta jātīyamaṭṭikramānti māgama abhigamāntaṭṭa agāra'. — 12. C 'so-
kahi arthyānta yāṭṭeṭṭhi aṭṭānta daṃṭṭamānti arthyānta | upāyānta 'nto upāyāntaṭṭi'.
B 'sohi arthyānta opāyāntaṭṭi' C 'artha agāra' B 'rthānti agāra' C 'maḥāntaṭṭi'. —
14. C 'pama bhikkhava ha' B 'dhiatva jārīparijāṭṭa agāra' C 'dhiatva jārīparijāṭṭa-
nena parijāṭṭana parijāṭṭa agāra'. — 15. C 'bhikkhava ha' C 'mamāgānta agāra' B 'ri-
yānta abhi'.

17. C 'dhiatva pama bhikkhava bodhiatva bhaga' B 'dhiparijāṭṭa parijāṭṭa agāra'. —

19. C 'bhagaparijāṭṭa parijāṭṭa agāra' B 'bhagaparijāṭṭa parijāṭṭa agāra'. —

पादुका वा ते महतीं चतुरंगिनीं मेनामभिनिर्मिणित्वा महान्तं हस्तिकायं अशकायं रथकायं पत्तिकायमभिनिर्मिणित्वा बोधिसत्त्वमेव पुरस्कारेभ्यः अगारादनवारियं प्रव्रजितुं । बोधिसत्त्वे खलु पुनर्निवयः अभिमिक्कमन्ते यावता सुवर्णाधिपतयो सुवर्णराजानो अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औपपादुका वा ते महतीं 5 चतुरंगिनीं सेवां अभिमिनिर्मिणित्वा महान्तं हस्तिकायं अशकायं रथकायं पत्तिकायं अभिमिनिर्मिणित्वा बोधिसत्त्वमेव पुरस्कारेभ्यः । नगरदेवता बोधिसत्त्वस्य गच्छतः पुरतः [१००] श्रित्वा दीनमना आह ।

माग भाग अवलोकयाहि मे
सिंह सिंह अवलोकयाहि मे ।
सत्त्वसार अवलोकयाहि मे
सार्थवाह अवलोकयाहि मे ॥

10

कपिलाड्यातो निर्गम्य अवलोकिय पुरवरं पुष्यसिंहो शास्त्रकुलानन्दजननो हमां गिरामम्बुदीरयति ॥

15

अपि नरकं प्रपतेयं विषं च खादेतुं भोजनं भुञ्जे ।
न तु पुनरिह प्रविश्य अप्राप्य जरामरणपारं ॥

अथ भिचवः बोधिसत्त्वस्य अभिमिक्कमसम्पदा ॥

बोधिसत्त्वो देवसहस्रेहि चतुर्हि च महाराजेहि संप्रतिगृहीतो अपिस्त्वस्मृतो इच्छितेन द्वादश योजनावि नीतो मज्झविषयं अनोमियं नाम अधिष्ठानं वप्तिष्ठस्य अपिस्व आत्रमपदस्य नातिदूरे ॥ तर्हि बोधिसत्त्वो प्रतिष्ठितो कण्डको च ॥ बो-

3. B "tre | puna" C "tre khala juna" B "yāraṇa savaṇṇa" C "yāraṇāṇi savaṇṇaṇṇipatāya savaṇṇa" BC "dakkā vā taṃ mahātataṃ rāṇa" C "santaṃ abhinimāya mahā" stikāyaṃ āra "stikāyaṃ abhinimāya ho "taṃ evaṃ pu "ratha" | B "ratha raga".

6. C "achantāya paratā sthitaṃ dāraṇaṃ āha" | — 8. B "nāgānāga" a" C "nāgānāgānāṇi avalekayāṇi siddhantaṇṇaṇi avalekayāṇi | B "me siddhanti siddha" a". — 10. C "me anta".

12. C "hayaṇāṇi nigga" B "hayaṇāṇi nigga" C "lokāya parasaṇṇaṇṇaṇi parasaṇṇaṇi siddhanti rājyaṇṇaṇṇaṇi" B "kūṇṇaṇṇaṇi", — 14. BC "khāṇṇaṇi" B "bhāṇṇaṇi na". — 15. B na kha (en tu) ra āhaṇi pra" C na bhāṇṇaṇi āhaṇi praṇi" B "vigayāṇi āra" BC "savaṇṇaṇi paratā" (C "raṇi" |) a".

16. BC "dā ho". — 17. C "haraṇa rāṇa" B "haraṇa en rāṇa" C "jāṇi en māṇi" C "yujamaṇi nāṇi | mā" āhaṇa savaṇṇa siddhantaṇṇaṇi" B "savaṇṇaṇi nā" sthāṇaṇi āra "dāra khaṇi". —

19. C "paratāṇi" B "ka en ho". — 20. C "āraṇāṇi eha" BC "rāṇi | mahā" C "ganaṇṇaṇi" BC "lpaṇi | kṛṇi" C "māṇṇaṇi paratāṇṇaṇi" B "rājyaṇa vā".

चूडामहं च वर्तति ॥ [१५५^१] समममं कण्डको बोधिसत्त्वस्य पादां निहतः । बो-
धिसत्त्वो अनपेक्षो प्रक्रमति ॥

प्रव्रज्यां कीर्तयिष्यामि यथा प्रव्रजि चक्षुमां ।

वीर्यं कालगतं ब्रह्मा भवेगमसन्ने मुनिः ॥

३ धोनिशो लब्धसंविगो महाप्रज्ञो विपज्ञको ।

ब्रह्मा आदीनवं लोके प्रव्रजि अनमारियं ॥

अवहाय मातापितरं ज्ञातिसंगमनं तथा ।

निर्यामि कपिलवस्तुतो अश्वमभिरुह्य कण्डकं ॥

अवहायाच्चन्द्रके हित्वा न गृहवान्धनां ।

१० सर्वमेतमवसृज्य अनपेक्षो एव प्रक्रमेत् ॥

यं दासि बोधिसत्त्वेन अभिनिष्क्रमित्वा अनोमियातो अधिष्ठानातो वशिष्ठस्य
आपिष्ठ आश्रमस्य नातिदूरतो कण्डको निवर्तितः सकण्डको आभरणानि च वि-
सर्जितानि राज्ञो भृगोदमस्य कौशस्य संदिष्टं महाप्रजापतीये गौतमीये तथान्वेषा-
मपि ज्ञातीनां । यज्ञोधराये न संदिशति ॥ यदा भगवां प्रवृत्तपरधर्मचक्रः तं
१५ निबुद्धिं युतं । निबू भगवन्तमाह्वयुः ॥ कथं यज्ञोधराये अनपेक्षो प्रक्रान्तो ॥
भगवानाह ॥ नाहं भिषवः एतरहिं एवामपेक्षो प्रक्रान्तो । अन्वदापि अहं यज्ञो-
धराये अनपेक्षो प्रक्रान्तः ॥ निबू आह्वयुः ॥ अन्वदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥
अन्वदापि भिषवः ॥

मृतपूर्वं भिषवो ऽतीतमध्याने उत्तरापक्षे तपशिला नाम नगरं तत्र वससेनो

१. B "kaṇḍhako bo" dāni līhati | . — १. C "patra ana" krami pavra" B "mati pavra".
— ३. BC "dipāni" | ३. B "māh" jī" C "māh" rupa kila". — ४. C "labbhate munīn" | B
"munīn" ३. — ५. C "mahāpajjati" pajjako | .

७. C "jāṭhāni sa saṅgasaṅgāni ta". — ८. C "niryyānāni ta" BC "stano a" C "ācāryahya kām-
thakāni" | . — ९. B "bhāṣa" C "bhāṣachandako cchitvā gīṭhe bhāṣavah" B "trā gīṭhebhā-
ṣavah". — १०. C "kha evaṃ prakramate paṇi" | .

११. B "atopiṇḍito" C "atopiṇḍito sīlīsthaṇḍa" dāre cchandako nivaritito || sacchandako
sakapṇṇa" B "rtitāh" | sacchanno sakapṇṇa" paṇi sa | vā" B "jāṭhāni" | . — १४. B "pa-
thā hā" C "bhikkhulīhi" gū" BC "grutāni hā". — १५. C "bhikkhū hā". — १६. C "kathāni
bhāṣavāni" ३. BC "anāpe".

१७. C "nāraṇa māna". — १८. C "krānto" | . — १९. C "bhikkhū āhāṇḍa" | B "māh
a". — २०. C "kharā bhāṭa" B "kharavāh" at". — २१. B attha "the takshāṇḍa" C "pācā
hā" B "ano nā" ३. BC "cumbhuputro" B "takshāṇḍito" C "vāraṇasīni" ३. B "cchitvā" | .
dāpa so dā".

नाम येष्टिपुत्रो अश्ववाणिज्येन तदधिलातो वाराणसीं गच्छति अश्वपथमादाय ॥
 सो दानि गच्छन्तो अश्वश्च वाराणसीये सार्धं चोरेहि विप्रहतो । यकिन्ना हतवि-
 हता कृता सर्वे अश्वा हता ॥ सो दानि सार्धवाहो भुतकेन पुरुषकुणपेन आश्वानं
 प्रतिच्छादेत्वा श्रयितो एवं न हतो ॥ यदा ते चोरा तं सार्धवाहं हतविप्रहतं कृत्वा
 अश्वपथमादाय यता तदा सो वज्रमेनो अश्ववाणिजो उदक्कभमेन वाराणसीं नगरं ५
 प्रविशित्वा शून्यागारे श्रयितो ॥ तां एव दानि राचीं वाराणसीये नगरे चोरेहि
 राजकुलातो सन्धिं कित्वा प्रभूतं द्रव्यं हतं । प्रमाताये राचीये राजकुले सन्धिः
 किन्ना अमात्येहि वृष्टा ॥ तेहि राचीं निवेदितं ॥ महाराज राजकुले सन्धिः
 किन्ना ॥ राज्ञा आणत्ता ॥ प्रत्यवेषथ राजकुलं ॥ अमात्येहि प्रत्यवेचनेहि वृष्टं
 प्रभूतं द्रव्यं हतं [156'] ॥ तेहि राज्ञ आरोचितं ॥ महाराज प्रभूतो राजकुलातो 10
 द्रव्यं हतं ॥ राज्ञा अमात्या आणत्ता ॥ मार्गथ तां चोरां ॥ ते राजआश्रयणीये
 तच्चुद्धतं वाराणसीये चोरा मार्गीयन्ति सर्वगृहाणि लोलीयन्ति देवागाराणि
 शून्यागाराणि ॥

ते राजभट्टा मार्गन्ता तहिं शून्यागारं प्रविष्टा यत्र वज्रमेनो अश्ववाणिजको
 चोरेहि विप्रहतो श्रयितो ॥ सो दानि मार्गवमेण च राचीजानरेण च चिन्ताये 15
 च यान्तोकान्तो प्रसुप्तो नूयं पि उदिते न विबुध्यति ॥ सो तेहि राजभट्टेहि चोरा
 मार्गनेहि वृष्टो रुधिरेण सिक्तावसिक्ताचक्षोः सद्रुचो श्रयितो तेषां राजभट्टानां
 च वृष्टा एतद्भूमि ॥ अयं चोरो राजकुलभोगको ॥ सो दानि राजभट्टेन पादेन

३^१. B "rāṣṭrapāṇiyo" C "sārtha manreṇi" B "rāṣṭro cāreṇi viprahato ya". — ३^२. BC ra(C vā-
 pījanā hata(C "tā)vihataḥ hrītaḥ sa" B "hrītaḥ so dā". — ३. C "kama manushyakūṣaṇa ātma"
 B "tā qacito na evaṇi" C "cayitama evaṇi" BC "hata yadā". — 4. C yadā ta caurā tāṇ sa"
 cāhataṇi hrī" B "gṛahamaṇa 4" B "gṛāḥ | tadā" C "gṛāḥ tadā so vajaso" paṇiṇi sa" B "re
 cayoṇi tāṇi eva dā".

6. C tān evaṇi dāni rāṣṭriṇi vāṣṭrapāṇiye sugare caure" B "hrītaṇi pra". — 7. C "kule
 amātyāni echi" BC "cchinnaṇḥ a" B "driakṭā tahi". — 8^१. B "tāṇi na". — 8^२. C "samāhā
 cchinnaṇḥ B "anāḥ rājā". — 9^१. BC "tā pra". — 9^२. C "kule amā" B "kuleṇi amā". —
 9^३. C "draṣṭavyaṇi hrītaṇi" B "hrītaṇi tahi". — १०^१. B tahi | rājā ārocitaṇi na". —
 १०^२. B "hrītaṇi rā".

११^१. B rājā a" C rājā āgataḥ amā" BC "tā mā". — ११^२. C mārgatha tāṇi cauraṇi te rā"
 B "rāṇi te rā". — ११^३. BC "rājā āpa" C "pāṇiye | tāṇimānta sa" B "rājāṇi sa" C "carve
 gṛi" vāṣṭrapāṇi pāṇāpāṇi gṛi" BC "vāṣṭrapāṇi te rā". — १२. C "khaṭṭa māganto tāṇi gā"
 BC "dāṭa ya". — १३. C "rāṣṭrjāga" BC "krānto anyānto sa" C "sāryya pī a" BC "hukṣhyati
 so te".

१४. B "rgantahi hrī" BC "vasikto gātro sarastro" B "ātro duryaṇi sugaro tashāṇi" C
 "ātro sarastro duryaṇi mālagarivo tashāṇi". — १४^१. C "kulaso eṣa ko so dā" B "abako so
 dā". — १४^२. C "hāsa da" B "pito utti".

प्रहारं दत्त्वा उत्थापितो । उन्निष्ठ पाप धीर अस्मि नाम त्वं राजकुलं धर्यसि ॥
सो दानि अचवाणिजको भीतो चमो उत्थितो किमेतं ति ॥ ते दानि राजमट्टा
आहसुः ॥ अस्मि नाम त्वं पाप धीर राजकुलं पि धर्यसि ॥ सो दानि आह ॥
आर्या प्रसीद च नाहं चौरो अचवाणिजको अहं ति ॥ ते दानि राजमट्टा आ-
हन्तुः ॥ एदृशको अचवाणिजको भवति यादृशो त्वं पापधौरो त्वं ॥ तस्मिं स
उदीरयन्तो पश्चाद्वाहं वन्धयित्वा राज्ञो उपनामयितो ॥ एवं देव शून्यागारे
शयितो बन्धो ॥ राजा पि चण्डो च उग्रशसनो च । तेन आणत्तं ॥ गच्छ
नं अतिमुक्तकर्मज्ञाने नेत्वा जीवशुक्लं करोष ॥

सो दानि पश्चाद्वाहं वन्धनयतो मयमानेन पाथी वध्यकण्ठमुत्तेन स्वरस्त्रेण
पठेन पाथमानेन अस्मिन्नितोमरधरेहि पुनरेहि वध्यकाटकेहि परिवृतो जगस-
हस्त्रेहि अतिमुक्तकर्मज्ञानं निर्भीषति गणिकावोधं च संप्राप्तः । तस्मिं च ज्ञाना
नाम अचनणिका आद्या महाधना मत्ताकोशा प्रभूतवातरूपरजतोपकरणा प्रभूत-
दासीदासकर्मकरपौरुषेया ॥ सो दानि सार्ववाहः वधं जीयन्तो ताये ज्ञानाये
अचनणिकाये दृष्टो । रुह दर्शनमात्रेण गणिकाये तस्मिं सार्ववाहि प्रेक्षं निपतितं ॥
दधोक्तं मयवता ॥

पूर्वं वासनिवासिनं प्रत्युत्पन्ने हितेन वा ।
एवं संजायते प्रेक्षं वरपत्न [156⁴] वा वधोदके ॥
संवासेन निवासेन प्रेक्षितेन स्थितेन च ।
एवं संजायते प्रेक्षं मानुषाणां मृशाल च ॥

1. B "esuro aali" C "si nomani trati rijakule dharsayati" . — 2¹. B "bhito trasto
C "m stan ti" B "tañ ti te dā" . — 3¹. C "lathā" . — 3². C "suroti rijakulam api dha"
— 4¹. B "arya pra" C "aryā pra" . — 5¹. B "eo trati hi cauro tran tahi" . — 5². BC "hi
sandra" C "ndmita" .

6. C "evati te ca pā" C "lathā" . — 7¹. C "ugrapācāno ca B "udagrāpācāno ca tena"
— 7². BC "thā ga" . — 7³. C "muktakāṇi paṇḍāno nāva" B "muktakāṇi paṇḍāno nāva" C
"gānyakāṇi" . — 9. C "sena pāni lathāna lathā ga" B "sena pāni vadhikāṇyāṇi gaṇyāna" .
sena" B "pāthāna" C "sēhi hadilīyagāḥ" muktakāṇi pra" B "muktakāṇi pra" muktā-
yati" . ga" BC "vāhi ca sampṛāptāḥ" (pto) la" .

11. B "lathā ca lathā ca pā" C "lathā ca lathā ca pā" C "lathā makhāṇa makhāṇa
pakhāṇa" . sēhi tā" B "sēhi tā so dā" . — 13. C "rithavāḥ vadhā nitya" B "vadhā vadhā-
nitya" . sēhi sēhi" . — 14. C "ca darṣa" .

16. C "sena vṛatipāṇamaṇa lathā tā" . — 17. C "prema nīpāraṇi tā ga" . — 18. C
"lathāna amīṭhāna ca" B "amīṭhāna ca vadhā" . — 19. C "sādhāṇa pra" B "premaṇi mū"
mīṇyāna ca" B "gādhā ca" .

यव ग्रनं प्रविशति चित्तं वापि प्रसीदति ।

सर्वेषु पण्डितो गच्छे संसृजो ये पुरे सवेत् ॥

सा दानि गणिका तर्हि चञ्चवाणिजके जातीसहस्राणि प्रेक्षानुबद्धा । तस्या
तर्हि अत्यर्थं प्रेक्षं उत्पन्नं ॥ तस्या दानि एतदभूवि । यदि एतं पुरुषं न ज्ञामि
मरिष्यामि ॥ सा दानि तन्मुहूर्तं चेष्टिकामाह ॥ अमुके गच्छ मम वचनेन एतां
वधधातां वदेहि अहं वो एतत्तं हिरण्यमुवर्णं दास्यामि मा एतं पुरुषं धातेषु ।
अन्यो पुरुषो आगमिष्यति एतद्वर्णो एतद्वर्णो च तं गृह्य तं मारेष ॥ तथा च
अव्यसि द्वितीयो न जानीते ॥ ततः सा चेटी गत्वा तेषां च धातकानां यथासम्बद्धं
आरोचयेसि ॥ तस्या ते वधधातका आहन्तुः ॥ वादं एवं भवतु ॥ ते दानि
कृतान्तसूनिकां गच्छन्ति ॥ तर्हि दानि गणिकाकुले श्रेष्ठिस्व एकपुत्रको द्वादशव-
र्षिकेन ऋयेण प्रविष्टको दश वर्षा अतिक्रान्ता डे वर्षा अवशिष्टा ॥ तत्राधाह ॥

शतं माया अविद्यायां ब्राह्मणानां दुवे शता ।

सहस्रं माया राजानां स्त्रीमाया हि अनन्तिका ॥

सा दानि गणिका ज्ञामा तस्या श्रेष्ठिपुत्रस्य चरतो भोजनं आपनेति खंजनं च ।
श्रेष्ठिपुत्रो पृच्छति ॥ स्थाने किमिदं भविष्यति ॥ सा आह ॥ आर्यपुत्रं तं मे वध-
दृष्ट्वा कृपा उत्पन्ना । तस्या मे एतदभूवि । स्वयं इमं भोजनं हरिष्यामि ॥ श्रेष्ठि-
पुत्रो आह ॥ मा त्वं स्वयं गच्छे चेष्टिं प्रेषेहि ॥ सा आह ॥ को जानाति दा-
स्यति वा चेटी न वा दास्यतीति । स्वयं आहरित्वा दास्यामि ॥ ततो सो श्रेष्ठि-

1. G. rātra ma "panti tā". — 2. G. sarvāṇi pi paṇḍita gaccho" B "ecce cōmīto vai para
bhavati tā dā". C "sāto ra upolāṇi bhavati". — 3. B "aijako jē" pi | pramāṇabaddhā la"
C "nubodhya tā". — 4. BG. tasya tāhiti" C "tyachā pra" B "pramāṇa" B". — 4^a. BG. tasya
dā". — 5. C so dāni tannubodhyaṇi". — 5^a. BG. "maṇa | tāhiti" G "ghāṭitā |".

7^a. BG. "shyati | atadāryaṇa atadrōpāṇi(C "dasya) bhaktāṇi ॥" C "hya ta mācātha |".
— 7^b. C "dvitīyaṇi na jē". — 8. G "tā tāhiti kōhiti" B "ghāṭakā" C "sādhyaṇi"
B "dādhāṇi āro" BG "catāṇi |". — 9^a. BG. tasya te bādhyā C "ghāṭakā bhātāḥ |"
B "nubh" vā". — 9^b. B vādhyaṇi | evaṇi bhavati te dā". — 9^c. C ta dārikadyāṇi māṇka ga-
ccho" B "dāni kappāṇi māṇikaṇi gacchoṇi tāhiti". — 10. C tāhiti dāni guphā kṛa pra"
BG "gṛahitya a" kṛa kriyā pra" C "dve vadhā eva".

11. G "jā kshetri". — 12. BG. sāmarāṇyā rā" B "nāni sāmarāṇyā hī". — 13. BG. "aya
gṛahitiputra" nāni vāra(C "nāni vāra" gṛahitiputraṇi" vā gṛa". — 15^a. BG. gṛahitiputra". —
15^b. C gṛahit me" B "me kṛiti māṇa". — 15^c. C "kṛipāṇi oṇa" BG "tpaṇa" ta".

16^a. BG. tasya me". — 16^b. BG. gṛahitipū". — 17^a. C "gacchoṇi ce". — 17^b. B "āha
ko jē". — 17^c. G kṛa jātāni dāsyāṇi vā cetā na" B "nāni vā cetā". — 18^a. BG. aṇyaṇi nāṇa".
— 18^b. G tāhiti so" BG "gṛahitipū" C "putra āha |".

पुत्रो आह ॥ अनेहि अहं गमिष्यामि मा त्वं स्वयं गच्छासि ॥ सा दानि भूयस्त्रा
मात्रया मायां दर्शयति । आह ॥ न होति मा आर्यपुत्रो गच्छतु अहं गमिष्यामि ॥
श्रेष्ठिपुत्रो पि आह ॥ न हि मा त्वं गच्छ अहं गमिष्यामि ॥ गणिका आह ॥
यथा आर्यपुत्रस्य अग्निप्राप्तो भवतु अहं वा गच्छेय आर्यपुत्रो वा ॥ सो दानि
5 श्रेष्ठिपुत्रो तं भोजनमादाय प्रस्थितो ॥ ताये दानि गणिकाये चेटी उक्ता ॥ गच्छ
यदा एवो श्रेष्ठिपुत्रो घातितो भवति ततः तं पुत्रं प्रतिच्छन्नं आ[१५७]नयाहि
यथा न कोचित्पण्डेया याव दानि सूर्यो अस्तमेति ॥ सर्वो जनकायो निवृत्तः ते
च वध्यघाताः रमशानमनुप्राप्ताः सो च श्रेष्ठिपुत्रो तं भोजनमादाय उपगतो ।
तेन सो भोजनो तस्य वध्यस्य उपनानितो । तेहि दानि वध्यघातेहि तं श्रेष्ठिपुत्रं
10 घातित्वा सो अश्ववाणिजको ओमुष्टः ॥

सो दानि ताये चेटिकाये प्रच्छन्नं तं गणिकाकुलं प्रवेष्टितो ॥ सो दानि अश्व-
वाणिजको तस्मिन्नेके उच्छापितो स्थापितो महारहं वस्त्रं परिहापितो महारहे
पर्यङ्के उपविश्यापितो गन्धमाच्छं च उपनानितं भोजनमुपनानितं । पंचहि काम-
मुनिहि समर्पितः समदीभूतो ॥ उभौ कीडन्ति रमन्ति प्रविचारयन्ति ॥ सो
15 दानि प्रथमको श्रेष्ठिपुत्रो दशवर्षप्रविष्टो आसि । यदा घातापितो तदापि द्वे
वर्षाणि सर्वपिकरस्य मातापितृणां सकाशातो आनीयति ॥ सो दानि अश्व-
वाणिजको तं वर्तनं तादृशं पश्चिम्य श्लोकसमर्पितो पाण्डुवर्णो भवे । न मुक्तं पि
यं भोजनं तं कुरुति मा देवं अहं पि तथा एव हनिष्यामि यथा सो पुरिमको श्रे-
ष्ठिपुत्रो ॥ सा दानि गणिका तं अश्ववाणिजकं पृच्छति ॥ आर्यपुत्र एतको कालो

१^१. B "gacchāmi | C "gacchāhi | . — १^२. B so dāni". — २^३. B na bhūti" C "āryaputra ga"
B "mi tva". — 3^४. BC "śreṣṭhīpa" C "tva āha || . — 5^५. C "hi māmi tva gacchatha abhūti".
— ६^६. C "yo tathā bhavatu" | abhūti vā gacchantu ā" B "vā so dā". — ७^७. C so dā" B
"śreṣṭhīpa" B "to tā". — 8^८. BC "aktā ga". — 9^९. B "ghāṭito lha" C "ghāṭika bhavati |
tato tā" BC "cchannam āna" C "navāhi yathā kemaṇi paṇḍeyāni so dāni" B "na kvaci pu-
ṇḍeyā ca dāni" C "astam eti | .

7. C sarva janakāyo nirvṛto tena ca va" B "yo nirvṛtāy tena ca va" C "ghāto tva" B
"lāh gāṇam ā" C "prāptā | so" BC "śreṣṭhīpa" B "gato tena". — 9^१. B "mito te". —
9^२. C "ghāṭeṇi tā" BC "śreṣṭhīpa" C "ghāṭeṇa mo āya" sridhā || B "aktāy so dā".

११^३. B "eto so". — ११^४. C so dā "juktān tasmāntako atthāpito" B "hāntaka atthā-
pito" BC "mahāntaṇi va" C "rihāyino ma" B "rihāpino ma" sridhā" C "diṇḍiyo ga" B "ca
opasāpitaṇi lha". — १३. C tālā paṇḍa "rūpito zamagelaṇi bhūti ubban". — १४^५. B "vanti
so dā". — १४^६. BC "śreṣṭhīpa" B "dācava" C "vāḥam āhi | . — १५. C "ghāṭāpito".

१६. BC "ko tān vartamānaṇi tālācāṇi pa" C "paṇḍeyā so" rūpito bhavati || B "bhavo na
lha". — १७. C yena lha" BC "ktāy pa ya bhajanāni na cchanda(C "deṇi tā" B "hava ā" BC
"vanti bhavāyāni | yathā te so pa" BC "śreṣṭhīpa". — १९^७. C "cācānija" B "cchati ā". —
१९^८. B "lo kutaḥ āryaputra" C "lo kuto āryaputra lha" BC "bhavati na" B "adagra kema".

यतः आर्यपुत्रो इह प्रविष्टो न च ते पश्यामि अभिरतं न उदयं । केन ते येकस्य
किं प्रार्थयसि कस्य वा ते अभिलाषो तं लभिष्यसि ॥ सो दानि अश्ववाणिजको
आह ॥ सा अस्माकं नमरी तथशिला उद्यानोपशोभिता पुष्करिणीहि च तत्र य
अभीष्टां वनो उद्यानयावां निर्धावति क्रीडार्थं तानि चोद्यानानि तां च उद्यान-
क्रीडां दक्षक्रीडाणि च समनुस्मरामि ॥ गणिका आह ॥ आर्यपुत्र रहापि वा- 5
राणस्यां उद्यानानि पुष्करिण्यश्च आरामानि च पुष्पफलोपेतानि रमणीयानि यदि
आर्यपुत्रस्य उद्याननमने अभिप्रायो निर्धावामि उद्यानभूमिं क्रीडार्थं ॥ सो आह ॥
वाहं निर्धावामो ति ॥

ताथे दानि गणिकाये अन्तरा उद्यानभूमौ शिखरसंयुता कारापिता । तं अ-
श्ववाणिजकं ओमहृदयमे प्रक्षिपित्वा खाद्यभोज्यं च पानं च गन्धमाञ्जं च आदाय 10
चेटीहि पु[१५७^b]रस्कृता विष्कान्ता ॥ तेन दानि वृद्धसेनेन चेष्टिपुत्रेण सा गणिका
उक्ता ॥ एतां पुष्करिणीं प्रतिसीराहि प्रतिवेष्टापेहि विश्रुता दक्षक्रीडां क्रीडि-
ष्यामः न कोचित्यङ्गति ॥ तस्मा गणिकाये भवति । मुष्टु आर्यपुत्रो वक्ष्यति तत्र
विश्रुतं क्रीडिष्यामः न च न कोचित्यत्वभिन्नानिष्पति ॥ ताथे दानि गणिकाये
पुष्करिणीं प्रतिसीराहि वेष्टापिता । ते दानि उदक्षक्रीडाये क्रीडन्ति रमन्ति 15
प्रविचारयन्ति उभये अतृतीया ॥ तस्य दानि अश्ववाणिजकस्य भवति । यदि
अहं अथ न पलायामि न मूयः शक्यं पलायितुं ॥ सो दानि पानं अये स्थापयित्वा
तां गणिकां पायेति यदा च एषा प्रमत्ता भवेद्दहं तदा शक्येयं पलायितुं ॥ गणिका
पि पश्यति प्रेक्षेन पश्यति मां आर्यपुत्रो पायेतीति । सा दानि पिवन्ती मत्ता

1. C. "aho ta bhavishyasi" . — 3. BC so asmi^a B "colhātāḥ pu" C "colhātā pu" yllā yañi
tatra C "na udyānājātānā" B "niddhāvati" C "dṛṣṇakrātā dakañ krātā ca sa" B "dyāna-
kriṣṭān dṛṣṇakriṣṭānā ca sa". — 5. C "iham apī vā" B "pushkariṇyāṇā ca arā" C "shkarā-
ṇyā ca arā" B "dī āpāṇā" C "gammābhīpā" riddhāvati n "dārtha" .

7. BC "aha vā". — 8. B "dhañ" . — 9. C "nyntaro a" bhūmīnā al B "mī śikta-
sāñāṣiśā kārāpātā tātā a". — 10. C tam aṣṇa "jakañ araddhapaṇṇyāṇā paśakshayitā kūtā"
B "onaddhapaṇṇyā paśakshā" ya reṭṭhā pu C "ākṛito nishkrānto te" B "shkrānto" .

11. BC te dā "na cressāpā" B "kā e". — 12. C ekāñ pushkariṇī prastigṇelā prastigṇelā-
yehi vi B "shkarāṇān prastigṇelānā prastigṇelāyehi vi" C "atā ude" aṇḥ || a kvacit paṇṇi-
shyati || B "mahā u kvacit pa". — 13. BC taṇyā pa "vati sa". — 14. BC "aṇḥ" . — 15. C "tāñ" kvacit . — 16. C "kāyo aḥ pushkariṇyāṇā prastigṇelā cāpātāḥ" . — 17. C "alharāñi
reṭṭhāṇā" . — 18. C dā "dā ca krīḍanti ra" B "dāye krīḍanti ra" C "amitryā" .

16. C "pūṇṇya". — 16. BC "dya na pariyāñā" C "bhūya ṣa". — 17. C "dāni udyāna
agrosāñi sthā" B "dāni yāṇa pāṇāni agrosāñiśāyitā tā gaṇikā yāyoti" . — 18. C "kāñ
yāpēti" . — 19. C "yāñā ca aho pra" BC "hoñ ca na ṣa". — 20. C "premaṇa paṇṇa māñā ā" . — 21. C "tra yā-
pantitā" . — 22. C "tra yāpantitā" .

- संयुक्ता ॥ सो दानि अश्ववाणिजको तेषां चेटीनामाह ॥ गच्छत्यस्य भाषडमूले
आमय वरं विप्रता उदककीडां कीडिष्यामः ॥ ता दानि चेटी एकान्ते भाषडमूले
आसन्ति ॥ ते दानि उमयो पुष्करिणीमोतीणां उदककीडकेहि कीडितुं ॥ सो
दानि अश्ववाणिजको तां आमां कष्टे समानिचं कृत्वा निर्वर्तति मुहूर्तं पारित्वा
5 उदकं ॥ आमा जानाति आर्यपुत्र उदककीडां करोति । एवं तेन अश्ववाणिजेन
वज्रसेनेन भूयोभूयो विरतरं भिक्षुद्वयं वार्धति आमा च पीडयति वज्रसेनो च
तहि उदके निवृत्तापि करोति अल्पभाषां संजातां ॥ वज्रसेनस्य भवति । मृता
एषा आमा अयं वेला सम पलायनाय ॥ सो दानि आमां मृतामभिधात्वा पुष्क-
रिणीये सोपानसि स्तपित्वा इतोदतः प्रत्यर्पित्वा पलायते यथा न केनचिद्दृष्टो ॥
10 तेषां चेटीनामेतदमूयि । विजोडेन्ति अथ पुष्करिणीयं आर्यपुत्रो आर्यधीता
च कीडार्थं न च सानं किंचित्कीडनानां शब्दं श्रुत्वा न गच्छाम जानाम ॥ ते
दानि पुष्करिणीं असीना पञ्चन्ति च तां आमां तत्र पुष्करिणां सोपाने सतिष्ठां
शयनानां । कर्षयिदाशामयन्ति ॥ सा दानि आमा तेहि चेटीहि तत्पुहर्त ओ-
मूर्धिकमानन्वापिता सर्वं च से उदकं मुखेन आ[158]नते ॥ सा दानि आमा
15 यं वेनं प्रत्याचता ततः चेटीनि पृच्छति कहि आर्यपुत्रो ति ॥ चेटी आहन्तुः ॥
आर्यधीते व धनु आर्यपुत्रो कहिचिद्दृष्टान्ति नवितव्यं पलायो ॥ सा आह ॥
मा चिरं करोष नमरं प्रवेक्षामः ॥ ता दानि नमरं प्रविष्टा ॥

1. B "ceṭṭimā āha gā". — 1. B "āha | gā" BC "pam bhayā" B "cvasadaka" "mah te".
— 2. B "te da" C "ā da ceṭṭikā e" BC "na bhayā" C "santoh te da". — 3. C "abhasa
puskariṇi e" B "āyod" BC "āyodaka" C "kakkidantoh kriṭi". — 4. B "kūṭha sa-
mānāni kṛtāni nivaritāni am" C "eteh māhā" B "vā odyajitā gā" C "vā odyajitā".
— 5. C "putrodaka" B "kṛṭṭhāni karoti e". — 5. C "am bhāya bhāyāni rātanam āha-
dāhiya dhānāni gā" B "ram nivaritāni dhānāni gā" B "pāṭṭhāni e" C "pāṭṭhāni e".
BC "na ca kṛṭṭhāni uda" C "ke nivaritāni pāṭṭhāni" BC "ram | āha" C "pāṭṭhāni e" B "pāṭṭhāni e".

7. C "vāgama" BC "ti mī". — 7. B "mīte eha gā" C "vā gāmanā pāṭṭhā". — 8. C
"pāṭṭhāni mī" BC "mīte eha" BC "pāṭṭhāni" C "pāṭṭhāni eha gā" B "vāgama pāṭṭhāni eha gā".
— 10. B "ceṭṭimā e" C "āha eha" B "āha eha". — 10. C "vāgama eha" B "vāgama eha".
— 11. B "āha eha" B "āha eha". — 11. C "vāgama eha" B "vāgama eha".

11. C "ni puskarini e" BC "pamāni e" C "āha eha" BC "mīte eha" C "āha eha".
— 12. BC "ni puskarini e" BC "pamāni e" C "āha eha" BC "mīte eha" C "āha eha".
— 13. C "vā gāmanā pāṭṭhāni" B "vā gāmanā pāṭṭhāni". — 14. C "pāṭṭhāni eha gā".
— 15. B "mīte eha gā".

16. C "vā gāmanā pāṭṭhāni" B "vā gāmanā pāṭṭhāni". — 17. C "vā gāmanā pāṭṭhāni" B "vā gāmanā pāṭṭhāni".
— 17. BC "vā gāmanā pāṭṭhāni" B "vā gāmanā pāṭṭhāni".

सा दानि श्रामा गणिका तन्मूर्तं वण्डात्मा शब्दाभियान आह ॥ अहं युष्माकं
एतत्कं च एतत्कं च हिरण्यं उपजीवनं दास्यामि इच्छामि प्रत्ययमृतकं पुत्रं अनादृष्टं
आनीयन् ॥ आहन्तु ॥ वाटं आभीयति ॥ तेहि प्रमथानं गत्वा प्रत्ययमृतको पुत्रो
अनादृष्टो आनीयते यथा न केनचिद्द्रष्टो ॥ ते दानि वण्डात्मा उपजीवनं दत्त्वा
विसर्जिता ॥ ताये दानि श्रामाये सो मृतको पुत्रो गन्धोदकेन स्नापयित्वा
गन्धेहि अनुलिपित्वा अर्हनेहि वस्त्रेहि वेष्टित्वा चमुनिं प्रक्षिपित्वा सुवर्द्धं कृत्वा तेषां
चेटीनामाह ॥ सर्वं एककण्ठा रोदनं करोष एवं च वदथ आर्यपुत्रो कालगतो
आर्यपुत्रो कालगतो ति ॥ तेहि चेटीहि यथायथा ताये श्रामाये सन्दिष्टं रोदनं
कृतं ॥ महता अमकायेन गणिकाये श्रामाये गृहे रोदनशब्दं श्रुत्वा त्रेष्टिपुत्रो का-
लगतो ति । तस्य त्रेष्टिपुत्रश्च मातापितृभिः श्रुतं सो अस्माकं एकपुत्रको कालगतो
ति ॥ ते दानि रोदनं करोन्ता तं गणिकाकुलं गताः सर्वे च आतिथयो । गणि-
कावीक्षित्रेण समास्यति ॥ ते आहन्तु ॥ अपहरथ एतां चमूं पश्चिमदर्शनं पुत्रं
पश्चान्न ॥ तस्या दानि गणिकाये एतदभूति । यदि चमूं हरिष्यन्ति ततो बुद्धि-
ष्यन्ति तदहं खण्डखण्डं किन्दिष्यं ॥ सा तेषां आह ॥ मा तुम्हे चमूं अपहरि-
ष्यथ ॥ ते आहन्तुः ॥ किंकारणं ॥ सा आह ॥ यं कालं आर्यपुत्रो ग्तातो तं
कालं मया उक्तं आर्यपुत्र गच्छाहि मातापितृणां कुलं । सो दानाह । एतदेहि
वर्षेहि न गतो न इदानीं समिधं यावदाजीमिवामि ततः समिधं मातापितृणि द्रष्टुं ।
सो दानि यं वेत्तं न वार्त्तामिवति आधिना च यत्तो ततो न अहं संदिष्टा मा मे

1. C 'tatmahūrta gubdhāvāna' B 'gubdhā gubdhā'. — 2. BC abhū ca yu' C 'abrahmān
uttakam ca hūnyam sūvarānam upaj' BC 'rūpam sū' C 'abdhishīpam'. — 3. C te āha-
tasya | B 'am sū'. — 3. B vāpam ān' C 'vādhā ān'. — 4. BC 'bhūyāte | yādhā B 'kand
dhrībhīve |. — 4. B 'gubdhā n' C 'nañ dhrībhīvā vīrajitāñ |. — 5. C 'abdhībhakam sū'
hīpam bhīkā mha' BC 'bhādhā mātṛhī vājīvā d/B 'vārahībhīdhā' C 'etīdhā āha |.

7. G 'sraṇāṁ ā' B; 'śkaṇṭhā rodā' roṣaṇa | śaṇṭi ca vadeṣṭha ā' B 'tha ā' āryaputro kī-
lagatati | G 'tha ā' 'gāḥ kīlagatati | te dāni co' (l. 11). — 8. B 'kṛtāṁ āṇā'. —
9. B 'śraṇṭiṣṭe' gatati | . — 10. B 'śraṇṭiṣṭe'.

21. B *kəwənd* C *ləw gəle səwənd əs jəndəwərd gəw* B *rəw gəw*. — 22. C *nəw
nəwəndəwənti | B *nəw nəwəndəwənti 1ə 2*. — 23. C *nəw | B *nəw əw*. — 24. B
lən | ətən nəwəndəwənti gəw C *ətən rə lənəw gəwəndəwənti pə *rəwənti | B *rəwənti
24*. — 25. B *ləw 24*. — 26. B *ləwənti | 24 2*. — 27. C əw 24wənti 24w |
— 28. C nəw 24wənti 24wənti B *nəwənti 24wənti C *əwənti |. — 29. B *ləwənti
kəw*. — 30. B *gəw 24*. — 31. B 24 24w |. — 32. B gəw kəwənti 24wənti pəw
gəwənti 24w C *gəwənti 24w 24* yə 24wənti 24w C *gəwənti 24wənti |.

x6^a. C so tón ána ||. — 16^a. B "relahi nagarito ite blaniñ gani" C "to ite blaniñ gani-
shyan" || sá bhaññ ána || yávedvanti gamishyanú bhavanti tato mātāḥ B "d vartitāḥ" BG. "p-
triñi ána" B "dhanu so". — 18. B "veluñ vartitbharati | yñ" C "relañ nagarito bhava-
shiniñ es grasto tato tññ ánuñ mñidyabhanú mñ" B "dhyati | otika me pñi" eññi mññ.

पुत्रश्च शोचति । सो दाभि श्रेष्ठि समार्यको यथा च पुत्रं तथा तां श्रामां
चष्टति ॥

कदाचिद्दाभि तद्यशिलको नटा वाराणसीमागताः । ते दाभि नटदारका
निचार्यका तं श्रेष्ठिकुलं प्रविष्टाः ॥ ताये दाभि श्रामाये तेषां नटदारकामामुत्त-
रापयकं भार्यं प्र[१३७]गृहीतं । सा तां नटदारकां पृच्छति । कुतो यूयं ति ॥
ते आहन्तुः ॥ उत्तरापयका वयं ॥ सा आह ॥ कतमातो अधिष्ठायातो ॥
ते आहन्तुः ॥ तद्यशिलातो ॥ सा आह ॥ योन(?) प्रत्यभिजानय यूयं तद्यशि-
लायां श्रेष्ठिपुत्रो वज्रसेनो नाम अधवाणिजो ॥ नटदारका आहन्तुः ॥ आम
प्रत्यभिजानाम ॥ सा आह ॥ शक्यम् मम व्यापारं कर्तुं ॥ ते आहन्तुः ॥ वरं
शक्यामो ति किं कर्तव्यं ॥ सा आह ॥ रमं शोकं श्रेष्ठिपुत्रश्च वज्रसेनश्च नलिके 10
मगध ॥

यान्त्यं सान्नेहि फुल्लेहि श्रामां कौशेयवासिनीं ।

मादं अकेन पीडसि सा ते कौशन्तं पृच्छति ॥

ते दाभि नटदारका अनुपूर्वतः तद्यशिलामागता अधवाणिजकं वज्रसेनमुपसं-
मिता आहन्तुः ॥

15

यान्त्यं सान्नेहि फुल्लेहि श्रामां कौशेयवासिनीं ।

मादं अकेन पीडसि सा ते कौशन्तं पृच्छति ॥

सो दाभि वज्रसेनो श्रेष्ठिपुत्रो तं शोकं श्रुत्वा तां नटदारकां माधया प्रत्यभाषि ॥

१. BC *creshṭi lādya(C *cya)ko yatā ca pu* B *ceshṭhati | . — ३. B *cūlā na vāṛā*
(ca plātā *nāṭā rāṭ*) C *cūlā vāṛā *dārikā BC *gātā te dā. — ३. C *lākhottakā-
tā creshṭikolāt* B *bhikṣātāntā tān gre* B *shṭi lāya. — ४. C *dārikāpān u* B *pa-
thāt kām bhā* BC *bhāḍya pra. — ५. C *dārikān kīchati BC *chati ku. — ५. C
*yāyā ti | B *ti te ā.

६. B *nāṭi ota. — ६. B *māto kadhā. — ७. B *nāṭi ta. — ७. C yān pra*
B *nāṭi prebhijā * lāyā | gre BC *creshṭiputra(C *trah) rajase. — ८. C *dārikā.
— ८. C āna pra * nāmo | . — ९. C *ānānāṭi | . — ९. C *pān kārthāt | . —
९. C *kyāmeti BC *ti | kiā. — १०. B so āha | . — १०. C *kān tāya rajasevāya
creshṭiputraṃ sūti* B *creshṭipu.

११. BC yat tān ā* C *ārehi phullāhi cyā* BC *vācātā | . — १२. C vācātā āyena
pi* B *kaṇḍalya ppi. — १३. B *dārikā a* C *dārikā anu * pa lāshoṭi* B *āpatā va* BC
kān rajase C *nāṭi yat tān.

१६. BC yat tān ā* C *ārehi phā* C *kaṇḍalyāpāntā | . — १७. B gātā a* C vācātā
āyena* B *cāya ppi. — १८. BC *rajase* C *creshṭipu * dārikān gātāya pra* B *gā-
thāyā.

रागाभिभूता न मुखं शयन्ति
कृतानुकारं प्रतिकर्तुकामा ।
नराः कृतज्ञा न मुखं शयन्ति
वैरप्रसंसी न मुखं शयन्ति ॥

6 तं वो न सहधाम्बहं वातो वा निरिभावहे ।
वर्ध सा मृत्तिका नारी भम कौशल्यकं भणे ॥

ते दानि नटदारका आहंसुः ॥

नापि सा मृद्यते नारी शयन्त्यममिकां वति ।
एकप्रेसीधरा बाला त्वामिव अभिकां वति ॥

10 वेष्टिपुनो वज्रसेनो आह ॥

असंस्तुतं मे चिरसंस्तुतेन
न निर्मिण्येया ध्रुवमध्रुवेण ।
इतो प्यहं दूरतरं गमिष्यं
ममापि सा अन्वं न निर्मिण्येय ॥

15 स्वात्स्न्यं निषवः युष्माकमेवमस्त्रादस्यः स तेन कालेन तेन समयेन वज्रसेनो नाम
अचवाणिकको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं स निषवः तेन
कालेन तेन समयेन वज्रसेनो नाम अचवाणिकको अभूषि । अन्वा सा तेन कालेन
तेन समयेन नगरे वाराणसीये गणिका ग्रामा नाम अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं ।
तत्कस्य हेतोः । एषा सा निषवः यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन वाराणस्यां

1. B. "khañi vayanāti kṛi" C. "khañi vayanāti saivaprasaṅgi na sakhañi vayanāti | kṛitā"
B. "pratikartitā khañi nārī" C. "rīkhañi nārī". — 2. C. "khañi vayanāti | vakra". —
3. BC. hañiñi na pra" B. "dodhāyānyā".

6. C. "nāyānā". — 7. C. "dīrīkā āhamah | B. "mā nāpi". — 8. B. "ta nāri nāpya". —
9. BC. "mā nāri nāpya". — 10. BC. "vrajitpūro" B. "rajān" C. "vrajānā āha". —

11. BC. "mā nāri nāpya" B. "ta" na ci" C. "mā nāri nāpya" na na rā" B. "jā dīrīkā nāri nāpya"
C. "jā dīrīkā nāri nāpya" B. "mā nāpi na nāpya nāri nāpya". — 12. B. "dīrīkā nā" C. "dīrīkā nāri nāpya"
na nāpya nāri nāpya". — 13. B. "mā nāpi na nāpya nāri nāpya". — 14. C. "mā nāri nāpya"
na nāpya nāri nāpya". — 15. C. "mā nāri nāpya" na nāpya nāri nāpya".

16. C. "dīrīkā". — 17. C. "hāri nāri". — 18. C. "khañi nāri" BC. "vrajānā".
— 19. C. "vrajānā" nāri nāpya" BC. "mā nāpi". — 20. C. "hāri nāri". — 21. C. "hāri"
na nāpya nāri nāpya".

नगरे ज्ञामा नाम अयगणिका अभूषि । तदापि अहं एताये अनपेक्षो एतरहि
पि एताये अनपेक्षो ॥

समाप्तं ज्ञामाये जातव ॥

अथ मिथू आहन्तुः [१५७^१] ॥ भगवां यशोधराये वधे निर्नीयनो बाधितो ।
वज्रकरा भगवतो बोधिसत्वभूतस्य संसारे संसरन्तस्य यशोधरा आसि ॥ भगवा- ७
नाह ॥ वाहं मिथवः वज्रकरा यशोधरा आसि तथागतस्य संसारे संसरन्तस्य ।
अन्यदापि अहं एताये यशोधराये अभिवहस्यतो रक्षितो ॥ मिथू आहन्तुः ॥
अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि मिथवः ॥

भूतपूर्व मिथवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिकनपदे उचसेनो नाम
राजा राज्यं चारयति कृतपुण्यो महेशाख्यो मुसंगृहीतपरिजनो दानसंविभागी 10
महाकोशो महाबाहो । तस्य ते राज्यं अहं च रक्षितं च धेमं च मुनिर्व च आ-
कीर्णजनमनुष्यं च सुखितजनमनुष्यं च प्रधानदण्डधरं सुनिगृहीतस्वरथवहार-
संपन्नं च ॥ तस्य दानि तर्हि जनपदे चम्पको नाम नागराजो प्रतिवसति कृतपुण्यो
उत्सदकुशलसंवयौ अनेजनान्नतसहस्रपरिवारः ॥ तस्य दानि चंपकस्य नाग- 15
राजो भवनं देवमवनसंनिभं सप्तरत्नमयानि विमानानि सर्वकानि सर्वकालिकानि 15
पुष्पफलानि रत्नमयाद्यो पुष्करिणीयो उत्पलपद्मनल्लिकुमुदपुष्पहरीकर्मज्ञता ॥
ताये पुष्करिणीये अविदूरे वैडूर्यसम्प्राप्तादो रत्नामयो मुधारमल्लतलासृतो ॥
तस्य च राज्ञो षोडशनागकन्यासहस्राणि अन्तःपुरं ॥ सो दानि तर्हि नागभवने
यथा देवराजा तथा भोदति ॥ सो दानि अष्टमीं चतुर्दशीं पंचदशीं विष्णुतो
पश्च चतुर्माहापदे उपोषथं उपोषति । अष्टाङ्गसननागतो ओसूटकायो विह- 20

१. B "pekshā etara" pekshā || C "pekshā etarā pi etā" pekshā || — 3. B alha bhikṣuṃ bhagavān || samā || C iti pramāṇavastuvadāno cānamāye jātakaṃ samāptau || — 4. C bhikṣu bhagavān bhagavān bhagavān || B "kādān āha". — 5. C bhagavān yaso" BG "va-
dha ni" C "trāpita" || — 5. B "karo lha" G "ro samāra" "rā dā" ||

6. BG "rā āha || 7. C "thātathāga" "re samāraṇāyāso" B "nāya" "nāya". — 7. C
bhikṣu 4" B "bhagavān" || — 8. B "kādān bhikṣu" G "kādān alha" — 9. C
"dhvāno nāga" "llo mahābala mahākoṇa" B "ro mahābhāva" "nāya".

११. B "piddhāni ca apiddhāni ca kha" BG "dhamma samāgā" C "samāgāni ca" || — १३. BG
"kṛitapūṇyo u" C "kulaṇṇāyāso" B "dākaṇṇāni" C "vāro" B "vāro" "nāya". — १४. C
C "lāni" "nāmaṇṇāni" "pūṇkarāṇāyo" "padumaṇṇāni" B "nāmaṇṇāyo" "pūṇkarāṇāyo" "alpa"
C "cāmaṇṇāni" ||

१७. C "āya" "bhikṣu" B "vaidūrya" C "ratnaṇṇāyāso" "maṇḍalā" B "maṇḍā" "maṇḍā". —
१८. C "nāgaṇṇāyāso" "pura" B "puraṇi" "ro". — १९. C "rāja" "tathā". — १९. C "abhināmi"
caturā "dāpi" "trishikṣitā" "pekshā" B "trishikṣitā" "pekshā". — २०. BG "apiddhāni" C "kāya" "vi".

रति ॥ सो दानि नामराजा तर्हि चतुर्महापथे उपवासं समादत्तो अहितुष्टकेन
 दृष्टो । तेन सो अहितुष्टकेन चम्पको नामराजो ततः चतुर्महापथातो मुदा सर्प-
 करण्डके प्रक्षिप्तो आसति । नापि तस्य अहितुष्टिकस्य कुप्यति न चत्तरद्दीयतो
 महायसो महतिष्ठो नामराजा इच्छति सन्नपदां वाराणसीं भस्मीकरेया ॥ तत्र
 5 सर्पकरण्डे तं व्रतमनुपालेनो [160] आसति ॥ तेनापि नामराजा परिवारस्य
 निमित्तानि आचिचितानि यदि मम एव चतुर्महापथे उपवासं समादत्तस्य को-
 चिद्विहेदेष तर्हि नामभवने निमित्तानि भविष्यन्ति । यदि इह नामभवने एतानि
 वनस्यतीनि संमिच्छायेन्तुः एतानि च उत्पन्नपदुमकुमुदपुण्डरीकसौमन्यिकानि ततो
 जनिष्यन्ती सो नामराजा । यदि एतानि वनस्यतीनि सर्वाणि सर्वमुष्कपचा
 10 भवेन्तुः एतानि च पुष्करिणीनि निरोदकानि भवेन्तुः ततः जनिष्यन्ती नामराजा
 ति ॥ तेन दानि चम्पकेन नामराजा अहितुष्टकेन सर्पकरण्डके गच्छेन तर्हि ना-
 मभवने एतानि निमित्तानि प्रादुर्भवन्ति ॥ ते दानि नागा च नामकन्या च तर्हि
 नामभवने तानि निमित्तानि दृष्ट्वा सर्वे उत्कण्ठिता गच्छी नामराजा । किं ततो ।
 एकमेको समर्थो तं नामराजं ततः अहितुष्टिकस्य हस्तातो मोचयितुं न च तं ना-
 15 मराजं मोचयन्ति ॥ यत्कारणं पूर्वं व नामराजेन परिवारस्य संदिष्टं । यदि मम
 उपवाससमन्वितस्य कोचिद् इरेव वा रंधेय वा न पुष्कामिच्छस्य केनचिदप्रियो वा
 विप्रियो वा कर्तव्यो । यत्कारणं एव मम व्रतोत्तमं ॥

तस्य दानि नामराजो अयमहिषी शोडशानां स्त्रीसहस्राणां . . . . . । ताये
 च वाराणसी गत्वा राज्ञो उद्यमेनस्य उपरिप्रासादवरगतस्य नामराजो घटर्ष
 20 सनिदानमारोपितं ॥ राजा उद्यमेनो तस्मा नामिनीवे सकाशातो चम्पकस्य ना-

1. C "kema prakshipto ha" (L 3) B "shjo tna". — 2. B "hāpathato grī". — 3. B "hi-
 yanti | mahāha" C "hiyanti mahānare mahātejo" BG "padam vira" B "bhāsmīkareya" |
 C "reya" | : — 4. C "rpakarṇḍa taṁ vra" B "pānta". — 5. C "rājā pari" kabicitāni yadi
 mama ettham ca" B "Itaya kācid vihatheya | tāni" C "d vihatheya ta" B "Idavichyānti
 yadi".

7. C "ihs nāgarājā parivāraṇa ihs nāgaha" BG "raṇashpatini saṁ" B "yetsub etā"
 C "baddhaḥ so nāgarā" BG "rājā etāni". — 9. BG etāni "Dai sarveṇa sarvaṁ pu" B "ṇaka-
 patra bhavetsub e" C "patrici bhavetsub etāni va pu" BG "nta nra" C "kūni vahaṭub |
 tato jā" B "bhavetsub ta".

11. C "rājā ahitapdikena" B "tāni nittāni". — 12. C "gā ca nāgakarṇḍa ca tāni"
 C "nirantāni dī" BG "rājā kīn". — 13. C "tatsub e" B "tato e". — 14. C "tato ahi"
 B "tapdikasya haṭate nāgahya" BG "rājā na mo". — 15. BG "rya ca nā" B "shjāni
 yadi". — 16. C "mā ma" BG "pavāsmānigōrya kvacid ha".

17. C "gām vā eha". — 18. C "gramahāhi sho" BG "gām tāye". — 19. C "prāśādi
 vira" "pāni saṁnidhi" B "gām saṁnidha". — 20. C "soma taya nāgi" B "taya nāgi" BG
 "rjito rā".

अस्माकमेवम् तव पूर्वोपकारिमपकुलान् जीवं नरजे पतेया । सचन्द्रतारा पृथिवी
पतेया नद्यो च प्रतिश्रोतं वहेन्तुः । न खल्वेवं चाह मृषावादं भाषेया तव च कृतं
न ज्ञानेया ॥ राजा चाह ॥ यथा नागराजस्य इष्टं तथा भवतु । पश्यामि ते
मवर्णं ॥ राज्ञा उग्रसेनेन अमात्या आणत्ता । सुव्यक्तं रथा हस्ति अथा विवि-
धानि च यानानि नागराजो भवर्णं द्रष्टव्यम् ॥ वचनमाचेल राज्ञो अमात्येहि
प्रतिवागुतं ॥ राजा सामात्यपरिचर्यो सयुग्मवल्गवाहृनो चम्पकेन नागराजा
सार्धं एकयानमभिबद्धित्वा महता राजानुनयेन महता राजच्छडीये महतो जन-
कायस्य हस्कारहिस्कारमक्षपटहर्म्यसन्निनादेन वाराणसीये नगरातो निर्यात्वा येन
चम्पकस्य नागराजो भवर्णं तेन प्रदासि । यावत्तां यानानां भूमिं ताव दानेहि
यात्वा पदचारेण चम्पकस्य नागराजो भवर्णं प्रविष्टो सपरिवारो ॥ सो दानि तं
चम्पकस्य नागराजो भवर्णं पश्याति देवमवनसंनिभं पुष्पफलोपेतैहि वृषसहस्रैहि
उपशो ॥ १६ ॥ मितं नानाप्रकारैहि च नात्येहि उपवासितं पुष्करिणीहि च रत्नाम-
यीहि उपशोमितं उत्पन्नपद्मनलिनिकुमुदपुण्डरीकसीमन्धिकसंज्ञताहि नानावि-
चित्रैहि च रत्नमयेहि कूटानारैहि प्रासादैहि च वैदूर्यसमेहि मुसारगन्वास्तुत-
तैहि ॥ तव काशिराजा चम्पकेन नागराजेन रत्नामये पर्यङ्गे उपविशापितः ॥
तानि षोडश नामकन्यासहस्राणि चम्पकं नागराजं उपहन्त्य पुच्छन्ति । कथनो अ-
भिषमये वासो आसि कथं ते बुधाधिपासा विनोदिता कथं वा ततः मोक्षो आसि ॥
नागराजा चाह ॥ लब्धो मे यद्योचितमन्नपानं एमेन च काशिराजा मोक्षितो ॥
ता दानि षोडश नामराजकन्यासहस्राणि राज्ञो उग्रसेनस्य प्रीता गुप्ता संवृता
मुक्तानां पंच वैदूर्यमियाणि वाहशतानि दिन्नानि ॥ चम्पकेन नागराजेन सर्वा-

कारं उपसेनस्य राज्ञो भवन् पञ्चति देवमवनसन्निभं ॥ राजकुलं परिरक्षितं अस्मि
दाघो च उपपन्नो बन्धकेन मागराजेन निर्वापितः ॥

इति श्रीबन्धकस्य मागराजस्य परिकल्पपदं समाप्तं ॥

अथ

का नु विबुदिषामासि सरसि विद्य तारकाः ।
तास्यपादपयष्टिर्वा पुष्पिता वनमन्तरे ॥
असि त्वं गन्धर्वो जाता जाता विचरथे वने ।
देवी असि वा गन्धर्वी न त्वं असि हि मानुषी ॥

5

मागकन्या आह ॥

माहं देवी न गन्धर्वी न महाराज मानुषी ।
मागकन्याहं मद्रूने अपीची इह आगता ॥

10

राजा आह ॥

चिचानाधित्ता विबुतेन्द्रियासि
मेवेहि ते वारि खवनि किने ।
महं हि किंची अभिप्रार्थयन्ती
रहागता तानि न दीर्घं ब्रूहि ॥

15

मागकन्या आह ॥

यमुयतेज उरनो त्ति आऊ
मागो त्ति न आऊ वना वनेन्द्र ।
तमयहे पुरुषो जीवितान्वितं
तं बन्धना मुंच पति मे देव ॥

20

१. BG "kahlitañ | aati" C "pito ॥ . — ३. C "rimahārasanuvadāna campo" ४. rājāṭakasya pari" B "rājāṭakasya pari" BG "hupadi sa". — ५. C kā na si" BG "dyaṇ ied" C "bhāsa to sara" B "si naara" BG "kāḥ nāmupāda".

६. B "shpātā ca ramantata" | C "shpātā ca ramantika" . — ७. BG. amānā(C "āre)dhane jātā jātā e". — ८. B. dāṇa aai ca ḡa" C. dāṇa aai gāṇaṇaṇa na" BG "na to anyāni mā" B "māhā ॥ .

११. C "bhadrāṇi to a" B "u to aai iha". — १२. B. cittaṇa" C "nāriyā eṇi nāreṇi to chāpi eṇa" B "chāṇi eṇa". — १५. C. nāṇṇeṇi kīṇṇeṇi" B "āṇṇeṇi kīṇṇeṇi" C "rthayanti i" B "dīṇṇeṇi kīṇṇeṇi" C "dīṇṇeṇi kīṇṇeṇi" .

१७. BG "gakaṇṇeṇi". — १८. BG. yaṇi nāṇṇeṇi a" C "rāṇṇeṇi āṇṇeṇi rāṇṇeṇi nāṇṇeṇi jana" B "gāṇṇeṇi nāṇṇeṇi āṇṇeṇi nāṇṇeṇi jana" BG "janendraṇi" . — २०. BG "pāṇṇeṇi(C "āṇṇeṇi) jivati jivitaṇṇeṇi(C "āṇṇeṇi jīṇṇeṇi" C "me ca dāṇṇeṇi na".

मगरं पि नागो मल्लीकरेया
तथा हि यावच्च बलोपपेतो ।
धर्मं तु नागो अयं याचमानो
हस्तलग्नच्छे वशीपकच्छ ॥

5 राजा आह ॥

अयं विजानेय मृहीतनागो
स उद्यतेजो बलश्यामवन्तो ।
दुरासदो दुःप्रसहो मुञ्चन्तो
हस्तलग्नच्छे वशीपकच्छ ॥

10 ना[161^b]यकन्या आह ॥

चतुर्दशो पंचदशो च अष्टमीं
चतुष्पथे गच्छति नामराजो ।
श्रीसृष्टकायो विचरन्तो नागो
हस्तलग्नच्छे वशीपकच्छ ॥

15

एवं विजानेसि मृहीतनागो
सो उद्यतेजो बलश्यामप्राप्तो ।
दुरासदो दुःप्रसहो मुञ्चन्तो
हस्तलग्नच्छे वशीपकच्छ ॥

राजा आह ॥

20

निवीद् वा तिष्ठहि त्वं व नागि
मच्छाहि वा ताव स्वर्क निवेशनं ।
यावन्नि कृता मतो नीयतां ति
अन्नेपिसुः नागनुपं यशस्विनं ॥

1. C 'rañi nāgo bha' rñā | tāhā' B 'lā yā bālo'. — 3. B 'nāgo aya pāpamāno' C 'cchaya vāpi' B 'sarpāpa'.

6. B 'ya ucītanāgo aham ugra' C 'ya ucīte nāgam ugratatejo balasthāmavīryavanto | B 'sthāmanto |'. — 8. C darsadā duḥ' m āgacchasi vāpi'. — 10. C nāgakaṣṭhāyā'.

11. BC 'edagī pañ' B 'astamiṁ ca eṣa' C 'astamiṁ catuṣpathe ga' rājā |'. — 13. C 'śṛṣṭakāyo vicarānto nāgo' B 'sṛṣṭakāyo āgacchati vāpipekāya | B 'ga hañi tvaṁ ā'.

17. C 'rāṣṭrā dūṣprasahe hū' gacchasi vāpi'. — 20. B nāgādo vā śiṣṭha vā tām vānāni gacchā' C 'śiṣṭā vā vānāni gacchāhi' BC 'tāvat yashasvīn'.

22. B yāvo mī dā' C yāvo bhānā dātā gātā nāya tantu ante' B 'gātā nāya tantu te ante' BC 'ahi ca nāgarājā yata'.

नागकन्या आह ॥

धर्मेण मोचेहि असाहसेन
यामेण निष्केन च मोक्षतेन ।
ओसुष्टकायो निगृहीतनागो
पुष्पार्थिको मुखतु नागराजो ॥

5

राजा आह ॥

धर्मेण मोक्षेयमसाहसेन
यामेण निष्केण यथां प्रतेन ।
ओसुष्टकायो च भुज्यो मञ्जतु
प्रीतो च संपद्यतु नागराजा ॥

10

नागिनी आह ॥

पीडय स्त्रीमहलाणि आमुक्तमणिकुण्डला ।
वारिवासगृहाश्रिता आर्यं त्वां शरणागता ॥

राजदूतेहि अहितुषिडको च नागराजा च आनीतो ॥ राजा उग्रसेन आह ॥

देमि निष्कशतं लब्धं खूला च मणिकुण्डला ।
चतुःशतं च पर्यबं दामकपुष्पसन्निभं ।
भार्या च सदृशीदेवी मुखतु उरगाधिपः ॥

15

अहितुषिडको आह ॥

विना तु दाना वचनात्तरेद्ध
मुद्रामिमं धार्मिको नागराजा ।
महानुनावो परलोकदर्शी
महाबलौ सो च न संविशेद्यौ ॥

20

1. C *nāgukanyā* "— 3. B *"mochē"* C *"mokhavē"*. — 4. B *arjishakāyo* *"puroya-*
rthiko mucyantu nā" C *"rthiko ucyanu nā"*.

7. BC *"cushyān nā"* B *"grāmāni nā"* C *"shikāni gā"*. — 9. B *"kāyo gacchata bhujayo*
prito ca pampa".

11. C *nāgīnī āha* ॥. — 12. BC *"sāgā nā"* C *"pādhā vā"* B *"pādhā vāri"*. — 13. C
vādhāni na grīhāgītāni ārya B *"riva grīhāgītāni nārya tādāni caranāni āgātā"* ॥. — 14. BC
rājādā" C *"gacchā ca"*. — 15. C *"suo āha"* ॥. — 16. C *"nābhāgītāni"*.

16. B *"kāni damakāni pa"* C *"kāni damakāni pa"*. — 17. C *bhāryā ca sa* B *"dipikāni*
da" *cyatam ura"*. — 19. BC *"dānā ta vacanāni na"* C *"nā na jnānāni mūlānāni dā"*.

21. C *"pamāloka"* *lo ca na sañvīthāyo* | B *"lo vacana sañvīthāyo"* |

मुक्तो धर्मको नागो काशिराजानं भाषति ॥

नमो ते काशिरां राज नमो ते काशिवर्धन ।
अञ्जलिने प्रगृह्णामि पञ्च राज भो निवेशन ॥

राजा उपसेन आह ॥

6 मुद्रुष्करं नाग मया कृतं ते
दुःखादि त्वं बन्धनादसि मुक्तः ।
जातो च शीघ्रे न कृतानि जानति
मा शुभं मे नाग कृतं न जाने ॥

नागराजा आह ॥

10 नरकक्षिं जीविष्य चिरं स काम
मा कायिकं किंचि लभेय साधु ।
यो बाधते पूर्वकरिख राज्ञो
अस्मादृषो गुह्य कृतं न जाने ॥

राजा आह ॥

15 तुम्हे हि मे तीक्ष्णविषा उदारा
महाबला चिमकोपा च नागा ।
नागाहमेतं अभिशङ्कामि
नो त्वं अमनुषो मनुषश्च कुर्वो ॥

नागराजा आह ॥

20 नरकक्षिं सो प्रकृतिले पतेवा
.... ऊर्ध्वपादो अधोशिरो ।

1. BC 'kto caṣṭpako' C 'jāna bhā'. — 2. C namas te kṣāpamānā' BC 'rājā na' C 'namas te kṣāpavardhanam' | B 'rādhana' | . — 3. B 'aṣṭajala te' C 'aṣṭajala te' B 'paryāṇa rājā so nīcāpamānā' | C 'rājā nīcāpamānā' | . — 5. C 'bhikṣu me traṇi bhāṣamānā asi kto' | B 'kto' jā'.

7. C 'jāto na to' B 'jāto na to' C 'krītā vijānanta' | mē kha' B 'ū mē kha' C 'na so nāga'. — 10. C 'narakasmiṇi so' B 'smiṇi so ciraṇi jī' C 'raṇi rakṣāṇḍipikaṇi kṣiṇi' B 'jī-
vamaṇi kṣyāṇḍipikaṇi' BC 'kṣiṇiṇi lābhaya' | adbhū so(C 'ya adbhū so') bhāṣamānā pā'.

12. BC 'rakṣāṇḍipya rājāni nma' C 'smiṇḍipya' BC 'tojya kri'. — 15. C 'amṣṭapala ca' | B 'amṣṭapala ca' | B 'amṣṭapala ca'.

17. C 'tāni anāga' mē ya traṇi' B 'mē | ya traṇi' BC 'amṣṭapala mṣṭapala' B 'ya na kṣāṇḍipya nāga' — 20. C 'kṣiṇḍipya' B 'kṣiṇḍipya paryāṇa rājāṇāṇāṇā mṣṭapala' | C 'tāni' mṣṭapala' C 'tāni' | .

यो वाधते पूर्वकरिस्व राज्ञो
[169] अथावृथो नृप कृतं न जानी ॥
अथैव वातो मिरिमावहेय
चन्द्रो च सूर्यो च चित्ति पतेय ।
सर्वा च नद्यो प्रतियोता वहेक्षुः
न त्वेवहं राज भूषा मणेश ॥

राजा आह ॥

यथेह नामराजस्य तथा भोतूरनाधिप ।
यथा तुर्व च याचेसि पञ्चाभि ते निवेद्यम् ॥

राजा उग्रसेनो अभ्याख्यानम् ॥

युध्यन्ते ते राजरथा मुचिता
कम्बोजका जयवरा मुदान्ता ।
हस्ती च युध्यन्ते सुवर्णज्वा
द्रुचाम्बहं नागनिवेशनाभिः ॥

अमात्या आह्वयः ॥

युक्ता हर्मे अक्षरया मुचिषा
कम्बोजका अक्षरया मुदान्ता ।
इसी च युक्ताले सुवर्णच्छा
निर्यातु (राजेश्वरी) महाबलेन ॥

ततो च राजा गिर्यामि सेना च चतुरङ्गिनी ।
मित्रमात्मपरिवृतो ज्ञातोऽहपरस्कृतो ॥

1. B yo bōdhite* C yo bōdhite* BC *pārampakāri* B *rājāni amā* C *rājān amābōdhico*
BC *tūjja kpi*. — 3. C appya kṛitāni giri sī bhavaya ca* B *giri adbhavaya ca* BC *caudra
sā(C) *mūryo ca* C *patayā |. — 5. C *ante saheteṣu na bhavan āhātī* B *kūṣeṣu | na
te* BC *rājā mṛśiṣo bhāgayaṇi |.

7. BG omotteti *cei deur mae*. — 8. BC *yathabthandge* 'thā khātā(B'khābthā)ragādhā-
pāh(C'pāh ||)ya'. — 9. B *yathā tvañ ca pā* C *yathā ca tvañ yāmi nāgarājā pacyāmi*
ca || *te* BC 'te nāgarājānāni ||. — 10. B 'tyā āha || C '(tādhā āha ||.

11. C pājyanta² B pājyāntu ta rā² C² rathu muci². — 13. B haast² ta yu² C² haast² ta pājya² BC² ta(C² rā²) drakshyāmi naga².

16. C yaktante ayvare* B *kâi nes ayvare* C *jakâ zolitararo mullento ta* B *nâi ha*. —
18. C hantîç ea yu* B *varpâd cêho* BC *ryllu nahâ* C *hahenâ ta*. — 20. C talaz ea } râ
BC *sod cêho* ol mîlêd*.

21. Florida Lake

मेरी मुद्रया पटहास संवा
वायेन्तु वेणू उयसेनराजो ।
निर्याति राजा मङ्गता वसेन
पुरस्कृतो नारियणस्य मध्ये ॥

- 5 गलान काशीनां राजा नामराजनिवेशने ।
अद्राचीनामराजस्य देवानां भवनं यथा ॥
आसजम्बूदि संक्षरं खोशिलयससेवितं ।
अद्र्या नामराजस्य काशिराजा निवेशने ॥
समनातो वनकुला पुष्पिता सर्वकान्तिका ।
10 मनोज्ञगन्धं प्रवायन्ति नामराजनिवेशने ॥
सुवर्णरूपसोपाना पुष्करिण्यो अग्निनिर्मिता ।
पद्मोत्पलसंक्षन्ना नामाद्रिनिवेशिता ॥
वेदुर्यस्यप्रासादा मुसारगलतलाकुता ।
अद्र्या नामराजस्य काशिराजा निवेशने ॥
15 प्रविशन् काशीनां राजा नामराजनिवेशने ।
पर्यवर्ति उपविशे जातरूपमये शुभे ॥
बृहान तं आगतं च नामराजं च चम्पकं ।
काशिराजेन सार्धं च कृतान् चञ्चलिं यता ॥
पुच्छति नामकन्या यदासि अग्निचमयसे ।
20 ततो पिपासां बुधां च कथं तव विनोदये ॥

1. BC "abdyatu veyu(B "gum) ugrasamanyu(B "naç ca) rājā ni". — 3. C niryaṭi || rā" B niryaṭi || rā" C "akṛitāni ni" BC "adiga" dhye ga".

6. C "kaṭi nāga" BC "devabha". — 7. BC veyuṭi krudi saṭi" C "echannāḥ 10". — 9. B "gumapo" C "gumachu pashpikā sa" B "lika mano". — 10. B "gandhaṭra" C "rājā ni" BC "ṇanaṭi | .

11. C "soyāntāni pashkarigyo 'lhi". — 12. BC padmotpa" C "perasañcehanodç ca 14". — 13. BC addarçā nāgarājasya kṛitirājā niveṇanaṭi | rājā" C "prachāda namgales" B "dā sandragatadhatç". — 14. BC "niveṇanaṭi | . — 15. BC "garājānive" B "ṇanaṭi pa".

16. B payāḥkamaia upāri jā" C paryāṇikomaṭi upāriçya jā". — 17. C "taṭi ca āgataṭi nāgarājā chāṇpakasya ca || B "rājā chāṇpakah | . — 18. C kṛitā "rādhanā ca so kṛitāṇi-jallāni pri" B "kṛitāṇi-jallāni ana pri". — 19. BC "echati | nāgakaṭṇyā" B "nyā katham sçç ca 20" C "nyā nā katham ca 20ḥ ani". — 20. C tato kabhudhāpāççç ca ka" B "pāççkahu-dhāç ca ka".

नागराजा आह ॥

यद्योचितं भवति अन्नपानं
पुधापिपासाय विनोदनार्थं ।
अथ च मे . . . . काशिराजा
चित्रं नाम मोचये बन्धनातो ॥

5

ता दानि पौडश नागकन्यामहस्ताणि उद्यमेन काशिराजमभिप्लवेन्तुः ॥

एवं मन्दाहि मद्रन्ते काशिराज समान्धवो ।
यथा वयम[163]द मन्दाम वृद्धावमुरगाधिपं ॥
एवं मन्दाहि त्वं राज सह सर्वेहि ज्ञातिहि ।
यथा वयमद्य मन्दाम समया पतिना सह ॥

10

मुक्तान ते वाहयतानि पञ्च
वैदूर्यमिश्रान इदामि राज्ञे ।
अन्तःपुरे भूमि समासरा हि
निष्कदमा त्विषिमति श्रीरराज ॥
तं तादृशं अद्य स राजा वृद्धा
अन्तःपुरं देवविमानकक्षं ।
नारीगणेन परिचर्यमाणो
अनुशासते काशिपुरं समुद्रं ॥

15

राजा उद्यमेन आह ॥

त्वं कंचुकाम्बरधरो सुवस्त्रो
तव चापेक्षो अनुपमवर्णो ।
दिद्येहि कामेहि समञ्जिमतः
किमर्थं नाम मुवि त्वं चरेसि ॥

20

5. C 'māpāna kām'; — 8. BC 'ca me kaji'.

6. C 'pākāntāyā' B 'adagrasāntā' BC 'stāyebah evāntā'. — 7. BC 'evāntā mayehi bhā'
C 'bhāntāntā kī' udharah | B 'adharah | . — 10. C 'māntā samagrā'.

11. BC 'rājān | . — 13. B 'samastā' C 'samastā kī nī' B 'māspadāntā mā bhāshyati
nī' C 'mā bhāshyati nī' BC 'rāja tām id'. — 15. BC 'rājā | attha sa rāja mājāntā
(B 'chāntā) antah'.

17. C 'rājāntā am' C 'samirddhāntā | . — 20. BC 'caka parādharā suvastrāyāntā
(B 'nti |) anupavarnā dirya'.

22. B 'māhi samāntāgi' C 'samavagibhūto kī' BC 'māntā nā' B 'ga bhāntāntā cā'
C 'ga bhāntāntā cā'.

इन्द्रको बोधिसत्तेन अभिनिष्क्रमन्तेन अनोमियातो अधिस्त्रावातो निर्वर्ततो ।
 इन्द्रकश्च कण्ठको च कपिलकस्तु आगता ॥ राजा शुद्धोदनी युत्वा इन्द्रको आ-
 गतो कण्ठकमादाय अहं च आभरणानि च राजकुलातो बाहिरद्वारशालां निर्धा-
 वितो मानःपुरो यशोधरापि कण्ठकं यीवायामुपगृह्य प्ररोदनी आह ॥ वहिने
 कण्ठक कुमारो नीतो किं मया तव अपराधं इन्द्रकश्च च यं युः ॥ 63 ॥ यं मम 5
 सुखप्रसुप्ताये कुमारमादाय गता अहं च पश्चिमहस्त्रं च अनाःपुरं भवति विधवाकृतं ॥
 इन्द्रको आह ॥ किमस्मात् अपराधं कृतं अहं पि उच्चेन स्वरेण आरवामि । कु-
 मारेण अभिनिष्क्रमन्तेन कण्ठकेन उच्चेन स्वरेण भीषणशब्दं कृतं न च युष्माकं को
 पि विमुञ्चति ॥ देवसहस्रकोटीयो अनारीचे समागता ॥ इमां मङ्गलूमिं अनो-
 मियं नाम अधिष्ठानं नीतो वशिष्ठश्च अपिश्च आचमनपदश्च नातिदूरे ॥ कुमारेण 10
 मुच्यकश्च काशिकानि दत्त्वा कापायाणि गृहीतानि स्वयं चूडा अक्षिपेत्तु विद्वा
 सा च चूडा शक्रेण देवरात्रेण प्रतिच्छिता ॥ ततः सो कुमारेण आभरणानि दत्त्वा
 निर्वर्तता । एवं च अहं सन्दिष्टो । पितरं मे बोधकं पुच्छेमि मानुस्त्वमाये पि
 सर्वंश्च ज्ञातिवर्गंश्च । कृतकार्योऽपि परिपूर्णसंकलो आगमिष्यामि ॥ यशोधरा
 च पश्चिमहस्त्रं च अनाःपुरं सर्वं च शक्यराष्ट्रं रोदित्वा परिदेविता स्वकस्त्वानि 15
 निवेशनानि गता ॥

इन्द्रकश्च राजकुलं प्रवेशित्वा राजाहं प्रणीतं अन्नपानखाद्यभोग्यं उपनामितं ।
 कण्ठकस्यापि मधुसूचितानि मोदकानि उपनामितानि तथा अन्यमपि राजाहं खा-
 द्यभोग्यं मोदकप्रकाराणि च कण्ठकश्च पुरतो राशीकृता न च कण्ठको परिभुञ्जति ।

1. C "nemijāto adhi". — 2. BC "e ca kanthako" C "havanāna āga" BC "gato" . —
 3. B "dvāṣṭa" "rito gāṭha" C "grīvyān upagṛi" B "rodantiā āha" . — 4. C kahin te
 kumā" B "n te kanthaka ku" to kiñ me yā ta" C "paridhān ccha" BC "sya rāyān yā"
 C "jakkhaṇṇa" "māradāya gato" āhañ" B "ā" āhañ" C "dhaṭṭhāha" BC "hṇaṇṇā lha-
 vāni vidha".

7. C "dhañ kiñ samākara aparādhañ kṛitā āhañ" B "āravāni" . — 8. B "nāma ka-
 nthakena n" C "necaya sva" BC "caya hāha". — 9. C "rāksā samagāṭhā āyāni nalla". —
 10. C "vaṣiṭṭhaṇṇa pi" padāya nāti" B "dāra kumā". — 10. C "sya kagṛi" BC "ma-
 ṇṇa vavāni aśi" B "trena cchi" C "cchiṇṇa aśi".

13. C tatāḥ kumā" B tatāḥ mālā kumā" C "gāni vattitā" B "dāva nira". — 13. C
 "māḍḍhāḥ BC "dāḥ pita". — 14. C "pīchasi" mātāḥ vavāpi" B "ai" māḍḍhāḥ
 vavāpi" B. — 14. B "kāya pi" C "kāyapapīḍḍhāṇāni aśi" BC "kalpa ā". — 14. B
 "dhira ca dhaṭṭhā ca saba" C "dhaṭṭhāni sabaṇṇāni cātāḥ" BC "hṇaṇṇāni sādāḥ ca gā" B "d-
 āhañ ro" C "rājāni ro".

17. B "kala prava" C "hāñ pātāni annapānañ khā" B "bhaya n". — 18. B kaṇṭha-
 kavyā" dharmakāḥi" BC "anyāyāpi rājāḥṇa khāḍḍhāḥṇa mā" C "prakapaḥkṛāpi" C "pa-
 rava rāḍiṇi kṛitā na".

योधिषत्वं समनुष्णरजो सर्वकालमश्रूणि प्रयतेति । अन्तःपुरिका च अंगुष्ठेहि
दुकूलेहि पट्टोर्गेहि च महारहेहि राजार्हेहि वस्त्रेहि कण्ठकस्य अन्वे अश्रूणि
प्रमार्जन्ति अन्वे शीर्षं प्रमार्जन्ति अन्वे शीर्षं प्रमार्जन्ति अन्वे पुंशं प्रमार्जन्ति अन्वे
स्तन्यं प्रमार्जन्ति अन्वे बाह्वं प्रमार्जन्ति अन्वे सन्धिं प्रमार्जन्ति अन्वे शालाधिं प्रमा-
र्जन्ति अन्वे पादाणि परिमर्दयन्ति अन्वे मधुसूयितानि आलोपानि मुखे अक्षीयन्ति
अन्वे मानाप्रकाराणि खञ्जकानि अक्षीयन्ति अन्वे उक्कारिकानि अक्षीयन्ति अन्वे
मौदकानि अक्षीयन्ति मुवर्गं कृष्यमघेहि भाजनेहि रज्ज्विविधेहि राजारहाणि पा-
वानि अक्षीयन्ति न च कण्ठक आहारं करोति । योधिषत्वं शीर्षेन अनाहारो
च कण्ठको कालगतो योधिषत्वंमयः ॥ १०३ ॥ अन्तो । तस्य कालगतस्य राज्ञा सु-
दोदनेन महता राजानुमात्रेण शरीरपूजा कृता । समनन्तरकालगतो च चाय-
स्त्रिंशेहि उपपत्तो शिषाण्डस्य देवपुत्रस्य पुत्रत्वमभ्युज्जतो कण्ठको नाम देवपुत्रो
महर्षिको महानुभावो अन्वेषां पूर्वोपपन्नानां देवसहस्राणां देवपुत्राणां दिव्येहि
दग्धेहि स्वाग्नेहि अग्निमवर्ति । तद्यथा दिव्येनायुषा दिव्येन वर्णेन दिव्येन मुखेन
दिव्येन ऐश्वर्येण दिव्येन परिवारेण दिव्येहि च रूपेहि शब्देहि गन्धेहि रसेहि दि-
व्येहि च स्पर्शेहि ॥

यदा भगवां प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो वैशारिकशासनसंजातो तदायुष्मता महामौ-
ल्लभायमेव देवेषु चारिकां सरमाणेन कष्टको देवपुत्रो वृष्टो वृष्टा च पुनः मायया
चप्यभावे ।

1^a. B "anto sama" C "kiliṃ agra" B "lam agraṇi" C "vaṭṭayati | . — 1^a. B "rikā vaḥ
nū" C "rikā va aṇṇakhi dakkhiṇi patipadakkhi mahāraṇṇi rājāro vāro" B "patirakkhi
ca mahāraṇṇi rā" C "stehi kammakappa" BC "aye agraṇi pamaṇṇanti | aye (1^a) B "grīve
pra" C "grīvaṃ pamaṇṇanti aye piddhāṇi pamaṇṇanti aye āmalhaṇi pamaṇṇanti | aye hā"
B "pīḍhā pra" C "allhaṇi pamaṇṇanti | aye hā" B "aye baladhāṇi" BC "rāyaṇti | aye ma"
B "dhumakkhiṇiṇi lāṇṇāni mukha alliyanti | aye nā" C "kakkhiṇi lāṇṇāni mukha alliyanti
| na ca kammakka dhāraṇi karoti | aye nāṇṇakāraṇṇi kkhāyakkāni alliyanti | aye
akkāraṇṇi vi alliyanti | aye ma" B "jjakkāni alliyanti | aye u" C "dakkāni alliyanti | su"
C "modakkāni alliyanti | aye savaṇṇamaṇṇāni rūṇa" B "rājāraṇṇi pāḍāni alliyanti | na
ca"

8. B "kora āhā" C "hāri ca kaphā" sūtro puggato | . — 9. C "gūṭaya rājño ca"
B "āśhādanāna ma" C "anāhāti rājā" pūjāni kṛitā | . — 10. B samantarahārogo"
BC "ta ca trayastriṃś" C "ayupāni pā" BC "vayopannāni deva(C "aputro)saha" C "dācehi
vāhā.

13. C "dharma divyehi rūpohi divyehi rājabohi divyehi gandhahī divyehī rasahī divyehī sparśahī | 1

16. C 'yall' *ca bha* 'cakra' *uṣi* 'B' 'śāstriko' *ṣaṇ* 'B' 'jāte | tadā' C 'jātaṁ | tadā' *hṃ-*
śamato mātā 'C' 'pamar' *pāṭhata śāstrāṇa* | 'B' 'pāṭhāt' *a*.

चन्द्रो यदा पंचदशी नक्षत्रपरिवारितो ।
 ओभासेति दिशां सर्वां तारका विगता नमा ॥
 तथोपममिदं वेदम दिव्यं देवपुरे तव ।
 प्रज्वालमानो वर्षेन आदित्यो व विरोचसि ॥
 मुसारगत्वमुक्ताहि मणिजोहितकाहि च ।
 चिवा सुसंस्तुता भूमि न चाचोद्वायते रजः ॥
 वैदूर्यस्य सुवर्णस्य स्फाटिकरूपियस्य च ।
 कूटायारमुभास्त्रानां प्रासादां ते मनोरमा ॥
 प्रासादानां च अविदूरे पुष्करिण्यो मुनिर्मिता ।
 वैदूर्यफलकतोपानां सुवर्णवाजिकसंस्तुता ॥
 तासां च तीरेषु द्रुमा सुजाता
 महा महानां विटपं समुद्रता ।
 अमुद्रता ब्रह्मपुरं च अम्बरद्व
 पातिरिता सर्वदिशां प्रदालि ॥
 तेषां च तीरेषु द्रुमा सुजाता
 महा महानां विटपं समुद्रता ।
 संपुष्पिता भानि दिशां चतस्रो
 द्विजेहि घुष्टा वचिरस्तरिहि ॥
 संख्या पुष्करिणेहि पदुमेहि चत्पलेहि च ।
 नानावर्णेहि पुष्पेहि वानि सर्वदिशो दिशो ॥
 एकमेकस्मिं तूर्यस्मिं षष्ठि नृत्तानि अम्बरा ।

5

10

15

20

१. BG "daṣṭya nakṣha" G "kṣatraparivāro o" B "rāo ubhā". — २. B "sati | dī" G "dīpā
 as" BG "sīyatīnabhi tābo". — ३. B "pamāṇi vṛṣṇa" G "daṣṇi vṛṣṇa" BG "pamāṇi tara |"
 — ४. BG "prajvālyamāṇa varuṇa" G "ditya ca vi" B "tya ca vi". — ५. G "māṇḍalya" kṣai
 ca | B "kṣai ca |".

६. G "bhūmī eṣṭra udvayate rājo vai" B "trodvayate rājā vai". — ७. B "jāś-rā" G "rā-
 pūya ca". — ८. G kuṭā "cābhasthomaṇi prasāda mano" B "sthomaṇi prasādaṇo mano". —
 ९. G "nāṇi cābhīdā" BG "pūshkiriṇya su" G "rmitāḥ |". — १०. G "phalukhaṇa" BG "pāṇai
 su" G "vārīkaṇaṇ" B "sīṇāḥ bhāṇi ca ti".

११. B "jātā mahānta vīṭa" G "jātā mahāntā vītātāṇi samu". — १३. BG "pura ca a" B
 "mbarat vāto". — १५. B "jāto mahā mahāntaṇi vi" G "jātā mahāntā vītātāṇi samudgātāḥ".

१७. G "śhṛṇā bhavanti dī" G "eṣṭamro | dī" B "eṣṭamro dī" (T) BG "ghuṣhṇo rati".
 — १९. BG "anā padumapūṣṭa" G "pṛthakāḥ kṣumachi o" B "rīkahi kṣumachi o" BG "ṭpa-
 rehi ca |". — २०. B "vadiṣe ekame".

२१. C "ekam ekamāṇi tūr्यyamaṇi shashṭhīṇi ṛṣi" B "kṣamāṇi bhūryamaṇi shashṭhīṇi ṛṣi".

तामां च नृत्तमानाणां दिव्यकन्यानां कामने ।
 दिव्यो निश्चरते शब्दो दिव्यकन्यानामो यथा ॥
 सुवर्णपादे पर्यङ्के निर्मिते रतनामये ।
 संस्कृते मुविनृष्टे च स्वर्णकायस्त्रि मोदसि ॥
 सुवर्णपादे पर्यङ्के निर्मिते रतनामये ।
 प्रेक्षमाणो दिग्वा सर्वां ब्रह्मा व उपगोमसि ॥
 तस्मिं निषण्णं . . . पर्यङ्के तुलिकास्तुते ।
 अलंकृता देवकन्या वीजन्ति चा[164]मरेहि ते ॥
 तपसेते अम्भरसंधा हेमजाला अलंकृता ।
 बाहां विवीर्यं नृत्तानि नायन्ति च सुवादितं ॥
 काचित्तप उपनायन्ति उपवादेन्ति अम्भरा ।
 काचिच्च उपनृत्तानि संगीतस्मिं सुवादिते ॥
 काचित्ते रुचिरं शब्दं मुचनश्चेहि सर्वशो ।
 कासाचित्सर्वरोमेहि वान्ति गन्धा अमानुषा ॥
 तं देवकन्याहि उपेतर्क्षं
 निवेद्यन्ते ते पद्ममुत्तराहि ।
 सुवर्णकंचुककुतभूतिमेतं
 मवनमहो जंकृतमम्भरोहि ॥
 किं त्वं कर्म करित्वान् पूर्वं अन्वाप्तुं वातिषु ।
 केन कुशलमूलेन वायस्त्रिंशोपपन्नव ॥
 किं त्वं कर्म करित्वान् पूर्वं मानुष्यके भवे ।

1. C "nānā devakāṣṇyā" B "syakāṣṇyā" name di. — 2. C divyā nīca" B divyā carā" BC "jakaṣṇyā". — 3. C "paryyāṣṇānirmita ratnānamo" | . — 4. B "anviraśiṣṭhe vā sarvā ca riyamādaṣi" | C "śiṣṭe vā sarva ca riyamo". — 5. C "paryyako".

6. C "mānā diṣṭā" B "māṣṭā diṣṭā" C "sarva bra" BC "hūm ca a" B "pobhite" | . — 7. BC "nānāparyyāṣṇānirmita" (C "ryyāṣṇā") 10" C "śiṣṭam alaṣṭi" B "le alaṣṭi". — 8. BC "kṛitā de". C "syakāṣṇyā" vi "rehi cāmarnhi ca tram ete". — 9. BC tram ete" C "hā ānupijāṣṭā alaṣṭi". — 10. BC "dita" | .

11. C "1. lāropagā" vāpanti a" B "vādanti a". — 12. C "hācāṣṭā nṛpa" BC "nā nṛpā" C "pṛtho-
 mādā B "dāṣṭā" | . — 13. C "mānāpāṣṭā mātṛyāṣṭi" | pāṣṭi mātṛ B "mātṛyāṣṭi". — 15. B
 C "devakāṣṇyā" vāpā nira".

17. C "kāmāṣṭāṣṭi mātṛam eteṣṭi" B "bhāṣṭam eteṣṭi bhāṣṭi oṣṭāṣṭi" C "hānāṣṭi oṣṭā-
 ṣṭiṣṭi mātṛam aṣṭi" B "hānāṣṭi aṣṭi". — 19. C "pāṣṭi a". — 20. C "mātṛam vāpā" B "mātṛam
 kāmāṣṭi mātṛyāṣṭi mātṛyāṣṭi mātṛyāṣṭi mātṛyāṣṭi".

21. B "vāpāṣṭi" | mātṛyāṣṭi mātṛyāṣṭi | .

केन कुशलकर्मैण विपाकमनुमोसिमं ।
 केन त्वया अथ लब्धो आयुर्वंशो यशो वलं ।
 अहिं च परिवारं च अनुमोसि अमानुषं ।
 किं त्वया कल्यार्थं कर्म करित्वा चन्वासु जातिषु ।
 केन कुशलकर्मैण विपाकमनुमोसिमं ।
 केन ते ब्रह्मचर्येण संयमेन दनेन च ।
 केन कुशलकर्मैण स्वर्गकायस्थि मोदसि ।
 केनापि एवं ज्वलितो अनुभावो वर्षो च ते ।
 केन कुशलकर्मैण सर्वा दिशां प्रभाससि ।
 पूजितो देवपुत्र ब्रूहि कल्ल कर्मस्विदं फलं ।
 सो देवपुत्रो आत्मना मौहन्वायनेन पूजितो ।
 प्रथं पुष्टो विद्याकर्षिं खलिरस्वेति मे श्रुतं ।
 अहं कपिलवस्तुस्थिं शाक्यानां नगरोत्तमे ।
 अट्टालकोट्टरचिते वृद्धमाकारतोरणे ।
 गोधामुखनिर्युहवृद्धार्थलकपाटतोरणे ।
 हयमजरयाचीर्णे आवासे शाक्यश्रेष्ठिनो ।
 आचीर्णवनमनुये नगरे साधुनिर्मिते ।
 शुद्धोदनस्य पुत्रस्य सहजो आसि कण्ठको ।
 यदा चामिनिष्क्रमेसि प्रव्रज्याये नरोत्तमो ।
 तदा स वधनमाह वज्रसम्यग्गिरां ब्रवीत् ॥

3

10

15

20

1. BC "nubhāsiyāñ | . — 2. C "labdham | āyu varoṇo yaṇo bhañ | . — 3. B "piddhi
 ca pa" BC "vāro ca a" B "nubhāsi". — 4. B "hyāṇa karmā" C "hyāṇa karmakari pāve
 aṇṇa" B "vāro pāve aṇṇa". — 5. C kuṇṇa" B "palakarmesha vi" bhāsi mātā | C "bhāsi
 mātā".

6. BC tene te bra". — 7. C "kāyessimā mo". — 8. BC kenā e" C "tānubhāsi sa-
 roṇa" B "lito nubhā" BC "roṇa ca te sarā(B "vāñ) diptā". — 9. BC "bhāsi | . —
 10. C "putro kṛuṇi" B "te kṛuṇi" BC "manuṇṇam".

11. C "putra ā" B "tamao manūṇṇāyepa ppi". — 12. BC "sāto vāka piddhi" C "vāya
 hi". — 13. C "kāññāñ nara" B "kāññāñ ca nara". — 15. B aṭṭalakkhotakelacitte āpi"
 C aṭṭalakkhotakarmā". — 15. C gādhāmu" BC "manha nī" C "dhāgāte kapātata" B "pe
 rāya | .

16. C ramyatalaya" BC "tāmanitrope āvāso pākyaṇṇābhā(G "sāpāya" | . — 17. B "roṇa
 bahujānamanāya naga" C "sāyepa naga" BC "cūṭa ya". — 18. BC "jo hañ kappha-
 (B "nāhi)ka āi | . — 19. C yathā ca "akramāsi pa" B "akramāsi pa" BC "Dāna | .
 — 20. BC "dā m jhāroja āha(B "ha ||) ha" B "giri bra" C "giri bra".

तां सह गिरां युजित्वा हर्षजातेन चेतसा
 वेगजातो नमस्कृतो वहिदहं पुरुषोत्तमं ।
 परिधां विषयं गत्वा उद्धतर्षिं दिवाकरे ।
 मम च्छन्दश्च च विहाय अनवेधो म प्रक्रमे ॥
 5 तस्य तायनया चरणौ विज्ञाया परिजेहिष्य ।
 रोदमानो उदीयेयं यच्छन्तं पुरुषोत्तमं ।
 तस्यैव अदर्शनेन शास्त्रपुत्रस्य शीततो ।
 सुरक्षायाध उत्पद्येत् ततो वारं करो[164]न्महं ॥
 तस्यैवमनुभाषेन विनामभावमाम्बहं ।
 10 मारीवरगणाकीर्णं कूटानारं वरुणमं ।
 सचेदु मदनै गच्छासि शास्त्रसिंहस्य सन्निधे ।
 कण्ठको वचनं आह वदेसि पुरुषोत्तमं ।
 एषो चाहमपि आनखे वन्दितुं पुरुषोत्तमं ।
 साधु खु दर्शनं भोति तादृशानां महर्षिणां ।
 15 तेन मया इदं लब्धं आमुवर्णयशोवर्णं ।
 अर्द्धं च परिवारं च अनुभोसि अमानुषं ॥
 तेन मे ब्रह्मचर्येण संयमेन दमेन च ।
 अयं मे तादृशी क्षत्री अप्रतिजाना अमानुषी ॥
 ते कर्म कुशलं कृत्वा यत्नं उपचितं पुरा ।
 20 तेन कुशलकर्मैव विपाकमनुभवाम्बहं ॥
 भोगा च मे उत्पद्यन्तु ये केचित् मनसि प्रिया ।
 देवा च मे नमस्कन्ति तेषां च उपचितो अहं ॥

1. C 'gīrā gīrā'. — 2. C 'nto vandehant pa' B 'vadehant pa'. — 3. BC 'dgatasmiti'. — 4. C 'kañi ca arahāya anavakho sa' B 'kañi arahāya ana'. — 5. B 'hedyāñi poli-
 leshya | C 'hedyāñi parilekhiya |.

6. C 'yañi gahgayañi gaccha'. — 7. C 'asyaismā ca a' B 'mata |. — 8. BC 'khuro ā'
 C 'bāñha a'. — 9. C 'mānam eva vā' B 'mānam āvā'. — 10. C 'ndegunasmākkīryañi
 kīñh'.

11. C 'dama parashottamam | siddha'. — 12. B 'pi āmāñam vandi'. — 13. C 'dha
 sho dāgamañi bhāti bhāpi' B 'nañi bhānti bhāpi'. — 14. C 'lahellhañi yava' B 'yagava-
 rañi |.

15. C 'māddhāñi' B 'iddhā ca parivāro ca am' C 'āroga ana'. — 17. C 'yamam
 ayañi'. — 18. C 'yañi te tā' C 'iddhāñi pratikāñi amābhāñi B 'krānta amābhāñi |.

19. C 'apadyatāñi pa' B 'dyatā pa' BC 'manasāñi prīyañi |. — 22. C 'shāñi uparito
 āhant | B 'ca uparito āhant |.

तस्मिं चित्ते प्रमादेष दक्षिणीयेषु तादृशं ।
पश्यति रचभूतेन कर्म उपधितं शुभं ॥

इति श्रीमहावसुधवदापकषायां कण्ठकण्ठ आकरणं समाप्तं ॥

शुद्धावासेहि देवेहि तस्मिं शरणागतये कापायप्राप्तो बुद्धको निर्मितो । सो
दानि बोधिसत्वेन कृष्टो ॥

तत्राद्राक्षीदरक्षस्मिं बुद्धवं कापायप्राप्तो ।
सो तत्र उपसंक्रम्य इदं वचनमप्रवीतू ॥
इमी काशिकी गृहीत्वा देहि कापायं त्वं मम ।
सो ती काशिकी गृहीत्वा देति कापायं बुद्धको ॥
ततः कापायौ गृहीत्वा तुष्टो आत्मनो अभूत् ।
सो पथो मे वरो धीरो उत्तमार्थस्य प्राप्तये ति ॥

बोधिसत्त्वो धर्मारणं वशिष्ठस्य अधिष्ठ आत्मनोपदं प्रविष्टः ॥ वशिष्ठो पि अग्नि
बोधिसत्वं दृष्ट्वा विस्मितो को यं मविच्छति मामुग्रो वा देवो वा शक्रो वा ब्रह्मा वा
यस्य कायस्य प्रभाये सर्वमिमं तपोवनमोभासितं ॥ सर्वे ते वटुका बोधिसत्वं दृष्ट्वा
स्फुरितस्फुरिता स्तकत्वकानि पर्याकूटीनि प्रधाविता नापाप्रकाराणि फलानि गृह्य 15
पाभीयं च बोधिसत्त्वमुपसंक्रान्ता ॥

तत्र वृद्धं महाप्राज्ञं तापसस्तपतां वरं ।
वशिष्ठं नाम गोत्रेण ददर्श च जगाम च ॥
तामधूमाक्ष्यवर्तं ज्ञानमिव अदर्शि तं ।

1. C "kālīpāṣu". — 2. C paṇḍitā vatsaschāttrahhūta karmopāśaitāṁ ca B "ka-
raṇāṁ upa". — 3. C "yātā karipāṭha" B "yātā karthakaya". — 4. B "vāsi de" C "vāsi
ananyā" B "shāyaprasā" ka nimibā | .

6. BC "kādā ananya" C "nycamāṁ lābāhako kā" B "vāsi so to" C "vāsi so tātā". —
7. BC so ta (C "tātā") tatrapamāṁ C "ola va". — 8. BC "pāka gā" B "grihāṁvā C "grihāṁvā
de" BC "shāya tsam". — 9. BC "shāya ha". — 10. B "grihāṁvā C "grihāṁvā ta" lāṁ | B
"lāṁvā pāṭha".

11. B pāṭhaṁ vāro dhīro C pāṭha me vāro dhī "māyati pāṭhāyati". — 12. B
"dhamāra" C "shāyā mājā" shā | . — 13. C rapāṭha pi rishāṁ bo B "rishāṁ bo"
shyātā | mā C "sho ca | de" kro vā dero vā brā C "māra imāṁ" B "sātā māra". — 14. B
"lākā bodhī dā" citatavāṁvā sākā C "vāritavāṁvā sākā" hā lāpāṁ ca ha BC
"krānta" | .

17. C "lāpāṁvā tapatām vāraṁ" | . — 18. BC vāsiṣṭhāṁ vā B "vāsi jagāya ca" | .
19. BC "māra" C "māra" jātāṁ B "pāṭhāṁvā" jātāṁvā akāraṁ tātā | .

आसीनं मुनिमकथं निर्वातमिव सागरं ॥
 अभिगम्य च धर्मात्मा नं मुनिं शास्त्रपुंगवो ।
 अनुज्ञातो प्र[॥ ६५ ॥] विष्टाद्य मुनियं उपविष्ट स ॥
 समुद्र इव गम्भीरो वीर्यवा हिमवानिव ।
 शास्त्रराजमुतं ब्रूवा महर्षिं विक्षितो अभूत् ॥
 को न्ययं वधुषा योमान् जलजग्वपमवृत्ति ।
 मुक्तां धूमापगतः ज्योतमानो घषातलः ॥
 व्यूहोरस्थो महानाडः सुप्रसक्तकरांगुलि ।
 समन्तकृषिष्य घृष्टो एणवृत्ति कटीनहान् ॥
 कांचनस्यसदृशो गोवृषाणो महावृत्तिः ।
 शार्दूलवपुमस्तन्धः पद्मपादकरो नद्यः (?) ॥
 शरीरलक्षणेनैव वातिश्रतगुणाचितैः ।
 शोभते शरीरं तस्य लक्षणेनैव चन्द्रमाः ॥
 विभूषणा नैव गात्रेषु रचिता अनुकृपिका ।
 शरीरं भूययन्त्यस्य लक्षणाणि महात्मनः ॥
 मेघमण्डलसारेण गच्छता गजयामिना ।
 आकाला महसा पद्मां रणतीव वसुन्धरा ॥
 क्षिप्रगम्भीरशब्देन शरैश्च अनुनादिना ।
 विलोकमर्हते कृत्स्नमाद्यापयितुमोजसा ॥
 ज्वज्जनाणि हि या वस्य लक्षणाणि च लक्षये ।

1. C "vāntam i" — 2. C "tāṁ tāṁ me" B "kyācāpāṇḍavaṁ" | C "kyāpāṇḍavaṁ" |
— 3. BC "jāta praviṣṭā" B "bhūyanyān upariṣṭān saṁ" C "bhūṭāyān yama pravi-
cānān" | — 4. C "va garbhān" B "va garbhān i" BC "vīcārahimāpāra" |

6. C "gritudo ajvalanty am" BC "dyutim | — 7. C "śrīdāśarīrahastakānādhapadma-
padmakara madah (cf. I. 1) | suva" BC "varipadhā" C "dharmopagataḥ jōṭṣamānā ya" B
"lab jōpmānā ya". — 8. C vādhaḥ "BC "prasaṁsa" C "stakāṅgull | — 9. C "cū-
kahnatvādi jōmuri" B "kaḥaṇ trayā na vri" — 10. C kñca "so guppasidya-kaho am" B
"vikahākaho" C "dyutim naghāṭi carl" (I. 13).

11. B "karimāḍaṅga" | . — 12. C "nāhi tasya jātātugunāgritāḥ B "gunatāḥ" | .
— 13. BC. ṣoḥa(C "hīnāṣaṣa ṣatṛaṣa nakaḥ" C "nāraṇā rīhā" . — 14. C "nāraṇā gā
BC "nāraṇā(C "nāraṇā" | . — 15. BC. "śaṣaṇāṣa la" B "nāh mōra" .

[illegible]

युक्तो यं सर्वभूतानां त्रिलोकपतिरीश्वरः ॥

प्रमथा पूरयन्ति स्वशरीरसमुच्छ्रया ।

तपोवनमिदं सर्वं उदयन्निव भास्वरौ ॥

अशीतिव्यञ्जनोपेतो द्वाविंशद्वरलक्षणः ।

मनकुमारप्रतिभो कुमारो युतिमानयं ॥

3

सर्वलक्षणसंपन्नं सर्वभूतमनोहरं ।

कुमारं परिपूज्यैव महर्षिं उपगम्य तं ॥

गन्धर्वशशिसंकाशं देवगर्भोपमं युवा ।

वस्त्रं त्वं किञ्चिन्मत्तं वा तपोवनमुपागतो ॥

सत्त्वानुपरिवर्तिन्वा सर्वभूताद्यथा मिरा ।

10

दृष्ट्वाया प्रियवादिन्या बभाषे स नृपाद्यजः ॥

इत्ताकुर्वंशमभवः शुद्धोद्भवनुपाद्यजः ।

विहाय पृथिवीं राज्यं उन्मिषत्वा मोषभाञ्जितः ॥

लोकान् वज्रमिदुःखैर्दुष्टैव समभिदूतं ।

मोषार्थमभिनित्कान्तो जातिव्याधिजरादिभिः ॥

15

यच्च सर्वं न भवते यच्च सर्वं निरुध्यते ।

यचोपश्राम्यते सर्वं तत्पदं प्रार्थयाम्यहं ॥

एवमुक्ते महाप्राज्ञो महात्मा सत्यवागृषिः ।

उवाच वदतां श्रेष्ठं शास्त्रराजकुलोदितं ॥

ईदृशेन हि वृत्तेन वृत्त्या लक्षणसंपदा ।

20

प्रमथा च महाभाग न किञ्चित् न प्रापये ॥

1. B "lokapratim īṣṭe" C "lokāpatim īṣṭare" | . — 2. B "pūrayetṣa" . — 3. C "sarva nitya-
yanniva bhalekaraḥ" B "dayannesa bhalekare" | . — 4. C "jauṣṭhōpēto dvā " kṣhapa" | . —

5. C "pṛastimā ca ku" BC "mārd dya" .

7. C "eccheyā mahā " nṛpatīḥ" | . — 8. C "māṅkṣaṇā de" B "māṅkṣa de " pamaṇā ya"
C "pamaṇā yaṇā" | . — 10. BC "lāṁajāṇā gīṣṭā" | .

11. C "kṣhāyāni prīyāṇvāḥ" . — 12. B "pravāḥḥ ca" C "prabhavo ca" . — 13. B
"pṛāthivī rā" C "sthītā" | . — 14. C "lōkanto ha" B "lokanto ha" r "dubkhaṇā dṛi" C "r dub-
khaṇā dṛiḥṭvāṇā sa" . — 15. BC "shkrātūṇā jā" .

16. C "yatra sarveṇa bhā" B "vata tatra yatra" C "tra sarva nira" B "niraddhṛate" | . —
18. C "evāṇā ukte" . — 19. BC "śṛeṣṭhāṇā ca " kṛāḍāṇā" | . — 20. C "idṛi" BC "hi vṛ-
ṭṭenā(C "lōhi) vṛṭṭā ha" .

21. C "pṛajñepūra mahābhogo na ki" B "hābhāgo na ki" BC "haid yatra prā" B "prā-
pāyo" | .

बोधिसत्त्वो [165⁴] दानि वेश्यानि गतो आराधं कालान् अशीनो । निर्वे-
दित्वा नाथं मार्गं नैर्वाणिको ततो राजगृहं गतो ॥

गत्वा च सो राजगृहं मागधानां गिरिगङ्गरे ।
पिण्डाये अभिसरेसि आकीर्णवरलवणः ॥
तमद्भासि प्राप्तादात् श्रेणियो मगधाधिपः ।
प्रसन्नचित्तो ब्रूवा च अनात्वां हृदमत्रवीत् ॥
इमं भवन्तो पञ्चन्तु आकीर्णवरलवणं ।
आरोहेण च सम्पन्नं युगमार्यं च प्रेषति ॥
उत्विप्रचक्षुर्मेधावी नायमूनकुलोदितो ।
राजदूतानुबन्धन्तु कहिं वासमुपेक्षति ॥
ततो तं संदिशिता दूता पुष्टतो अनुबन्धिषु ।
ममिष्यति कहिं मिषुः कहिं वासमुपेक्षति ॥
पिण्डाये वारं चरित्वा न मिष्ये मगराकुनिः ।
पाण्डवं अभिसरेसि अत्र वासो भविष्यति ॥
ज्ञात्वा च वासोपगतं एको दूतो उपाविशत् ।
अपरो विप्रमागम्य राज्ञो आरोचये तदा ॥
एष मिषुः महाराज पाण्डवस्मिं पुरस्ततः ।
मिषको वृषभूतस्मिं एकाद्यो मुममाहितः ॥
क्षीपीव सुतनुं चित्तं व्याघ्रं वा गिरिसानुर्गं ।
सिंहं वा गिरिदुर्गस्मिं महासिंहो मुगाधिपः ॥
ततो च राज्ञा त्वरमानो अमात्वा अध्वनापति ।

1⁴. B "sutra dāni vai" qmā kālaman | a⁴ BC "allito ai". — 1⁵. C nirvāṇaśālo nāyāni mā-
gga māggaiko ti | tato B "māggaiko" | tato C "gataḥ" B "gato gataḥ". — 3. BC "rājāgga"
C "mādhakāniti" gi⁴ B "dharma" | gi⁴ BC "haraḥ gi". — 4. C pāṇḍava abhi⁴ BC "bhik-
ṣu". — 5. BC "pāṇi prāśāṇi cānāḥ magga" C "bhikṣu".

8. Cāra dāni C. B āroha ra saṃjānamāṇā⁴. — 9. C "kaha madhavi nāyāni urakakāṇḍatā |
B "nāya" (h)kakāṇḍatā | . — 10. C "rājādāto na" BC "am upagati | .

11. C tato sa prāśāṇaśālo dāto saṃśāṇaśālo am⁴ B tato am saṃśāṇaśālo dāto pri⁴. — 12. B
"bhikṣu" ka⁴ BC "paryati | . — 13. C pāṇḍavaṇāni cāra⁴ "bhikṣu" māggaṇāni māgga⁴ | .
— 14. C "bhikṣu" | . — 15. C "pāṇḍava" | .

16. C "roṣṭa" kaṇḍ | . — 17. C cāra bhikṣu māgga⁴ "māgga" | B "stataḥ" m⁴ —
18. BC "bhikṣu" pri⁴ C "mādhakāniti" BC "bhikṣu" am⁴. — 19. B dāni dāni am⁴ C dāni dāni
am⁴. — 20. C "dharma" | .

21. C "rājā" am⁴ BC "māgga" adhyā⁴.

चिमं पन्थं विशोधेयं ब्रह्मण पुन्योत्तमं ।
 ततो च ते राजदूता महामाया यशस्विनी ।
 चिमं पन्थं विशोधेयुः स्वयं राजा रहस्यति ॥
 ततो च ते राजदूता महामाया यशस्विनी ।
 यत्ना राज्ञो निवेदेयुः सुखो ते देव पाण्डवो ॥
 ततो च निर्याति राज्ञा सेना च चतुरङ्गिनी ।
 मित्रमात्रपरिवृतो ज्ञातिसंघपुरस्कृतो ॥
 यानातो अंतरित्वान् पदसा उपसंक्रमे ।
 सारायणीं कथां कृत्वा एकमनी उपाविश ॥
 निपथ प्रमुखो राजा बोधिसत्वमधभाषति ।
 उदयो त्वमसि राज्ञः अक्षारोहो व सेनवी ॥
 ददामि भोगां भुञ्जाहि चातीं चाच्छाहि पृच्छितो ॥

9

10

10

बोधिसत्व आह ॥

निजजनपदो राज हिमवन्तश्च पार्श्वतः ।
 धनवीर्येण सम्पन्नो कौशलेषु निवासितो ।
 आदिभ्यो नाम बोधेण शक्तिभ्यो नाम ज्ञातिभ्ये ॥
 ततो कुला प्रव्रजितो हं न कामां अभिप्रायेयं ।
 प्रहाणाद्य यमिष्वामि वैरसं मुक्त्वा रतनामयं ॥
 तं खो तथा मोतुं सुग्राहिं निर्वृतिं
 बोधिं च प्राप्नो पुनरानमेसि ।

15

10

1. C "prāṇi padāthe vi" B "drakshāma paravastuttamāḥ | . — 2. C tato va te" B "rājānā"
 BC "dāto ma" B "svine | . — 3. B "padhalaḥ sa" heveli | . — 4. BC tato ca cā" B
 "dāto ca ma" C "dāto ma" svine | B "svine | . — 5. B "rājā mavadamāḥ" C "nivastitāḥ
 pa" BC "cūddhā to" C "pāṇḍavo | B "pāṇḍavo |

6. B "niryaṇi sōdā" C "ryāṇi sōdā ca caturāṅgini" BC "ni mītrā" . — 7. C "vīṭaḥ | jñā"
 B "vīṭa | jñā" skṛitya jñāḥ . — 8. C "ratnāna padmaṇa upa" B "tolaḥ | pa" krame sa.
 — 9. B "yaṇi kadhāṇi" C "yaṇyaṇi kadhāṇi" B "apavīṇi ni" C "aparivīṇi mī" . — 10. C
 mahāḥya pra".

11. C "ugra va" rājāna aprāhaiva sūtaḥ | . — 12. C "bhūṇijehi jātāni cā" . — 13. C
 "nāto āha | . — 14. B "padā rājā hi" C "rājā hi" . — 15. C "ryama sa" rājāna | B
 "rājāna | .

16. C "dīḥya nāma" . — 17. C tato kumārāpra" BC "jito hant sūnāṇ rājā kāmāna śhī-
 prāthayāmi | . — 18. BC "shyāni ammaṇyaṇi va" . — 19. BC tato kha ta" C "apṛāṇi
 mī" BC "tāni | bodhiṇi ca vīra amprāpto bodhiprāpto bodhi(C "dhiṇi) jama" C "gamaṇi | .

मह्यं पि ध [66] मं कथयेमि नीतम्
यमहं युत्साम त्रजेय स्वयंति ॥

बोधिसत्त्व आह ॥

ते खो महाराज तथा भविष्यति
बोधिं सुशिक्षामि न मे च संशयो ।
प्राप्तो च बोधिं पुनरात्मनि
धर्मं च ते देशयिष्ये प्रतिशृणोमीति ॥

बोधिसत्त्व उद्भवं रामपुत्रं अङ्गीनो नाथं मार्गे विर्याणिको ति । ततो पसंकस्य
मयां गतो ॥ गद्यार्थं पर्वते तिष्ठो उपमा प्रतिभायेन्मुः ॥ ततो उरुविल्वां गतो
10 पिण्डाय प्रविष्टो ॥ काश्रपो पुराणो उरुविल्वां पिण्डाये प्रविष्टो ॥

नीचरसं विजहत्वा शुशोष एकाग्रमानसा सर्वे ।
यथा पुरिमज्जिनसंयमो यशस्विनो बोधिसत्त्वस्व ॥
प्रवक्ष्यायभुपेत्वा अरात्रउद्भवं वने अपरितुष्टो ।
प्रकमि दिशं प्रदक्षिणां पुरिमज्जिनमिसेवितं देशं ॥
15 पिण्डाये प्रतिचरन्तो उरुविल्वां प्राप्तो कनकनिष्ठनिमो ।
यामिकघरं आगमि नरनारिसमाकुलं काले ॥
अथ यामिकस्य धीता नामेन सुजाता पथिज्ञता कुलीना ।
ते बृहदा राजपुत्रं प्रकम्पिता प्रीतिवैरेण ॥
असूणि प्रवर्तयन्ति पुरतो स्थिता हि सपतिस्रगौरवा ।

1. B 'dharma katha' C 'dharma kārāyasi | gauttamaḥ yam a' B 'tamaḥ yam a' tana
gauttamaḥ aḥ. — 3. C 'satva āha | . — 5. BC tañ kha-ma 'ahyāni | na māmāra aḥi'
C 'pāṭi / B 'pāṭi prā'.

6. C 'dharma deya' B 'dharmaṃ te de 'poma te | . — 8'. BC 'satvaṃ ubhakaṃ nā-
mapa' C 'patrikaṃ aḥi' 'ryāka ti | B 'ko ti tato'. — 8'. C 'yāni tato gya' B 'gato gya'.

— 9'. C 'gauttamaḥ 'sramāṃ pralibhāyāni | B 'yamaḥ tato'. — 9'. C 'urupisāni'
BC 'gauttamaḥ piṇḍāya(C 'ya) praviṣṭo kṛya'. — 10. BC 'vitrā piṇḍāya(C 'ja) pra'.

11. B 'bhikṣavaṃ' C 'bhikṣavaṃ vi' BC 'gauttamaḥ' C 'saraḥ yathā' B 'raḥ yathā'.

— 12. C 'thā pāri' BC 'majja' C 'vināḥ ho' BC 'tasya pra'. — 13. BC 'jāya bhya'
C 'rāḥ ugrakāḥ dano tathā pra' B 'doka vane a' aḥ pra'. — 14. C 'digaḥ | pradakṣi-
ṇāṃ pra' B 'diga pradakṣiṇāṃ pra' BC 'simaḥ 'tāṃ dīnaṃ pa'. — 15. BC 'nto | uru-
vitrāṃ kankamāḥ(C 'nakamāḥ)āḥ pra'.

16. B 'ghāraṃ a' C 'kāpāraṃ upā' B 'nācamaḥkulaṃ | kṛā | C 'kulakāle | . —
17. BC 'pāṭi kaledhā | . — 18. BC 'gana sramā'. — 19. BC 'sramā pra' to aḥitohi
aḥ(C 'sramā)gauttamaḥ a'.

आलपति राजपुत्रं मा त्वं निवर्तयथ नरवर ॥
 चन्द्रप्रतिपूजावदनं मा या निखन्तु सर्वतो गिरमा ।
 अतृप्ता हि मम नयना तव वीर निरीक्षमाणाये ॥
 किं तु त्वं सुचारुविक्रमं मुखपलक्षणं वरामरणधारि ।
 प्रकमसि अतृप्ताया सर्वाभ्यकृतो यं मे हृदयं ॥
 सा श्रुणति देवतानां गिरां नमयताणां च भाषणां ।
 एष खलु कपिलवन्धुतो भूतोदनराजवरपुत्रो ॥
 सा तस्य दर्शनतृषा निर्धाविता गृण्यता कीर्तयति ।
 वरपुरुष विप्रहीनो स्वबन्धुजनस्य कथं खासी ॥
 प्रमदायशसंपरिवृता रुदन्ति अनुगच्छन्ति कनकवर्णा ।
 परिदेयते च कथं अटविवनमुखे प्रपश्यन् ॥
 सुखिता वनेषु सकुला भृगा च वनदेवा वनराजा च ।
 ये राजहंसगतित्वं शीघ्रन्ति वनेवरं वीरं ॥
 मुकुमारमुखायार्थं कमलदलनिर्गहि पादरतनेहि ।
 कवमाक्रमसि वसुधां तृणकुशशरसंस्मृतविह्वलां ॥
 मृष्टान्नरससमुदितो नानारसप्रवरबुंहितशरीरो ।
 मूलफलपत्रमयी भेष्यसि कथं निर्झरवनानो ॥
 कनकनजदन्तः[१६६]पादे वरासरे कुसुमसंकुले शयने
 सुपियान कथं शयिष्यसि तृणकुशशरसंस्मृततलेषु ॥
 सुपियान वरेन्द्र भवने पटहचिप्यकरनिनादसंगीतिं ॥

1. B ālepati rā° G ānapati rā° BC "brah̄m̄ nira° B "rītayag(ṭ)hya ravarā candra° C "rārā ca-
ndra°. — 2. BC "rāgaradamaṇā nitya° B "nigama ātṛi° G "nigama ātṛi°. — 3. BC "hi
ma na° C "mānāye || — 4. B ko na klu° G ā na klu anukramānāyā vikrama mṛgapaṭa°
cābhāra° BC "dhārī pṛakra°. — 5. D "masim ātṛi° BC "pāyāṁ na° G "sarvāmbhavarā
āyāṁ na° B "nibhakarāyāṁ na hrīḍāyāṁ ātṛi° C "dayāṁ nātṛi°.

[illegible]

11. G "dyante sukhi" B "ntiñ sukhi". — 12. G "duu sūkhā" BC "sa vanada B "dai-
vatañu mūi" jāca ye rā". — 13. BC "rājavita G "lān" gati khatā vana". — 14. G saku-
zūma phā G "pālavavistara". — 15. B katham akra "dhiñ l'irakakacacamañ suñ".

16. B *anacamatidiplo od *riv mla. — 17. B **anaphalibhakkho bhesiyu* | *ka-*
ham B *nante kana. — 18. B *ntalade vacata BG *mareq kum. — 19. C *ampiyon*
ka *kuçapuyane mñ B *kuçapoyamñ. — 20. C *prutidna* B **bluvampatibhotripadika*
C *tahs trivutika *nib ere.

उद्यानगमनश्रान्ता प्रमदाद्यो विच निद्रायक्तो ॥
 क्वचि कुरयक्तश्शिखरो प्रकुमुमितो बाह्यपुष्पसुविबुधो ।
 निद्रायलितनयनानां मारीकामिव विबुधानां ॥
 मधुरपवनेरिता क्वचि नानाद्रुमकुसुमचिपवनश्रवा ।
 श्रालम्बन्ति परस्परं प्रमदा सलीला विद्यान्वोन्म ॥ 5
 क्वचि कुप्यकवनश्रवा प्रकुमुमिता मारमप्रघहमाणा ।
 अनुवेक्षिता . . . सहोदरमिव वत्सला प्रमदा ॥
 क्वचि किंशुका कुमुमिता वनरात्रिवनानारे गुरुकुले वा ।
 रक्ताम्बरोत्तरीया प्रमदा विपुलाचिद्यो वनिता ॥
 क्वचित् वसुन्तिप्रदेशो नयनं पुष्पितपुष्पैः संकृतो । 10
 आमरणभरितवचना सललितश्रवणा नववधू य ॥
 क्वचि कठिनकण्ठः [१७] कलता मृगमहिषवराहाक पदनिकेता ।
 शवरशरआहतानां मृगान् अधिरेण सिकताणि ॥
 क्वचि गजकरकनिकरी चितिं यत्ने पटपाण्डराशरसक्त्यो ।
 क्वचि व्याघ्रकेशरिहता विषादि भरधारणवराहा ॥ 15
 क्वचि राक्षसप्रलापा पिशाचकुम्भापहमेवकृतानि ।
 क्वचि युद्धकमणितानि निशासु यवनेषु प्रचरन्ति ॥
 क्वचित् निशासु जलधरा यर्जन्ति प्रतिनन्दति व्यालमहा ।

1. C "gamuṣcāntā" BC "elā viya nibhāśhyā kva". — 2. C "ei kulavakarūṣikhare pra" BC "amūṣāntā vya" C "vyakapushpāśhyā" BC "āḍha nidrā". — 3. B "litanapanāntā nā" BC "hāṣṭya" (C "dḥya) mādakāntā | (B "nāntā). — 4. C "pavanāntā tātā kva" B "amitā kva" BC "elā nāntā" C "drammādharmakā" BC "lāḥ ā". — 5. BC "lālāhanti" B "nā | pa" BC "dā rā-
 lāḥ viya anyanyāntā kva".

6. BC kvacit kupa "mitatarunā" (C "cūpa) prahamāntā" (C "atā) ara". — 7. C anva-
 lītada" B "lītāda" BC "dakaṣṭa sabodharān lān sāntarā pramāntā kva". — 8. C "jīvanāntāntā"
 BC "le vā raktā". — 9. BC "ttamāntā pra" B "rīpūlakāśhyāntā vā mātā | C "rīpūlakāśhyāntā vā".
 — 10. C kvacit kumā" B kvacit dharmāntā "deṣā na ca mādipushpikāśhyāntā mādichannam
 āḍha" C "deṣā nāvā" B pita kvacit mādichannam āḍha".

11. B "dḥāntā" | C "dḥāntā" |. — 12. BC kvacit kuthināntāntā" (C "pīṭhā) kātā" B "rā-
 kṣāntā | pa" C "rāḥmāntāntā pa" B "kātā rā". — 13. BC kvacit (C "vāra) jantāntāntāntā |
 mādipāntā mādipāntāntā | (C "ktā) kva". — 14. BC kvacit gūṣā" vā kātā gūṣā" C "pāṣṭa-
 lāntā" kātā kva" B "kātā kva". — 15. BC kvacit vyāghra" B "kaṣṭhāntā" BC "rīḥā" (B "kḥā)-
 dītanāntā".

16. BC kvacit rākṣā" C "pāṣṭhāntā" BC "mādipāntā" (C "hāṣṭhā) vā". — 17. BC kvacit gū-
 ṣā" C "hyākāśhyāntā". — 18. C "pāṣṭhāntā gū" mādipāntā vā" B "mādipāntā | vā" BC "lāṣṭhāntā
 hāṣṭhā".

अथ बोधिसत्त्वो उरुविस्त्राये सेनापतिप्रामकातो पिण्डाय चरित्वा नानामका-
राणां पूषाणां भरितेन पात्रेण निर्धावति काश्चपो च पूरणी तिरिक्तकेन पात्रेण
निर्धावति ॥ सो बोधिसत्त्वेन पृच्छियति ॥ आयुष्म काश्चप जन्मति भिक्षा ति ॥
सो दासि काश्चपो बोधिसत्त्वं गाथायमधभाषति ॥

प्रसूदको बलाकव्यो उच्छ्वंगलो च जंगलो ।

एतेहि पापघामेहि एकापि भिक्षा न जन्मति ॥

अथ बोधिसत्त्वो काश्चपं पूरतं गाथाय प्रत्यभाषति ॥

प्रसूदको [१६८] बलाकव्यो उच्छ्वंगलो च जंगलो ।

एतेहि मद्रघामेहि पञ्च पात्रं भरितं अम् ॥

यं बोधिसत्त्व अकामकानां मातापितॄणां अश्रुकण्डानां हृदयुच्चानां अभिनि- 10
ष्कालो राक्ष्सा मुद्गोदमेन पुरुषा विसर्जिता । कुमारस्य दिवसवातो निजमानेन ॥
ततो यं कुमारो अनीमियं गतो वशिष्ठस्य अपिस्व आश्रमपदं ततो प्रवृत्ति आगता ॥
यं वशिष्ठस्य अपिस्व आश्रमपदातो वैशालिं गतो ततो च राज्ञो मुद्गोदमस्य प्रवृत्ति
आगता ॥ यं वैशालियं अराडं कालाममुपसंस्कालो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥
यं वैशालितो राजमुहं गतो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राजमुहे उदकं राममु- 15
वमुपसंस्कालो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राज्ञा श्रेणियेन विम्बिसारेण विस्ती-
र्णेहि भोगेहि प्रवारितो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राजगृहातो गद्याशीर्षं पर्वतं
गतो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं गद्याशीर्षातो पर्वतातो उरुविस्त्रां गतो नदीय
नैरज्जवाय तीरे उरुविस्त्रके वनपण्डे ततो राज्ञो मुद्गोदमस्य प्रवृत्ति आगता ॥

1. C bodhi "rājān rājānān bhari" B "rājān pāyānān bhariṇa pātroṇa niruddhārati |
kā" C "riddhāvīti ॥ — 2. C bhāṭeṇa pīcchīyati | B "yati ā". — 3. BC Synakamān kā"
B "kāya la". — 4. C "bhāye adhya". — 5. B yakanda BC "pāṇigalo jāgalo ca |.

6. C "mehi eka pi bhikkhān la" B "mehi ekān pi bhikkhān na la". — 7. C "bhāye
adhyabhi". — 8. BC "mako rājānān pī nīgāṇigalo ca |. — 9. C "ritān rājānān | B
"ritān pāyānān |. — 10. BC "satam ekā" nto rājā pu" B "nana na pava" C "rītān |.

11. C "nīlī eka |. — 12. B "vaṇḍāṭṭaya pi" C "tama āgātān yañ" B "gātā yañ". —
13. C "vaṇḍāṭṭaya" B "paddā va" C "cāṇigalo pi rājā pu" B "hān gāto | tato ca rājān pu"
BC "āgātā yañ". — 14. C "dānī kalāpān apā" BC "āgātā yañ". — 15. C "vaṇḍāṭṭa rā"
BC "hān gāto pi pu" B "gāto |. — 16. C "he uddakā nānuputro apasādikātān tato"
B "kānī nānuput".

16. C "rājān pu" B "cāṇigāṇa bhāṇigāṇa vi" C "yana bhāṇigāṇa" BC "rāto | tato" C
"āgātā yañ". — 17. C "tām gātān to" B "tām gāto | ta" gātān yañ". — 18. BC "hān
gātān" C "tān" mūlī ca na" C "vaṇḍāṭṭa" B "nānuputro tato rā" B "chāṇa | tato rā".

यं उहवित्तले वनस्पते उचं च तपं तप्यति प्रह्वाणं च प्रतिदधाति ततः प्रवृत्तिर्ग-
च्छति । यं बोधिसत्त्वो आस्थानकं ध्यानं ध्यायति नूषताय च नासिकायोवेहि
च उभयतो च कर्णयोचविवरान्तरेहि बोधिसत्त्वेन आवासप्रख्याप्ता उपरुहा तेषां
पुरुषाणां भवति कालगतो कुमारो ति नो पि उच्यसति न प्रवसति तेहि गत्वा
५ कपिलवस्तुं राज्ञो शुद्धोदनस्य विवेदितं । महाराज कालगतो कुमारो ति ।
राजा न पत्नीयति । तेषां पुरुषाणां पुच्छति । कथं यूयं जानस्य कुमारो काल-
गतो ति ॥ ते आहन्तुः ॥ महाराज उच्येष्ट तपेन नूहाहारतये च कालगतो नापि
उच्यसति न प्रवसति काष्ठभूतो आसति । ततः आस्थानं भवति यथा कुमारो न
उच्यसति न प्रवसति कुशो च दुर्वलशरीरो कालगतः कुमारो ति ॥ राज्ञो दानि
१० शुद्धोदनस्य एतद्गमूषि ॥ यादृशा कुमारस्य गर्भावकानि आसि यादृशा च देव-
महसेहि पूजा कृता गर्भचक्रमस्य यादृशये च विधीये लुम्बिनीवने उवा[६८] नि
कुमारो जातो जातमाचो च पृथिवीयं सप्त पदानि प्रकान्तो दिशा च अमिनोकिती
महाहसितं च ऊहसितो वचनं प्रवाहृतो अहं लोके अयो व्येष्टो व्येष्टो पूज्यो देवानां
च मनुष्याणां च यादृशानि च कुमारे जातमाचि आचर्याद्भुतानि चचेतना पृथिवी
१५ कंषिता देवमहसेहि च पूजा कृता यादृशा च अमिनिष्क्रमणसम्यदा आसि तत्र न
एदृशा महापुरुषा चत्वार्युष्का भवन्ति ॥ भवितव्यं कुमारो यथा पूर्वं प्रवज्जामप्र-
व्रजितो सीतलाये वसुध्वावाये पर्यकेन निष्कः शान्तं समाधिं समापन्नो भवि-
ष्यति । तदेतं जानन्ति कालगतो कुमारो ति ॥ सो दानि तेषां पुरुषाणां आह ॥
मच्छ च कुमारस्य सकार्यं न कुमारो कालगतो शान्तं समाधिं समापन्नो । कुमारस्य

१. B "jati ca tappa" yati ca pratijyoti tatāh C "prajigatati tato jatyā". — २. C "sa-
tām upphassakā". B "kāṇi dhyāyati dhyāyati | lūkhātā ca udāyagatāhi ca ubha" C "yati |
lūkhātā ro udāyā ca gūṇāhi ca ubha" BG "civaraṇṭara" B "ti udāyā" C "gamāto | tatāhi udāyā
ka" C "pūjāyati | te tatāhi udāyā kapila". — ३. BG "māro rājā".

६. C rājā pati. — ७. C "papa lūkhātā" B "uramāti na pra" C "prajyati lūkhā āstī |
B "lūkhātāhito". — ८. C tato amā" B "rhalāhi paritāhi kāla" C "pato ku" B "ro ti rā". —
९. C rājā ca "nāyāni abhavaṭ" . — १०. BG yādṛṣo ku" B "rasya garbhavakrānta āstī"
C "krānta āstī | yādṛṣo ca kumāro dera" BG "krānta garbhavakrānta yādṛṣo" C "nāyāni
udāyā" C "ca abhivaṭkramanānāmpada āstī | abhivaṭkramāno" BG "hāhāni lūkhāhāni
vāṇāni pratyakṛito hāni(B "hāni") loka" B "agroskhaṇṭha ro" C "jyāhāni gūṇāhi pa"
dhyāyati am" B "dhyāyati" C "see" jā krānti | yā C "yādṛṣo ca abhī" dā āstī | tato" B "rūho
alpā" C "āstī alpāyo" vanti Deva ku".

१६. B "jā pūjāyati āstī" C "jāpūjāyati āstī" B "yāyo karyāni" C "sharppah" C C
"sharppah" C "kā" B "kāni amāhāni amāhāni" C "nno kumārāni ubha" B "sharppah" . — १७. C
"kāni na kumārāni kumārāni kumārāni kālāgata" B "pato | rā" C "pūjāni ku" B "nno
ku".

दिवसप्रवृत्तिं मम आनेष ॥ ते दानि पुरुषा भूयो उद्यवित्वां गताः तपोवनं च
प्रविष्टाः कुमारं च अरोयं स्वस्तिवनं समाधितो क्षुत्वितां पृच्छन्ति ॥ ते दानि पुरुषा
विस्मिता पण्डितो राजा भुवोदनो ॥ यदा भगवां प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो एतं प्रकरणं
मिच्छति श्रुतं ॥ मिषू भगवन् पृच्छन्ति ॥ कथं भगवं राजा भुवोदनो तेषां आपृ-
ष्टपुरुषाणां युत्वा कुमारो कालगतो ति नाभिश्चदधाति ॥ भगवानाह ॥ न हि ५
मिच्छतो न एतरहि एव एष राजा भुवोदनो ममान्तरेण कालगतो ति युत्वा ना-
भिश्चदधाति । अन्यदापि ममान्तरेण एष कालगतो ति युत्वा नाभिश्चदधाति ॥
मिषू आहन्तुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि मिच्छतो ॥

भूतपूर्वं मिच्छतो अतीतमश्वाने नगरे वाराणसी काशिवनपदे अपरो ब्राह्मणो ॥
तेन अष्टचत्वारिंशद्वर्षात्कीमारं ब्रह्मचर्यं चीर्य वेदा च अधीता ॥ तेन दानि अष्ट- 10
चत्वारिंशद्वर्षात् कीमारं ब्रह्मचर्यं चरित्वा वेदा च अधीत्य नाति अनपत्यस्य कोवे
पि धर्मो दारं कृतं अपत्यो च उत्पादितो ॥ तस्य भवति ब्राह्मणस्य । परिमुक्ता
मानुष्यका कामा समयो मे प्रवर्जितुं ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां ब्राह्मणीमामन्त्र-
यति । भवति आत्मनेमि [16g] प्रवर्जिष्यामीति ॥ सा न आह ॥ ब्राह्मणस्य
वा पुत्रस्य को विवेक्षति मम वा को विवेक्षति । यदि तव अनिप्रेतं प्रवर्जितुं चाहं पि 15
प्रवर्जिष्यामि अहं पि तपश्चरणं करिष्यामि अहं पि ब्रह्मचर्यं चरिष्यामि । यद्यपि
त्वं तपश्चरणं करिष्यसि तथाहं पि तपश्चरणं करिष्यामि ॥ ब्राह्मणो आह ॥ एव-

1. BC *ahavilehān-gulab(C *to) tapo* B *vishṭab kumā* C *abā kumārān ca praviṣṭā
kumā* BC *rañ ca āroṇa*, — 2. C *dāni vānito paṇḍitarāṣa*, — 3. BC *ṣṭite prava*
C *atañ bhikṣaṭaṭ prakāsa* kaṣṭhāḥ 100* BC *tañ bhī*, — 4. C bhikṣur bhaga*, —
A¹. BC *abām adbhṣṭa* C *pāñ vacanāñ 100* BC *guleti nā* dīhāti a(B *ti) | añjagadāpi
yāñ kālā/C *hāñjagadā kumārā 11 | — D¹. C na bhikṣuṣu natarulāñ evañ nāha* B *hīm
evañ eha* C *laputeti 100ā nābhī*,

7. C *pi vāho manā* 100 kalagateti | 100*, — 8. C bhikṣuṣu ā* B *āhāmāñ | : —
8¹. C *gavā 11 | — 8². C *kashavāñ ātā* B *kashavā bhū*, — 9. BC *hamaṇa tava*, —
10¹. B tava tava vāṣṭa* C *rahāñ kumā* 100 yajñāñ āroṇāñ tadā ca adbhṣṭā | B *roṇāñ vadāta
vāḥṣṭā | : — 10². C *ivā tadā ca adbhṣṭā* BC *dīhāti nā* 100 tēkā pi dharmadānañ(B 7) kṛ-
tāñ | a(B *ana)patye ca utpādita tava*,

11¹. B *ti | hrā* BC *ṣya pari*, — 12¹. B paribhukto nā* C *bhu mānushyakām ān-
māya me pra*, — 13. C *gim ānāṣṭra*, — 14¹. C *ānāṣṭraṇāni pra-ajishyomi itī |
B *jishyanti, — 14². C nā tañ āha | : — 14³. BC *traya kṣaṇāḥ vā(C *cādhā)abhyatī
mama vā kṣaṇāḥ va(C *dādhā)abhyatī | : — 15. BC *va adbhṣṭa* B *kāmāṣṭmā ānāñ pi hrā-
hmarāṣṭmāñ* C *ṣyañ karishyāmi | B *mā yāḥ*,

16. C yathāpi* BC *abhyatī | tathā*, — 17¹. BC *jāhi te dā*,

पायेति । एवं सो भ्रामको अघिकुमारो तर्हि आश्रमपदे तेहि मृगपोतकेहि पक्षीहि च सार्धं संवर्धति । यतो यतः मृगपोतका च पक्षी च अश्वानि तत्र तत्र भ्रामको अघिकुमारो तेहि मृगपक्षीहि परिवारितो अश्वति । ते पि मृगपक्षी अघिकुमारोण सार्धं अभिरमन्ति । 69 नि । यं वेत्त अघिकुमारो उटने श्रितो भवति ततः अनेकमृगपोतका च पक्षी च नानाप्रकारा उटनेष्व द्वारमूलमन्वाननि यावत् 5 भ्रामको अघिकुमारो ततो उटवातो विधोवितो भवति । ततः आश्रमपदेष्व परिसामन्त अश्वन्ति । भ्रामको तेहि मृगपक्षीहि सार्धं आश्रमपदे अभिरनति मृगपक्षी पि तेन भ्रामकेन सार्धं तर्हि आश्रमपदे अभिरनति । श्रितस्यापि अघिकुमारस्य आश्रमपदे मृगपोतका च मृगा च पक्षी च अनुपरिवारित्वा आसन्ति । यदा अश्वितुकामा भवन्ति मृगपोतका च पक्षी च ततो तं भ्रामकं अघिकुमारं 10 मुखतुष्टकेन प्रतिबोधयन्ति । एवं सो अघिकुमारो तेहि मृगपक्षीहि सार्धं आश्रमपदे संवर्धति । यं वेत्त अघिकुमारो विवृद्धो संवृत्तो ततः मृगाणांमधिलेन निवृत्तो च प्रावृत्तो च । या तत्र आश्रमपदे भवति मूलविकृतिर्वा फलविकृतिर्वा कोट्वो वा भ्रामको वा चित्रको वा प्रियंगुर्वा भङ्गं वा प्रासादिको वा श्यावं वा मूलका वा तमानयित्वा मातापितृणां उपनामेति । उट्कमनिति काष्ठानि आनेति 15 तृषकुटिपणकुटिनि संस्थापेति । तमाश्रमपदं विंचति संमार्जति । परमशौरवेण तेषां मातापितृणामुपस्थिति । प्रथमं मातापितरं प्रतिचरति पश्चात् स्वयं आहारं करोति । यत उपादाय अघिकुमारो विघ्नप्राप्तो ततः उपादाय न कदाचिद-

1. G. "gyāmakā pishī" BC. "gyāmāpā" C. "de tabhi rari" G. "āśraddha tārhi". — 2. BC. "kahi ca anva" | tasya tasya 673 C. "re tārhi norigopakāhāhi". — 3. G. "kāhili rī" BC. "ramarīti" | — 5. G. "valam pishikumarāni oḍajā" B. "re oḍajā" BC. "vati" | tatāhi (G. "ta") anā B. "kāra oḍajā" BC. "dvākanā" G. "tam atekanti pānāni gyāmakā" B. "nākanā" | yāva G. "re tatāhi oḍajā".

6. G. "tatar āgra" G. "vati" | — 7. G. "gyāmakā tārhi rari" ramanti | rari G. "kahi ima" BC. "ramanti" | — 8. BC. "kahi anā" B. "anti" | C. "anti ya". — 9. G. "pāhi na āgrā" BC. "vanti" | rari G. "kahi ca 676" bodhanti | B. "bodhanti" | —

11. G. "āśraddha āgra". — 12. G. "yam valam pishī" B. "samrjya ta" C. "apigānāni ajina na" B. "pāpāni ca ya ta" C. "pāpāni ca tatra". — 13. C. "bhānāni māhāvikyāni vā patravikritir vā pūshpanikritir vā kapadāna vā gyāmakā vā abhinakā vā priyāṅga vā bhāṅgaṅ vā prādika cākāni vā mulekāni vā tam ā" G. "pānāni" | — 15. G. "molekāni ānāni kā" B. "kṛpākuttipāpānākuttipānāni samāsthāpyati tam ā" C. "apānākuttipānāni samāsthāpyati tam ā".

16. B. "vati samārjyati" | G. "samārjyati". — 17. G. "ravina tesāni mā" B. "tāni pra". — 17. G. "vati parivānti pāgrā" B. "parivānti" | pāgrā "vati pāgrā upā". — 18. C. "pādam upādāya rī" pto tatar upādāya pishikumarāni vijhāpāpāni upādāya na ka B. "tāni upādāya na ka" G. "āhānāni kṛitāni pāvāni" | —

इत्था मातापितृकामाहारं स्वयं आहारं कृतपूर्वो । एवं भ्रामको अपिकुमारो
तर्हि आद्यमपदे मातापितरमुपस्थिति ॥ इष्टेन कालेन प्रियेन मनसि कालो
गच्छति अपिकुमारश्च मातापितरं उपस्थित्य ॥ मातापितरौ पि तर्हि आद्य-
मपदे प्रतिवसन्ता जीर्णो संवृत्ता दुर्बलशरीरा चक्षुपरिहीणा परमार्थेया अशक्या
५ आत्मना आहारविधानं कर्तुं उदकहाराय वा मत्तं तुलकुटीय वा पर्णकुटीय वा
वेधितुं ॥ भ्रामको अपिकुमारो तथा मातापितृणां घृष्टानां जीर्णानां दुर्बलशरी-
राणां चक्षुहीनानां सर्वहितोपस्थानेन उपस्थिति दश कुशलां कर्मण्यां समादाय
वर्तति प्राणादिको अ[१७०]पिकुमारो अभिष्टमो दर्शनाच्च नृभेन कर्मणा अभि-
निर्मुक्तः मातापितृवर्तको कौमारब्रह्मचारी उद्यतप्रसाधितो प्राणशय्यासनविहारी
१० महाभानो प्रियो देवानां नामानां यक्षाणां राक्षसाणां पिशाचानां कुम्भाघटानां
किन्नराणां किन्नरीणां मृगानां पक्षीणां प्रियो सर्वभूतानां ॥ यतो यतो अपि-
कुमारो गच्छति मूलहारी वा पत्रहारी वा पुष्पहारी वा फलहारी वा ततो ततो
मृगपक्षीहि च देवनागेहि च किन्नरेहि किन्नरीहि च संपरिप्लुतो गच्छति ॥

सो दानि घटमादाय मृगपक्षीहि संपरिप्लुतः देवनागेहि च किन्नरेहि च किन्न-
१५ रीहि च उदकहारी गिरिनदीं शोकन्तो ततः उदकघटं परिपूरयति ॥ पेलियघो
नाम काशिराजा महाबल्यो महाकोशो महाबाह्यो मृगबन्धुश्च ज्वलन्तो वातज्वरमग्नेन
तुर्येण मृगमनुव्रति । उच्छ्रिता वलबाह्वना न कथनं तं प्रदेशमनुप्राप्नो ॥ य-
द्योतं भगवता धर्मपदे ।

गति मुद्यानां पवनं आकाशं पक्षिणां गतिः ।

धर्मो गतिर्विभागीयानां निर्वाणमर्हतां गतिरिति ॥

20

१. B. "crumopadanti māt" BC. "stihiti" ; — २. BC. "kāḍhā gacchanti" | ṛi "nārya mātā", —

३. B. "cassito jirāṇo māt" C. "māniritta dā" BC. "rīro caksha" B. "hīṇo para" C. "prācāryān
mākyo āṇa āḍhārā vīḍhā" B. "tmanā āḍhārān vīḍhā" rttuḍi | uḍa "rāya cā gantūn"
C. "kottayān vā paropakottiyān vā cāḍhitūn" B. "pallakuttāya cā cāḍhitūn" १५.

६. C. "āḍhāpātū jī" kshuparīhi" B. "kāṇḍhādātū m" C. "sarvehitoprahāṇaṇa apā" B. "lu-
luprahāṇaṇa apā" C. "kūḍhāḍaṇa" B. "vartitī prā" C. "vartitī prāḍhā" "ro āḍhāḍa" | āḍhā
BC. "āḍhāḍa" C. "cāḍhā māt" BC. "pāṇikarttako kau" C. "gratopam āḍhā" BC. "hāḍhāḍa"
C. "pāṇikarttako kōḍhā" "kāḍhā māt" BC. "hāḍhāḍa" yato ya.

११. B. "cāḍhā" | māt BC. "prāḍhāḍa" cā prāḍhāḍa cā | (C. "cā") tato tato māt B. "to ga-
cchanti" ; — १४. C. "grā" | deṇāḍhāḍa cā kōḍhāḍaḍaḍa B. "hāḍhāḍa gīṇāḍhāḍa okāḍa" | ta
(m. "sto ta") C. "hāḍhā gīṇāḍhāḍa okāḍa" B. "ghāḍhā pāṇi" C. "ghāḍhā ḍhāḍa pāṇipāḍhāḍa" ;

— १६. C. "pāṇi" māt caksha kāḍhāḍa māt B. "pāṇikarttako māt" B. "no mātṛāḍhāḍa
cāḍhā cā" C. "no mātṛāḍhāḍa cāḍhā" | १७. "rājā mātṛāḍhā" B. "mātṛāḍhā" BC. "māt" ;

१७. BC. "kāḍhā māt kāḍhā" C. "cāḍhā pāḍhā mātṛāḍhāḍa" | B. "prāḍhā māt" ; — १९. C. "gāt
mātṛāḍhāḍa pāḍhā" B. "māt pāḍhā" BC. "pāḍhāḍa" ; — २०. C. "cāḍhā gātṛā cāḍhā" māt mātṛāḍhā
pāḍhāḍa B. "cāḍhā mātṛāḍhā gātṛā" ;

- वाणि रवाणि रवना प्रपलाना । अथयो अस्वाधिकं सन्वता ॥ काशिराजा
एकमने वृषदण्डे अथं बंधित्वा तं उदकघटमादाय आमकशिरिस्व मातापितृणां
सकाशमुपसंक्रा[17]^१तो ॥ अमिवादचामि भगवन् ॥ ते पृच्छन्ति नन्दना ॥
को तुवन्ति ॥ रावा आह ॥ भगवन् अहं पेलिययो नाम काशिराजा कच्चिद्वग-
६ वानिह तपोवने मुचं भवति ब्राह्मणानुचरिते निर्मनुष्ये उत्पन्नानि मूलफलानि
कोद्रवं ज्ञामाकं शाकमूलं अन्धकिमरेण लभ्यन्ति अन्धो वा व्याधिं शरीरे अन्धो
दंशमसकसरीमुपसंस्पर्शां आये उपनिपतन्ति ॥ ते दानि आहन्तुः ॥ तं तु महा-
राज मुचं वसामः इह अरखे ब्राह्मणानुचरिते निर्मनुष्ये आयमपदे मूलपक्व-
लानि च कोद्रवज्ञामकमूलानि अन्धकिमरेण लभ्यन्ति अन्धो च व्याधिं शरीरेरि-
10 अन्धानि च दंशमसकसरीमुपसंस्पर्शां आये उपनिपतन्ति । कच्चिन् महाराज त-
वापि अन्तःपुरे कुमारामात्येषु बलवाहनकोशकोष्ठागारेषु चेमं निरीतिकं निरु-
पद्रवं पीरजानपदा अनुवर्तन्ति प्रतिराजानो न कश्चिदपराधन्ति देवो च कालेन
वर्षति शस्त्रानि संपन्नानि चेमं च ते राज्यं मुमिषं निरुपद्रवं ॥ सो दानि आह ॥
तं तु भगवन् अन्तःपुरे कुमारामात्येषु बलवाहनकोशकोष्ठागारेषु चेमं निरीतिकं नि-
15 रुपद्रवं पीरजानपदा अनुवर्तन्ति प्रतिराजानो न कश्चिदपराधन्ति देवो च
कालेन वर्षति शस्त्रानि संपन्नानि चेमं च राज्यं मुमिषं च निरुपद्रवं च ॥ ते दानि
आहन्तुः ॥ महाराज एताहि शिविकाहि विषीदाहि यावत्ज्ञामकशिरि आग-
च्छति उदकहारी मतको ततो ते फलोदकमुपनामेष्यति ॥ एवं च तेहि अपीहि
उहो राजा प्रवण्डो ॥ ते पृच्छन्ति ॥ महाराज किं रोदसि ॥ राजा आह ॥
20 भगवं यस्मा यूयं कीर्तयथ ज्ञामकशिरि आगमिष्यति फलोदकं उपनामेष्यतीति सो

१. B "anyadhi" "nirato kār". — १. C "adakuṇṇa ghaṭa" "kāpāni upasāṇa" BG "nto
abhi". — 2. B "vādayam" BG "garanta pr". — 3. BG "ntā ko bhuvanti" | . —
4. C "rājā kaṇṇiḍa bhaga" C "bhavanti" | vyā. B "bhavati" | vyā. C "ahye āgama" B "daṁ-
samasakaseri" "ye upanipatanti te dā".

७. B "ahhānāṇaṇi tāt". — ७. B "tāt aha mahārāja sukhe ra nāmaḥ" | ihā. C "grama-
pūṇṇāni mā" "phalena ko" B "phalena ca ko" C "phakṣiṇaṇa lakkhiyā" | alpa. ca. ca. vyā.
B "vyādhī cēt" C "bhavanti" a "samasakaseri" B "samasakaseri" B "nti kama". —
१०. BG "ntahpuraṇa ku" C "cāhāṇa koṣakāṇṇiḍā" B "cāhāṇa koṣakāṇṇiḍā" C "tāhāṇi
nirūpādravaṇi paurāṇi" | j. j. j. na. kaṇṇiḍa aparādhiya. B "na na kaṇṇiḍa aparādhiyanti"
BG "lena kāhāṇi ca" C "rehaṇi" ca. vyā. B "rehaṇi" | ca. vyā. C "kamaṇṇi ca te rā". — १४. BG "bhagavān mā" "cāhāṇa koṣakāṇṇiḍā" | na. C "rājapūṇṇāni pū-
" na. na. kaṇṇiḍa "kaṇṇiḍa aparādhī" "rājā" | d. d. ca. kāhāṇi kāhāṇi ca. B "dhyā-
nti" | kha. BG "j. j. ca. na".

१७. B "tāhā viṣṭā" "hāri ga" C "hāriṇi gatako tāhā phala uḍa". — १८. C "vādhī"
rājā | . — १९. BG "nti aha". — २०. C "vādhī kīrtiyāṇiḍa" | B "rā" | ca. C "vādhī" |

तस्मासि समोदानं प्रियेषु मातापितृषु दयितेषु ।
न खु मे प्रपञ्चयितव्यं चर्मेषु परप्रसेक्षेषु ॥
मूलफलमाहरन्तो गिलानका जीर्णका वयोवृद्धान् ।
प्रेक्षेन गौरवेण च सत्कृत्य मुह्यन्पुण्याश्वं ॥
अन्नेन च पानेन च गिलानमेषध्यानुप्रदानेन ।
वस्त्रैः शस्त्रासनेन मातापितरं उपस्थाश्वं ॥
अपि चात्र बोधिसत्वो मातापितरं भणसि मा खु भवे ।
न खु ताव शोचितव्यं अहं व परिचारको अस्मि ॥
तं चवच श्याममुन्दरि चीरंभाजी च मा च तव पापं ।
उत्पद्यपन्थगतस्व च तुह्य मा चासेनु भूतानि ॥
मान्तरुधिरार्थिनो पि भृगराजा अतिवला च मातंगा ।
मार्गादपन्नमन्तु ते मा च ते चासेनु भूतानि ॥
मुगपोतकेहि सार्धं प्रतिवसति आचमेषु रं । १७^{३१} मणियेषु ॥
मृग इव मृगेहि सार्धं वसति अरखे अपिकुमारो ॥
तस्व तद्विमात्रमपदे प्रतिवसतो वमदमप्रहाणस्व ।
मेचाय च कवणाय च लोकां अनुकंपमानस्व ॥
प्रादुरज कागिराजा नृपति महावाहनो महेशास्त्रो ।
सो तस्मिं आग्रमपदे चासयति मृगा च पक्षी च ॥
राजा वनानरेण अदग्निं एणीमुयाक यूथानि ।
दृष्ट्वा न खरितत्वरितो वितने धनु सन्दहे घुरमा ॥

१. BC "pārisān dā" B "dadhātesān na sūn-mā". — २. B "na sūn-mā" BC "prapadya-
syañ" (a) C "vyasā gajādho pa" C "rapāpāyāñ sūñ mō" B "pāyāñ mō". — ३. BC "sūn
glānā" C "syiddhāñ pre" B "dāhān pāmā". — ४. B "māyā gao" tya gaurakṣitya gaurā
upa" C "gaurapasthi" BC "śihāyāñ amā". — ५. C "pīrānabho" BC "soma va".

६. BC "vāstragayāpānau ca mō" C "sthāmayāñ BC "syañ āpī". — ७. BC "nāñ | mō
khu bhava na khu tā". — ८. B "tāpa gōñ" BC "syañ shāñ ca pa" ko sālī te". — ९. BC te
wa "odaci cīmā" pōñ upa". — १०. BC "sya ca talya mō" C "mō" pāmā mōñ bhātāñ
mā".

११. BC "mātmānā" B "rtānā pī mō" BC "māyā māyā". — १२. BC "rājāpa" nta |
mō ca tēñ mōbhātāñ mō". — १३. BC "sālī | āyamañho ca ramayāyeshu" C "sūn ca)
mōgā". — १४. B "māhāñ cīmā" C "mārah |". — १५. BC "tāya talyā āyā" C "vāñ
mōñ | kha" BC "pāyā mō".

१६. BC "lokān mō" mō prādā". — १७. BC "e sūn kārājā mahatī mahārā". —
१८. B "pākāñ ca rājā" C "kālī ca rā". — १९. BC "rāpa | mōgā" C "dōñ" mō". —
२०. C "sthāyāñ mōñ" B "mō" BC "māhāñ kshurapā" C "pro" esha".

एषो ज्ञायाही अभिलष्वं ओसरे मृगाभिमुखं ।
 सकलतुरंगयेषं प्रकीर्णशिरवं स्वरितयामि ॥
 संप्रति च क्षणिकुमारो कलत्रं आदाय प्रस्थितो उदकं ।
 अवगाहि ताव निरिन्दि चत्ता च मृगा च पक्षी च ॥
 अथ परमजोषकुपितो सो राजा आमतेन चापेन ।
 अनुधावन्तो मृगान् न चक्षुः कुपितो क्षणिकुमारं ॥
 तेन मुग्धं चुरग्रो संदहतो येन आहतो ज्ञानः ।
 विपलिन्नेन अविचनो ज्ञानेन समर्पितो पतितो ॥
 सो अवध हन्ममानो जेगाळं अदृष्यो पिता माता ।
 एकेयुगा चयो हता संगज्वलितो पुन अधर्मो ॥
 दत्तान नाम कारणा हनन्ति नाना मृगा च मान्साश्च ।
 जमरी च बाळहेतोर्द्विपयो पाषाण्य चर्मख ॥
 मद्यं पुनर्न दत्ता न पि चर्म न शिरजा चापि च मान्सां ।
 किञ्च नु नाम कृतेन अष्टेठका हता नविजामः ॥
 सो तां गिरां कुत्विता राजा अधिनस्थ तं क्षणिकुमारं ।
 अनुनेति चमर्पति च अज्ञानता आहतो मजवान् ॥
 मैथो चुरग्रो संधितो लभाहृतो हि मय अज्ञाननेन ।
 यमजाननेन यतं एतं मया चम्यतामिव ॥
 यं च परिदेवनी भजेसि एकेयुगा हता जीवि ।

1. B "apavāhi amī" C "apavāhim amī" mṛgipālānāḥ upakha naka" B "kharā naka". —
2. B sakasatrasaṅgaśvadhārā pra" C "taraṅgaṇā śvadhārā | pra" BC. "jāmiṇā vātā". —
3. C "kumhārāḥ ka" BC. "karaṣṭra khal" karā ara". — 4. BC "pāhu || te ra piraṇāhi"
(C "dū") bā" BC "mṛiga pakṣhi(C "kahi) va |". — 5. BC "pama manuṣṭhā".
6. C "dhāsato mṛigipādardayā lupā" B "ghāntundalaci" BC "māraṇa hana mṛi". — 7. B
C "māmlhito yena" C "cyāna ei" B "cyāma ei". — 8. C "palyona so" titah so a" B "ti-
tah so a". — 9. BC "ava(B "ca |) dhyamāno kaudmīm adishakā pātā māta patā e".
— 10. C ois iṣṭhāḥ traya jand hatā" B "hatā | arā" : to punah adha" C. "pamar adha" B
C "mo dja".
11. BC datā ca nā(B "kā)mākāra" C "hanti | nāgāḥ mṛigaleśa mātārdhamā B "hanantī
nāgāḥ mṛi" rihām cama". — 12. BC "hata dūpiya ra nadidhā(C "dvā)pi ca" R "zuram-
syā ma". — 13. BC "atā nāpi carmina(R "rinnāḥ) na ei" amāḥ kā". — 14. C "jā abhi-
parya" BC. "mya tam gachakumārāḥ ann".
15. B anaraha anupati ca syānato hato bhagava nai" C anumein anupati ca syānato hato
bhagava meho". — 17. BC nau(C na)sha" C "sho khurapa" BC "dhito dhato ai(C "ai |)
mṛyā ajānantāsa kha". — 18. B "koluhāḥ | a" s̄a kahamyatu deva yañ ca" C "s̄a kha-
pātu deva yañ ca". — 19. B "amā | aka" C "ako ihu" BC "oi viā".

विद्याहर ब्रह्मचारी एतं मे अर्थमाख्याति ॥
 तं अवच बोधिमत्तो प्रियेषु मातापितृषु दक्षितेषु ।
 कारणमुपसंजयेत्स्व इमां निरामभ्युदीरिमि ॥
 ते मे चिरब्रह्मचारी माता च पिता च वीर्यंका युद्धा ।
 तेषामवचपुष्पायामहमेव मतिश्च नाघश्च ॥
 तेषामनाघमरणं उपस्थितत्वेन रात्रौ शोचामि ।
 ते महात्मपरिचीर्णा अनाघमरणं मरिष्यन्ति ॥
 एतेन हेतुना अहं भक्षामि एकेषुष्का इता वीरिणि ।
 किञ्चि त्वधि पोषियन्तो न इतो . . . मविष्यामि ॥
 काश्रिपतिः सीर्यणवुद्धिं तेभापि अस्त्र संभावितो अर्थो ।
 तं अवच अर्पिषु ॥ ७४ ॥ भारं प्रणम्य निरसा हि पादेषु ॥
 निरयं अहं पतिष्यं अदृश्यं अर्पिषु वृत्तित्वान् ।
 एतादृशा हि इत्वा नरकेषु न मुञ्चितुं शक्याः ॥
 ये पि तव अष्टुविन्दु पतन्ति अत्यन्तगुह्यतत्त्वम् ।
 लोकमपि ते दहेभ्युः किं पुन अस्मादृशां वाक्ता ॥
 मत्वं भक्षामि यदि मे मरणेन जीवितं तव भवेद्य ।
 प्राणमपि अहं त्वज्यं न वैष संविद्यते स्वायं ॥
 तीक्ष्णेन विपकृतेन हृदयस्थं आहतो सि अर्पिषु ।
 जानामि जीवितं तव वाञ्छि न च मे प्रियं भयति ॥
 एवं च ते महाद्यज्ञं प्रतिशुषिष्यामि तं मे पत्नीय ।

1. BC. 'vyāharaḥ bra' B 'ātri atāhi me' C 'ri atāhi me a'. — 2. C. 'pūṣha da' BC 'te-shu ka'. — 3. BC. ka(C. kara)nta 'netva i' B 'dīrantaḥ | C. 'dīrantaḥ ||'. — 4. B. tañ me aī 'cāri pitā ca ji' C. 'ri pitā ca ji' BC. 'dālā inah'. — 5. B. 'kṣaṣhaṇḍa a' C. 'kṣaṣhaṇḍa aṇḍa evaṇ gāṇ nāthagaḥ ||'. —

6. BC. 'sthāna te rājā ca'. — 7. B. 'mahya aṣṭavīṇḍa' C. 'mahyaṇi aṣṭavīṇḍa aṇḍa'. — 8. C. 'tanāha aṇḍa lhaṇḍa | eka lhaṇḍa tvaṇ hātā' B. 'pāṇi | eka' BC. 'pi kīṇ'. — 9. B. kīṇcit tvaṇi pūṣyaṇḍa m' C. kīṇcit tvaṇi pūṣyaṇḍa tñ na ha' BC. 'hātā lha'. — 10. BC. 'āḥ rājā līkhaṇa' B. 'līkhlā tvaṇ m aṇḍa' C. 'pi m aṇḍa' BC. 'rtho tañ a'.

11. BC. 'dāra m'. — 12. C. 'pāṇyaṇḍa' BC. 'kāṇi rīṣhāṇi hantāṇa aṇḍa'. — 13. C. 'hi hantāṇa nāṇḍaṇḍa m aṇḍaṇḍaṇḍa | rājā m'. — 14. C. m ā tvaṇ aṇḍa' BC. 'vīṇḍa pā tvaṇa m'. — 15. BC. 'te dāṇḍaṇḍa kīṇ pāṇa m(C. 'm aṇḍaṇḍaṇḍaṇḍa hātā(C. 'hātā) m'.

16. BC. 'yāḥ mātā' m'. — 17. B. pāṇyaṇḍa aṇḍa' C. 'vīṇḍaṇḍa aṇḍa' BC. 'mātā m'. — 18. C. 'khaṇa ca vīṇḍa' dāṇḍaṇḍaṇḍa B. 'hātā m' || rīṣhāṇḍa pā' C. 'ta m' | rīṣhāṇḍa pāṇḍa'. — 19. C. 'hāṇḍa pāṇḍa' BC. 'mātā m aṇḍa (B. 'tāṇ m) pāṇḍa m'.

मत्वं हि जीवन्लोके प्रतिष्ठितं एष परमार्थः ॥
 राज्यमपहाय स्त्रीतं स्त्रीयो च कामांश्च परित्यज्य ।
 मूलफलमाहरन्तो गुरुं तवाहं परिचरिष्यं ॥
 तं अथ च बोधिमत्तो खरं मम शोकशस्त्रपरिदार्यः ।
 अपनयसि राजकुंजर इमां गिरामम्बुदीरेभ्यो ॥
 इदमेव उदककुम्भं आदाय इमाहि एकपदिकाहि ।
 अस्माकमाद्यमपदं गत्वा वचनेन मे भण्यसि ॥
 अग्निवादनं पुनः पुन भण्यसि त्वं मातरं च पितरं च ।
 कालगतो वो पुत्रो भो च वो अग्निवादनं आह ॥
 म कर्तव्यं प्रोक्षितं नापि च दृष्टेन प्रोक्षितेनार्थो ।
 ज्ञातेन जीवन्लोके सर्वेण अवश्यं मर्तव्यं ॥
 एषा क्लिप्तानुपूर्वा न सुचिरं जीवितं मनुजार्था ।
 मरणं पर्यवसानं आद्यानां दुर्गतानां च ॥
 नापि च स्वयंकृतानां कर्माणां फलं पलायितुं शक्या ।
 चक्रपरिवर्तकश्च हि उपरिपतति मुखं च दुःखं च ॥
 नापि च भगोन्वितानां मया युतं नापि चाहं ज्ञानामि ।
 यणिकश्च दुर्बलश्च च संस्कारगतश्च अध्रुवतां ॥
 नापि . . . . मरणं नापि च मम एव प्रवृत्तं दुःखं ।
 अनुमृतो एव अर्थो न किंचि लोके अनायस्य ॥
 एषो मे शोकशस्त्रो यं जीर्णा चक्षुषा च परिहीना ।
 होहनि शोकवज्रजा तव मुनित्वान युक्तान् ॥

1. C "bhiditāṁ | eṣo pa" B "bhiditāṁ | eṣa" BC "mārtham aya". — 2. BC "apahā" C "sphā-
 itāṁ ca strī" B "sphāitāṁ ca strīyaḥ ca kṛ" Jya māt". — 3. BC "guru tarā". — 4. C "kharā
 me pa" B "kharāṁ me pa" ghaṁ vya". — 5. C "gitaṁ odiraṁanta B "gitaṁ anyudā".

6. C "u evaṁ tda" BC "kumbham ādā" kāhi asmā". — 7. B "tā | va" C "bhāṁ
 a" B "paṁ alhi". — 8. C "naṁ pamar pamar bha" B "naḥ pama bha" BC "paṁ | māt"
 BC "pāramā kṛta". — 9. BC "to ca pa" C "so ca kṛ alhi". — 10. C "dhaṁ ei pṛcāṁ"
 BC "pṛcāṁ nāpi ra" tana vā kṛcāṁ artha pa".

11. BC "pāraṁ aca". — 12. BC "karmamāṁsāṁ paupali" B "tāṁ | cakṛā cakṛa".

13. C "aya hi upatāṁ sa" C "dākṣa ca nā" B "dākṣaṁ ca nā".

14. B "ca manāpātānāṁ" C "ca manāpātānāṁ mayā pṛcāṁ | nāpi nāḥaṁ" BC "hāṁ
 na jānāmi kṛta". — 15. C "kṛmāṁka" laṅga ca mākā" BC "dhrumātā nāpi (C "tā rāga")"
 — 16. BC "nāpi pa (C rāga pa pa) to pi āi mām" C "mama evaṁ edṛi" BC "hāḥaṁ
 am". — 17. B "ta | eṣa" BC "kṛcāṁke anāgāṁsya nāḥa". — 18. BC "pṛcāṁ cakṛa"
 C "hāṁ".

19. C "hāṁ ei" BC "pṛcāṁke".

स्वामि च पाद दाभि काशिवर्धन सत्यप्रतिज्ञो भवेति ।
 तं मे मुखमु पारिचर्याये जनाधिप भविष्यति ॥
 तं मद्यार्थं जीर्णेषु दुर्बलेषु च पण्डिता प्रशंसन्ति ।
 परिचर्य हि जनाधिप चोणि पि तस्यास्ति खनानि ॥
 पुष्पं च नाम होहति यशो च कीर्ती च कुशलमूलं च ।
 पुष्पाहि काशिराज वचनमभिगमनं समुपस्थाहि ॥
 साधूति युत्वा [174] व स विमलो अत्रूणि संप्रमार्जनो ।
 प्रक्रमति काशिराजा मृतो स्ति ज्ञामो ति विदित्वा ॥
 सम्प्रति च काशिराजा प्रक्रान्तो मृगयतानि च वरुणि ।
 परिवारेभ्युः ज्ञानं पचिगता देवता अपि च ॥
 तं पश्चिधान पतितं श्रयमानं मूर्च्छितं नदीतीरे ।
 रोदेभ्युः देवता पि मृगपचिगतानि च वरुणि ॥
 सो भूयं पापकर्मा तमा तमं दुर्यतीषु दुर्यतियं ।
 गच्छति यो तव पापं चिन्तयति अपापधर्मस्य ॥
 भूतानां च विनादो आकाशे पृथिवीये च निर्घोषो ।
 वाता च विप्रवानि चिन्तयति अपि चहो कष्टं ॥
 मा ह्येव अपि कुमारो विहेठितो याकुशानि वृक्षानि ।
 रौद्राणि काशवानि च रुतहतशब्दानि सुवह्नि ॥
 वाता प्रवानि कष्टं शकुना प्रव्याहरन्ति च खराणि ।
 हृदयं च व्युत्पन्नानो सर्वो च अनिर्वृतो कावो ॥

5

10

15

20

1. BC *syānu ita* C *'ita paṇā sā dh'* BC *'dhāni kāśivardhana sa "ujjā dhā"*. —
2. C *tañ gaurama pari* B *'gaurama pari* BC *'rājya ja "pa bhavasya" B "ti ta tas"*. —
3. C *ta mādāritā jirgāśā da* B *ta mādāritā ji "lesha ca pañipātā" jagamañ pari* C *'pñito pañcamāñi*. — 4. C *'caryya hi janādhipo tripi pi teshañ aśi* B *'dhīpab "trīpi pi teshañ aśi mārgāñi pa"*. — 5. B *'hātī | yaso ca kīrti ca ku*.
6. C *'kāśivaca* B *'rājā vaca "nāñ sa upasthāhi"* ; — 7. C *śāhro ti* BC *'gratā si-mano agrapi aśi "nto pra"*. — 8. BC *'marita ti gya* C *'dīpā aśiprati* B *'dīpā* ; —
9. C *'bahāñi pari* B *'hāñi pari*. — 10. B *'renu gāmañ | pakāñ* BC *'lā pi ca lāñ pa*.

11. BC *'tiro ro*. — 12. BC *rodātāñi* C *'tāñ* ; *deyāñtāpi nañ "dhā bahāñi so nā"*. — 13. C *'karmāntama durgatāñ durgatāñ ga* B *'cand tāmātāna durgatāñ da "yāñ gā"*. — 14. BC *'echatī | yo ta "ti upā* B *'tyāñ*. — 15. BC *'cīyena nigbhāñ vā*. — 16. C *'cīntayanti | pī* B *'yāñ | pī "śāñāñ aśi"*. — 17. C *'hātāñ pī "ro hātī"* BC *'hātī | yā "nā rāñ"*. — 18. B *caudrāñ dīrāñ* C *'pī dīrāñ "rutarāñ dīrāñ ha"* B *'rutarāpātāñi | bahāñi vā*. — 19. BC *'kashā śaku "rāpi hri"*. — 20. C *'yāñ ca rāñāñ aśi* B *'vyūtpannāñ aśi* BC *'sarā ca a* C *'anivṛito kāya* B *'yo aśi*.

एते मनोवितर्का वर्तन्ति सो च पेलियशो नाम ।
 प्रकमति आश्रमपदं मृगपक्षिणया च सल्लसता ॥
 भीता दिशो प्रवन्ति भयादिता देवता पि संघात्वा ।
 दुर्मेनतरा अभून्तुः निष्प्रत्याशा पञ्चनीयो ॥
 न इनां दिशां मनुष्यो अमनुष्यो वापि क्वचिदागम्य ।
 न पि दृष्ट्वा अपिकुमारं मृगपक्षिणया भयं एति ॥
 निःसंशयं भविष्यति महद्भयो रोमहर्षणो सखी ।
 यं पश्चिमा मृगया सल्लसन्ति पश्चिंसा च ॥
 विदितविदितं उपगम्य मातापितरं अनाममेन स्र ।
 प्राणहरो पि वस्त्रं मधुराहि गिराहि अभिनन्दि ॥
 ते अवच स्थायतं तव कुतो तुवं वस्त्रं वासि खं दूतो ।
 अन्धा स्र अवचुष्का ज्ञामो च गतो उदकहारी ॥
 राजाह अहं मृगं काशिपुरा भिगंतो सह वनेन ।
 नामेन पेलियशो अस्वामि मृगा मवेपन्तो ॥
 कश्चि तव राजकुंजरं वर्पति देवो रोहति च वीजं ।
 अन्तःपुरं अरोमं मद्वा कुमारा वनायं च ॥
 नमरेषु जलपदेषु च घेनं मे प्रकृतयो च अनुरक्ता ।
 न च वर्धन्ति अमिता सर्वे च विवर्धति कोशो ॥
 जमणेषु ब्राह्मणेषु च आरथो धार्मिको जलपदेषु ।

1. C 'novirtakā va' B 'ati | 2. C 'peliyanyāso pra' B 'hiya nāmo pra'. — 3. B C prakramati(B 'ti |) ca āpa' C 'māpikakhi' B 'sāntatā hā'. — 4. C bhāḍā di' B C 'vitiā | devatā jātā(C 'tā) jātā du'. — 5. B 'taro abhānāso nīpratyā' BC 'paṇḍāna-
 ya na i'. — 6. C 'chit mānāya vāpi a' gamāya vāpi dī' B 'gāya na pā'.

7. BC 'lāyāso euti nīhān'. — 8. B 'ahyāti | mahadbha' na sarva jān pā' C 'na
 sarva jān pā'. — 9. B 'paṇḍiā mī' C 'cīyā mī' BC 'utranāti pakshināgātā ca vidi'.
 — 10. BC 'vān pi na(B T) antān' BC 'nā te ya'.

11. BC 'ā nandāto andhā'. — 12. B 'kālukā cā' C 'kāluko cā' kālānī B 'hāri
 rā'. — 13. BC 'rājā āha | āhān' C 'cīpura mī' B 'pura mī' ha cānā nā'. — 14. B 'kha
 arānā' C 'āha atānā' mī' BC 'mīga gāvanāto ka'. — 15. BC 'kacā(B kānānī)
 tānā nā' B 'kūḍjānā ya' BC 'hāi vjānā a'.

16. B antapānā' C 'cīpura arānā mīhānī kumāra kālānā' B 'māra ha' BC 'grān
 ca nāga'. — 17. BC 'mānī na pra' B 'kā ca na'. — 18. B ca na vārdhāyānī C na
 ca vārdhāyānī | a' BC 'tā ca sarvā ca vārdhāyānī kōṣa(C 'so) rā'. — 19. C 'pa-
 vānāso hā' B 'jānapānāso na'.

वर्धन्ति न चैव श्रवति दानानि च देमि सत्कुलः ।
युष्माकं पि अरखे तस्करजाग्रवज्ज्यामचरित्थि ।
न करोति केचिद् हिंसां भूतानि यद्योत्पद्यतामि ।
पु[१: 7०] व्यफले प्रभूतं ज्ञामाकं शाकमूलकं प्रचुरं ।
अल्पकिसरेण लभ्यति अल्पा आधी शरीररिधि ।
नचिरेण भतो कुमारो निपीद एताहि पणंमिबिवाहि ।
भवस्स धार्मिकस्स अतिरिच च मनोमनायस्स ।
अथ विपक्कुतामनिष्ठां भागहरां तस्स तापसकुलस्स ।
याचां प्रवाहरति राजा अयूहि वनेत्तो ।
वं भगव प्रज्ञाचारी अविपुवः धर्मचारि समचारि ।
सो संप्रति काजगतो सो वो अमिवादनं आह ।
न कथंचि शोचितत्वं न पि वज्जशोचितेन कोषार्थो ।
जातेन जीवलोके सर्वेण अयस्सं मत्तंत्वं ।
ते तां मिरां अनिष्ठां अमनोच्चां अमियां सुणित्वान् ।
अवचिसु जीवितं सु मे उपवन्थसि एवं जल्लो ।
सो अवच एषो अर्थो मयेन जातो यदा मया पापं ।
अविजानन्तेन कृतं एवं वस्सन्तु मे देवा ।
अहमपि च एतमर्थं रहामतो धां धुरामुपिकुमारो ।

5

10

15

1. BG *varddhanti na ca* G 'caivañ hi' B 'tja yu' G 'tja so eva tañ kha rāja sa-
rahati devā rahati vjāñ antahpariṇāṇa aragāñ mahiyāñ | 30. — 2. BG 'arayaṇa taṅka' [*la*
passage depuis taskara jusqu'à 'civikāhi' (1. 6) *se trouve répété dans* B (*cf. in 7*); *je désigne*
cette répétition par b] b 'kahuññāla' BG 'kahuññāla' BCh 'amāñ ca ka'. — 3. G 'nti |
kaci hiññā hiññā b 'd hiññā hiññā' BbC 'gātāni pa'. — 4. G 'phalaparibhā' B 'cylānakaṇṇā'
b 'mālapracāra alpa' B; 'mālaṅka paṇṇa' B 'cāḷa alpa'. — 5. G 'kigaleṇa labhiya' b 'ki-
sareṇa labhiya | alpa' BbC 'vāḍhi carita' (G 'reṇamāñ naci'.

6. C 'gateṇa kumāra nishida | etā' B 'gate kumāgate kumāra nishida' b 'gate kumāra
nishida' BbC 'aggaviṇṇā' (Bb 'aggaviṇṇāhi taya dhi'. — 7. B 'amāya te eva taskaraya
taskaraya' (*voir la répétition jusqu'à*) dharmacaraya' BG 'r ja mano' B 'nāyaya | C 'nā-
pāyāmah | . — 8. BG 'kṛitāñ ariyāñha prāpāharāñ ta ' taya vā'. — 9. B 'haranti
rājā agrugi' G 'haranti | rājā agrugi pravartantaṇṇa jañ'. — 10. BG 'hamācāri pi' C 'pi-
shāñ pato dharmacāri amācāri so' B 'mācāri so'.

11. C 'so taṇṇiputā'. — 12. C 'thaññat cecita' BG 'vjañ alpa rūḷheṇa coci' C 'tana
kavāthā | B 'tana kavāthā | . — 13. B; 'laka eva' C 'mattaragāñ BG 'vjañ to tañ'.
— 14. C 'piyā grā' BG 'trāna eva'. — 15. C 'cūḷaḷ ji' 'jamañdhari e' B 'paruñ-
dham | e' BG 'jalpanta so e'.

16. C 'amāna yama jātana ja' B 'pañ vā'. — 17. C 'abhiyāna' B 'tañ | vjañ'
B; 'khamanta devā aha'. — 18. C 'so mha bhāgatañ | yāñ' B 'to | yāñ' BG 'ro vā'.

वहेति च तां वहिष्यं अहं च देवा उपस्थास्यं ।
परिदेवते स माता इन्द्रीवरनुप्रसूतवर्णस्य ।
हसितमणितानि पूर्वं प्रियस्य पुत्रस्य विमर्शनी ।
हा दयित स्वाम सुन्दर त्वया विनाभावमभवो पूर्व ।
मया हृदयं दहिष्यति शुष्कं तृणकाष्ठमिव अपि ।
शून्यमिममाश्रमपदं स्थापयति भयभैरवं अनभिरम्यं ।
मयेन धार्मिकेन विहीनं अपिणा उदारोऽयं ।
यं नूनं सो सर्वा नो शक्ति काममङ्ग तेन च शर्म ।
तं मम अस्व वरतरं न जानु एतादृशं दुःखं ।
अस्मैहि शूना मन्वे कृता विचित्रा विविधा तपस्वया ।
तस्मैप फलविपाको यं स विहीना प्रियपुत्रेण ।
रूपेण शोचितेन महत्तरं पीडिता परिकल्पिता ।
ममस्य धार्मिकस्य अनुस्मरन्ती गुणशतानि ।
ते अवच काशिराज एवं सो याचितो तर्हि नेहि ।
अन्धा स अवचुका स न स समर्था तर्हि ननु ।
सो अवच तर्हि सु नेष्य तं देवं यव सो अपिकुमारो ।
अखिव नाम जीवि युवा स निहतो मृगविप्रेहि ।
स काशिराज . . . मार्गेण यथामतेन गच्छन्तो ।

१. BG 'vaha' G 'ho'li ca tañ vahiṣyāñ | ahañ ca de 'nyāñ pari'. — २. BC 'devatasya mā' G 'mādevatasya' BC 'devatasya hant'. — ३. B 'sighnāsi bh' du' G 'sighnānti' | . — ४. C 'hā dṛiṣṭa' bhāya mādihava pāreva ma' B 'va mādihava pārevañ ma'. — ५. B 'yāñ harishyati' | ca' G 'gushkātā kāṣṭhātṛiṣṭam ivam agni' BC 'gñi' pñ'. —

६. C 'nyam ivam āgra' B 'nyam imāgra' G 'dant ākhyā' BC 'myāñ lha'. — ७. B C bhavama dhi 'nani' | rī 'pa yāñ'. — ८. BC 'eva va cakā' G 'kānā | maritena ca gyaṁan tena ma' B 'kānān abalena ca gyaṁāñ te ma'. — ९. C 'aya varitāla' BC 'rañ ma tvañ etā' bhāñtā sapa'. — १०. G 'hi nānā manya hi kpi' trā vimalāni tāni cānye | B 'trā vimalāni tācānye | .

११. B 'ko yāñ hā vili' C 'ko yāñ ahañ vili' BC 'trapa ra'. — १२. B rūḍena ca' G 'tā yuriklato lha' B 'pariklato lha'. — १३. B 'rañti' | ga' G 'rañti ga' BC 'ni mā ṣota pāraḥ(C 'gā) tvañ (C 'tvañ) | nāpi rūḍena ṣoṣitena kovārtha(C 'rila) jātana jīvalake na(175) rraḥ aṣṣyāñ maritavyāñ | vāyam api bṛahmaṇsā(C 'rī) ciraṣitā māthunehi yegahi | kāma satyavākyañ brahṇya viśvañ hantāyānāñ | te vata' (cf. ci-dassat p. २२९, l. १२). — १४. BC 'rājā vāyam' B 'nabi a'. — १५. BC 'kā ama na amathā(C 'martha) tahiñ' B 'ahañ na a'. —

१६. BC 'ca tañ lha na' mātā apye'. — १७. B 'jīva yulmākuñ nihato aṣṣigavānti-tehi | C 'jīva yulmā nihatehi | . — १८. BC 'rājā mā' B 'thāgante' BC 'ato nañ'.

नचिरस्य तं प्रदेशं अगमि यहि सो अपिकुमारो ॥
तं पश्चिमान पतितं शयमानं मूर्छितं भदीतीरे ।
मुखरतनमस्य माता करेण परिमार्चति रुदन्ती ॥
हा दयित एकपुत्रं अकिंचनानां तुवं हरिद्राणां ।
बन्धु अवन्यूनं त्वं कथं असि विहेडितो वत्स ॥ 5
वनदेवता पि सखे न किंचिदर्घ्यो यममनुष्यभूतेषु ।
पश्यन्ति किंचित् श्रामो शोकं पि न वारितो वत्सो ॥
दुःखोऽहं यावान्नं विद्यते . . . . . ब्रह्मद्वयशतानि ।
भयेन धार्मिकेन यहिं विहीना प्रियपुत्रेण ॥
ते नूनं कण्ठकण्ठं मृगा च पक्षी च आश्रमपदार्थः । 10
श्रामकशिरिमपश्यन्ता गच्छन्ति रतिं अलनमासा ॥
मा श्रोत्र पारणे त्वं न पि कण्ठशोचितेन शोचार्थो ।
जातेन जीवन्तोके सर्वेण अवशं मर्तव्यं ॥
वयमपि च ब्रह्मचारी चिरविरता मेघुनेहि योगेहि ।
काहान सख्यपाक्यं तेनास्य विषं हनिष्यामः ॥ 15
यद्य तुह्य स्वाम सुन्दर पापे चित्तं न सञ्चति कदाचित् ।
तद्य तव हतं मृगविषं उत्प्रेहि च सख्यवचनेन ॥
यद्य तव मातापितरौ ग्रीवं रचन्ति नित्यपरिमुहं ।
तद्य तव हतं मृगविषं उत्प्रेहि च सख्यवचनेन ॥
यद्या तव भवनेत्ती मानो च मदी च नास्ति सखो वा । 20
तद्य तव हतं मृगविषं उत्प्रेहि च सख्यवचनेन ॥

1. BG "ilegam ugami ya" ro tañ pa". — 2. B "lra ma". — 3. B "kiñamānāñ ta"
C "luvo dāri" BC "pāñ bandhū". — 4. BG "abandhūnāñ kamanāñ viba" C "heñhilo sa-
tā vana" B "ñito | vana |".

5. BG "rtho yañ ama" shu pa". — 6. C paçyanti" BC "añ | kiñ" C "çyāmakāñ pi
ma". — 7. BC duhsoññāñ yānna(C "ta na) vi" C "bandha" BC "ñāñ hā". — 8. B
C "patro te nā". — 9. B "pā ca pakāñ ta" C "mopademañ BG "mañ çyā".

10. C çyāmaçirīm açirīm apaçyānto gāhāyanti ra" B "çyānto gāhānti ra" BC "māñāñ
(G "añ) |". — 11. C māñ paçāga lvañ māñ ra" B "vañ māñ ra" BC "vañāñ ya"
kavāññ(C "rthā) jā". — 12. C "mārañāñ ra". — 13. C "mārañāñ māñ". — 14. B kē-
hāñā sa" B kāhāñā sa" B "mārañāñ" dhyāñā |.

15. C yathā talya çyāma vāñāñ pāya cāñāñ na mājñāñ". — 16. BC tāñā ta". —
17. BC yathā māñā C "māñāñ pari". — 18. BC "lāñāñ hāñāñāñ(C "tāñ) māñ" B "añ gā-
khañā vā |".

19. BC tāñā ta" B "mañā ca |".

अथ सो विष्णुश्चमात्रो समुत्पितो अपयते मृगविषयि ।
मातापितृतेजेन च मुचरिततेजेन च स्वेजेन ॥
ते पश्चिपान राजा समुत्पिते तेन सत्ववचनेन ।
संहृष्टरोमकूपो निपति चरणेषु चमापयति ॥
ते अवच बोधिसत्वो मयुखवज्रवाहसो सदेवीको ।
समगरनिगमजगपदो सुखी भवति महाराज ॥
पश्चाहि काशिवर्ध ॥ ७ ॥ न मातापितृगारवस्य निषण्ढ ।
यथा मनुष्यते मृगविषे मुचरिततेजेन मुचजेन ॥
येषां मातापितरौ मुधूया चञ्चलिः प्रणामः च ।
कर्तव्यं काशिवर्धन यदि इच्छन्ति स्वयं गन्तुं ॥
अस्मिं यमुध्विपि रत्नानि आहरित्वा सर्वाणि ।
पूजय मातापितरं मातापितृषु न प्रतिकुर्यात् ॥
एवं न सुप्रतिकरं भवामि मातापितुं महाराज ।
अनुकम्पाहि एते पूर्वाचार्या व भोक्तव्य ॥
देवानामिव तेषां सन्नमितव्यं मनुष्यदेवानां ।
येषां मातापितरौ जन्मन्ति पूजां न ते शोच्या ॥
या सा अमूषि माता ते खलं सा जन्मूतदा माया ।
शुद्धोदयो स राजा पिता जगपतो तदा आसि ॥
यो सो महानुभावो समुत्पितो तेन सत्ववाक्येन ।

१. C "vikṣumbhamāso sa" BC "gataṃ mī" C "vishayesmiṭṭo BC "amīṭṭo mī". —
2. C "līyena sacari" B "līyena sacari" BC "cītena ca sva". — 3. C "tthitena satyena
vākyena saṅkhepī" B "noma vākyena saṅkhepī". — 4. C "romakupena pratipravarepeshu"
B "kūpa nipatī paṇe "sa"varapa" yati | C "yati taṃ a". — 5. B "yugyaṃ sahavāhenaṃ
sade" BC "devitāṃ sava".

6. C "nigajenapodaṃ sukhi bhavādi ma" B "rājā paṇyā". — 7. C "nischāṇi yathā".
— 8. B yathā samahāṇi C yathā samahāṇi mī "cītena teja" B "ritāṃ teja" B
C "jenn svakena |. — 9. BC "rao cūcrahaṇi mī" B "jallāṃ pannaṃaṃ sa ka" C "jallā
paṇe sa ka". — 10. BC "vyāṇi | 11" C "yahi icchāni avagga" B "icchāni avaggaṃ
gāṇe |.

11. C "yo amīṭṭo ja" pa ratanāṇaṃ āha" B "tāṇaṃ ahari" rāṇi pā". — 12. C "pāṇyā
vā" BC "vāṇi sa mātāpitrīṇa". — 13. C "pratikkamaṃ bhāṇā" BC "rājāṇa". — 14. B
C "nukāṇipāṇi | ste pāṇeṇāṇā" B "rājā sa ka" BC "rājā de". — 15. C "m itaṃ tesāṃ
saṇṇimāṇeṇāṇi | devanāṇaṃ" B "vyāṇi | manā" BC "nāṇi ye".

16. C "cūcra" B "cūcra" |. — 17. B sa abhā "āṇi taṃ ka" C sa abhā "āṇi pi
taṃ ka" bhāṇa | taṃ BC "yā sa". — 19. B "mahābhāṇāṇa sa" C "mahābhāṇāṇa sa"
B "kyena so ā" C "kyena sa ā".

- तस्य नेत्रा प्रकाशन्ति उडुपाने व तारका ।
 यन्वीरं ख तदावासं कर्मारणां व गर्गरी ॥
 सारदं वा यथाननु हरितच्छिन्नमिनायितं ।
 एवं शीर्षं महार्यस्य तपेन प्रमिलायितं ॥
 5 ग्रान्तकायो महावीरो अश्रुतं आत्मचेतसं ।
 उद्यं तपे निधेयते सर्वसत्त्वात् कार[176¹]णा ॥
 न शक्यं च परिकीर्तयितुं सर्ववाचाय भाषतः ।
 यं दुष्करं चरे वीरो सत्त्वां दृष्ट्वा न दुःखिताम् ॥
 पवित्रां च ब्रवाकामे पर्यन्तं नाधिमच्छति ।
 10 यथापि मानरे वारि अग्रमेवो महोदधिः ॥
 एवं लोकाप्रदीपानां बुद्धानादित्वबन्धुनां ।
 न शक्यं मुखपर्यन्तं सर्ववाचाय भाषितुं ॥
 अनानिष्ठा कवी तस्य पृथीयमुपलेपिता ।
 नात्रा च पतिता सर्वे न च वीर्यतो संसति ॥
 15 मूढनीय पुरिमं कायं पृष्ठिमं परिगृह्णाति ।
 ददा उत्पासि वेगेन मुखेन प्रपते मुनि ॥
 चत्वारि देवता दृष्ट्वा कायं वीरस्य दुर्बलं ।
 आहन्तु मुनि काष्ठगतो न च वीर्यतो मन्सति ॥
 एवं रूपं तपमुद्यं चरने पुद्गयोत्तमे ।
 20 विमलयं लोके आपन्नो सदेवासुरभानुयो ॥

1. BC *gambhīrasya* *ta* * *gām ca ga* * C *gargūrī* *gā*. — 3. C *gāṇaṇā* * *cāṇaṇā* *mi*. — 4. BC *prapitā* B *lāpitaṇ* |.

6. BC *śhevaṇto sarva* * C *śhevaṇa kā*. — 7. C *kyaṇ* *pori* BC *sarve vācā* B *bhā-
 śhātā* |. — 8. BC *yo duṣṭka* * C *śhkarāt* *care* *it* BC *bhikṣitā* (C *tāna*) | *śakyaṇ* *pa-
 rikṣitayitāṇa sarva* (C *reṣṭakāya bhāṣhātā*) (B *śhito* |) *yām* *duṣṭkacāṇa* *care* *vīro* *śhevaṇ*
dpāṣṭāna *duḥkṣitāṇa* | *śakyaṇ* *parikṣitayitāṇa sarva* (C *reṣṭakāya bhāṣhātā* | *pa*. —
 9. C *pakṣityaṇ* *gāṇā* B *ryyantaṇ* *adhi* * C *ryyantaṇ* *adhi*². — 10. C *re vāṇ* *tāṇa*
pramāṇa *maho*² B *moyā* *maho*².

12. C *śhevaṇ* *vācā* BC *bhāṣhātāṇ* |. — 13. B *līptāṇ* *cāvaṇ* *taṇa* *prishṭhā*
 C *pā* *cāvaṇ* *taṇa*. — 14. BC *trā* *re* *pā* B *sarveṇa* *re* *vi* * C *ryyanta* *saṇ*.
 — 15. B *grihāṇṭha* *pa* * C *grihāṇṭha* *pa* B *prishṭhāṇaṇ* * C *prishṭhāṇaṇ* BC *gri-
 hāṇ* |.

16. B *dā* *uktā* *re* * C *dā* *ukto* *re* *ve*. — 17. BC *śheyyaṇa* *du*. — 18. BC *abhinā-
 na* * C *ryyanta* *saṇ* |. — 19. C *lapanāṇ* *ugraṇ* BC *antaṇ* *parameṣṭhāṇaṇ* |. —
 20. B *lokam* *āpannaṇ* *śhe* * C *lokam* *āpannaṇ* *śhe*.

एतन्मैत्र्यरूपं त्रयतयं कुमारस्य युत्वा राजा शुद्धोदयो आपृष्टपुत्राणां सकाशतो
महाप्रजापती च यौतमी यशोधरा च सर्वं च शास्त्रराष्ट्रं उत्कण्ठिता । अपि च
नाम कुमारो ज्येष्ठेण तात्रदुषातो तपातो वृत्तिवतो ज्येष्ठः । यशोधरायै पि एतद-
भूषि । न एतं मम साधु भवेद्य न प्रतिष्ठां यमहं आर्यपुत्रेण दुःक्षितेन दुष्करं
चरन्तेन तृणसंस्कारेण लूहाहारेण अहमिह राजकुले राजाहोषि भोजनानि भुज्येयं
राजारहाणि पानानि पिबेयं राजाहोषि वस्त्राणि धारयेयं राजाहोषि शस्त्रास-
नानि कल्पयेयं ॥ यं नूनाहं पि लूयं च आहारं आहरेयं प्राकृतानि च वस्त्राणि
धारयेयं तृणसंस्कारे पि श्रद्धां कल्पयेयं ॥ सा दानि लूयं च आहारं आहरेसि
प्राकृतानि पि वस्त्राणि धारयेसि तृणसंस्कारे पि श्रद्धां कल्पयेसि ॥

यदा च भगवां प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो राजगृहे विहरति अर्धचवोदशभिर्बुधतप-
रिवारितो तदा राजा शुद्धोदनेन च्छन्दको च कालोदायी च राजगृहं प्रेषिता
भगवतो दूता । अनुकम्पिता भगवता देवा भगवा च ज्ञाती पि भगवाननुकंपतु ।
यं च भगवां वदेद्य तं करेद्य ॥ ते पि कपिलवस्तुनो राजगृहमनुप्राप्ता भगवन्तं
[१७७] च उपसंजान्ता यं च राज्ञो शुद्धोदमस्य संदेशं सर्वेष्व ज्ञातिवर्गस्य तं सर्वं
भगवतो आरोचितं ॥ भगवां च कालञ्जो वेल्ञ्जो समणञ्जो कालं च वेल् च समयं
च आसमयति ज्ञातिभूमिं गमनायै ॥ भगवां छन्दककालोदायीनामस्ययति ॥
प्रव्रजिष्यद्य च्छन्दककालोदायी ॥ ते अवर्चसु ॥ राजा शुद्धोदनेन आणत्ता यं
वो भगवां वदेद्य तं कुर्याद्य ॥ यं च पञ्चलि नाथ्य च नापितो नापि कापायायि

१. G etanī rūpa tṛayam yutvā kumārasyaitanī cṛa "dādhadana | aṣṭa pa" B "no sdrī-
shīpau" jīpati ca | gan" G "mī ca yaṇodharā ca sarva ca rā" B "sarvā ca śākyarādāhīro
nikāyāhito apī" G "rādāhīro nikāyāhito | . — 2. G apī nāma ku" sad udagratō vyutthī ya-
jñā | B "jyāyāṁ yaṇo". — 3. BG "rāya-ji e" ahi na e". — 4. BG "siddhā hīa" B "rāya |
na pra" sāmānāraṇa jā" G "sāmānāraṇa lāhāhāre aha" BG "jyāyāṁ | rājārāhāṇi" (jārahāṇi)
pānā" B "jyāyāya kalpeyāyāṁ | G "jyāyāṁ kalpeyāyāṁ | .

7. G "dhāraṇyayāṁ śrīṇa" BG "jyāyā kalpa". — 8. BG "rām āha" B "rām | prā" G "dhā-
raṇe jī" aṣṭa pi ca" BG "jyāyā ku". — 10. G "gavāṁ pravṛ" haratī | śārdhātṛayoda-
rāhīre bhikṣu" B "bhikṣuṇā" te | tāḥ rā" G "shīro bhāgavato dāto am" B "dātā am".

11. G "apito bhāgavato de" B "apitā | hīa" BG "dovamam" B "jāḥṣi pi hīa"
G "jāḥṣi pi hīa" kaṇḍapayata B "kaṇḍapanta | . — 13. B "doyya | tāṁ" G "doyyā tāṁ".
— 13. G "prāptāḥ hīa" B "pā | hīa" G "rāya ca jāḥ" B "cātāṁ hīa". — 15. G "sa-
māyāṇo kālāṁ".

16. G bhāgavāṁ cchanda "dāyāṁ am" BG "yāṁ pra". — 17. BG "tha | cchanda"
B "kāladā" B "dāyā te vāyāṁ ca rā" G "dāyā te". — 17. G te vāyāṁ rā". — 17. BG rā-
jāṇo ca" B "doyya | tāṁ" G "doyyā tāṁ kuryyatha | . — 18. B "atī ukpyetra" G "tra uk-
pīto kālāyāṇāṁ yaḥ" B "kāṁdāyāṇā ya" te pravrajīyāṇāḥ" G "vrajīyāṇāḥ te hīa" etta-
te | āhama pra" B "etāṁ āhamaḥ pra".

येहि प्रावृता प्रव्रजेयामः ते भगवन्तमनुवर्तन्ता आहन्तुः ॥ प्रव्रजिष्यामः भगवन् ॥
ते दानि भगवता एहिमिषुकाद्ये आमाष्टा ॥ एहव मिषवः इन्द्रककाशोदायी
वरस तवामते ब्रह्मचर्य ॥ तेषां दानि भगवता एहिमिषुकाद्ये आमाष्टानां यं किं-
चिद् गृहिजिनं गृहिध्वजं गृहिगुप्तिं गृहिचक्षुं सर्वं समन्तरहितं विचीयरा च प्राप्नु-
५ भूता सन्तुतं च पाषं प्रकृतित्वभावसंस्थिता च केशा रंयापयो च सानं संस्थिहे तव-
द्यापि नाम वषंशतोपसम्पन्नानां मिषूणां एषा आयुष्मन्तानां इन्द्रककाशोदायिनां
प्रव्रज्या उपसम्पदा मिषुभावो ॥

आयुष्मां उदायी भगवन्तमाह ॥ भगवं यशोधरा भगवतो अनुव्रता भगवतो
तपोवने दुष्करं चरन्तस्य यशोधरापि मूषं आहारमाहरेसि प्राकृतानि च वस्त्राणि
१० धारेसि राजारहाणि श्रव्यासनानि उभुञ्ज नृणसंसारके मेष्ठां कल्पेसि ॥ मिषू
भगवन्तं पृच्छन्ति ॥ कथं भगवं यशोधरा भगवतो अनुव्रता ॥ भगवानाह ॥ न
मिषवो एतरहि एव यशोधरा मम अनुव्रता ॥ अन्यदापि यशोधरा मम अनु-
व्रता ॥ मिषू आहन्तुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि हि
मिषवो ॥

१५ भूतपूर्वं मिषवो अतीतसंस्थाने अन्यतरस्मिं अरण्यायतने शिरिप्रभो नाम मृगो
प्रतिवसति प्रासादिको दर्शनीयो सुसंखितशरीरो रत्नेहि खुरेहि रत्नेहि पादेहि
अंजितेहि अचीहि पंचशतमृगयूषं परिहरति ॥ तस्य दानि मृगराशौ अयमहिपी ।
सा तस्य प्रभावानुरक्ता अनुव्रता च ॥ तेन मृगेण मुहूर्तमपि वि[१७७]नाभावो
न भवति ॥ अपरो च भीलको नाम लुब्धको । तेन तर्हि अरण्यायतने मृगाणां

१. C "shyāno bha" BC "gūvan ta dā". — २. C "rato etarahitō bhi" B "tā etarahi bhi"
BC "shā s". — ३. C "etad bhiksha" B "etarahi bhi" tha | tatthā. — 3. C "rato etad
bhiksha" B "ratō etad bhiksha" BC "grihābhijānā gūhābhijānā gūhābhijānā gūhā(G "hī)-
kūpāt" C "hīnā vāro ca prātorahitātā | etad bhiksha ca pā" B "tā etad bhiksha ca pā"
C "trāt ca prakri" C "īryāpātho ca nā" BC "etātā etad bhiksha tadā" "topasāpānā"
C "bhikshaupāt" BC "etā āy" B "ndakālo" C "lochāyānān prā" BC "upāsāpādo bhi"
B "bhā" | .

४. C "pavānābhikānā vāro" "rāpi bhiksha āharam āhara" B "khañ āharam āhara"
C "pāpānā" "bhāpi" "pāpānā" "ka" "pāpānā" "ka". — १०. C "bhiksha bha"
BC "pāpānā" | .

११. C "us ki bhi" "rahim vāro ya" BC "āhārāya m". — १२. B "vātā bhi". —
१३. C "bhiksha" B. — १४. B "ayānāpā". — १५. BC "kāhara bha". — १६. B "bhāro"
C "amānā vāro" B "nā" | prā" BC "pāpānā aī" B "tā akāhānā pānā".

१७. B "māhānā nā". — १८. C "tāya cīpāpāhāyā prāhā" B "rakte āhara" BC "tā"
ca te". — १९. C "māhānānā apī vānānā nā bha" B "vānānā nā bha". — १९. B "bhāro"
tā". — १९. B "tānā bhānā" "etad bhāro" "etad".

पाशा ओद्धिता ॥ सो शिरिप्रभो तेन महत्तेन मृगयूधेन संपरिवारितो तर्हि अ-
रण्यायतने चरमाणो वञ्चो ॥ सर्वे च मृगा च मृगी च मृगराजं वदं दृष्ट्वा पलाणा
एका मृगी या तस्मै मृगराजो भक्तिमन्ता च अभ्युग्रता सा क्षिता न पलायति ।
सा च मृगी शिरिप्रभं गाथाधामभाषि ॥

विक्रमाहि शिरिप्रभा विक्रमाहि मृगाधिप ।
पुरा सो लुब्धको एति येन सो पाशो ओद्धितो ।
हिन्दे वारचकं पाशं न रमिष्यं त्वया विना ॥

5

अथ मिथवो शिरिप्रभो मृगराजा तां मृगीं गाथाय प्रत्यभाषि ॥

विक्रमामि न शक्नोमि मृगो पतामि वेमितो ।
वृद्धो वारचको पाशो पादं मे परिकर्तति ॥
रमणीयान्वरण्यानि पर्वतानि वनानि च ।
रमिष्यसि तुवं भद्रे अन्वेन पतिता सह ॥

10

अथ खलु मिथवः सा मृगी तं मृगराजं गाथाय प्रत्यभाषति ॥

रमणीयान्वरण्यानि पर्वतानि वनानि च ।
रमिष्याम्यहं त्वया सार्धं अपि अन्येषु जातिषु ॥
तेषां च विजयन्तानां सुखानि च विकन्दतां ।
लुब्धको तव सौ गच्छि पापकर्मो मुदाहणो ॥

15

सो दानि मृगराजा तं पश्यति लुब्धकं तदा दूरतो एव आगच्छन्तं खूर्णं पाण्डुरेहि

1. C so pi gi " bho toya mahānto " ramāya vachatā tahiñ pāṣaṇa baḍḍho | B "māṇa mahatā mātato tahiñ ranyāyātane caranāṇa baḍḍho vasa". — 2. B "jañ ca tañ dāi" C "abheṭa palāmb | n " kīmantā ca anavanta ca sā sthātā na palayati | . — 3. B "gāthā-
dhye" C "gāthāya adhye". — 4. BC "pabho v" C "dhipab | .

5. B puro so ho" C "ko sūye to pāṇo n" B "sūye to so pāṇo dīrōḍḍi(?)to echā". —
7. C cchāḍḍaḍḍakāñ B "cchāḍḍakāñ pāṇa ra". — 8. C "thāye pra". — 9. C vikra-
mānta na cakvati bhāṇaṇa patitāni vanaṇa || B "man patāni va". — 10. C "vāṭrako pāṇo
pāḍaṇi ma pa".

11. B "pāṇāyamaññāyāni" C "ayamaññāyāni pa". — 12. BC ramāhyati to". — 13. C "gi
māṇa". — 14. B "ayamaññāyāni pa". — 15. B amāhyā " tāsā to".

16. BC tebhāñ ca vāḷa(C "va)vantā " tebhā kīrāḍḍanta ho". — 17. B "ko | ta". —
18. C "rājā tañ lubḍhākañ co so pacyati | dūrato avāññā āga" B "dā | dā" C "kākāñ
pa" B "kākāñ | pa" C "bhāṇāḍḍakā " rañ ca dīrāḍḍā pūṇaṇa tāñ mūṇi " thāye pra"
B "gāthā pra".

दुनोहि रक्ताथं पुक्खादसमं नीलाम्बरधरं वृद्धा च पुन तां मृगीं गावाय प्रत्यभाषि ॥

अथ सो लुब्धको एति कृष्णो नीलाम्बरप्रावृतो ।
यो मे चर्म च मानसं च चिन्दित्वा मद्भ्यं हनिष्यति ॥

तस्याविहारे सा मृगी येन सो लुब्धको तेन प्रत्युपगम्य तं लुब्धकं गावायै अधभाषि ॥

5. संस्तराहि पलाशानि अग्निं आपुह लुब्धक ।
मम पूर्व वधित्वान पश्चा हिंसि महामृगं ॥

अथ खलु मित्रको तस्मा लुब्धकस्य एतदभूषि । मम दूरतो एव मृगा वृद्धा पला-
यन्ति अदर्शनं गच्छन्ति इयं पुनर्मृगी अतीव अनुस्रसा आत्मत्वनं कृत्वा अग्निमुखी
आगच्छति तेषा भाष्यति नापि पलायति ॥ सो दानि लुब्धको तस्मा मृगीये विनयं
10 वृद्धा विस्मिता आपद्यं प्राप्नो । यादृशी इयं मृगी । अस्माकं न ते मृगाः ये ए-
तेषां । न ते तिरिच्छा येषां इमं एवम् [178] गुणमाहात्म्यं एवम् वृद्धचितता
एवम् कृतज्ञता एवम् च अनुव्रतता मुखतुष्टकेन आहारं पयैषन्तो वयं तिरिच्छा
ये वयं एवम् महात्मानं मृगं उपधाता नाम हेतां उत्पादेम । सा वहेष्यं एतं मृगं
पाशतो ॥ सो दानि लुब्धको तां मृगीं गावायै प्रत्यभाषति ॥

15 न मे जुतं वा वृष्टं वा यं मृगी भाषति मानुषं ।
त्वं च मद्दे सुखी भोहि मुचामि ते महामृगं ॥

तेन दानि लुब्धकेन सो शिरिषमो भुवराजा पाशकरो मुक्तो ॥ सा दानि मृगी तं

१. B "pāṣṭhite" | . — 3. C "carma ca mānasaṁ ca cchinḍitvā" B "nāsaṁ ca cchinḍitvā".
— 5. C "asyābhidhātā". — 5. B "astarā" C "astarāḥ pa" "nāṁ āha vṛtha lubdhako" | B "ā-
vṛtha ha".

6. BC "na paśyā hiṁ". — 7¹. C "kātavaḥ ha" "kasyastad a". — 7². C "to evaṁ mṛi"
B "jantā" | "sā" "gi" | "at" BC "mānasaḥ a" C "mānasaḥ hā" C "hānānti nā". — 9. B "gṛi"
ca mānasaṁ dṛi" C "gṛi ca mānasaṁ dṛi" "amito ācāryaṁ yādṛi" B "amitaṁ ācāryaṁ yādṛi".
— 10¹. BC "gi a". — 10². B "gāh" | "ya etadāṁ na ta" C "gāh yaiteṣāṁ na".

11. C "na etā tīrēcā yashāṁna imāni edṛiṣa" | "ga" B "jantā" | "gṛāṁmāhātmyaṁ edṛiṣa"
dṛiṣa" C "cittāni edṛiṣa kṛtājñātāni edṛiṣa ca amṛatā" | "ma" B "vṛatā ma" BC "vṛatā pa-
śyāntā" B "edṛiṣāni va" C "edṛiṣāni va" BC "jantā edṛiṣa nābhātmanāni mṛi" B "mṛiṣa
mṛiṣatā" C "mṛiṣaṁ apāśyāntā ānā hāhāni" BC "dama mā va". — 13. BC "mṛiṣa
pāśata" | . — 14. B "ko āha mṛiṣatā". — 15. B "śṛiṣāni vāṇya mṛi" C "śṛiṣāni vā vāṇya
mṛi" "dama mānasaḥ hānāni" | B "nābhātmanāni" | .

17¹. B "ta ca dā" BC "kama sa pi" C "lubdhakḥ muktaḥ pāśa". — 17². C "pāśatani" jātab
lubdhakḥ".

मृगराजं मुक्तं वृद्धा आत्तमना प्रमुदिता प्रीतिसीमनस्त्रजाता लुब्धकं नाथाये प्रल-
भायि ।

एवं लुब्धकं नन्दाहि सह सर्वेहि आतिहि ।
यथाहं अथ नन्दामि वृद्धा मुक्तं महामुक्तं ।
पूर्वेनिवासं भगवां पूर्वजातिमनुस्मरन् ।
जातकमिदमाख्यासि शास्त्रा भिद्युषमन्त्रिणे ।
ते स्मृत्वा ते च धातवः तानि आयतनानि च ।
आत्मानमधिकृत्य भगवानेतमर्थं विधाकरो ।
अनवरायस्मि संसारे यव मे उषितं पुरा ।
शिरिप्रभो अहं आसि मृगी आसि यशोधरा ।
आनन्दो लुब्धको आसि एवं धारयस्य जातकं ।
एवमिमं अनुपरीतं वज्रदुःखं
उच्चनीचचरितं इदं पुराणं ।
विगतज्वरो विगतमयो अशोको
स्वजातकं मापति मिधुसंघमध्ये ।

समाप्तं शिरिप्रभस्य मृगराजस्य जातकं ।

अथ बौधिसत्वं दानि उशविल्लायां तपोवने नद्या नैरंजनायासीरे दुष्करवा-
रिचां चरन्तं मारो पापीयां उपसंकल्प्य वदयति । किं प्रहाणेन करिष्यसि अमा-
रमध्ये वस । राजा भविष्यसि चक्रवर्ति । महायज्ञानि च यथाहि अथमेधं पुष्-
यमेधं सोमप्राप्तं निरर्गहं पदुमं पुण्डरीकं च । एतानि यज्ञानि यजित्वा मेत्वं 20
खर्गेषु मोदिष्यसि यज्ज च पुष्पं प्रसविष्यसि । प्रहाणं च दुष्करं दुरभिसंनयं अन-

3. B "bdhako nandā". — 5. C "nivvāsa bho" B "nivvāsa bho".

6. B "si | pā" C "bhikkhava santisiko" | — 7. BG "dhātava ānāyata". — 8. B ānā-
nāthi" C "m ānāthi" BG "rithuā rākhare" | — 9. B ānāyata". — 10. C "prahāṇā
ahāṇā dāṇā nāpī" B "rithuā dā".

11. BG ānāyata" C "dāṇā" B "dāṇā | v" kaṇṇā". — 12. C ānāyata" BG "dā-
kha ānāyata" C "dāṇā".

13. C id "rithuā dāyata" C "kāṇā ānāyata" | — 14. B "kāṇā dā" C "kāṇā dā" B
C "nā ānāy" C "nā ānāyāṇā nā" ānāyāṇā tīre dā "pīnāyā nā" B "yati kāṇā nā". —

15. B "hānā nā" C "hānā nā" | C "hānā nā". — 16. C "hānā nā" BG "rithuā nā". —

17. C "hānā nā" BG "hānā nā" BG "hānā nā". — 18. C "hānā nā" BG "hānā nā". — 19. C "hānā nā" BG "hānā nā". — 20. C "hānā nā" BG "hānā nā".

21. B "hānā nā" C "hānā nā" B "hānā nā".

वक्ष्यपुष्पापरिहासि ब्रह्मचर्यवासं ॥ बोधिसत्त्वो आह ॥ नाहं पापीमं पुण्येहि अ-
र्थिको ।

रमणीयान्तरङ्गानि वनमुखां च पश्विय ।
उरुविस्त्वाय सामने प्रहासं प्रहितं मया ॥
परिक्राम्य जायमानं उन्नमार्धस्य प्राप्तये ।
नमुचि कक्षणां वार्त्तं मा[१७^{१५}]षमाण इहाममतु ॥
कृशो त्वमसि दुर्वर्णो सन्निके मरणं तव ।
संहर महाप्रहाणं न आशा तुह्य जीविते ॥
जीवितं ते हितं श्रेष्ठं जीवपुष्पाणि चाहमि ।
करोहि पुष्पाणि तानि देन प्रिय न शोचमि ॥
चरन्तेन ब्रह्मचर्यं अपिहोचं च वृद्धता ।
अनन्तं जायते पुण्यं किं प्रहाणेन चाहमि ॥
दूरं आशा प्रहाणस्य दुष्करं दुरमिसंमुखं ।
इमां वाचां भणो मारो बोधिसत्त्वस्य सन्निके ॥
तं तथा इदमिं मारं बोधिसत्त्वो अभिषत ।
कृष्णबन्धु पापीमं नाहं पुष्पार्थिको इहामतः ॥
अणुमात्रैः पुण्यैः अर्थो मह्यं मार न विषयति ।
येषां तु अर्थो पुण्येहि कथं तां मार न वक्षमि ॥
नाहं अमरो ति मन्यामि मरणानं हि जीवितं ।
अनिवर्तं नमिष्यामि ब्रह्मचर्यपरावशः ॥

१. C "ata 2". — २. BC "rthiko ra". — ३. B "gubhādāga pa". — ४. BC "nta me prahā". — ५. BC nandimānāṅgaṇaṁ parikramya dhyāyantaṁ a".

६. BC "pāṇi vacāṁ/B "ci" āha | anandaṁte ihāgamaṁ | (C "mañ) kṛi". — ७. B kṛi-
sha too" C kṛiṣha ca dāi dā" BC "durbala sa" C "nāma mura". — ८. B "hara prahāṇaṁ
nā 2" C "prahāṇaṁ na dāi ta". — ९. C "vitan te hi" BC "craṣṭāṇa paṇṇā" C "gṛāṇi ca
sakamitā karo". — १०. BC "roti-pa" C "yena yena pratyekaṇa cōciturāṇi cōcasi | B "pre-
tye na cōcasi | .

११. B prakaraṇaṁ te ha" C prakaraṇaṁ na te ha" traṇi ca bhajavataṁ | B "hato | .
— १३. B duraṇi 2" C duraṇi guraṇi pra" B "bhābhūfoṁ "guṇaṇi | . — १५. BC "thā
dāhāṇi" C "niñ ya mak" āhataṁ | .

१६. C "adapahāṇi dā ca pa" BC "pāṇāṇi nā" C "ko iha | āgata a" B "ko iha āgataṁ | .
— १७. C anandaṁte paṇṇāṇi arthaṁ ca" BC "hṛāṇi na ri" B "dyaṇi pa". — १८. C tathā
nātha" B "ahāṇi na artha" C "hāṇi ca mura vināṣā | B "māra vināṣā | . — १९. C "ā a-
nyāpāṇi" mura" B "āṇāṇi mura" BC "pāṇāṇi dā" C "hāṇi ra" ji". — २०. C "artha guraṇi"
B "cārya parāṇāṇaṁ mudi".

नदीनामपि ओतामि अयं वातो व शोषयेत् ।
 किं मम प्रहिताह्वस्य शोणितं नोपशोषये ॥
 शरीरं उपशुष्यति पित्तं क्षेप्यं च वातजं ।
 मान्सानि मोहितं चैव अश्वशीर्यतु सांप्रतं ॥
 मान्सेहि शीयमाणेहि मूयो चित्तं प्रसीदति ।
 मूयो स्मृति च वीर्यं च समाधि चावतिष्ठति ॥
 तस्य चैवं विहरतो प्राप्नोत्य उत्तमं पदं ।
 नायमव चतं कार्यं पञ्च सत्यस्य शुद्धतां ॥
 अन्ति च्छन्दो च वीर्यं च प्रज्ञा च मम विद्यति ।
 नाहं तं पञ्चामि लोके यो प्रहाणातो वारये ॥
 1
 एषो सज्जो प्राणहरो धिग्याम्यं भो च जीवितं ॥
 तस्मा स्मृतिमनो गन्तो संप्रजानो विरोपधिः ।
 2
 एषो हं च परं चित्तं भावयित्वा न योधने ।
 बलेन वनं मिन्दित्वा अनुष्ठेयमनुष्ठितो ॥
 अहं बोधितरीरधस्तात् अमाप्ते अमृते पदे ।
 दृष्ट्वा नमुचिभो मेनां सन्नवानुसृतध्वजां ॥

5

10

15

1. C. nadināpi apī otāmi ayaṁ vāto v. shōṣayēti. — 2. B. 'hitatvāya cōpi' C. 'hitā tvaṣa cōpi'. — 3. B. 'patushyanti pi' C. 'shyanti. pi' shmasā vāta' B. 'shmasā ca vātasā'. — 4. B. mānsāni ca | avajiryaṁ mānso' C. 'cōraṁ avajiryaṁtu anūprataṁ |. — 5. C. 'na hridayamāno bhīyā vittaṁ pra' B. 'nashī hridayamānashī ca | bhayā vittaṁ prashānti bhayā amṣi'.

6. BC. bhayā amṣitāṁ ca vīrya ca (B. 'vīryaṁ |) samādhiṁ cā' B. 'shīhanti sa'. — 7. C. tasya ca evaṁ vī' B. 'vīrāṁtāṁ | prāptyaśāntāna mūya' C. 'tasya vāta'. — 8. C. nā-janī alo kshatāṁ kā' B. 'm atre kahata kāyaṁ | tasya sa' C. 'janī tasya guddhāya satva-
 māṁ | B. 'iddhatāṁ nāṁ'. — 9. B. 'vīryā ca pra' C. 'vīryaṁ pra'. — 10. C. 'pāta dhārya | B. 'pāta dhārya | BC. 'ya | naho'.

11. B. naho saṁjāṁ parihara dhigamaya so cajjividdhi sujivitaṁ | C. esho saṁjaparihara dhigamaya so jivati sujivitaṁ ||. — 12. BC. tasya amṣi' C. 'amṣitmano sato prajā' BC. 'jānaya amalpitati nā(C. 'pāda vīrapadhi | naho'. — 13. C. 'jina ca yo dharaya co-
 lāveva bhī' B. 'vīra ca yo dharaya hah'.

14. C. 'vā cānubhaya shāṁ' B. 'anubhaya shāṁ'. — 15. B. 'dhashtā | aprā' B. C. 'mṛitapada(B. 'da)amāṁ gītibhava(C. 'vāṁ) dṛi'. — 16. C. 'isṛitadhvaṁjāṁ BC. 'jāṁ
 ya'.

तो अलमिति च तां देवतां प्रतिक्षिपित्वा अनुमुखं श्रीदरिद्रमाहारं अभ्यवहती
ततो पंचका मद्रवर्णीया निर्विघ्नं प्रत्यवकान्ताः ॥ समाधितो विभ्रहो अमणो गौ-
तमो शैबिलिको वाज्जलिकं पुन श्रीदरिद्रमाहारमभ्यवहतं ॥

मारो पि पापीयां वहुपाणि बोधिसत्वस्स दुष्करवर्षी चरन्तस्स पृष्ठतो पृष्ठतो
समनुवहो अवतारावीं अवतारं गयेपी ॥ सो पि बोधिसत्वस्स वहुपाणि अनुच- 3
रन्तो अलमन्तो वतारं अलमन्तो आलम्बणं अलमन्तो अभिनिवेशेन निर्विघ्नं प्रत्य-
वकान्ता ॥

यन्तत्र तत्र मारो न प्रसहे माहतो व हिमवसं ।

तं मयुरावप्रणुदं पूजयति सदेवको लोको ॥

मिधू भगवन्तमाहंसुः ॥ मोक्षामिप्रायेण भगवता दुष्करं चीर्णं ॥ भगवानाह ॥ 10
न मिधवो एतर्हि एव मये मोक्षामिप्रायेण दुष्करं चीर्णं ॥ मिधू आहन्तुः ॥ अ-
न्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि मिधवो ॥

भूतपूर्वं मिधवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काश्चिजनपदे शाकुन्तिको श-
कुना निगृहीय चरकायतनेषु जलेहि च पात्रेहि च पंजरेहि च उपरुद्धं निवापेन 15
पानीयेन च पोषिय पोषिय बहुवहुनि कुत्वा रष्टेन अर्धेन विक्रीणति ॥ तर्हि ॥
अपरो शकुन्तिको मुक्तीयान पंजरे उपरुद्धो ॥ सो दानि शकुन्तिको पण्डितजातिको
पञ्चति ये ते शकुन्तका पूर्वं प्रणिप्ता पंजरे निवापपुष्टा बहुवहु ते जनेन क्रियन्ति
ततः पंजरेहि कडियन्ति ॥ सो पञ्चति शकुन्तिको पण्डितजातिको । न एष अ-
स्माकं शाकुन्तिको हितकामताये निवापं वा पानीयं वा देति अर्धहेतोः एष अस्माकं
निवापं वा उदकं वा देति । यदा बहुवहु भवेन्तुः ततो रष्टेन अर्धेन विक्रीये- 20

७. C 'pravaṇṇa' BC 'luliko pa' C 'paṇaḥ an'. — 8. C 'phandā sba' C 'carṇā va'
BC 'ya prishthato ca prishthato samanabhadhilo(C 'dabha) avatārothi avatā(C 'varāpaṇi
ga' B 'shi so pi ha'. — 9. C 'dāhanto alahanto āluṇḍhuraṇi alahanto alhi' B 'ato
āluṇḍhuraṇi alahanto alhinirive'.

8. C 'yati ca tatra ta' ha mātā vā hi' B 'to yā himavantaṇi taṇi mātā' C 'vanta taṇi
mātā'. — 9. B 'rāpaṇi pravaṇṇa' C 'rāpaṇi pramāṇaṇi prapā' BC 'devaleko' . — 10. C 'na
āluṇḍhū ॥' . — 10. C 'amā citta phraṇa si ta samanta'.

11. C 'bhikṣu a' . — 11. C 'pavaṇ' . — 12. C 'kharah bhā'. — 13. C 'dāvaṇ
na' B 'da gaku' BC 'ko rakuno nigrihāya a' C 'pāluṇḍhū jālehi ca pa' BC 'paṇḍajalehi a-
panidāyena pāni' C 'niyena ca ahoṭṭiya va'. — 15. C 'ahi apa' BC 'paṇḍajaro a'.

16. C 'pā paṇḍajalehi ni' BC 'ah paṇḍajalehi' B 'kattiniyaṇṭhū so pa' C 'kattipariyaṇṭo
so pa'. — 18. B 'hi | oka' C 'ti gaku' tiko mātā a' B 'līko na a'. — 18. C 'atike
hitakamā' B 'hato eha'. — 20. BC 'bhavetsu(C 'tub') tato' C 'vīrahamaṇṇi
tal a' B 'nikāyaṇṭhū taṇ a'.

- [179^b]मुः । तदहं तथा करिष्यामि यथा मे न कोचित्कीर्तिष्यति अधिकारं पि मे अक्षमसामी न कोचि वृद्धीष्यति ॥ तत्तत्तं आहारं करिष्यामि यथा नैव वृद्धी-
नविष्यामि न वा मरिष्यामि ॥ सो दानि तत्तत्तं आहारं परिभुञ्जति उदकं तत्तत्तं
पिबति यथा नैव वृद्धीभवति नापि मरति वापि ॥ पुरुषो शकुनकानां क्रयिको
5 आभवति ॥ ततो सो शकुनको तस्य पंजरस्य द्वारस्य अयतो एवन्तिष्ठति ॥ सो
शकुनक्रयिको पुरुषो हस्तं पंजरे प्रविष्टित्वा तं शकुनकं परामृशति न च तंमात्रं
हस्तेन गच्छति उत्तोलैति न च गुरुको ॥ ततः पंजरातो एकानेन कृत्वा अन्ये वहु-
यव्वा शकुनका गुरुका ततो निवर्त्य नृकृति । तं शुष्कशकुनको ति ग्लानको ति
कुत्वा न कोचि तं गृह्णाति ॥ सो पि शाकुतिको पञ्चति । भवितव्यं स एव शकु-
10 नको ग्लानो ति यदा एषो ग्लानभूतो भुक्तो भविष्यति ततो निवापं च वज्रतरकं
भुञ्जिष्यति उदकं च वज्रतरकं पिबिष्यति । ततः वृद्धीभूतो समाधो विहास्यति ॥
मा एषो अन्यानपि शकुनकां ग्लानां करिष्यति संमयेन पंजरातो निष्पुट्टिय वा-
ह्यतो पंजरस्य अस्तीयति पाटियेकं निवापं लभति पाटियेकं पानीयं लभति यं वेनं
वृद्धो भविष्यति ततो विक्रयिष्यतीति ॥
- 15 सो पि पश्चिन्नो शकुनको तस्य शाकुनिकस्य विषयेसि । यं वेनं सो शाकु-
निको तं पंजरद्वारं भुञ्जति शकुनकाभामर्षाये निवापस्य वा अर्षाये उदकस्य वा
ततः सो शकुनको अयच्छातो न तं पंजरं प्रविशति । यं वेनं सो परोषो भवति

1. BC *yatāh na na kvacin krīn(C *yāhaya *kāyam pi B *pi te mo ala C *alamdoo na kvacin grīhishyati || B *māno koē grīhishyati ||. — 2. C *voti karishyāmāh ya B *voti vadhikarishyāmi na vō na*. — 3. BC *ni tan tathā āhāraṁ tathā āhāraṁ paribhujjati (B *ati |) u C *daksā ca tattariyāni ca pibati | tathā naī B *hāti | ya C *voti | ya pi pa B *atpi pa*. — 4. C *nān kvāpako ā*. — 5. BC *jalaya dvā*. — 5. C ā cakuntako kva BC *jale prakāsi *rānigati(B *ti |) na ca glānāna(B *tānigātāni) hante C *attareti na ca gū B *toreti na ca guruko ta*.

7. B *jalāto e C *rukā tatāh nīlayāni grīhanti || B *grīhanti ||. — 8. C *vā na kvoti tān grī BC *grīhanti ||. — 9. C āpi cakuntika pa B *cyati bha*. — 9. B *vyāni | sa esha kunda C *vyāni | saha cakuntako glānā ti yadā esha aglā B *sha aglāna BC *rūhanti | tato ni * hutara(C *voti)kāni ca bhavishyati | tatāh va (I. 11. Conf. les noriens de la période I. 12 où sont transposés les mots talakāni etc. jayā'd pibishyati).

11. BC *vattijbhā *māno vi C *krīmaaya BC *ti mā e*. — 12. C *kuntakānāni glā BC *rūhanti(B *ti |) udakāni ba(C *ca)hutarakāni pibishyati | saha C *saṁsargāto pañ-jalānā tikatti B *rāto tialakattiya vājjāna *hyāto pañjaraya aritīyati pāṭiyakāni ni C *re-aya vāṭṭiyakāni pāṭiyati nīvāpaṁ labhīyati pāṭiyakāni pāṭiyāni labhīyati yāni sa B *ṭiyakāni pāṭi BC *tāni vadha bha C *bhavati tato vikramābhayāni ||. — 15. B *ko tasya cakuntakaya vi C *vāṭṭijbhāti ||. — 15. B *pañjarakāni dvā C *nām arthāya nīvāpaya ar-thāya u B *nī-aya sū arthā BC *pyandya sa tāni pañjara(C *rakāni) pa*.

17. BC *voti | la C *tāni pañjarakāni pāvījati pi nīlakramāni ya B *voti ya*.

ततो स्वयं तं पंजरं प्रविशति । यदापि पंजरकातो निष्कमितुकामः भवति ततो स्वयमेव निर्धावति । तं न कोचि ग्लानको ति कृत्वा निधारति ॥ सो दानि शकुन्तको तथा दुर्वलशरीरो यथा ततो पंजरातो अद्वारेणापि प्रविशति विनिष्क्रमति पि ते पि तं शकुन्तको ग्लानको ति कृत्वा उपेक्षति ॥ सो दानि यं वेत्तं जानति का विद्वत्सा सम एते शाकुन्तिका ति वज्रतरकं च निवार्य चरति वज्रतरकं च पापीयं पिबति घाव शक्यं पलायितुं [180] दूरं उड्डीयितुं ॥ सो दानि यं वेत्तं समुत्साहीभूतो अथ मे कानो पलायितुं ति सो तस्य पंजरस्य उत्तरिं कृत्वा ताद्ये वेत्ताये तेषां शकुन्तकानां पुरतो रमां गाथां अधभाषे ॥

नाचिन्तयन्तो पुरुषो विशेषमधिगच्छति ।

पञ्च चिन्ताविशेषेण मुक्तो हि च स्वबन्धनात् ॥

10

सो शकुन्तको एतां गाथां भाषित्वा ततो शाकुन्तिकस्य मृहातो उत्पत्तित्वा पुनः पंजरस्य गतो ॥

मनषामाह ॥ स्वात्थलु पुनर्निधयः युष्माकमेवमस्मादन्वः स तेन कालेन तेन समयेन पण्डितजातिको शकुन्तको अभूयि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो मिथवखेन कालेन तेन समयेन पण्डितजातिको शकुन्तको अभूयि ॥ 15 अथो सो तेन कालेन तेन समयेन शाकुन्तिको अभूयि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष मिथयो मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन सो शाकुन्तिको अभूयि ॥ तदापि मया एतस्य मारस्य शाकुन्तिकस्य पंजरातो मोक्षानिप्रायेण कुप्यारं चीर्य ॥

समाप्तं शकुन्तकजातकं ॥

20

1. C "pañjarkāto" BC "bhavati | ta" C "m vanti nā" BC "addhāvati tāñ". — 2. C "na kvacit glāna". — 3. B "ni cakuntakes tathā" C "pañjarkakāto adbhāvaṃpi parivāṣati nishkṛa" B "rāto addhāro" BC "kuntika glā". — 4. BC "nāni sa vṛṣa" B "te gata" C "nāi tatah bahutarakāni ca nirvāṣa carati bahutarakāni ca pā" B "pāpāni pāra cakya pālā" C "pāra cakya pālā" rañi utpādituñ | B "rañi utpādituñ so dā".

5. BC "tadhībha" C "le parāyituñ | so ta" (ce paṇṇaḥ dappā 'm tasya' jusqu'à 'ga-rahāni (L. 9) *etiam répété deux* C (cf. L. 10), *je désigne la répétition par c)* Ce "upari sthi" BC "gāhā adhiya". — 6. B "cintanto pa". — 7. C "bhava mato svañi me kālā pañ-ayituñ | so tasya" (cf. L. 6) mukto svañi ca saba" B "māi ca ha".

8. C "ntika gpi" "nyañi gatah | B "nyañi yato | : — 9. C "kharav yā" d anyas so tena kālā "ntako nāma abhā" B "ahi māi". — 10. C "kharav tena kā" B "va te kā".

11. B anyā so tena kā "ahi etad a". — 12. C "kharav mān pāpūñi tena kā" B "mān pāpā" C "yena sā gā". — 13. C tato pi mā" B "makhañhi" C "pāyena dā". —

14. C tū cīmahāvastuvadāne ca "kāñi samāptāñ | .

मिषू भगवन्तमाहन्तुः ॥ बुद्धिविशेषिण भगवान् शकुन्तमूतो मारस्य हस्तगतो
वज्रगतो पञ्चगतो मुक्तो ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि बुद्धिविशेषिण एतस्य मारस्य
हस्तगतो वज्रगतो कण्डकगतो मुक्तो ॥ मिषू आहन्तुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥
भगवानाह ॥ अन्यदापि मिषवः ॥

- ७ मृतपूर्वं मिषवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिव्रमपदे परिपाचिका नाम
नदी ॥ तस्या कूले अपरमात्माकारस्य वनमानं । असौ दानि मानाकारो मा-
ज्ज्वेव तं वेत्तं वनमानमागत्वा पुण्यानि उद्धिचिय पुण्यकरण्डकमादाय माना-
कारस्तातो निर्धावति यामाभिमुखो च प्रस्थितो ॥ ततो च नदीतो कच्छपो उद-
रित्वा गोमवं भक्षयति तस्य मानाकारस्य चविहूरे ॥ सो तंमानाकारेण दृष्टो ।
- १० तस्य एतदभूवि । शोभनो मम अयं अथ कच्छपो ओलंको भविष्यति ॥ तेन दानि
तं पुण्यकरण्डं एकाने स्तपिय सो कच्छपो मृहीतो ॥ सो तं तर्हि पुण्यकरण्डे प्रचि-
पति । तं च सो कच्छपो मानुषिकाये वाचाये आह ॥ [180^b] इमान् कर्दम-
यितो ततो मयेतं पुण्यं कर्दमेन विनाशिष्यति । अथ मे उदके धोयित्वा करण्डे
प्रक्षिप । तदेतं पुण्या न विनाशयति ॥ सो दानि मानाकारो पश्यति ॥ शोभनो
- १३ खल्वयं कच्छपो नक्षामि तं अथ उदके धोयामि । ततो एषा पुण्यानि न विना-
शिष्यन्ति कर्दमेन ॥ सो पेतृकविषये शुण्डिकापंचमानि अंगानि प्रसारित्वा तस्य
मानाकारस्तातो धष्टो ॥ तर्हि उदके भादो ताये नदीये चविहूरे तटमुदेत्वा तं
मानाकारं नाचाये ध्यायति ॥

१^a. BC 'gavata cakanta/C' atika/ldh' C 'vaggato pañ'. — 2^a. G 'buddhaviṣe' sagato
vaggato ka' B 'vaggagato ka'. — 3^a. C bhikkhu A'. — 3^a. G 'gavata' . — 4^a. C 'kahan-
ldh' B 'kahanah ati'. — 5. C 'valla' B 'pariyatthā nā' di ta' C 'di kula A'.

6^a. C kula a' B. tasya kula a' kāsya vanamānāni asat dā' C 'mānāni asat dā'. —
6^a. B 'mālikālo C 'lākālo māliṣayavāni tañ ve' BC 'tañ mālikāra āpa' C 'pi odhūri-
cya putikarapaṇa' kārāto ai'. — 8. C tatag ca nadi' B 'nadiṭo ka' dīlāhātā' C 'māra-
kāya abhidā' BC 're so tañ'. — 9. G 'māra' BC 'āpa' 10. — 10^a. G 'tasya' dīlā-
hātāni qabha'. — 10^a. G 'tasya' dīlāni mānāni a'. — 10^a. BC 'hito so tañ'.

11. BC 'tasya' dīlāni prakāsi'. — 12^a. BC 'so re tañ ka'. — 12^a. C 'māyāni tañ pu'
B 'āpa' dīlāni kārāmenā vi'. — 13. B 'kāpa' tad o' C 'kāpātā' . — 14^a. G 'ele pu'
B 'vānāyāni' C 'vānāyāni' . — 14^a. BC 'cya' 15. — 15^a. B 'kāhāyāni ka' C 'kā-
hāyāni ka'. — 15. C tatag ca pa' B 'ca' paṇḍāni na vi' BC 'cāyāni' kārāmenā
mā'.

16. BC mā(C māli)gati'. B 'gati' kapañ' C 'gati' kapañ' BC 'zanāni ca añ'. —
17. C 'tāhāni uñ' BC 'ka' vādāni dā' C 'dīye abhidāre tādāni odhātāni tañ māra' B 'dīye
tādāni odhātāni dīlāni mā' C 'tāhāni dīhā'.

निरामया पारिपाणि कृषिकारणा च कुलेन शक्तितो ।
कर्मकतो हि मामिज धोविद्य पेलाय मां प्रदिप ॥

अथ खलु भिक्षवः स भोजनकारो कक्ष्यं नाद्यायै प्रत्यभाषति ।

ब्रह्मका मये संचितासु राज्ञा विगणो ब्रह्मको समागतो ।
तत्र तत्रं भद्रं कर्त्तुं करणं भालको रमिष्यति ॥

अथ खलु निश्चयः स कच्छपतं भालाकारं गाथाये आध्यभाषे ॥

बहुधा तव संचितासु राक्षा विमर्षो बहुको समागतो ।
मत्तो प्रलपसि माश्रित्य तैले मञ्जश्व मद्भ्रुकच्छपे ॥

भगवानाह ॥ स्थात्यन्तु मिथवः पुनर्युष्माब्जं एवमस्थादन्वः स तेन कालेन तेन
समयेन भद्रकच्छपो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो मिथवः १०
तेन कालेन तेन समयेन कच्छपो अभूषि । अन्वः स तेन कालेन तेन समयेन मा-
लाकारो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषो सो मिथवो
मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन सो मालाकारो अभूषि ॥ तदापि अहं
एतस्य मालाकारस्य हृष्टातो बृद्धिविशेषेण मत्तो । एतरहिं पि अहं एतस्य मारस्य
विषयातो बृद्धिविशेषेण मत्तो ॥

सनातनं कथं पञ्चातनम् ॥

अपि च न मिच्छतः एतरहि एव एतस्य विषयातो मुक्तो ज्ञानदायक एतस्य हस-

1. BG *Uramaye pācipātri* (C "ti") *kyishyāhāṇā* ca me ko(C "kā")*hāṇa caktito ka*. —
2. B "like dhotipāna pūṭya pra" C "like dhoviyāna maṭṭya prakṣipate ||. — 3. B "vāh
ca mārīkā". — 4. C "kā maye suṇḍhitā" B "ye suṇḍhitā" *jāṭa tiguṇa ka*. — 5. C *lātra*
bhuvāṇa bha + randa mā BG "lakṛito ramibhṛatī ||.

5. C 'kharo sa ka'. — 7. BC 'kã tãñi sandhiã'. — 8. B 'lapeni mã' C 'layapeni mã'. — 9. B 'bãñjãñjãñjã bha'. — 10. C 'ña pãññ bñksharã yãññã' d
 zãññ sa tãñã kã' pã nãñã 8' BC 'shã nã'. — 11. C 'hãññ shãññ'. — 12. C 'kharo
 tãñã kã' BC 'lãñã tãñã arãññã kã'.

11. C ayo sa taua ká' — 12. C 'heko eba' — 13. C 'ho sa bhi' pirañi taua ká' — 14. C tadiprahadi ataya mēsaaya rishayito hasta buddhi' — 15. BC 'māli-kāraa vi' C 'ra unktab'.

16. G III *grāhahavantaavadhānā* Lachin "kuñi samūptānā" (— 17. G "kahuva etānānā
svam' eia" B "avadhānānā").

यतो विपद्यातो प्रमुक्तो । मिथू आह्वसुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥
अन्यदापि मिथवः ॥

मृतपुत्रं मिथवो अतीतमध्वनि [181] समुद्रकुले महावनखण्डं नानावनपण्डोहि
नानावनेहि वृषेहि पुष्पफलोपेतिहि उदुम्बरवज्रलेहि उपशोभितं ॥ तर्हि वानरो
5 महानस्त्र वानरयूषस्त्र वृषपतिः ॥ सो तत्र वनपण्डे तेन वानरयूषेन सार्धं प्रति-
यसति शान्ते प्रविवितो वज्रमृगपक्षिग्रतेहि निषेधितो निर्मनुष्यचरिते ॥ सो च वा-
नराधिपो तर्हि समुद्रकुले महानो उदुम्बरवनवृक्षे शाखापलाशवज्रले उदुम्बराणि
भञ्जयति ॥ ततो च समुद्रातो महानो शुशुमारो तं प्रदेशमागतो ॥ स तत्र समु-
द्रतीरे आसति । तेन वानराधिपेन वृष्टो ॥ तस्य शुशुमारं वृद्धा कारुण्यं संजातं ।
10 कुच व तेषां वनचराणां समुद्रमध्ये पुण्यो वा फलो वा । यं भूममस्य रतो ह उदु-
म्बरखण्डानि ददेह ॥ सो दानि तस्य ततो उदुम्बरवृक्षातो वहुवहुानि उदुम्बराणि
प्रक्षालि वर्णसंपन्नानि रमसंपन्नानि अद्यतो पातेति निपतितनिपतितानि च उदुम्ब-
राणि भञ्जयति ॥ एवं शुशुमारो पुनःपुनो तं प्रदेशं तस्य वानरस्य समीपं आन-
च्छति ॥ सो तस्य वानराधिपो आयतानतस्य वृक्षातो उदुम्बराणि पातेति ॥ ते
13 दानि उभये वानरो च शुशुमारो च परस्परस्य प्रियमाणा संजाता ॥ तस्मापि
दानि शुशुमारस्य भाग्यं तं स्वामिं अपञ्चनी उत्कण्ठयति ॥ भवितव्यं मम स्वा-
मिखेन चन्वा शुशुमारी प्रमुहीता । ततः सो मम भूजातो यत्ना तयि सार्धं आ-
सति ॥ सा दानि तं स्वामिखं पृच्छति ॥ कर्हि त्वं मम भूजातो यत्ना आससि ॥
सो तामाह ॥ समुद्रतीरे चमुकसिं उद्देशे महावनखण्डे तत्र मम वानरो मित्रो

1. BC 'bbikshu ā'. — 1. C 'guraṇu ḥ'. — 2. BC 'rah bhā'. — 3. C 'kavah a'
dhrānān sa ' bhavanakhaṇḍe nānā' B 'khaṇḍe nānāvanakhaṇḍe nānāvarṇa' ' phalepe'
maharababalehi | n ' tañ ta'. — 4. C 'ro amahānto rānra' BC 'rā sa'. — 5. C 'ta
vanakhaṇḍe ta' B 'sharṇḍe ta' BC 'sūti | tā' B 'ato pratirākte ha' C 'mashya ca'.

6. B 'kāle mahatā ndamba' C 'kāle mahānto ndambavananvāṇḍikha pākḥāpa'. —
8. B 'mahānto' C 'ato ṣiṇmā' B 'mālen tañ pra' ' gata sa ta'. — 9. C 'drakā ānti.
— 9. B 'driabḥya ta' C 'driabḥya ta'. — 9. C 'sya ṣiṇmā' BC 'mānān dṛi' B 'jīstān
ka'. — 10. C 'kutra ca jala' B 'tra ca ta' ' lo tā yañ mā'.

11. C 'sya tato ndumbarānto vpi' C 'pakavarnāna' ' grato yāni nipatitāni ca tāni u'
B 'grato yāni nipatitāpatitāni ca tāni u' C 'kavayanti ḥ'. — 12. C 'evān ṣiṇmāchāni pān-
rpuno tañ pra' ' echañ ḥ'. — 13. B 'rā yānti | C 'pānti |. — 14. C 'aro ca ṣiṇ-
māro rāya jayamānā sūfijālāh | B 'māro ca rāya priya'. — 15. C 'ni ṣiṇmā' BC 'cāya
lāhryā tañ bhāryā tañ svā' C 'evāni apa' B 'māni anpogantā u' C 'yanti |.

16. C 'nyā ṣiṇmā'. — 17. C 'tato so ma' ' ya sārāhā ā'. — 18. BC 'so dā'. —
18. C 'kahi tañ ma' ' sūti |. — 19. B 'so tañ ā' C 'so tañ bhānāh ḥ'. — 19. C 'et
amukamānti u' ' para mahya ā' B 'nā mahya ā' C 'sūti |.

तेन सह आलापसंलापेन आसामि ॥ तस्मा दानि शुशुमारीये एतदभूयि ॥ याव
 सो वानरो जीविष्यति तावदेवो मम स्वामि तर्हि यत्वा वामरेण सार्धं आलापेन
 आसिष्यति । ततो तं वानरं भारापेमि तेन च मारितेन एवो मे स्वामिको न
 भूयो तं प्रदेशं गमिष्यति ॥ सा दानि शुशुमारी ग्वानकं कृत्वा आसति ॥ सो तां
 शुशुमारो पृच्छति ॥ मद्दे किं ते कुलं किन्ते दुःखं किन्ते अग्निप्रेतं आख्याहि किन्ति 5
 देमि आणपेहि ॥ सा न आह ॥ आर्यपुत्र मर्कटहृदयः । 8 । ख मे दोहवो ।
 यदि मर्कटस्य हृदयं लभामि एवं जीविष्यं अथ न लभामि नास्ति मे जीवितं ॥ सो
 नां आह ॥ प्रसादं करोहि कुतो रह समुद्रे मर्कटस्य प्रचारो यदि अन्धकिं अग्नि-
 प्रायो जलचरो तव उपस्थपेमि ॥ सा दानि आह ॥ न मे अन्धश्च अग्निप्रायो म-
 र्कटहृदये अग्निप्रायो तन्मे उपस्थपेसि यदि इच्छामि मे जीवन्तो ॥ सो नां पुनः पुनो 10
 संज्ञपयति ॥ प्रसीदाहि मद्दे कुतो रह उदकमध्ये मर्कटो ॥ सा दानि ॥ यो सो
 तव समुद्रकूपे मर्कटो वयस्यो स्य वयस्यस्य हृदयं जानेहि ॥ सो आह ॥ प्रसादं
 करोहि सो मर्कटो मम वयस्यो च मित्रो च कथं अहं शक्यामि तस्य हृदयमुत्पाट-
 यितुं ॥ सा दानि आह ॥ यदि न शक्नोमि मम मर्कटहृदयमुपस्थपयितुं नास्ति मे
 जीवितं ॥ सो दानि शुशुमारो ताये शुशुमारीये सुष्ठु उपयहीतो समानो आह ॥ 15
 अहं जलचरो सो च मर्कटो जलचरो च वनचरो च यत्र चरति तत्र मम अगति ।
 तत्कथं अहं शक्यामि तस्य मर्कटस्य हृदयमावयितुं ॥ यद्योक्तं पण्डितेहि ॥

शतं माया चञ्चिवाणां ब्राह्मणाणां सुवे शते ।

सहस्रं माया राजानां स्त्रीणां माया अननिका इति ॥

1. C "ni cīcunā" B "ahi yā". — 2. C "yātā sa rā" B "yā sa vācāro jī" BG "sahānā
 te" B "rādhānā" || ālapaya ācāhāyati ||. — 3. C "rañ ālāpami te" ālāpāni ||. — 4. C "ni
 cīcunā". — 5. B "so tāñ cīcunā" C "so tāñ cīcunānānā pī". — 6. C "dre kiñ kri"
 BG "kṛitāñ kin te dāhkhāñ ti kin te abhi" B "asīpṛetāñ āhagāñ kin ti do "gayehi" ||.

6. C "jāhīdaya yaṇa me" BG "daphala ya". — 7. B "yā me" BG "dayāñ lābhānā" ||
 e". — 7. C "so tāñ āha" ||. — 8. C "pramādañ ka" B "ko i" C "di aṇṇamāñ āha"
 B "āhīpā jālacāreṇa uṇṇamāñ" || C "āreṇa yo upādhāpēsi" ||. — 9. BG "so dā" B "ha
 na me e". — 9. C "ya āhīpāyo me" dayo me āhīpāyāñ tāñ me u" B "hīdayo
 āhīpāyo ta" vanti || C "vanti so". — 10. C "so tāñ punaḥ punaḥ asījāhā" BG "yā pā".

11. BG "jo nā dā". — 12. BG "ni jo so te". — 13. B "uṇkāle me" C "to vāyaya
 yaṇa vāyayaṇāya kri" B "yo sya vāyayaṇāya kri". — 14. C "pramādañ ka" B "te ca āhañ
 āhañ cakyañ ta" C "hañ cakyañ" || tāya hīdayaṇa kri". — 15. B "so dā". — 16. B
 "tāñ" || nā" tāñ so dā". — 17. C "ni cīcunā" B "yo āhāhāñ u" no || āha āhañ".

16. C "āhañ āhañ" B "āharāṇa ca vācāro carati" || tāra me" C "nācāro va so ca-
 rati" || tāra me" BG "gāñ jāt ka". — 17. BG "gāñ jāt ka". — 18. BG "māyā kahetrijā"
 C "pānāñ ca dre gāñ" || B "pānāñ dre gāñ" ||. — 19. BG "āhañ māyā rā" C "jāñ āhā-
 māyā u" B "yā ca māyā āhāñ" || āhāñ".

सा दानि तस्य शुशुमारस्य आह ॥ एते वानरा फलभवा फललोला तस्य वान-
रस्य जन्माहि । वयस्य एव समुद्रपारे नानावर्णाणि वृक्षाणि नानाप्रकाराणि
पुष्पफलपिण्डभारभरितानि आद्याणि जम्बूनि च पनसानि मन्वानि च पालेवतानि
च चीरकानि च तिन्दुकानि पिप्पलानि च । आगच्छ तव तां नेष्टुं नानाप्रका-
राणि फलानि परिभुञ्जिष्यसि । ततो यदा तव हृष्टमतो भवेद्य ततो तं मारित्वा
हृदयं आनेसि ॥ तेन दानि शुशुमारेण अभ्युपगतं ॥ आनेयतस्य मर्कटस्य हृदयं
प्रीता मषाहि न भूयो उत्कण्ठं करोहि मा परितप्यासि ॥

सो दानि शुशुमारो तां मायीं च आश्वासित्वा तं प्रदेशं गतो यद्विं सो वनपण्डे
वानराधिपो प्रतिवसति ॥ सो दानि तेन वानराधिपेन शुशुमारो दृष्टो । सो
दानि वानरो तं ब्रूवा शुशुमारं प्रतिमोदित्वा पृच्छति ॥ वयस्य किं दानि सुचिरेण
आगतो अस्मा (189) कमधनोक्तयितुं किं चेमे मा वा किञ्चित् शरीरपीडा आसि ॥
सो दानि आह ॥ वयस्य चेमे च न च किञ्चि शरीरपीडा आसि अपि मे समुद्र-
पारं गत्वा आगत्वा ॥ सो तं पृच्छति कीदृशं समुद्रपारं भवति ॥ शुशुमार आह ॥
वयस्य रमणीयं समुद्रपारं नानाप्रकारेहि वृक्षसहस्रेहि पुष्पफलोपेतहि उपशोभितं
आग्नेहि च वज्रुहि च पनसेहि च मध्येहि च पालेवतेहि उपशोभितं मानुजुनेहि ति-
न्दुकेहि च पिप्पलेहि च मधुकेहि च चीरिणेहि च अन्धेहि च फलजातीहि येषामिह
प्रवारो नास्ति । यदि तव अभिप्रायो आगच्छ नानाप्रकाराणि फलानि परिभोक्तुं
तर्हि गन्वते ॥ तस्य दानि वानरस्य फलमुक्तस्य फललोलास्य नानाप्रकाराणि फ-
लानि श्रुत्वा तद्वि समुद्रपारे गमनकुर्वी उत्पन्ना ॥ सो दानि तं शुशुमारमाह ॥

1. B 'iti so dā' C 'so dāni tasya śiṣumā'. — 1. B 'atopāśāni nara phalābhakṣā phala-
lotā te' C 'atāni vānara phalābhakṣā phalā' B 'jalyāhi nra'. — 2. B 'phalapipṇḍi-
bhā' C 'phalapipṇḍitabhā' BC 'nāṣṭi jambūni ca pa' C 'panasāni bharyāni ca lharitāni
ca pāle' rakṣāni tīndukāni pipalā' BC 'lāni ca dṛṣṭa'. — 3. BC 'atha | tava taṁ neṣṭuṁ
(C 'taṁ neṣṭuṁ) ad'. — 4. C 'neṣṭuṁ taṁ'.

5. C 'ni śiṣumā' BC 'taṁ āha'. — 6. C 'etāni nā lāṣṭe a' pyāni | . — 7. B 'ad
dā' C 'ni śiṣumā' BC 'ro taṁ bhā' C 'na vanakhaṇḍe ad'. — 8. B 'peṇa śiṣumā'
C 'na śiṣumā' B 'dṛṣṭahe | . — 9. C 'taṁ śiṣumā' B 'dṛṣṭabhā śiṣumā' BC 'tīndu-
kāni'. — 10. C 'dāni śiṣumā' B 'ni śiṣumā a' mīkām evaṁ loka' C 'māni nāṣṭi
līlāni dṛṣṭa'.

11. BC 'māni ca na līlāni pa(C 'eti śiṣumā(C 're) pāṣāni | spi' C 'āṣṭā so taṁ'.
— 12. C 'śiṣumāni āha | . — 13. C 'ānāni ca jātā' B 'pālāte' C 'pāṣāni ca ma-
dhukāni ca pipalāni ca nāṣṭi ca pha' B 'kāṣṭikāni co nāṣṭi' āhi ca ya' BC 'pālāte
nāṣṭi | .

17. C 'di tātāni' dṛṣṭi paribha'. — 18. B 'ānāni pha' pāṣāni gāni' C 'pāṣāni gā-
manānānānāni utpa'. — 19. C 'taṁ śiṣumā'.

खलचरो जयं शब्देषा समुद्रपारं गन्तुं । शुशुमारो आह ॥ अहं ते मेधामि मम
रह यीवायामाश्रय उपग्रेहि उभवेहि च ह्येहि कर्करीय सप्रेहि ॥ सो दानि
वानरो आह ॥ एवं भवतु यत्कामि यदि मनेसि ॥ सो दानि शुशुमारो आह ॥
ओतराहि अहं ते मेमि ॥ सो दानि वानरो उदुम्बरातो ओतरित्वा तस्म शुशुमा-
रस्म यीवायामाश्रय उभवेहि ह्येहि कर्करीय सप्रे ॥ सो दानि शुशुमारो तं 5
वानरं गृहीत्वा समुद्रं प्रतीर्षां नातिदूरे समुद्रस्य तं वानरं उदके चालेति ॥ सो
तं वानरो आह ॥ वयस्य किं दानि मे उदके चालेसि ॥ सो न आह ॥ वयस्य
न जानासि कस्यार्षाय मया त्वमासीतो । तस्म मे वयस्यैवे मर्कटहृदयस्य दो-
हवी । ततो मर्कटस्य हृदयस्यार्षाय त्वं मया आसीतो । सा मे वयस्य भार्या तप
हृदयं धादिष्यति । एवं त्वं मया आसीतो ॥ सो दानि वानरो आह ॥ वयस्य 10
मम हृदयो उदुम्बरे उत्कण्ठितो व्यपितो यथा लज्जन्तरो समुद्रं तरेयं न च अति-
मारो भवेयाति । तद्यदि ते अयस्य मर्कटहृदयेन कार्यं ततो निवर्ताम ततो उदु-
म्बरातो तं मर्कटहृदयं ओतारिष्याम दास्यामि ॥ तस्म दा[183³]नि मर्कटस्य
यथाव्यन्तस्य तेन शुशुमारेण पक्षीयितं ॥ सो दानि शुशुमारो तं मृक्रीय तहि
प्रतिनिवृत्तो चक्षान्तरैश्च तं वनस्पद्यप्रसुद्धैश्चमनुप्राप्तो ॥ ततो वानरो तस्म शुशु- 15
मारस्म यीवातो उपकारित्वा तं उदुम्बरं प्रकानो ॥ सो दानि शुशुमारो आह ॥
वयस्य ओतराहि एतं अतो उदुम्बरातो हृदयं मृक्रीय ॥ अथ खणु निधयः सो
वानरो तं शुशुमारं गाथामिरध्यभाषे ॥

यद्वो च वृवो च द्वौसि प्रज्ञा च ते न विद्यते ।

न तुयं जान जानासि नास्ति अहदयो क्वचि ॥

20

1. C. *stharucuro* BC "pāra" 19. — 1. C. *ciqumā*. — 2. C. "nashāmah manu i" pa-
gōdhāhi ulha" B "pāgōhi ulha" BC "stahi kakar(G) 'rāya bāgōhi" |. — 3. C. "echāhi yali
manu" |. — 4. C. "ni ciqumā". — 5. BC. "te tūsihi shāhi" B "hāhi te man" |. —
6. C. "tāya ciqumā" "stahi kakar'yōhi bāgōhi" | B "stahi kakar". — 7. C. "ni ciqumā"
rāyo nābhāhi "sya tāsi vāraṇa" "ke cōsi" | B "ke vāsi" |.

8. B "ke lāhi" | C "ke cōsi" |. — 7. C. "so tāsi āhi" |. — 7. C. "atta B "atto in".
— 8. BC. "tāya te rāya" B "yāya ma" BC "hara" |. — 9. B "atto sū". — 9. BC. "so te
va" C "rāya tōrāhi hpi". — 10. C. "tāsi tāsi ā". — 10. B "ubaro nika" C "ubārāto
nikarito āhi" "tāsi hāhi" "tāsi na pānāhihi" B "yāsi na vānāhihi" BC "co tōsi yāsi" |.

11. B "yāsi mārātāhiyāsihi mārātā" C "yāsi mārātāhiyāsihi na ā" "ritāsihi te".
— 12. C. "ni ciqumā". — 13. C. "ni ciqumā" B "tāsiyāsihi" BC "kharāsihi" C "prāsihi".
— 14. C. "tāsi ciqumā" "to āphāsi" B "to nāphāsi" C "tāsi mārātāsihi prāsihi".

15. C. "ni ciqumā". — 16. C. "rāsi vāsi āto mārātāsihi" BC "prāsihi" |. —
17. C. "kāya so vāra so tāsi ciqumā". — 18. BC. "tāsi cō vāsiyāsihi" B "tāsi ya te na
si" BC "to na". — 19. B. "na tōsi hā" C. "na tōsi so na sa jāsihi" | "nāsi nāsi vāsi"
BC "tāsi nāsi" B "si" |. — 20.

प्रभुत्वमेव कार्येषु शुद्धमर्थं न प्रकाशयेत् ।
अभक्तिं पण्डिता बुद्धिं जलमध्ये व वानरः ॥
अलमेतिहि आयेहि अंबूहि पनसेहि च ।
यानि पारे समुद्रस्य अर्थं पङ्को उदुम्बरो ॥

- 5 भगवानाह ॥ स्वात्खलु मिषवः युष्माकमेवमस्यादयः स तेन कालेन तेन स-
मयेन समुद्रतीरे वनपण्डनिवासी वानरो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्त्वस्य
हेतोः । अहं सो मिषवः तेन कालेन तेन समयेन समुद्रतीरे वनपण्डनिवासी
यानरो अभूषि ॥ अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन महासमुद्रे शुशुमारो अ-
भूषि । (न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्त्वस्य हेतोः । एषो सो मारो पापीयां तेन कालेन
10 तेन समयेन महासमुद्रे शुशुमारो अभूषि) ॥ तदाप्यहं एतस्य हस्तगतो वग्नगतो
युद्धिविघ्नेषु विपद्यातो अतिक्रान्तो एतरहिं पि एतस्य अहं मारस्य पापीमतो वि-
पद्यातो अतिक्रान्तो ॥

समाप्तं मर्कटजातकं ॥

- मिषू भगवन्तमाहन्तुः ॥ पञ्च भगवन् कवचस्य मारो पापीमां भगवतो तपोवने
15 कुम्भरधारिकां चरन्तस्य पृष्ठतो अनुवक्षो ओतारार्थी ओतारगवेपी अलभन्तो च
ओतारं निर्विच प्रत्यवक्रान्तो ॥ भगवानाह ॥ न मिषवः एतरहिं एव एषो मारो
पापीमां पृष्ठतो नुपृष्ठतो समनुवक्षो ओतारार्थी ओतारगवेपी अलभन्तो च ओतारं
निर्विच प्रत्यवक्रान्तो ॥ मिषू भगवन्तमाहन्तुः ॥ अन्यदापि हि भगवं ॥ भगवा-
नाह ॥ अन्यदापि मिषवो ॥

- 20 भूतपूर्वं मिषवो अतीतमध्याह्नं नगरे वाराणसी काशिवनप[183]दि शकु-

१. BC "dhyo so vānarah alant". — 3. C "mehi jāmbhūi pa". — 4. G pāri pāre so
māhāt ॥. — 5. G "kharo ya" BC "vanakhyandamāsi vā".

6. B "jvanti tad evanti". — 7. G "hetor alant". — 7. BC "so tena kṣ" G "so van-
khande m" B "māta vā" G "sha na kholstad evanti drahāvyantī ॥ iat kanya hetor nayo"
(l. 8). — 8. G nayo so tena "yama cīcunā" B "māro soṇuṇā" BC "ahi ॥ tadāpya"
(l. 10). — 10. C "pṛahāṇa eta " stugāto vanagato ha " hīn pa stasyāṇam mā".

13. C āi mādānānta ma "kāṇi samāptam ॥. — 14. G bhikahor hha". — 15. G "shāto
pṛahāṇatā a " rāṇi utāraṇi pa" B "rāṇi utāraṇi pa" B "hānta co o" G "krānta ॥ bhī".

16. B "hādīlā utāraṇi utāraṇi". — 17. G bhikahor hha". — 18. G "gavan ॥.
— 18. G "gavan āha ॥. — 19. BC "kharo hha". — 20. G "kharah nī " pāṇi kṣ"
B "rāṇi bhānta utāraṇi pa" C "pṛahāṇa m" BC "nayo te".

निकेन चरन्नायतने शकुन्तकानामर्थाय कालपाशा षोड्विंशता निवापो प्रकीर्णः । ततः एकान्तं गत्वा तेषां पाशानां दर्शनपथे आसति । तर्हि च अपरो शकुन्तको पण्डितजातिको चरन्नायतने महान्तं शकुन्तकयूथं परिहरति । तस्य शकुन्तस्य यूथपतिस्तु बुद्धिविशेषेण तं शकुन्तकयूथं वर्धति न परिहीयति । स तेषां शकुन्तकानां परिहरति साकुन्तिकानामपि मूलातो चाण्डालकानामपि मूलातो मृगसु-
 ष्यकानामपि मूलातो विडालकोटुकानामपि मूलातो वकुलानामपि भगकुलाना-
 मपि । सो दानि साकुन्तिकेन विगतेन शकुन्तकयूथेन मार्षं तर्हि चरन्नायतने विहरन्तो तर्हि उद्देशे अनुप्राप्तो यत्र तेन साकुन्तिकेन तानि कालपाशानि षोड्वि-
 तानि तं च निवापं प्रकीर्णः । तेहि शकुन्तेहि तर्हि उद्देशे चरन्नायेहि तिलतण्डुल-
 कोद्वयज्जामानां गन्धं घ्रायितं । ते दानि तस्य निवापस्य तं गन्धं घ्रायित्वा इतः 10
 इतो निरीचन्तेहि दृष्टं तं विवापं तर्हि पि उद्देशे भानं परिसमने वृष्टं । ते तं यूथपतिं शकुन्ता आमन्यन्ति । यूथपति अत्र उद्देशे तिलतण्डुलानि च कोद्वय-
 ज्जामाकानि गच्छाम परिभुञ्जाम । सो शकुन्तो तेषां शकुन्तकानामाह । मा गच्छिष्यथ अयं चरन्नायतनं न इह निवापं तण्डुलानां कोद्वयज्जामाकानां वा प्र-
 वृद्धिं अथ सेवेषु दानानि चान्यजातानि भवन्ति तेषां क्षेपावित् न चरन्नायतने । 15
 नूनं अत्र उद्देशे साकुन्तिकेहि शकुन्तानामर्थाय कालपाशो षोड्विंशतो निवापो च प्र-
 कीर्णः मा अत्र अङ्गीचिष्यथ । येन अहं चरामि उद्देशेन तेन तेनापि वरय । तेन साकुन्तिकेन तं महान्तं शकुन्तयूथं तर्हि चरन्नायतने उपलपितो । ततो सो शा-
 कुन्तिको दिवसे दिवसे अन्वमन्येहि प्रत्युद्देशेहि । येहि प्रत्युद्देशेहि तेषां शकुन्त-
 कानां गमनो मविचारो तेहि उद्देशेहि दिवसे दिवसे तानि कालपाशानि षोड्वि- 20

3. C tata prakṛtāṇāṁ ga' B 'cyano pa' BC 'kaṇṭi | . — 3. C 'buddhivāṇa' (buddhi va-
 dhati na' BC 'yati su te'. — 4. C 'kṣati | s' ṣaku' BC 'atikāṇa api mūlāto eṣaḥ'
 G 'gṛāṇakāṇāṁ api mūlāto mṛgajaladhokanāṁ api mūlāto vi' BC 'abṛakāṇa api mūlāto va-
 kulāṇa api bhūṁ' G 'bhoṭigēṣa ko' BC 'kulāṇa api | .

7. BC 'dhanu sa(C 'ṣa)kuntakāna viga' kṛpṣaṇā tahi'. — 9. C 'kuntakāhi tabina
 mūla' 'cyāmakāni gacchā' (l. 13). — 10. B 'ta nirikṣa' 'dāṇa pi dātāṁ pari' 'dātāṁ te
 tāṁ'.

11. B 'kuntakāna śmantrayati | . — 12. B 'patitā atra u' drakayāṁśak' C 'cyāma-
 kāni gacchāṇaḥ paribhāṇajāṇaḥ so ga' B 'jāna so ga'. — 13. C 'kuntakā tashāṁ'. —
 14. B 'gacchāṇaṭhā' C 'gacchāṇa ayaṁ u' yataṇa ca ila' B 'yatanā co ila' BC 'cyāma-
 kāṇāṁ vā pravṛitti atra kṣa' B 'etāni ajitā' 'nā kṣāṇā ko' BC 'cā | aranyāyātana nū'.

15. C 'aṇṇa atra pradāṇa' 'apō prakṛpṣaṇā mūla mṛgajaladhokāṇāṁ | B 'mā putraṁ a-
 yāyāṇa | . — 17. C 'yandhāṇā ca' B 'hātā caṇṇa u' BC 'dāṇa tēna bhavasi caratā | .
 — 17. C 'akuntake' BC 'akuntakayāṇāṁ aṇṇa a'. — 18. C 'tāṇa so' B 'aṇṇa aṇṇa
 pra' C 'tyandhāṇa BC 'cāhi yahi'. — 19. C 'yahi tashāṁ' B 'tashā ga' 'manā pavāṇ'
 C 'mano pacikṛantāhi mūla' C 'tāni vāṇa' B 'retā sama'.

तानि निवापानि च प्रक्षिरेति । समन्तेन च यूषपति शकुन्तो तेषां शकुन्तानां
तेहि तेहि प्रक्षुद्भेहि ततो कालपाशेहि निवापा च वारेति ॥ एवं कालपाशो-
[183¹]कामा गच्छन्ति ॥

- तस्य शाकुनिकस्य तस्य चरणाद्यतने तस्य शकुन्तयूषस्य गोचरे शकुन्तानां निवा-
पाद्याय धिक्कलस्य मुमुचाये पिपासाये पि सन्तप्रस्य एवं भवति । इदानीं बन्धिष्यन्ति
मुहूर्ते बन्धिष्यन्ति एते शकुन्ता एतेहि पाशेहि अङ्गीयन्तीति ॥ तेन शकुन्ता यूषपतिस्य
पूषतो तेषां कालपाशानां परिसामन्तेन चरन्ति तच्च निवापं पञ्चन्ति न च निवाप-
पाशान्निमि आकमन्ति सर्वकालं धरन्तो कालपाशेहि निवापातो च आत्मानं रचन्ति ॥
शाकुनिकोऽपि एको ततो पञ्चति तां शकुन्तकां तेषां कालपाशानां परिसामन्तेन
धरन्ता एवं च तस्य भवति । एते अङ्गीयन्ति विकल्पं एते बन्धिष्यन्ति इदानीं ब-
न्धिष्यन्ति मुहूर्ते बन्धिष्यन्ति ॥ एवं शाकुनिको तर्हि चरणाद्यतने तस्य शकुन्तयूषस्य
गोचरातो दिवसे दिवसे पुनश्चाये च पिपासाय च सन्तप्तो शुष्केन मुखेन स्फुटितेहि
ओशेहि शीतकालेन शीतेन दह्यन्तो उष्णकालेन उष्णेन पचन्तो वातातपेन दह्यन्तो
खिन्निता निर्य विकल्पं चणितेन इक्ष्णेन गृहं गच्छति इतो भवति ॥
- स तु शकुन्तयूषं दृष्ट्वा अस्मिन्तन् निर्य तस्य शकुन्तयूषस्य गोचरे आगत्वा का-
लपाशानि च ओड्डुति निवापानि च प्रक्षिरेति ॥ सो दानि शीष्मायां पक्षिने
माने तर्हि चरणाद्यतनं गत्वा तस्य शकुन्तयूषस्य गोचरे पुनः कालपाशे ओड्डुत्वा

1. C "atikānān te" tyudaya" B "nirāpa ca dhārohi | C "pā ca dhārohi | — 2. C "rañ
kā gacchanti. — 3. C "raṅgāyutana tasya cakantakāyā" kantakānān nirāpa'rihāyā vidya"
B "atānān cāvartā" BC "pipāṣāya pi parantāya idā". — 5. BC "ni vadhiṣyanti | muhūr-
te(C "rite pi) badhiṣyanti ote ṣa" gahiti ali" B "yanti | C "yanti na aliyanti | .

6. BC te tān cakunta yā C "yāthāpā" rāntamūnta cānti | tān ca nirāpān B rā-
mūnta cānti tāca idāpāpān BC "nirāpāpān bhā C "sarvākālān ca | tato kāla"
B "tān cāntāpāpān" rukhanti | . — 9. BC cakuntako pi a" B "eko tāto paṣya" C "eko
tataḥ paṣyati tān cakuntakānān te" B "tān cakuntakānān tādānān bhāpā" C "rañ ca ta-
ya" B "nā ca taya". — 10. C tān aliyanti te badhiṣyanti tānān badhiṣyati muhūr-
tān badhiṣyanti | B ote aliyanti | vikalen ote badhiṣyanti | idā" hāntān badhiṣ-
yanti | .

11. B "adiko ahin āvāṅṇā" C "na tasya yā B "nāya yā BC "pipāṣāya ca cāntāpā-
ṣa" C "akāya na" BC "cāntā gā" C "lena gāhi na dahyanti | nāya" C "āhārikāna
hānta gāhān gacchanti | hānā bhānti na tān yāka" B "cānti hānā bhānti na to ṣa".
— 12. C na tān cakuntakāyānān B na to cakuntakāyānān BC "jānta nāyān tān ṣa-
kuntakāyānān B "gāntānān āya" C "gāntānān āyānān hānā B "tā hāpāpān ca" A
renti | C "kicita to dā".

16. BC te dāni pi B "tā tasya tasya ṣa" cāra jupunāh BC "nā hāpāpān(C "ṣa)
cāntā nirāpa(C "pāpān ca pāntāpān(C "rāntān) hāpāpān cāntāyā nirāpa(C "pān) ca
pāntā C "gāntā hāpāpān dāya" B "gāntā hāpāpān dāya".

निवापानि च प्रकिरित्वा एकान्तं मत्वा कालपाशदर्शनपक्षे भासति ॥ सो न
शकुनो यूषपति शकुन्तयूषं परिहरन्तो तेन महन्तेन शकुन्तयूषेन सार्धं तेषां काल-
पाशानां निवापस्य च परिसमन्तेन चरति ॥ शकुन्तका मूढो तानि तिक्ततण्डुलानि
पुनो पुनः पञ्चानि वृद्धा वृद्धा तं यूषपतिं आपृच्छति ॥ इमानि तिक्ततण्डुलानि
चरेम ॥ यूषपति जल्पति ॥ मा अत्र अक्षीयस्य कुतो इह अरखायतने तिलानां 5
वा [184] तण्डुलानां वा प्रवृत्तिं चेवेहि य तिलानि भवन्ति केदारिहि न शालि-
व्रीहिततण्डुलानि भवन्ति अन्यानि च धान्यजातानि । मा अक्षीयस्य अपक्रमय इ-
मातो उद्देशातो ॥ सो पि दानि शकुन्तिको पञ्चति ॥ एवं चिरं कालं मम इह
अरखायतने एतेषां शकुन्तानामर्थाये खिञ्चन्तस्य कालपाशानि च ओद्धुन्तस्य नि-
वापानि प्रकिरेन्तस्य अन्त्यानि एतानि अरखायतनोद्देशे एवं चिरकालं विस्तीर्णो 10
यस्य मया कालपाशानि च ओद्धितानि निवापानि च प्रकीर्णानि च कदाचिदेतं
शकुन्तका अत्र कालपाशेषु अक्षीयन्ति निवापानि वा चरन्ति ॥ बह्वनि वर्षानि
खिञ्चन्तस्य शीतकाले शीतेन दहन्तस्य उष्णकाले उष्णेन पृच्छन्तस्य वातातपेहि च
हन्तस्य वृमुचाये पिपासाये शुष्यन्तस्य मम न कदाचि एतर्केहि वर्षेहि परिभ्रममा-
नस्य एवं महन्ततो शकुन्तयूषातो एको पि शकुन्तको हि हस्तमागतो ॥ को उपायो 15
भवेद्या येनाहमेतां शकुन्तकानेहि कालपाशेहि बन्धेयं ॥ तस्य एतदमूषि ॥ य-
ज्जुनाहं पञ्चशखेहि परिवेष्टित्वा एतं शकुन्तकयूषं येन एते कालपाशा तेन आ-
कालेयं ॥

अथ खलु मित्रवः सो शकुन्तिको सीष्माणां पञ्चमे मासे सीष्मिन्नेहि वातात-

1. G "patī cakuntlayūṣhena sū" B "cāharantāni ima cāhante" C "stredha te" BC "stān
hāpāt" C "aya ca auma" B "caranti(?) naku". — 2. B naku C "pūṣṭāni vā parypṭi kṣetre"
(L. 6) B "na parypṭi". — 4. B "rema yā". — 5. B "patāni julpati" . — 5. B "ta nā-
shya" B "na tānāni vā tapṣṭānāni vā parypṭi kṣhe" BC "trehi ca tīlāni caranti kadā" C "ati |
kādā"rehi ca yā" C "tānāni vā tapṣṭānāni ca bhū" BC "nā | anyā" jānāni nā a".

7. G "hīyishya" BC "shyathā apakra" C "mānānta adarṣāto na pī". — 8. C "vanti cira-
kānāni" C "na vāhāni cakuntakānāni aritā" B "nākūṣṭānāni aritā" BC "janta(C) "ntā"aya
hāpāpānāni ca vāhā" C "dāntāya nāpānāni ca prakirantāya āpānāni mātānāni aranyā-
tāni vāhā" B "cākrāntāni vā" C "hāni vanti vāhā" BC "yā hāpāpāni" C "pāni ca prakirāntā
na ca kadā" B "nāko atra" BC "tra hāpāpānāni alī" "vanti ha".

12. G "hānāni va" B "shakūṣṭe nāpānāni na pī" C "pāntāya vāhāntā" BC "pāpāntāni ca-
shakūṣṭe tāya" C "dāntāni vā" BC "hānāntāntāni vāhāni tāntāni (C) "hā" cakuntāya" C "nā-
kāni ha" BC "gātā ko a". — 15. G "nākūṣṭāni tāni hāni" B "nākūṣṭāntāni hāni" BC "hā-
dhāntāni tāya".

16. B "shī yā nā". — 16. BC "hāni yātra" B "vāhāntāni (na) "hā" (?) " BC "yāna vā
hāpāpāni(C) "pāni" vāhāni vāhāni (C) "re"yāni . — 19. C "kshara na cakuntāko" C "pāni

- येहि सन्त्यस्तो युत्तिपासापरिगतो पञ्चशास्त्रेहि आत्मानं परिवेष्टयित्वा तं महानं
यूथं येन ते कालपाशा तेन संपरिकल्पेति ॥ अथ खलु भिषको ते शकुन्तका तं शा-
खान्तिवं वृषशास्त्रेहि संपरिवेष्टितं अतिदूरेण परितस्कृतं दृष्ट्वा यूथपतिं आगन्त-
वेन्तुः ॥ यूथपति एष वृषो इमस्म शकुन्तयूथस्य बाहिरबाहिरेण गच्छति ॥ एवं स
5 भिषवः यूथपति शकुन्तको तां शकुन्तां माषाये अध्वनाये ॥

दृष्ट्वा मया वने वृषा अचकणो विनीतका ।
एवं च कर्षणकारा पि मुचिलिन्दा च केतका ॥
तिष्ठन्ते ते वने जाता अचार्य गच्छते द्रुमो ।
नायं केवलको वृषो अस्ति तथैव विंवन ॥

- 10 अथ खलु भिषवः सो शाकुन्तिको यीप्साणां पश्चिमे मासे यीप्सिकेहि वातातपेहि
संतप्तो धिन्नो मघो मघितो ताये वेलाये माचामध्वमायि ॥ [184^b]

पुराणतिजिरिको यं भित्त्वा पञ्जरमागतो ।
कुशलो कालपाशाणां कमापक्रमन्ति भाषति ॥

- मत्तवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिषवः युष्माकमेवमस्मादन्वः स तेन कालेन तेन
15 समयेन तेषां शकुन्तकानां यूथपतिः परिकङ्कको पण्डितजातिको शकुन्तको अमूयि ।
नेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं भिषवस्तेन कालेन तेन समयेन शकुन्तयू-
थपति परिकङ्कको पण्डितजातिको शकुन्तको अमूयि ॥ अन्यो सो शाकुन्तिको
अमूयि । नेतदेवं द्रष्टव्यं । एष भिषको मारो पापीमां तेन कालेन तेन समयेन

samīpaya" B "peli samīpyanto | kshutpīpāsapariga" BC "gato yata" C "yūtha" ya " rikī-
reti | B "rikīleti || .

a. B "va tena kuntakān tañi yākhā" C "kuntakānāñi yākhāntikāñi yākhāyākhā" vāñi-
tañi | atī" B "vāñitāñi a" C "va parivāñikāntāñi dī" B "vāñikāntāñi dī" yatañi yā". —
Δ'. C "nāha yā" B "thāya vāñavāñi". — Δ'. BC even ta bli" C "vāñi sa yā" ntakāñi
tāñi yāñi gā".

6. BC dīñtāñi ma" C "bhāñtāñi || . — 7. B evā to ka" BC "yāñikā to mucilīñdī to va"
C "kātāñi || . — 8. C tātāñi yāñi vāñi" B "vāñiñāñi vāñi" BC "vāñiñāñi dīñi". —
9. C "yāñikāñi atī tātāñi vāñi" B "vāñiñāñi". — 10. C "kātāñi to gā" B "vāñi sa yā"
C "vāñiñāñi pūñi".

11. B pūñiñāñi yāñi pūñi yāñi" C "pūñiñāñi pūñi yāñi" BC "bhāñi pūñi" B "pūñi"
12. BC "gato | . — 13. BC "to bhāñi" B "nāñi kramā apakramāñi bhā" C "nāñi
kramāpakramāñi bhā". — 14. C "to bhāñi yā" BC "rikāñi yā" B "shāñi".

15. C "kātāñi to gā" BC "thāñi yāñi" C "thāñi yāñi" B "shāñi". — 16. B "kātāñi
nāñi pūñiñāñi yāñi" C "nāñiñāñi yāñi" B "yāñi yāñi yāñi".

शक्रान्तिको अमुपि ॥ तदापि एषो मम कालपाशानि च जालानि च निवापानि च ओड्डित्वा चिरं कालं पृष्ठिमेत पृष्ठिं समनुबद्धो अवताराधी अवतारं गच्छेी अलभन्तो च अवतारं निर्विय प्रत्यवकान्तो । एतरहिं पि एष मम बहुधाणि तपोवने दुष्करं चरन्तस्व पृष्ठिमेत पृष्ठिं समनुबद्धो अवताराधी अवतारगच्छेी अलभन्तो अवतारं निर्विय प्रत्यवकान्तो ॥

5

समाप्तं शकुन्तकजातकं ॥

मिषू भगवन्तमाहन्तुः ॥ भगवता सुभाषितस्व अर्घाये मात्स्यशोणितं परिव्रजं ॥ भगवानाह ॥ न मिषवो एतरहिं एष सुभाषितस्व अर्घाये मात्स्यशोणितं परिव्रजं । अन्यदापि मये सुभाषितस्वार्घाये मात्स्यशोणितं परिव्रजं ॥ मिषू आहन्तुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि मिषवः ॥

10

भूतपूर्वं मिषवो अतीतमध्वानं अनुहिमवन्ते सुख्यो नाम हरिणो प्रतिवसति प्रासादिको रमणीयो मनोरमशरीरो रत्नेहि खुरेहि रत्नेहि शृंगेहि अजितेहि अर्घाहि चिचोपचिचेश कायेन महान्तं मृगयूथं परिहरति पण्डितो बुद्धिमन्तो मुकुशलमूलपुष्पउपप्लव्यो ॥ तस्य मृगस्य पुष्पोपचयेन तं सर्वं मृगयूथं सुखितं नानाप्रकाराणि भोजनानि चरन्त्या शीतलानि च पानीयानि पिबमाना तहिं अनुहिमवन्ते प्रति- 15 वसति अमीता अनुव्रज्वा न केनचित् शक्यं विहेठयितुं मनुष्येण वा व्याधनृगेन वा परिणायकसंपन्ना [185'] ॥ शीतकाले उष्णप्रदेशेहि तं मृगयूथं परिक्रुति उष्णकाले शीतेहि वनपथेहि तं मृगयूथं परिक्रुति मिषो देवानां नागानां चवानां

1. BC "ma bhāpācā" BC "kāmā prishṭimēna prishṭimānī" C "mam āhādīho | avatārārthī avatārānī ga" B "veshi | ala" C "veshi ulpabha". — 2. C "śaho ma" BC "ga prishṭimēna prishṭimānī" C "baddha avatārārthī avatārānī gareshi abhahanta" B "īdānī gareshi ala".

3. C "tū grīmahāntanavādāne ga" kañ samēptānī || — 7'. C bhikṣu bha". — 7'. B bhāḍāta bhaga". — 8'. C "kharah elarabhiḥ gānī m" B "rahim eva m" cōmītañ". — 9'. C "subhārthitasyātrahya māt". — 9'. C bhikṣu bhagavanta āha". — 10'. BC "rah bhā".

11. C "surupo nā" trelī kāye" B "riharatī | paṇḍī" C "paṇyopanta" BC "bāho taya". — 12. BC "rāgi caranābhī(C "ga" gī" C "pāgyānī pibamānā pi tāhīn" B "hamānānī tāhīn" BC "bhīdām amtrātā" C "kōsā cā" ahyaga tā cāḍamṛigana tā pari" BC "mā gīa".

17. BC "rikāṭṭatī" C "gālehi tahi vanakhaḍgāhi tānī" BC "rikāṭṭatī" C "piṇḍe es deśā- mānī nā" B "vanadevāpānī urī".

किन्नराणां वनदेवानां मुग्धानां तवान्वेषां पि भूतानां ॥ अथ खलु मिथवा शक्यो
देवानामिन्द्रो तं मृतं जिज्ञासन्नाथं सुख्यवासमात्मानमभिनिर्मित्वा येन सो सु-
ख्यो मृगराजा तेनोपसंक्रमित्वा तं मृगराजमाह ॥ मम सुभाषिता माया अस्ति
यदि आत्ममानसं परित्यजामि ततो नाथां आवयिष्यामि ॥ सो मृगराजा तस्य सु-
ख्यस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो यदि चाहं इमेन विनाशधर्मेण सुभाषितं शृणोमि
महत्तानुग्रहेण अनुग्रहीतो भवामि ॥ सो दानि मृगराजा तं मृगसुख्यं आह ॥
परित्यजामि आत्ममानसं सुभाषितस्य अर्थायै आवेहि मे सुभाषितं शीघ्रं अविघ्नेन ॥
शक्यो देवानामिन्द्रो मृगराजस्य ताये धर्मगौरवताये प्रीतो संवृत्तो ॥ सो तं आह ॥
वरं एवंरूपाणां एव सत्पुरुषाणां पादपाङ्कुरजो न सौवर्णो पर्वतो । सत्पुरुषाणां
पादपाङ्कुरजो शोकहानाय संवर्तते सुवर्णपर्वतो पि शोकपुण्ड्रिये संवर्तते । शक्यो
देवानामिन्द्रो मृगराजस्य जिज्ञासन् कृत्वा तत्रैवात्तरहायि ॥

सुख्यं नाम हरिणं सुख्यो एतदब्रवीत् ।
अस्ति सुभाषितनाथा मानसं देहि शृणोहि मे ॥
यदि विनाशधर्मेण मान्सेनाहं सुभाषितं ।
शृणोमि मानसं ते देमि शीघ्रं ब्रूहि सुभाषितं ॥

सुख्यको आह ॥

सर्ता पादरजः श्रेयो न गिरि काञ्चनामयः ।
सो रजो शोकहानाय स गिरि शोकवर्धनः ॥

भगवानाह ॥ स्वात्स्वनु पुनः मिथवाः सुष्माकमेवमश्वादन्वः स तेन कासेन तेन
ममयेन अनुहिमयतो सुख्यो नाम मृगयूथपति परिकटको धार्मिको भृगु चभूषि ।

1. C "devānām indro" B "gati vijñā" C "bhakavānam ātmā" na so sarupo". —

5. BC "to gāthā pūrvagāhyatāh" | . — 4. BC "tā pūrvā ātmā" C "bhavāh" | .

7. C "jānā tava ātmānam ātmābhāshyati tavya ca | arthā" tāni grāhnam avaghatāh
ca" B "ghānam ca". — 8. C "kro ca de". — 9. C "varān evamrūpānām ātmā" B "varān
rūpānām evamrūpānām ātmā" C "varānām ca". — 10. C "dāpānāmānām ātmānāmānām
B "jo ātmānāmānām ātmānāmānām" C "riddhāh" BC "yo ātmānāmānām" | . — 11. C "rājājñā-
nāmānām kpi" B "ya rājā" hāpi surā".

12. C "sarupo hā". — 13. C "shītā gāthā mātma de". — 14. C "na mātma dāhi grā-
nāh na | yāni rājājñānāmānām ātmānāmānām" B "shītānām grā". — 15. C "grānāmānām ātmānāmānām
grā" B "mā | mātma ātmānām grā" BC "ghrānām krohā".

16. C "hūdhāko ā". — 17. BC "to na grā kāṭṭānā". — 18. B "na rājājñāh". —

19. C "to hūdhāko" ātmānāmānām ātmānāmānām BC "thapāh" C "hūdhāko ātmānāmānām"
C "grānāmānām".

भैतदेव द्रष्टव्यं । तावत्स हितोः । अहं सो भिषवः तेन ज्ञानेन तेन समयेन अम-
हिमवन्ते मृगयूषपति परिकङ्कको मुरूपो नाम धार्मिको मुरराजो अमृषि ॥ तदा
मये मुनापितस्त्वावाये मान्सशोणितं परित्यक्तं एतरहिं पि मये मुनापितस्त्वावाये
मान्सशोणितं परित्यक्तं ॥

मुरूपस्य मुरराजो जातव्यं समाप्तं ॥ [185¹]

5

एष मया युतं एकस्मिं समये भगवान्नाजगृहे विहरति मृदङ्गकूटे पर्वते महता मि-
श्रुतधेन मार्षं पंचहि मिश्रुतेति ॥ अथ खलु नन्दो च देवपुत्रो मुनन्दो च देवपुत्रो
मुमनो च देवपुत्रो रंशरो च देवपुत्रो महेशरो च देवपुत्रो एते चाग्रे च संघज्जला
गुर्वावासकायिका देवपुत्रा अभिक्रान्तवर्णा अतिक्रान्ताये रात्रीये वेवसकस्यं मृ-
दङ्गकूटं पर्वतं वर्णेनावमासयित्वा येन भगवान्स्तेनोपसंक्रमित्वा भगवतः पादौ शि- 10
रसा वन्दित्वा एकमने अस्त्रासि सगौरवा समतीभा एकांशीकृता प्राञ्चलिकृता
भगवन्तमेव नमस्कृतान्ना ॥ एकान्तसंस्थितस्य नन्दस्य देवपुत्रस्य अथमेव रूपो चेतसो
परिवितर्को उद्भादि ॥ इमं अवलोकितं नाम आकरणं परिमलेहि तवागतेहि
अर्हतेहि सन्त्यक्तवृद्धेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च साधु भगवां पि एतरहि मिषूणां
भाषे ॥ भगवतो संमुखं प्रतिमुक्ता संमुखं प्रतिगृहीतं तत्तत्त्वाय धारयिष्यन्ति वज्र- 15
जगहिताय वज्रजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनस्त्रायाय हिताय सुखाय दे-
वानां च मनुष्याणां च ॥ अधिवासेति भगवात्तन्दस्य देवपुत्रस्य तूष्णीभावेन अनु-
कम्पामुपादाय ॥ अथ खलु नन्दो च देवपुत्रो मुनन्दो च देवपुत्रो मुमनो च

1. C "ksharo tana kō" nte sarupa nāna mrigayūṣapati kṣṣako dharmaiko mrigo a-
bhūṣhi | B "yūṣapati kṣṣako". — 5. C hi rānabāvasuavaddāte saripūṣa mṛi.

6. B "grāhāṣaṣa ekasmiṁ samā" kate parivāte" C "gheṣa ārahāṣhi pañcāhi
lha" B "pañcāhi bhikṣu". — 7. C "lu nanda ca devaputro munanda ca devaputro
muna" BC "nimata ca devaputro iyo(C "iva)ro ca devaputro maha" C "laha ca pa"
BC "tā atikrāntavarnā(B "rūpa) atikrāntā" BC "kevalā kṣṣaṣi" C "grāhāṣhi pa"
"rāhāṣhi" na bhagavāna tano" C "kāṣṣikṣiṣhi prajñāṣikṣiṣhi lha" mūṣa eka" B
"mūṣa".

12. C "eśāṣa pari" B "di imāṣi". — 13. C idāṣi ora" pūva ca sālhi bhagavān api
ata" BC "hūṣi pa lhi" C "bhikṣaṣhi lha" BC "sha lha". — 15. B "to mukhaṣi prā-
ṣṣitā saṁmukhaṣi prāṣi tāṣi" C "to saṁmukhaṣi sātira" hīṣi tāṣi" BC "āyāṣhi
ca sālhi".

17. C "dharmaṣi | bhagavā na" B "eti | bhagavā na" C "tushāṣhi". — 18. BC "lu
nandano devaputro samantano ca devaputro nimata ca devaputro (B "gheṣa ca devaputro
maha" B "to tushā" C "tā bhagavate pa" B "trishkṣiṣya pradakṣhikṣiṣya tāṣi" C "ata-
rāhāṣhi | B "yūṣhi |

देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो भगवतो तूष्णीमावेनाधिवासनां
विदित्वा भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा भगवन्तं विष्णुतो प्रदक्षिणीकृत्वा तथे-
वान्तरहायेतुः ॥

- अथ खलु भगवान्मन्त्रेण राज्या अत्ययेन येन संवज्जता मिश्रवः तेनोपसंक्रमित्वा
5 प्रक्ष्म एवासने निषीदि ॥ नियम खलु भगवान् तां मिश्रुनामस्तथति ॥ दोषा
मिश्रवः नन्दो च देवपुत्रो मुनन्दो च देवपुत्रो मुमनश्च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो
महेश्वरो च देवपुत्रो अभिकान्तवर्णा अतिकान्तायां राज्यायां केवलकक्ष्यं गृध्रकूटं
पर्वतं वयैवावनामधित्वा येन तथ्यागतस्तैर्नोपसं ॥ 86 ॥ क्रमिता तथ्यागतस्त पादौ
शिरसा वन्दित्वा एकमन्त्रे चस्त्रासि सगौरवा सप्रतीया एकांगीकृता तथ्यागतमेव
10 नमस्कृता ॥ एकान्तस्थितस्त मिश्रवो नन्दस्त देवपुत्रस्त अथमेवकृत्यो चेतसो
परिवित्तो उदपाति ॥ अर्थ अवनोक्तिं नाम व्याकरणं पुरिमकेहि तथ्यागतेहि
अहंनेहि सम्बन्धकुहेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च ॥ अथ खलु मिश्रवः नन्दो च
देवपुत्रो तथ्यागतमेतद्वोचत् ॥ अर्थ भगवन् अवनोक्तिं नाम व्याकरणं पुरिम-
केहि तथ्यागतेहि अहंनेहि सम्बन्धकुहेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च ॥ साधु भगवां
15 पि एतरहिं मिश्रुणां भाषेया ॥ मिश्रु भगवतः संमुखं श्रुत्वा तथ्यत्वाय धारयिष्यति ।
तं भविष्यति वज्रवनहिताय वज्रवनमुखाय लोकात्मकत्वाय महतो जनवायस्त्रायां
हिताय मुखाय देवानां च भगव्यायां च ॥ अधिवासति मिश्रवः तथ्यागतो नन्दस्त
देवपुत्रस्त तूष्णीमावेनानुकम्पामुपादाय ॥ अथ खलु मिश्रवो नन्दो च देवपुत्रो
मुनन्दो च देवपुत्रो मुमनो च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो तथ्या-
20 गतस्त तूष्णीमावेनाधिवासनां विदित्वा इष्टतुष्टा आत्मना प्रमुदिता प्रीता सौम-

4. B "hulo hhi" C "anbidi nisha" B "alidi nisha". — 5. BC "dya | kha" C "bh-
khaḡān āna" B "bhikhaḡāna". — 51. C "kaho uando ca de" mlo ca de "mane ca
devaputro i" B "sunando ca devaputro sunando ca devaputro sunando ca devaputro
i" C "saro ca devaputro atikantakaryo atikā" C "hoṣṣo ca devaputro atikantakaryo
atikantakaryo atikantakaryo kalyān kalyān" B "gāṣṭrā" B "yano tathāgato te" C "pralā
ekān" B "bhagato evaṇo na" B "gato a nana" BC "māno ekānta". — 10. B "kaho n
ritarko n" C "tarkā n".

11. C "kita ā" nishi sāmīya". — 12. BC "vā nisho ca de" C "m etad eva" |
— 13. BC "bhagato a" C "nishi sāmīya" B "tān ca anbhā" C "tān ca bhāḡān
pāra ca nisho". — 14. C "bhagato it" e" B "gato pā e" BC "ahya hhi". —
15. B "bhikha hhi" C "bhikhar bhagato nā" BC "ahyanti tān hhi".

16. B "ahyati | ha" BC "nān ca nisho". — 17. C "kaho tathā" G "gato na" B "tro-
ya bhāḡān". — 18. C "kaho nā" na ca devaputro igaro ca de "tro ma" B "na ā
devaputro mho" ya bhāḡān "dīva cūḡvāḡto āta" C "dīva cūḡvāḡto āta" B "m-
dīapri" C "prīḡmāna" nisho tathāgato evaṇo ca tri" BC "ahkṣṣya pā" hāyatoḡ |.

नखपाता तदागतस्य पादौ गिरसा बद्ध्वा तदागतमेव च चिष्णुषी प्रदधिषी-
कृत्वा तथैवान्तरहायेत् ॥ तत्र ते मिधू भगवन्मेतद्वोचत् ॥ साधु भगवान्
मिधूणामेतमर्घं मापे मिधू भगवतः संभुवं ज्ञत्वा प्रतिगृहीत्वा तद्यत्वा च धारयि-
ष्यन्ति ॥ एवमुक्ते भगवान्तां मिधूमेतद्वोचत् ॥ अथकीर्तितं भो मिधवो व्याकर-
णन्तं यूगोष साधु भो यूगोष मनसिकरोष भाषिष्यामि च ॥ साधु भगवन् इति
ते मिधू भगवतः प्रत्यक्षोपीत् ॥ भगवां सो तां एतदुवाच ॥

यदा भिषवो बोधिसत्त्वो अपारिमातो ती । १४६ ॥ रातो पारिम तीरं अभिवि-
 लोकेति अभिविलोकनापूर्वगमेहि धर्मेहि समुदायकमानेहि ये पि ते नहेष्ठास्मा
 देवा ते पि तयामतमयाये परमाये पूजाये पूजयन्ति अयाय परमाय अपचिताय
 अपचायन्ति शुद्धावासा च देवा अष्टादश आमोदनीयां धर्मान्प्रतिलभन्ति । कतमे १०
 अष्टादश ॥ पूर्वयोससंपत्तो महाअमणो ति शुद्धावासा देवा आमोदनीयं धर्मं प्र-
 तिलभन्ति । पूर्वोत्पादसंपत्तो ज्येष्ठताममुप्राप्नुयन्तो च चतुत्तरं च लोके दुनोत्पा-
 दसंपत्तो कस्साणोत्पादसंपत्तो अयोत्पादसंपत्तो ज्येष्ठोत्पादसंपत्तो अष्टोत्पादसंपत्तो
 प्रणिधिपूर्वोत्पादसंपत्तो निजयसंपत्तो उपधानसंपत्तो उपसखसंपत्तो संभारसंपत्तो
 अविपरीतधर्मं यमणो देशयिज्जति गेयानिक्कं लोकोत्तरं असाधारणं अव्यावधायकं १५
 मन्वीरामासं महाअमणो धर्मं देशयिज्जति सर्वकारप्रतिपूरं सर्वकारपरिशुद्धं इति
 शुद्धावासा देवा आमोदनीयं धर्मं प्रतिलभन्ति । यच्चिषवो बोधिसत्त्वो अपारि-

a⁴. BC *katamo bhikkhavaṇṇaṃ arakkhite* (C "kita) *nāma vyākaraṇaṃ* | *evam ukte* (in bhikkhavaṇṇa bhagavatoṃ) *etad ārambā* | *bhagavannālikā* | *bhagavaṃ dharmā bhavanneti* | *ā bhagavaṃ bhavanti* | *prabhūṣā bhagavati* (C "to) *evam uttari* (C "ti) *akṛtyā bhagavato tādṛśā* (B "shyā) | *bhikkhūnādhikāraṇāni vātaṃ* *eva karāvaṃ* | *katva* C "ta *te* *bhikkhū bhaga*. — a⁵. C "a bhikkhūṃ *evam artha* *bhā* BC "a *bhikkhū* *evāṃ* B "grīhata² C "hita *tathatā tathatāya dā*. — A¹. C "gavaṃ *tā* *bhikkhū* *eta* B "bhikkhū *e*. — A². C "tā *etā* *bhī* B "tā *etā* *bhī* C "ante *gola* *sā* C "ante *gola* *sā* BC "dhorā *grī*. — B. B *ādhā* *bhā* BC "gavaṃ *ihā* C "ā | *te* *bhikkhū* *bhā* B "bhikkhū *bhā* C "ato *pratyakṣā* *bhā*.

[illegible]

11. B "saṃpannā mī" = guṇa | guṇa "śāleśvā amā" uti pā. — 12. B "jyotiṣā" = puṇṇā ca amā = gopāḥ saṃpannā kalyāṇapāḥ saṃpannā ugrā B "craṣṭapāḥ saṃpannā jṛṣ" = subhāsaṃpannā subhāsaṃpannā arjunaśālaḥ saṃpannā (reṣa) = śyātā | mī = vāraṇasī, jṛṣāṇī B "śyātā | vāraṇasī" = vāraṇasī mī | guṇa = anodanā dharṇāṇāṃ pūṇāḥ saṃpannā vāraṇasī. — 17. C. 10 bhikṣa = 10 bhikṣuṇāṃ pāṇāṇāṃ B "10

- मातो पारिमं तीरं अभिविलोकेति अभिविलोचनापूर्वगमेहि धर्मेहि समुदायक-
मानेहि ये पि ते महेष्वाखा देवपुत्रा ते पि तद्यागतं अयाये पूजाये पूजयन्ति अयाये
परमाये अपचिताये अपचायन्ति शुद्धावासा देवा इमानि अष्टादश आमोदनीयां
धर्मां प्रतिब्रजन्ति । अपि हि चेदं मिश्रतः सेन्द्रका देवा सप्रज्ञाका सप्रजापतिका
5 महान्तं आमोदनीयं धर्मं प्रतिब्रजन्ति । यावज्जीवं च मिश्रतः बोधिसत्त्वा न च
तावत्सर्वेण सर्वं कार्येणैव ज्ञामेन समन्वायता भवन्ति न तावत्सर्वेण सर्वं वाचिकेन
ज्ञामेन समन्वायता भवन्ति न तावत्सर्वेण सर्वं चेतसिकेन ज्ञामेन समन्वायता भ-
वन्ति न तावद्विषयो बोधिसत्त्वा सर्वगुणसमन्वायता भवन्ति नापि ताव मिश्रतः
बोधिसत्त्वा पृथिवीप्रदेशे मिश्राय गच्छन्ति वा तिष्ठन्ति निषीदन्ति वा यस्मिं मिश्रतः
10 पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्त्वा निषीदित्वा महान्तं यवं नि[187]हन्ति महन्तीं च चतुं
पराजिनन्ति महं च शोधं निस्तरन्ति अनुत्तरां च पुरुषदम्बसारथितामनुप्राप्नुवन्ति
अनुत्तरां च लोकश्रेष्ठतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च स्वस्त्वयनतामनुप्राप्नुवन्ति अ-
नुत्तरां च दक्षिणीयतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च सम्बन्धबोधिमनुप्राप्नुवन्ति यथा-
कारिततथावादितमनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमतां च अनुप्राप्नुवन्ति असममधुरतां च
15 अनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमभासतां च अनुप्राप्नुवन्ति महन्तानां यशानामारज्यमनु-
प्राप्नुवन्ति भूतानां च यशानामारज्यमनुप्राप्नुवन्ति महन्तामनुत्पादामां निदान-
मनुप्राप्नुवन्ति भूतानामनुत्पादामां निदानमनुप्राप्नुवन्ति ओहितमारतां च अनुप्रा-
प्नुवन्ति कृतकार्यतां च अनुप्राप्नुवन्ति पृथिवीसमचित्तां च अनुप्राप्नुवन्ति आपस-

maññanti" C "lokantīyapūreñ" B "noli | 30" C "ekkhye de" C "ekkhyehi devaputro ta" B
"jeyanti | agge" C "ekki" | 31" C "ekki" 31" BC "dittācācā amodaniyāñ dharma paṭi-
"vraja prajitā".

4. B "labbhati jā". — 5. C bhavata ca bhī" B "jīvaras bhī" dhamatrena ca bhavati sa"
C "dhamatvo na ca bhavati sa" yikena siddhimeva samantāgata bhavati | na bhavati sa" B "lha-
vanti na tīye sarveṣa sarvāñ vāci" BC "vanti | na tā" C "sarve vāci" BC "vanti | na tā"
C "kharasā bodhi" vācācā bhavanti | tāpā tīva bhikkhava bodhivatvo pi" B "gucchati | sa
tīsthañti nīdhitā vā ya" C "vanti sa tīsthañti nīdhitā ca | ya" kharas pi" BC "sa-
tis vāci" kharas nīdhitā(C "nī") vanti(C "tāti") sa sarvāñ parā" B "jīva-
ti | mahā" C "vanti vanti ca o" vācācā(C "tāti") BC "vanti | ann" (les deux m. met-
tent le signe | après anupāpavanti toutes les fois que se voit se répète dans la suite de la
phrase, à moins que le contraire ne soit noté) BC "kharas" B "gucchati" vācācā an-
pāpavanti | sa ann" BC "sa" ("sa") myakam" kharas tāti vāci" C "vanti an-
pāpavanti | jātā vācācā tāti kharas anupāpavanti | apatisamantācā anupā-
B "vanti anupāpavanti | apatisamantācā ca a" BC "vanti | samantāgatañ ca a-
(C "dhamatī anupā" nī | mahā(C "ha)jātācā sarvāñāñ āvācā(C "sa) ann" nī |
bhī" vācācā āvācā(C "ha)jātā" vanti | mahā (C | mahā)jātācā anupācācā(B "nī" nī"
B "bhācācā ca a" C "vanti anupā" jātācā ann" vācācā ann" B "nī | āvā-

मच्चित्तां च अनुप्राप्नुवन्ति तेजोसमच्चित्ताननुप्राप्नुवन्ति वायुसमच्चित्तां च
 अनुप्राप्नुवन्ति विडालचक्रसमच्चित्तां च अनुप्राप्नुवन्ति काचिलिन्दिकमूदूपमचि-
 त्तां च अनुप्राप्नुवन्ति इन्द्रकोषोपमच्चित्तां च अनुप्राप्नुवन्ति इन्द्रियसंपदं च
 अनुप्राप्नुवन्ति बलसंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति कामसंपदं चानुप्राप्नुवन्ति धनसंपदं च
 अनुप्राप्नुवन्ति श्रव्यासंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति आत्मवृषमितां च कायवैशारद्यं च अ- 5
 नुप्राप्नुवन्ति वाचावैशारद्यं चित्तवैशारद्यं चानुप्राप्नुवन्ति पृथुवैशारद्यं चानुप्राप्नुवन्ति
 प्रज्ञासंपदं चानुप्राप्नुवन्ति सर्वकुशलधर्मवशिभावपारमितां चानुप्राप्नुवन्ति । यतो
 च मिषवो बोधिसत्त्वा सर्वेण सर्वं कायिकेन श्रमेन समन्वायता भवन्ति पापिकेन
 श्रमेन समन्वायता भवन्ति चेतसिकेन श्रमेन समन्वायता भवन्ति अथ खलु मि-
 षवो बोधिसत्त्वा ते पृथिवीप्रदेशं निश्चाय गच्छन्त्यपि यत्किं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्त्वा 10
 नि। 187¹ पीदित्वा महान्तं यथं मिहवन्ति महतीं च चमूं पराविनन्ति महान्तं च
 ओधं उत्तरन्ति अनुत्तरां च पुरुषदम्बमारुहितां अनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां लोकश्रे-
 ष्ठां अनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकश्रेष्ठतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकश्रे-
 ष्ठयनतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च दक्षिण्यतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च सम्य-
 कबोधिसमनुप्राप्नुवन्ति यथावादिततथाकारितमनुप्राप्नुवन्ति यथाकारिततथावा- 15
 दितमनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमतां चानुप्राप्नुवन्ति अत्तममधुरतां चानुप्राप्नुवन्ति अप्र-
 तिसममागतां चानुप्राप्नुवन्ति महन्तानां वर्णानां आरम्भणमनुप्राप्नुवन्ति भूतानां
 वर्णानां आरम्भणमनुप्राप्नुवन्ति महन्तानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति पृथिवी-

anna¹ C¹ 'āpānasmācittānāṃ cānu' BC¹ 'āpānasmācittānāṃ o(C¹ 'ānāṃ cānu' B¹ 'āpānā'
 C¹ 'yasmācittānāṃ cānu' C¹ 'sīlābhārasasmācittānāṃ cānu' B¹ 'kāciliṇḍi' BC¹ 'mūdupa-
 nasmācittānāṃ(C¹ 'ānāṃ) sa a¹ C¹ 'āpānasmācittāṃ ca anuprāpnuvanti | bala-sampadaṃ ca anu-
 prāpnuvanti | indriya-sampadaṃ cānuprāpnuvanti || atthā B¹ 'indriyāṇāṃ¹ nti || atthā¹
 C¹ 'dhanasāmpadaṃ cānu¹ dhanasāmpadaṃ cānu¹ C¹ 'saryyāṇāṃ¹ C¹ 'sāma-sampadaṃ cānu¹
 BC¹ 'abhabhikāya(B¹ 'yaṃ) 'vaigā¹ C¹ 'vācāvaiśāradyāṃ cānuprāpnuvanti | citta-sampadā¹ B¹ 'jñā-
 sa-sampadaṃ cānuprāpnuvanti sara¹ C¹ 'smavagāpāra¹ BC¹ 'māṇāṃ cānu¹.

7. C¹ 'kāvāḥ bodhisatvo sarveṇa sarvākāyā¹ B¹ 'nāpāto bhāvanti | vācika-sāma-
 sa-sampadaṃ ca samānāvagatā bhāvanti | co¹ C¹ 'āpāna samavā¹ B¹ 'smavagāto bhāvanti ||
 | atthā C¹ 'attho tūṃ pī¹ ntyapi tūṃhantūyapi yasmāṃ¹ 'satya nā¹ 'kāṇāṃ nāhanti | ma-
 hāntāṃ ca cānuṃ saṃparā¹ B¹ 'hanti | ca cānuṃ¹ BC¹ 'atthāntāṃ | annā C¹ 'ānāntāṃ sa-
 māhāntāṃ anuprāpnuvanti | amāhāntāṃ ca samāhāntāṃ cānuprāpnuvanti | annā¹ (apā-
 sa-sampadaṃ) sa samavagatā bhāvanti samavagatā bhāvanti || BC¹ 'cānāntāṃ a¹ B¹ 'ā-
 kāya¹ BC¹ 'jñāntāṃ a¹ B¹ 'āpānāntāṃ annā C¹ 'āpānāntāṃ annā B¹ 'āpāntāṃ annā¹
 BC¹ 'nāṃ sa samāntā¹ nti yathābhāṇāṃ(B¹ 'tūṃ tūṃhāntāṃ) nti | yathābhāṇāṃ tathā-
 vādi(B¹ 'tathā kāyāntāṃ annā B¹ 'kāyāntāṃ cānu¹ C¹ 'dhanāntāṃ cānuprāpnuvanti | maha-
 māhāntāṃ sarveṇa sarvākāyā¹ B¹ 'bhāṇāṃ cānu¹ nti | mahāntāṃ sarveṇā¹ C¹ 'bhā-
 ṇāntāṃ vācika-sāma-sāma a¹ BC¹ 'cānāntāṃ nti¹ yasmācittānāṃ cānu¹ BC¹ 'āpā-

समचित्तां चानुप्राप्नुवन्ति आपसमचित्तां चानुप्राप्नुवन्ति तेजोसमचित्तां चानु-
प्राप्नुवन्ति वायुसमचित्तां चानुप्राप्नुवन्ति चित्तारम्भणमूतानामुत्पादानां मिदा-
नमनुप्राप्नुवन्ति ओहितमारतां चानुप्राप्नुवन्ति कृतकार्यतां चानुप्राप्नुवन्ति विद्वान-
वस्तुसम्बोधोपमचित्तां चानुप्राप्नुवन्ति काचिलिन्दिबमदुसमचित्तां चानुप्राप्नुवन्ति
इन्द्रकीलोपमचित्तां चानुप्राप्नुवन्ति इन्द्रियसंपदं चानुप्राप्नुवन्ति बलसंपदं च ध्या-
मसंपदं च धनसंपदं च निषयसंपदं च श्रद्धासंपदं च आत्मवृषमितां च कायवैशा-
र्यं च वाचावैशार्यं च चित्तवैशार्यं च पुण्यवैशार्यं च प्रज्ञासंपदं च सर्वकुश-
लधर्मव्यञ्जितापारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ।

10 योऽङ्गांगसमन्वानतो मिषवः सो पृथिवीप्रदेशो भवति यस्मिं पृथिवीप्रदेशे यो-
 धिसत्त्वा निपीदित्वा महान्तं यथं निहृनन्ति etc. .... सर्वकुशलधर्मव्यवशितापार-
 मितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥ कृतमेहि योऽङ्गेहि ॥ संवर्तमाने खलु लोके सर्वप्रथमं
 पृथिवीप्रदेशो उद्भूयति विवर्तमाने च पुनर्मिषवो लोके सर्वप्रथमं पृथिवीप्रदेशो
 संस्निहति प्रकीर्तयत्यथ मध्ये संस्निहति । न खलु पुनर्मिषवः स पृथिवीप्रदेशो
 प्रत्यनिकेहि जनपदेहि संस्निहति अथ खलु मिषवः स पृथिवीप्रदेशो अनुमन्त्रमेहि
 15 जनपदेहि संस्निहति । न खलु मिषवः स पृथिवीप्रदेशो खेच्छेहि जनपदेहि सं-
 स्निहति अथ खलु मिषवः स पृथिवीप्रदेशो आर्यावर्तेहि जनपदेहि संस्निहति ।

[illegible]

g. C. "kathava sa pri" BC. "vati | ya" C. "santi pñithitpa" B. "vapeya ho" C. "daga bo-
dhiato nishi" haranti | mulatiñ, za zannuñ (Je ne relève pas ici les variantes des manu-
scrits dans cette répétition qui, pour abrégier, j'omet dans le texte elles sont d'ailleurs sans
intérêt) B. "kacalacatādharmavacchitā za pānā" C. "dhammatā za vacipāramitāñ" B.
B. "pūvanti | tayo za bhikava bodhiato sarveva ariññā kīyikāna alidamā samu-
vāgātā bhavanti vācika alidamā samavāgātā bhavanti | cetavikāna alidamā samu-
vāgātā bhavanti || kata".

11. B "dapehi mui". — 11. C samvartana "in bhikkhava loka sa" vipadege adda "kharava loka sa" B "sa loka samvartana" BC. "dape muihithail prapt". — 12. G "lakkhava sa pri" dege praty "sthanam || stha" B "sthanam || stha" C "lakkhava sa pri" B "thipade" C "dape mui" sthanam ||. — 13. G "sa khala puna bhikkha" BC. "dape muihithail jhapa" B || stha C "kharava sa" BC. "puli pradege dya(C "rya) varte(B "ste)hi jhapa".

समस्य भिषवः स पृथिवीप्रदेशो भवति सुसंस्तुताविकृतो पाणितलजातो । अनोदके
चिचउत्पन्नपद्मकुमुदननिनीगन्धिकाणि जातानि भवन्ति । अभिजातो च
भिषवः सो पृथि[१८८]वीप्रदेशो भवति । अभिभक्षितो च भिषवः सो पृथिवी-
प्रदेशो भवति । महेशास्त्रसत्त्वसंवितो च भिषवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । दु-
ष्प्रधर्पो च भिषवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । अपराजितो च भिषवः स पृथिवी- ६
प्रदेशो भवति । न खलु पुनर्भिषवः तस्मिं पृथिवीप्रदेशे कोचिदेव सत्त्वो चषतारं
गच्छति यदिद् भारो वा मारकाधिको वा । देवानामगृहीतो च भिषवः स पृ-
थिवीप्रदेशो भवति । यदिद् सिंहासनान्ति पृथिवीमण्डले संख्यातो भवति भिषवः
स पृथिवीप्रदेशो । यज्ञोपमो च भिषवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । चतुरंगुल-
मात्रा च भिषवः तत्र पृथिवीप्रदेशे तृणानि जातानि भवन्ति नीला मूढ मयूरयो- १०
वासत्रिकाशा अभिषवसा कुण्डलावताः । ये पि ते भिषवो राजानो चक्षुर्वर्तिनो
तं पृथिवीप्रदेशं अधिस्थिहन्ति नान्यत्र चेतिष्यार्थः ॥ एवं खलु भिषवः स पृथिवीप्र-
देशो षोडशंगमसम्भाव्यतो भवति यस्मिं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्त्वा निषीदित्वा म-
हान्तं यथं निह्नन्ति etc. . . . सर्वकुशलधर्मव्यपारमितां वानुग्रामुवन्ति ॥

अथ खलु भिषवो बोधिसत्त्वो उरुविन्नाये दुष्करचारिकां चरित्वा सुजाताये १५
यामिकधीताये मधुपायसमादाय येन नदी नैरञ्जना तेनोपसंक्रमित्वा नदीये नैर-
ञ्जनाये तीरे गावाणि शीतलीकृत्वा सुजाताये यामिकदुहितुः मधुपायसं मुञ्जित्वा

१. C "kashavo sa prithvipradese bhavati | anastakrito pa" B "vati | anastakritavilekrito pa-
nitahajito | . — २. C anodakarito nipa "lankagadhbika". — ३. C "kashavo sa prithi" deya
bha". — ४. B "kashita sa bhikshavas sa prithi" C "vab sa prithi". — ५. C "gakhya satva"
kashavo sa prithi" B "vab prithi" C "vati | apard". — ६. B dushyadha". — ७. C "kashavo sa
prithipra".

८. C "kashavo tasmaiti prithi" sa kashita eva" B "sa kashita" tasmaiti gachhati | sa" C "tasmaiti
gachhati | yam itasmaiti sa" kashita sa B "yikayika sa | . — ९. C "deya bha". —
१०. C yam itasmaiti sa "thimaphala" B "thipradepo munda" C "kashita bha" B "vati | sa
bha" BC "sa bhavati | . — ११. B "pamā sa bha" C "kashavo sa prithipra". — १२. C "retin-
gulapāsa sa bha" B "tadya bha" prada tya" C "deya tya" BC "ati | alla mrida mayā"
rtitā sa pa".

१३. C "thipradegam allushthititaiti | sa" B "ati | sa" BC "gachha | . — १४. C "kashavo
sa prithi" deya ita" maitigala" BC "bhavanti | tasmaiti" C "kashita maitigala" maitigala
sa maitigala" B "maitigala" maitigala" (je laisse de côté les variantes de passage que je ne
répète pas dans la note) elles sont sans intérêt particulier) BC "dharmavim" (C "gipāhami-
tāsa maiti". — १५. C "kashavāsa" B "m dāya ya" C "tasmaiti" maiti maiti"
yam kashititaiti" B "yam kashita" C "bhāsa maiti dāyitāsa kashita" maiti" B "bhāsa"
maiti |

मया नैरञ्जनायां काम्पपाचं प्रवाहित्वा तद्धि एन दिवाविहारं कल्पयित्वा स्मृतिं प्रतिष्ठाभते चेति ये ।

अथ खलु मिश्रवो बोधिसत्त्वो मागनन्दीकान्तसमये येन नदी नैरञ्जना तेनोप-
सङ्कमिता नदीये नैरञ्जनाये माचाणि शीतलीकृत्वा येन बोधियद्विसेनोपसङ्क्रमे ।

- 5 अद्राचीद्विषवो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो सारा च बोधियद्विसे अन्तरा च नदीये
स्वस्तिकं धारयित्वां तृणराशिलं चकं । अथ खलु मिश्रवः बोधिसत्त्वो येन स्वस्तिको
धारयित्वा तेनोपसङ्कमिता स्वस्तिकं तृणानि अयाचि । अद्रासि मिश्रवः स्वस्तिको
बोधिसत्त्वस्य तृणानि । अथ खलु मिश्रवो बोधिसत्त्वकुणमुष्टिमादाय येन बोधि-
यद्विसेनोपसङ्क्रमे न चाद्राचीत् मारो पापीयां गच्छन् । तदनन्तरं च मिश्रवो
10 मारस्य पापीमतो स्मृतिं अनूयि । सो स्मृतिमनुसरन्तो अद्राचीद्वो बोधिसत्वं अभी-
तविकान्तं विक्रमन्तं । अदीनविकान्तं विक्रमन्तं । बुधधर्यविकान्तं विक्रमन्तं ।
मागविकान्तं विक्रमन्तं । सिंहविकान्तं विक्रमन्तं । अयमविकान्तं विक्रमन्तं ।
हंसविकान्तं विक्रमन्तं च अघोत्पादं व्येष्टोत्पादं श्रेष्ठोत्पादं सुभोत्पादं प्रणिधिपूर्वो-
त्पादं । शत्रुमघनविकान्तं विक्रमन्तं । अपराजितविकान्तं विक्रमन्तं । आजा-
15 नेयविकान्तं विक्रमन्तं । महापुरुषविकान्तं विक्रमन्तं । हितैपीश्वरन्तकारीकरण-
ताये महासंयानविजयाये अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणताये । अथ खलु मिश्रवः
बोधिसत्वं तं महाविकान्तं विक्रमन्तं पंच मोरशतानि बोधिसत्वं गच्छन् अभिप्रद-
क्षिणीकृत्वा अनुपरिवर्तन्तुः । पंच शतपञ्चशतानि बोधिसत्वं गच्छन् अभिप्रदक्षि-
णीकरोन्ता अनुपरिवर्तन्तुः । पंच कौचशतानि बोधिसत्वं गच्छन् अभिप्रदक्षि-

3. C "ānura nandikāntasamaye nadi nairañjandā tēnopa" B "ānura nandikāntasamaye nadi
nai" C "dhiyatis tēno" BC "krama udra". — 5. C "kharab bodhisatvañ hant ca bodhi-
yadhi antara ca nadi" BC "dhiya yena nairañjandāye (B "jā) svastike yārasā (C "p)ko
tripakāṣṭhābhako] .

6. BC "yārapikas tēno". — 7. C "drākshid bhikṣa". — 8. C "kharab bodhisatva
āpimukhi" B "s trimukhi" C "pūṣṭi ga". — 9. BC "suripāñ a" B "shī ta impī" C "shī
tāñ amṣī". — 10. C "kshī | bodhi" BC "tvañ aṭṭavikrā".

11. C "mantāñ | ānuraikrāntāñ vikramantāñ | . — 11. B "dāyadharānvikrā"
C "mantāñ | sūṭha". — 12. B "krāmantāñ vikra". — 13. C "mantāñ | nāgavikrā-
ntāñ vikramantāñ | pi". — 14. B "krāmantāñ ca s" C "mantāñ | agropādāñ yugo-
tpādāñ jyeshṭhōtpādāñ pṛeshṭhōtpādāñ pṛevadhīpāntōtpādāñ | B "jyeshṭhōtpādāñ yugo". —
14. B "krāmantāñ vikramantāñ aya". — 14. B "krāmantāñ vikrama". — 14. B "krā-
mantāñ vikrama". — 15. C "krāmantāñ vikrama". — 15. C "karapātāyāñ trā"
jyāyair am " harapātāyāñ] .

16. BC "dhantra tāñ am" C "nikarantā amra dayatāñ | pañca jira" B "vartitāñ
pañ". — 18. B "chāntāñ | sūṭhī" vartitāñ pañ". — 19. B "vartitāñ | .

जीकरोन्ता [189^b] अनुवर्तेन्तुः । पंच जीवजीवकशतानि बोधिसत्त्व गच्छन्तमभि-
प्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तेन्तुः । पंच वक्षशतानि बोधिसत्त्व गच्छन्तमभिप्रदक्षिणी-
करोन्ता अनुवर्तेन्तुः । पंच पूर्णकुम्भशतानि बोधिसत्त्व गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता
अनुवर्तेन्तुः । पंच कुमारीशतानि बोधिसत्त्व गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुप-
रिवर्तेन्तुः ॥ अथ खमु भिच्चवो बोधिसत्त्वस्स एतदभूवि । यथा च इमे पूर्वोत्पादा 5
यथा च पूर्वनिमित्ता अच्चाहतामनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुधिसि ॥

अद्राक्षीद्विचवः कासो नाम नागराजा बोधिसत्त्व अभीतविकानं विक्रमनं
दृष्ट्वा च पुनरेतदबोधत् ॥ एहि महाअमण येन महाअमण मार्गेण गच्छसि भगवां
पि महाअमणो ककुब्बो एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबु-
द्धो । त्वं पि महाअमण एतेन मार्गेण गच्छ त्वं पि अथ महाअमण अनुत्तरां स- 10
म्यक्संबोधिमभिसंबुधिसि ॥ भगवां पि महाअमणो कोनाकमुनि एतेन मार्गेण गतो
सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । महाअमण एतेन मार्गेण गच्छ त्वं पि
अथ महाअमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुधिसि ॥ भगवानपि महाअ-
मणो काक्षपो एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । त्वं पि
महाअमण एतेन मार्गेण गच्छ अथ त्वं पि महाअमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि- 15
संबोधिसि ॥ एवमुक्ते भिच्चवः बोधिसत्त्वो कासं नागराजमेतदबोधत् ॥ एवमेतं
कास एवमेतं नाग अथ अहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यामि ॥

1. B "gacchamātaṃ abbi" C "cehaṃ abbi" B "kālāpaṇḍikarocanā" BC "varttetaṃ" | . —
2. BC paṇḍita vāca(C "sa)catāni" C "papaṇḍitvarttetaṃ" B "varttetaṃ" | . — 3. C paṇḍita kha-
bhāga" B "pāṇḍitakūṇḍhāga" varttetaṃ | aha kha" (L 5) C "varttetaṃ" | . — 4. C "kha-
bhāgaṃ karuṇaṃ anuparivarttetaṃ" || . — 5. C "khaṇḍaṃ bhāṇḍatāpāṇḍita" a" . — 5. BC
"vyāhataṃ oṃ" C "rāṇi saṃmāya".

7. BC "kālāpaṇḍikā" B "tvaṃ abbi(C) vikrāntaṃ vikramāṇi dṛi" C "bhāṇḍavikrāntaṃ
mahāvīkṛāntaṃ vikramāṇi dṛi" . — 8. C ehi mahācāryaṃ mārga" B "yena mahācārya-
cāryaṃ gaccha" C "bhāṇḍaṇḍa api mahācāryaṃ" B "tvaṃ mārga gata" C "saṃ anuttarāṇi
samyaksambuddha abhiṇṇāṇibuddha tvaṃ pi" B "dāḍha tvaṃ pi" . — 10. B "mahācā-
ryaṇi" | a" C "mahācāryaṃ a" cāryaṃ gacchā | tvaṃ pi adya mahācāryaṃ anuttarāṇi
saṃmāya".

11. C bhāṇḍaṇḍa api mahācāryaṃ ko" A "cāryaṃ khaṇḍikāṇḍa" BC "to saṃ m" C
"Bāṇḍāṇi sa" . — 12. C mahācāryaṃ ehi "cāryaṃ anuttarāṇi saṃmāya" "buddhi-
bhāṇḍi" || . — 13. C bhāṇḍāṇi pi mahācāryaṃ" B "cāryaṃ pi kārya" C "to saṃ anuttarā-
ṇi saṃmāyaksambuddha" dāḍha tvaṃ" B "dāḍha pi" . — 14. B pi ma" C "mahācāryaṃ a"
B "māya ehiṃ mā" C "gacchā | adya tvaṃ mahācāryaṃ anuttarāṇi saṃmāya" "saṃbuddhi-
bhāṇḍi" || .

15. C "khaṇḍaṃ ho" laṃ nāma mārga" . — 16. C evaṃ ehi khaṇḍaṃ ehi mahā-
cārya" B "Bāṇḍāṇi sa" C "saṃ saṃmāyaksambuddhaṃ abhiṇṇāṇibuddhiṇi" || .

अथ खलु निचवो कालो भागराजा बोधिसत्तं गच्छन्तं संमुखाभिः साङ्ख्याभि-
र्गोचरानि अभिस्तवे ॥

यथा गच्छति ककुच्छन्दो खोनाकमुनि च काञ्चपो ।

तथा गच्छन्ति महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

5 यथा उडरसे पादं दक्षिणं पुष्पोत्तम ।

निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

यथायं रत्न[190]ति पृथ्वी काम्पपावीव ताडिता ।

निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

यथा च मवनं मल्लं अन्धकराचिमासिकं ।

10 ओभासेन स्फुटं सर्वं अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

यथा निधानं तेजेन स्फुटं तिष्ठति पण्डित ।

निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

यथा वाता प्रवायन्ति यथा वृक्षा विन्तप्रिता ।

यथा द्विजा निकृष्यन्ति अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

15 बुद्धानामेवमुत्पादो एवं बोधि अलंकृता ।

निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

यथा च मण्डं (?) पुष्पेहि स्फुटं तिष्ठति पण्डित ।

निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

यथा मौरग्रता पंच करोन्ति स्वा प्रदक्षिणं ।

20 निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

यथा शतपञ्चशता पंच करोन्ति स्वा प्रदक्षिणं ।

1. C "kshavanā kā" BC "khiābhā sarō" C "thābhā abhā". — 3. BC "syaṃpāṇi ca (C "rīya) tathā". — 5. C "tāmanā | B "tāmanā nā".

6. C "viraṇā a". — 7. B "paṇi mahāpīṭhāni kāṇḍapāṭi thāṇā nā". — 9. BC "ca sa dānāni mahānā" C "adhiakāṇḍānānāni | B "adhiakāṇḍānānāni | . — 11. C "sarva adya".

11. BC "thā viṭṭhā" B "pīṭhā | C "pīṭhā | : — 12. C nāmaṇḍa " abhāni | baddhā" (dānāni sa saṃsa dānāni ca saṃsa : 15, 16, 17, 18, 19, etc.). — 13. B "gullāni | : — 14. C "kāṇḍāni adya" abhāni || yathā ca" B dānāni sa saṃsa dānāni ca saṃsa : 17, 18, 19, etc. et anāni sa saṃsa : 16 et 18. B "abhāni | yathā ca ca paṇḍitāni hī spha". — 15. B "pīṭhā a" BC "baddhāni alāni" B "kāṇḍāni | yathā man".

16. C "sa saṃsa sa". — 17. B yathā ca ca paṇḍitāni hī spha" C yathā madani pa" pīṭhā | B "pīṭhā | baddhā". — 18. C "sa a" abhāni | : — 19. C "ca akāṇḍāni pa". — 20. B "viraṇā a" C "sa a".

21. C "paṇḍitāni paṇḍitāni" B "paṇḍitāni".

हेज्ञास्यो सि अमण न मे अमण मोक्षसीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमस्यजातो
 अन्तःशब्दपरिदाघजातो बोधिसत्त्व संख्यमानो महाकहसितं कहसे । महाम-
 तापो सि अमण न मे अमण मोक्षसीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमस्यजातो
 अन्तः[191] शब्दपरिदाघजातो बोधिसत्त्व संख्यमानो महाकहसितं कहसे । म-
 हावृषभो सि अमण न मे अमण मोक्षसीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमस्यजातो 5
 अन्तःशब्दपरिदाघजातो बोधिसत्त्व संख्यमानो महाकहसितं कहसे । महावि-
 जयो सि अमण न मे अमण मोक्षसीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमस्यजातो
 अन्तःशब्दपरिदाघजातो बोधिसत्त्व संख्यमानो महाकहसितं कहसे । महासैन्यो
 सि अमण न मे अमण मोक्षसीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमस्यजातो अन्तःश-
 ब्दपरिदाघजातो बोधिसत्त्व संख्यमानो महाकहसितं कहसे । महाचलो सि 10
 अमण न मे अमण मोक्षसीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमस्यजातो अन्तःशब्दप-
 रिदाघजातो बोधिसत्त्व संख्यमानो महाकहसितं कहसे । मनुष्यभूतो सि अमण
 अहं पुनर्देवपुत्रो न मे अमण मोक्षसीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमस्यजातो अ-
 न्तःशब्दपरिदाघजातो बोधिसत्त्व संख्यमानो महाकहसितं कहसे । मातापितृसं- 15
 भवो अमणकायो बोद्धन्कुम्भापोपचयो उच्छादनपरिमर्दनस्वप्नभेदनविकिरणवि-
 ध्वंसनधर्मो मम पुनर्मनोभयः कायो न मे अमण मोक्षसीति मारो पापीमां दुःखी
 दीर्घमस्यजातो अन्तःशब्दपरिदाघजातो बोधिसत्त्व संख्यमानो महाकहसितं
 कहसे । एवं मित्रवः मारो पापीमां दुःखी दीर्घमस्यजातो अन्तःशब्दपरिदाघ-
 जातो बोधिसत्त्व संख्यमानो महाकहसितं कहसे ।

अथ अन्तु मित्रवो बोधिसत्त्वो अनीतो अन्तस्मी विगतरोमहर्षो चतुर्दशभिरा- 20

१. B "po smiññi cāraṇeṇa me cāraṇaṃ me" C "po smiññi cāraṇeṇa me mekhaṇṇi"
 B "ati | mā" B "dubbhadu" C "dammānaya" B "hāyāya". — ५. B "lho smiññi cāraṇeṇa
 me" C "lho smiññi cāraṇeṇa me cāraṇaṃ mekhaṇṇi" BC "ati | mā" B "dubbhadu".

६. B "jaya smiññi cāraṇeṇa me cāraṇaṃ me" C "jaya smiññi cāraṇeṇa me cāraṇaṃ me-
 khaṇṇi iti | mā" B "ati | mā" C "dammānaya" B "hāyāya pari". — ८. C mahārāṇayo
 smiññi cāraṇeṇa me cāraṇaṃ mekhaṇṇi" B "ayo si cāraṇeṇa cāraṇaṃ me" BC "ati | mā"
 C "dammāna" B "dāghate bo" C "ghaṇṇāṭi bo" B "jambhūṇi mahi". — १०. C "la smiññi
 cāraṇeṇa me cāraṇaṃ mekhaṇṇi | māro" B "smi cāraṇeṇa me" "ati | māro" C "dam-
 mānaya" BC "antapāya" "māro āhosi".

११. B "bhūto smi cāraṇa" C "bhūto smiññi cāraṇa" B "bo na me cāraṇaṃ mekhaṇṇi"
 BC "ati | māro" C "dammānaya" BE "dhamma smi". — १६. C "pāṇibhūta cāraṇakā"
 BC "odanakkāma" C "āhaya" B "cāraṇeṇa" B "dhamma meva paṇṇo māro" B "cāra-
 ṇeṇa" C "nāyakkāyena cāraṇaṃ mekhaṇṇi iti | māro" B "ati | māro" C "dammā-
 naya" B "sāyāto bodhi" C "hāyāyāto bo".

१८. C "kāro māro". — १०. B "ekabhiṇṇa viṇa" C "ekabhiṇṇa viṇa" kāraṇi mā" jhāṇāṇi
 āhā" B "māro" B "āhāṇāṇi" "māro" B "kāro".

- कारेमारं पापीमं अभिमर्जे । एवं च मिथवः बोधिसत्त्वो अभीतो अर्च्छन्भी विम-
तरोमहर्षो चतुर्दशमिराकारेमारं पापीमं संमुखं अभिमर्जे ॥ तेन हि ते पापीमं निह-
निष्यामि । सख्यथापि नाम वज्रवां मज्जो दुर्वलं मज्जं तेन हि ते पापीमं निह-
निष्यामि ॥ सख्यथापि नाम वज्रवां वुधमो दुर्वलं वुधमं तेन हि ते पापीमं मर्दिष्यामि ॥
5 सख्यथापि नाम हस्तिनागो कदल्लिं असारिकां तेन हि ते पापीमं निहनिष्यामि ।
सख्यथापि नाम वज्रवां सावतो दुर्वलं वुधं तेन हि ते निहनिष्यामि ॥ सख्यथापि
सूर्यो अभ्युदयमानो सर्वलघोतकं तेन हि ते पापीमं अभिमविष्यामि । सख्यथापि
नाम चन्द्री अभ्युदयमानो सर्वता[191]रक्कक्षां तेन हि ते पापीमं अभिमवि-
ष्यामि ॥ सख्यथापि नाम हिमवां पर्यतराजा सर्वकालपर्यतानेन हि ते पापीमं
10 अभिमविष्यामि ॥ सख्यथापि नाम राजा चक्रवर्ती पृथु प्रत्येकराजानो तेन हि ते
पापीमं संनिर्जिनिष्यामि ॥ सख्यथापि नाम भद्रो अथो आवानेयो सर्वास्त्रपण्डकां
तेन हि ते पापीमं सज्जासयिष्यामि ॥ सख्यथापि नाम सिंहो मृगराजा सर्वपुद्गमूनां
तेन हि ते पापीमं संमोहजालं द्रिष्यामि ॥ सख्यथापि नाम वज्रवां मनुजो दुर्वलं
जालं तेन हि ते पापीमं संमोहजालं द्रिष्यामि ॥ सख्यथापि नाम अनलो उपा-
15 दाननेन हि ते पापीमं मल्लीकरिष्यामि । यथापीदं निष्यन्दसंयुक्तो तेन हि ते
पापीमं अभिमविष्यामि । यथापीदं अभिप्रज्ञायुक्तो तेन हि ते पापीमं उत्तरित्वा
अभिमन्वित्वा आसयित्वा निर्जिनिष्यामि । अथ च पापीमं न व-
तिर्भविष्यति ॥ एवं खणु मिथवः बोधिसत्त्वो अभीतो अर्च्छन्भी विमतभयरोमहर्षो
मारं पापीमं चतुर्दशमिराकारैः संमुखं अभिमर्जे ॥

1. C 'kshava ho' harsihub caturdasebhi akārāhi nāro pāpimā saṁ' B 'redaṇṇe akāra-
māraṇi pā'. — 2. C 'pīmaṇi m'. — 3. C sadyathā 'lavā nāro durbala dardmodhaṇi |
tena hi te nihanhiyāmi | sadyathāpi nāro bahavā malla du' B 'durbala mallaṇi'. —
4. C sadyathā nā 'rālo mīśakhaṇi' B 'bhaṇi | te'. — 5. C sadyathā 'go kavariṇi
sa' B 'go kavariṇi mālākaṇi' C 'hanhiyati'.

6. (Lo pāraṇa eṇi omāsa dāsa C.) B 'rūṇi durbalaṇi dardmodhi | tena hi tehi te nihan-
hiyāmi | . — 6. C 'sarve khadyo' B 'pīmaṇi abhi'. — 7. B 'candā abhaya-
dayamānā sarva' pīmaṇi abhi'. — 8. C 'jā sarve kālaparavāṇi tena hi pāpī' B 'hi
pāpīmaṇi abhi'. — 9. C sadyathā 'kavariti pī' B 'abhiya' | .

11. C sadyathā' BC 'dva pāpīmaṇi sarvāpāpākaṇi' B 'hi pāpī' C 'pīmaṇi mālākaṇi'.
— 12. C sadyathā' B 'ho mīśa sarva' C 'jā sarve khaṇi' B 'gāṇi | tena te pā' C 'abhi-
yāmi | . — 13. BC 'bahavā malla' B 'rāloṇi jālāṇi | tena' C 'modajālāṇi dhi'. —
14. C sadyathāpi nāma anālā u' pīmaṇi adhiṇā' B 'pīmaṇi adhiṇā'. — 15. BC 'dāṇi
nīhadamayaṇi'.

16. C yathā pīmaṇi' B 'dāṇi abhiyāpīmaṇi' BC 'hi pāpīmaṇi eṇi(B 'sta)-
rāṇi abhiyāpīmaṇi(B 'grāṇi)te trā' C 'pīmaṇi dardmodhi adhiṇā'. — 17. B 'caturbhi' ā'

मिचू भगवतो पृच्छेन्मु ॥ पश्चा भगवं ज्योतिष्कस्य गृहपतिस्य एवमृषीये संयत्नीये
समन्वागतं गृहं अभूषि यसाधारणा च मोगा भगवां च आराधितो प्रवक्ष्या उपसं-
पदा च सञ्ज्ञा निष्प्रोशता च प्राप्ता । कश्चेतन्नगवं ज्योतिष्कस्य गृहपतिस्य कर्मफ-
लविपाकः ॥ भगवानाह ॥

भूतपूर्वं मिचवः अतीतमध्वानं हतः एकनवतिमे काले राजा अभूषि बंधुमो १
नाम ॥ राज्ञो खलु पुनः मिचवो बन्धुमस्य बन्धुमती नाम राजधानी अभूषि ।
चक्रवर्तिपुरी विस्तरेण ॥ राज्ञो खलु पुनः मिचवो बन्धुमस्य विपक्षी नाम पुत्रो
अभूषि ॥ अथ खलु मिचवः विपक्षी बोधिसत्त्वो अपरस्मिं देशे मत्वा अमारस्ता-
मगारिथं प्रव्रजित्वा अभुत्तरां सम्वत्संबोधिमभिसंबुद्धो ॥ कदाचि दाणि राजा
बन्धुमो भगवतो विपक्षिस्य दूतं प्रेषित ॥ आगच्छाहि भगवं स्वकां वज्रभूमिं अ- 10
स्माकं अनुकम्पार्थ ॥ अथ खलु मिचवो भगवां विपक्षी राजदूतवचनं श्रुत्वा येन
स्वका वज्रभूमिस्तोपसंक्रमि सार्धं अटपटीहि अ[193] हंतसहसेहि ॥ तेन च
कालेन तेन समयेन बंधुमतीयं राजधानीयं अनङ्गणो वेहि आद्धो महाधनो प्रभू-
तचिबोपकरणो ॥ अज्योपीत्यनु अनङ्गणो गृहपति एवं चैव च भगवां विपक्षी
आगच्छति सार्धं अटपटीहि चहंतसहसेहि ॥ तस्य दाणि एतद्भूषि । यं पुनाहं 15
सर्वप्रथममेव भगवतो पादवन्द उपसंक्रमेय ॥ अथ खलु अनङ्गणो गृहपति शीघ्र-
शीघ्रं स्वरमाशङ्क्यो भगवतो पादवन्दको उपसंक्रान्तो ॥ अद्रासीत् अनङ्गणो
गृहपतिः भगवन्तं विपक्षिं दूरतो एवानच्छन्तं प्रासादिकं (यावत्) मिशुसंधप-

1. C bhikkhu bhagavantañ pīcchetsu | B "cchetsu paṇṇa". — 2. C "gama jyatika-
ya gri " dīpīparameśvāpāṭi" B "cīṇa saṁṇiṇa" BC "ahi | ahi" B "at es bhāṇa" BC "bhāṇa
nikkhaṇṇa ca pīcchetsu (C "pīcch) karyā". — 3. C "vipākā |". — 5. C "kalava at" dīvāne
ito aka" B "time kakalpa" BC "ahi | hañ " esa 14".

6. B tājñā kha" C "paṇa bhikkha" B "ya haṇḍhamañ at " ahi-mkra". — 7. C "va-
rtīpura" B "at | vi" BC "ya 14". — 8. C "ah vipaṇi ho" B "tā agīrīyā". — 9. C "a-
paṇḍya dā" B "ya dātāñ" C "preṇayati |". — 10. C "gama evakañ ja" B "evakañ
jaraṇa (ev "etna" f) bhā".

11. C "gavā vipaṇi tā " kī jamañāñ" BC "kamañ at" B "riddhañ ashiṇḍhañ (l) lli
arha". — 12. C tena kilaṇa tena sama " āgaya nāma gā" B "kilaṇa sama" BC "gāṇḍi
ā " cīttapakarāṇa ā". — 13. B abhā (overlaid) es "gā" f) kha " riddhañ ashiṇḍhañ-
l) lli "rha" C "ashishilā arha". — 14. B "ahi yañ". — 15. C yamañā " thamañ
ānana evañ kha" B "thamañ ā " to pāḍa vanda ā" C "pāḍa vanda ā".

16. C "anaṅgaṇa nāma gāṇḍi gri" BC "nto adā". — 17. BC "kahi | ana" C "āgaya
nāma gri " to evaṇḍagāṇḍhañ dīpīkha pīcchetsu yahi lli" B "dikañ | ye bhā-
kha".

रिवृतं ॥ अथ खलु चन्द्रगो गृहपतिः येन भगवां (याव) भगवन्मेतद्वोक्तं ॥
अधिवासेहि मे भगवन्नेमासभक्तेन सार्धं भिषुसंधेन (याव) तूष्णीमावेन ॥

अत्रोषी राजा बंधुसो एवं चेत् च भगवां विपक्षी आगच्छति महता भिषुसंधेन
सार्धं अष्टयष्टीहि अहन्तसहस्रेहि . . . . . तेनान्तनगरं चलेकरोष ॥ (यावत्)

महता राजानुभावेन (यावत्) अद्राक्षी प्रासादिकं (यावत्) निमन्त्रेति (यावद्)
अधिवासितं मे महाराज अरंगगख गृहपतिस्व चैमासभक्तेन सार्धं भिषुसंधेन ॥

राजा युत्वा उत्कण्ठितो एवं ज्ञातो ॥ अरंगगखो गृहपति समतो अपृच्छित्वा अन-
वजोक्षित्वा अवज्ञमानं कृत्वा भगवतो सकाममुपसंक्रान्तो भगवां च निमन्त्रितो ।

असाधुमेतं ॥ भगवां राजा ज्ञातो ॥ एकं दिवसभक्तं मम भवतु द्वितीयं तस्य ॥
मगवानाह ॥ यदि अरंगगखो अनुजानाति एवं ज्ञातं ॥ राजा दावि अचन्द्रगख

दूतं प्रेषेति (यावद्) आगतं ॥ राजा आह ॥ प्राप्तं आगतं कालं तव गृहपति सं
राक्षो विलोभं वर्तसि । मम अनापृच्छियान निमन्त्रेसि । न त्वं जानसि मयां सो

पुत्रो विपक्षी आगतो । अस्मिराहि भगवतो चैमासं भक्तं सार्धं भिषुसंधेन ॥ गृ-
हपतिः आह ॥ न यद्यं देवस्व अवज्ञमानो अपि तु किं देवो पुष्पाधिको वयं ना-

धिको अपि तु यथा देवस्व इष्टं भवति तथा करिष्यामीति निमन्त्रितो मे भगवां ॥
अथ खलु बंधुमख एतदभूषि । सचेद्विषाम्बहं मा ताव गृहपते करोहि न च मे

अनुजानिष्यति न च मे भगवां विपक्षी आत्तमगो भविष्यति न च मे अधिवासयि-
ष्यति ॥ तस्य एवं चिन्तयमानस्व गृहपतिं आमन्त्रयति ॥ तेन हि गृहपते भक्तवारं

करिष्यामि । एकदिवसं मम भवतु द्वितीयदिवसं तुभ्यं भवतु ॥ आह ॥ वाहं

1. C. "āgama nāma gṛahapati yena bhagavāntāstamapānāntākrantā yāvat bhagavanta"
B. "ām yena bhagavanta". — 2. C. "māmbhukto". — 3. C. "śāśī rājā" BC "śāśī ca
kha" C. "āgaccho ma" B. "āgaccho ma" C. "śāśīlīlīlī arha" B. "śāśīlīlīlī arhantelī sūha-
ra" C. "tenāntah na" B. "krotha" | . — 4. C. "yena yāvadṛkāle prāsā" BC "śāśī yāvat
nī" "śāśī ma" C. "patinā traindāntā bhukto" B. "traindāntā kha" BC "ghana rājā".
7. C. "nīhita | evaṁ jitaṁ | B. "vāṁ jita hamaṁgā". — 7. C. "nī mama pī" B. "nī
pīcchī" "khaṁ nī" . — 9. BC "tāṁ kha". — 9. B. "gavāntā rājā ūkte | C. "gavāntā rājā
jita ūkte | . — 9. C. "vāṁ dī" BC "dīvāntā bhuktaṁ" C. "nī | tasya" B. "nī | (7) tasya
kha". — 10. BC "nī | evaṁ labhyaṁ dā". — 10. C. "nī amāṁgavā dā" BC "nī |
dā".

11. C. "pīcchāntā dā" C. "rājāntā vilamāntā vartelī | . — 11. C. "nāpāyāntā amāntāntā".
— 11. C. "tāntā prājāntā | ma" BC "xipāyā dā" C. "oṣirebī bhagavāntā tātāntā mātāntā".
— 13. C. "patī kha" | . — 13. BC "tā kin dāro pa" "ko api tā yadā dā" (C. "dā dī) tasya
īhā bhavāntā" (C. "nī |) tādā kari" C. "shyāntā nī" B. "nīmantāntā" C. "gavāntā" | .

16. C. "mā tāsā pī" BC "shyāntā | sa ca tāsā bhagavāntā" (C. "gavāntā" "xipā". — 16. B. "nī-
yāntā tāsā". — 16. C. "nīhāntā kha". — 16. C. "krothaṁ | B. "tāntā pī".

तत्किं न शक्यं कर्तुं ॥ प्रस्थापितं ए[१९५]कं दिवसं राज्ञो भक्तं तृतीयं अमन-
गस्य ॥ अमनगो दानि गृहपति यत्तत्कं एकदिवसं राज्ञो भक्तं ततो अमनगो अ-
परस्य अवशं विशेषं करोति ॥ अथ खलु राजा बंधुभ्यो महामात्रं आमन्त्रयति ॥
तस्य दानि यामणि अनङ्गस्य गृहपतिस्तथापत्ये वञ्चतरत्वं न मम न्ति यदिदं
गृहपतिस्तत्तं संपद्यति न मम तं संपद्यति अथ देवस्य पश्चिमके दिवसं पश्चिला ॥
विशेषं करोति । तेन हि यामणि तत्रा कर्तव्यं यथा अमनगस्य गृहपतिस्तथापत्ये
भवे यं वारयिष्यति ॥ न शक्नोति किञ्चित्कर्तुं यावत्सामाजिकं समाप्तं द्विदिवसा अ-
वशेषा चतुर्दशी च राज्ञो भक्तवारं पंचदशी च गृहपतिस्तथा ॥ राज्ञो दानि बंधु-
भ्यः मुनिवृत्तो नाम मन्त्रनारामो महान्तो च विष्णोर्णो च शीतलो च सुमन्थो च
प्रासादिको च दर्शनीयो च ॥ राज्ञा दानि पश्चिमके दिवसे चतुर्दशीयं सर्वं च- १०
न्दनवाटं मित्रसंसृष्टं कृत्वा सोमस्यपुत्रदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावलीर्णं एक-
मेकस्य चन्दनवृक्षस्य एकमेकस्य भिक्षुस्य व्रतसाहसिका आमनप्रक्षाली कियति ।
चत्वारो दारका सर्वालंकारविभूषिता सुवर्णरूपमयदण्डेन सर्वरत्नेन यामरेण
वीजयन्ति ॥ एकेनानेन कुमारिका सर्वालंकारविभूषिता पुरतो व्रतसाहसिकाभि
सम्प्रयोगानि अनुलेपनां पीपयन्ति दृष्टतो हस्तिनाया सर्वालंकारविभूषिता हेमजा- १५
लप्रतिवक्त्रा अवदातानि च्चवाणि धारयन्ति ॥ राज्ञो आश्वत्थीया यावतां व-
न्धुमती दादश योजनानि समन्ते न केनचित् शलाका विक्षोणितत्वा यो क्षीयति

१. BC *nasya | anasigugo ndana grihapati patlakam eka(C *kai)divasam rajno bhaktam
dvitryam anasigugasya | anasigugo da. — 2. C *kai di *kai | lalab anasigugo apa B
*lo anasigugo avasyam nirvanam C *gati nirdecam. — 3. B *rjia bam C *rjio
bamdhuno maha B *yati kasya. — 4. BC kasya B *grhmani a C *ya grihapati aha ho-
taratkatam na mamanti | yad i B *na mamanti yad i C *kai sampadayati na mamanti lani
sampadayati | lha de B *lani sampadayati | lha || devasya pacyimako divaso pacyimato vi
C *cimako divaso pacyi.

6. BC rjia lha || lha *agasya gri C *tasya ca kahamam bha B *tiya akahapam
BC *va jam dhareyishyati na ca. — 7. BC *rtam | ya C *atmanam aptane divaso
atage BC *paho catu BC *pamendasya grihapatiya ra. — 8. B *ndana vada C *ndana
chandandana mahanto B *na mahanto ca vintirya ca di. — 10. C rjio da B *ni po-
gyimako C *cimakam divaso vataradage rjio sarvam B *yati sarva chandanasika
ta C *chaya sikam mha B *vishitam kri C *lapani dhapanam mu B *pitadhapanam
mu B *bhikahasya C *gatasahamtyi agamapajhapio dipati vrikha catva.

13. B vrikha catva C *darak sarva *shitam savarnyam ru BC *rupyamayana da. —
14. C *kumarak sarvalakshabhisat pu B *rika sarvalakshabhisat pu C *vrikha pu
lepani pi BC *nagam aa *shitam ho *upamam ara B *chatarani dha.

16. BC rjia apattiy B *nantiya vattam B *ndhamam di C *lha mgarim di C *et
vrikha vikramantirya B *et cat vikramantirya BC *vikramati | tasya B *lha a.

यो विकीर्याति तत्र वधदण्डं दातव्यं पञ्चष । एवं वारियनो सो गृहपति किं क-
रिष्यति केनाप्यभ्रातृ पच्यति अवारितो । (१) न केनचित्कीर्यितव्यं (यावत्) वधदण्डं
दातव्यं (यावत्) अवारितो (११) इति (१) अञ्जनं न भविष्यति । कुतो गृहपतिस्त्रय-
दशका उद्यानकृता आसना प्रचक्षीयन्ति (यावत्) कुतो इति । ततो अन्नकृणो-
५ दानि गृहपतिना एवार्थं संपत्तिं अस्मान्न शोकपरिश्रमविग्रहद्वयो विन्नाभागरमनु-
प्रविष्टो आसति । सो दानि कर्तव्यं । १५३१ प्रध्यायति । सो दानि चिन्तेति ।
यदि तावदहं काहं न लभितुं शक्वाकान्येव शक्यं परिप्रापयितुं अथ च न लभितुं
अञ्जनस्वादाद्ये इदं मि शक्यं परिप्रापयितुं अन्नाभि अञ्जनानि सखित्वं शोभनानि
प्रक्षीयन्ति । अपि तु मे एवार्थं चन्दनवाटो माक्षि आसनप्रचक्षी च मे न तादृशी
१० नविष्यति । चत्वारो दारका दारिका च मे न नविष्यन्ति हस्तिनामा च मे न न-
विष्यन्ति । तथा सो उत्कण्ठितो । तत्र पुनस्तेजो न शको देवानामिन्द्रो उपसक्त-
मित्वायतः आह । गृहपति मा उत्कण्ठाहि भक्तं उपस्थाहि भक्तं प्रतिज्ञायाहि
मयं भविष्यति । अहं आसनप्रचक्षी करिष्ये मण्डलमालं तं मापयिष्ये शोभनं चा-
सकृतं च कारयिष्ये । गृहपति आह । को त्वं मारिष । आह । गृहपति शको
१५ ई देवानामिन्द्रो । गृहपति मुदितो चन्दनकाष्ठेन अञ्जनं पाचयति । घृततैलकुण्डं
भरित्वा ततो यथा भद्रमुष्टिकानि ओवाहयति तेन भक्तं सन्धियति । शको
देवानामिन्द्रो विश्वकर्म देवपुत्रमानन्वयति । मनवतो च भिक्षुसंघश्च च महन्नं
मण्डलमालं ममन्वाहुर प्रक्षीतं च श्रव्यासने । साधु मारिषेति (यावत्) प्रतिबुद्धा

1. I. *evanti vicitaryanti so gri* C *evanti vicitaryanti gri* B *vicitaryanti tu gri* A *evanti
parya avārito na* C *ti avārito na*. — 2. C *no kenacin kriṣi* B *ci kriṣitarjanti* | *ya*.
— 3. C *kāto gri* B *kṛi ānna pra* C *kṛi ānna prajñāpṛiṣṭi yāvat kato bhavati*. —
4. C *lataḥ aya* *drīṣṭi samgrāhitaḥ grataḥ ca go* B *pati grataḥ ca opariṣa* BC *viddho gri*.
6. B *so dāni cīkoti ya*. — 7. B *lāra haṁ kṣāṣṭaṁ na lābhishyati śāldānyaya ca-
kṣāṁ paripṛapayitūṁ tathā ca* C *lābhishyati cakṣāṁ paripṛapayitūṁ tathā ca* C *kyāṁ
pratiṣṭayitūṁ* | *anya* B *nāni rajjishyāṁ* BC *tāni api*. — 9. B *go vanda* C *adu-
ndāyo* C *ānanna pra* BC *shyaṁ* | . — 10. B *catvāro dāra* C *catvāri dāraka dāri*
BC *rikā ca me na lābhishyati ha* *shyati ca* (C *ti* | *na*)⁴.

11. B *na pra na n* C *na mra na n*. — 12. C *tol agra* B *tah* | *āha gri*. —
12. B *patih nā utkaṣṭhāḥi upasthāḥi bhaktāṁ pratiṣṭagṛhi mra bhavi* B *pratiṣṭagṛhmi
na*. — 13. C *prajñāpti ka* *śālmāstrāṁ ta mḍya* BC *bhauṁ ca* B *kṛitāṁ ca*. —
14. C *pati āha* | . — 14. BC *ha gri*. — 14. B *pati* | *ca* C *patih cakro de*. —
15. B *manuṣakā*. — 15. B *tailāṁ ka* C *trā tataḥ yathā baddhānu* C *hita yaṁ
lena*.

16. C *kāraṁ devaputrem āna*. — 17. C *kāraṁ āghṛaya āha* BC *śālmāstrāṁ
sava* *manāḥi nā*. — 18. B *ti yāra* C *shati* | *yāraṁ prati* BC *lāra mraṁ mraṁ
śālmāstrāṁ* | *ti* C *ta pra lāra* *pyāmyāṁ ca putrāṁ ca puṣṭipati ca pṛāṣṭi cāpe
yāraṁ ha* C *pyāmyāṁ lāra* *manāḥi yāraṁ ca pṛā* C *ti āghṛaya prajñāptiṁ kṛi* BC

ततो विश्वकर्मेण देवपुत्रेण मन्त्रतो मण्डलमालो अग्निनिर्मितत्वा अष्टपट्टीसह-
स्राणि तावत्तममग्निनिर्मितत्वा सुवर्णमयस्य तालकमयस्य कम्पमयं पत्रं च पुष्पं
च फलं चापि (यावत्) लोहितकामयस्य स्तम्भस्य वैदूर्यमयं पत्रं च फलं च (या-
वत्) आसगमप्रज्ञतो कृता एकमेकस्य स्रवस्य एकमेकस्य त्रिवृत्स्य अर्वाये चत्वारश्च
देवपुत्रा सर्वानङ्कारभूयिता वामदक्षिणे स्थिता मोरहसोहि बीजमाला चत्वारो
देवकन्या सर्वानङ्कारभूयिताः अनुवातमेव दिव्यानि अनुलेयनानि पीयन्तुः ॥ ए-
कमेकस्य त्रिवृत्स्य एकमेकं हस्तिनामं एरवणेन खादूश्चानि पुष्टतो सप्ररत्नां अयां
ह्वां वैदूर्यमयेहि दण्डोहि धारेलि एरवणो च हस्तिनामो भयवतो उपरि खल्वं
धारेलि ॥ तं महामण्डलमालं यावज्जानुमावं दिव्यपुष्पावकीर्णं मृदुका च वाता
ओवायन्ति । तस्मिन् तावन्मे वातसंघट्टिते दिव्यो घोषो निखरति ॥ (याव) १०
भयवतो जालमारो[१५^३]वेत्ति । (यावत्) प्रविशति ॥ निषीदि भयवान्तो
गृहपति राक्षो दूतं प्रेषति ॥ आसक्त देव अथैव पश्चिमकं दिवसं संधं परिवि-
शिवामः सहितकाः ॥

राज्ञा दानि मद्रं यानमभिरुहित्वा संप्रस्थितः ॥ अद्राधीद्राधा बन्धुमो दूरतो
एवामच्छन्नं सर्वपाशदुरं हस्तिनामं वृद्धा च पुनरेतदमूषी । निःसंशयं गृहपतिना १५
सर्वपिण्डमयं हस्तिनामं कारापितं ॥ सो दानि आगतः प्रविशित्वा तं एदृशं ना-
माविधूहं पञ्चित्वा आश्चर्यजात उपजातं आश्चर्यमिदं गृहपतिस्तत्र पुण्यतेजेन ॥ या-
मानुजेनापि दानि पुरुषेण दधिघटं आनीतं प्राभूताथै ॥ सो पंचहि पुराणशतेहि
कीयकेन याचितो ॥ सो दानि यामानुको पुरुषो संविप्रो पञ्चति । मा तावदि-

'krīṭan ekamekasya sta' B 'bhikṣulūya arthā' C 'rūṭhāṣ catvāri dāṣṭap' BC 'sthitaṣ ma' G
'sthiṭ vīṣṭamānā' B 'jamaṇā catvāri' C 'ro devakāṇāṃpā sarvākālāvi' nā bhikṣulūp' | B 'ni
yābhakul' |

6. B 'bhikṣulūya' C 'gṛāṇi niravāṣe' BC 'ryamāṇāni dāṣṭāṇi dāṣṭeṣṭi' (B 'ati | ai)-
rāṣap' B 'dāṣṭeṣṭi tāṇi'. — 9. BC 'lambhāṇi yā(C 'jā)vaṣjā' tenāṇi dīṣṭāṇi pa'. —
10. B 'lambhāṇi lambhāṇi' BC 'gṛāṇi dī'. — 10. G 'ye yāvaṇi lāṣṭa' B 'yāva lāṣṭavato
lāṣṭa dāṣṭāṇi' | C 'rocanti'.

11. BC 'yāvaṇi pavi' C 'praviṣṭe ni' B 'ū ni'. — 11. G 'sān tāṭh gṛi' B 'pro-
shat' | — 12. G 'adṣṭāṇāṇi pa' B 'adṣṭa deva pa' C 'dīṣṭāṇāṇi gṛāṇi parivīṣṭāṇāṇi
sahitāṇi' | B 'sāṇi catvā parivīṣṭāṇi' B 'lāṣṭā rā'. — 13. B 'drāṇi jamaṇā' C 'drāṇi jā-
nam abhi' C 'sthiṭa' | B 'tāṇi oṣṭā'. — 13. C 'gacchāṇāṇāṇi' B 'ntāṇi' | sarva (T) C 'gṛā-
ṇāṇi ha' sar e dīṣṭāṇi sa pavaṇā'. — 15. G 'lambhāṇi tā sarva' B 'pāṇi tā sarva'.

16. G 'gṛāṇi parivīṣṭāṇi tāṇi sādṣi' C 'gṛāṇi dāṣṭāṇāṇi dāṣṭāṇi rāṣā' C 'gṛāṇi dāṣṭāṇi' B 'gṛā-
ṣṭāṇi jātāṇi pāṇi dāṣṭāṇi dāṣṭāṇi dāṣṭāṇi' C 'pāṇi pāṇi' BC 'jamaṇi gṛā'. — 17. B 'gṛāṇalāṣe'
C 'gṛāṇalāṣe' C 'gṛāṇalāṣe' | B 'rthāṇi ni'. — 18. B 'tāṇi kṛīṣṭa' C 'kṛīṣṭa'.
— 19. B 'gṛāṇalāṣe' C 'gṛāṇalāṣe' B 'ū mā tā'. — 19. G 'mā tāṇi jamaṇi dāṣṭāṇi
dāṣṭāṇi ni' B 'mā tāṇi dāṣṭāṇi' BC 'rthāṇi dāṣṭāṇi tāṇi tāṇi ni'.

मे (यावद्) अर्धमाकर्षके निष्ये (११) [यावत्] सर्वसंधे (यावद्) अर्ध याचित्वा
तत्तत् एव ॥ ततो राजा बन्धुसो अनन्यणेन मान्यपरिनायकं अर्धं च पुनः पंच
पुराणशतानि किमेतं भविष्यति ॥ सो दानि पृच्छति ॥ किमेतं भविष्यति ॥
आहन्तुः ॥ भगवां विपक्षी सार्धमष्टपट्टीहि अरहन्तसहस्रेहि परिविपीयति ॥
5 सो दानि चिन्तेति । दुष्टानं तद्यागतानां (यावत्) संकुटानां लोके प्रादुर्भावः ।
यं ननाह इमेन दधिघटकेन गृहप्रमुखं मिषुसंधं स्वयमेव परिविषेयं ॥ सो दानि
स्वयमेव सर्वसंधे (यावद्) अर्ध याचित्वा तत्तत् एव ॥

ततो राजा बन्धुसो अनन्यणेन गृहपतिना सार्धं तादृशकेन जूहेन भगवन्तं भया-
यकसंधं परिविपति ॥ यदा भगवां मुहावी धौतहस्तो अपनीतपाचः ततो गृहपति
10 प्रणिधिं करोति ॥ यो यं मम देयधर्मपरित्यागान्मुखाभिस्त्वन्दः कुशानभिस्त्वन्दः
मुषसाधारणं मे दिवं उपभोसं भवेथा तं च असाधारणं एतादृशं च शास्तरं
आरामयेयं । सो धर्मदेशेय तदाह आजानेयं प्रव्रजित्वा निप्लेक्षी भवेयं ॥

भगवानाह ॥ स्वादो मिषवः एवमस्वादयः स तेन कालेन तेन समयेन अनङ्गुणी
नाम त्रेष्टि अङ्गुलि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । ज्योतिष्को गृहपतिः स तस्मिन् काले तस्मिन्
15 समये अनन्यणो नाम गृहपतिरासि [यावत्] तस्य प्रणिधिं सर्वार्थसिद्धः ॥

अथ खलु मारो पापीमां दुःखी दीर्घमखजातो अन्तःशब्दपरिदायः [१४] जातो
षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदेवितं परिदेवं ॥ कथं च मिषवः मारो पापीमां
दुःखी दीर्घमखजातो अन्तःशब्दपरिदायजातो षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदे-
वितं परिदेवं ॥ महर्षिकं वताहं समारं मा ह्येव अमणो अभिमविष्यतीति मारो

a. C *tatah vi* — 3^a. BC *'ti ki* — 3^a. C *'ti te d'* — 4^a. B *'nur bhoga* —
4^a. C *'shashihiti sphanta* B *'yati so dā* — 5^a. BC *'ti do* — 5^a. C *'bhāro yañ*
B *'rah yañ* .

6^a. C *'dhigbāṭṭa buddhāpāramkhehi bhikkhūsaṅgha ayaṃ evaṃ pari* B *'shayāñ so*
dā — 6^a. BC *'yañ evaṃ ayaṃ* C *'hākañ evaṃ* | — 8. BC *'buddhāṃso* C *'kama vyañ*
B *'vāñ gāra* C *'rakasāñ pari* — 9. C *'pāro tatah gā* BC *'vati so* — 10. BC
'deyañ dhama B *'gābhigāṇḍa kapaḍbhigāṇḍa so* C *'gābhigāṇḍaṃkha* BC *'divyāñ*
11^a B *'bhoga bhāveṣṭi* | *tañ* C *'vaya* | *tañ* B *'vāgaveṣṭi* | .

12. C *so me dharmāñ deṇṇe tatānchāñ ājā* B *'deṇṇe tacchānchāñ ājā* *tañ nikkheṣo*
C *'nikkheṣo* — 13^a. C *'d ayaṃ so tena Eā* *'mo gresāñ a* — 14^a. B *'vyañ jjo* —
14^a. C *'hama taṃmā samāyanaṃvāṇṇo* B *'ti ājā yāva* *'siddhāñ* | C *'siddha* .

16. C *'dammamāya* BC *'byaparibhāṇa* C *'akkhāsama* *'vitañ paridevañ* (B *'vitañ*
parideva kathañ) — 17. C *kathañ bhī* *'bhāṇi dammanāyaṇṇaṃ vata* *'vāṇṇaṃ mālā* B
'vāṇṇaṃ mālāpari *'chāra mālā* — 19. C *'vāḍḍhāko ca vata* BC *'vata taṃmā samānaṃ mālā*
C *'mālā hāva gāvaṃso ābhā* B *'gāvaṃso ābhā* BC *'ābhā* | *māro* C *'dammamāya* .

पापीमां दुःखी दौर्मनस्त्रजातो अन्तःशुल्कपरिदाघजातो महापरिदेवितं परि-
 देवे । महाप्रतापं वत मे समानं मा हेव मे अमणो गौतमो अभिमविष्यतीति
 भारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्त्रजातो अन्तःशुल्कपरिदाघजातो महापरिदेवितं परि-
 देवे । महेशास्त्रं वत मे समानं मा हेव मे अमणो गौतमो अभिमविष्यतीति भारो
 पापीमां दुःखी दौर्मनस्त्रजातो अन्तःशुल्कपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । 5
 महाप्रतापं वत मे समानं मा हेव मे अमणो गौतमो अभिमविष्यति इति भारो पा-
 पीमां दुःखी दौर्मनस्त्रजातो अन्तःशुल्कपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे ।
 महावृषमितं वत मे समानं मा हेव मे अमणो गौतमो अभिमविष्यतीति भारो पा-
 पीमां दुःखी दौर्मनस्त्रजातो अन्तःशुल्कपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे ।
 महाविक्रमं वत मे समानं मा हेव मे अमणो गौतमो अभिमविष्यतीति भारो पा- 10
 पीमां दुःखी दौर्मनस्त्रजातो अन्तःशुल्कपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे ॥
 महास्त्रामं वत मे समानं मा हेव मे अमणो गौतमो अभिमविष्यतीति भारो पापी-
 मां दुःखी दौर्मनस्त्रजातो अन्तःशुल्कपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । म-
 हाबलं वत मे समानं मा हेव मे अमणो गौतमो अभिमविष्यतीति भारो पापीमां
 दुःखी दौर्मनस्त्रजातो अन्तःशुल्कपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । मनुष्य- 15
 मृतो[१५^४]अमणो गौतमो अहं पुनर्देविपुत्रो मा हेव मे अमणो गौतमो अभिम-
 विष्यतीति भारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्त्रजातो अन्तःशुल्कपरिदाघजातो महाप-
 रिदेवितं परिदेवे । मातापितृसंभवो अमणगौतमस्त्रं कायो अदीरको ओदनकु-

१. BG "vata me sa" G "mā haiva me paravago gū" BG "gauttamo a" BH | mho" C
 "daumanaaya" B "lāpavideri parivaro | . — 4. G "haiva paravago gauttamo" B "haiva pa-
 ravago gauttamo abhi" C "ahyati | mho" B "BH | mho" C "daumanaaya" B "ayajito
 paridāgha satah mahā".

४. (la phrase est répétée dans B, la répétition est notée avec h) h "vata me mā ha" C "hai-
 vati paravago gū" h "lamo a" Ch "ahyati | mho" B "iti | mho" C "daumanaaya" h "an-
 laalya" C "antolalya". — ४. B "shabhitati ca me sa" C "haivati paravago" BG "iti | mho"
 B "dāhābhadra" C "daumanaaya" "nāgalya" (7). — १०. C mahāvijayati ca vata me sa" haiva
 paravago (7) gū" B "gauttamo a" BG "BH | mho" C "daumanaayajito satah" ritam pa-
 rivaro | mahābalaam" (1. १३).

११. La phrase est omise dans C. B mahāsamvato me samā "ahyati it | mho" vatah
 parivaro | . — १३. C "hāi ca vata me paravago gū" B "hāi vata me sa" BG "BH | mho"
 BG "daumanaaya" C "ghajito mahā". — १५. C "bhūti | ca vata me samāsamā mā haivati
 paravago gauttamo abhi" B "paravago gauttamo abhi" C "tes abhi" BG "BH | mho" C
 "daumanaaya" B "so mā".

१४. G "sādhārahā paravago gauttamaaya kāyo andārikā ota" B "andāriko" C "hāi-
 shayanaaya mha" B "yo ocha" C "daumanaayanabhi" B "namayakāyo mā haiva gū" C "haiva
 paravago gauttamo" BG "BH | mho" "lāhi daumanaaya".

- आधोपस्यो आच्छादनपरिमर्दनमुपभेदनविकिरणविध्वंसनधर्मो मम पुनर्मनो-
मयो कायो मा हेव मे यमणो गीतमो अभिमविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी
दीर्घमनस्त्रजातो अन्तःशस्त्रपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । वे पि ते शूरा
वीरा परमपुरुषास्ते पिमे इमस्त्र मानुष्यस्त्र परिनिषेपं पि न जानन्ति मा हेव मे
१ यमणो गीतमो अभिमविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमनस्त्रजातो अन्तःशस्त्र-
परिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । यथा यथा खलु पुनर्मे एवं भवति अथ
अहं यमणं गीतमं अभिमविष्यामीति तथा तथा मे तेव मनसि कारो मे चिप्रमेव नि-
रुध्यति मा हेव मे यमणो गीतमो अभिमविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमन-
स्त्रजातो अन्तःशस्त्रपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । विषयति च मे मेवा मा
१० हेव मे यमणो गीतमो अभिमविष्यति इति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमनस्त्रजातो
अन्तःशस्त्रपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । खलानि वत मे भवन्ति गाथा-
नि मा हेव मे यमणो गीतमो अभिमविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमनस्त्र-
जातो अन्तःशस्त्रपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । मोघं वत मे उत्थानं
आकुलो वत मे व्याधामो मा हेव मे यमणो गीतमो अभिमविष्यतीति मारो पापी-
१५ मां दुःखी दीर्घमनस्त्रजातो अन्तःशस्त्रपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । अ-
पि ते मे स्वविषयकाधिकदेवपुत्रा ते यमणस्त्र गीतमस्त्र अभ्यन्तरो परिवारो मा इव
मे यमणो गीतमो अभिमविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दीर्घमनस्त्रजातो अन्तः-
शस्त्रपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे ॥ एवं खलु भिषवः [१९५] मारो पा-
पीमां दुःखी दीर्घमनस्त्रजातो अन्तःशस्त्रपरिदाघजातो बोद्धाकारसमन्वामतं महा-
२० परिदेवितं परिदेवे ॥

अथ खलु भिषवः बोधिसत्त्वो अभीतो अक्षय्यी विगतमयरोमहर्षो द्वाविंशता-

३. C "cūro vīro pa" BC "mānasaṃsaya" C "kalyāṇi pi na jānanti mā heva cūro vīro
gautama" B "ahyaṇi iti | māro pa" [khi] darma" C "dāmanaya".

५. C "pamā me a" buā cūro vīro gautama abhiḥkharishyati | tatthā te" B "mānasa-
tama abhiḥkharishyati | tatthā te" C "thā atama" BC "akkāro me kahi" C "para evaṇi mā"
heva cūro vīro gautama abhi" BC "iti | māro" C "dāmanaya". — ७. C "māhāyati na ma
cūro vīro gautama abhi" BC "iti | māro" C "dāmanaya" "va na pa".

११. B ma(?) na na)anda) vā" C "pa gemaṇā vā" B "nā yāra" C "cūro vīro" BC
"iti | māro" C "dāmanaya". — १३. C "kalo vāyā" C "cūro vīro" BC "iti | māro" C "dā-
manaya". — १५. B pa pi māro va" C "mā te cūro vīro gautama a" BC "ya anye-
tara pa" C "heva cūro vīro gautama" B "heva cūro" C "ma abhi" C "ahyaṇi iti | māro"
B "iti | māro" BC "dāhā dā" C "dāmanaya" "mā parivāraṇi parivāra".

१७. C "dāmanaya" ghaṇṇa māhāpārilevitaṇi parileva | aha" B "cūro vīro māhāpārilevitaṇi

२१. C "kalyāṇa ha" BC "mā parivāraṇi".

कारसमन्वागतं आर्यमानं प्रगृह्णे ॥ अथ च मिथुनः बोधिसत्त्वो जनीतो अर्च-
नी विगतमयरीमहर्षो द्वाविंशताकारसमन्वागतआर्यमानं प्रगृह्णे ॥ महानामर्ष
प्राचयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । प्रतिपूरं अर्षं प्राचयमानो बोधिस-
त्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । प्रणीतं अर्षं प्राचयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे ।
परिशुद्धं अर्षं प्राचयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अविपरीतं अर्षं प्रा- 5
चयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अपूर्वं अर्षं प्राचयमानो बोधिसत्त्वो
आर्यमानं प्रगृह्णे । नैर्घाणिकमर्षं प्राचयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे ।
लोकोत्तरं अर्षं प्राचयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । समाधारणं अर्षं
प्राचयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अन्वावर्धं अर्षं प्राचयमानो बो-
धिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । जनायतं अर्षं प्राचयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं 10
प्रगृह्णे । नास्ति तं सुखं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्षस्य आहरणतायै बो-
धिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोकोत्तरलोके सुखं यं मे न परित्यक्तं तस्य
अर्षस्य आहरणतायै बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोके तं दुःखं यं मे
न उपादिन्नं तस्य अर्षस्य आहरणतायै बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति
सा लोके रमणीयता या मे न परित्यक्ता तस्य अर्षस्य आहरणतायै बोधिसत्त्वो 15
आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोके दिविने यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्षस्य आह-
रणतायै बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति तं लोके ऐश्वर्यं यं मे न परित्यक्तं
तस्य अर्षस्य आहरणतायै बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । न खलु पुनः कामर-
तिहेतोः बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अथ खलु विरक्तः सर्वसंस्कारेषु सर्वसंस्कार-
वीतिक्रमं प्रापयिष्यामीति बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । पूर्वोत्पादसंपन्नो बो- 20
धि[195^b]सत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । असोत्पादसंपन्नो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्र-

1. C "l'hayo ro" samutvāga" BG "nam parigrihne (C "hne |) mahā". — 2. C "nam
parigrihne | B "pratigrihne |. — 3. C "pāṇyama ārihañ". BG "sthaṇamāñi ho" C
"satva ā" BG "grihne |. — 4. B "astha prā" C "yamāñi ho" BG "grihne (et amsi
tongure ams n) |. — 5. C "atra ārya".

6. C "satva ārya" C "grihne | aya" (1. 9). — 8. B "amāñi ho". — 9. C "dhyam
arha pra". — 10. C "yamāñi ho".

12. C "nāñi loka tva sakhāñi jam na na" B "khañi tva tva arha" C "satvañi ārya".
— 13. B "khañi ya me na na" C "khañi jam me na na" B "amāñi tva āha" C "satva
ārya". — 14. C "tā as lo" āh jam me na pariyoktañi ta" B "jā ya me na pariyokta
lo" C "satvañi ārya".

16. C "nāñi tva lo". — 17. B "ko oya" C "ryamāñi jam me na". — 18. C "ratihā-
loh ho" B "heto ho". — 19. C "rakto survasamādhyañikramā prā" B "kramā prā". —
20. BG "pāvatpādamāñipannā ho".

21. BG "pamāñi ho" C "satva ārya".

गृहे । प्रविधिसंपन्नो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृहे । निःशयसंपन्नो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृहे । उपपारसंपन्नो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृहे । उपसम्भसंपन्नो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृहे । सभारसम्पन्नो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृहे । वृद्धसमादानो ह्यस्मीति कुशलेहि धर्मेहि तं मया समादानं भवपूर्वं नापि भविष्यामीति बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृहे । वृद्धचित्तो ह्यस्मि स्थितचित्तो या खलु पुनर्दुःखचित्तेन स्थितचित्तेन भूमी अधिगन्तव्या तां भूमिमधिगमिष्यामीति बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृहे । महादुर्मो ह्यस्मि अपरिमितचेतसो या खलु पुनः महादुर्मेन अपरिमितचेतसेन भूमी अधिगन्तव्या तां भूमि अधिगमिष्यामीति बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृहे । अचेष्ट पुनः वीर्येण अथां भूमि अधिगमिष्ये अयं मे वीर्यन्ति १० बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृहे । तां भूमिमधिगमिष्यामि यां भूमिमधिगम्य महतो जनकायस्य अर्थं करिष्यामि बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृहे । एवं खलु निषवो बोधिसत्त्वो अमीतो अर्हन्तो विगतभयरोमहर्षो द्वाविंशताकारसमन्वागतं आर्यमानं प्रगृहे ॥

अथ खलु निषवो बोधिसत्त्वो अमीतो अर्हन्तो विगतभयरोमहर्षो पंचविधं १५ आर्यसिक्तं प्रादुर्करे ॥ अयं च निषवः बोधिसत्त्वो अमीतो अर्हन्तो विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यसिक्तं प्रादुर्करे । सख्यीदं कन्दोपसख्यं वीर्योपसख्यं क्षुत्पसख्यं समाधुपसख्यं पञ्चोपसख्यं ॥ एवं खलु निषवो बोधिसत्त्वो अमीतो अर्हन्तो विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यसिक्तं प्रादुर्करे ॥

अथ खलु निषवो बोधिसत्त्वो अमीतो अर्हन्तो विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं

१. C "paṇṇā bo". — २. C "paṇṇā bo" BC "nañ gṛāṇa" | . — ३. C "paṇṇā bodhi-satta ārya". — ४. *La phrasa est répétée dans B et C; les deux vers. ont dans la répétition saṃbuddhasaṃpannaṃ*. — ५. C "ghaṇṇadaddhānāni amānāni ku" dans bhagavāsaṃsa nā "eateu ārya". — ६. BC "ham amā nāhi C "amā sibi"facitlo yañi vā pi "nam adhiṅgata(C "amā"ya) C "bhāva adhi" gṛāṇa | agre".

७. B "ham amāni aporimitacetaso | yathā khaṇa paṇaḥ yathā khaṇa paṇaḥ mahādu-mma apurimitacetaso bhāva adhiṅgataṃ yañi tañ bhāvaṃ gāthi" eṭṭi | ho". — ८. C "gṛāṇa paṇaḥ āryaṃ apurā C "gṛāṇi na adhiṅgārya". — ९. BC tañ bhāvaṃ a(B "mig a)-dhiṅgataḥ B "mi yañi bhāvaṃ adhiṅgārya" C "yañi bhāvaṃ adhiṅgataḥ yañi mahāto paṇaḥ"āryaḥ kārī B "kārya kārthaṃ kārī".

१०. C "khaṇaḥ bo" BC "to acchābhā vi" C "avāgatañ bodhisatta ārya". — ११. *Les syllabes "mahāvaḥ" sont rangées dans B. C "āryaṃ"amā tañ B "ryaṃ"amā tañ*. — १२. B "to acchābhā vi" C "rālo paṇaḥ" ryasamā prādūkare | B "prādū. arakare".

१६. C "adyāthā B "amādhyaṃstataḥ" pra C "samādhyaṃstataḥ" prāṇāstataḥ | . — १७. C "khaṇaḥ bodhisatta aṭṭo" BC "khaṇa paṇi B "vidhāna ārya" C "vidhānaārya-dhāni prādūkare | . — १८. C "khaṇaḥ bo" simābhāṇāki".

आर्यमहासिंहविलोकिन्तं विलोकेति ॥ कथं च भिषवो बोधिसत्त्वो अमीतो अचक्ष्मी विगतमयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकिन्तं विलोकेति ॥ सख्यधीदं असंविपं विलोकेति । असंवसत् च विलोकेति । असंप्रमीतं च विलोकेति । विगतमयरो[१७६]महर्षं च विलोकेति ॥ एवं खलु भिषवः बोधिसत्त्वो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकिन्तं विलोकेति ॥

5

अथ खलु भिषवो बोधिसत्त्वो अमीतो अचक्ष्मी विगतमयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकिन्तं विजृम्भेति ॥ कथं च भिषवः बोधिसत्त्वो अमीतो अचक्ष्मी विगतमयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकिन्तं विजृम्भेति ॥ सख्यधीदं अमीतं च विजृम्भेति अविप्रं च विजृम्भेति असस्सत् च विजृम्भेति चासेन्नो च पुन मारं च मारपण्डं च महासिंहविलोकिन्तं विजृम्भेति ॥ एवं च खलु भिषवो बोधिसत्त्वो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकिन्तं विजृम्भेति ॥

अथ खलु भिषवो बोधिसत्त्वो अमीतो अचक्ष्मी विगतमयरोमहर्षो महासिंह-उज्जासितं उज्जासि ॥ कथं च भिषवो बोधिसत्त्वो अमीतो अचक्ष्मी विगतमयरोमहर्षो आर्यमहासिंहउज्जासितं उज्जासि ॥ सख्यधीदं अमीतं उज्जासे असंविपं च उज्जासे असंवसत् च उज्जासे अचक्ष्मितं च उज्जासे ॥ इदं च पुनर्भिषवो बोधिसत्त्वस्य आर्यमहासिंहउज्जासितं । विसाहसमहामाहवाय लोकाधातो ये जना सर्वे शब्दं अश्रोयीत् ॥ एवं खलु भिषवो बोधिसत्त्वो अमीतो अचक्ष्मी विगतमयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहउज्जासितं उज्जासि ॥

अथ खलु भिषवो मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्सजातो अन्तःशब्दपरिदाघजातो

1. C. 'kshavah bo' B. 'vidha ārya' 'vidham āryaṇa mahānagāṇa viloki'. — 2. C. sadya-
thidhaṇa aṇe' B. 'dath || aṇaṇvignā vi' BC. 'ka' |. — 3. BC. 'ka' |. — 3^a. BC. 'ka' |.
3^a. B. 'harsho ca' C. 'harsho vi' BC. 'ka' |. — 4. BC. 'sīṇhaṇ viloki' C. 'taṇ viloti' |.

5. C. 'khalo bodhisatto bhikkhavaṇa ubbho' B. 'vidha ārya' C. 'sīṇhaṇvikkimbbhāṇa
vikkimbbhāṇa' |. — 7. B. 'ilhaṇ ārya mahāsīṇhaṇ vikkimbbhāṇa' | B. 'sīṇha vikkimbbhāṇa' |.
— 8. C. sadyathidhaṇa ubbhaṇ ca viggatesi | aṇaṇvignāṇa' B. 'hāṇa ca vikkimbbhāṇa vi-
gnāṇa' BC. 'gnaṇ ca vikkimbbhāṇa' | aṇaṇvignāṇa' B. 'hāṇa ca vikkimbbhāṇa' | C. 'a' | | tra-
saṇaṇa ca paṇaṇa a(B. 'paṇa maṇaṇa ca caṇaṇa' C. 'sīṇhaṇ vikkimbbhāṇa' | jātasi | B. 'mbhaṇa' |.
— 10. C. aṇaṇa kha' 'kshavah bo' 'sīṇhaṇ vikkimbbhāṇa' BC. 'mahāṇa' |.

12. C. 'taṇ ukkhaṇ' |. — 13. C. 'raha mahāsīṇhaṇ ukkhaṇ' |. — 14. C. sadyathā' | bhī-
haṇa ukkhaṇaṇa' | aṇaṇvignāṇa ukkhaṇ' | aṇaṇvignāṇa ukkhaṇaṇa ukkhaṇaṇa ukkhaṇaṇa ukkhaṇaṇa
B. 'aṇaṇ ca ukkhaṇaṇa ukkhaṇaṇa ukkhaṇaṇa' |. — 15. C. 'kshavah bo' B. 'ārya āryaṇa' |.
C. 'sīṇhaṇa' u'.

16. C. 'sīṇhaṇa' dhaṇa ya jana' pabhaṇa aṇa' B. 'aṇa ya jana' aṇaṇaṇaṇa aṇa' |.
17. C. 'kshavah bo' B. 'taṇ dhaṇa' C. 'sīṇhaṇa ukkhaṇaṇa ukkhaṇaṇa' |. — 19. C. 'kshavah
māro' B. 'aṇa māro paṇa' C. 'dhaṇaṇa' ghaṇaṇa mahānagāṇa caṇaṇaṇaṇa' B. 'caṇaṇaṇa
aṇaṇa' C. 'pabhaṇa niraṇaṇa' u' B. 'pabhaṇa niraṇaṇa aṇa'.

महतीं चतुरंशिनीं मेनां सज्जाहयित्वा येन योधिपटिस्तेतोपसंक्रमित्वा योधिसत्त्वस्य
पुरतो जित्वा महान्तं घोषं महान्तं शब्दनिनादमकार्षीत् ॥ अथ यन्मु मिश्रवो योधिसत्त्वो
अभीतो अश्वभी विगतमयरोमहर्षो मुषर्णवर्णवाहां योवरातो निर्गमायित्वा वा-
जिना ह्यारत्नेन तावन्नयेन सुचिचराजिकेन लाघारसप्रसेकवर्णेन मृदुना तूलस्पर्शो-
पमेन अनेककल्पोटीकुशलमूलसमन्ताग्नेन दक्षिणेन पाणिना बिभ्रुत्वो शिरम-
मुपरिसार्धं दक्षिणेन पाणिना पर्यङ्कं परिमार्जयित्वा दक्षिणेन पाणिना पृथि ॥ १९ ॥
यी पराहन्ति ॥ अथ यन्मु मिश्रवो योधिसत्त्वेन पाणिना शीर्षं परामुष्टे दक्षिणेन
पाणिना पर्यङ्कं परामुष्टे दक्षिणेन पाणिना पृथिवीयं पराहतायां इयं महापृथिवी
गभीरमीमक्ष्यं अमुनदे अनुरणे । सख्यथापि वाम मिश्रवो महतीये मानधिवाये
कंसपाथीये निरिक्कन्दरगताये शिलापट्टे संपराहताये गभीरो भीष्मक्ष्यपी घोषो
अमुनदे अनुरणे एवमेव मिश्रवो योधिसत्त्वेन दक्षिणेन पाणिना शिरे परामुष्टे
दक्षिणेन पाणिना पर्यङ्कं परामुष्टे दक्षिणेन पाणिना पृथिवीयं पराहतायं (इयं म-
हापृथिवी गभीरमीमक्ष्यं अमुनदे अनुरणे) ॥ सा मारसेना तावत्सुसमृता ताव-
त्सुसंनता भीता वक्ता वक्षिता संविपा संहृष्टरीमजाता तेन विचरेन्सु तेन विलयेन्सु
इक्षिनो पि सानं संसीदेन्सुः अथा पि सानं संसीदेन्सुः रथा पि सानं संसीदेन्सुः
पदाता पि सानं संसीदेन्सुः प्रहरता पि सानं संसीदेन्सुः । अपरे ह्यसौधु प्रपतेन्सुः

अपरे ओमुदका प्रपतेन्मुः अपरे अपकुन्वका प्रपतेन्मुः अपरे उत्तानका प्रपतेन्मुः
अपरे रामेन पाषेन प्रपतेन्मुः अपरे दक्षिणेन पाषेन प्रपतेन्मुः । मारो च पाषी-
मां दुःखी दौर्मेनखजातो जन्तःशस्त्रपरिदाघजातो एकमने प्रधायै काष्ठेन भूमिं
विभित्त्वानो । अमणो मे गीतमो विषयं अतिस्मिजतीति ॥

अथ खलु भिन्नो बोधिसत्त्वो जमीतो अर्च्यमी विगतमयरोमहर्षो विविक्तमेव 5
कामैर्विविक्तं पापचैरकुशलेर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिमुखं प्रथमं ध्या-
नमुपसंपद्य विहरे । सवितर्कानां सविचाराणां व्युपशमादध्यात्मसंप्रसादा चेतसो
एकोतिमावादवितर्कमविचारं सनाधिजं प्रीतिमुखं द्वितीयं ध्यानं उपसंपद्य वि-
हरे । सप्रीतिविरागादुपेयकश्च विहरे स्मृतः संप्रज्ञानं मुखं च काये । यत्तदायां
आवयते उपेयकः स्मृतिमां मुखविहारी तृतीयं ध्यानं उपसंपद्य विहरे । सो मुख- 10
श्च च प्रहाश्यात्मयसीमनस्सदीर्घमनस्सयोरश्चममाद्दुःखामुक्कमुपेयं स्मृतिपरिशुद्धं
चतुर्थं ध्यानमुपसंपद्य विहरे ॥

अथ खलु भिन्नो बोधिसत्त्वो जमीतो अर्च्यमी विगत[११७]मयरोमहर्षो रा-
ज्या पुरिमे धामे दिक्खच्चुच्चानदर्शदप्रतिसंखायं चित्तममिनिहरे अमिभिर्यामये ।
न दिक्खेनैवचुपा विमुद्धेवातिकामात्मानुषकेन सत्तां पश्यति अज्जतां उपपज्जतां सुव- 15
णीं दुर्वर्णां सुगतां दुर्गतां हीनां प्रखीतां यथाकर्मोपमां सर्वां प्रजानति । इमे सज्जताः
सत्त्वा कायदुश्चरितेन समन्वागता वाचादुश्चरितेन समन्वागता मनोदुश्चरितेन सम-
न्वागता आर्याशामपयादका मिच्छादृष्टिका ते मिच्छादृष्टिकर्मसमादानवहोः तदे-
तोस्तत्पत्न्यात्कायस्य भेदात्परं मरणादपाद्यदुर्गतिविनिपाते नरकेषूपपन्नाः । इमे

१. C mīro pā "ikkhī daumma" BG "antagāya" plene bhōmāni vikkhanta cā; — ४. C
grayāya me paṭṭama viṭṭhayaṁ abhikkā; — ५. C "kharah bo" kugala dharmāni avir-
takaṁvācā B "kharā avirahāre viva" C "saṁvādiya";

७. B avirahāni avirahā C avirahāni avirahāni rāyapasaṁvādi adhiyā B "rāyapasaṁvādi
adhiyā" dā cetāsa oka C "cetāsa" oka "rāyapasaṁvādi" B "rāyapasaṁvādi"; — ९. C sapittharā
C sapittharā upo "re sapittharā"; — ९. BG "sakkāsaṁvādi"; — १०. C an sakkāsa
pāṇā dukkhāya ca paṇā BG "pāṇāni sa" B "1. sakkāsa ca sakkāsaṁvādi" C "daumma-
sakkāsa" gāṇā dāṇāni "pakkāsa sakkāsa paṇā" C "pakkāsa sakkāsa" C "saṁvādiya";

१३. C "kharah bo" bhaya rama BG "bhaya rama" saṁvādi citta B "Rama abhira-
hara"; — १४. B "abhaṁsa" sa BG "rāyapasaṁvādi upo" C "dyaṁsa sava" BG "davaṁvādi
sava" C "rāyapasaṁvādi sa" jhāti B "jāṇati";

१६. C "bhagavato sakkāsa" kā BG "kāya" C "ye bhagavato sakkāsa sakkāsa" rāyapasaṁvādi
C "dakkā mīthyaṁvādi" B "dakkā mīthyaṁvādi mīthyaṁvādi" BG "to tanpa-
ya" C "iyāṁ kāya" rāyapasaṁvādi BG "rāyapasaṁvādi" C "abhaṁsa"; — १९. C "1. bhā-
gavato kā" anācāritā sakkāsaṁvādi | mano BG "dakkā sakkāsaṁvādi" te sakkāsa-
rāyapasaṁvādi C "rāyapasaṁvādi" B "dakkā sakkāsaṁvādi" C "iyāṁ kāya" BG "1. sakkāsa
kāya" de C "abhaṁsa";

पुनर्भवताः सत्वाः कायमुचरितेन समन्वायता वाचासुचरितेन समन्वायता मनोसु-
चरितेन समन्वायता आर्थागमनपवाद्काः सम्यग्दृष्टिकाश्चे सम्यग्दृष्टिकर्मसमादा-
नहेतोस्तहेतोस्ताप्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणात्समंकाये देवेषूपपन्नाः । इति
दिवेन चक्षुषा विग्रहेनातिक्रान्तमानुषकेन सत्वां पश्यति अवनन्तानुपपन्नानां सुवर्णां
5 दुर्वर्णां सुमतां दुर्मतां हीनां प्रसीतां यथाकर्मोपमां सत्वां जानाति ॥

अथ यन्तु मिश्रवः बोधिसत्त्वो अभीतो अज्जस्री विगतमयरोमहर्षो राज्या म-
धमे यामे पूर्वनिवासानुकृतिज्ञानाय चित्तमभिनिर्हरे अभिनिर्नामयेसि । सो ने-
कविधं पूर्वनिवासं समनुसररे । सखधीदं एकां वा जातिं द्वे वा जातीं त्रीणि वा
जातीं चत्वारि वा जातीं पंच वा जातीं दश वा जातीं विंश वा जातीं विंश वा
10 जातीं पंचाशं वा जातीं शतं वा जातीं सहस्रं वा जातीं शतसहस्रं वा जातीं संवर्त-
कल्पं वा विवर्तकल्पं वा संवर्तविवर्तकल्पं वा अनेकान्यपि संवर्तकल्पां अनेकान्यपि
विवर्तकल्पां अनेकान्यपि संवर्तविपर्तकल्पां अमुचाहमासि एवंनामो एवंमोचो एवं-
जातो एवमाहारो एवमायुःपर्यन्तो एवंसुखदुःखप्रतिसवेदी इति साकारं सोद्देशं
अनेकविधं पूर्वनिवासमनुसरति ॥

15 अथ यन्तु मिश्रवो बोधिसत्त्वो अभीतो अज्जस्री विगतमयरोमहर्षो राज्या प-
ञ्चमे यामे [197¹] अरुणोद्गातसमये मन्दीमुखायां रज्ज्वां दत्तिञ्चित्पुरुषेण सत्पु-
रुषेण महापुरुषेण पुरुषर्षमेण पुरुषद्रुषेण पुरुषगुरेण पुरुषवीरेण पुरुषनागिण पुरु-
षमिहेन पुरुषपदुमेन पुरुषकुमुदेन पुरुषपण्डरीकेन पुरुषाजनेनेन पुरुषधीरेयेण
अनुत्तरेण पुरुषदन्वसारथिना निकानेन विक्कानेन पराक्कानेन अर्थिकेन अम-

3. C "satvā paṇṇa" B "pṇā vyavasthā" BC "dhammāṇāṃ sūpa" BC "lāpāṇaṃ pā" C "gāṇāṃ
matvāṇāṃ jhānti"] .

6. B "satvāṇāṃ"] . — 8. C "satvāṇā" B "dham"] ekasā vā jātīm" BC "dva vā jātīm tri-
(C "triṇ)ṇā vā jātīm catvāriṇā vā jātīm pañca(C "caṇ) vā jātīm da" C "dasuṇā vā jātīm
vīsā" BC "vīsāṇā vā jātīm triṇ" C "triṇāṇā vā jātīm catvāriṇāṇā vā jātīm pañcā" B
"pañcāṇā vā jātīm pañcā" BC "cāpāṇā vā jātīm(C "tiṇ) catvā vā jātīm(C "tiṇ) satvāṇā
vā jātīm(C "tiṇ) catvāriṇāṇā vā jātīm(C "tiṇ)] satvārattakālpāṇā vā vivarattakālpāṇā
vā (C "vā satvāṇāṇā) satvārattavivarattakālpāṇā(C "lpa) vā amekā(C "kāṇ)nyapaṇā satv-
arattakā satvāṇāṇā vivarattakā amekā(C "kāṇ)nyapaṇā satvārattavivarattakā B "vā)kalpāṇā(C "
lpaṇ) satvārattakāṇā amekāṇā] amekāṇā "satvārattakā(C "ti)] vā C "satvārattakāṇā vā dhammāṇā
satvārattakāṇā amekāṇā" B "satvārattakāṇā vā" .

15. C "kharavāṇā" B "dhammāṇā" C "satvārattakāṇāṇā" B "dhammāṇāṇā satvārattakāṇā
vā" C "satvārattakāṇāṇā satvārattakāṇāṇā satvārattakāṇāṇā" jhānaṇā satvārattakāṇāṇā
amā" dhammāṇāṇā satvārattakāṇāṇā satvārattakāṇāṇā satvārattakāṇāṇā" BC "dhammāṇāṇā
(C "vā pramāṇā)ṇā B "satvārattakāṇāṇā satvārattakāṇāṇā" BC "satvārattakāṇāṇā satvārattakāṇāṇā
satvārattakāṇāṇā(C "satvārattakāṇāṇā)] amekāṇāṇā(C "vā)ṇā" .

अथ खलु निबन्धो तथास्तुतस्मिन् समये इदमुदानमुदानेति ॥

मुखो पुण्यस्य विपाको अनिप्रायसश्चाधति ।

चिद्व स परमां शान्तिं निर्वृतिं चाधिगच्छति ॥

पूरतो ये उपसर्गा देवता मारकायिका ।

अन्तरायं न शक्नोति कृतपुण्यस्य कर्तुं चे ॥

5

ये भवन्ति अल्पपुण्यस्य विप्रा ते न भवन्ति पुण्यवतो । वलवान् भवति समाधि
सम्प्राप्तो पुण्यानां । यद्यदेव देवलोके अथ वा वसवर्तिमनुष्येषु कृतपुण्यः प्राचक्षते
तदा चाधति तस्य । अथ वा पुनर् प्राचक्षति निर्वाणं अच्युतपदमशोकं मार्गं दुः-
खप्रशमनं प्रतिब्रजते । अल्पकिञ्चरेण बोधि उत्तमा सांशिता इह मया प्रज्ञाये
10 वीर्येण न दुःखं भोचितं मारमोहितं मुखं प्राप्ता च सर्वज्ञता मारो च निहतो सवल-
वाहनो भक्तीकृतो अन्तको तस्मिन् बोधिद्रुमोत्तमे स्थितो ह ॥

सप्ताहं प्रकाशने देवकोटीसहस्राणि पुण्येभ्युः ॥ तस्मिन् आसने दिव्यं चन्दनचूर्णं
श्लोकिरेभ्युः पुण्येहि च मान्दारवेहि श्लोकिरेभ्युः दिव्यानि तूर्वाणि उपरि अचट्टितानि
प्रदायेभ्युः तदा देवा च दिव्यानि चन्दनचूर्णानि उपरितो प्रकिरेभ्युः दिव्यानि च
15 अमरचूर्णानि दिव्यानि केवलचूर्णानि दिव्यानि लमालपचूर्णानि दिव्यानि मा-
न्दारवाणि पुष्पाणि प्रवेयेभ्युः महामान्दारवाणि पुष्पाणि कर्कोरवाणि महाकर्को-
रवाणि रोचमानानि महारोचमानानि भीष्माणि महामीष्माणि समन्तगन्धानि
महासमन्तगन्धानि मञ्जूपकानि महामञ्जूपकानि पारिजातकपुष्पाणि दिव्यानि सुव-

1. C "kshavoh tatthigato tasmim" B "gates tasmim". — a. C "kko papayapapayay" B
"pavayipā" C "pca ridhyati" B "pcuridhyati" | . — 3. C "pauhi ca pa" B "pauhi pa" "nir-
vṛtitihi". — 4. B "to sho nṣa" B "kā nṣa". — 5. BC "knohi kpi" B "karitthi. vai" | .

6. C "ghnāo te na bhavanti ca" | puyyamaṇṇo B "to ha". — 6. C "halayā bhavanti
sena" BC "mābhāi. mambhā". — 7. BC. paṇi ya ca dera" B "keke | alha" thā ridhyate
taya | (ca "taya"). — 8. B arthā vā pa" C "pau pūthiṭha" BC "pauhi nī" C "pūthiṭa pa"
BC "to alpa". — 9. C "kicālopa ho" BC. "tama nṣa" C "pauṇṇi | i" B "mohahayitūhi
khi" C "moeitūhi khi" BC "hitūhi pa" B "jāhi | mā" "to haṇi. nṣa".

10. C "kapiṭa" BC "pauhi". — 11. BC tasmim āsane divyaṇṇi (C "ṣya" caṇḍana-
cūṇaṇṇo okirvetaṇṇo pūṣṭhāni ca māhi (B "mānāhi) ravaṇi okirvetaṇṇo divyaṇṇi (C "ṣi) bhāyāni
nṣaṇi a (C "aihi) gha" divetaṇṇo ta "to pūkirvetaṇṇo divyaṇṇi (B "mī ca) nṣa" B "kogaṇa" BC
"tracāpāni divyaṇṇi (C "ṣi) mānāndaravāni pa (C "pūṣṭhāni pavānānṣaṇi (C "tāhi |)
mahāmānāndaravāni pa (C "pūṣṭhāni karā (C "ṣi) kākā) ravaṇi mahākārkāravāni (C "ai) ca"
B "mī bhābhavanti mānābhāhi" B "pāṇṇi" C "pāṇṇiṭapūṣṭhāni divyaṇṇi samāntagāṇa-
ṇṇi divyaṇṇi rūpāṇṇiṭapūṣṭhāni divyaṇṇi ratnāṇṇiṭapūṣṭhāni pūṣṭhāni pūṣṭhāni
11. "rābhāni (C "tāhi |) divyaṇṇi (C "ṣi) bhāyāpocha (B "pauṇṇi) pūṣṭhāni divyaṇṇi (C "ai ca) ratnāṇṇiṭapūṣṭhāni
antarikha (C "khe) tasmim" C "tāhi kākā" BC "pauhi p" C "mānānṣaṇi".

खपुष्पाणि क्षुपपुष्पाणि सर्वरतनामयानि पुष्पाणि प्रवर्षेभ्यः दिवानि विमृक्ष्यतस्त-
द्वस्त्राणि दिवानि रत्नमयानि अन्तरीक्षिणं प्रादुर्भूतानि व्यादयेन्तुः त्रिनकायं त्रैलं
रत्नामयं सूर्यं वा सुवर्षामयं भैरवकोटिकुक्षमूलसमन्वागतं ॥

अथ खलु [198⁴] निषवः संवज्ज्वाच्च मुद्रावासकायिका देवा येन तवागत-
सोपोपसंकमिता तथामतस्त पादौ गिरसा वन्दिता एकान्ते स्थितासुः सगौरवा ॥
सप्रतीता एकांगीकृता प्राञ्जलीकृतास्तथानतमेव नमस्वमाना ॥ एकान्ते स्थिता
निषवः ते संवज्ज्वाः मुद्रावासकायिका देवपुत्रा अशीतिहि आकारेहि भारं पा-
पीमं संमुचं अभिरुर्जेन्तुः ॥ कृतमेहि अशीतीहि ॥ न नाम ते पापीमं एतदभू-
पि । न खलु पुनरहं पञ्चामि अमणस्य गीतमस्य वंछिहेवममुखेषु निषेपणं चतूनाहं
अमणे गीतमे निर्विच अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि । ये पि चेमे 10
स्वविषयकायिका देवपुत्राः अमणस्य गीतमस्य अभ्यन्तरो परिवारो यं नूनाहं अ-
मणे गीतमे निर्विच अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः
सत्वाः पूर्वयोगसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विच अपक्रमेयं ॥ न
नाम ते पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वाः निर्वाणसन्निका भवन्ति यं नूनाहं
अमणे गीतमे निर्विच अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः स- 15
त्वाः क्षुतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विच अपक्रमेयं ॥ न नाम ते
पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वाः अनूनाधारसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे
गीतमे निर्विच अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वाः गर्मा-
वकान्तिसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विच अपक्रमेयं ॥ न नाम

4. C "nditvā ekānto nathāsi | sagau" B "nditvā sagau" C "prathitā ekāntā" Hkptā t-
thāgadam evaṁ namasyamāno B "mānā s".

6. BC "pīnām sām" C "mukhi abhā" BC "jyēśau ḥ" . — 8¹. BC "āhi na". — 8². B
"pīnām etā". — 9. C "tū cāvapaṇṇa gauttama kagā devana" BC "andyaṇṇāni" B "kha-
pāṇa yaṇṇā" C "yaṇṇi yaṇṇi nāṇāhaṇi cāvapaṇṇa gauttama nā" B "haṇi cāvapaṇṇa gauttama
nirvidya āvakramayaṇi nāna". — 10¹. B nāna ta" C "nānaṇi ta". — 10². C "vāhi cāv-
apaṇṇa gauttamaṇa āhiya" haṇi cāvapaṇṇa gauttama" B "haṇi cāvapaṇṇa gauttama nā" meyaṇi
na nā".

11¹. C "haṇi cāvapaṇṇa gauttama nā". — 12. C "pīnam evad s". — 13. (Phras omise
dans B) C "cāvapaṇṇa gauttama nā". — 15¹. (Phras omise dans B) C "pīnam etad abhū-
si" | evaṁvīrūpā satsāhi pāva" (C répte ici les quatre dernières phrases avec les variantes
suivantes : "cāvapaṇṇa gauttama nā" meyaṇi na" shi | s" haṇi cāvapaṇṇa gauttama nā" meyaṇi
na nā" shi; puis, il fait entre les phrases des lignes 17 et 18, et continue comme B). —
15². B etadapāhi na" C "mukhi abhā" BC "nā" yaṇṇi" C "cāvapaṇṇa gauttama nā".

17. (Phras omise dans B, voir L. 15²) C "vāhi ananāhā" haṇi cāvapaṇṇa gauttama nā".
— 18¹. (Omise dans B). — 18². BC "krāntissamā" B "nā" yaṇṇi nā" C "cāvapaṇṇa gaut-
tama nā". — 19. C "pīnāhi s" B "shi s".

- ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा गर्भक्षितिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे
 गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः जा-
 तिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं
 एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः कुलसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे नि-
 5 विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः लक्षणसम्पन्ना
 भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभू-
 षि । एवंरूपाः सत्वाः अनुवंशवसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य
 अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः कृताधिकारा ध-
 र्मसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं
 10 एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः कल्याणसं[११५]पन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गी-
 तमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः वर्णसं-
 पन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एत-
 दभूषि । एवंरूपाः सत्वाः चारवर्णसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे नि-
 र्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः अध्याश्रयसं-
 15 पन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एत-
 दभूषि । एवंरूपाः सत्वाः सत्त्वसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य
 अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः सर्वविभूतिसंपन्ना
 भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभू-
 षि । एवंरूपाः सत्वाः कायकर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य
 20 अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः वाचाकर्मसंपन्ना

1. C "satvāḥ ga" BC "nti | yañ nā" C "gravago gauttamo nī". — 2. B "ahi a". —
 3. B "avarūpāḥ" BC "nti | yañ nā" C "gravago gauttamo nī". — 4. C "gravago gauttamo
 nī". — 5. B "ahi a". — 5. C "satvāḥ la" BC "nti | yañ nā" C "gravago gauttamo nī".

7. C "satvāḥ ann" B "tva ann" C "gravago gauttamo nī". — 8. B "ahi a". — 8. C "avarū-
 pāḥ satvā kṛi" B "kṛitāḥ kṛitāḥ" C "dhikārasampa" B "dharmāsampa" BC "nti | yañ" C "gra-
 vago gauttamo nī". — 10. C "rūpāḥ satvāḥ ka" hañ "gravago gauttamo nī" B "gramago gra".

11. C "gravago gauttamo nī". — 13. B "kālavallasañ" C "kālavallabhamāṣṇamañ" BC
 "nti | yañ nā" C "gravago gauttamo nī". — 14. B "ahi a". — 15. C "satvāḥ adhyā-
 'hañ" gravago gauttamo vīridya". — 15. B "ahi a".

16. C "satvāḥ satvasaṇi" B "tā satvasaṇi" C "gravago gauttamo nī". — 17. B "ahi a".
 — 17. C "rūpāḥ satvāḥ sa" BC "ravilāsaṇi" C "vati | yañ nā" B "nti | yān nā" C "gra-
 vago gauttamo nī". — 18. B transporte après la phrase de la p. 189, l. 5, les phrases de

ces lignes 18 et 19 suivies d'une répétition (que je désigne par b) des phrases de la l. 20. —
 19. (voir la note précédente) C "gravago gauttamo vīridya" B "vīridya". — 20. B "ahi
 evaṇi" h "ahi a". — 20. B "avarūpāḥ satvāḥ vīcakarmāsamaṇavāgati" bla" C "vāci" hañ
 gravago gauttamo nī".

भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभू-
 पि । एवंरूपाः सत्वाः चित्तकर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अप-
 क्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वाः सत्त्वसारसंपन्ना भव-
 न्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि ।
 एवंरूपाः सत्वाः सारप्रवरसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्र- 5
 मेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वाः अपरिहाशिधर्मसंपन्ना
 भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभू-
 भूपि । एवंरूपाः सत्वा अभिरूहसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य
 अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वाः चापनक्षसंपन्ना
 भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभू- 10
 पि । एवंरूपाः सत्वाः चारित्र्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अप-
 क्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वाः महाकक्षसंपन्ना
 भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य [१९९^१] अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं
 एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वा आनामसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे नि-
 र्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वा महेशास्त्र- 15
 लसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं
 एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वा धर्मवर्धसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे नि-
 र्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूपि । एवंरूपाः सत्वा महाधर्मसंप-
 न्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एत- 20
 दभूपि । एवंरूपाः सत्वा शोकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्य अप-

१. B "shi evanirūpāḥ satvāḥ satvasāra" (l. 3). — n. (one dans B) C "śravaṇa gaut-
 tamo nī". — 3. (one dans B). — 3. BC "rūpāḥ satvasāraśrīṣṭhānā" C "śravaṇa gauttamo
 nī". — 4. B "pīṇam te satvāḥ sara". — 5. C "rūpāḥ satvāḥ" BC "śrīṣṭhānāḥ" C "śara-
 j-
 mām" nī | yam nā C "śravaṇa gauttamo nī".

6. B "shi evanirūpāḥ satvāḥ kṛpā" (B pīṇa in les phrases 258, 19; 20; 21, 22, 23, 24).
 — 6. B evanirūpāḥ C "śrīṣṭhānāḥ" BC "nī yam nā" C "śravaṇa gauttamo nī". — 7. B "shi e".
 — 8. B evanirūpāḥ C "śrīṣṭhānāḥ" BC "nī | yam nā" C "śravaṇa gauttamo nī". — 9. B
 "shi e". — 9. C "rūpāḥ satvāḥ śrīṣṭhānāḥ" hānī śravaṇa gauttamo nī". — 10. B "shi e".

11. B evanirūpāḥ C "śravaṇa gauttamo nī". — 12. B "shi e". — 13. B evanirūpāḥ C "śrīṣṭhānāḥ"
 BC "nī | yam nā" C "śravaṇa gauttamo nī". — 14. B evanirūpāḥ C "śrīṣṭhānāḥ" 4 BC "nī | yam nā" C "śravaṇa gauttamo nī". — 15. B "shi e". — 16. B
 evanirūpāḥ C "śrīṣṭhānāḥ" BC "śrīṣṭhānāḥ" B "nī | yam nā" C "śravaṇa gauttamo nī".

17. B "shi e". — 17. C "śrīṣṭhānāḥ" hānī śravaṇa gauttamo nī". —
 18. B "shi e". — 18. B evanirūpāḥ C "rūpāḥ satvāḥ" BC "nī | yam nā" C "śravaṇa gaut-
 tamo nī" B "śrīṣṭhānāḥ". — 19. B "shi e". — 20. B evanirūpāḥ C "śrīṣṭhānāḥ" hānī śravaṇa gaut-
 tamo nī".

- पक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा लोकाविविचयसंपन्ना भवन्ति यन्नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं । न नाम ते पापीमं एतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा लोकाविविचयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा अद्विसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा बोधिपञ्चिकधर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदमूषि । एवंक्ष्पास्तत्वाः उत्थानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा धीर्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा क्षृतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वास्तमाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा प्रज्ञासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा विमुक्तिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद[२००]मूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा विमुक्तिज्ञानदर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा प्रतिभानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतदमूषि । एवंक्ष्पाः सत्वा आकरणासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे

१^१. B "shī o". — १^२. B *avarā* C "satvāḥ lokavivicayaḥ" BC "nti | yañ nū" C "gravaṇo gauttamo ni" B "mayāñ na nū". — २. B "shī o". — ३. C *avañsatvāḥ rūpāḥ lokavivicaya* "hañ gravaṇo gauttamo ni" B "nividyā". — ४^१. BC "pīmañ eta" B "shī o". — ४^२. B *avarā* C "satvāḥ pī" B "nti | yañ nū" C "gravaṇo gauttamo ni" B "nividyā". — ५^१. B "shī o". — ५^२. B *avarā* C "satvāḥ bodhipakṣmahakadhā" hañ gravaṇo gauttamo ni" B "nividyāpakra". — ७^१. B *avarāpāḥ satvāḥ upasthānamāñ* BC "nti | yañ nū" C "gravaṇo gauttamo ni". — ७^२. B "shī o". — ८^१. B *avarā* C "satvāḥ pī" BC "nti | yañ nū" C "gravaṇo gauttamo ni". — ८^२. B "shī o". — ९. BC "pīmañ eta" B "shī o". — १०. B *avarā* C "satvāḥ ampi" hañ gravaṇo gauttamo ni".

११^१. B "shī o". — ११^२. B *avarā* BC "nti | yañ nū" C "gravaṇo gauttamo ni" B "nividyā". — १२. B "shī o". — १३. B *avarā* C "satvāḥ pra" BC "nti | yañ nū" C "gravaṇo gauttamo ni". — १४^१. B "shī o". — १४^२. B *avarā* C "gravaṇo gauttamo ni". — १५. B "shī o".

१६. B *avarā* C "rūpāḥ satvāḥ vijñāñti" BC "nti | yañ nū" C "gravaṇo gauttamo ni" BC "nividyā". — १७^१. B "shī o". — १७^२. B *avarā* C "satvāḥ pra" hañ gravaṇo gauttamo ni" B "na gauttamo" C "nividyā upakra". — १८. B "shī o". — १९. C "satvāḥ vīd" hañ gravaṇo gauttamo ni".

गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा धर्मदेशनासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा अमवयवधर्मदेशनासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा ज्ञानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा ज्ञानदर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा आनिर्वाससंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा परिचाणसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा पूर्वोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा युगोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा कक्षागोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा अयोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा व्योहोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा व्योहोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे

१^१. B "ahi e". — १^२. B "evare" C "satvāḥ dha" hañi cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^३. B "ahi e". — १^४. C "satvāḥ anavayavadharmadeshanasampannā bha" hañi cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^५. B "ahi e". — १^६. B "evare" C "satvāḥ jñānadarśanasampannā bha" hañi cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^७. B "ahi e".

१^८. B "evare" C "satvāḥ anavayavadharmadeshanasampannā bha" hañi cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^९. B "ahi e". — १^{२०}. C "rūpā satvāḥ rūpasampannā" B "hañi nirvi" C "cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^{२१}. B "ahi e". — १^{२२}. B "evare" C "satvāḥ anavayavadharmadeshanasampannā bha" hañi cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^{२३}. B "ahi e". — १^{२४}. B "evare" C "satvāḥ jñānadarśanasampannā bha" hañi cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^{२५}. B "ahi e". — १^{२६}. B "evare" C "satvāḥ anavayavadharmadeshanasampannā bha" hañi cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^{२७}. B "ahi e". — १^{२८}. B "evare" C "satvāḥ anavayavadharmadeshanasampannā bha" hañi cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^{२९}. B "ahi e". — १^{३०}. B "evare" C "satvāḥ anavayavadharmadeshanasampannā bha" hañi cṛavago gauttamo nirvidya apa".

१^{३१}. B "ahi e". — १^{३२}. B "evare" C "satvāḥ pā" cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^{३३}. B "ahi e". — १^{३४}. C "satvāḥ ya" hañi cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^{३५}. B "ahi e". — १^{३६}. B "evare" C "satvāḥ pā" cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^{३७}. B "ahi e". — १^{३८}. B "evare" C "satvāḥ pā" cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^{३९}. B "ahi e". — १^{४०}. B "evare" C "satvāḥ pā" cṛavago gauttamo nirvidya apa".

१^{४१}. C "satvāḥ anavayavadharmadeshanasampannā bha" hañi cṛavago gauttamo nirvidya aprakre". — १^{४२}. C "jyeshthotpa" BC "jyeshthotpa" nā | yañi nā" C "cṛavago gauttamo nirvidya apa". — १^{४३}. B "ahi e". — १^{४४}. C "satvāḥ pā" BC "jyeshthotpa" C "cṛavago gauttamo nirvidya apa".

- गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वाः प्रकि-
 क्षिपूर्वात्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम
 ते पापीमं एतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वा निःश्रेयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे
 गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वा उप-
 ५ चयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं
 एतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वा उपस्रवणकुशला भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे
 निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वा संभारसंपन्ना
 भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि ।
 एवंक्ष्पाः सत्वा आर्यपंचांगिकसमाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे नि-
 १० र्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वा आर्यमहापंचा-
 निकसमाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते
 पापीमं एतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वा आर्यपंचांगिकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं
 अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वा
 आर्यमहापंचांगिकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥
 १५ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वा एकाग्रमनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं
 अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वा
 अरणासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गीतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते
 पापीमं एतदभूयि । एवंक्ष्पाः सत्वा अरिसैन्धवमर्दनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अ-

१. C "plamati ota" B "shi e". — १. B "varā" C "pranāpā" hañ cravago gantāmo
 nirvidya apa". — 2. B "shi e". — 3. C "satvāḥ nīḥreyaṇṇam" hañ cravago gantāmo
 nirvidya apa". — 4. B "shi e". — 4. B "varā" C "satvāḥ upaṇa" hañ cravago gantāmo
 nirvidya apa". — 5. B "shi e".

6. C "cravago gantāmo nirvidya apa". — 7. B "shi e". — 7. B "varā" C "satvāḥ satvā
 samābhā" hañ cravago gantāmo nirvidya apa". — 8. B "shi e". — 9. C "satvāḥ ārya"
 BC "mādhimā sam" C "cravago gantāmo ni" B "vidya apa". — १०. B "shi ārya". —
 १०. C "satvāḥ ārya ma" BC "mādhimā sampannā" C "cravago gantāmo nirvidya apa".

११. C "shi" evadīrūpāḥ satvā āryapāṇḍitāḥkassāṇipannā bhavanti | yañ nānāhañ cr-
 vago gantāmo nirvidya apakramanti | na nāma te pāpimāṇi etad abhūyā | B "shi e". —
 १२. B "varā" C "satvāḥ āryapāṇi" BC "nti" yañ nā" C "cravago gantāmo nirvidya apa".
 — १३. B "shi varā". — १३. C "satvāḥ ā" hañ cravago gantāmo nirvidya apa". — १४. B
 "shi varā". — १४. B "tā grama" C "tāḥ ekāgra" hañ cravago gantāmo nirvidya apa"
 B "nirvidyā".

१५. "shi varā". — १६. C "satvāḥ āryapāṇḍitā" hañ cravago gantāmo nirvidya apa".
 — १७. B "shi e". — १८. B "varā" C "satvāḥ nī" B "bhavanti yañ" C "cravago gantāmo
 nirvidya apa".

मणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा स्वयम्भूतसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा स्वयम्भूतसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा असाये परमाये धर्मे ॥ २०४ ॥ ताये संपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा कृतपुण्यतासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा असाये परमाये वर्षसंपदाये संपन्ना भवन्ति यं नूनाहं अमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूयि । एवंरूपाः सत्वा वर्षसंपन्ना ते पुनः पापीमं सत्वा दुष्प्रधर्पा भवन्ति । पञ्च पापीमं यावत् महदयं अपराधं ॥ एकमने क्षिता भिषवः शुद्धावासकायिका देवा मारं पापीमं रमेहि अशीतीहि आकारेहि संमुखं अभिनवेन्नुः ॥ इदमवोचन्नगवान् राजगृहे विहरन्तो गृहकूटे पर्वते रमन्ति च पुनर्वाकरणे माष्यमाणे पंचानां मिश्रजतानां अनुपादाश्रयेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि आत्मनससो भिषू मगवतो मापितमभिनन्देन्नुः ॥

अवलोकितं नाम सूचं समाप्तं ॥

15.

एवं मया श्रुतं एकस्मिं समये मगवां वैशान्दां विहरति आसपानीवने महता भिषुसंघेन सार्धं महता च बोधिसत्त्वगणेन ॥ अथ खलु विमुक्तमति भिषुहत्यायाः समादेकां चोवरं प्रापयित्वा दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिस्थापयित्वा येन

१. B "ahi a". — २. B "avarā" C "atvāh eva" "cravayo gauttamo nirvīdyā aprakā". — 3. B "ahi a". — 4. B "avarā" C "atvā aya" "cravayo gauttamo nirvīdyā apa". — 5. B "ahi a". — 6. B "avarā" C "atvāh āgā" B "rnatāthīye sūti" C "cravayo gauttamo nirvīdyā apa".

7. B "ahi a". — 8. B "avarā" C "atvāh kṛitapūṇyatā" "haṁ cravayo gauttamo nirvīdyā apa". — 9. B "ahi a". — 10. B "avarā" C "atvāh āgā" B "āyā samantāgata hā" C "cravayo gauttamo nirvīdyā apa". — 11. B "ahi a". — 12. B "avarā" C "pāh atvāh car-pyasaṁpānāye ca paratā atvā hā" B "nān ca pa" "dharā hā" C "vā" | — 13. C "dēvā āyā" B "mahādevā āyā" BG "dihā a". — 14. B "ekadhamantasthi" C "sthito hā" C "devāh māt" "cittā a" BG "vijetāh" |

15. C "syākarapūṇi bhāṣamāṇe paṇi" "vohiya citta" B "vohīyoc citta" C "bhāṣa hā" BG "adevāh" | — 16. C "ai pramādivastānā aya" "am sūtrān".

17. C "vātaṁ ekasmiṁ" B "tāṁ ekasmiṁ samaye" C "gāṇā vāṇā" B "ā āraṇapā" C "pāṇā" "kaṁ sūghe" B "riddhān mahātā ca hā". — 18. B "guddhīrmaṇi hā" C "dhammān nāma hā" "thāya ānanta ekān" BG "kāṇṇā" C "pravaritā dakaṇṇājanā" "stendājanā" BG "pramāṇyitā hā".

ममवांस्तेनांजलिं प्रणामयित्वा भगवन्ममेतदुवाच ॥ यद्भगवता बोधिसत्वमूलेन बो-
धिसखं उपसंक्रमित्वा बोधिमण्डे स्थितिलातायलोकितं सर्वलोकहिताय सर्व-
लोकसुखाय तं भगवां निर्दिशतु तं भविष्यति वज्रजनहिताय वज्रजनसुखाय
लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्वार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां
५ च बोधिसत्वानां च महासत्वानां महतो धर्माभोको कृतो भविष्यति आश्रमो
च दत्तो भवति ॥ अथ खनु विमुच्यमतिर्मयुः तथे वेलाथे इमां शाषाम-
माथि ॥

कवं त्वं लोकप्रद्योत अग्रमेव निरुपधि ।
मैरजनां तरितो सि हिताय सर्वप्राणिनां ॥
१० ये निमित्ता अमृत्तव तरमाणे गरोत्तमे ।
आकरोहि महावीर तथागत महामुनि ॥
यथा ते लोकप्रद्योत बोधिमण्डो [२०१^१] अर्चकृतो ।
तथा हि मे पूच्छितो ब्रूहि अर्चयामहितंकरं ॥
यथा उत्तमा बोधि प्राप्ता त्वया लोकस्य चेतिथ ।
१५ यथा पापीमं ग्रहणेसि कुण्ठवन्धु समैत्यवं ॥
इय ते बला स्वयंभू सत्वसार निरुत्तरा ।

अक्षिप्रमावो च प्रतपसि दिशा सर्वा सार्ववाह नरनरूपजित शतकृत्यो महर्षे ।
क्रमसि यथैव ह्यम्भराजा हिमवरपाखरो शुद्धो धार्तराष्ट्रो वरसुरवर अकिर्लतका-
२० यो । प्रजसि दिशतो विदिशा तावदेव देवांसुरमानयक्षसंधा मरुभवना कुत्वा

१. BG "dhimamṇḍe ape" BG "hitev adḡya" B "loki surva" C "kitaṁ sarvalokahita" khāya to bhagavān niruddi" BG "makaṁpāya mahato" C "to janakanyāthā "ahyāḡāṁ ca mahā" B "ahyā-ḡāṁ ca mahābodhisatvā mahā" BG "hāstrāṁāṁ ca mahato dharmabāko." Ho ca bhavati ॥ .

६. C "gaddhamāni bhikkhava tāye १०". — ८. C "dyāto ape". — ९. C nairajantā tarit-
vāni hi" B "taritāni na hi". — १०. C "tā et tatra naranāpe nara" B "nara" .

११. B "hi mah. . . . (quāḡya syllabāsa rangāsa). . . manāni | C "hi mahāvīra tatāḡgata
mahāprakhā A "hi ma. . . manāni" . — १२. C "dyāto bodhimamṇḍe a". — १३. BG "arhito
krodhā arhito ma" C "mahatāni karaṁ" . CM "mā prāpto bodhi lokasya tad gāthā" B
"pā loka lokasya". — १५. B "pānāni pāna. . . (quāḡya syllabāsa rangāsa). . . ayatāni |
A "pānāni ha. . . ayatāni" | C "pānāni yo hantā kṛishṇalāṁdhā sapānyatāni" .

१६. C darḡata vāni asayāṁbhāṁāni ca ma" BG "nara ॥ pāṁhi". — १८. C "dīḡa surātrita-
vāharagomāropājāḡa | gāthā" B "pājā gāta" BG "kṛita mahā". — १९. C "thāvāni hāṁsa-
rājā" BG "dāḡa vārtitāḡāḡro" C "ahḡa ca ma" BG "suravara kāmā(C "hāṁta jākāpe ara".
— २०. BG vrajāsa dīḡata vīḡāsa tīḡāni sva(C "xāṁ) devāna " gāthā manūbhavāni kṛitāsar-
vāḡīrahāḡāṁāni mahāḡāni yathā".

सर्वजिह्ववर्णस्त्रुणां । यथैव दग्धां स्त्रुणां सुवर्णविम्बं अभिमवति तथा शास्त्रा भव-
 न्मोक्षमभिमवति । कुसुमितो रत्नकायो लब्धोहि यथा नमसं प्रतिपूरं तारकेहि ।
 पुष्पशतसहस्रेहि कीटि परा न विवति सुगतस्य एकनामि ॥ न ते सि चोचितमस-
 मो सर्वलोके कुतो विशिष्टो तावदेव सर्वो संप्रभासि दश दिशता समन्ता सहस्ररश्मि
 यथा अनारीचे ॥ अनन्तकृते दशबल आत्मभावः द्वाविंशकवचितलब्धोहि घनातो ॥
 मुक्तो यथा कार्तिकसि चन्द्रो व शोभते ॥ यथा तारकेहि सहस्रशीतिं चतुरो
 अशीति अन्यधरं शाशु येहि धोप्रो अंगसहस्रेहि अविकल्पा पंचपुरा परिगृहीता
 भगवतो येहि भगवतो वाचा (?) ॥ मुखतो गन्धो भगवतो चन्दनस्य प्रवायते ।
 अतुलियमप्रमेयं बुद्धयेवं अपरिमितं भरित्वा समेति किल दोषमोहं । विमाहसा
 सर्वो यदि पि लोकाधातु पूरा मये शिखाशिरि संपेहि शक्यं नरोत्तु स्वात्सर्पपा ॥
 एकमुद्भूतं विचष्येन न त्वेष शक्यं नष्टयितुं सर्वसत्त्वधातु दशसु दिशामु अपरिमिता
 अमन्ता या हि भगवतो चन्दनस्य घ्रायित्वा गन्धं प्रतिजले । शान्तिमूमि धीर अ-
 तुल्य महाकरुणावीर महाप्रतापवल्लवां निपज सत्त्वानां । नाथ अनुपलब्ध दधि-
 ज्ञेय शरणव्रजतां त्रिनप्रवर स्वयंभो ॥ कस्तुतिं हि जनये त्वां खुवन्तो ॥ तथा
 हि वन्तो भगवतः अप्रमेयो ॥ अनन्यवर्ण इतराणां शान्तचित्तं शरणं व्रजिन् त्वा ॥
 अमिन् अन्तर्गम्यन् ॥ भवेय अन्तं नमसं व्रजतो शक्यं समुद्रं पि ततः अपेतुं न शक्यं

1. BC "gāḥitāni svaragṇa" C "lokam ablu kuru". — 2. B "to latakāya" C "to latakāya"
 B "pāra tā" C "pāraṇatā" BC "kehi paṇya". — 3. B "koṭi parā sarasvatī" C "koṭi
 parā (atamaḥsareḥ) koṭi purāṇanarati antatara" C BC "ekarame na to". — 4. C na to-
 nati kiñcit na" B "ati kiñcit na" C "gāḥito tava de" C "akto tara de" BC "d ara saras-
 vatīprebhāsi" C "d" C "digaḥitāni soma" B "sarasvatī yathā" C "dhanuriksha alaṇ" B "kale
 alaṇ". — 5. C "kṛtān to dagaḥara ātmahāro ala" BC "tridṛṣṭakā" C "yathā" C "ditaḥ" C "nāra-
 ma" C "rtikamūm" BC "ndro na gāḥita" B "hanta tā yathā".

6. B yathā karekāhi mahara" C yathā vāra" C "dagaḥaraḥitāni oṣikalpā paṇi". —
 8. C "khatā gāḥitāni hā". — 9. BC "ṣiṣa apā" C "māyāni hā" C "la dagaḥaraḥitāni tri"
 B "hāni tri". — 10. BC "tridṛṣṭakā" B "vā ya pa hi" C "paṇi pa" C "hāḥitāni parā" C
 "bhāret gāḥaraṇi sarasvatī" B "va gāḥaraḥitā" C "pāhi gāḥaraṇi gāḥaraṇi" BC "yathā" C
 "sarasvatī" C "rtikamūm" BC "ndro na gāḥita" B "hanta tā yathā".

12. B khaṇti | bhūmī" C khaṇti | bhūmī dhi" C "la mahākaru" BC "prajāḥitā" C "la-
 vān abhāḥitāni sarasvatī" B "vāni bhāḥitāni sarasvatī". — 13. B "sarasvatī" C "sarasvatī" C
 C "sarasvatī" B "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni"
 C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni"
 C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni"
 C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni" C "yathāḥitāni"

16. C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni"
 C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni"
 C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni" C "bhāḥitāni"

त्रिने वलप्रमाणं क्षेपेत् । तथा हि संयुक्तो संभूतबलौ ॥ सिंहं नरेन्द्रं दशबलं च-
प्रमेयं पुष्कामि ॥ वीर इतराग भानं चित्तं ज्ञानेन मुक्ता दशदिशता असंगति-
ता(?) स मे प्रज्ञं हितकरं व्याकरोहि ॥

कल्पकोटिसहस्राणि अप्रमेयमवित्तिया ।

चरितो भोति अर्था[३०२]य सर्वज्ञो द्विपदोत्तमो ॥

दानं शीलं च ज्ञानि च ध्यानानि च निषेविता ।

प्रज्ञा च चरिता पूर्वं कल्पकोटिशतां वरुणं ॥

आप्रेयमणीनां या आमा गगने विद्युत्तान या ।

नक्षत्राणां चापि या आमा जित्त्वयो भवन्ति ता ॥

नाशि देवो या नागो वा ययो बुभ्राण्डराधरो ।

यत्न एतादृशकायो यथा ते नरनायक ॥

मुरामुरवरपूजनीयो मुखकृतवन्दितो सत्कृतो महर्षे प्रमंकर द्विपदेन्द्र सलसारवर
पुष्पपर्यम चेतिच नराणां । भूविवरजलाटे ऊर्णामागो यथा गगने मुविद्युदरप्रिम
राजते भगवतो यथा कार्तिके भासे विमलो विरोचते चन्द्रो पूर्णमासां ॥ नील-
विमलमेवा नायकस्य मुखचिरोत्पल्यर्णसंनिकाशा विमला शुभा प्रभा ॥ संरोचते
च मुखजनना नरनारीणां नरेन्द्रदत्ता विमलपाण्डरा मुक्तासमसहिता हिमवर-

१. B "dāte sahā" C "bāhā si" B "lo sūh". — २. C "sastā nare" BC "rundra daga"
B "mi vi". — ३. B "hataurāga" C "hataurā gagaṇāntāni ca" C "pudlihaḥ daga dīgadi"
BC "dīgadi anāḥgati" B "tā" samapraṇāhi" C "hīḥkaram vi". — ४. C "moyāim acin-
tiya" B "atiyā cari". — ५. B "lūati | artitā" C "rihāyo āhā jīmubālā bhavanāi nāti
daga ca nāga vā yakahā kumbhāgachārahāsi | arito lūati arthāyo sarajānā" B "lūanā
dā".

६. BC "dānāni śilāni jñānāni ca dhyanāni" C "nā" mīshvītā prā". — ७. B "pāra-
kalpa" C "pāraṇkoṭīkalpaṇāni" BC "hāsi agni". — ८. BC "agni" B "gīnāni ya āhā gā-
gane" C "nāni ya āhā gagaṇe vīdyutāni ca vā BC "vā nakṣa". — ९. B "pāni ca pā
vā āhā jīmubālābhā bhavanāi" C "nāni ca pāyāriḥjīmubālā bhavanāi". — १०. C "nā
deva" C "yahāsi ka" C "yahāsi kumbhāgachārahāsi yasya" B "kahāsi |".

११. C "dīgā kāya yathā" BC "lūa tana ca nāyakaḥ |". — १२. BC "mūramurabalaṇjantāni
ya" mīta pūjā" C "dīgāpāṇāndra" B "andra satvāhā". — १३. BC "bhūvi" lūa ārupāgātre
yathā" C "lūa gagaṇe savi" B "ne curiandīha" BC "gaurājā ca bhā" mīta viro" C "rocas
candro". — १४. B "nāra nā" C "nāra nā" BC "ya pūroci" BC "vimalāga" C "gubha prā".
— १५. BC "aravātā ca sukha" C "khā" ja" C "janānāni naraṇāni" BC "andradatta vīrupa-
[C "malapā jayā" | anā] B "hīmahānānīkāsā mukhāni dānānānīpākāḥ dāgā-
pāṇāni tathā" C "mīhāhā mukhānāni nānānīpākāḥ dāgāpāṇāni tathā" BC "dāni te
vā".

सन्निकाशा मुखं दक्षवरसेप्रकाशं दशबल तथा विशदं । ते शास्त्रुनः तदणमुद्युमर-
रमीभिराश्रुता वररसवती शोभति विह्वा मायकच्छ प्रवालकसमतुल्यवर्णा च दिव्या
वज्रवनसंज्ञापनी । मुखददं च आभावालेन वरं ललाटं मधुमूखं च शोभे यथैव
चन्द्रमुखो । मुखसमाहितवीला दशबल भगवतो शीर्षे केशा । शाक्यसिंह वीरा
ते शोभे यथा सुवर्णकम्पु यथा ओवाहा च जिन समा । अनेको सिंहार्धपूर्वो
भगवतो आत्मभावो । प्रभासि लोके दिशता समन्ता । विशिष्टवाक्च चतुल्लसमुद्र
कर्मविपाकं करोहि रत्नां गिरां भाषमाणः सर्वसो लोको जनिनमते आर्वाचितो
करितो पुहा दशनखध्वञ्जली हि ॥

एवमुक्ते भगवां विशुद्धमतिं मिथु एतदवोचत् ॥ साधु साधु मिथु साधु खलु
पुनस्तु मिथु यस्त्वं तद्यागतमेतमर्थं परिपुच्छित्तव्यं मन्यसि । शीमन् ते मिथु प्रति-
मानं सद्रिका परिमीमांसा यदेवं हि मिथु प्रतिभाषसि । एवं पि तेषां कुलपुत्रा-
णां कर्मविपाका प्रतिभाषन्ति चेवास्यं धर्मपर्यायो ह्युक्तमती भविष्यति । न ते भा-
रख पापीमतो वसनता भविष्यति । नापि तेषां मनुष्या वा अमनुष्या वा अवतारं
लभिष्यन्ति ॥ तत्त्वस्य हेतोः ॥ अदारकुशलमूलपरिता ते हि मिथु ते हि सत्त्वा तेषां
अर्थाय त्वं एतमर्थं परिपुच्छ[३०३^५]सि बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां । त्वं मिथु १५
सत्त्वानामर्थाय तद्यागतमेतमर्थं परिपुच्छित्तव्यं मन्यसि यमिदं बोधिसत्त्वानां लोक-
परिणायकानां सर्वसत्त्वचारिकविशेषसंप्रसिक्तानां । त्वं मिथु सत्त्वानामर्थाय त-

१. B "naly tanuman" C "naly tanukashkshamaranubhily strilavadrasarunavati" B "khoma-
ranubhistrilā ca" sarasaruṣavati" BC "jilmanā" B "lyabala ca di" C "lyaxarā ca di" janoṭi
sajjāyanti | B "jāyanti" | — ३. BC "dada ca ā" C "jānana baddha te" BC "lāta va lābrā-
(B "va ru)mukhe ca ३०". — ४. B "ala vāshabala bhā" C "alla vāshapala bhā" BC "keḍā
rākya". — ५. BC "sūṇho gā" B "saralakoṇibu" C "sararakamūka yathā evāha" | B "bhā
evāhāya jua samā" | — ६. BC abhedyā sūṇ" C abhedyā abhābhādhā" | B "bhāro pa".

७. BC "atā vi". — ८. B vijāhā rākya" dra kalparipāka ka" C "dra kalparipākarohi
i" shamāga | sarro te lokam abhinamataṇṇi. ९. B "gah sarro te lo" ritā pri" C "ritā
dābhāya dābhānakkāṇi ajjallā" | — १०. C "gavāna viḥ" C "bhākhāna etā". — ११. C "ā-
dhu sālāni bhikkhārah yas tvaṇi tatthāgataṇṇi etam ā" B "an etam arthāṇi" C "piṇḍasāṇi-
vyaṇi | anyāsi B "cchitavya manyaṇi ३०". — १२. C "abhaṇṇā te bhī" rāṇimāṇā" B "ai evāṇi".

१३. C "bhāvaṇti" | १४. B "atā" | १५. C "rājya bhāṇṇāgā". — १६. C "mato bhāvaṇti
atā" B "gato bhāvaṇti" | — १७. C "mālo carito tehi bhī" B "caritāhi te hi bhī" C "bhā-
kāhu te satvāḥ gāhāṇi arthāḥya tvaṇi arthāṇi pa" BC "bhāvaṇāṇi tvaṇi". — १८. BC "bhā-
kāhu satvā" C "nān arthāya bhā" cchitavyaṇi | anyāsi yā idāṇi ho" tvaṇārikovis" sūṇi
tvaṇi bhī".

१९. B evāṇi bhī" BC "bhākaḥ satvā" B "cchati" | ya" C "cchati" | yaḍ idāṇi ho" pāyakkamāṇi
sarro" BC "abhināṇāni bhī".

बोधिसत्त्वस्त्रानुभावेन । महासमुद्राच्च संघुञ्ज्या अमूयि बोधिसत्त्वस्त्रानुभावेन
 प्रज्ञायेन्तुः ॥ तेन खलु पुनः समयेन अयं विसाहस्रमहासाहस्यो लोकधातुः शक-
 टचक्रप्रमाणमावेहि आम्बूभद्रस्त सुवर्णस्य पद्मेहि शतसहस्रपद्मेहि शतसहस्रप-
 धेहि नीलवैदूर्यजातेहि सुसारगल्लकेहि शिरिगर्मपिण्डकेहि यकुटा अमूयि अष्टाप-
 दविनिबद्धा महास्रष्ट्र श्रीमासो प्रादुर्भूतः येन श्रीमासेन महानिरया भीया उप-
 शान्ता अमूयि । सर्वे तैरयिका सत्त्वा सुखिता अनूयि । सर्वे तिर्यग्योगिमताः
 सुखिता अमूयि । सर्वे यामलौकिका सत्त्वाः सुखिता अमूयि परस्परं मैवचित्ता
 बोधिसत्त्वानुभावेन । महान्तेन श्रीमासेन सर्वा विसाहस्रमहासाहस्यो लोकधातु
 श्रीमासिता अमूयि ॥ तेन खलु पुनः समयेन विसाहस्रमहासाहस्यो लोकधातुये
 यावतका देवेन्द्रभवना नागेन्द्रभवना यक्षेन्द्रभवना गरुडेन्द्रभवना ते सर्वे एकोमा- 10
 स्रष्ट्रमासा अमूयि ॥ सर्वेव बोधिसत्त्वस्य आत्मभावतामनुप्राप्तां संजानन्ति ॥
 तेन खलु पुनः समयेन यावतका विसाहस्रमहासाहस्यो लोकधातुये देवा नागा
 यक्षा गन्धर्वा असुरा गरुडा किन्नरा महोरगा ते सर्वे स्वकत्वकेषु आसनेषु न रमेन्तुः
 बोधिसत्त्वस्त्रानुभावेन । बोधिसत्त्वस्य शिरि असहन्ता ते सर्वे येन बोधिमस्रष्ट्र-
 जोपसंक्रमेन्तुः पुष्पमान्मगन्धच्छत्रपाकावायधूपनविलेपनपरिगृहीता ॥ तेन खलु 15
 पुनः समयेन अमंस्त्रेयेहि अग्रमेयेहि बुद्धयेवेहि अभिकान्तकान्ता बोधिसत्त्वाः दे-
 वतावेपमभिनिर्मणित्वा उपरि अन्तरीक्षे प्रतिष्ठेन्तुः दिश्वत्तलपद्मपण्डरीकपरि-
 गृहीता ॥ तेन खलु पुनः समयेन अयं विसाहस्रमहासाहस्यो लोकधातुः शक-

1. B *shi | bo * na prajñāyatsub | — s. B *puma samyo * dhātūh cakata * C *toḥ ga-
lakazaka * rṇṇayo padumebi sahaṇchi nīlavā B *rṇṇayo padu * jūthi sandagata * C
*mudgabakerechi giri BC *ophoḥ abhā * B *shi | abhā * C *dhā mahābhāṇa * BG *ṇa
obhā prā * C *dhāṇa | ve * vā mahābhāṇa.

6. G "nairakāyikā antrah en". — 7. BC "hāhāhi | pora" G "dhīsatcegaṃ" BC "vama mahā". — 8. G "ntenārahāse" B "ntenārahāse" BC "hāhāse lo". — 9. B "hāhāse ya lo" G "hāhāse lokadhāyā parattakā dārandrahāse nāgandrahāse yakāse" G "kōhāse āhāse" B "kōhāse āhāse".

11. BC "bhāvanāṁ anupriyāṁ aśā" — 12. C "pūṇa samayama śāstakā tri" B "bhā-
dhasya ya to" G "kahi rāksasā gandhā" mstaub | bā B "mstaub bā" BC "ema bā" —
13. BC "cāi aśā" C "hanta | to mva ya" dhimāsa bā B "dhimāsa samapāṣikram-
mstaub pa" — 14. C "pūṇa samābhicchi apā" BC "pamāchi bā" B "khetra abhi" BC
"bhākrantāhi kṛanta bā" B "dhāstāb dā" C "dhāstā dā" B "apāi aśā" abhāstāb di
C "abhāstā | di" bā dhāstāsamābhicchiapriyāṁ B "bā" }

(18. C: "trivāṇanāśamāhi" BG: "kaṇṇanāśamāhi" jā B: "jāṇanāśamā" C: "niravāṇāśāyānā-
dehi su" B: "yanādehi" aya BG: "jāṇanā(C: "aya") kaṇṇādehi gīrinigarbha(B: "bhū)-
hānāyādehi bhāṇādehi apādehi(C: "ya") sāvāṇābhāṇāgrāhi sūratāṇ a(B: "tam a) bhāṇā |
ānāntādehi kaṇṇādehi(C: "nādehi cīr) B: "rāṇābhāṇāpāṇāyādehi bhāṇānādehi apādehi

तं देशं लोकप्रवीतो उपायमे लोकनायको ।
 यो सो वादिष्वबन्धूनां शास्त्रानां परमो मुनिः ॥
 ते देवसंघा मुदिता सर्वे हर्षितमानसाः ।
 पुण्यमेघसमानोषां तामकासि वसुन्धरां ॥
 स्वमवनेषु आगत्वा पूजन्ति लोकनायकं ।
 प्रदक्षिणं बोधिसत्त्वं गृहावासा समागता ॥
 मन्दारवेहि पुष्पेहि दिव्येहि मनुजेहि च ।
 महारहेहि श्रेष्ठेहि बोधिमण्डं चञ्चक्रे ॥
 वृषा ततोमुत्था सर्वे बोधिम्[१०५]ण्डे वने नमे ।
 येन स प्रवरो देशः पूर्वबुद्धनिषेवितः ॥
 यापि च बोधिमण्डसि देवता वृषमाश्रिता ।
 सा बोधिसत्त्वं वृद्धान क्षोषेति च अमानुषं ॥
 चैवं च धामये दिव्यं चन्द्रं च प्रमुचसि ।
 सा दिव्ये रत्नचूर्णैश्च ओकिरेमि गरुडम् ॥
 नाभाविधानां गन्धानां दिव्यानां मानुषाण्य च ।
 चतुर्दिशाश्रिता वाता बोधिमण्डे प्रवायेन्सु च ॥
 दिव्या च तूयां वायेन्सु अन्तरीचसि शोभना ।
 संगीतिं विविधां कुर्वन् मनुषोपां मनोरमां ॥
 ओमासः सुमहा आसि बोधिमण्डस्य रश्मिभिः ।
 येन सर्वो देवल्लोको स्फुटो आसि तदनन्तरं ॥

5

10

15

20

1. B "dyotah a" C "adyaka" | . — 2. C "bandhūnāṃ" B "adhināṃ" C "amni" | .
 — 3. C "mānasa" | . — 4. B "meghā samānā oghā tatra kīrī samādhārakāṃ" | C "meghānā
 samānoghātamākāpi samādhārakāṃ" | . — 5. B vishāvanasū āga" C tadhānā vanasū āgatā
 yujjanti lokanāyakaḥ | .

6. C "gṛāte" || . — 7. C anandara". — 8. C mahāravehi c're" BC "craṇṭhehi bodhi"
 C "lōcākyikāṃ" | . — 9. B "dharmaṇḍe rano". — 10. C "pravatā de" boddhivite | B
 "boddhinishe".

11. C pāpi ra bo" BC "dhimaṇḍesmiṃ" C "kalam āgritā | B "craṇṭh" | . — 12. C so
 bo" ahirānanyaghatu ca amā" B "ahetu ca amā". — 13. B vailāṇī tālānāmo di" C vai-
 raṇī ca bhā" B "adanaṇḍa pramūṇāhi | C "manūṇā" | . — 14. C so āvyaṇī rāta-
 caropasa okirāṇā naraṇḍabha | B "kīrāṇā naraṇḍabhaḥ nātrā". — 15. B "ryānāṇā ca
 mānūṇāṇā | C "manūṇā ca | .

16. C "pravāyotsuḥ | B "ytsu ra" | . — 17. B "dyeksa antarikhesmiṃ ca go" C
 "dyamāḥ | antarikhesmiṃ". — 18. BC "maṇḍiḥgo". — 19. B abhāstrib (T) so" C "so-
 manā āsī maṇḍāna raṇḍibhi | B "adhināṇā ra samādhāḥ ytsu". — 20. BC ytsu ca dera-
 loka āphu" C "āsi tadamanāra B "atare" | .

त्रिह्रवर्णा अभद्रिद्या विमाना रतनामया ।
 जाम्बूनदमुषर्णेहि बोधिसत्त्वस्य रश्मिभिः ॥
 मन्दारवेहि पुष्पेहि श्लोकिरेन्ति नमे स्त्रिताः ।
 देवपुत्रसहस्राणि बोधिसत्त्वं महर्षिकाः ॥
 5 शुण्डिता अतुलं घोषं कालो नामो महर्षिणः ।
 हर्षितप्रीतसेतुष्टो नामकन्यापुरस्कृतो ।
 श्रीङ्गारतिमुषं दिव्यमुक्त्वा सर्वमानतो ।
 चतुर्दशं विलोकित्वा पश्यति पुरुषर्षभं ॥
 वैरीचनं वा नयशक्तिं सर्वरश्मिसमायते ।
 10 अर्पित्वा मुदिततुष्टो बोधिसत्त्वं समाजये ॥
 घादृशा लक्षणा पूर्वकुटाम पुरुषोत्तम ।
 ककुब्धे कोनाकमुनि अमूद्यापि नरोत्तमे ।
 काक्षये जिने च लक्षणा तच्चागते पुरुषोत्तमे ॥
 समा जालावनदा तेषां चरणा मुप्रतिष्ठिता ।
 15 लाचारमप्रसेकवर्णा सहचक्रा महर्षिणां ।
 हेष्टा पादतला आता स्वस्तिकैरुपशोभिताः ॥
 पादांगुलीषु सर्वत्र नन्दियावर्त उदता ।
 भामनि लोकनाथानां व्रजतां चित्रमेदिनीं ॥
 उच्छूलपादा ते भाष ईदृशा आदृशो मुखं ।
 20 नवज्योतना मुखपायो अंगुलीयो मुषडिता ॥

1. BC *jāmbūnadaṃ muṣaṇṇe* B *rimbhaṃ* C *rimbhaṃ catanāṃ* | . — 2. C *jāmbūnadaṃ* B *jāmbūnadaṃ muṣaṇṇe* ho⁴ C *rimbhi* | . — 3. G *sthitā* | . — 4. C *trasaṃsarehi* ho⁴ BC *dhimatraṃ malaṃ* B *eddhikāḥ* (ru⁴) . — 5. C *śaṇṇe nāḥa nāḥa maharaddhika* | .

6. BC *prajñatāṃ* ta⁴ C *gakaṇṇā* . — 7. B *divyaṃ ujhi* C *gātā* | B *gātā* | . — 8. C *lokyaṇṇaṃ paryāṇṇe purā* . — 9. C *śaḥ gopaneṇṇāṃ saraṇāṇṇaṃ ca anuḥ* B *amhiṃ saraṇāṇṇaṃ āgataṃ* | . — 10. BC *dīpaṃ tathā* (C *śhā*) ho⁴ C *satvāṇāṃ* | B *mā-*
haya | .

11. B *pārevaṇṇāḥ* *ṭṭama* | C *ṭṭama* | . — 12. BC *echandaṃ ko* B *bhūcaṃ nara*⁴ C *ṭṭamaḥ* | . — 13. B *kāyapaṇe jina* C *gapaṇe jina ca la* *gataṃ pa* *ṭṭamaḥ* | . — 14. C *saṇṇāḥ* *ṭṭamaṃ* BC *dhāḥ saraṇāṇṇaṃ tathāṇṇaṃ* B *śhāṇṇaṃ prāvaraṇā* | so *prasthāṇṇaṃ* *lā* C *śhāṇṇaṃ pṛasthāṇṇaṃ* *saṇṇāṇṇaṃ* | . — 15. C *raṇā mahārāṇṇikā pṛasthāṇṇaṃ pṛasthāṇṇaṃ* *ma-*
hārāṇṇikā | B *raṇā saḥa* | *raṇāṇṇikā pṛasthāṇṇaṃ mahārāṇṇikā* | .

16. BC *datara jā* B *bhāṭṭā jā* . — 17. B *maṇḍi āvaraṇṇaṃ* *addhātā* | C *añḍāvaraṇṇa* *addhātā* | . — 18. B *ucchāṇṇaṇṇaṃ* C *pāḍāṇṇaṃ* *nāṭha* BC *tha idṛṇṇa* *ṇa* *ṭṭamaṃ* | . — 19. BC *na* *ajṇāṇṇaṃ* *ga* B *gṛasthāṇṇaṃ* *añḍāṇṇaṃ* *agṇāṇṇaṃ* | C *gṛasthāṇṇaṃ* *añḍāṇṇaṃ* *ṭṭhā* *loka-*
ṭṭhā *ṭṭamaṃ* | .

दीर्घागुली ताचनणा जालेहि उसदेहि च ।
 चरणा लोकनाथानां व्रजतां चिचमेदिनीं ॥
 एकीजंघा च ते आसि शिरिगमोपसत्तिना ।
 जानुका गुप्तगुल्फा च तथा लोचहिता भये ॥
 मजहससदृशा बाहू आसि तेषां महर्षिणां ।
 सिंहपूर्वार्धकाया च मयोधपरिमण्डला ॥
 हातवं यथा उत्तम कांचनच्छविशोभया ।
 अनीनतेन कायेन पाणीहि जानुकां स्पृशे ॥
 मृगराजो हि यथा तेषां कटी वट्टा सुसहिता ।
 कौशवस्त्रिगुह्या[३०५]मेढ्र हयराजस्य यादृशं ॥
 ओदातमाचारं तेषां जानुनि च मुनिष्ठिता ।
 नक्षीरनामा ते आसि पूर्ववृद्धा महर्षिणां ॥
 रत्नोक्तयेन (f) अस्पृष्टो कायी तेषां महर्षिणां ।
 रत्नरत्नखवी च ते नाचा ईदृशा यादृशो भवां ॥
 एकेकरीमा ते आसि ऊर्ध्वाधरोमराजिनो ।
 नीलप्रदक्षिणावती तथा लोचहिती भवां ॥
 संवृत्तस्तथा धूयैषां यथा अश्वमख तादृशी ।
 प्रहर्जुनाचा ते नाचा आसीसु रमे उत्सदा ॥
 फणिकोपमांसवाहा अमुपूर्वमनुडता ।
 नारायणसंघटना ईदृशा यादृशो भवां ॥

3

10

13

20

१. B "lakanalilhi" BG "alān āya(C * pa)ta citra" C "dial" . — ३. C "lāi girigirisho" B "lāi girigirisho" BG "pamānibhā" . — ४. BG jankānī gupta. — ५. BG gupmāga-sadyi" C "lāi teshān" B "rahigah alā" C "pālā" | ano" (1. 8; C *raaga ca tava dāna l'ardra anānat* : 5, 8-12, 6, 7, 13, etc.).

६. B "pāramādhikāyā" C "pāra āmardilnikāyā ca syegro". — ७. C lāthakānī" BG "taptā lān" C "gabhañh" | roja. — ८. BG ananamatān kāyo" C "pānāhi jankā aprī-
 cet" . — ९. BG "rājāh(C * jāhā) bhāvadān teshān kat(C * ti) ratte(C * rāte) amānānā
 (C * tād) . — १०. B koḍra" C "stigumēdruā ha" B "neelhrān (7) ha".

११. BG odātān akāhān te(C * lān teshān jankā ca sa" C "nāthitān" | B "shittatān" .
 — १२. C "nāthā te ā" hardhānān alāhā" B "haahān" . — १३. BG rajagatama suprihāt
 kāyo" C "rahigā" . — १४. C "chavān ca te nāthā lāhigā" BG "gā nāhigā". — १५. C "ro-
 nān te ān mādāhān" B "ārdhāhān".

१६. C nāhā gra" B "hātā hā". — १७. C "lānānādhā bhāt teshān rāhā" B "nāhā bhāg-
 cāhānān" | C "āyā pādān" | C "āyā pādān tathā pa". — १८. B "lānānānān" C "nāthā dā-
 nā imānānā" | B "dā pā". — १९. B phalānā "sādhā" C "sādhā anu" | dāhānā. —
 २०. B "ghatānā" C "nā lāhigā pādān hā" B "pādānānānān" .

यथा च मधुरं दुन्दुभी नदन्ति गगनतलं स्फुटं सर्वमम्बरेहि ।
यथा च कुसुमा वर्षं देवसंघो भविष्यसि लोके सदेवेषु स्वयम् ॥
यथा च करिष्यं श्वजलिं नमस्मिं अभिलषे देवसहस्र इष्टचिन्ता ।
कनकप्रभो विशिष्टो दक्षिणेयो भविष्यसि पुत्रो नराण्य चयवादी ॥

अथ खलु बोधिसत्त्वो येन वृक्षमूलं तेनोपसंक्रमित्वा तेन खलु पुनः समयेन १
सर्वावन्तो बोधिमण्डो ओसत्तपट्टदामवन्तापो अभूय । उक्थितध्वजपताको ह-
चकोटिसमलंकृतो रत्नसूचविधिवितो धूपितधूपनो रतनवृष[३०६]परिवृतो चीव-
रसंस्तृतसंस्तृतो चन्दनचूर्णअधोकीर्णो रत्नोद्यविधिवो ॥ तेन खलु पुनः समयेन
अनेकानि देवशतसहस्राणि उपरि अनरीचे प्रतिस्थित्वा धूपनपरिगृहीता बो-
धिसत्त्वं नमस्सन्ति । क्वध्वजपताकपरिगृहीता बोधिसत्त्वं नमस्सन्ति । दिव्यउ- १०
त्पलपदुमकुसुदपुण्डरीकपरिगृहीता नमस्सन्ति बोधिसत्त्वं । दिव्यचन्दनचूर्णपरिगृ-
हीता बोधिसत्त्वं नमस्सन्ति । दिव्यरत्नचूर्णपरिगृहीता दिव्यरत्नपुष्पपरिगृहीता
अनिमिषं प्रेक्षनाणा बोधिसत्त्वं नमस्सन्ति ॥ तत्र अन्या देवता सुवर्णमयं बोधि-
वृक्षं संजानन्ति । यथा स्वकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा रूपमयं बोधिवृक्षं संजा-
नन्ति । अन्ये देवा वैदूर्यमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा स्फटिकमयं १५
बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अस्मन्मयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा
सप्तरत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा शतसहस्ररत्नमयं बोधिवृक्षं संजा-
नन्ति । यथापीदं स्वकस्वकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा लोहितचन्दनस्य बोधि-
वृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अगुरुचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा

१. C "dhura dundubhi nadanti gaganata" BC "tala epla" C "apleja sarvahi omha"
B "auranti omha". — २. BC "sama vassha" C "saha" de B "ai" lo "ke sayasambhū ya".
— ३. C "siyāni aṣṭa" amhiṣṭi asti tal eva omha". — ४. BC "kanakanihāni vijāṇatāṁ dākhi-
guyāni hā" B "ai" lo C "rāṇāni a". — ५. C "nāḥ samayāna sarvānta bodhiṇamūḍa
opakā".

६. B "paṭṭakocchāttrako amha" C "cchāttrakoṭṭama" traviṣitro dhiṇi "paṇāni ratnavrikha"
rasavāṇāṇāni sāmāṇāṇāni caṇḍa BC "taṅgho vicitro" | . — ७. C "grihīṭāṇi hā" B "grihīṭā be-
dhi". — १०. BC "paṭṭāṇi pari". — १०. BC "siya utparapada" C "hita bodhisatva nama-
santi" | .

११. BC divyāni caṇḍa "āḥ di". — १२. BC divyāni ratna C "cāṇṇapāṇiparigrihīṭā bealhi-
sāṭṭa namanāyanti | divyataratnavajraparigrihīṭā aṇi "khamāṇāṇi hā" B "khamāṇāṇi bo". —
१३. B "aṇṇaḍa" C "aṇṇa de". — १४. C "mukhiyo aṇṇa dardhi rā". — १५. C "dardhi vai".
— १६. C "yāni de bo".

१६. C "srikha saṇḍa". — १६. BC "srikha saṇḍa". — १८. BC "kāya dhamma" C "muk-
hiyo | aṇṇa" B "kāya | aṇṇa". — १९. B "siya vanditaratanamaya bo" C "siya vanditaratanamaye bo".

- परस्परस्य वाञ्छितरत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा पीतचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सिंहचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा रसचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति ॥ यद्यापीदं स्वकलकाये अधिमुक्षीये अन्ये देवा शिरसारचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा दिव्यजगुषचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मणिरत्नाभयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सर्वरत्नालंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मणिरत्नविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा दिव्यनीलवेदूथालंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सुसारयत्नमणिविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अक्षगर्भमणिरत्नविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा हृत्तिगर्भमणिरत्नविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा . . . . . मणिरत्नविचित्रं बोधि[406]^१वृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः भुप्रमानमणिरत्नविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अमृताग्रगर्भेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवासुचन्द्रेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवासूर्योभासेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः रक्तिकविचित्रं अन्ये देवाः सूर्यविक्रान्तेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः चन्द्रीभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवा ज्योतिप्रभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवा विद्युप्रभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः समन्तालोकेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवा मुक्ताग्रनेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवा अमृतिहृतप्रभेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा रत्नसमुच्छ्रयसमलंकृतं । अन्ये देवाः सर्वलोकाद्यभूतेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः शकानिलपेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवा रत्नपत्रेहि सम-

२^a. C "ndannamaya bo". — 3. C "mukṭiye | anyo" B "kṭiye | anyo de" C "ṣṭikha sañ" B "sañjanti | . — 4. C "ṣṭikha sañ". — 5^a. B anyo de". — 5^b. BC "kṭi bo".

6. C "ṣṭikha sañ". — 7^a. C "ṣṭikha sañ". — 7^b. B "devā sūdra" C "mudāgatra" citrañ bo". — 8. B anyo de" C "ṣṭirānā". — 9. C "ṣṭirānā". — 10. C "ṣṭirānāvicitrāñ bo".

11. B anyo de" C "devā m" ṣṭirānā" B "citrañ bo". — 12^a. B "mṛṣṭāgagarbhe" C "mṛṣṭāgagarbhe" ratnāñ". — 12^b. B aññye" C "sammātehi candre". — 13. C "devā sammāde" kṭiñ bo". — 14. B "m" anye". — 15. C "devā sphatitāvicitrāñ sammālakṣitāñ bodhirṣṭikhañ sañjanti | anyo devāñ 16".

16^a. C "devāñ jyo" tañ | anyo devāñ sama". — 16^b. (amis dana C). — 17. B anyo de". — 18^a. C "devāñ m" BC "mukṭapra". — 18^b. C "lāhi ratnāñ m". — 19. B anyo de" C "devāñ sammācchriyama". — 20. B anyo de" BC "lokāggrasatāḥ mṇirātana(C. "m-ratne)hi m".

21^a. B "rakṣābhogae" C "ratnāñ m" B "tañ anye". — 21^b. C "devāñ ra" B "taspatthi sama" BC "tañ anye".

नङ्कत । अन्ये देवा उरगर्भमगिरतनेहि समलङ्कृत । अन्ये चन्दनप्रभेहि सम-
लङ्कृत । अन्ये लोहितपेहि समलङ्कृत । अन्ये यशपतीहि मगिरतनेहि समलङ्क-
कृत । अन्ये महेचरदत्तेहि मगिरतनेहि समलङ्कृत । अन्ये रसकेहि समलङ्कृत ।
अन्ये गोमेदकेहि मगिरतनेहि समलङ्कृत । अन्ये देवा प्रभेहि मगिरतनेहि सम-
लङ्कृत बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये जालाटिकेहि मगिरतनेहि समलङ्कृत । अन्ये
भिरिगर्भेहि मगिरतनेहि अन्ये तालिकेहि मणीहि एतेहि च अन्येहि च दिव्येहि
मगिरतनेहि समलङ्कृत बोधिवृक्षं संजानन्ति ॥

येषां देवानां ततोनिदानं कुशलमूलौ परिपाञ्चयति अनुत्तराये सम्यक्संबुद्धये
ते यथाकुशलमूलेहि बोधिवृक्षं संजानेयुः । मीलमुक्ताहारेहि लोहितमुक्ताहारेहि
श्वेतमुक्ताहारेहि कण्डनप्लेहि सुवर्णसूत्रेहि कुण्डलेहि मुद्रिकाहि परिहारकेहि वन- 10
चकेहि नूपुरेहि वेष्टनकेहि मुद्राहस्तकेहि आवापकेहि रतनदामकेहि पट्टदामकेहि
पण्यदानं [२०७] केहि सुवर्णकेयूरेहि रत्नहारेहि हस्तहारेहि मन्दारवदामेहि हंस-
दामेहि सिंहलताहि वज्रराजारेहि स्वस्तिकेहि एतेहि चान्येहि च दिव्येहि आभरणेहि
समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानेयुः । येषां बोधिवृक्षं पश्चिन्ना कुशलमूलानि ज्ञायन्ति ते
देवाः स्वलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये एतेहि चान्येहि च यथापरिशीतिंतेहि 15
अलंकारेहि बोधिवृक्षं समलंकृतं संजानन्ति । तत्र केचिद्देवा योजनं उग्रत्वेन बो-
धिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः पंचयोजनमुच्चलेन । अन्ये दशयोजनमुच्चलेन ।

1^a. C *devāḥ uragarbhumagilī sa* B *magarbhā*. — 2^a. C anye devāḥ canda*. — 3^a. C anye devāḥ lohikakṣi vama*. — 4^a. anye devāḥ gaṇapatiḥ magratuḥ sa*. — 5^a. C anye devāḥ maha* Rāhi vama*. — 6^a. C anye devāḥ ra*. — 7^a. C anye devāḥ ga* DC *gomauke* C *kahi ratuḥ sa*. — 8^a. C *devāḥ gaṇakṣi magratuḥ sa*. — 9^a. C anye he 13 (?) lāṅka magratuḥ sa* B | anye lāṅkikakṣi maṇi*. — 10^a. C anye devāḥ śiṅgalakṣi magratuḥ | anye devāḥ lāṅkikakṣi vamaḥ ratuḥ etahi cānyehi ca dhyāni magratuḥ samakṣa* B *rbhahi magratuḥ | anye lāṅkikakṣi maṇi ca etahi anye ca di*.

[illegible]

14. B *lāni jāyanti ta da* C *dada svadān * kaha cañ*. — 15. C *canyahi yathā* BC
ritihāhi ahañ.

16. C tatra devā krodh yojanam uca " mī | anye devā bhīryojanabhiyujanam uccatena
 bodhivrikshān samjānanti | anye devā caturyojanam uccatena bodhivrikshān samjānanti | .

— 17¹. B *with gāṇḍarvāḥ*. — 17². C anyo dandh daga*.

नाम ब्राम्हूनदस्य विम्वस्व पुरतो विदग्धखूणा काला मसिनिभा न तपति न विरो-
चति न च भवति प्रमाखरा एवमेव बोधिसत्त्वेन विसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातुः
तेजिनश्चिन्मूता चमूषि । तत्र ये देवपुत्रा याव अकनिष्ठातो उपरि बोधिसत्त्वं नि-
पण्य अहयेन्तुः तत्र मूल्या देवा समानं बोधिसत्त्वं अहयेन्तुः ॥ तथा अनारीचे या-
5 [१०८] वच्चातुर्माहाराजिका देवा चावस्तिंगा यामा तुषिता निर्माणरति परिनिर्मि-
तवशवर्ति मारमवनातः सिंहासनगतं बोधिसत्त्वं संजानन्ति ॥ एवं ब्रह्मा देवा ब्रह्म-
कायिका देवा ब्रह्मपुरोहिता देवा महाब्रह्मा देवा आमा देवा आमाखरा देवा शुभा
देवा परीत्तशुभा देवा अप्रमाखशुभा देवा शुभकृता देवा बृहत्फला देवा अपुहा
देवा अतपा देवा सुदर्शना देवा अकनिष्ठा देवा सिंहासनगतं बोधिसत्त्वं संजानेन्तुः ॥
10 ये च विसाहस्रमहासाहस्राचे लोकधातून् कुशलमूलसमन्वायता सत्ता पर्यनाखा-
यिनः ते सर्वे सिंहासनगतं बोधिसत्त्वं संजानेन्तुः ॥ ये अवयवकुशलमूला सत्ता
पुरिमज्जिकृताधिकारा कामधातुपर्यापन्नाः ते मारं न पञ्चन्ति न संजानन्ति बो-
धिसत्त्वस्य पूजां करोन्ता बोधिसत्त्वं नमस्समानाः बोधिसत्त्वानुभावेन ॥

अथ खलु मारः पापीयां स्वकं बलं आसवलं संजानति सर्वावतीं च विसाहस्र-
10 महासाहस्रां लोकधातुं अमिनतां येन बोधिसत्त्वो । महामत्त्व इमं प्रतिसंग्रि-
चति । न तावदहं अनुत्तरां सम्भवसंबोधिममिसंबुद्धियामि यावन्न मारं पापीमं
मार्थं वलकायेन सन्नइमागतं पराजिष्यामि मा सत्त्वानामेव भवेया अनासयमेतं
यं बोधिप्राप्तेन मारो निगृहीतः स्वकं च स्वां अजिप्रातिहार्येण बोधिसत्त्वः सदे-

3. C "jōvān akāni" B "nibbāto" C "te vapāni ho" sharyanā addapetūh | tatra līhā"
B "sharyanā addapetūh tatra līhā" BC "bhāmyān devā samāyān ho" C "cetūh" | —
4. C "tathāntarī" devā trāya "mātavaasartti" B "riti mārah bla" BC "bhavanātāh(C "to)
namāsenapatah" C "dhīrjīksho māt".

5. C "evān brahmā devo brahmakā" BC "lābrahmā ābhā" C "avarā devā cubhā devā
apramāgacubhā devā paritāgubhā devā cubhākṛitā" B "cittācubhā devā cubhā devā pa-
ritācubhā devā apramāgacubhā devā devā cubhākṛitā" BC "māhā devā samāyān(C
"māhāgatah ho" C "netūh" | B "netūh yo ca trī". — 10. C "lābhāmarā yo dhātayo ka"
B "lāye gālamā" BC "māhāmarā" C "lā-satūh pariyanto āhā" B "ryantāh āhā" BC "eva
samāyān(C "māhāgatah ho" C "netūh" | B "netūh yo evā".

11. C "ye svalūpa" panna te mā" BC "ruñ pāya" D "ronthān bodhisatvo manāya".
— 14. C "māro pāpāmān evā" B "pāyā evā" BC "dhīrjānā" jānanti(C "ati" |) sarvānti
ca trī "lābhāmarā"(C "roj lokadhātā āhā" "to mātā". — 15. C "māhāsatvo idān prā-
pān" B "lāhā na tā".

16. BC "lāhā satāmya" C "bodhībhāyitūh" | 34. BC "pānān āraddhān" B "gatah pa-
rījī" C "atī" mā satvāntān evān" B "tebhāntā evān" veyā mābhāyān etān yātī" C
"lāhā evāntā ca āhāntā ca piddhīprāpībhāyān bodhisatvo-mān" prāpī bodhisatva
lā / manā cāntā "lāye satāmyakānāboddhīye ei" jāhāntīti | .

किं तं हि नाम महां मेघतीति
 रतिं च विन्दामि विमानं अणिं ॥
 विमानं सर्वां अभुं ब्रूमवर्णा
 प्रासादश्रेष्ठा वरचन्दनस्य ।
 सुवर्णसूचा स्फटिकप्रवाहा
 मां सु अविष्टं इतो अथ स्नानात् ॥
 स्फुटा गवावा रुचिरार्धवद्धा
 मुत्तारनखवपिता च गर्भा ।
 वैरोचनस्य जगतो विप्रिष्टा
 आमा अभू मविष्टति किं तु अथ ॥
 शीर्षातो महां मकुटो प्रभुर्भो
 शुभा च आमा विगता ममाद्य ।
 संनीति महां स्निता चम्पराणां
 भां सु अविष्टं इतो अथ स्नानात् ॥
 जाम्बूनदेन यद्य कांचनेन
 बोमे विमाना सुमज्जिप्लवर्णा ।
 इमे ये दिक्वा इमे ये विमाना
 विद्या अभू उपगते बोधिसत्ते ॥
 सो चावुशासि भगवन्तं स्वयं
 निदधं सिंहं यद्य दुप्रधर्प ।

1. B *kiñ na hi na* C *kiñ na hi na* mama mahya lha-viśyati ra* B *hiyañi lha-viśyati ra* C *na viśyatiñi viśyatiñi na* ॥ R *nañiñi nañiñi viśyati*. — 3. BC *abha* ११०* B *marullā pā* C *maravipāñi pā* BC *crabhi vāro* B *adanyā na*. — 5. C *rupa-satā* B *sāro spha* C *pravāñi m* C *itar ovañi satā* | R *ito hi nañi sthānā* | .

7. C *rdulācandrarā muṣṣakā kavacitāya garbhā* | B *garhā kavocita tāñi muṣṣakā* १११* B *gati viśyati* A* C *gati viśyati* ११ BC *ābhā bha* C *viśyatiñi adhañā lha-viśyati* BC *hi* | *kiñ tu aha* ११.

11. B *śyati mahya maku* C *śyatiñi ca mama mahya muṣṣakā pra* C *gubhā viśyati* ca ābhā | *mamādyā* B *id* | *mamādyā na*. — 13. BC *sthitam upa* * *viśya i* C *itar aha*. — 15. BC *jambunadana yathā kāśiraṇa ahañāna na* (C *ritā*) *kpi* B *vullā* | C *rupāñi* | .

17. C *yañi eva śyati* *yañi na* *vi* B *ima ya di* C *mañā* *ji* * *na* | B *na* *so*.

— 19. B *so śādrīṣa tādīṣa si bha* C *so śādrīṣa tādīṣa si bha* *bharantāñi* R *pañibharantāñi* *niśaravāñi* *siñha* *yathā* *pradubhyantāñi* *dharmāñi* *viṣa* C *bhūñāñi* *tu* *siñhañi* *yathā* *niśaravāñi* | *pradubhyadharmāñi* *gaṇatā*.

शक्य देवो अधिपति मुह्यन्तानां ।
 येहि दृष्टा पुरिमकलोकताया
 ते देवता च प्रणता स्वयम् ॥
 आभास्वरा उपगता देवपुत्रा
 गुना च देवपुत्र शुभकृत्ता ।
 ... रूपं च बृहत्कला च
 अतया सुदर्शना च अकलिता
 अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृत् ॥
 संकरो सर्वो अमु बोधिवृत्
 रक्षी सहसां किरि अपमेयां ।
 दिव्यैर्मणीभिः प्रतपति बुद्धयेचं
 सर्वा सहां अभिभवे लोकधातुं ॥
 तस्यैव चित्तमज्ज प्रमत्तचंधुगो
 मा द्वेध मे आचये आसनातो ।
 एपेव राजा भवे देवतानां
 न चास्य अस्ति समो सर्वलोके ॥
 अथापि बुद्धो भवे धर्मस्वामी
 सूया विमाना भवे देवतानां ।
 देशेत मार्गं शिवशान्तिवेमं
 न भूय मर्ह्यं भवे ईश्वरत्वं ॥
 उत्सदप्रामं भवे बुद्धयेचं
 माराण कोटी संयोजयन्तो ।

5

10

15

20

1. B *yehi dṛiṣṭvā puri* C *ye dṛiṣṭvā dṛiṣṭvā purimako lo* BC **sātha te de* B **satā pre* C **vayamabhiḥ* | B **yamabhi* | — 3. B **gata de* C **tā devaputro gulhā sa devā gulhākāśināḥ* | *rū* B **bhukācāśinā rūpā*.

5. C *rūpa bṛihatphalā ata* **ṛṣam abhā* B *rūpā bṛihatphalāsa* | *apātānandarcayā sander-ṣaṇa alakalanti bha* — 9. B **chamānārā abhā bo* C **abhiā bho* B **kha* | *raṇāṇi sa* C **raṇāṇi sahaṇāṇi kilaṇa āva* BC **māyā* |.

11. B *divyāi maruṇibhiḥ pratapati*(?) *bo* **traṇi maruṇāṇāṇi abhiḥhava lo* — 13. B **tām abhā pama* C **tāṭam abhāṇ pama* **no mā haiva me cyārayeḥ āsa* — 15. C **santā sa*.

17. C **ddha bhaved dhamma* B **vāṇi* | *amā* C **mā pāyā viṇā dhava de* B **nā bhaved devātāṇāṇa de* — 19. BC *decenti mā* C **mārga givaṣā* BC **māṇ* | *na bhā* C **ya mārgaṇi bhaved āva* B **va āva*.

21. BC **vāḥ bubhā* C **sāṇa koṭi māyo* B **koṭiāyo*.

सज्जडपमा कवचित्तवर्मा
संयामकाले भवधाप्रमत्ता ।
उद्योजयित्वा न मारसेना
उपसंक्रमित्वा वरपादयेन्द्र ।
अद्राक्षीत्कृष्णो तथ बोधिसत्त्वं
सूर्या सहस्रं यथ अन्तरीक्षे ॥
तन्मेष चित्तं अमुं वेदमानं
एषो न शक्नो मये धर्मदाय ।
लोले निघ्नितं रतनं यहेत्वा
राज्यानपेक्षं अनयित्व छन्दं ।
दिक्षं च चूर्णं वरचन्द्रमख
जाम्बून[309¹]दन्ध रतनामयं च ।
दिक्षं च गुह्यं वरसारगन्धं
सो बोधिसत्त्वमोक्षिरे वेगजातो ॥
एकाग्रं कृत्वा वसनं कृताञ्जलि
प्रदक्षिणं निदध्या जानुभूयः ।
संहर्षितोऽविमेषं प्रवभातः
सो बोधिसत्त्वं स्तवे तर्पित्वा काले ॥
रूपेन त्वं असदृशो पुण्यवन्तो
वर्णेन गुह्यं सदृशो न प्राप्नो ।

1. B 'saññadādhavavarmaka' C 'dādhavavarmakavacitavarmatāññam' | 'saññagrā' B 'citavar-
mitāsa saññagrā' le bhavethāpramatto | C 'natthā. — 3. B 'yitvā mahras' C 'yitvā na
ca māraso'. — 5. BC 'sūpa ho' C 'dhiatva sū' B 'sūpāsa' C 'sūpā ca pu' BC 'ya-
thānta'.

7. B 'cittam abhū vetyamā' C 'abhūd saityamāññam' | 'saho na cakyaññ maye dharan-
edya. — 9. B 'lokasūram etañ ra' C 'lokasūpam etañ nañ gūhītvā | 'rājyañ ape' B 'rājya
ape' BC 'pakshātā jā' C 'yitvā chandam'.

11. B 'saddasaṃyā jāmānadañ retanāmayam ca di' C 'jāmānadañ retanāmayam ca di'.
— 12. C 'saddasāññatāñ | so' B 'ndhātāñ | so bodhiatva sū' C 'sūpam sū' B 'jātā | . —
15. BC 'kākāya kṛitvā sa' 'jāñ pū' B 'kākāññ nidaṃyā jā' C 'kākāñ nidaṃyā jā'
BC 'nyāñ sū'.

17. B 'saddharasāññatāñ sūpam' C 'saddharasāññatāñ sūpam' | so bodhiatva sū-
stave veyjāto | 'sūpam ca kṛte BC 'kṛte sū'. — 19. BC 'sa ca asadṛṣa pa' 'rūpam' C 'na
cā) sadṛṣo pūpā sūpam'.

सुसंप्रधानो मरुपूजनीयो
लोकैकवीरो स्थितो वृषभूषि ॥
न तुभ्य अस्मि सदृशी कुतोत्तरो
देवो व नामो मनुजो व लोके ।
सर्वा अभिभोसि दिशतां शिरीषे
घनाभमुक्तो गगणे व चन्द्रो ॥
तवा हि ते पूजनिया मुञ्चाहि
सप्त रत्नानि प्रवरोत्तमानि ।
चक्रं प्रवर्तेहि महिं आपमाहि
चातुर्द्वीपो रत्ना परिभवाहि ॥
तुवं च प्राप्ता दिश प्रेषमाणो
अदीनचित्तो च अनन्ततेजो ।
देवसहस्रानभिभोहि आमा
विदग्धसूत्रां यद्य सुवर्णविभ्वं ॥
द्वाविंशतीहि स्फुटो लघणेहि
विरोचे काचं तव सत्वसार ।
सोभासि राज्ञे स्थितो अप्रमत्तो
मशसि सत्वां पितरो व पुत्रां ॥
चत्वारि द्वीपां वसि ईश्वरत्वे
न च करेसि इह अनुशासिं ।
त्वं अहिप्राप्तो विचरेसि लोके
शिश्यो ते मेरुं यद्य एकपुत्रो ॥
इद्रीसहस्रेः सह क्षीडमानो

5

10

15

20

1. BC *asañpura* C *no maripura* B *niyo oko ri* C *kaiko ri*. — 3. C *labhyam* 2^a BC *lutattari de* B *vo ca na* C *vo ca nago va mamyo va loko* B *go | ma*. — 5. B *surve abhi* C *to gaganacandro tarā* C *ge ca candramā tarā*.

7. B *pājanīyo bhūmābhūmā* C *pājanīyo bhūmābhūmā sarvāra* BC *ratnāni pra*. — 9. BC *rttahi māhān āva* C *ratipe ratnapa* B *ratipe ratnapa* vāhi teah.

11. BC *tvam ca prāpto di* B *jo de*. — 13. C *devāb sās* B *bhoti* A *bhoti* | A *sthūnā yathā ev* C *sthūnā yathā ev*. — 15. C *apbatalakha* BC *ciroca tā* C *ciroca* |.

17. C *sthūnā open* *prāptāni na* B *prāptāni na* C *tarā ca pa* B *vo ca prāptāni* |.

19. B *pām vapi ieva* C *pām vapi ievatva na karatva iha anuśānti teah* | B *karatva iha*.

21. C *viddhi ca prā* B *caratva lo* BC *cirocyate iha* C *bhucyate yathā ev*. — 23. C *śāntābhava* ab.

मह्य राजा व शिरिदिप्राप्तो ।
 दास्यामि तुभ्यं रतनानि सप्त
 भवाहि राजा विदु चक्रवर्ती ॥
 भविष्यते पुत्रसहस्रं तुभ्यं
 शूराण वीराण महाबलानां ।
 वरांग रूपान् परसेनप्रमर्दकानां
 सप्तसरालां जये लोकमेतं ॥
 इमा च पद्म वज्र मारकन्या
 पुष्पा गह्वरा वरचन्द्रवन्ध ।
 प्रागन्तरीये शुचिवसननिवन्धा
 यीति फलासु परमार्यप्राप्ता ॥
 वीणां गृहेत्वा पणवां मृदवां
 शंखा च वेधुं च सुषोषकां च ।
 संभारिकां नकुलकलिफलां च
 उपगोयमाना तद् वृक्षमूले ॥
 जन्मे स्निहिला गमये दिव्यता
 चूर्णा विपन्ति वरचन्द्रवन्ध ।
 ब्राम्बूनदन्ध रतनामयं च
 विपन्ति चूर्णं तव भोनि सर्वे ॥
 हाहाभेरीशंखपलवगिनादि
 प्रामादवेष्टि रम त्वं कुमार ।
 पुष्यं च मत्स्यं च विलिपनं च

३. B "aspte bha" C "asptah bha". — ४. BC "hasro tabhyam" C "vra mahābhārāṣṭāni valāṅgurā" B "lāṅghāni varāṇāni".

६. C valāṅgurāṣṭāni para" B "rāṣṭāna para" C "valākāṣṭāni" B "nāṇā | asat" BC "garāṣṭāni jāye" (G "yod a)kaṇṭhāṇāni |). — ८. BC ime en pa" B "rakanyāṣṭāni pa" C "rakāṣṭāniya-
 na paṣṭāṇāni grāhītāni". — १०. BC ayāṣṭānta" G "civanāṇā nirvratā eṣte kām" B "atā eṣte kālā-
 kālāni" BC "prāpta |".

१२. G "gāṣṭāni graha" dāṣṭāni paṣṭāṇāni" B "kāṇi ca aka". — १४. B ekadāṇṭakula" C ekā-
 ṇṭakulakakāṣṭhāṇāni grāhītāni upagāyamaṇā tato rāi" B "upagāyamaṇā tato rāi".

१६. BC "jagāṇāni rāṇāṇāni (G "nā") eṣā" B "kāṣṭhāṇāni ra" aya jā". — १८. BC jāmbhāni
 nā | cāṇṭhāni tara". — २०. B hāṇāni hāṇāṇāni" C hāṇāṇāni hāṇāni" BC "pāya nāṇā"
 B "cāṇṭhāni ra" C "cāṇṭhāni ra" nāṇā |.

२२. BC "nāṇāni ra rāṇāṇāni vāṇāṇāni hāṇāni" C "kaṇāni |".

मेधन्ति बुद्धित मे चसवोधि ।
 वोध्वङ्ग सप्त पुरिमत्तिनमप्रक्तान्
 तां व लभित् भवति आगमत्तो ॥
 चत्वारो अन्वामहं च्छदिपादां
 ध्यानप्रमाणं तथ मार्गयेह ।
 बुद्धित् सत्त्वानि समनञ्चानि
 अभिप्राप्तो दिशतां विवेचं ॥
 पुमुप्सनीयाः सुक्कहीनाः हि कामा
 न अथ विद्धो लभे आनिसंसं ।
 एषो हि मार्गो नरके तिरिच्छे
 यमस्य लोके वज्रप्रेतलोके ॥
 अधर्मकामा रत मेधुनखिं
 तमान्धकारे प्रणता समन्ता ।
 विहीनमेवा अ्युतशुद्धधर्मा
 ते कामसेवी नर एवहृपाः ॥
 दुर्मन्थपूतिं अग्रुचिं अनाय
 न तत्र जातु रता शुद्धसत्त्वाः ।
 बाजो नये तत्र विशेषसंज्ञां
 न पश्चिमतो जानसि तत्र अहर्द ॥
 समुचे पक्खे यथ शानिचेवे
 विद्युत्यतेया अग्रमिवरचकं ।

2. C bodhyahga purimakenha ajira pra² BG "castia | mā (C "dān ca) labhivā lha² C "vanti pra² B "vati pramatto catā". — 3. C catvāra anyān ahañ ciddhi² B "pā-dān | dhyānāpramāṇān ta² G "dhyānāpramāṇān tathā mārgapraṇāṇān | B "craṇāṇān buddhi²".

6. B "jāna | oha² "ahyañ ja". — 8. C vijiga² B "yā dukkhalināḥ kāma² "yā dukkhalāpārahāḥ kāmānaḥ sa atra labhā vidhijāḥ | ammaṇṇa oha² B "vijā loka ammaṇṇa oha²". — 10. C "mārga nara² "ma² ca loka² B "hapaṇaloka adha² C "loka |".

11. BG "ratanaṇṇa² C "thunapāṇiṇaḥ tamandha² B "amāṇ | tametamandha² BG "kareṇa pra² B "amāṇāḥ vi² C "amāṇāḥ vi²". — 12. B "cakraḍha² C "dharmaḥ ta² B "pāḍa²".

16. B dugandha² C "jāna tathā ca² B "cathā ca² "vāḥ vāḥ". — 18. B vāḥvāḥ tatra² C vāḥ nāḥ tatra vāḥvāḥvāḥvāḥ na pa² BG "vāḥvāḥ ja²". — 20. BG "ayidha² (C "dha²) pakṣe yathā ca² C "ānānānāḥ | B "cakra |".

तथैव शुद्धा परमावधमां
 कामनिदानं अफला भवन्ति ॥
 पृथग्जना तु रता हीनसेवी
 आत्यन्धमताः अनुधा रज्यन्ति ।
 रज्यन्ति ते अनुधचेतसेन
 न कामतृष्णां जने बोधिसत्त्वो ॥
 सर्वतर्तीयं यद्यनुधचेत्
 ऊतामने प्रज्वलिते नमश्चि ।
 रमणीय आमा भयिं क्षारिकां वा
 तथैव कामां विचिक्तुः शुद्धधर्मा ॥
 विमुष्टं बन्धो यद्यपार्थिवेन
 लभेद्य मोक्षं श्रियं स्वस्तिमाय ।
 न हीनकामां प्रतिसेवमानो
 लभेद्य चर्यं तु विनानुज्ञातं ॥
 उच्चारो भुक्तो यद्यदहमानो
 ज्ञानुष्मणीयो परमदुर्गन्धो ।
 न राजपुत्रो तर्हि भवति उदयो
 तथैव कामां नर्हति पण्डितेहि ॥
 शीघ्राण मासे यद्यपश्चिमिं
 लवणोदकं जनये तथां नराणां ।
 तथैव कामां दुःखं प्रतिसेवमानो

5

10

15

20

1. B "dharma-kāmañ nidānā u" f. "dharmañ kāmañ nidānā aplala bha". — 2. B "rato hi" C "rato hi" dha na jānti | B "dha na jānti jānti". — 5. C jānti ca jānti abaddhā ca cetanā na kā" B jānti ca jānti abaddhā cetanā na kāma "naya bodhisattva sūtra" C "jānti".

7. BC "niya(B "ya ||) atha hi" C "nabhesamā" | B "amā māmā". — 9. B "māma" C "na māma na ābhā māmā cetāni ekā tathā" B "ābhā māmā cetāni ekā tathā" māmā vicikicchā pa" C "pukko || dharma u" B "rati u".

11. C "nigraha yathā pa" B "nigraha" B "yathā pa" BC "cīya aa" C "ali tāyat | B "rati na hi". — 13. C "na hīnā" B "na la" jhānti u". — 15. C "uccāra" B "uccāra" BC "yathā ja" C "māmā pa" B "na | ja" udho na rā".

17. B "tro toñ hi bha" gro | ta" C "dāra" ta" B "garahita pa" hi gti". — 19. BC "yathā pa" C "cīmesamā" B "māmā la" C "jama tti" B "cīmesamā na".

21. C "dubhakarasa" na ābhāyapā" B "na | ābhā" ti bālati" C "ti bālati".

अद्यानप्राप्नो जनयति वास्तुष्यां ॥
यं तेहि पृथं यकृद्वृक्षफुष्पसेहि
मूषं च चन्दं अनुगतमात्मभावे ।
प्रसन्नमानं वहिमुखेहि काये
[३१०] न चच विद्मो जने सौमनस्यं ॥
सिंहासनात्ता यच्च लेप्सपरं
कपो य पित्तं अनुगतं मसरोर्यं ।
सदा उपले चमुचि जिमुस्मितं च
न चच विद्मो जने सौमनस्यं ॥
कामनिदानं प्रपतिषु दुर्गतीषु
उत्सावचं दुःखं नरा वेदयन्ति ।
मुद्रा च माया यच्च कुम्भप्राप्ता
तथैव चित्रा नरकेषु सत्ता ॥
असीहि चित्रा वज्रविधमात्मभावा
शक्तिशरेहि पुन पि संप्रमिता ।
वाला खरोक्ति विविधं अनिष्टं
न चच जातु अभिरतु बोधिसत्त्वो ॥
रूपेहि वृक्षो भवति सम्भोहजातः
यो कामतृष्णां जने अत्यनुद्धिः ।
स्वयं व सेवि दुःखकरोगमूलं
यथा खसानि कुणपं शुभालः ॥

१. BG *yañ te | B yañ te | hi paropakṛita vrikshaphutpha* (C *stupa) *sehi yūtham ca anye anagatañ* (C *ām) *ātma*°. — ४. BG *adamaso na vahi (C *rihi) *maḍhehi kāye* (C *ye) *na atra*°. B **jaṇṇa mānasañ se ehi*° C **jaṇṇa mānasañ siddhi*°.

५. B *siṃhāsanamā yathā pama ṣa*° C **siṃhāsanamā yathā pamaḥ cleshama kapa tha pi*° B *pāra kapa tha pi° C **maḍḍharugañ | B *stārugañ salla*°. — ८. B **ote | aṇṇe viḇa*° C *viḇapantāni atra° B *peṭṭāni atra° BG *jāṇa jana (C *na) *sam*°. — १०. BG *kāmasaṃ m*° B *prapaṭṭha du° BG **duḥkha nara vedayati* |.

११. C *maḍḍā mābhāya kumbhaphapṛāṭṭa tathāva svinnā*° B *mābhā ca ya° *prāpto ta-* *thāva svinnā*° C *savāḍi |. — १४. B *asāhi cehannā ha*° C *vidham ātma° BG *bhava ṣakti *sa* (C *kāṇe ṣaṇe)° C **pamaḥ apā saṃprahāṇāḥ | B *bhinnā hā*°.

१६. B **nishābhakama na jā*° C **nishābhakaramaḥ abhi*° B *ivo rā°. — १८. C *vipohi vishdha bha*° B *hi kaḍḍha bha° C **bhavaṇṇi sammasajāto ye*° BG *jaṇṇaṇi alpa°. — २०. B *no yaṇ ca sevi duḥ*° C *svajam ca sevi duḥ*° B **thā tmaṇe kuṇapo ṣṣigāḍḍh | B *kuṇapo ṣṣigāḍḍh mā kri*°.

मा कृष्णवधु मम मोहनाथ
 कामां प्रशंस गर्हिता पण्डितेहि ।
 अंगारकपूर् यथ संपूरां
 तथैव कामां तज्जे बोधिसत्वां ॥
 न कामसेवी हि इमं प्रदेशं
 द्विजामिषीर्षं स्फुट पादपेहि ।
 न चापि एवं स्फुट लज्जेहि
 सेवित्व कामां लभे आत्मभावं ॥
 रक्षित्व श्रीलं अश्वत्थप्रसन्नचर्यं
 सेवित्व वृद्धां हतरजा निष्किलेशा ।
 भावेत्त चान्तिं वज्रकल्पकोटी
 विप्रिष्टो भोति (स्फुट) आत्मभाषो ॥
 चच्छिद्रशोखो पुरिमभवे अमूषि
 चान्तीउपेतो सद अग्रमतो ।
 शोधेत्य मार्गं विविधं अनन्तं
 सो अथ लप्स्यं वरचयबोधिं ॥
 भगवतो सार्ववाहो हितकरो अग्रमतो
 पुरतो खित्वा अवच स कृष्णबन्धु ।
 गुणोहि तात मम निरां भाष्यमाणां
 मा अच दोषं प्रजने अग्रसादं ॥
 यदेष जातो अमदृश पुण्डवनो
 कम्मे मशैला वसुमति पडिक्कारं ।

5

10

15

20

1. B "mohamārthe kā" BC "pamāṇāṇā(B "ca) garahitā" B "poguthehi" | . — 3. C "aṅgā-rakṣatītha yathā saṅgā" B "kaṇḍā yathā saṅgāpūrā tathai" C "pūrā tathai".

7. B "māñ lakkhaṇa ātma" C "māñ lakkhaṇa ātma". — 9. BC rakṣitvā 91" B "aśabala-lāra" C "aśabalalāra".

11. BC "bhavavāḍha kalpa" B "viciṣṭā bhavā ātma" C "viciṣṭābhavavā ātmabhāvā" | . — 13. B "dṛaṣṭi pa" C "dṛaṣṭi pācama" BC "albhāsi khaṇḍitā opetā taye aṅg" "to trayam aṅga" B "matte siddhe". — 15. B siddhe C "dhamā anasāṭṭā so" B "anantāṇi | aṅga" C "varam aggrāhe".

17. B bhavato sārtha" C "paratā sārthi" sārthā 91". — 19. BC "bhāṣamāṇāṇā" BC "jāma apucchā".

21. C ye dāra jā" B ye dāra jā "dṛiṣṭā paṇḍyāṭṭāṇi kāmā saṅgā" C "dṛiṣṭā paṇḍyā-vaṇṇito kā" matā aśaṣṭikāṇāṇi oḍḍā".

ओमासिता दश दिशता अमूषि
दिखा च वाचा अघटिता संप्रवाचि ॥
दिवां इवां धारये देवपुत्राः
ध्वजपताकेः स्फुटी पुत्रचेचो ।
चैना भमेष्म मङ्गणा देवसंघा
अप्रसादं जनयि अदीनसत्वा ॥
एषो वपुर्भविष्यति सर्वलोके
आलोक्यतस्मिन्निरं निहत्वा ।
एषो अकारं विधमे दुःखितानां
ना अप्रसादं जनेहि बालपुत्रे ॥
एषो हि जेनं भविष्यति सर्वलोके
वाणं च द्वीपं शरणं परावणं ।
अकरित्वा नरमरु च प्रसादं
घोरं ब्रजन्ति निरयं अवीचिं ॥
एषो हि लोके असदृशो दक्षिणीयो
एषो हि लोके सततं हितानुकम्पी ।
एतं सक्तत्वा नरनारिसंघा
अुता मुष्ठी [१११] नये रह सर्वलोके ॥
यो अब मानं जने न प्रसादं
पुण्योपपत्ते धृतरजि शाक्सिंहि ।
न तस्म जातु मये स्वस्तिमावो
अतश्च क्षिप्रं ब्रजे दुर्योतीषु ॥

१. C "diçatām abhū" B "ca vāḍyā(?) ca āgha" C "dyā ca āgha" BC "tita sam" C "pra-
vādīti dī". — 3. C "ayāni ca cchātādī ca dīh" BC "rayāni dī" C "putra | dhvajapata-
kañ ca sphu" B "inddhapa(?)?)trai ca". — 5. B caḥ bhūmayatāh ca maro" C vāḥ
bhūmayatā ma" B "gotā de" C "aṅgīlāḥ | apra" yishyāni adimantāḥ a" B "atre |".

7. C "aho ca rakṣu" B "kaln bhavi" C "bhūto bhavastimiraḥ" B "bhūto bhavasti-
miraḥ". — 9. BC "ndhakāra vi" C "ndhatāra duh" B "dhamaṇo duh" C "apramādaḥ" BC
"janetā hi hā" C "dīhi | a".

११. C "hī evaṇi bhā" loka | trā "jagatī parāyanāni a". — १३. BC anukasi" B "anuro
aprasāda gho" C "ro apramādaḥ | gho". — १५. B "dakṣaḥyena" C "kṣiṇeyāni | a" BC
"kampī saṅkya".

१७. C "nāriṇāḥghāḥ cyu" vā | iha". — १९. B yo tra māgāni vīlāṇjane apra" C "moṇi
ciraṇi jane apramādaḥ jai" BC "gropamato dhurajo" C "sūdhā |". — २१. C "bhavati
avastibhavo cyutāḥ ca" B "vaja dū".

एषो हिमां अचलचमूं प्रमेति
अभ्युत्थिपित्वा न ते मानरातो ।
चेचान् कोटीनयुता विपेय
स्वामेन लोले समी नाशि सेव्यं ॥
एषो समुद्रं अलधरं वारिपूर्णं
अमुरनिजेतं उदधिं समन्तोत्तं ।
शोषेय सर्वं दृढव्रतो अप्रमत्तो
एषो हि सर्वमभिभवे भारसेव्यं ॥
ब्रह्मं च शक्रं अभिभवे मुद्गवां च
नागामुरा च समुद्रा महोरगा ।
विदग्धखूणां यश्च मुवर्णविभं
पीडे नारायणं त्रिम घनशरीरो ॥
एषो खण्डेत्वा गिरिवरं चक्रवाटं
पाणितलेन समरत्रं करेच ।
न एष शक्यो उपगतो बोधिभूमे
चालेतुं वीरो दृढव्रतो अप्रमत्तो ॥
चन्द्रं पतेया नभतो मेदिनीये
इयं च भूमी स्निहि नभे आत्मनेन ।
प्रतिस्त्रोतुं सर्वा नदीयो वहेकुः
न चैव शक्यो दृढव्रतो चालनाय ॥

5

10

15

20

1. B "hime tam acalañ amuñ pravatti añnyukahipā" C "himealañ achoram amuñ pravatti añnyukahipā" B "rāto kahu". — 3. C kabhetrāna koṭṭa ābhāñ mikhi" B "ṭha ābhāñ kahu" BC "peyāñ āhā" BC "ko mamo samsa C "ma" nāñ". — 5. C "madrañ ja" B "raññāñ" | a" BC "maddhi samantā C "māñ" |) tejañ co".

7. C paṭheya sarvañ mahhañ yacitta pāñ nārā" (L. 10; C a eamāte l'ardre ruinet : 13, 14, 7, 9, 17, etc.) B paṭheya sarvañ | .. rāto a " ṭha | nāho". — 9. B "bhi. . guhyakāñ ca" | nā " ragañ nāñ" C "ragañ ca rāñ".

11. C "sthānā yathā sarvaṇṇabhūṇāñ candrañ" (L. 17, cf. L. 7) B "sthānā navasajjittāñ pāñ nārā" C "pañ avajira ghaṇṇaṇṇāñ" | . — 13. C nāho gūḷho " pāññāñ" BC "raññāñ ka". — 15. C "cakyañ upa" B "cakya upa" tūñ āho dī" C "rā dīñho vā" B "rāho hi" (L. 8, cf. la note L. 7) .

17. B yathā sarvaṇṇabhūṇāñ candrañ yathā " nāñ" | ṭhañ" C "māñ ca bhūṇāñ nāho sthāñā" B "mā nāho sthāñā āmanena pra". — 19. C pratigṛhātāñ ca "hetuñ na" B "hetuñ" | na" BC "cakyañ dī" C "nāyāñ" | .

यथा मज्जेसू. सुवज्जवा पट्टहायनः
 षडुल्लान्तयो समुच्छितकायो ।
 पट्टेन भिन्दे अविमनो आसभाणं
 तथैव सर्वा करिष्यति भारसैव्या ॥

मारो ह्यथाच स दुःखितो सार्धवाहं
 बभेदि धिं मा यथ बालमुत्ति ।
 सन्नद्ध सेना कवचित्तर्षमिता च
 करिष्विमस्य वृद्धतन्त्रस्थान्तरायं ॥
 यथां सहसा सया यो पोषितो हि
 उच्चजतीह चयं मम ज्यैष्ठ्युचो ।
 सो भीतमस्य अभूरिह अनुयाचो
 क्षणसादयिष्वन्तो समारसेन्य ॥

उदुम्बरस्य यद्यप्युप्यवार्त
वर्णोपपेतं मुदुचिरं मनुमन्थ ।
तथेति बुद्धा इतरजा भिः क्लिष्टा
कल्याण कोटीनयुतेहि भोति ॥
अथ हृदयं पितरं विपन्नगीतं
यद्विष्य बुद्धां कथयां जनेत्वा ।
पुत्राण एव प्रकृति तस्य भोति
अनुकम्पको स्मि न अहं अमिचो ॥
समेवमथा यदि नरो जाह्नवित्वा

1. BC: yathā caṇḍagajendraḥ (C "micro") | en" C "rām ānusthāpito yano śhodanto nāgo" B "nāg śhodanto nā" BC: "samuddhitrakāro | — 3. C "bhindena abhishamo āma-
bhā", — 5. BC: "śirṭhāvāho te" C "bhūtanā sā" si kūrā vā yathā lalābuddhī | B "yathā
varabuddhī sañ",

7. B *śāṃśiddha^a BG *śāññī ka^b B *śāññīkarmatā kari^c C *śāññ(ōn *śāññā) cā
dhammāññī karishyam āya dpi^d *rājah | B *rājāññī va^e. — g. BG vārshamaharā mājā
ayā(G *rā ca) yadhā(B *tā) hī ocaragghāññī C *jyāññipuro | B *tro kan^f.

11. C. "gautamasya atulijānāpatro apremādayanto" B "ādāyanto", — 13. C undu-
ba "NI" "yathā pa" B "rūpapatān anurūpān mān" C. "jagbheṣṭam" | — 15. C tathā
ba "jā undābhā" B "bhā | kalpā" C "kotiṣṭra" B "nī agre".

17. C. *anaddadha* "pamam pīṭhāṃ galeya caddhakaro". — 18. BC *patteya evam* "C 'kritiṃ taya bhavati' C 'kritiṃ ca taya bhavanti am"

a.1. C "marusa mabaddhā" yathā hi yam natusabhas ārohitā | 44mā B "raddhāya yathā
nāram āruhi " tādā māmā" BC "māhāhā" (C "le) jāmā

आत्मानं मुच्येय महीतमस्मि ।
 लभेय सौख्यं शरीरे पतित्वा
 न बोधिसत्त्वे अहितानि कृत्वा ॥
 अंगारकपूर् परमा प्रपूरा
 तत्र पतित्वा नरो बालबुद्धिः ।
 लभेय सौख्यं शरीरे पतित्वा
 न बोधिसत्त्वे अहितानि कृत्वा ॥
 अग्निं गृहीत्वा मुनिषितं तेजधीतं
 मुखे ऋरित्वा स्वने ओहरेय ।
 लभेय सौख्यं सिध ततो स्वस्तिमा[३११]^१ वो
 न बोधिसत्त्वे पश्यामि कृत्वा ॥
 चुरेहि मार्गं यथ आक्रमन्तो
 वर्षसहस्रं अथ वर्षद्वोटि ।
 लभेय सौख्यं सिध ततो स्वस्तिमावो
 न बोधिसत्त्वे पश्यामि कृत्वा ॥
 विलीनलोहं पिबन्तो अल्पबुद्धिः
 लभेय सौख्यं उदरे मुदीप्ते ।
 संक्षिप्तं अन्ते यक्षुःकुक्कुप्फसे च
 न बोधिसत्त्वे पश्यामि कृत्वा ॥
 अयोमुहां पि गिलन्तो जलनां
 लभेय सौख्यं उदरे प्रदीप्ते ।
 संक्षिप्ते यक्षुःकुक्कुप्फसे च

5

10

15

20

१. B 'śalile pati' C 'śarice pati'. — ३. C aṅgāṅkarapūrā parmaprapūcāṅ | tatva' B 'rehi parumāṅsaprapūcāṅ tatva' C 'tvā ta nare' B 're vāraha'.

४. C 'sankhyāṁ tato ātmahitā | na ho' B 'śalile patitā na svastihitā na ho' BC 'satro aho'. — ८. BC 'diantaṁ | ma' reya labhe'. — १०. C 'bhāva | na ho' B 'satro paro' BC 'tvā kahu'.

१२. BC 'kshureti mā' B 'yathā akra' C 'tha apramāṇa' B 'sati | atha' B 'labhe' C 'kothā labhe'. — १४. B 'satro pa' C 'satro paro' BC 'tvā vā'.

१६. B 'pīḥa a' C 'pīḥa ahu' BC 'dīhiḥ | ho' re udipā sāt'. — १८. C 'amā aṁtāṁ yakṣiṅgika' B 'dyakṣaphu' C 'shphā | na ho' B 'sa ta | na ho'. — २०. C 'ayegodā pi giratāṁ jvalatāṁ || labhe' B 'gīḥa pa' C 'khyāṁ aya tato udare prakṣipte sāt' C 'dīptāṁ sāt' BC 'chīṇayakṣi' B 'ryikaphu' C 'ryikaphaphāna | na bodhīsatvā pura' BC 'tvā śai'.

न बोधिसत्वे पर्याणि कृत्वा ॥
 शैलो महलो यस्य चक्रवाडो
 बिभ्रो नभातो पतितो नरख्य मूर्ध्ने ।
 जलेय मौख्यं सिद्य ततो स्वस्तिभावो
 न बोधिसत्वे पर्याणि कृत्वा ॥
 अंगारकपूर्व इषुअसितोमरा च
 बिभ्रो नभातो पतितो आब्रभावे ।
 जलेय मौख्यं सिद्य ततो स्वस्तिभावो
 न बोधिसत्वे पर्याणि कृत्वा ॥
 शक्यं सहसा अयं लोकधातुः
 कल्याण कोटी धरितुं करेण ।
 चित्तां च ज्ञातुं विविधा नराणां
 न संस्मरातो मुनिचालनाये ॥
 शक्यं समुद्रे जलधरे वारिपूर्णे
 मध्योदके ज्वालितुमप्रिस्त्वन्यं ।
 सुमेधमात्रो प्रमं करो भूमकेतुः
 न संस्मरातो मुनिचालनाये ॥
 शीलैनुपेतो असहृयो चानिये च
 तपे व्रते च पुरा पारप्राप्तः ।
 स केशरिवा मुमपति जातवेगी
 नादं नदन्तो जिनो मारसेन्ये ॥

१. C "mahāntaṇ ja" "vāḍaṇ kha" B "ḍo | kha" bhāto paṇṭaṇa nara" C "lāḍaṇ pa-
 taṇa naraṇa mahāntaṇ ja" B "raddha ja". — 2. C janyā saṅkhyāṇaṇ ja tato" BG "so | na
 ho" taṇ aṇṇaṇ

3. C "kashāṇa i" B "kashāṇa i" BG "kashāṇa i" C "kashāṇa na" tita āṇaṇaṇa ja"
 B "bhāṇa |". — 4. C "atra para". — 5. C "aṇṇa a" "dhāṇaṇ | kha" B "kalyāṇaṇ"
 C "koṭi dha" BG "reṇa ci".

६. BG "citrāṇa na jhā" B "hāṇa triḍhā na" C "hāṇa triḍhāṇa" BG "gāṇa | na" to mo-
 uṇa(B "va)caṇṇaṇa ja". — ७. B "kyāṇa jala" C "dhara va" BG "maḍhyoḍaka(C "dhyo-
 dakaṇ) jalaṇa aṇṇaṇaṇa na".

८. BG "dhāṇaṇa" C "ketuṇa | na maḍḍaṇa" BG "amāḍḍaṇa va(B "va)caṇṇaṇa ja". —
 ९. C "nupatā aṇṇaṇa na | ja" B "para paṇṇaṇaṇa na ke" C "para paṇṇaṇa na ke". —
 १०. B "gopakṇa jātavega jātā nāḍaṇ" C "gopakṇa jātā va na vaḇaḇaṇa na" no māḍaṇa na"
 BG "aṇṇaṇa ja".

यथा महन्ते प्रपतितो पीह कूपे
 आत्मन्धसत्त्वो यथ स्वन्दमानो ।
 ज्वली संप्राप्तो दिग्गमप्रजानो
 तथा तव भेष्यति मार सैन्यं ॥
 पश्चाहि त्वं तात ते देवपुत्रां
 ह्येगुपेता कृतपुण्यकर्म ।
 पूर्णो गृहीत्वा वरचन्दनम्
 उदयचित्ता अभिकिरे बोधिसत्त्वं ॥
 सर्वा सहस्रा स्फुट देवताहि
 विमान सर्वा विजहिय आगताहि ।
 नमे स्निहित्वा अवकिरि पुष्पचूर्णैः
 बोधिसत्त्वं प्रमुदिता ओकिरन्ति ॥
 मा पापचित्तं जगय विज्ञानमुद्वे
 दुरासदा हि महासार्धवाहा ।
 दुर्गतिषु प्रपतिषु पांसुकूले
 चपेय तातो दुःखी कृच्छ्रप्राप्तः ॥
 ये च व प्रेम्भं जगदिषु नीरवं च
 ये सत्त्व एतं शरणं उपेति ।
 अपावभूमी विजहिय भचिरेण
 सर्वे स्पृशन्ति अजरं अशोचं ॥
 ज्वलीमुतो पितं अवच विज्ञानमुद्वि
 विचित्रां पुष्पां गृहिय मनीषां ।
 अभोकिरित्त्व जगसत्त्वसारं

5

10

15

20

1. B yathāhamaṁ C yathāha praṁ BG 'to mīha kū' C 'iyandhaṁ astro' BG 'yathā syan-
 dānānā(C 'm) a'. — 3. BG akāha sa(C 'ma)prāpto diṅ apajāno tathā tava'. — 5. B
 'hā tātā' C 'hā tātā tā de'.

7. C cōrpaṇā gṛhātā va ' cūttān a' BG 'abhiṅga bo'. — 9. BG sarve sahaśān
 apha' C 'gatahi nabho'.

11. C 'vakili pāṇpa' dīta kīraṇā | B 'dīta kīraṇā mā'. — 13. B mā yāpa' BG 'la-
 buddhaḥ da' C 'pāpaṇ cī' rīhaśāha | B 'rīhaśāha da'. — 15. C 'rūpāṇa pra' BG 'pa-
 ṇāṇa pāṇāṇa aṇa' B 'tātā dūḥ' C 'dūḥkhakīraṇaḥ pāṇa ya' B 'pāṇa ya'.

17. B 'vaṇi ca | ya sa' C 'vaṇi ca' B 'vaṇi aṇa'. — 19. C 'hāṇān cī' ya sarve
 aṇa' B 'aṇaṇānānā a' C 'ajāṇānā'.

21. C jamaṇi aṇa pi aṇa' B 'pāṇa aṇa' C 'buddhiḥ vīci' BG 'gṛhīṇa mā'
 B 'jāṇānā abhiyo'. — 23. BG 'kīlāṇā' C 'jagāṇānā' vāṇā sa' BG 'saṇa nā'.

सर्वानि सेनां करिय मया ।

निधानं लब्ध्वा यद्य अन्धमत्वा

अपश्यमसि न भवेय दोषो ।

तथा व लब्ध्वा महादक्षिण्यं

5 प्रमादकृत्य ज्ञपयसि अप्रमादं ॥

हिरण्यधारं यद्य अचमाचं [३१२]

प्रषर्षमासो ब्रूहे बालबुद्धिः ।

उत्तमोऽग्रमासो प्रवेय अविश्वं

तथैव तातो न सह महर्षि ॥

10 विमानं लब्ध्वा यद्य चन्दनस्य

मनोज्ञमन्त्रं शुभदर्शनीयं ।

ततो निष्कमित्वा प्रपते इह कूपे

तथैव तातो असह महर्षि ॥

मणिविमाने हचिरे प्रभास्वरे

15 मिहासनातो यद्य उत्तिहित्वा ।

अयारकर्षू प्रपते निष्कमित्वा

तथैव तातो असह महर्षि ॥

प्रामादं लब्ध्वा यद्य काण्डमस्य

जाम्बूनदस्य शुभदर्शनीयं ।

20 ततो ब्रजित्वा प्रपते अर्जवर्षि

तथैव तातो असह महर्षि ॥

सुवर्णनिष्कां यद्य ओशिरित्वा

१. BC "dhāna labdhā ya" B "tā | spa" C "tā | spa" BC "māno na" C "teya toshah tādā". — ४. BC tādā va labdhā mahā "teya | prasādanā(C "adhamā) yañ teyañ a(B "teyañ teya a)prasādanā(B "dān |) hi".

६. C "khamātrāñ || pra" māno grīhātvā lā" B "māno grī" dīhātvā". — ८. B akreṣa-māno tra" C ukreṣa" BC "teyā cyā" C "na aheṣa maharshiḥ vīmā". — १०. BC vīmāna labdhā ya".

११. C "nīhātvā pra" BC "prapastamā kā" C "maharshi māñ". — १६. BC māñ vīmā" C "ta nīhi".

१६. C "karpa pra" B "ni | akra" C "harhi prā" B "rahā prā". — १८. BC prādā labdhā ya" C "conaya subhala" B "conaya | jādāhuna" BC "niyañ tato". — २०. BC tato daritā pra" C "teṣ ca aṣṣa" BC "rṣṣaṇe tāhni" C "va tāte a" harhi | .

२१. C "mā" BC "grīṣya laptā dhāṣya ca loka | .

यीवाय तावन् धरयेय लोके ।
 तथैव लज्ज्वा मुनिं दक्षिणेयं
 प्रमादयन्नु जनयसि अप्रसादं ॥
 अमुतस्त्वा पात्रं यथा ओशिरित्वा
 विपश्य पात्रं पितृद्वाननुविदिः ।
 तथैव लज्ज्वा महद्दक्षिणेयं
 प्रमादप्राप्तो जनयसि अप्रसादं ॥
 यथा लभित्वा शुभनीलनेत्रा
 उत्पादयेय (स्तय) बालबुद्धिः ।
 तथैव लज्ज्वा मुनिं दक्षिणेयं
 प्रमादयन्नु जनयसि अप्रसादं ॥
 अहो कृतिं हि अपचिनोहि मार
 दिवं ग्रहेत्वा वरमुक्तिहारं ।
 ओभासयन्तं दिशता प्रमाथ
 मा अप्रसादं जनयाहि तात ॥
 यथा च एषो रह लोकधातुं
 ओभासि सर्वा शुभरूपधारी ।
 भिन्दित्व मेघं महच्चक्रवादं
 समुद्रमध्ये यथा ग्रैलराजा ॥
 यथा च एषो क्षितौ वृषभमूले
 सुमेरुमुखे अभिमवि देवपुत्रा ।
 नात्र प्रदेशे क्षितौ काममेवी
 मा अप्रसादं जने कृपायन्तु ॥
 न अस्ति सत्यो विभवस्त्रि तात

4. B *labhāḥ mām dākāḥ* C *labhāḥ mahaddakāḥpīyāḥ* H *yāḥ pādāḥ*. — 4. C. manuḥapātṛāḥ pāḥ dācāḥ B manuḥapātṛāḥ ya BC *dāḥ dāḥ*.

6. BC *lablāh mu* C *kashigymā | praewolapē*. — 8. C *natre | uplakayāmī xaxlā* B *uplakayāmī lā* BC *ddhīb tā*. — 10. BC *lablāh mu* C *baandāw ja*.

14. C "caññi pabbalaññi" nd "caññi jamaññi" tita B "jamaññi tita".

16. C yathā ca jake i " bhāsa sarāḥ ca " dhārīṇ bhī " B " dhārī | . — 18. DC " nāṭva
nāṭuṇ vaḥ " . — 20. BC " abhī vaḥ " C " abhī deṣaputrāḥ nāṭva ātro " B " abhībhāva de "

na. BC *naiva* (G *adva) 'stra pradaya sthi' G *to ca *Alana* | *na* *Yishupahandha janya*
padakam nishi B *kamavedhi and **shrotaumidibha vadi*, — u4. BC *vadi* B *va *vi*

bbuwa' G. 'bbuwaaniñi tãta yã | yo e' B. 'la yã e' G. 'gɛvɛniñlo adri'.

यो एव रूपो मने पुण्यवन्तो ।
 अदृष्टमानो यद्य रश्मिराजो
 तथा निपणो मुनि बोधिमूले ॥
 यथा निपणो विनो ककुब्बन्दो
 प्रभासमानो दिग्ग वृक्षमूले ।
 तथाश्च कायो स्फुटो लघुवेहि
 मा अथ तात जने अग्रसादं ॥
 कोनाकगामो यद्य लोचनायो
 विमुत्तचचुष्मिरस्त्र याती ।
 प्रभासमानो दिग्गतां शिरीये
 सो पि निपणो इह वृक्षमूले ॥
 यस्सैव नामं अमु काश्चपो ति
 समन्तजघुर्वरदधिगीयो ।
 सो पि निपणो इह वृक्षमूले
 बुधमि वीरो वरचयबोधिं ॥
 ये भद्रकलो अमु लोचनायाः
 संबोधिमाप्ता मुनि देवदेया ।
 पूर्वे निपणा इह वृक्षमूले
 बुधन्नु वीरा शिवचयबोधिं ॥
 [बुद्ध]महसचत्वारि विना हि पूर्व
 इह निपण इमवरपादपेन्हे ।
 [१।२^३] अनायता हितकर लोचनाया
 प्राप्सन्ति ते पि वरचयबोधिं ॥

५. BC "yathā rami(C "ami)kā "sharyo mu" — ६. BC "nibharyo pi".

७. C "apbata la " pramodati ko". — ८. C "mo saviṇu" B "yathā lo " kaho timi" BC "ghāti pambhā". — १०. BC "cāriyo(B "yo |) so pi nibharyo(C "rappā) iha" C "mālo | buddhānā sīrā pivaagrabodhiṇ samantacakkhar varadakkhiṇiye | jaggā".

११. B "abhi kā" C "abhi kāgyo ti so pi ni" B "āyo so pi ni". — १४. BC "sharyo i" B "le | ha" C "le | buddhā cāriyo ra" BC "buddhiyā " dhiṇ ya kā".

१६. B "abhi lokantitha sāt" C "abhi lokantitha | sāt" pāpā mu" B "pāpā mu" C "vadevā pā". — १८. B "sharyo i" C "sharyo i" B "dhyata sīrā piva" C "cīram āgā". — २०. C "buddhā mahare ca" BC "caturhi pūchi sīnāni i" B "nibharyo dra" C "iha dramevassā pāpāpāni i" B "pāpā sāt".

२१. B "ka le" C "māha pā".

भाषित गाथासिममेवहृपां
महास्रुतीति वरनामधेयो ।
मुक्तिहारं चिपे गीतमस्र
उदयचित्तो वरवेनजातो ॥

विशुप्रतिष्ठो परो मारपुत्रो
दिशं यहेत्वा शुभकल्पदुष्यं ।
सो बोधिसत्वं मुनि प्रेक्षमात्रो
उदयचित्तो सावे बोधिमण्डे ॥
मनोज्ञघोषं कृतं सत्वसारो

न कश्चिदस्ति समो सर्वलोके
तथासि पूर्वचरितो महर्षि ॥
त्वाम्यासि पूर्वं चरं कल्पननां
तत्त्वा विशिष्टा तव राजधानी ।
इतिमणा चञ्च वज्र पुष्पायानं
तेन प्रभासि दिशं सत्वसार ॥
त्वज्जित भार्या तव चात्ममांसं
पुत्रा च धीता नयनात्ममांसं ।
त्वज्जित पूर्व प्रियवत्तमांसं
तेन प्रभासि दिशतां समन्ता ॥
त्वज्जित दिव्या रतनानि शुद्धा
नाना विमाना स्फुटरत्नचिषा ।
नयचक्षमा मने विशुतामा

1. C "gāthā imamu evaṁhīrā" smyitanti va" B "smṛitān ti va" C "dhyaṁ" | B "dhyaṁ mu".
— 3. C "gautama". — 5. C vidyapratishṭha pu" B "pratishṭha pu" C "vyān gṛahitā".

7. C "satva mu" māno n". — 9. BC "rūpa mātānā" C "ra" ca ka".

11. B "loka tathā" C "pūrvā carito mahariddhi tyā". — 13. C tyāgāni pā" B tyāgāni pā"
BC "pūrvāni cāra ka" C "nānā tyaktā(ā) pākā) vīcīkṣitā tathā rājadhānīm ha" B "tyak-
tān vīcīkṣitā tathā rājadhānīm | . — 15. BC "gatā āgā".

17. C "cātummānānā | pu" BC "patri ca dhātān ha" C "mānān | . — 19. C "priyam
uṣṇādhānān | ka" mānān | .

21. B divyā vimānā ca su" C divyā vimānāni tathāni pu" BC "nāgā vī" C "citrān ābhā"
— 23. C ābhā nakhatrā nakhā vidyutānānā sarve nibhānā purāto jīnāya B "ābhā | nakhā
vidyutānānā sarve nibhānā purāto jīnāni(7) | .

सर्वो विभासि पुरतो जनस्य ॥
भाषित्वा याथात्मिन् एवमुक्त्वा
विष्णुप्रतिहो परो मारुपुत्रो ।
यस्मात्तन्मोटीनयुता महता
शिपे नरैर्ह्युत्तरयेन्मन्त्रातो ॥

कल्याणमिवापि तं धारयेत्सुः ।
 मा अप्रसादं जनये वज्रबुधेः ।
 न शक्य एषो विमलप्रभो महाता
 चालेतुं भूयो मुनिमासनातो ॥
 अप्रसादानी वचनं दुर्बुधेः ।
 ईर्ष्या च क्रोधो जने कृष्णबन्धु ।
 सो दुष्टचित्तो चबुधो च जातो
 भूयस्व मावं जने अप्रसादं ॥
 माराण्य कोटीशत सप्तहित्वा
 सप्तह्य मारो वज्रमारसैन्यं ।
 बोधाय विघ्नं तद कर्तुंकामो
 न पापक्षिप्तं जने हीनबुधेः ॥
 वचनां कोटीनयुता सहस्रा
 भागासुरा मनुजमहोरगा च ।
 मन्थयन्तु वा नल्लालामयाज्ञा
 उपमं कमेकः यतो पादपेङ्ग ॥
 शिलां यहेत्वा महचोररुपां

- A. R. vostro na ko³ C vostro na ko³ vutá sa³ pena sandriam varere³.

6. C 'kalyāṇam' R 'kalyāṇaṁ m' BG 'trā p u in dīhṛayetaṁ | mī a(C 'mām s/pu') R 'janayā ha' G 'janayī bhagavāṁhīna na ga' B 'dīhṛā m ga'. — 8. C 'hīna mahān ma-
hāhīna hīnā' B 'hīnaparīta hīnā' BG 'māna ha'. — 10. C 'agradadāhā' R 'dīhān na'
dīhṛā. Irādāṁ ca Irādāṁ pā' C 'Irādāṁ ca pādāṁ (?) pā' BG 'āgṛaharīṣṭha m'.

1. a. *fič* 'dies ajā' *aga mātān jā*. — 1. b. *č* 'kašān eka mātān' | *saunādband-*
saunā ba 'B' *čata mātānbaiva hata* 'BC' *nošān ba*.

16. B 'karioti kimo sa pa' C 'kariotikimoth' | sa pa' thoñ jama bi'. — 18. C 'horo-
siti | nqpharukoth' utangit' uchorog' gundha' R 'suramangajimaha'. — 20. C 'horo-
thimangipitib a' B 'metuh sa' C 'metuh | yato vavapladatsuh ci'.

24. C 'cirdāh' girdāh' B 'pāh' wāhādāh' C 'dāh' wāhādāh' * B 'ghāwāpāh' vi' C 'ghāwāpāh' vi'.

ते यथसंघा परममुद्योररूपा ॥
 अस्मि यहेत्वा निशितां मुतीरणां
 युगप्रमाणोपगतो कृष्णवंधु ।
 सो बोधिसत्त्व अवच प्रदुष्टचित्तो
 उत्थाहि शीघ्रं अतो आसनातो ॥
 समन्ताच्चिंशं स्फुटं योजनानि
 चक्षसहस्रेहि महभैरवेहि ।
 न शब्दं मिथु प्रव्रजितुं कश्चिन्नि
 तवाथ खेत्तुं यथ वेणुषण्डं ॥
 ततो प्रमुचे गिरां बोधिसत्त्वो
 अष्टांगुपेतां मधुरां सुघोषां ।
 सर्वे ते सत्त्वा सिधु मारभूता
 न च समर्षा मम रोमभिरजितुं ॥
 एको सि मिथु खितो वृचमूले
 सेना च नास्ति तव एवरूपा ।
 कस्तु यत्नेन न सिया समर्ष
 ते मारसेनैव तव रोमभिरजितुं ॥
 दाने च ग्रीने च पानिये च
 वीर्ये ध्याने वज्रकल्पकोट्यो ।
 प्रज्ञाये वेदाय मवे चप्रमेये
 न नह्यमस्ति समो सर्वलोके ॥
 मैत्र्याविहारी कल्याणविहारी

१. C *rūpāni grīhītā* ni * *likheṭṭa yugopā* B * *kāṇḍāni* | *yo* * *maṇepa* C * *gātā kṛiṣṇa-*
ṇabhaṇḍaṇḍa | . — 4. B * *astyaṇ aṇa* C * *astva samva* * *ittitthihi* ṭi* B * *utthihi* ṭi* *nāto*
sa *.

५. B *samantadriṇḍṇa* C *samantadriṇḍṇa* * *ni yakho sa* B * *haseṇa ma* BC * *maḥābhā-*
ṇa | . — 8. B * *hāḥkāṇḍa prava* C * *amā karhicin na cāḍya* B * *hūcin nācāḍyaṇḍa ccha* *.
 — १०. C * *amāṇḍi gā* * *paṇḍi ma* *.

११. C * *eva ca satthā ṭiṇa mā* B * *ivā ṭiṇa mā* * . — १४. B *eka ṭi bhī* C * *le samāṇa ca*
to nātā B * *saṇḍa to nātā* * *pā ka* C * *rūpāṇi* | .

१६. C *kāṇḍa bahva sūḥāṇḍaṇḍa yadā mātāṇa ca sa* B * *leṇa dī sūḥāṇḍaṇḍa mā* BC
 * *myaṇḍa mātā sa* * . — १८. C *dāṇa cāṇa ca kāmāṇḍiyo ca vīryaṇa dhya* B * *le ca to*
kāḍā * *kāṇḍa pa* * . — २०. BC * *jāḍya* (C * *ya*) *creṣṭāḍya līhāvāṇḍi* (B * *ū*) *apra* B * *meṇā*
na C * *meṇa na* BC * *atī mva* *.

२१. B * *attho ca* *.

सत्त्वान् अर्थे चरितो बोधिवर्ध ।
 बुद्धित्वं बोधिं क्त्वे बुद्धिज्ञानं
 सत्त्वां प्रमोक्ष्याम्यहं कृष्णवन्तु ॥
 अन्विष्टशीलो पुरिमे भवेत्
 कल्याण कोटीनयुता अमला ।
 समाहितो वज्रसमो अमेयो
 सो अथ प्राप्त्यं वरश्चर्यबोधिं ॥
 व्यावन्ति सेना तव कृष्णवन्तु
 सर्वे भवेन्तु वसि रक्षरत्ने ।
 ते चक्रपादसम आयुधेहि
 न च समर्था मम रोममिजितुं ॥
 शून्या निमित्ता प्रणिधी विभाविता
 न सत्यसंज्ञा . . . . . ।
 न मारसंज्ञा न विहिंससंज्ञा
 एवं स्थितस्य अवलो सि पाप ॥
 न रूपसंज्ञा न पि शब्दसंज्ञा
 नापि रससंज्ञा न च गन्धसंज्ञा ।
 न प्रपञ्चसंज्ञा . . . . .
 एवं स्थितस्य असमर्थो सि मार ॥
 न स्तब्धसंज्ञा न मे धातुसंज्ञा
 अध्यात्मसंज्ञा च विभाविता मे ।
 यथान्तरीयं हि अभावमूतं
 एवंस्वभावा हि च सर्वधर्माः ॥

5

10

15

20

5. C "labbed boddhajñāne satvān pra "ndhah | . — 6. C "veta ka" B "veta | kalyā-
 na ke " yutāmanantā sa" C "yutāmanantāh | .

6. BC samādhirajra(C "ja)nam ābhediya(B "dya |) so" BC "dhiñ yā". — 8. B "han-
 dhah bhavem bhavem iya" C "bandhah sarve bhavetva namam iya". — 10. C "jasa-
 nam ābhehi na ca samatāh namam namam ?".

10. C "pidhi vibhā" C "jñā na māt" B "jñā nam dhi". — 14. C "mārasañjñā | na
 viliññā " ai pāpa na rō" B "pāpa na rō".

16. BC "rūpasañjñā | nāpi ca ya" BC "rūpasañjñā na gāthārasañjñā na". — 18. C na
 sporasāñjñā | e" B "ryasāñjñā e" C "marthāsi mārah na aka". — 20. C "akandha na
 me dhā" B "ndhamā na me dhā".

22. C "rikhe hi a " bhūtiā eva" B "bhūtiā hi eva" C "dharmā | .

ज्ञानिहि चित्ते हि दक्षिणेन
 पराहने वसुमतिं बोधिसत्त्वो ।
 सा पट्टिकारं चलिता लोकाधातु
 शब्दं च आनी तद भीष्मस्य ॥
 ५ कंसस्य पात्रीं यच्च संकुघोषां
 पराहनेय पुरुषो ग्रहेत्वा ।
 एवं तथैव रणे लोकाधातु
 यदा हने वसुमति [३।३^४] बोधिसत्त्वो ॥
 चक्षा अमूणि तद भारसेना
 १० मीता प्रलाये च बहुयोजनानि ।
 चतुर्दिशं मेव च प्रेषमाणा
 पञ्चानि बुद्धं यच्च रक्षिराजं ॥
 अन्ये रथेहि पते मेदिनीयं
 मर्जना मेघा यच्च अन्तरीये ।
 १५ यच्च हस्तिनागा च महामंथकिं
 तथैव सर्वा इत भारसेन्याः ॥
 दिक्षां च पुण्यां प्रक्षिरेषु देवा
 बूर्णं प्रवेपेन्सु च चन्दनस्य ।
 मन्दारया ओकिरे बोधिसत्त्व
 २० समन्ता विंश स्फुट योजनानि ॥
 देवसहस्रा मने अमरराणि
 धामिन्सु अन्ये विपि मुक्तिहारः ।

१. BC *jālvicetre* 'parāhate' B 'amati ho' C 'amati ho'. — ३. B 'phikālañ calito ho' C 'rañ ca vilo' BC 'dhātun' ya 'da bhavishyī cōpañ' । — ५. BC *kāṇṇasya pātri* ya 'ghaṇṇa parāhane' C 'heya parāhā gā'.

७. C 'thāra ca raga' B 'raga ho' C 'dhātun' ya 'mati ya ho' B 'mati ho' C 'atre' । — ९. C 'maññā hā' BC 'parāye'.

११. C *caturāṣṇa* 'māno paṇṇaṭṭi ha' 'tha rāṇṇāṭṭun' । — १३. C 'the mahāpātī meḍi' B 'te meḍanī' C 'ranta meḍhā'. — १५. C *paṭha haṇṭi nāgā* B 'atāṇṭhā ca ma' BC 'rāṇṇasamāññā' C 'sāyāṇṭi' । B 'sāyāṇṭi di'.

१७. C *divyāñ ca devāñ paṇḍita paṇḍitāñ cā* B 'alpañ va paṇḍitañ de' C 'rāṇṇā pravarāṇṇa canda' B 'rāṇṇa ca canda'. — १९. B *maññāra akiretsu* ho' C *maññāra akiretsu* ya ho' BC 'maññā trīṇa'.

२१. C *devā sahāra na* B 'haṇṇa nāṇṇāha' a 'metu anye' C 'metu nye'.

माधाभि मीतिहि अणरे सवेन्नुः
 प्रधाये तूष्णीं दुःखि कृष्णवन्नुः ॥
 सप्ताहपूरं दुःखि मारसेव्यं
 दुमस्य मूले अमु कृच्छ्रप्राप्तं ।
 जात्यन्धभूतं दिशमप्रजानं
 बुबुध शोभे यथ रक्षिराजो ॥
 परस्परं रथगतं मज्जमाना
 पञ्चितुं हतां महिं प्रकम्पमानां ।
 ते निर्मिगित्वा विप्लुतात्मभावां
 उपसंक्रमेन्नुः वरपादपेन्द्रं ।
 न ते पुराणां प्रतिबन्धेभ्यु रूपां
 सर्वे अमुन्नुः मयभीतरूपा ॥
 यथैव तन्ने यो विहसो निवडो
 तथा कृष्णवन्नुः धरणीतलनिधिं ।
 सप्ताहपूरं सबलो ससेन्यो
 समोदजातो न प्रमोति यन्नु ॥
 रूपधातो उपगता देवपुत्राः
 सर्वे समस्य प्रमुदितवेगजाता ।
 अचप्रमाणा अवकिरे चूर्णधारां
 दिव्यां विशिष्टां वरचन्दनस्य ॥
 ध्वजान् जोटीनयुता सहस्रा
 उच्छ्रापयेन्नुः भवे देवपुत्राः ।

5

10

15

20

1. BC "vatsub pra" C "dhyāpaya tā" BC "abhi dāhkhā" C "hkhā" kpi. — 3. BC "ha-
 pūmā dāh" C "hkhā ca mād" sya mādellāni alāhā kṛicchra". — 5. B "bhātāni di" C "bhātā
 di" jānāni ha" R "jānāni ha" rājāni | C "rājāni" |.

7. C "aparañi rādhāpāra saparādhā" BC "lāhajamāna paryāta" C "cyanta" dāhāni an-
 hāni" B "apamāni" | C "apamāni" |. — 9. C "to nīrāpāra" R "nīrāpāra" C "lāhāni
 u" BC "nīrāra va".

11. C "praticubhe" BC "lāhāni rāpāni" C "lāhāni lāhā" B "lāhāni lāhāpāhāni rāpā
 C "lāhā rāpāni" |. — 13. C "lāhāni lāhā rāhā" B "lāhāni lāhā" dāhāni tāhā kpi" C "rāpāni ta-
 rāpāni" | B "lāhāni lāhāni rāpāni". — 15. B "pāhāpārañi" C "rāhāni sarvāleka nīrāpāni sa-
 ni" B "nīrāpāni" | C "nīrāpāni" |. — 17. C "lāhāni rāpāni" B "lāhāni rāpāni" |.

17. C "lāhāni rāpāni" B "lāhāni rāpāni" C "lāhāni rāpāni" |. — 19. C "lāhāni rāpāni"
 ni" B "lāhāni rāpāni" C "lāhāni rāpāni" |.

21. C "lāhāni u" BC "lāhāni u" C "lāhāni" | pāhāni".

पताकपट्टैः स्फुटं बुद्धचेवं
यदा हने वसुमतिं बोधिसत्त्वो ॥
दिवा च वावा प्रपथि चन्तरीजे
संगीति दिवा अमु देवतानां ।
पुण्यां प्रवेये ममि देवपुत्रा
यदा हने वसुमतिं बोधिसत्त्वो ॥
यावन्ति बुद्धा अमु मेदिनीये
सर्वे अमु कुसुमान्तगन्थाः ।
शून्या भिमिता प्रणिधि विभाविता
एवंस्वभावं वदते स शब्द ॥
दिवे विमाने स्थिते मेघमूर्ध्वे
नामे विमाने तच्च सागरस्थि ।
मनोज्ञधोपा असुरपुरेषु शब्दाः
यदा हने वसुमतिं बोधिसत्त्वो ॥
यं कालं रक्षिं अस्मद्वति बोधिसत्त्वः
पाणितभातो कुशचिचातो ।
तदा क्षपेल नरकानिरिच्छां
यमस्य लोका प्रपति सर्वलोके ॥
विह्वलघातां वसुमतिं अद्भुतः
माराण्य कोटिं प्रपतति मेदिनीये ।
संबोधिप्राप्तं मुनिमद्भुतः
चन्द्रसहस्रं यच्च चन्तरीजे ॥

१. B "kaputtai sphuṭa" C "h sphuṭa bodhikakhe" B "da hanaira vasumati ho" C "sumati ra ho". — 3. C "padyantari" BC "abha do" C "vatiṭṭhāṭṭi" | . — 5. C "putrāṇi yathā ha" * mati ra ho".

7. B "kha abhū me" C "kha abhū mediniya sarai abhāo kusumananta" B "kusumantāgaganāṭṭhāṇi pā". — 9. B "mittāni bhāvayati" a" C "mittāni bhāvayataṇṇa" a" B "dāte si gabhaṭṭi di" C "dāte si pa".

११. B "ārya viṃśāsa sūhita moka mārdḍhine nāgā viṃśāsa tatoḍgarameṭṭi" | C "dāṇa viṃśāsa-ṭṭhāṇi mardḍhine nāgā viṃśāsa tada sū". — १३. B "mati ho" C "mati ra ho". — १५. C "haṇi saṃmāsa avāṇi ho" B "haṇi saṃmāsa avāṇi ho" C "galaṇi ucitāto" | B "citāto" | .

१७. C "narakāṇi tīreṭṭhā bhāṇasāya lokaṇi pratati sarvaloka" | B "loka si". — १९. B "vib-
valajjāsa vasumati addaṇṇaṇṇaṇi mā" C "vibhavaṇṇaṇṇaṇi vasumati adda" a" si pratapati medani-
yaṇi" | B "dāṇi oḍḍaṇṇaṇi" | .

२१. BC "pāpāṇi (C "pā") mātī addaṇṇaṇṇaṇi ra" haṇa yathā".

परस्परस्व तद् उत्त्वहित्वा
भूयस्या मावया तत् मेदिनीयं ।
नभातो चित्ता यच्च चिचपट्टा
तथैव सा तद् अमु मारसे (214) वा ॥
असत्त्वसन्तो वरवोधिसत्वो
विगतभवो अतुलियो पुण्यधेवो ।
पूर्वज्ञरित्वा वरधर्मज्ञेष्ट
प्रभासि लोके यच्च रक्षिरावः ॥
इदं च दुःखं अयं च समुदयः
तथा निरोधो अयं मार्ग्येष्टो ।
इमस्मि सन्तो इमो प्रादुर्भूतो
इमस्मि नष्टे इदमस्ममेति ॥
अविद्या हेतु भवसंस्कृतस्य
तं प्रत्ययं भवति जाननाय ।
विज्ञानहेतु भवे नामरूपं
प्रत्ययं च तं भवति पडिन्द्रियस्य ॥
पडिन्द्रियं भवति तच्च स्वर्गजातं
स्वर्गो च हेतु भवे वेदनानां ।
संवेदयन्तो जायति तृष्णानु
तृष्णाप्रत्ययं भवति उपादानं ॥
उपादानहेतुं भवे संस्कारानि
जातीजरामरणं तथैव व्याधिः ।

5

10

15

20

1. C "aya tatha otha" jasya mā". — 3. B "ad 14 abhā mahamāyā" | C "ad 14ā abhāt mahamāyā" | . — 5. B asantānanto".

7. C "creshtaṁ prahṛīti lo" the rogues". — 9. B lānā dākkhānā syaṁ samu" C "lākhā syaṁ samu" B "dho padamāgga" C "dho padamāgga" BC "creshta" i".

11. C imasmimā na te ime prāduraśhātā idam astam aī lānā dho heḍḍiā | B "abho idam a". — 13. BC adya lo" bhavato (C "ti) jātāya | . — 15. C "ta bhavarāṇā" BC "lāyānā bhavarā".

17. BC "jātān sparṣā va heta bhava veda" B "pānā sūn". — 19. C sveda" ti tṛṣṇāya sūjātātrishāyā tasmimā mādāyā upādānā | B "ti tṛṣṇāya tṛishāyā tasmimā upādāyā upādānā".

21. BC "heta bhava saṁsāraṇti" C "jātān tathā jarā" B "dhilā" 10".

श्रीका च भोनि परिदेवितानि
आवासा (?) भोनि दुःखदीर्घमखं ॥
प्रतीत्यधर्मं प्रविचितो बोधिसत्वः
विरोधस्त्रियामविकलि सर्वज्ञाने ।
3 तेषां च एवं प्रकृतिं पश्यमानो
अनुत्तं प्राप्तो वरमयबोधिं ॥
चदा च प्राप्तो वरमयबोधिं
विशुद्धचक्षुं त्रिनी अप्रमेयं ।
प्रवृत्तज्ञानी दिशता अप्रमंशो
10 वैशोक्ये शब्दो प्रवि परंपराय ॥
पराहता दुंदुभि अप्रमेया
शब्दो अनूयि तद अप्रमेयो ।
अशोकप्राप्ता नरनारिसंघा
देवा च माना मनुजा महोरगाः ॥

15 आवासशुद्धा उपगता देवपुत्राः
कोटीसहस्रा मयुता अनन्ता ।
ते अत्रलिं दृश्यन्तं प्रसहेत्वा
अभिमुखे दृश्यन्तं पारप्राप्तं ॥
समुद्रमध्ये यद्य ग्रीनराजा
मुनेश्चमूर्धे यद्य वैजयन्तो ।
सूर्यसहस्रं यद्य अनारीषे
एवं प्रभासि त्रिनी बोधिमूले ॥
यस्त्वार्य दानं पुरिममवेपु दित्रं

1. B 'pokāñ ca' C 'pokāñ ca bhavāñ pari' BC 'bhā dākkhā ca bhavāñ sakkā dāñ' C 'dhammaneyāñ' | B 'syañ pra'. — 3. C 'cittā bodhisattvañ nī' B 'tvañ | nī' BC 'dham te-
dākkhā nī' C 'kari na' B 'jāhañ te'. — 5. C 'eva jya' BC 'kṛti paṇḍitānā' | a (C
'nāha') tulyāñ varam agra' B 'bodhi yāñ' C 'bodhi viṇ'.

7. B 'prāpā ca' C 'addhacakkhā jī' BC 'jīna apramāṇāñ pra'. — 9. C 'pravitājjā' '
cattāpāṇāñ' B 'dipatāñ a' BC 'craṇḍha parāñ' C 'rāṇḍha parāñ' B 'rāṇḍha parāñ'.

11. C 'parahatā' BC 'ahi tadā apramāṇāñ' B 'jā |) aṇ'. — 13. B 'nārahāñ' C 'nā-
rāhāñ' | a' B 'nārahāñ' — 15. C 'ananta te añ'.

17. C 'pāṇḍitāñ a' 'pāṇḍitāñ' B 'balapāñ'. — 19. C 'rājāñ ca'.

23. BC 'yasyāñ dānañ' C 'rīmāñ dānañ' aṇḍhañ yāñ aṇḍhañ aṇḍhañ | rakshantī
pārañ B 'nāñ yāñ aṇḍhañ aṇḍhañ aṇḍhañ' kahi pārañ yāñ aṇḍhañ.

यस्यापि श्रीलम्पश्वरं रचितं पूर्वं ।
यस्यार्थं प्रज्ञा परमा निषेविता
सा ते नरेन्द्रवर प्राप्ता बोधिः ॥
चक्षुष्मन्तो तिमिरस्थ इत्या
विनाशधर्मनिधनं सत्वसारः ।
स्वयंभूपातः नरवरसारंवाहः
न कश्चित् समसमो सर्वलोके ॥
ओमासिता ते सर्वलोकधातु
घना विमुक्तैश्च यच्चन्द्रमेण ।
तच्च दिव्य आमा प्रतपति देवतानां
नायामुराणां च महोरगाणां ॥
सुमेध शक्नो तुल्यितुं शैलराजा
परायकृत्वा शत एतकानि ।
भावा च कृत्वा समा सर्वेषां
न बुद्धवर्णं वपितुं विनाशो ॥
महासमुद्रो यस्य वारिपूर्णो
करेण गृह्य गमयितुं शक्नो विन्दु ।
खोटीसहस्रा नयुता शतानि
न शक्यं वर्णं भाषितुं विनाशो ॥
शक्यं भवाधां ज्ञातुं विमहसां
इह सर्वभूमिवृक्षवाततेजः ।

5

10

15

20

9. B yeshām aṁ prajāṁ pāṇam C yeshām aṁ prajāṁ pāyapāṇam anāḥa " samāśa
vamprepta bodhiṁ cakṣuḥ". — 10. B cakṣuḥpadā timitāṇaḥ C cakṣuḥpadāḥ tīmi
atā | nāḥa yinśadhaṇam nidhāṇam bodhiṁ punar rīṇa astasārah | B "atā nāḥaḥ
amā nidhāṇam punar bodhiṁ satasārah ca".

11. C kṣaṇīyantaḥ prāptaḥ nareṇḍarvārḥa na kṣepi sama B "kaḥ na kṣepi". — 12. C "dha-
tāḥ ghaṇā ca mukto ya" B "ghaṇāvamukto ya" anāḥa | C "adramāṇa |". — 13. C ta-
lāḥ dī C "prapalati dā" C "sarāṇāḥ ca na" ghaṇāḥ |.

14. C "ra cakṣuḥ atulīya vai" B "rīṇa vai" ja pallāṅgaki C "rīṇāḥ baḥgaki". —
15. B "tā samasārḥa" C "tā samasārḥaḥ na vātā ca bodhiḥ kṣa" B "dhatavārṇa
kṣa".

16. C "mudraṁ yathā vāripāṇaḥ baḥa gṛi" B "rṇa pāṇa gṛiṇa mīṇayitūḥ"
BC "cakṣuḥ vīṇaḥ |". — 17. B "kṣaṇā vallaḥ lāḥ" C "kṣaṇā vārṇa lāḥ". — 18. BC
cakṣuḥ rajāḥ kṛitā C "tā" trīṇa C "nāḥaḥ jātāḥ ita sarvadhāni | 19. B "rīḥ-
shāṇātāḥ gṛi" C "rīḥshāḥ ca vātā".

च अग्रमाण्युमा च शुभकृत्ता च बुद्धकृता च अतृप्ता च अतृप्ता च अतृप्ता च या
व अकृतिता च देवा सप्ताहपूरं तद्यागतं बोधिमण्डवरगतं सत्करोति मुदकरोति
मानयति पूजयति सर्वोपती च विसाहस्रमहासाहस्रा लोकाधातुः सप्ताहपूरं एका-
नकारा अभूयि ॥ अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां गायामभाषि ॥

सप्ताहपूरं संबुद्धो बोधिं बुद्धित्व उत्तमां ।
आसनातो न उत्थेसि सर्वलोकस्य वितियो ॥
देवकोटीसहस्राणि गणयन्ति समानता ।
पुष्पवर्षं प्रवर्षेयुः सप्तराचमनूनकं ॥
उत्पन्नां पदुमां चम्पां पुण्डरीकां मनोरमां ।
सहस्रपत्नां रुचिरां तत्र देवा प्रवर्षिषु ॥
मारय दुर्मनो आसि आच्छेन निषते मही ।
जितो हि देवदेवेन शाकसिंहिन तापिना ॥
वायस्त्रिंशा च यामा च तुषिता ये च निर्मिता ।
परनिर्मिता ये देवा कामधातुप्रतिष्ठिताः ॥
लोहितं चन्दनं दिवं असुखं अथ चम्पकं ।
दिक्वा च पुष्पवर्षाणि अन्तरीक्षेण ओक्षिरि ।
अथमावाहि धाराहि बुद्धवेच फली इमं ॥
ब्रह्मकोटिसहस्राणि गणयन्ति समानताः ।
वर्षन्ति सुखं चूर्णं दिवं लोहितचन्दनं ॥
भूम्वा देवा उपादाय शुद्धावासाः स्वयंप्रभाः ।
एवं परं (२१५) परा आसि देवताहि परिस्फुटा ॥
इवध्वजपताकाहि अन्तरीक्षं परिस्फुटं ।

9

10

15

20

4. BC "tham abhasati" | . — 5. C "pāraṇa jātā" "ivam uttha".
6. C "tibhā" sa" BC "tibā" | . — 7. C "gaganesuṁ". — 8. C "rāhetāhā" sa" B "rāhet-
sa" sa". — 10. B "varāhetāhā" | C "varāhetā" | .
11. C "māreṣ" sa darmanā" dā" BC "si" kaṇḍama" B "khāto" mahān | C "mahān" | . —
12. C "jīnāmaṁ" dera" B "jīnāmaṁ" dera" C "tibā" | . — 13. C "sa" sa jīnāṁ" sa tu" "rā-
tibā" | . — 14. C "pariṇā" C "devā" kī" "tibā" | B "tibā" | . — 15. C "gaurā
sā" B "tha" saṁyaktā" | .
16. BC "rāhā" sa antarīkṣa" sa oṣiri(C "ri" |) akāsa". — 17. B "mātrādhī" dhā" C
"mātrādhī" dhārehi" bu" "linakā" | . — 18. B "koṭī" C "gaganesuṁ". — 20. C
"bhānyā" devā" upā".
21. B "etā" parā" BC "devā" pariṣphuṭā(C "tā" |) cā" sa". — 22. C "tā" an-
tarīkṣa" pa".

करोति पूजनां श्रेष्ठां संवृद्धस्य शिरीमतो ॥
 आमा च विपुला मुक्ता वृद्धश्चेत् परिष्फुटं ।
 भवाद्या लोकधातूयो पिसवर्णां सर्वेसि च ॥
 प्रज्ञाना निरया आसि वृद्धश्चेन्नरि सर्वशो ।
 शीतीमृता च चंगारा मत्वा च सुखिता अमू ॥
 येषां शिरयिजं दुःखं परिशीलं तदुत्तरं ।
 निरघेषु च मत्वा ते देवेषु उपपन्नपु ॥
 संवीचकानमूचेषु तपने च प्रतापने ।
 प्रज्ञानो रौरवे अपिः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
 अवीच्यां अथ संपाति प्रलोकनिरघेषु च ।
 प्रज्ञानो सर्वशो अपिः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
 यावन्ता लोकधातुषु प्रलोकनिरघेषु अमू ।
 प्रज्ञानो सर्वशो अपिः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
 ये च तिरिच्छानयोनीयं मानसदधिरभोजना ।
 मैवाय स्फुटा वृद्धे न हिंसन्ति परस्परं ॥
 कृषध्वजपतकिहि बोधिध्वजो जनकृतः ।
 कूटानारेहि संज्ञो देवपुत्रेहि निर्मिता ॥
 खाद्यं च कण्टकवना च शर्करा मिक्ता पि च ।
 समन्ता बोधिमण्डातो हेटा भूमी प्रतिष्ठिताः ॥
 रत्नामयीये भूमीये बोधिमण्डं परिष्फुटं ।
 या रह वृद्धश्चेन्नरि देवपुत्रेहि निर्मिता ॥

1. B karoti pūjān creshitān sañ " C karoti " creshitān sañ " natā | . — 2. B "i-
purā nar", — 3. C sarvagrāh lo " ye agnisāvaruṇān bhā " B "y'grasānva " esi
pra". — 4. B "dāhakkalatreṇi " C "kalatreṇi sarvapa | . — 5. B cūḥbātā " C "d-
hātā ex zūgāt sa " tūn abhūt | .

6. B "royikā duḥ" C "royikāṁ duḥkḥa pa" B "rikahaganā" C "kalinān tade". — 7. BC "tā na deḥ" B "ṇapadyatibh" |. — 8. BC "jīva kḥ" B "tva ta". — 9. B praḥmā te mah". — 10. C "ghāte pra".

11. BG "plutó sa". — 12. C "návazh abhát | E "abhát | . — 13. BG "plutó saru"
C "spulhok" aya regimilidib | . — 14. C "janib | . — 15. C "matrya qibo" BG "húh
sali paru".

16. C "vaidake alaakritam" | : — 17. C "chaamam deya atre" smitah || B "smitah" |
— 18. C khatyā ca khatyāke ca gurukūṭe ś' B "ś' ca khatyāke ... ca" B1 "khatya ca" |

— 19. B "tshikhihi | C "shikhihi | — 20. C "dhiimawje pa" B "dhiimawje paripawje |
21. BC "shidha la" "shidha |

देवपुत्रसहस्राणि धरणिश्च प्रतिष्ठिताः ।
 धूपनेत्रां गृहेलान् पूजितान् लोकनाथकं ॥
 हेठा च धरणी सर्वा पदुमेहि परिष्कृताः ।
 जाम्बूनदमुवर्णस्य बुद्धतेजिन उद्भवाः ॥
 ये चापि आधिता सत्त्वा दुःखिता अपराधनाः ।
 अरोगा सुखिता भूता बुद्धरक्षिपरिष्कृताः ॥
 जात्यन्धा रूपां पक्षेभ्युः सन्ध्या चक्षुं विशारदं ।
 परस्परं चाक्षपेभ्यु बोधिप्राप्तस्य तायिनो ॥
 रागाद्याप्यपि च दोषा मोहाद्य तनुभो कृताः ।
 यं कालं शास्त्रसिद्धेन प्राप्ता बोधि महर्षिणा ॥
 प्राप्तादा सविमाना च कूटागारमभोरमाः ।
 सर्वे ततोमुखा चासि बोधिसत्वस्य तायिनः ॥
 यावन्ति बुद्धवेषाणि नरनारी च किंनराः ।
 सर्वे ततोमुखा चासि बोधिसत्वस्य तायिनः ॥
 देवता देवपुत्रा च देवकन्या च शोभनाः ।
 सर्वे ततोमुखा चासि येन बोधि महर्षिणो ॥
 नामा चाक्षय गन्धर्वा यथा कुम्भाण्डराजसाः ।
 सर्वे ततोमुखा चासि येन बोधि महर्षिणः ॥
 दारिका दारका चैव शङ्खासनावशाधिताः ।
 ततोमुखा संखिहेभ्यु येन बोधि महर्षिणो ॥
 ये चाप्यभरणा दिव्या विविष्टा [१+५] रतनामयाः ।

1. B 'arāṇi dāraṇṇaṇṇa' C 'arāṇi dāraṇṇa paṇi pa'. — 2. C 'pāṇiṇṇa paṇiṇṇa lo' BC 'arāṇiṇṇa |. — 3. C hāṇiṇṇa ca dā' BC 'arāṇiṇṇa paṇi' C 'arāṇi ca paṇiṇṇaṇṇa | B 'arāṇiṇṇa |. — 4. B āṇiṇṇaṇṇa'. — 5. C 'arāṇiṇṇa dāṇiṇṇaṇṇaṇṇa'.

6. C *raṇṇiparipphāṇā | B *sphaṇṇā | — 7. C *rāpa paṇṇatāḥ | B *pṇṇatāḥ laḥatāḥ. — 8. BC *raṇṇa āraṇṇatāḥ (C *taḥ) bāḥ. — 9. C raṇṇā āraṇṇatāḥ uḥatā ca tāḥ. B *dāḥamaḥ uḥatāḥ | C *uḥatāḥ kriḇāḥ || (7). — 10. B *kāḥaḥ | C *rāḥatāḥ |.

10. G^oidā ca vī^oramā | B^oramā sarvā. — 11. G^ogīo | . — 12. G^okāśatresmiṃ^o — 13. G^oatva tīyinaḥ | . — 14. G^ovakanyā ca devaputā ca qo^o B^otrā ca devakānī-
nyā^o.

16. B *rahinā | C *rahināh | . — 17. C sāghā sāpā *lakasā | . — 18. BC *rahināh | . — 19. G dācako dāri *jyāsamāyāh | B *jyāsam āsāyāh | . — 20. BC *mākhān māh *B *hoten xē G *hoten xē *rahināh | B *rahināh | .

1911. 12. 1. 1911. 12. 1. 1911. 12. 1.

- आवहता आसि देवान सर्वे ततोमुखा अमू ॥
 नामानां अथ यथाशां पिशाचराक्षसान च ।
 तेषां चाभरणा सर्वे येन बोधि ततो गताः ॥
 देवानामप्य नामानां यथाशां राक्षसान च ।
 5 ततोमुखा विमानान् येन बोधि महर्षिणो ॥
 नुपूरा वनया चैव अथ वा परिहारकाः ।
 बोधिप्राप्तस्य बुद्धस्य येन विनम्रिताम्बरं ॥
 ज्वानन हारा च कण्ठे निष्कानि शोभनानि च ।
 आवहका मनुष्याणां येन बोधि निरिगिता ॥
 10 मुक्तिहाराश्च आवहता विचित्रा मणिकुण्डला ।
 कटका च मुद्रिका च येन बोधि निरिगिता ॥
 यावन्ति बुद्धचैवस्मिं सलधातू अचिनिया ।
 ज्ञानना वा अज्ञानना येन बोधि निरिगिता ॥
 वाता च शीतला वाये मधोद्वगन्वा मधोरमाः ।
 15 समस्तबुद्धचैवस्मिं बोधिप्राप्तस्य तादृशो ॥
 यावन्ति बुद्धचैवस्मिं देवा नाना च मानुषा ।
 अमुरा च कित्तरा यथा सर्वे यजन्ति नायकं ॥
 धूपनेषां ग्रहेत्वन सर्वे तेन सुवस्रिता ।
 पूजयन्ति लोकप्रद्योतं बोधिमण्डे प्रतिष्ठितं ॥
 20 अजसीहि नमस्सन्ति गायानिरसवेम्बु ते ।

1. B "sarva tahi mu" C "rve te pi mu" bhūḥ | . — 2. C "tā vā yakaha pi" B "rākhaḥ-
 na ra | C "dāni eā te". — 3. C tashān ābhāṣā" B "sarva yona bo" BC "bodhiṇi ta".
 — 4. B devānāmān aha". — 5. B "rshipā | C "rshipāḥ | .

6. B nūpāro vararā" C nūpāro vala" B "hāyāḥ | . — 7. BC janā(C "nāni) ca
 harsā ca kanyā(B "kanyā) mī" B "shkara go" C "shkara ṣobhaṣāḥ | . — 8. B "kā
 marāpāṇāni yo" C "bodhiṇi nigallikā | B "nigallita | . — 10. C "hārā ca ā" ṣḍala | .

11. B te kantikā ca mu" C te kanyikā ca mūṇārikā ye" B "bodhiṇi nīlāṅgitā | C "dhi
 nīlāṅgitāḥ | . — 12. C "kashatremiṇi" B "smiṇi ata" BC "dhāra a". — 13. C yānanti vā"
 B "apmanā yo" C "dhi nīlāṅgitā | C "nīlāṅgitā | . — 14. C "kā tayo mano". — 15. C sa-
 nantā budhābhakshatremiṇi" BC "yona | ekaputra(C "tra)smiṇi yaṇi pratimāṇi go(C "sa)
 ṣṣaḥ(C "ṣṣaḥ) ca pratihāṭhikā(C "tāḥ) | mādāpitrī(C "tī)ṣṣāni ichā(C "shā)ṣṣa evaṇi
 āḥ(C "ā) tadantaraṇi | .

16. B yānanti hu" C "kashatremiṇi de "nubāḥ | . — 17. C "trāṇi grihītrāna sarvaṇ
 tana sukhaḥshikāḥ | . — 18. C "dyaḥ bo "halehitāṇi | B "halehitāṇi | . — 19. C aṣṣa-
 ḥḥāḥ nana "dhāḥ ca āḥ" BC "veta te | .

पूजां करोति बुद्धस्य बोधिमण्डे प्रतिष्ठिता ॥
 सर्वे आसन्नं पश्यन्ति लोकनाथं प्रभकरं ।
 न कश्चिद्दूरे संजाये ज्वाममाये यथा स्थितं ॥
 न कश्चित् पृथगे बुद्धं लोकधातूय पश्यति ।
 सर्वो दिशो हि बुद्धस्य संमुखां पश्यति वृक्षां ॥
 वामदक्षिणपार्श्वेहि न कश्चिल्लोकनाथकं ।
 संजानति महावीरं सर्वे पश्यन्ति नायकं ॥
 धूपितं बुद्धचेतसि धूपनं च तदन्तरं ।
 समन्ता बुद्धचेतसां गन्धेन कोटियो स्फुटा ॥
 न शक्यं गणनां कर्तुं एतिया सत्त्वकोटियो ।
 पश्चित्वा शिरिं बुद्धस्य संबोधिमभिप्रस्थिताः ॥
 तृणा च अथ काशा च शौषधीयो वनस्पती ।
 सर्वे ततोमुखा आसि धेन बोधि महर्षिणो ॥
 को अयं ईदृशान्धर्मा लोकनाथेन दर्शिताः ।
 श्रुत्वा न सिद्धो भवति अन्वय मारपविनात् ॥
 न शक्यं सर्वं स्थापितुं वाचया अस्ति भाषतः ।
 या शिरि आसि बुद्धस्य बोधिप्राप्तस्य तायिनः ॥
 येहि च दृष्टो संबुद्धो बोधिमण्डे प्रतिष्ठितः ।
 पूजितस्य महावीरो ते श्रुत्वा तुष्ट पण्डिताः ॥
 ग्रीलस्त्वन्मे च [३१६] अचिद्दे ये निबू सुप्रतिष्ठिताः ।
 ते श्रुत्वा इदं सूत्रं हर्षं काहिन्ति मद्भवं ॥

5

10

15

20

1. BC "aleghitāṃ | . — 2. C "eva āsannaṃ pa". — 3. C kaṇṇi" BC "no riyana". —
 4. C "yeṃa pradehato" B "i pradehato" C "lokadhatō" B "lokadhatam aparyati | . — 5. B "eva
 divyo hi ho" C "dīṇo hi buddhaya bodhimuṇḍe pratisthitaṃ | sarva āsannaṃ paṇḍanti lo-
 kadhatāṃ jinaṃ bhavaṃ | 6" B "khaṇḍe dīṇāni iti | .

6. C "adyake | . — 7. BC "jānanti ma". — 8. BC dīḥpanaṃ ho" C "kāṣṭhānāmāṇā
 dīḥpitaṃ eva tadantaraṃ | . — 9. BC samantā hi ho" C "pāṇi paṇḍitā" BC "aphatāṃ | .
 10. BC "ganaṃ ka".

11. BC "cira buddhaya ye ho". — 12. C "nāpatih | . — 13. B "rshihā | C "rshihāṇi | .
 — 14. B ko idhi" C ko yaṇḍ idhiṇḍ dho " rchidhi | B "epidhiṇḍ eva". — 15. C gṛamitak"
 B gṛamj | tvāna si" pakshivāt | C "pakshikāṇa | .

16. C "sarva ākhyatāṃ ācārya siddhābhā". — 17. C yā cira āsi" B "yina | . —
 18. BC "dīṇāni saṃ" C "buddhā ho" tsāḥā pā" B "sāḥāṇi | . — 19. B "cira te
 gṛamā tūṣṭhi pa" C "tūṣṭhi pa". — 20. B "kāṣṭhānā ācchidhi ye bhikkhūnaṃ prāṇi" C
 "ācchidhi ye bhikkhūnaṃ pratisthitaṃ | .

21. C "bhava kāhanti gāṇḍavāṇi | .

चान्तिशौरस्यसेपद्मा असीनकाचमानसाः ।
 अर्चिका बुद्धधानेन तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥
 येहि आचासिता सत्त्वा मोचिषि उपपक्ताः ।
 बुद्धित्वा उत्तमां बोधिं तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥
 5 येहि पुरिमका बुद्धा सत्त्वुता द्विजसत्तमा ।
 इदं च मूर्धं सुत्वाप्तं तुष्टां मेष्यन्ति महर्षिणः ॥
 येहि ते कुपला सत्त्वा अन्नपानेन तर्पिताः ।
 ते इदं मूर्धं सुत्वाप्तं बुद्धे काहिन्ति शौरवं ॥
 10 येहि ते अधना सत्त्वाः धनेहि प्रतिष्ठादिताः ।
 ते इदं मूर्धं सुत्वाप्तं बुद्धे काहिन्ति शौरवं ॥
 येहि च पूर्वं बुद्धानां चेतिया मापिता शुभाः ।
 बुद्धित्वा वरप्रसादा ते सु मेष्यन्ति प्रीणिताः ॥
 येहि पुनरुचं सत्तमो लोकमाचस्य धारितो ।
 त्वजित्वा लाभसत्कारं ते सु मेष्यन्ति प्रीणिताः ॥
 15 ये ते असंस्तुतायुष्य दण्डकर्महि वर्जिताः ।
 शौरसा लोकमाचस्य ते हि करिष्यन्ति पूजनां ॥
 ये ते मेचियं संकुदं पञ्चित्वा द्विपदोत्तमं ।
 काहिन्ति विपुलां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
 ये ते सिद्धं महानागं पञ्चित्वा लोकचेतियं ।
 20 काहिन्ति विपुलां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
 केतुस्य लोकमाचस्य ये हि करिष्यन्ति पूजनां ।

1. C "allino kāyandana" | B "lūā kā". — 2. C "tubdāstīr bla". — 3. BC "ācāniti
 (C "to) tanto mo" C "mccayishyopapadya". — 4. C "tvan uita". — 5. C "yohi ca pa-
 rimā hu".

6. BC "tuchto bheshyati maharshigāh" | . — 7. C "astrah anupāyena" B "tā anupāe".
 — 8. BC "te idāhi gāhā" B "dāhe kāhāhi gāhā" C "hanti ca sagāra". —
 9. C "dhanena pra". — 10. C "dāhi anupāhi gāh".

11. B "ca vārahi" C "nāhi hāhi" — 12. BC "varapūshāh te shu bheshyanti prāp-
 (B "pūshāh" | . — 13. C "yohi pāryāh sadhāhānā ca to" B "pāryāh sadhā" BC "rā-
 āh" | . — 14. C "āhā te" BC "tāhā hāh". — 15. BC "asa(C "sāhi)kṛitāy ca āh" B
 "rāh" | .

16. C "āhā te" B "yohi bheshyanti hāhāhāh" | B "yohi kāhā" B "nāhi" | arhāhāh
 (p. 356. k. 1). — 17. C "tāhā sāt" B "kāhāhāh". — 18. C "kāhāhāh rāhāhāh tūhāh
 pāhā hāhāh". — 19. C "yohi sāt" B "kāhāhāh".

20. C "kāhāhāh pāh".

अर्धिका बुद्धचानेन तेषां हर्षो भविष्यति ॥
 प्रथोतस्व च बुद्धस्व ये करिष्यन्ति पूजनां ।
 अर्धिका बुद्धचानेन तेषां हर्षो भविष्यति ॥
 ज्योतिधरं च ये बुद्धं पश्चित्वा अपराजितं ।
 पूजां महतीं काह्निन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
 सुनेचं लोकप्रथोतं ये वृद्धा सत्करिष्यन्ति ।
 अग्रमाणाय पूजाय तेषां हर्षो भविष्यति ॥
 द्वौ बुधौ कुसुमनामानी लोकनाथौ तथामती ।
 ये वृद्धा सत्करिष्यन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
 मरुं च द्विपदश्रेष्ठं संवुद्धं पद्मतां वरं ।
 ये वृद्धा सत्करिष्यन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
 पुष्पं च अयसंवुद्धं पश्चित्वा द्विपदोत्तमं ।
 ये काह्निन्ति परमां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
 ये गृह्णा सामसत्कारे विष्णुविज्ञाननिविता ।
 अत्येष्टं तं युषित्वान् तेषां चासौ भविष्यति ॥
 ये च संमशिकारामा गणवासे प्रतिष्ठिता ।
 विवेकं युत्वा बुद्धस्व न तेषां दौर्मनस्यता ॥
 एवं बुःशीला सुत्वा न एवं बुद्धेन भाषितं ।
 नता लोकप्रदीपिणि तीव्रं काह्निन्ति यौरवं ॥
 ये ते व्याकृता बुद्धेन बोधिसत्वा अनागता ।
 मूरता सुखसंवासा तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥

5

10

15

20

9. G "tasya ca bhikkhavya ya ka". — 3. BG "jñānena jya". — 5. B "rañi m ya | bod-
 dhāñi paeyi" C "jyotiḥharatā tathāgatañ | ya boddhavya aparijitāñ pā" B "jñāñi puja ma".

— 5. 8 puja mahati kantiñ | te" C "pūjamarhati kantiñ | m" B "shyantiñ | .

6. C "dyotatā tathāñ haraḥ bhaviṣyati | ya dci". — 7. C "apramāṇāya pūjitañ |
 dvan". — 8. C "kusuman nāma". — 10. C "dvipadañ cū" BG "creshatāñ mñi" C "vada-
 tāñ vanañ | .

12. C "tathāñ ca agre". — 13. BG "kāñhanti" *shyatiñ | jñāñiñ bhadrakalpamāñi te
 udagatā bhaviṣyati | ya gr(C "rj)kñhā". — 14. C "ya vridhāñ m" tkaro (T) ji "niçrītāñ |
 B "niçrītāñ | . — 15. BG "alpecha tana cū" C "vā tathāñ".

16. C "pikā māgā gavya" tathāññiñ vī" B "tathāññiñ | . — 17. C "crotvāna tathāññiñ dan-
 manavayātāñ | B "syatāñ | . — 18. BG "hñā cū". — 19. BG "na te lo" C "dipamāñi"
 B "vrañi kññhanti". — 20. C "jñāñiñ | .

21. C "murtā" B "sāntā m".

..... सर्वसत्वहितचित्ताय सर्वसत्वबोहितचित्ताय ॥ इमेहि मिधूः चतुर्हि
धर्मेहि समन्वागतः तथागतो पूर्वं बोधिसत्वचारिकां चरमाण इमं एव ह्ययं सर्वज्ञा-
नमनुप्राप्तः ॥

अथ खलु भगवान्ताये वेलाये इमां गाथांममायि ॥

शीलस्कन्धो धनं येष्टं लोकनाथस्य शासने ।
न सुवर्णं न च ह्यस्य धनं मिषुस्य वर्णितं ॥
शीलं व पूज्येतु शास्त्रु शासने सुप्रतिष्ठितो ।
दुःशीलो वक्षितो दूरं न सो बुद्धस्य आचको ॥
शीलं रक्षित्वा अक्किद्धं पञ्चलि द्विपदोत्तमा ।
लोकनाथा महावीरा दात्तिश्वरलषणाः ॥
मैत्राया शीलस्कन्धेन अरण्यवासि च उत्तमकः ।
सूरतः सुखसंवासो एतं ग्रामण्यकं धनं ॥
अत्येको अत्यसन्तुष्टो सूरतो सुसमाहितः ।
हिरीचोत्तप्यसंपन्नो एतं ग्रामण्यकं धनं ॥
साधुशीला मिधू हि सर्वे तृष्णां कित्वाण जाणिनी ।
सप्त बोध्यान्नाथिनि एतं ग्रामण्यकं धनं ॥
शून्यतां शान्तां भावेति भवा च विरतो मुनिः ।
वड्डदुःखा असारा च एतं ग्रामण्यकं धनं ॥
सो सो महाधनो भवति सो एवं प्रतिपद्यति ।
प्रतिपत्तीय संपन्नो स सु मिषु महाधनो ॥

1. C. "bhikkhū ceta" B. "ceti sannaṁsā" BC. "thāgatapā" C. "pūreṇāṁ lo" rama |
amā evaṁrū" BC. "rūpasahajā". — 2. C. "thān ubbasi" C. — 3. C. "skandhe dha"
BC. "pūreṇāṁ lo".

6. C. "suvarṇa na va rā". — 7. C. "pūreṇāṁ pūreṇāṁ pūreṇāṁ" B. "pūreṇāṁ pūreṇāṁ" C.
"pūreṇāṁ" | . — 8. C. "lo cchāhito dā" BC. "dāre na so". — 9. C. "kshātra acūraṇā pa-
pāra dā" B. "cyati dā" BC. "dāraṇā" | . — 10. C. "bhikkhūvāra" B. "pūreṇāṁ".

11. C. "malitāya dā" rāgyāṇāma"n". — 12. BC. "pūreṇāṁ su" C. "pūreṇāṁ" | . B. "etāṇā
pū". — 13. BC. "pūreṇāṁ alpa" C. "kshātra acūraṇā su" B. "pūreṇāṁ su". — 14. C. "bhikkhūvāraṇā"
B. "bhikkhūvāraṇā". — 15. C. "sandhiṇā bhikkhū pūreṇāṁ cchāhitoṇāṇāma" jā" B. "sandhiṇā
bhikkhūvāraṇā".

16. BC. "bhikkhūvāraṇā bhikkhūvāraṇā". — 17. BC. "pūreṇāṁ bhikkhūvāraṇā" C. "pūreṇāṁ bhikkhūvāraṇā"
adbhūtaṇā" B. "amāṇā bhikkhūvāraṇā". — 18. B. "bhikkhūvāraṇā" C. "bhikkhūvāraṇā" C. "bhikkhūvāraṇā"
— 19. BC. "bhikkhūvāraṇā bhikkhūvāraṇā". — 20. C. "pratiṇṇāyāṇā sampanna sukhaṇā bhikkhūvāraṇā" B. "pūreṇāṁ
bhikkhūvāraṇā" C. "dāraṇāṇā" | .

- शीलसंपन्नो यो मिथुः स आद्वो ति प्रवृत्ति ।
 न हि मुक्ताप्रवाहेहि मिथु भोति महाधर्मो ॥
 शीलवां सुखसंवाप्नो मिथु भोतु अहिंसको ।
 न हि चीवरलानेन व्रजते मिथु स्वर्गति ॥
 5 शीलं युचि निषेवित्वा वर्जति सर्वचषणां ।
 न आतिनामं द्रष्टुं ॥ १७ ॥ न शक्नो मिथु प्रशंसति ॥
 शीले आनोमं कृत्वा स्वर्गो भोति न दुःखमो ।
 प्रियो मनापः सर्वेषां यत्र यत्रोपपद्यति ॥
 शीलं रचेच मेधावी मार्चयन्तो यदो सुखां ।
 10 प्रशंसां चित्तनामं च प्रिय स्वर्गे च मोदनं ॥
 शीलं प्रावरणं श्रेष्ठं चर्लकारं प्रमास्वरो ।
 शीलेन शोभितो मिथुः ददन्तो न विह्वलति ॥
 शीलेन परिशुद्धेन वाद्यो भोति प्रमास्वरो ।
 न चास्त्र जायते दाघो मरणे प्रलुपस्थिते ॥
 15 शीलेन परिशुद्धेन फलप्राप्तिर्न दुःखमा ।
 किमप्य पुनः स्मरति भोक्तव्यं च पश्यति ॥
 शीलेन शोभितो मिथुः परिशुद्धेन मार्दवो ।
 न हि उद्वेग भाषेत मिथु भोति प्रशंसितो ॥
 शीलवां च चसन्नस्यो न सो भायति कदा च न ।
 20 न कदाचिद्युगायसं गच्छति भूतदुर्गति ॥

१. BC *śīlānām* C *racayati* | . — २. BC *‘muktāpravāhe’* C *‘re’* hi *bhī* . — ३. C *śīlavā* *sukha* BC *‘bhikṣhā bhōti śhīlā’* C *‘sakalya na hi et’* . — ४. B *‘bhikṣhā pra’* . — ५. C *‘an-* *avitaḥ varjati sarva akṣhāpānān* | .

६. B *‘śhanta gā’* C *‘śhanto śikṣhāt bhikṣhu prasaṁgati* | B *‘bhikṣhu prasaṁgati* | . — ७. C *‘bhaga saṁkīrṣi’* B *‘sarga bhōti du’* C *‘bhōti durabhoḥ* | . — ८. C *‘manāpa sarve’* . — ९. C *‘rakṣati na’* *na traya sukṣhān* . — १०. B *prasaṁgā citta’* C *prasaṁgobhikṣhā-* *lān na pra’* .

११. BC *śīlān āvarayati greshtān a’* B *‘lān āraṇi pra’* . — १२. BC *‘kalyāṇ dādāt na* *et’* B *‘ayanti* | . — १३. C *‘bhōti prabhāssarān* | . — १४. C *‘ta dāna na ra’* *athitān* | . — १५. C *‘dāna gāṇ na dūlabbhān* | .

१६. B *‘kin āga pu’* C *‘kin āgama punar sarga’* . — १७. C *śīlāna gā’* B *‘śobhite bhī’* . — १८. C *‘bhōti pra’* B *‘prasaṁgito* . — १९. C *‘na na gābhayanti kādā na et’* | B *‘bhā-* *yanti kādā’* . — २०. C *na yuro anigdhasaṁbhūtaḥ kadācidan andurgatiān* | B *‘d yutagasaṁ* *kādā cid bhikṣhu durgatiān* | .

ग्रीलवां भोति अल्लार्थी अल्लकृषो गुणे रतो ।
 समाधिं लभते चिप्रं स चापि प्रसादं मच्छति ॥
 ग्रीलस्कन्धेन गुप्तेन भिषु भोति विप्रारदो ।
 न तस्य हन्यते चक्षुं पक्षित्वा चिनम्रायकां ।
 ग्रीलं च भिषु शोधित्वा निवासं पुरिमं स्मरे ।
 कल्पकोटीसङ्ख्याणि संप्रज्ञानप्रतिष्ठातो ॥
 ग्रीलस्त्र च स तिष्यन्दो यं निरीक्षीय मच्छति ।
 ब्रह्मलोकं महावीरो सर्वलोकस्त्र चेतिषो ।
 ग्रीलेन परिशुद्धेन दिव्यं चक्षु विमुष्यति ।
 न तस्यागमनं भोति शुद्धचेक्षेणु सर्वेशो ॥
 ग्रीलेन सुसमाप्तेन अप्रमेयतयागतः ।
 व्युतोपपादं जानाति सर्वसत्त्वान् नायको ।
 ग्रीलवां विधरे श्रीके अप्रमत्तो प्रधानवां ।
 न तस्य दुष्टमो भोति दुष्टयोपो मनोरमो ॥
 ग्रीलवां प्रियो सत्त्वानां भवति सर्वत्र पूजितो ।
 सत्कृतो मानितव्यापि शुद्धचित्तो अनङ्गणो ॥
 ग्रीलेन परिशुद्धेन स्वयन्तं पश्यते नरः ।
 विमानं हचिरं श्रेष्ठं अप्परोगममेवितं ॥
 ग्रीलेन परिशुद्धेन स्वयन्तं पश्यते नरः ।
 सुमेरुमूर्धे हचिरे चायस्त्रिषानमाशये ॥
 ग्रीलेन परिशुद्धेन यामां पश्यति देवतां ।
 तं चैव नमरं दिव्यं अप्पराहि परिमुष्टं ॥

5

10

15

20

1. C "bhonti alpārthāṇi alpaṇkṛito guṇe rato" | B "guṇe rato" | . — 2. BC "prāṇi na tē" C "pramoda yacchati" | . — 3. B "bhikṣū bho" . — 5. C "pobhitrā nirāpaṇi pu" B "sima anare" | .

6. C "si sūṭṭhāna" B "jānapratibhūto" | C "smṛitā" | . — 7. C "aya ca sūṇisayanda ye niri" B "sa nisayanda ye niri" cchati bra" . — 8. B "vira sa" C "viraṇi sa" aya cchati" | B "aye" | . — 9. B "diviyaṇi ca" C "kaku vā" BC "cūḍhiyati" | .

11. C "lloha ca susamāhitena aprameyya tathāgato" | . — 12. B "yakk" | C "yakkh" | . — 13. C "labbho bhonti ho" rana d" . — 15. C "priya satsādhā bhonti sarva" jitaṇi" | .

16. C "sakkṛita māni" dhammaṇṇa amāgaya" | B "sāṇḍhaṇṇa d" . — 18. BC "vimaṇa ru- riraṇi gresshāṇi apā" . — 20. C "mārdhvaṇi cūre jīyanti trayastriṇṇāṇāma" B "cira jā- māni trayastriṇṇāṇāma" | .

22. B "sphuṭṭāṇi" | .

श्रीलेन परिशुद्धेन तुषितां पञ्चति देवतां ।
 विमानां पञ्चति तेषां विचित्रां रतनामयां ॥
 श्रीलेन परिशुद्धेन निर्माणरती पञ्चति ।
 मुनिर्मितां देवपुत्रां पञ्चति च स्वलंकृतां ॥
 5 श्रीलेन परिशुद्धेन देवां पञ्चति शोभनां ।
 परनिर्मितवशवर्ती विमानेषु प्रतिष्ठिता ॥
 श्रीलेन परिशुद्धेन पञ्चते मारनालयं ।
 मखिवितानसंख्यं अप्स[२१७] रोगलसेवितं ॥
 श्रीले आमोनं कृतानं प्रज्ञां पञ्चति देवतां ।
 10 जांचूनदविमानं च मणीहि प्रतिमण्डितं ॥
 श्रीलवां पञ्चते मित्रु देवां च ब्रह्मकायिकां ।
 ब्रह्मपुरोहितां देवां विमानेहि प्रतिष्ठितां ॥
 श्रीलवां पञ्चते मित्रुर्विमानेषु प्रतिष्ठितां ।
 ब्रह्मपार्षदां च देवां महाप्रज्ञां च देवतां ॥
 15 श्रीलस्कन्धेन सम्पन्नो आमां पञ्चति देवतां ।
 विशिष्टां पञ्चते तेषां विमानां रतनामयां ॥
 श्रीलवां पञ्चते मित्रुः शुभां देवां महर्षिकां ।
 पञ्चते शुभकृतां पि अप्रमाणाभां पञ्चति ॥
 श्रीलं विमुक्तं रचित्वा परीक्षशुभां पञ्चति ।
 20 देवपुत्रमहन्नाशि रूपधातुप्रतिष्ठितां ॥
 श्रीलेन परिशुद्धेन पञ्चति च बृहत्फलां ।
 तत्रा अवृष्टां अतपां पञ्चे सुदृष्टां च सुदर्शना ।

१. C *rimānā manyate tesāṁ vi *mayāṁ* | . — ३. B **paratīṁ paṇṇanti* | . — ४. C **paṇṇanti sa svayamīkṛitān gīṇa* . — ५. C **devā paṇṇa* .

६. C **ramānāsvartī* B **śāhīnāṁ* | . — ७. B **mānāmāṁ* . — ८. C **ritānāṁ sāmānānām āpānānām* B **chānām āpānānām* . — ९. B **lānānāṁ* C **lānā bhāṇāṁ* B **lānā bhāṇāṁ* . — १०. C **jānānā* .

११. C **paṇṇanti bhī* B **bhīkṣuṇā devatā* . — १३. C **lānā paṇṇanti bhīkṣuṇā vi-*
mā . — १४. B **rāhīnāṁ mahā* C **devā mahā* . — १५. C **mānānāṁ bhā paṇṇanti*
devatā | .

१६. B **rāhīnāṁ pa* C **rāhī pa* **mānāṁ ca ra* **mayāṁ* | . — १७. C **devatā mahā* .
 — १८. C **kṛitānāṁ ca āpānānāṁ ca bhānāṁ* | B **nābhāṁ pa ra* | . — १९. C **rakṣānā*
āpānā B **rā na paṇṇanti* C **rānā* | . — २०. C **pa rūpāṁ* .

२१. C **parīkṣāṁ paṇṇanti ca bhī* . — २२. BC **mānāṁ mānāṁ (C **mānā*) ca* | .

श्रीलेन परिशुद्धेन शुद्धावासां पि पश्यति ।
 ये तत्र परिनिर्वायि वारिसिक्तो यवानलो ।
 ते पि तां मिषू पश्यन्ति श्रीलं रचित्व श्रीमनं ॥
 श्रीले अश्वत्थः सदा अमूधि
 पुरिममवेषु विशिष्टमवसाणः ।
 तेन दशवत्तं उपैति शास्त्रं
 तस्य विरोचति कायो लघुलेहि ॥
 श्रीले सदा समाधी अग्रमत्तस्य
 चरति जिनः पुरिमा अमनकल्या ।
 तेन भवति लोकधर्मस्वामी
 मगलगतो यथा मूर्धो रक्षिरात्रो ॥
 एवं श्रीलं परिशुद्धमाचरित्वा
 अपरिमितं तथा अमनकल्या ।
 सुगतो संकृतः श्रीमते लघुलेहि
 मुखातो याति मन्थं चन्दनस्य ॥
 इमां गुणां सततं विपश्यमाना
 जिनवरवर्णितं श्रीलं रचमाणाः ।
 विहरथ पवने उदयचित्ता
 मुनिवर पूजित येहि ते प्रणीता ॥
 दृष्ट पुरिम कुट्ट साधवाहा
 इतरजा सत्कृत पूजिता स्वयंभू ।

6

10

15

20

1. C *çilena pa^a vāśa pi pa^a*. — 2. B **thimaro* | . — 3. *te pi taññ hhi^a C te pa taññ*
bhikkhu pa^a laññ rukhanti cobbhitaññ | . — 4. BC *çilena aṣa^a C *çavala sadā abhāṣai*
pāri^a B *sha | vi^a BC *çaiṭṭhalakṣamaṇya(C^a go) te^a.

6. C **balaṃ apenti ṣa^a B *balāññ apenti ṣaṭaṃ | niddhivā ceti kṛpāḥ la^a C *staññ niddhi*
viṣceti | āyāḥ la^a BC *ṣaḥi ṣi^a. — 8. B *çilaññ sadā | laññ samādhim^a C çilaññ sadā samā^a*
B *naḥ | purimānanta^a C *rimānānanta^a BC *kaḍḍa tana bha^a. — 10. B **lhaṇa lo^a*
B *vāṇaḥ | gaḡaṇa^a C *mā gaṇa^a | ṭhā sūryyaṇṇamirāḥ | B *rājo abhā^a | .

12. BC **cuddhaññ carā^a B *mitaṃ | la^a BC *thāgato aṇa^a C *atagatpāṇaḥ | C *lpaññ ca^a*.
 — 14. B *aṇṇaṣ ca alaṃkṛitaḥ | ṣa^a C *gato alaṃkṛitaññ ṣa^a*.

16. C **saṭa vi^a māno jī^a B *māṇo jīvaṇṇavasaṇṇatāññ | ṣi^a C *laññ rakṣhiyamāṇāḥ*
BC *bhā viha^a. — 18. BC **tā | ma^a B *hi tana na pra^a C *hi tana na pra^a BC *paṇḍi-*
(C^a na)ṭa kṛi^a. — 20. BC *kṛiṣṇabandhaññ | pari^a C *rthavāha hatara^a jīto | vi^a B *ji-*
tā | aṇa^a BC *avayambha^a rehu^a.

कन्दो जनितो बोधिये वराये
रमे मुखाः सुखा उदया बोधिसत्ताः ॥

- पुनरपरं भिषवो शीलपरिशुद्धः तथामतोः समाधिपरिशुद्धः प्रज्ञापरिशुद्धः वि-
मुक्तिपरिशुद्धः विमुक्तिज्ञानपरिशुद्धः चान्तिपरिशुद्धो भिषवः तथामतो सौरभ-
परिशुद्धोऽपि भिषवः तथामतो मेधापरिशुद्धो भिषवः तथामतो कल्याणमुदिता-
परिशुद्धोऽपि भिषवो तथामतो ॥ एवं परिशुद्धस्तु भिषो तथामतस्तस्य यः सत्कारं
कुर्यात् पुण्यमान्तराभ्युपगताकाहि वाच्यस्तुल्येऽप्येहि न तस्य पुण्यस्य शक्यं पर्यन्त-
मधिगन्तुं । नापि सो पुण्यस्तुल्यं चत्तरेण शक्यं उपपाद्य अन्यत्र चीहि यानेहि
[११८] अन्यतरान्यतरेण यानेन यावन्न परिनिर्वाणं तस्य पर्यन्तः ॥ तत्कस्य
हेतोः ॥ यथा एवं हि भिषो तथामतो अप्रमाणः सर्वेहि मुखेहि तथा एवं भिषो
तथामते प्रतिष्ठापिता दक्षिणा अप्रमाणा अपर्यन्ता अचिन्तित्या अतुलित्या अमा-
पित्या अपरिमाणा अनमिताया ॥ यस्तु खलु पुनः भिषो तथामतमेतरहि तिष्ठन्
यापयन् सत्करेया सुकरेया मानेय पूजेया पूजेहि गर्भेहि मास्तेहि कृचेहि ध-
जेहि यताकाहि याजेहि धूपेहि विलेपनेहि अक्षेपणयानवस्त्रेहि यच्च परिनिर्वृतस्तस्य
सर्वपक्षसमात्मपिधातुं सत्करेया रत्येतं समममं ॥
अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां मायामभाषीत् ॥

बोधाय वित्तं नामेत्वा हिताय सर्वप्राणिनां ।
यस्मूप लोकनाथस्तु करोति अभिप्रदक्षिणं ॥
स्मृतीमन्तो मतीमन्तो पुण्यवन्तो विशारदो ।
मोति सर्वत्र जातियु चरन्तो बोधिचारिकां ॥

20

3. B "rañ bhikkhoh" C "rañ bhikkho-pāparicūddho tathāgataṃ sammā" E
"tathāgata sammā" C "kāntatiparicūddhaḥ bhikkhavo tathāgato sau" B "maitrāpi pari" C
"modatiparicūddho pi bhikkhoroḥ ta" BG "tathāgato eva".

6. B "ryāṭ | paṭṭha" C "japātāhi vāḍya" BG "kyāṭ paryyāṭṭa adhi". — 8. B "na-
raṇa anyāṭ kapaṇḍya | anyāṭa tṛāhi jāṇhi" C "naraṇa apāṇḍya | anyāṭa gṛāhi jā-
ṇhi" B "rā anyāṭaraṇa" C "ryāṇṭa | . — 10. BG paṭṭha evaṇ hi bhikkhoh ta(G "kāṇ-
tāpāgato" C "māṇa sarā" B "bhikkhoh tathāgato" C "rañ bhikkhoh tathāgato" BG "pa-
tāpāgato" C "kāṇḍa aparaṇḍya" B "nāṇḍa aparyyāṭṭa adhi".

12. BG paṭṭha ca kha C "kāṇḍa tathā" rahiṇ B BG "chātṛhi dīvajalā paṭṭha(G "ka-
hi vāḍya" nahi anyāṭaraṇa(B "nāṇḍa)vaṇṭa" C "ryāṇṭa tathāgataṃ sarāṇa" trañ adhi-
dātāṇ".

16. G "paṭṭha tṛā 10" B "māṇḍa | C "māṇḍi | . — 18. BG paṭṭhaṇṭ" C "kāṇḍi
adhi". — 19. C mājāṇṭa mājāṇṭa pa". — 20. B "rikāṇ de".

देवनामान यथासां राक्षसानां च पूजितो ।
 भोति सर्वत्र जातीषु स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
 वर्ज्येति अथवा अष्टौ ये केचिद्देशिता मया ।
 आरान्नेति यत् एकं कुत्रोत्पादं सुशोभनं ॥
 वर्णरूपेण संपन्नो लभयेहि अलंकृतो ।
 उपेतो वरवर्णेन अदीनमनमानसो ॥
 आद्यो महाधनो भोति पुष्पवन्तो अनीयुंको ।
 पश्चिन्ना लोकप्रद्योतं सत्करोति पुनर्पुनः ॥
 न सो मुह्यति धर्मेषु नैराश्व्यं दृष्टं युज्यतां ।
 प्रसादं लभते चित्रं धर्मेण सो च कोविदो ॥
 श्रेष्ठिकुलेषु आद्येषु स्तीतितु चोपपद्यति ।
 अतिदानपतिः शूरो मुक्ताब्जानो अमलसरी ॥
 ये केचिज्जंबूद्वीपस्थं विशिष्टा कुलशोभनाः ।
 तत्र सो जायते वीरो हीनां च परिवर्जयेत् ॥
 गृहपतिमहाशालो शिरितेजो तेजितो ।
 पूजितो भवति सर्वत्र स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
 ब्राह्मणमहाशालश्च प्रज्ञावन्तो यश्च्युतो ।
 अक्षयमहाशालश्च आद्यो भोति महाधनो ॥
 राजा पि धार्मिको भोति जंबूद्वीपस्थं ईश्वरो ।
 प्रशासति इमां च सर्वा मेदिनीं निरिकुण्डलां ॥
 चक्रवर्ती महर्षिकः सप्तारत्नान ईश्वरः ।

5

10

15

20

1. B devānaṁ C 'atigāṇ ca pa'. — 2. C bhūti saḥ B 'sarvaj'. — 3. C varjjetī ash-
 ūhaṁ ye keḥ B 'ashūhaṁ ashūhaṁ ye ke'. — 4. C āraṇyete kha'. — 5. B 'alaṁito | C
 'lālikrītāḥ upe'.

6. B upetya balavarṇaḥ C 'to balavarṇaḥ'. — 7. C 'anirāṅko | . — 8. C paścata
 loḥ dyoto satka'. — 9. C 'anu dīpīteṣā nairāṅgāṇa cā' B 'dīpīteṣā cā'. — 10. C 'rāma
 ca ke' B 'rāma yūthā ca ke'.

11. BC gṛahatikuḥ C 'gṛahatiku ca papadyati | B 'shu ca upadyati | . — 12. C 'pati
 gṛahāṇa muḥ B 'muktatāḥ C 'go satvati | . — 13. C 'gāhāḥ kulapūṭhaṇa | . — 15. C
 'pūthā mahācāla cā' B 'cālaḥ cā' C 'jāna tṛitajito | .

16. C 'ti satvatiḥ kriḥ kshīḥ | . — 17. C 'cālaḥ praḥ gṛahā | . — 18. BC kha-
 tri'. — 19. BC 'bhūti mahādhaṇa jālīḥ C 'jambūdvīp' C 'dīpīteṣāḥ īśvareṣāḥ praḥ
 B 'amīḥ | īśvare praḥ'. — 20. C 'ca sarvamedinīḥ | gīrikaulaṇaḥ cakra' B 'amī | gī'
 lāḥ cakra'.

21. C 'vartī mahārddhiko saptaratnam īśvare mahayāṁ prati' B 'paratnam īśvareḥ | .

राज्ये प्रतिष्ठितो बुद्धं सत्करोति पुनर्पुनः ॥
 श्रुतश्च गच्छते स्वर्गं प्रसन्नो बुद्धश्रावणे ।
 शक्रोऽपि भोति देवेन्द्रो मेघमूर्धनि ईश्वरो ॥
 सुयामो भोति देवेन्द्रो भोति संतुषितोऽपि च ।
 निर्मितोऽपि च देवेन्द्रो वज्रवर्ती [218^b] च ईश्वरः ॥
 ब्रह्माऽपि ब्रह्मलोकस्थं ईश्वरो भोति पण्डितो ।
 सत्कृतो देवकोटीहि सूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
 न शक्यं भाषणचरणं कल्पकोटिघृतेहि पि ।
 ये सूपं शोकनाशस्तु करोन्ति श्रमिप्रदक्षिणं ॥
 न जातु शम्भो काणो वा भोति कल्याण कोटिभिः ।
 बोधाय चित्तं नामेत्वा यो बद्धे शम्भु चेति यं ॥
 विबुधां जगते नेत्रां विद्यानां नीलशोभनां ।
 चेति यं शोकनाशस्तु कृत्वा श्रमिप्रदक्षिणं ॥
 उपेतो बलवीर्येण न क्षीमीह स गच्छति ।
 श्रममत्तो सदा भोति सूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
 दृढवीर्यो दृढस्त्वानो धौरेयो दृढविक्रमो ।
 कौशल्यं गच्छते क्षिप्रं सूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
 अपि विप्रेण ग्रन्थेण न जातु कालं करोति च ।
 कालं करोति पूर्णैश्च आयुःधीनेन पण्डितो ॥
 विबुधो राजधानीषु राष्ट्रेषु निगमेषु च ।
 रूपेण अर्घभोगेहि सूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
 शुचिगात्रो शुचिवस्त्रः शुक्लधर्मप्रतिष्ठितो ।
 ततो न सेवो कानां धरमो बोधिचारिकां ॥

1. C mahayāsi prati "buddho satro rohita paṇḍi paṇḍi" | . — 2. C ataq cāpi gata swarga pra". — 3. C cakro pi bhanti devandro bhanti saññatusti" B "māredhina" I". —

4. C "shito pi ca" | . — 5. C nirmitā pi ca devandro vaserariti ca igvaro" | .

6. C "lokamān iya" B "bhanti pa". — 8. BC "shaya kshapaga kalpa". — 10. B "bhanti ka" B "bhāḥ dṛiḥari" (I. 16).

11. C budhaya ci "ata caḥiyāni" | . — 12. C "atra vi". — 13. C caḥiyāni lo "iva natsā pradakṣiṇāni" | . — 14. C upetiya varaviryaṇa na kṣapaya gacchati" | . — 15. C "bhanti atā".

16. B dṛiḥari" C "shāmanā dhua" B "aya dṛiḥari". — 18. C "stroya na kḥ" BC "lāni kurvanti ca" | . — 19. C kālāni kurvanti puruṣa" C "gata shapḍite" | . — 20. B "gāḍa curiva" C "gātro gacchastro pūka" "śāḥito" | . — 23. B "to nishavato kḥ" C "to nishavato kḥ".

पुष्पस्य मालां कृत्वान वः स्तूपे उपनिविषे ।
चित्तं बोधाय मामेत्वा न सो जातु विह्वल्यति ॥
इतश्चविला मृतो हि चायस्त्रिंशं स गच्छति ।
विमानं लभते चित्रं विचित्रं रतनामयं ॥
कूटागारांश्च प्रासादां चपरोगणसेवितां ।
मालां स्तूपे दहित्वान चायस्त्रिंशेषु भुञ्जति ॥
अष्टांगवरसंपूर्णां सुवर्णवास्तुकसंस्तृतां ।
वैडूर्यस्फाटिकासीर्णां दिव्यां पुष्करिणीं लभे ॥
भुञ्जित्वा विभवां दिव्यां परिपूरित्वा पण्डितो ।
अथविला देवल्लोकातो मनुष्यो भोति भोगवां ॥
तेन च कुशलमूलेन आरायेति तथामगं ।
पूज्येति द्विपद्वेष्टां अग्रमत्तो विचक्षणो ।
न सो जयति रामेन नापि दोषेण प्रीयति ।
न जातु भोति समूढः पूज्यत्वा द्विपदोत्तमं ॥
अरक्तश्च अदुष्टश्च अमूढः संवृतेन्द्रियः ।
भोति सर्वत्र जातीषु पूज्यत्वा लोकनाथकं ॥
आसीकोटीसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
सत्कुतो भोति सर्वत्र मालां दत्त्वान चेतिथे ॥
यक्षवर्ती अपि राजा शक्रोऽपि भोति ईश्वरः ।
ब्रह्माऽपि ब्रह्मलोकस्थं मालां दत्त्वान चेतिथे ॥
पट्टदामं ददित्वान लोकनाथश्च चेतिथे ।

5

10

15

20

1. C. pushpavarṇasya malām kṛtvā yāḥ stūpe upanivishye | . — 2. B. itaḥ cavitaḥ
malāḥ trayastriṁśā C. ita nimantreḥ trayastriṁśā sa yaḥ. — 3. C. kṛtāḥ śaṅkṣā ca prāśāntā
apā B. ritaḥ | . — 4. BC. "sa trayastriṁśā". — 5. B. aṣṭāṅgaḥ (7) lakaṁpūṣṇaḥ sa-
varṇavarṇikaṁśīpīṇā C. aṣṭāṅgaḥ (7) lakaṁpūṣṇaḥ śīpīṇāḥ (8) lakaṁśīpīṇā | . — 6. C. dī-
vyaḥ di "śhkrāḥ lokaḥ" B. "pubhkrīṇā". — 7. C. "pūjyatra paṇḍita" | . — 8. C. "an-
dhyā bhavā bhagvān" | .

9. C. "āroga". — 10. C. pūjanti dṛṣṭvā gṛhīte saṁpramāṇā B. "eṣhṭāṇā āgramāṇā
śakataṇā C. "kharāḥ" | . — 11. C. sa sa bhavāti rāgaḥ nāpi do B. sa sa jayati. 12. —
12. B. "dudhāḥ sa saṁd" ndriyāḥ | .

13. C. "nāyakaḥ" | . — 14. C. sa saṁkrītaḥ bhā BC. "dātāḥ sa" C. "cetiye" | . — 15. C.
akṛmāṇāḥ api rājā śakraḥ B. "māṇā api 14" B. "sa" C. "ārogaḥ" | . — 16. C. "lokasīmāḥ"
BH. "dātāḥ" C. "cetiye" | .

17. C. "cetiye" | .

- सर्वे स्य चर्चा वर्तेन्ति ये दिव्या ये च मानुषाः ॥
 हीनां च कुलां वर्ज्येति न स ततोपपद्यति ।
 आद्यस्य धनवां भोति जम्बूद्वीपसि ईश्वरो ॥
 रूपेणाद्य भोतिहि च वर्णेन अद्य अक्षिया ।
 5 विप्रिष्टो भोति सर्वं च पूजां कृत्वा तथागते ॥
 जातिस्करस्य सो भोति न सो रागेन ह्रीयति ।
 जानते दोषं कामाभां त्र[०१९] ह्यचर्य समादिये ॥
 रूपेहि अद्य शब्देहि रसेहि अपराजितो ।
 न करोति पापकं कर्म पूजेत्वा द्विपदोत्तमं ॥
 10 गन्धेहि अद्य स्पर्शेहि न जातु स च ह्रीयति ।
 कृतिमां संप्रजानस्य भोति पूजेत्वा भायकं ॥
 न तस्य चौरा राजानो धनस्कन्धं परामुषि ।
 अपिषां अपस्करोति पूजां कृत्वा तथागते ॥
 शोकं च शोकवैराग्यां न सो जातु निगच्छति ।
 15 पट्टदामं ददित्वा न पुण्यं च लोकनायके ॥
 सर्वं च भोति जातीषु अशोकं चमुपहृतो ।
 पूजेत्वा लोकप्रयोत्तं चक्रवर्ती महर्षिको ॥
 मुषद्वितहस्तपादो चंग्रामां निगच्छति ।
 वर्णरूपेण संपन्नः पूजेत्वा लोकनायकं ॥
 20 वर्ज्येति पापकं कर्म श्रमो बोधिचारिकां ।
 पश्यते द्विपदयेष्टां ये लोकसिं मुमुक्षुना ॥

१. B *saarasyatithā varitanti* C *saarāñ ca atithā varitanti* BC **dīrye ye ca mā**. — 2. C *hīnā ca kulāñ ca varjyati na sūti la* B *hīnāñ ca kulā varjyati na sa**. — 3. C *adhyāc ca* B **ti jātībudhi** C **ti jātībudhipannāñ igitrah* | B **amī igitrah* | . — 4. BC **pālā varipannāñ riddhīyo*(C **ye*) | . — 5. C **gata* | .

6. C **rājā na hrī**. — 7. B **doshā kā** C *jānanto doṣakāññāñ bṛahmacariya saṁś-
 diṣet* | . — 10. C **jātu na ca hrī** B **jātu sūti ca hrī**.

११. B **nāyakañ* | . — १२. B **caurā rājāno dharmasakāññā parā**. — १३. BC **vā āpa-
 skara*(C **co vā*) *pējāñ*. — १४. BC **ca cakṣaṇāññāñ*(C **nyāñ*) *na so**. — १५. C **da-
 dātā ** *nāyakañ* | .

१६. C **nāpadeita* | . — १७. C **dyoto rakra ** *riddhīkañ* | . — १८. BC **jītiḥasta** B **pādāñ adhipābhāñ nī** C **pādāñ ca āgā**. — १९. C **ga sampanno pā ** *pējāñ* | . —
 २०. C **rajatā pā** B **sua carato ha**.

२१. C *paṇyanto dīpādācreshjāñ yāñ lokasiniñ** B **pādāñ creshjāñ yāñ lokā** C **dal-
 lāñ* | .

कलकोटीसहस्राणि श्रुतानि वयुतानि च ।
 मुञ्जिला सौख्यं समञ्जो बुध्यते बोधिमुत्तमां ॥
 मालाविहारं कृतान लोकनायक्य घातुम् ।
 अभिषेपरिवारेण राजा भोति महर्जिणो ॥
 वज्रैर्नि पापकां धर्मा ये श्रद्धेहि विवर्जिता ।
 चरति कुशलां धर्मा ये बुद्धेहि प्रशंसिता ॥
 प्रियञ्च दयितो भोति सत्कृतञ्च प्रशंसितो ।
 देवानामप्य नागानां ये च लोककि पण्डिता ॥
 महता परिवारेण शोभनेन महाबलो ।
 पूजयति द्विपदजैष्ठं संवत्समपराजितं ॥
 यच्च सो जायते वेहि पुञ्जतिञ्च तेजितो ।
 तं कुलं सत्कृतो भोति राष्ट्रेण निगमिन च ॥
 मालाविहारं कृतान धितं बोधाय नामये ।
 तस्त्रेया भोति संपत्तिं या बुद्धेहि प्रशंसिता ॥
 न सो कुन्वो च खञ्जो वा खनितो वा विषंकमो ।
 अलंकृतो लब्धवेहि यच्च यचोपपद्यति ॥
 दरिद्रं सत्त्वं पञ्चिला धमेन अभिष्ठादये ।
 असंहरणीयञ्च सो चरन्तो बोधिचारिकां ॥
 रमां च वसुधां सर्वं ओशिरित्वा महामतिः ।
 अदीनचित्तो सो भोति न सो जातु विपीदति ॥
 पुत्राञ्च धीतराञ्चैव भार्या कन्यासमद्विजां ।
 ओशिरित्वान सो याति यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
 पूर्वालापी च सो भोति सुमुखञ्च सुदर्शनः ।

5

10

15

20

1. C "ṣaṭṭhāni ca saṃyā". — 2. BC "saṃkhyā sa". — 3. C māyāri". — 4. BC abho-
 dyant pari" C "sāreṇa ṣoḍha". — 5. B "pāpakaṇṭha dha" varjasa |.

6. B oeti ka" hi prasaṃsita |. — 7. B priyaṇ ca dayito bho". — 8. C "ṣaḍbhūtaṇa
 mahābala |. — 9. C pājenti dvi" B "jayanti dvipadaṇṭha" C "ṣaṣṭhaṇṭha saṃ".

10. BC "ikṣite bho". — 11. C māyāri" B "vishāṇṭha kṣi" C "nāmato |. — 12. B
 tasyaṇṭhaṇṭha bho" C tasyaṇṭhaṇṭha bhoṇṭi saṃpattiṇṭha yaṇṭ ca ho" B "ti yaṇṭ ho" C "ddha pra-
 ṣaṇṭhaṇṭha |. — 13. B na so bahjo" C "kubjasa yaṇṭhaṇṭha vā kha" BC "vīrakrama |.

14. B "hi yāta yātrapa" C "dyanti |. — 15. C "saṃyāṇṭha pāṇṭha". — 16. BC imāṇṭ
 ca" B "sarve ovari" C "ovari" hāmanti | B "hāmanti adi". — 17. C "tu vishāṇṭha |.

18. C pūtrāṇṭha ca dhītarāṇṭhaivāraṇṭha bho" B pādhitārāṇṭha |. — 19. BC "vāna so jāt ya
 ho". — 20. BC "pi ca bho" C "mukha ca saṃsāraṇṭha |.

न सो हन्यति रक्षोये न च मानेन कदा चन ॥
 सो अनीरुषं सूरतश्चैव चान्तिये पारमिगतो ।
 हितेपी गुणसंपन्नो यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
 रतनं सर्वलोकास्मिं उत्पादस्तस्य दुर्लभं ॥ २१५ ॥
 अनिदितो दक्षिणीयो यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
 गणये निमिषे शक्यं बालेन गणेतु तारकां ।
 न तस्य गुणपर्यन्तं शक्यं वाचाय भाषितुं ॥
 शक्यं सर्वेषां सत्त्वानां चित्यध्वचिन्तं ज्ञानितुं ।
 न तस्य गुणपर्यन्तं शक्यं वाचाय भाषितुं ॥
 महासमुद्राद्यत्वारो बालेन मिश्रतां तथा ।
 नागकोटीसहस्राणि न तस्य गुण भाषितुं ॥
 ये रोमा सर्वसत्त्वानां गतिषु पद्भु ये जगे ।
 गणेतु निमिषे शक्यं न तस्य गुण भाषितुं ॥
 यच्चैवं वसुधा सर्वा आपस्तम्बे प्रतिष्ठिता ।
 निर्मितुं शक्यते बालेन न तस्य गुण भाषितुं ॥
 देवानाममुपादाय ये कल्पस्यायिजीविनो ।
 ये अचान्तरेण वृचा ये च भूमि अनागता ॥
 पुण्या फलानि च शक्यं गणयितुं विज्ञानता ।
 न तस्य बुधपुत्रस्य गुणपर्यन्तं भाषितुं ॥
 भाषेयस्तस्य शरस्य यत्नमाज्ञां महोरमां ।

न शकं बुद्धपुत्रस्य मुण्यपर्यन्तं भाषितुं ॥
 ज्ञातीशतसहस्राणि यः से करेयं चप्रियं ।
 देवा मनुष्यां त्वेतेषां निरयसस्य गोचराः ॥
 अथो अचक्षुको भोति दुःखितो अपरायणी ।
 उत्पीडां बोधिसत्त्वानां यः करोति अविद्भु ॥ 5
 च्युतो अवीचिं गच्छेत्वा दास्यते मयभैरवं ।
 महता आत्मभावेन दुःखां वेदेति वेदनां ।
 योजनआत्मभावेन भोति तबोपपद्यते ।
 समन्तमण्डलाकीर्णो समन्तपरितापितो ॥
 पंच शीर्षसहस्राणि आत्मभावे प्रतिष्ठिता ।
 एकशीर्षे च जिह्वानां शता पंच अनून्का ॥ 10
 हलानां शत एकशिं जिह्वाये प्रतिपादिता ।
 तं पाचेति महाधोरं पापकर्मस्य तत्फलं ।
 अवीचितश्च्यवित्त्वान तपनं च प्रतापनं ।
 वेदेति तत्र कुर्मेषो पीराणं दुष्कृतं नरो ॥ 15
 उत्पीडां बुद्धपुत्राणां यः करोति अविद्भु ।
 न तस्य मुलभो जातु भेष्यति मानुषो भवः ॥
 ज्ञातीशतसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
 दुःखा वेदनां वेदयति ततोमिदानं पश्यति ॥
 मज्जाघासो विषो भोति अभिमर्दो मयानयो ॥ 20

1. B yas tasya bu? C ye tasya bu? B *sya [gunaparyoṣita hīh? — 2. C āvakottāṣata? B kūtāṣata? BC *arāpi cātāni na sukacāyā | apriyāni apriyā(B *yamano) dāvē? — 3. C de-
 vānāni manā *sya bhagavēṣa gocarādīhya sca? — 4. C *hkhāni parāyagāh tasya gunapa-
 riyanta bhāṣahitūni | . — 5. BC utpāḍāni bo? B *ti utpāḍiṣo | C *ti abhidāṣā | .

6. B *vāi ga? BC *ccheyā so dāru? — 8. BC yojanāni ātma? — 9. BC *kīrṇā
 dāḍ(C *cāh) sāma? B *ritāyā | C *tāpāḍh | . — 10. B *sā ātma ātmabhāva? C *sā-
 pāni ātmabhāve pratīṣṭitā | .

11. BC *ghāḥ ca ji? C *nānako | . — 12. C phalā *amāni jīhāyā pra? B *jīhāyā
 pra? C *dīlāh | . — 13. B tāni pāpeti ma? C tāni pāpeti ma? — 14. C avācāni ca sū-
 cāṣā? — 15. C *mādhāh pa? .

16. BC *pūtrāni yāh(C *ya) ka? B *ti abhidāṣāni | C *ti abhidāṣāni | . — 17. C
 tasya ca m? BC *sāmbha jātūni hīh? B *to amāni? C *māhā hīh? — 18. C *hkhāni vo-
 dānāni vedetvā tato? B *jāni tato? BC *mānāni jacyati | . — 19. BC amānjūghāṣa-
 vāḍa hīhōti ātmamārdho? C *yānako | .

उत्पीडनं करित्वा न बुद्धपुत्राणां तायिनां ॥
 बुधापिपासामधिगतो पापकर्मस्य तत्फलं ।
 न सो भोजनं मज्झान् ज्ञातुं तृप्तीयं भुञ्जति ॥
 ततो अश्वित्वा यमलोके महाद्रोणिषु खञ्जति ।
 न वाणं समते [३२०] ज्ञातुं कृत्वा उत्पीडं निपुणां ॥
 ततो अतः कालगतो मानुषं लोकमानतो ।
 जालस्थो भोति दुर्मेधो दुष्टचित्तो असंवृतो ॥
 वाचा दुर्भाषिता भवति असत्त्वा घोषपापिका ।
 मनुष्येहि अश्वित्वा न चिप्रं गच्छति दुर्गतिं ॥
 कल्पकोटीसहस्रेहि न ज्ञातुं बुद्धं पश्यति ।
 उत्पीडां बुद्धपुत्राणां यः करोति असंवृतो ॥
 वस्तुषु बुद्धपुत्राणां करोन्नो रथ धार्मिकां ।
 वर्ज्येति दुर्गती सर्वा चिप्रं गच्छति स्वर्गतिं ॥
 आद्यो महाधनो भवति वज्रवन्तो विशारदो ।
 स्मृतिप्रज्ञाय संपन्नो सुखितो मोक्षनुपद्रुतो ॥
 यदा च लोकप्रसोता भवन्ति परिनिर्वृता ।
 पश्चित्वा बुद्धसूयानां सत्करोन्ति पुनरपुनः ॥
 को रमानिदृशा धर्मा युत्वा बुद्धस्य भाषितां ।
 प्रसादं बुद्धपुत्राणां न करिया पुनः पुनः ॥
 यद्य बुद्धसहस्राणि ज्ञतानि ननुतानि च ।
 यथा वालिका नगायै एतकां कल्प सत्करे ॥
 यद्य प्रमुञ्चन्तं महर्षं लोकनाथेन दर्शितं ।

१. C "putreṇa tīrī" B "putrēṇa tīyinaṁ" | — २. C "pāddhā". — ३. C "tīpītiṁ ya khaṁ". — ४. C "pamale khipreṇaṁ kī". — ५. C "tphāya lhi".

६. C "eyanto kā". — ७. B "shito lha" C "renti asatyā yecapā" B "tyā yathapapikā" | — ८. C "gacchanti da". — ९. C "buddhama payyati" |

१०. BC utpīḍā bu" B "qāṁ ya karo". — ११. B yanto "roṁ pīḍāṁ dhā" C "roṁ rak-
 shāṁ dharmikāṁ" | — १२. C vāṇatī durgatīṁ khipreṇaṁ sarveṇa ga" B "ā satīṁ keli"
 rpiṁ | — १३. B "ā varayanto".

१४. B "loko pra" BC "paranirmitā(C "tāh)" | — १५. C "stīyabuddhāṁ kha". —
 १६. BC kā i" C "mān lapiṇān dharmā yu" B "dharmāṁ yu" BC "shītaṁ" | — १७. C
 "kacereyya punar punaḥ" | — १८. C "cātāni ca na".

१९. BC "ācika gāṁ". — २०. C ya ca pūḥajjanti saddharma lo" B "jīati saddharmanā
 o" C "thana deṇṇāḥ" | B "rēṇāḥ s".

एकराचिंदिवं चापि धारये पुनः विशिष्यति ॥
 अहं च पूजितो भोति कुञ्चने प्रतिष्ठितः ।
 ते पि च पूजिता वृत्रा धर्मे सुञ्चन्ते धारिते ॥
 प्रसुञ्चमाने सहमे यो रचे शास्त्रे शासने ।
 कल्पकोटीसहस्रेहि न सो जातु विहव्यति ॥
 कायेन सुखितो भोति न स रोमं च नञ्छति ।
 अमनापसहस्रेहि न जातु संहरीयति ॥
 चान्तिये भोति संपन्नो मूरतः सखिजो मृदुः ।
 मैवचित्तश्च सत्त्वो रचित्वा शास्त्रे शासनं ॥

सुखितो प्रमुदितः प्रतिज्ज्ञोऽं
 प्रतिज्जमति पुरिमनिरोधहृष्टं ।
 सर्वा ब्रह्मति अक्षणां अशेषा
 विमवरधर्मं धारित्वा सुञ्चमानं ॥
 अक्षयितो सदा भोति लक्ष्येहि
 यथा वमर्षं प्रतिपूरं तारकेहि ।
 स मधुरवचनो मनोद्वयोपो
 विमवरधर्मं धारित्वा सुञ्चमानं ॥
 हीनकुलविवाचितो स भोति
 सुखितं येषु न अस्ति सीमनम् ।
 आद्य सुखित भोति भोगवां च

1. C 'ekanti rātridh' BC 'dharmanā dh' C 'dharayet punya vi' B 'raye, idanti punyañ'.
 — 2. C 'pūjaya bhōd bh' B 'bhomi bh' C 'skhita' | . — 3. C 'sa pūjate buddhān
 dha' B 'pūjita bh' rmanā lujanti dhā' C 'dharmanā lujanti dhā' BC 'dharitva' | . —
 4. C 'pralajjanā' B 'pralajjanāso addharāso pralajjanā so rātridh' | 'pralajjanāso so-
 dharāso yā rakshepāso' C 'rmo yā raksha gata'. — 5. C 'so hanyati jān sa' | .
 6. C 'khita bhonti na sa rāgān sa ga' B 'gañ sa sa gacchati' | . — 7. B 'amanapa'. —
 8. B 'no saratā' C 'no saratā sa'. — 9. C 'sitta sa suttāna sa' str pārami' | . —
 10. C 'tāh petitā kro' B 'tāh pratilajjanā pratilajjati' | pa' C 'lajjati sa' | pa' 'rodham
 sādā' B 'dipakham sarvāt' | .
 11. C 'kshatā | apasādhā jīnava dharanā' B 'pātā | aṇ' C 'lujanti mānā kvantā |
 sādā' B 'nānā kvantā'. — 12. C 'kvantā | sādā' B 'kvantā | sādā' C 'lajjati sa raksha' thā
 pratigaganā pūre | manojā' B 'pātā | rako hi nāna'.
 13. C 'manojāgachho bhakā madhu' 'nānā | jīnava' B 'cho | jī' C 'lujanti mānā
 ul'. — 14. C 'varjitāya bhonti m' B 'rjitāya bhonti m' BC 'khita ya'. — 15. C
 'lajjā sikhā bhagavān' BC 'sātā nī' C 'lujanti mānā' | .

अज्ञाय तेषां धरयति गारवेण ।
दानं च देति अपरिमितचेतियेषु
पूजति संघं भगवतो च गारवेण ॥
प्रसज्यमाने जिनवरशासनक्षिं
धारेति शास्त्रं वरधर्मेनेषी ।
सो तं अकरित्वा शुभकर्मयेष्टं
नोपचक्रमे शुभं कालकर्म ॥
सर्वे च सत्त्वा सियु लोकनाथा
समन्तचक्षु हतरजनिष्किनेशा ।
ते कल्पकोटीनयुतां महसां
भाषेयु यणं जिनवरे पुण्यदित्रे ॥
पापं च कर्म विजहति सर्वकालं
श्रेष्ठं च धर्मं प्रकरि उदयचित्तो ।
वरित्वार्थं मुचिरं चारिकामु
सो बुद्धो लोके भवति अतुल्यो ॥
यः सार्षपेण मूक्यतरं यहेत्वा
धूपेय गन्धं भगवतो चेतियेषु ।
तस्मान्मुग्धांशं शुलीष मे भाषमाणं
प्रसन्नचित्ता जहिय किनेशां ॥
सो पुण्ड्रवन्तो चरति दिशामु
अरोमप्राप्तो बृहन्नत अममन्तो ।
विनेति लोकां चरचन्तो चारिकां
प्रियो मनापो भवति जमम्भ ॥

5

10

15

20

१. C "cetiyesha" B "garāṭva gāraṭva" | C "ta ta gāraṭva" | — ४. C prajjyama "ekasamāni".

५. C "taṃ kaci" BC "creshtāni napakrame gubbe kī" B "kāṇi karmāni" | — ८. BC "aya lekaniṭṭhe samantarakāṇi ha" — १०. BC "shaya va" dimanāni |

११. C "creshtāni ca dharmāni" pra. — १४. BC caritvārthāni C "buddha lo" vanti atoliyāḥ B "tulo" |

१६. C yaly sarropaya ad "raṇi gāṇiṭṭāni dīṇā" — १८. B "māṇāni dī" C "māṇāni dī" BC "māṇāni pra" B "ta tāhiya" C "ta tāhiya" yachikāṇāni | — २०. BC "gyamāni dī" pra "prāpta dī" B "ta vi".

२२. BC vinati gākāni cāra.

विशुद्धचित्तो विमलो विधूतपापः
 शान्तः प्रशान्तः परब्रह्मेनुपेतः ।
 कल्पान कोटी नयुता शतां चरित्वा
 बोधिं अतुल्यां स्पृशति अदीनचित्तो ॥
 सत्त्वान कोटीनयुतां सहस्रां
 मार्गं अशोकं परमे स्वपेत्वा ।
 वर्तेत्य चक्रं असदृशं सर्वलोके
 निर्वायि पथा इतरजो निष्किलेशो ॥
 पताकं दत्त्वा भगवतो चैतिवेषु
 जनयेत् कण्डं कचमणिं बुद्ध लोके ।
 सो पूजनीयो भवति जनस्य
 चरन्तु श्रेष्ठो जिनचारिकायै ॥
 विघ्नेशश्चो भवति विदुः प्रशंस्यः
 शुद्धं विशुद्धं लभे आत्मभावं ।
 उदीयशीघ्रो भवति जनस्य
 देवान् नायान् मुच्य पूजितश्च ॥
 सुवर्णवर्णो सद आत्मभावो
 लाभो च भोति शुभचीवराणां ।
 कर्पासिकानामथ कम्बलानां
 चोमबुक्कलान् च कौशिकानां ॥
 ये जंबुद्वीपे कुलश्रेष्ठ भोनि
 आद्या महात्मा वज्रधनस्त्यापतेषा ।
 तत्रैव तस्य भवतोपपत्तिः

3

10

15

20

1. C "dhūto pāpah cānto pāpānto jñānamānupetaḥ | B "cāmetam anupetaḥ ka". —
 3. B kulpāṇa ko* C "catā caṣi * tulāṁ apri". — 5. C "kotiṇayū * xhāṁ ca margo apoke
 jñānamānupetaḥ cive sthite ca | sthāvitā va" B "paramo cive | sthāpitā va".
 7. B varṇatvaṁ cakrāṁ* C varṇasva cakrāṁ a * rāṇa jñāṇa ka * jo kishkileṣo | . —
 9. BG "dātā bha * to jñāyeshu jñāyeta | chanda(G "yeta ochandako) kalyāṇa buddha-
 loka | .

11. C "nasyaṣya cara" BG "creshṭhāṁ ji". — 13. C "ghṛṇhāṣya * li vidatḥ prasaṅgo
 madhātā vi* B "cāṁśah cūddhātā vi" C "līdā ātma". — 15. B uccāṣṭhāṁ* C uccāṣṭhāṁ*
 B "devana nāṣṭā* C "gāṇāṁ gu".

19. C "tha kaṁṭharāṣṭhāṁ kabhāṁṁ du * na ca kauṣāṇāṁ | B "kauṣāṇāṁ | .

21. C "kule creshṭha bha" BG "ādhyo ma * dhamaṁpade(C "to)ḥ | . — 23. BG tato
 va tatyā* B "bhagavatopapatti" C "bhagavato tatopapattiṁ varjjetu idāṁ kulenāpi daridra | .

वर्जति हीमा कुला ये दरिद्रा ॥
येन तस्य क्वचिज्जनयति ईश्वरत्वं
प्रदुष्टचित्तो न भवति कश्चि सत्त्वो ।
पापं च कर्म नरहति सो परेषां
विमुक्तशीलो भवति सदाप्रमत्तो
अमत्सरी भवति अनायहीतः
सो मुक्तकायो भवति अशोकप्राप्तो ।
न जीविकार्थं जनयति सो परेषां
विमुक्तशब्दो भवति सदा प्रशस्तो ॥
पश्चित् नुहं महासाधवाहं
करोति पूजां सद् दृष्टचित्तो ।
रुचैः पताकैः ध्वजगन्धमाघैः
सदा चरन्तो अश्वयज्ञप्रसन्नार्थ ॥
मनुष्यलोके गुरुकृत सत्कृतो च
देवेषु दिव्यं लभति विमानश्रेष्ठं ।
मनोह्रवर्णं सुवचिरदर्शनीयं
रजताभिच्छत्रं मणिस्रष्टिकेहि ॥
[चित्र] सुमेधमूर्धे लभति ईश्वरत्वं
सर्वे स देवा अभिमतं शिष्यभूता ।
धर्मेण तेषां जनयति सौममखं
न जातु भोति परमप्रमत्तो ॥
ततो अविद्या भविष्यति मनुष्यलोके
रात्रान् श्रेष्ठो वरचक्रवर्ती ।
न तस्य पापं जनयति कश्चि सत्त्वः

१. C 'juna ya taya' B 'aya kaççija' BC 'janayati jayamātro pra' B 'çcit satva' | C 'juni sa satva' | . — 4. C 'rauççā gūharati so pa' dāhaastro hā'.

6. C 'si bhavati anagghāto so nu' vanti aça'. — 8. C 'mayati so pa' bala sadāpra-
matto | . — 10. C 'paççitva hu' upāññā siya hrihāthasātib' | B 'cittatv cha'.

12. C 'patikkāto dāva' 'saddhācānto aça'. — 14. C 'garematkari' BC 'garematkari' | .
16. C 'ciraññā da' BC 'janāññā B 'jani' | rajāññā B 'bi si'. — 18. C 'mayati so' 'ta
ççā' B 'mayati' | so' BC 'mayati da' C 'dāva ahi' 'bhāññā' | . — 20. BC 'dāhaastro
hā' C 'bhāññā pa' 'matto' | .

22. C 'bhāññā aya' B 'ka' | 24. C 'rajāññā aya' BC 'garematkari' C 'kavāññā' | B 'citi
na da'. — 26. C 'paññā janayati ka' BC 'kaççit satva' | C 'ta' 'pa' C 'nāññā hā'.

मिथो मनापो भवति जनस्य ॥
 कल्याण कीटीनयुता सहस्रां
 लभित्वा मील्य सुविरं मर्यालोके ।
 गत्वा न देशं पुरिः^१ मज्जिमानं युद्धं
 सो बोधिं बुद्धे अजरमरामशोकां ॥
 ध्वजं दृष्ट्वा हतरजसलसारे
 तं च प्रभूतं लभे सो घिरेण ।
 प्रभूतकोशो भवति अनोपमप्रज्ञो
 परिवार तस्य होति अदीनचित्तो ॥
 लभित्वा भोगां विभजति भुजते च
 न तस्य चासौ भवति न दीर्घमखं ।
 राजा सो तुष्टो वितरति यामराष्ट्रं
 न पापचित्तं जनयति तस्मिं जातु ॥
 जेही विशिष्टो भवति प्रभूतकोशो
 गृहपतिश्च रतनविधिवितामो ।
 पुत्रो च राज्ञो अथ वा अमात्यो
 राजा च भवति वल्लवकवर्तो ॥
 वर्जति सो हीनकुलानि सर्वान्
 विशिष्टभोगं कुलरत्नं लभित्वा ।
 सदाप्रमत्तो भवति अलीनचित्तो
 वर्जति कामां यथ मीढकुलं ॥

5

10

15

20

१. B *kalpaga ko* C **kajina* B **lakhishya saukhyam puritam*. — 4. C *prativāsa devali pu* B **deci pu* BC **jind(B *no)na vastanti so bodhi ha* B **ramaromanapukāṭi* C **ramanapukāṭi* | .

५. C **daritvā ha* **sitrāṇi taṇṇ ca* B **sitr taṇṇi prabhū* **bhu re citraṇa pu* C **lakhanto citraṇa* | . — ६. B **co bhavati* | *ano* C **co bhavati anupamanto sadi prasanto parivāsa ta-*
yo | *adhinanto labhi* B **tasya bhavati sadi* **ilo la*. — १०. C *labhi* **gām vibhujjati*
bhogāṇi vibhujjati | *na tasya* B **bhujjati* | *na la* C **vanti dourma* BC **syaṇi rā* | .

११. C *rājasya ta* BC **ekāntaṇ* | *na pa* C **janayati* BC **jāta pre*. — १५. BC *preṣṭi-*
yaṇ C **bhavanti* | *pre* B **puti ratanaṇ* | *ecitrināṇāṇa putre* C **tiya ratanaṇ vicitrāṇāṇa-*
putre | .

१६. C *putre sith vā amātye* | *rājā bhavanti ha* BC **atā rā*. — १७. B *varjati* | *so la-*
nakāḍa veyda veyshābhogāṇi ka C **vāṇ* | *vajishābhogāṇi kalacreshjanatanaṇ sadi* B
*vā sadi. — २०. C *sadi labhi* **aprasanto bhavanti* | *varje* B **citta* | *varje* C **pathā*
ad BC **mbhanti viji* | .

विशिष्टस्य समते चणांश्च
कुले च ज्ञेते भवतीश्चरस्य ।
परिवारस्यस्य भवति ज्ञेयो
पुरस्कृतस्य भवति ज्ञेनेन ॥
न चित्तशून्यं जनयति सो परेषु
प्रसन्नचित्तो सदा चमत्कृतो ।
न तस्य अपि कर्मते न शस्त्रं
उल्लोकनीयो सद् पुण्यवतो ॥
प्रमादं सो न चरति पुण्यवतो
सुसंप्रधानो सद् सो मनुष्यो ।
मुनिगृहीतो भवति मुक्तचित्तो
न तस्य . . . धर्मस्य ज्ञेयो ॥
मुनीश्वरमात्रो भवति विशिष्टो
मुनिगुणचित्तो ममतां सत्त्ववादी ।
मयादितामा ज्ञेयं सीमनस्यं
चाणं चरेय च पराचर्यं च ॥
स वै करित्वा वज्रकामनुष्यं
प्रतिस्तिष्ठित्वा महाज्ञानस्कन्धे ।
मच्छित्तं मच्छं वरपादपेक्षं
बुद्धे चतुष्टो वरचयसौधि ॥
हेष्टा उपादाय भवाद्यपूरं

१. B "śiṣṭībhavā" C "śiṣṭī bhava" B "kṣaṇṭhāra ku" C "kṣaṇṭhāccakule" BC "te śakyasibho | (B "śito) bhava " cca pari". — 3. BC "sāra tayo bhavati abho" C "bhadyā | pa" BC "sa bhavati ja". — 5. B "citta | sadā" C "citta madā a" BC "matto na ia".

7. C "te na śakyasibho u" niyaṁ sadā pa" B "sadā pa " nto anuṣṭipra". — 9. C pramā-damāno carati anuṣṭiprajāno na paryavanto pramādaṁ māno carati anuṣṭiprajāno | na paryav-anta sadā so māno" B "jāto | sadā so ma" BC "shyo anai".

११. B "kṣaṇṭhāra dharmaṁ ānto | C "kṣaṇṭhāra dharmaṁ ānto | . — १३. C anuṣṭ-ībhavati anuṣṭībhavati anu" B anuṣṭībhavati bhavati anuṣṭībhavati carisaddhacitto sa bhava" C "te an bhavati satya" B "vādi | . — १५. C "jama an" B "trāpaṇo cāryasibho ca pa" C "trāpaṇo cāryasibho ca pāryasibho ca | .

१७. B "sāra kari" C "sāra cari" B "kṣaṇṭhāra paristhita mahā" C "mamaya parist-ībhavati mahajñānaśānta" B "śānta gacchati". — १९. C anuṣṭībhavati anuṣṭībhavati B "te anuṣṭībhavati anuṣṭībhavati" C "tulyasibho vama".

२१. BC "jambhā " vādi cā".

आम्रूगदस्य रमं बुद्धचेचं ।
 शक्यं चपेतुं शिरिमेवरूपां
 न बुद्धरूपे धरयतो एकदीपं ॥
 न तस्य कायो भवति विचर्यो
 बृद्धे स पीठे . . . . . अचक्षति ।
 आलोकप्राप्तो चरे सर्वलोके
 दहिल दीपं भगवतो चेतियेयु ॥
 यदा च मोति जिनप्रादुभावो
 आसन्नप्राप्तो भवति तथागतस्य ।
 पुत्रो च भ्राता अथ पिता वा ज्ञातिको
 सो ज्ञानस्सन्धं जने नचिरेण ॥
 बुद्धान चेचा नयुतामिता सहजा
 पूरा भवेत्सुः यदि सर्वपाजां ।
 शक्यं गणेत्तुं तुल्यं जानितुं वा
 न बुद्धरूपे धरयतो एकदीपं ॥
 अयार्हं बुद्धो वरदचिणीयो
 अयां चरित्वा चारिकां विशिष्टां ।
 करित्वा पूर्वं गुणसागरस्य
 विपाको अयो भवति अनोपमो ॥
 वेद[७३२]र्यरत्नेहि मणीहि पूरा
 सर्वा मियाचं सहलोकधातु ।
 शक्यं चपेतुं शिरिमेवरूपां
 न बुद्धरूपे धरयतो एकदीपं ॥

१

10

15

20

१. C "kshapetum ci" BG "ciri eva" B "rūpān | na hu" C "stūpa rayato ekapālā" BG "dīpañ na ta". — ४. C "kāya bhava" B "rūpa | dīpāñ sapīṭha pādikkhānta" C "bhu jja acchi".

६. B "pā ca sara" C "daritva di". — ८. B "bhāsi ji" BG "prādharmhāro āgamaśāpāto bhagavato tāhā". — १०. BG "bhāsi ca aha" C "pālā ca jāntika vā so" B "pālā jāntiko vā so".

१२. C "dharma kshatā" BG "yutopamāñ sakkāra pā" B "bhavetoh | lla samapārañ | C "bhavetoh samapārañ | . — १४. B "lōyiyitūñ jā" C "tām tūyitūñ jā". — १६. B "agāha bu" C "agārahāñ bu" B "dakkhāñ". — १८. C "āgamaśāpāto vipā" pame | B "pamā | . — २०. BG "pālā puro" C "pālā sabbā" B "dātūñ | C "dātūñ | sarvagīryañ sahaloka-dātūñ vāstrān na cāyāñ viddhāñ tasya rakyañ kha".

२०. C "kshapetu ciri eva" B "ciri eva" C "ekapādīpañ | .

कार्पापणेहि सहलोकधातुं
 हेष्टा उपादाय भवासपूर्णा ।
 शक्यं चपेतुं शिरिमेवरूपां
 न बुद्धसूये धरयतो एकदीपं ॥
 ५
 येनसहस्रा वरचंदनेन
 हेष्टा उपादाय भवासपूर्णा ।
 शक्यं चपेतुं शिरिमेवरूपां
 न बुद्धसूये धरयतो एकदीपं ॥
 १०
 येना सहस्रा वज्रवस्त्रपूरा
 यं देवलोके शुभकस्मि दुष्णं ।
 शक्यं चपेतुं शिरिमेवरूपां
 न बुद्धसूये धरयतो एकदीपं ॥
 १५
 देवेषु दिव्या च रत्ना विविधा
 नामामुरमनुजमहोरगानां ।
 शक्यं चपचितुं शिरिमेवरूपां
 न बुद्धसूये धरयतो एकदीपं ॥
 ये दिव्यगन्धा नरदेवलोके
 तेहि भवेया महा संमपूरा ।
 शक्यं चपेतुं शिरिमेवरूपां
 २०
 न बुद्धसूये धरयतो एकदीपं ॥
 प्रमाणं शक्यं दिशि विदिशामु ज्ञातुं
 आकाशधातुं अयमेत्तिको ति ।

1. G. 'karmopape' B. 'karsāyapūhi'. — 3. B. 'kyāñ kabepe' BC. 'tūñ vidhā esarā'
 G. 'Mareyātāñ ekapredī'. — 5. BC. 'khetrañ saba' B. 'pāññi sa'.

7. BC. 'kyāñ kabepetūñ giri eva' B. 'pāññi | na hu' G. 'kapredīpāññi'. — 9. BC. 'kabe-
 kēññi saba' B. 'yo dem' G. 'karmāññi sa'.

11. BC. 'giri eva' B. 'rūpā na buddhaññi sū' G. 'buddhaññi sū' 'kapredīpāññi'. —
 13. G. 'dama hu eva 16 et 18 deux fois; la répétition est notée sous a. G. 'vyā ratanā' (C.
 'nāññi) rati' BC. 'saratanaññi' nāññi sa'. — 15. B. 'chakyañ kabepe' G. 'chakyañ kabepetūñ
 vidhā eva' e. 'kabepetūñ' B. 'pāññi | na hu' kadripāññi | G. 'kapredī-
 pāññi'.

17. BC. 'sahasāpore'. — 19. BC. 'kyāñ kabepetūñ giri eva' (G. 'sām)ev' G. 'kapre-
 dipāññi'.

21. BC. 'pramāya sa' dharmasāyaññi e. G. 'yam ajjhānā'.

ददित्त्वं जिनचेतियेहि ॥
तस्मापि मोति शुभ आत्मभावो
द्वाविंशतीहि स्फुटं मन्त्रणेहि ।
येहि स्य नित्यं प्रतपति आत्मभावः
५ धूपो विप्रिष्टो यथ कांपनस्य ।
जाम्बूनदस्य यथ दर्शनीयो
असंप्रकीर्णो स्फुटो ब्रजनेहि ॥
अभिघ्नप्राप्तो भवति निपक्षेष्टो
चरन्तो नित्यं जिनचारिकामु ।
१० न भोगहीनो भवति कदाचित्
देवान मोति मुख पूजि[२२२]^१तो च ॥
न कामभोगे रमते कदाचित्
विशुद्धशीलो सद ब्रह्मचारी ।
१५ समादिधित्वा पवनं ब्रजित्वा
अरिक्तध्यानो सुविशेषप्राप्तो ॥
न ध्यानहानिर्भवते कदाचित्
न बोधिविज्ञं ब्रह्मे कदाचित् ।
मेधाविहारी सद हृदयित्तो
ददित्त्वं जिनचेतियेषु ॥
२० पात्रेषु पूजित्वा वरपंभस्य
न शोकग्रन्था प्रसहन्ति तस्य ।
मनोघ्नघोषो च मनुष्यलोके
स्वरं च तस्य विशुद्ध मोति ॥
विशुद्धयोतो च उदयचित्तो

१. B "ātmābhāvo dā" "geli geli". — ४. B "iyam patapati ā" "aya jā".

६. B "jambūnada" C "ranyo atra praj" B "niyo apraj" BC "to dyañjanāhi" | . —

८. C "abhidya-pra" "shakagresha vata" B "shachresha vata". — १०. C "vanā kadde ā-
sānā hā".

१२. B "bhūga ramā" C "gāh ramā" C "hmasāriā" | . — १४. B "samādhiçitā" BC "pā nā".

१६. BC "ā chānā" C "hānā bhava" BC "vā kaddeit" | na hā" B "hate kaddeit mā-
tā" C "hate kaddeit mā". — १८. C "āhāhā". — २०. C "vāyatra pā" "pāyā prahānā"

B "pāyā prahānā" C "pāyā prahānā".

२२. C "ghāhānā ca mānā" BC "kā" "vā" B "pānā vā" BC "hānā vi". — २४. B "hā" |
vi" C "hā" "pāhāhāhāhā ca nā" BC "jāto gā".

वादेत् वाचं जिनचेतियेषु ॥
 देवेषु सो ईश्वरत्वं
 मनुष्यलोकेऽपि गतु पूजनीयो ।
 उत्तमप्रवीर्षो भवति अमर्दनीयो
 वादेत् वाचं जिनचेतियेषु ॥
 न सो बहिर्दिश्यमाने अमसादं
 न चापि प्रोचिष्यत्ययं भजति ।
 पैशुन्यं सर्वं विजहति सत्त्ववादी
 वादेत् वाचं जिनचेतियेषु ॥
 अर्जकारा ब्रूत जिनचेतियेषु
 स्थापित्वा स्तूपानि तथाभयानां ।
 विभुत्ववाको स्वपयित्वा स्तूपं
 रजो धोवमानो विरजस्य कृत्वा ॥
 धर्मं करित्वा करिकारधर्मं
 आरोह्यप्राप्तो हरे सर्वलोके ।
 मण्डसनीयो भवति जनस्य
 कारीणि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
 अस्त्रपट्टशीलो च अरिहृद्धानो
 प्राप्तान् सेवां धममपसङ्गां ।
 आर्द्रां करोति बह्वकां जनस्य
 कारीणि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
 रममाणसङ्गां जनयते इष्टिकास

— 3. C. *ya vādyatra pādānā*.

4. B ná lokaliim³ C nara keliññicijjanaye sprandiññi ná nápi kññit paca³ B³ pi kññi-
cin paca³. — 5. C³ huti satawadi³ thalyetva³ B³ tyawadi³ yala³. — 10. B kññikpi³ C kññi-
kññikpi³ B³ anayitva³ sti³ C³ pññi³ sti³.

19. C "vākyā vāpetya sū" B "kye vāpetya sū" B "puñ rajadhaṇṭamānāṁ" ; navaṁjaya
sūritya karikādhā" 1. "puñ rajadhaṇṭamānāṁ navaṁjaya vṛkṣitāḥ" { — sū. B karikā-
dhāṇṭamānāṁ 1" C dharmāṁ ca kṛpita kṛ" dharmā 1" BC "vālokāṁ" |

(6. BC *pramāṇaḥ* "B" *spā kṛ pīṣi datā ji* "C" *riṣhu datā ji* — 18. BC *prāpī*
na *sa* "C" *veti dhamaḥ alpamityaḥ* | B *dhama alpamityaḥ aryaḥ kara* — 20. B *aryaḥ*
kareṣi ha "C" *arya kara* BC *bahur ātmanaya* | (C *spā*) *kṛ* "B" *kṛ pīṣi datā ji* "C" *kāṛi*
datā.

22. NC. *interplanetary* ja "satellit" on näin "B" kategoria

न कामलोनी च न रक्तचित्तो ।
 लामाय खर्द [३३३] जहति अयेष
 कारीपि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
 न चित्तपीडां जनये परेषु
 न खाद्यभोज्येन जने सीमनस्थं ।
 न च दरिद्रो स न चापि रोमी
 कारीपि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
 अमित्रपथो न य तस्य भोति
 पूजेति युद्धं भततं अमेवो ।
 युद्धं च धर्मं जिनयावकां च
 कारीपि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
 चेवा सहस्रा बहवो अनन्ता
 ब्राम्हूनदेन सिया सर्वपूरा ।
 शक्यं अपेतुं शिरिमेवरूपां
 न तेनविन्दुं जिनसूपे दत्त्वा ॥
 सदा च भोति वशि आळचित्ते
 न चेष्टमानो व्रजति कदापित् ।
 अभिन्नहसो च अभिन्नपादो
 कारीपि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
 उगारं सर्वं पि जहाति तेन
 येन व्रजन्तो वज्रदुर्मतीयो ।
 विप्रोद्धितो स्य भवे स्वर्गमार्गो
 कारीपि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
 नामेत चित्तं सहलोकनाथे

5

10

15

20

१. B lālo ra echando ja* C lālabāra echando ja* B *kāriahi datsā ji* C *rāhi datsā ji*.
 ६. C na cāpi dāridrya na cāpi osarehi kāriahi datsā ji* B *dāro na ca na ohi kāriahi datsā
 ji* — ८. B *bhōli salatahi abhedyā pūjati buddhān jina* C *buddhān satatahi abhedyā |.
 — १०. B jinagrā* C *dharmañ co jina grāva kārtahi datsā ji* B *kāriahi datsā ji*.
 ११. C kshetrāt maharājā bhānti jā* BG *jāmbūnada* B *dama prajā sa* C *siya sar-
 vāpūjya cakyañ*. — १६. C *kyan kshepatāhi cūri osarā* B *cūri ova* BG *sinda ji-
 nastāpa datsā(C *dā |) sadā*.
 १७. B *ātmaneti na cāhā* C *ātmañhāro na cettamāno*. — १८. C *sto ca abhāno-
 vāho kāriahi datsā ji* B *kāriahi datsā ji* — २०. BG *jāhāti tena bhānti yasa rā*.
 २१. BG *dhiti(C *ti) sū cūra ova* C *igga kari* BG *rāham datsā ji* — २६. B *nā-
 mahā tī* BG *tānā siyalokanāthāhi tai(C *tānā tai)hā*.

तैलस्य विन्दुं त्रिनचेतिचेषु ।
 इदंय एकं प्रतधा करित्वा
 तं पुष्पसहस्रं चपयितुं न प्रकम् ॥
 इष्टिका मुह्य भगवतो चितिचेषु
 पुष्पस्वार्घ्याय मरो चैवरेय ।
 न तस्य ज्ञातुं अमनोस्रगन्धं
 कायो ह्य गन्धं लभे चन्दनस्य ॥
 कल्याण कोटीनयुता सहस्रां
 विशिष्टकायो भवते शुभांभो ।
 विधुष्टग्रन्दी वरलक्षितांभो
 शोधेल सूर्यं पुरुषोत्तमस्य ॥
 विमानयेष्टं लभते सुगन्धं
 दिव्यं मनोज्ञं वरचन्दनस्य ।
 न तव तृष्णां जनये कदाचित्
 शोधेल सूर्यं पुरुषोत्तमस्य ॥
 कोटीसहस्रं लभते अमराणां
 मनोस्रगन्धा च सुदर्शनीया ।
 तासां न तृष्णां जनये कदाचित्
 शोधेल सूर्यं पुरुषोत्तमस्य ॥
 अष्टांगुपेतां वलशोभमानां
 उद्यानयेष्टां लभते पुष्करिण्यो ।
 दिव्योत्पलेहि च शोभमाना
 शोधेल सूर्यं पुरुषोत्तमस्य ॥

3. G 'dasoyam ekan' B 'catelhya kari' BC 'tā na pu' B 'skandho ksha'. — 4. BC 'laha' B 'laha' kañ 'grā' 'aha purayaya arthāya nara' (G 'ya jano' celiyam | purayayā) (G 'ya arthāya nara' celiyayayā) | (G 'yāñ) na'.

5. G 'jūgandho kāyaya gundhañ labha' B 'jūgandhañ labha' BC 'lha vando'. —

6. B 'cāhāka' 'vata' G 'vata cāhāka' vi'. — 10. B 'vighraha' cāhāka' cāhāka' cāhāka' G 'cāhāka' cāhāka' |.

11. BC 'cāhāka' la' 'ya na la'. — 12. BC 'cā' | G 'ya ka'.

13. G 'laha' apu' BC 'gandhañ na'. — 14. BC 'cā' | G 'ya' B 'cāhāka' G 'cāhāka' pu'. — 15. G 'petañ ja' BC 'cāhāka' la' G 'cāhāka' | B 'cāhāka' di'.

16. B 'divyaparehi cāhāka' G 'laha' cāhāka'.

परिवारस्तस्य भवते अमूर्तं
 दिव्यं च धीर्धं शृणोति विमुक्तं ।
 संगीतिशब्दानि मुरामुराणां
 शोधेल सूर्यं पुरुषोत्तमस्य ॥
 कथां च धार्मी शृणु देवतानां
 संस्कारा सर्वे च दुःखा अभित्वा ।
 साह्यं च मोति वरदानं दानं
 शोधेल सूर्यं पुरुषोत्तमस्य ॥
 जराभिभूतो उपगतो सर्वलोके
 न तस्य मूढो रतो दुर्गतीधो ।
 स बुद्धं च पश्यति सर्वलोके
 शोधेल सूर्यं द्विपदोत्तमस्य ॥
 कथां च कुला मुम देव[३३]तानां
 स्वपेल देवा वज्रबुद्धसूर्यं ।
 कालं खरित् उपगमि सर्वलोके
 शोधेल सूर्यं पुरुषोत्तमस्य ॥
 सो जातमात्रो खरे कल्याणमन्तां
 ये पूर्व बुद्धा पूजित सत्कृता च ।
 नामं च तेषां स्मरति गतं च धर्मं
 शोधेल सूर्यं द्विपदोत्तमस्य ॥
 अनुत्तरेण भगवतो यो करोति
 पूजां विशिष्टां सुमनोहरोषां ।
 सो जन्मनामो विचरति सर्वलोके
 आदिप्रसारो वरगन्ध दत्ता ॥

5

10

15

20

1. B paṇḍi(?) vāṇayo bhavānā C "vāṇa tayo bhavate nirupāṇi di " poti caddhañi | .
 — 3. B "bāṇi para āna" C "bāṇi parā āna". — 5. BC kathañi ca dharmā gṛāṇe
 C "kāṇa ca " bhāṇa anitā | B "tā gṛā".

7. B "varadānañi 90" C "varadānamāṇānañi ca 90". — 9. BC janābhāṇāṇaṇi upa C
 "gṛā na" BC "loka na ta".

11. B na bu C na buddha dharmāñi ca pa BC "gṛā anitā". — 13. BC "vāṇa-
 pa da" C "devāṇa ha " dāṇāṇaṇi | . — 15. B "marāṇāṇa".

17. C "māṇāṇa anarāyaṇi kalyāṇa pārañi ca bu B "pāra bu". — 19. B nāmañi ca
 ca ta".

21. BC "lepaṇaṇa bhā" C "bhāṇi anāṇāṇāṇi ca ta". — 23. B "ka | āṇi" C "ka |
 āṇi" BC "nāṇa dāṇa pra".

प्रमुञ्जकाले त्रिसंशामनस्य
 न सो दृढागच्छति जम्बुद्वीपे ।
 स्वर्गेषु संधावति तस्मिन् काले
 गन्धानुलेपं करिष्यान् सूपे ॥
 ५ दुर्यन्धकामां मुञ्जमुष्मनीयां
 वर्ज्जेति निर्व्वन्धितो ग्रीलस्त्वन्धे ।
 सदा चरन्तो रसं ब्रह्मचर्यं
 गन्धानुलेपं ददियान् सूपे ॥
 १० इतोऽथ वित्त्वा सरस्वतर्गन्धोले
 अथ सहस्रा तुल्यति अग्नेयेयां ।
 करोति अर्घं वज्रदेवतानां
 गन्धानुलेपं ददियान् सूपे ॥
 यस्मिन् च काले नरा भोजित्वा आद्या
 अदुष्टचित्ता मुदुमादवा च ।
 १५ तस्मिन् काले स्त्रितो जम्बुद्वीपे
 गन्धानुलेपं ददियान् सूपे ॥
 अपावभूमिं विजहिय सर्वा
 आसन्नप्राप्तो न जिनस्त भोति ।
 प्रतीतो भवति मुखप्रेमणीयो
 २० गन्धानुलेपं ददियान् सूपे ॥
 विशिष्टवाक्यो भवति मुघोषो
 प्रिषो मनापो अनसक्तृतो च ।

१. C "lojyokā" B "jinnasāṇa" BC "aya || tato." C "hāgacchasi jasmābaddhi" BC "pe eva".
 — ३. C "vati kila tassamā" || ga" B "le" || ga" BC "lopanam ka" B "yāna stā" BC "pe du".
 — ५. B "adhiśāṇam" C "mān sajo" BC "jān || varjje" ākantho sa".

७. C "mā sajo" BC "ryyān" || ga" C "nūpamā" B "yāna stā" BC "pe i". — ९. BC "ke ||
 adhi saṅgāro tu" C "māfāyāmyān" B "jān karo".

११. BC "mān" || ga" C "lopa da" B "yāna stā" BC "pe ya". — १३. B "nti dāyo || mā"
 C "mā dāyo" || adhiśāṇam mādāmyān sa tassamā" B "mā sa tassamā". — १५. BC "dāyo ||
 ga" B "jāna stā" BC "stāpe apā".

१७. B "vāpā mādā" || āsanna" C "vāpā satvā mādā" || āsanna" BC "prāptān jina" B
 "aya bhavati prāpt". — १९. C "prāpt lha" || dāyo" || ga" B "vāyo || ga" BC "nūpamān da"
 B "dāyo stā" BC "pe vāyo".

२१. C "vāpā vāyo" BC "to sa sa".

सुखं च तस्य सद सुप्रसन्नं
 गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
 राजापि भोति वरचक्रवर्ती
 जेष्टी जमायो गृहपति पुण्ड्रवन्तो ।
 बुद्धो पि [भोति] प्रनं करो धर्मस्वानी
 गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
 मणिहारं दत्त्वा त्रिनचेतिथेषु
 उदयचित्तो प्रमुदितो जेज्जातो ।
 सो भोति राजा सह जणणेहि
 महानुभावो गुरुकृतो चक्रवर्ती ॥
 मणिविमानं रुचिरं प्रेमणीयं
 विचित्रवर्णं लभे दर्शनीयं ।
 प्रासादमयं रतनामयं च
 महारहाहि स्फुटं वेदिकाहि ॥
 सो राजधानीं जभते विशिष्टां
 नारीगणेहि नरसंप्रपूरां ।
 समां सुजातां सुविभक्तस्थां
 प्रभूतभोगां वज्जो समन्ता ॥
 सुमिषवेमां अपयतश्चक्रं
 पुण्यावकीर्णां स्फुटावसत्तदामां ।
 सुमनीजघोषां प्रियदर्शनीयां

5

10

15

20

1. BC "naañ | ṭṭa" B "gandhano" C "lopa dadi" B "jānu stā" BC "pa rā", — 2. BC rājā vibho "vartti || creshā (C "stā) anā " ato la", — 5. BC "lhañkaradha" B "lopa dadiyāna stāpe |

7. BC "pīdhañ dātrā jī", — 9. C so lharati rā" BC "rājāya an(B "dujjakha" C "kṛtāṭ cakra",

11. C "nañ anā" BC "premañjāni vi " rāṇjāni pā", — 13. B "nāmojāni mahābhikkhāni spha" C "yāni ca | bhikkhāni spha" kabbhi so", — 15. BC so rāṇjāni laha "cāhāñ(C "stāni |) nā",

17. B "jāni so " hūmanā sabbhi", — 19. B "bhikkhākaṇā spha" C "bhikkhākaṇā (C "nā) spha" B "cakkāra pucchā " rāṇjāni sphañjākaṇā" C "tā avākaṇā",

21. B "antisthā upāni ba" C "antisthāguptāni ba " madhye udyānānyāni rūddhāpāni | pīdhañbhogāni bhogāni sammāni sabbhikkhāni apogāṇāṇāni ca | pucchā-rāṇjāni sphañjāni avākaṇāni sammāni bhogāni pīdhañbhogāni | antisthāguptāni bhogānimadhye udyā",

मा बुधश्चानं विप्रिया अवीचि
 भवेय पथा सुदुःखितो ब्रह्मप्राप्तः ॥
 यो जालकानि उपनये चैतियेषु
 लोकप्रदीपे महापुण्यचेने ।
 सो मारजालं विधापिय अग्रमत्तो
 भोति नरेन्द्रो दशवन्नो निष्किलेशो ॥
 अपायभूमिं विजहति अग्रमत्तो
 सदा च कुर्वं इतरत्र सत्करोति ।
 सदा च भोति बलचक्रवर्ती
 समन्तलोकां उपसत पुण्यवन्तो ॥
 देवेषु भोति मरुपति पूजनीयो
 दिव्यं च आयुं जमे तत्र विप्र ।
 यत्र च दिव्यं तथापि च दिव्यवर्णं
 दिव्यं च सौख्यं असदृशमीशरीयं ॥
 रूपां च शब्दान्तरं पुनर्गन्धयेष्टां
 स्मृष्ट्यां तथा जमे देवभूतो ।
 उल्लोकनीयो भवति महानुभावो
 न कामतृष्णां जनयति अप्सरासु ॥
 ततो अवित्र प्रजति मनुष्यलोकां
 सुगन्धिताङ्गो भवति विशिष्टवर्णो ।
 न पारिहासिं जमते कदाचित्
 कोरेत्त जालं विमचेतियेषु ॥

5

10

15

20

1. C "ciñ prāpta bhavēyā pa" B "lakkhita kri" B "celasprāptah ya jā". — 3. C "ai apunayo ca" B "yashu" | la "alpo mahā" kashetra so mā". — 5. BC so mālojā" C "jālam rāvalāhāi ca apramatto" | bhogā nare" B "tlo" | bhutā nareन्द्रा दाशवन्ना निष्किलेशा अपा" C "kalenish-kilepo".

7. C "mūñ daśabala apā" BC "tlo" | sadā". — 9. B yadā ca llo" C yadā ca llo" B "rū" | santayā lo" BC "lako a" B "panta puṇyavānto BC "ato ā".

11. C devaishā bhonti nare" B devashā llo" rupatī pā" C "āpāñ labhāt lūtra". —

13. BC "igaro yañ rā". — 15. C "a tathā pūṇyagūṇādhātū" | croshtāñ santabdhātū labhāt deva" B "tathā pū" croshtāñ" | apūñlabdhātū labhāt BC "labhāt a".

17. B "Bokamī llo" BC "bhavo" | na kī" C "paurāṇa". — 19. C "lokam" | ca" BC "nāpā na pā".

21. C "hāni la" B "hāpi labhavo kadhāñ" | cchore" C "cāt" | cchaletva jā" B "shu jā".

भूरो च भवति वृद्धयत अप्रमत्तो
 न कामभोगे मुरति जनेति ।
 मेष्मन्मयो भवति अदीनचित्तो
 कोरेल जालं जिनचेतियेषु ॥
 सो अचणानि परिवर्जयित्वा
 वणां च तस्य भवन्ति विशिष्टा ।
 बुद्धान पूजां अतुलियां सो करोति
 कोरेल जालं जिनचेतियेषु ॥
 न बोधिचिन्तं विप्रहति सो कदाचित्
 न खमद्वशीलो भवति असंवृतो वा ।
 धर्मं विरागं लभे सो विमुद्धं
 कोरेल जालं जिनचेतियेषु ॥
 दौर्बर्ग्यं च जहे सर्वकालं
 दौर्ग्रन्थिं च विजह[३९/४^b]ति सो अग्र्यं ।
 विशेषप्राप्नो विचरति सर्वलोके
 कोरेल जालं जिनचेतियेषु ॥
 लामी च भोति शुचिभोजनानां
 वस्त्रां विशिष्टां लभे भुवर्णसिचां ।
 रङ्गोपपेतां मुहचिरदर्शनीयां
 कोरेल जालं जिनचेतियेषु ॥
 अभुवरित्वा जिनचेतियेषु
 निर्माणां तुष्टो प्रमुदितो वेगजातो ।
 दुःखां खरां वाचं(?) जुगुप्समानो

१. B "pāto ca lha" C "pāto lha". — ३. C "nairatrayamāno lha" B "chkratanto lha" De "cholatāramū ji" shu so a" C "ito echolatra satvām ji". — ५. BC "hlavati vijnābhā" |

७. C "huddhā ca pā" ti echolatra jā" B "ti echolatra jā" shu so ho". — ९. C "divratām vija".

११. B "echolatra" C "echolatra". — १३. B "dauvaragayām jaha" C "dauvaragayām ca jaha" B "sarevā kā" C "lām dushpra" B "shprajāyām ca vi". — १५. B "ko echolatra jā" C "echolatra jā".

१७. C "nām citrām vīśūto labhe" B "nām vīśūto vīśūto labhe". — १९. B "jām echolatra" C "jām echolatra".

२१. C "rudhā dūhito" B "lyām dūhito" C "jātā" | — २३. C "kharām ca so jugupsa-
nyām āra" B "kharām jugupsanānyām āra".

आरागये सो दशवजसार्धवाहं ॥
 प्रामादिको भवति विगुहकायो
 उल्लोकनीयो बह्वजनपूजितो च ।
 न तस्य राजा भवे दुष्टचित्तो
 यो चेतिये अपनये जीर्णपुण्यं ॥
 कुमारं तस्मापिहितो भवति
 यो ग्रीवस्कन्धे स्थितो बोधिसत्त्वो ।
 अम्बुदरेषा जिमचेतियेषु
 ओमिरे पुण्य पुरिमं शिखानं ॥
 शोकं च दोषं च जहे सर्वकालं
 रामां च काये ब्रहे सर्व अशेषां ।
 आश्वामप्राप्तो सो अनन्तकल्पां
 यो चेतिये अपनये जीर्णपुण्यं ॥
 बुद्धो च भोति महामार्धवाहो
 अनन्ततेजेन मद्पूजनीयो ।
 अलङ्कृतो भवति विगुहकायो
 यो चेतिये अपनये जीर्णपुण्यं ॥
 पंच दद्यात् शुभदिक्पुण्यां
 मान्दारवां अथ पाट्णां वा [निमोन्ना] ।
 यो जीर्णं पुण्यं अपनये चेतियेषु
 विपाकु तस्य भवति स शीममानो ॥
 न तस्य काये कलमति विषं न शस्त्रं
 हतामनं ज्वलितो अघिस्कन्धो ।

5

10

15

20

१. BC "jito ca na ta". — ४. BC "shushthari" B "tto ya esti" BC "pi jianpushpañ" ।
 ६. ४. kamalga laayapi "ndha sthita ha" BC "tra abhyu". — ८. B "yatha | anurupa" C
 "asara pa" BC "nañ go". — १०. B "lañ | rāgañ ca kā" C "lañ rāgañ ca kā" "raṅga-
 lañ" । B "shahā dāyā".
 १२. C "pto so manta" B "hpāñ | yo ce" BC "shpāñ ha". — १४. C "tejo marūpā" B "niyo
 alañ".
 १६. B "kāyo | ya ce" C "kāyo ya ce" B "shpañ pañ". — १८. B "pushpañ | mā" C
 "pushpañ munda" B "ravām aha ya" C "pātalāñ vā" BC "rañya so". — २०. BC so apa-
 nyā cetiyāha । vi" C "pākakāṭṭasya" B "taṇṇa lha" BC "ti so ṇabhañ" C "na" na la".
 २२. C "so taṇṇaṇa kā" "drañ | ha" nañ ca jvalitā agnikandha ca" B "tāma jvali-
 ṇānikandha ca".

वीरा पि तं न प्रसहन्ति पापा
यो जीर्णं पुण्यं अपनये चेतिथेषु ॥
न तस्य पुण्यं सुकरं प्रकीर्तितुं
यत्नेन पुण्यं सुमहत् गृहीतं ।
ओमन्नपुण्यं जिनचेतिथेषु
होरेत् तृष्टो प्रमुदितवेगजातो ॥
उद्विग्नकायो भवति उदारो
सदा चरन्तो शुभकर्मयेष्टं ।
न तस्य दूरे वरचसोधि
होरेत् निर्मोक्षं जिनस्य मूर्ध्नि ॥
यो चन्दनं किरेद्य नाद्यकस्य
कन्दं जनेत्वा परमार्थबोधे ।
सो भोति लोके सद पूजनीयो
प्रासादिको सुमनो तेजवन्तो ॥
तस्मैव राज्ञो प्रणमति सर्वलोको
देवा नाना च मनुष्या महोरगा [च] ।
सर्वा सङ्गसां कुमुदितलोकधातुं
प्राप्तासि वीरो ततो ईश्वरत्वे ॥
ये तस्य राज्ये निवसन्ति लोके
प्रतिष्ठन्ति ते वरपुत्रिजाम्बे ।
ते सर्वपापेषु अतिक्रमिता
देवमनुष्येषु चरन्ति धर्म ॥
परिवारस्तस्य भवति अमेयो

1. B *camro pi* * *pāpañ so* C *camro pi tañ na prajahanti pāpañ so* B * *jirgapa* —
2. C * *ayam mahatā grī* B * *ayam samahata grī* — 3. C * *śhu echaḍetra* B * *śhu | rāso*
BG * *pta so*.

7. C * *kāya bha* C * *ro | so* B * *ato | ta* BG * *prahatāñ na ta* — 9. B * *aya dūrā so*
BG * *varanagrebodhiñ echaḍetra* C * *deḥṭṭa plemā* (B * *nimāḍṭṭa jī*).

11. C *ye vandanañ ca karo* B * *nañ karo* * *nañ janayitva pa* C * *netra pa* BG * *bo-*
dhaye | — 13. B * *āyo prā* BG * *dikā so* — 15. C * *chā prapa* * *loko de* BG * *devā*
so na C * *rupāñ varanā*.

17. BG * *śarāñ sukama* * *tañ pabha* 11 C * *ratnañ |* — 19. BG * *dhātā ti varā*.

21. BG * *śhu abhikra* C * *devadama* — 23. BG * *āritaya bhavati abhedya pa* C * *li-*
canda pra BG * *prajāvrata* |.

पुण्यवन्तो स्मृतिवन् प्रज्ञवन्तो ।
 आ[२२५] चाक्षमाप्नो विचरन्ति सर्वलोके
 यथाभिप्रायं जनयन्ति तेषु प्रीतिः ॥
 प्रपूरवाक्यं स्तराङ्गं भवति गुह्यं
 ज्ञापिति सत्त्वान् सुसंखिनद्वयवाक्यो ।
 न तस्य कोपि वने ईशरीयं
 उल्लोकनीयो भवति वज्रजनस्य ॥
 प्रियवचनं दानं तथैव अर्घ्यवशं
 समानार्थता च वज्रजनस्य ।
 अकुष्ठवन्तो न जनेति रोषं
 यो अंगुलीहि नमो बुद्धसूयं ॥
 न सो अपायं प्रपतेय भयः
 वर्जति हीनो कुलं भार्यलोके ।
 आदयस्य सो भोति प्रभूतलोको
 यो अंगुलीये वन्दति बुद्धसूयं ॥
 देवेन्द्र भोति गतं देवलोकं
 मनुष्यभूतो यि च भोति राजा ।
 न पारिहानि च कदाचि तस्य
 यो अंगुलीये वन्दति बुद्धसूयं ॥
 अयुक्तवार्धं न कदाचि भाषे
 सुभाषितं भाषति निखण्डानं ।
 अतृप्त सत्त्वा वचनेन तस्य
 यं सो प्रमुचिद्वरमेकवार्धं ॥

२

10

15

20

१. C 'peth | . — ६. BC 'ti cūddha jādhyeti' C 'atādhā amakhilo gha'.
 ७. C 'lasya kāret(?) jano' B 'ko vi jano' BC 'nīyān lha' 'nasya pri'. — ८. BC 'nān |
 is' 'aryān sa' B 'nāthān en ha' C 'sthasanto ha' BC 'sya a'. — १०. C 'akushte na ja'
 B 'akushtava' BC 'akhañ | yo aṅga(C aṅga)lhi na' 'stāpe va so apā'.
 १२. BC 'va so apā' B 'yab | va' BC 'kula mariyakāḍ ḍāḥya'. — १६. BC 'yo || yo aṅ-
 gāḥya va' 'pañ dh'.
 १७. B 'loke | ma' C 'loke ma' B 'rājā ma'. — १८. B 'na khāri hā' BC 'hānān va ka-
 dhāet lasya' B 'sya | aṅgāḥya va' C 'llyo vadantā ha'. — १९. BC 'ayoktapatram na kadhāid
 hāḥya ma'.
 २०. B 'rācāñ | .

कालं करोन्तो जिनमद्वाप्सि
मनोजघोषां पसे रावधानी ।
सो इन्द्रकीले खित लोकराघ
पुष्पां सहेत्वा अभिकिरे जेगवातो ॥
स्वकस्मिं गृहे जिनमद्वाप्सि
मुञ्चित भक्तं वदन्त धर्म ।
प्रसादवातो जिन सत्करोति
गृहीत्वा पात्रं व्रजे नायकस्य ॥
प्रतिगृह्णते तस्य विनोऽलिकातो
आत्मानं चित्तं चरितं उदारं ।
तस्य यशो मेघति देवल्लोके
विशिष्ट लोके असदृशो दक्षिणीयो ॥
गृहीत आत्मा सुगतेन पात्रं
सो जेगवातो परितुष्टचित्तो ।
उल्लोकयित्वा तद् देवल्लोकं
जनेय च्छन्द इममेवह्यम् ॥
मोक्षेय मत्तं वज्रदुःखपाशं
अन्धाम चक्षु मिय सर्वलोके ।
आलोकयामी तमस्मिन्निरस्य घाती
अतीर्णसत्त्वानहमपि तारयेयं ॥
अमुक्त मोक्षेयमसंस्तुतातो
स्पृष्टित ग्रान्तां वरमयबोधिं ।
चरे अहं दशदिशा असंप्रकंपो
बुद्धित्वं ज्ञानं दुःखितां प्रमोचे ॥

1. B "rouñ jinnam adbhigāmi ma" C "rouñ jinnam adbhigāmi ma" dānā | . — 3. BC "kilo dhi" C "abhiñā gribhita" BC "bhikṣu va" . — 5. C "sopasācakaṣṣaṇṇi" || "dāpāṇāni" dānā B "dāpāṇāni dānā" C "dānā ca va" BC "dānā dha" .

7. BC "pāṇāni" B "sopasācakaṣṣaṇṇi" . — 9. BC "gribhita" C "jinnāni" BC "cittāni" .

11. B "vāpāṇāni" . — 13. C "trāṇāni va" B "jāni pari" . — 15. B "tā na dānā" C "tā na dānāni jinnāni adbhigāmi yaṁ era" B "cāndasi yaṁ era" .

17. C "sāva ha" BC "pāpāni andhā" . — 19. C "pāpāni andhāni gāhāni uttama" | .

21. C "cāni" B "cāni" C "cāni" BC "cāni" . — 23. C "cāni" B "cāni" C "cāni" .

आत्मानं तस्य प्रतिचिमेवरूपां
यथा तं चित्तं ततो बुद्धज्ञाने ।
स्मितं करित्वा विनो जाकरोति
बुद्धो तुवं मेवसि लोकनाथो ॥

इदमवीचद्भगवानात्तमना विशुद्धमति भिक्षुः सदेवमानुषामुरभोको भगवतो ॥
भाषितसम्भनन्दे ॥

अवलोकितं भाम सूचं महावस्तुस्य परिवारं समाप्तं ॥

बोधिसत्त्वो यथा वीरो नेरञ्जनामुपागमे ।
अथ कालो महा[३३५]^१ नागो एवको व अनुचिन्तयत् ॥
यथायं रणति पृथिवी कंसपात्रीव ताडिता । 10
निःसंशयं महावीरो शीघ्रे प्रादुर्भविव्यति ॥
रणतीं पृथिवीं श्रुत्वा बन्दिघोषसमाकुलां ।
मवनातो उत्तरित्वा न समन्तं स विलोकये ॥
विलोकयन्तो महानागो असदृशं पुरुषोत्तमं ।
अयिस्त्वन्यं ज्वलमानं विद्युं वापि घनान्तरे ॥ 15
नेरञ्जनायां तीरे अद्भुतयासि अग्निघो पुरुषसिंहो ।
धृतकृतनिभाननघं नागो कालं भवन्तं वन्दे ॥
ततो उदयो समानो प्रीतिमुखसमर्पितो ।
बोधिसत्त्वं नमस्कृत्यो इमां शाश्वतभाषत ॥
यादृशा मे पुरा दृष्टा लोकनाथा महायशाः । 20
तेषां तुवं पि सदृशो अत्र मे नास्ति संशयः ॥

१. B "pidhi-evaṇṇi" C "yathāha ci" BC "iddhājāṇaṃ mī". — 3. C "buddhaṃ atevaṇṇi" B "buddha tu". — 5. B "vīṇamūli bhī" C "mānasa ca loka".

७. C iii cṛimāhāvastuvarāṇaṃ avale". — 8. C "yada cira mā". — 9. BC aha kolo ma" lokayam aha" B "atayana | C "atayam | . — 10. C "yathā ragata pī" B "i kaṇṇipā" C "pāṇava tā".

११. BC nīḥṇaṇṇayam". — १२. C ragatāṇi pī" BC "ānāṇi pī". — १३. C "samanāna" B "ānāṇi na vi". — १४. C "lokayam ma" B "amāpīḥ pa" C "dīḥ pa". — १५. B "dyaṇi vāra gha" C "vāra gha".

१६. C "pāṇi anighesha pa" B "gho | pāra". — १७. BC "nāpākāṇamāya bhavanta" vande | . — १८. BC "dagāṇi samāna pī". — १९. C "bhāṇi | B "ahati | . — २०. BC "āpāṇi ta" C "yapā | .

- यथा उडरसे पादं दक्षिणं पुरुषोत्तम ।
 दिशामभिविजोकेनो अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 यथेयं रजते पृथ्वी कंसपात्रीव ताडिता ।
 निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 5 यथा च भवनं मह्यं अथ्यधारतमिस्वकं ।
 श्रीभासेन स्फुटं सर्वं अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 यथा विमानो तेजेन स्फुटो तिष्ठति सर्वेशो ।
 निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 यथा च विमला मेवा विमुक्ता गम नायक ।
 10 निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 यथा चीवरमिषेषा यथा च अवगाहसि ।
 नैरञ्जनां शीतकानां अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 यथा नैरञ्जना रस्या कुमुमेहि समाकुला ।
 निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 15 यथा च पुण्या वर्धन्ति देवा विपन्ति अम्बरा ।
 वृथा च प्रणता सर्वे अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

शुचित्रयं च वहते प्रतिपूर्वं
 पार्श्वोत्तममुतो अथगाह्य ।
 अभुदयनो अभिषेचयित्वा
 उपागमे पुरिममुत्तमपयां ।
 सर्वमहो सचतुर्दीपसशैलां
 खेडपिण्डं व अनपेक्षो ब्रह्मिन् ।

1. C 'yathā me udāha' BC 'tānām' | . — 2. C 'bakyanto a' B 'vishyati' | . — 3. C 'yathāyām ra' pātrera tādītā | . — 4. B 'viro a' C 'viro a' shyati | . — 5. B 'bhag-
 cha ma' C 'bhagavan ma' BC 'kāratimukhān' | .

6. B 'shyati' | . — 7. C 'vināso' sphuṭān a' B 'svaṇo nih' . — 8. B 'nīhantāyām'
 C 'nīhantāyām' sāntāyām ma' BC 'viro adya' . — 9. C 'pūddha ma' BC 'pakah' | . —
 10. BC 'nīhantāyām' 'viro a' B 'vishyati' | .

11. C 'vāṇṇānā pi' . — 12. C 'kūḍān' | . — 13. BC 'nīhantāyām' mahāra a' . —
 14. B 'pūddha' a' C 'pūddha' vāṇṇānā dāṇā kashapantā' B 'a kashapantā' BC 'mbacāh' | .

15. C 'vāṇṇānānā pūddha' B 'shyati' | C 'shyati' a' . — 16. B 'pratiṇāyānā' pā' BC
 'nāṇānā' B 'hā gāṇā aḥya' C 'hā gāṇānānā' . — 17. BC 'shocetā upādhamā' | pā
 'shocetā' .

18. C 'sarvān' mahān a' BC 'sarvān' 'hān' | Khodapīṇḍam iya a' 'vā pān' .

याचे स्वस्तिकं तुणां वरसिंहो
यथ निपत्तो म स्मृते वरबोधिं ॥
तस्य तुणां मुदुकतूलनिकाशां
स्वस्तिको कनकविन्निमस्य ।
वेगज्जातु अददे तुणमुष्टिं
ते मृदा च मुदुकतूलांगुलपाणिः ॥

5

अथ खलु बोधिमत्तो सिंहविक्रान्तं विक्रमे अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरण-
ता[२०६]ये । नागविक्रान्तं विक्रमे । अषमविक्रान्तं विक्रमे । हंसविक्रान्तं वि-
क्रमे । क्रीडविक्रान्तं विक्रमे । दुष्प्रधर्पविक्रान्तं विक्रमे । अयोत्पादविक्रान्तं वि-
क्रमे । श्रेष्ठोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । पूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । युगोत्पादवि- 10
क्रान्तं विक्रमे । प्रणिधिपूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । शत्रुमथनविक्रान्तं विक्रमे ।
अपराजितविक्रान्तं विक्रमे । महापुरुषविक्रान्तं विक्रमे । अनीलविक्रान्तं वि-
क्रमे । अदीनविक्रान्तं विक्रमे । अहीनविक्रान्तं विक्रमे । अभीतविक्रान्तं वि-
क्रमे । हितेपीचनन्धकारीकरणताये महाविक्रान्तं विक्रमे । महासंघामविज-
याये अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणताये विक्रान्तं विक्रमे ॥ 15

अथ खलु बोधिसत्त्वं सिंहविक्रान्तं विक्रमन्तं । नागविक्रान्तं विक्रमन्तं । अषमवि-
क्रान्तं विक्रमन्तं । हंसविक्रान्तं विक्रमन्तं । क्रीडविक्रान्तं विक्रमन्तं । दुष्प्रधर्पविक्रान्तं
विक्रमन्तं । अयोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । श्रेष्ठोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । पूर्वो-
त्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । युगोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । प्रणिधिपूर्वोत्पादविक्रान्तं
विक्रमन्तं । शत्रुमथनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अपराजितविक्रान्तं विक्रमन्तं । महा- 20

1. BC "sharipya opāya vira". — 3. B "pāto mādakūla" C "dātāhāsi" b "haya" ve" B
"ya ve". — 5. BC "ta adaya tri BC "grāhya mī" C "hāgāhāsi pāyā" ॥

7. BC "aristaya āragatāye" । — 9. BC "mahāyāha" C "dharmavikrā". — 9. C "agrot-
pādarikāme" । — 10. BC "śreṣṭhāpā".

11. BC "āstrarmatha". — 12. Le passage compris entre 12 et la fin du paragraphe est
séparé dans B et C, la répétition est désignée par b-c. — 13. c "kramana" । — 13. Bb
Ce "stāhā". — 14. Ce "śāntānāhāhāri" b "anāhāhāhāri" C "gātāyā mādā". — 14. C
mahāyā" z "30ya aristaya anūtiaraya āha" C "māyāya āragatāye mahāyāyāvikrā" bc
"āya mahāvikrā" kramā ॥ a" BC "kramā" । all.

16. C "ātra āhā". — 17. C "mahāvīkṛāntā" । tāhā vikramā". — 17. C "mahāvīkṛā".
— 17. BC "mahāyāha" C "dharmavikrā". — 18. C "agrotpāda" kramān "cre". — 18. C
"śreṣṭhāpā". — 19. C "māntā" । pāgoṭpādarikāntāhā vikramāntā" । prajā". —
20. BC "āstrarmatha" C "kramān" । — 20. C "kramān" । — 20. C "kramān".

अथ कल्पसहस्राणि वशिभूतसहस्रकोटीननुचीर्य ।
 दृष्ट्वा तदा नज्जलं कालो शाक्योत्तममवोचत् ॥
 मार्गेण येन गच्छसि द्विपदोत्तम अद्भुतं असंभीतं ।
 अथ जिनपारमिताये सर्वसत्त्वान् चरितं बुध्यसि ॥
 येन ते पुरिमा बुद्धा मृदुमार्गेण प्रस्थिता ।
 तेन त्वं प्रयतो वीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 ककुच्छन्दो भगवां बुद्धो मुनि कोनाकसाङ्गयो ।
 काण्डपो भगवां बुद्धो भवां धैतेन प्रस्थितः ॥
 येन गतो ककुच्छन्दो कोनाकमुनि च काण्डपो ।
 एतेन त्वं गच्छ वीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 यथा तृणाणि मुक्तासि यथा चापसि स्तम्बिके ।
 यथोपैसि महीमण्डं अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 यथा इमे शुद्धावासा धर्मीभूता करपुटः ।
 नमस्त्वानि तर्हि एषां सत्त्वा[॥२७]रो शाक्यमुता समः ॥
 पुरिमेहि यथा विमानं तेजिन स्फुटं सर्वशः ।
 निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 यथा च भवनं मय्यं अन्धकारतमिस्रं ।
 ओमासेन स्फुटं सर्वं अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 यथा च विमला नेत्राः विजृम्भा मम नायक ।
 निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
 यथा च रणते पृथ्वी कंसपाचीव ताडिता ।

5

10

15

20

1. BC "saññhā" C "kaññā sampārapassā dā" B "kaññā anasārapassā dā". — 2. BC "sora" mī. — 3. BC "yama eva viddhipadottama(C "māhā" | mēva "lāhā" adya". — 4. BC adya jñākaḥayāya sarvamatāvaritāni ha". — 5. C "yama ta" B "buddhāya" mī "sthitā 3".
7. C "kayaḥ" | . — 8. C "gavā buddhā bhāvaḥ paṇḍa prasthita" | . — 9. C "paṇḍa" kṛ" mūlā kāya". — 10. BC "rīti eva kīna" mī. C "vīra adya".
11. BC "pībhūti yathā" rīti(C "sāra" eva". — 12. C "yathā" BC "pāṇi" | . — 13. BC "yanti(C "ati" mī) ta" bhāṇā" BC "māhā" B "sata samā" | C "sata samā" | .
- 14. C "yathā vimāsa parimāḥaḥ" ta" B "parimāḥaḥ" yathā "māhā" mī. — 15. C "māhā" mī.
16. C "māhā" mī. — 17. B "māhā" mī. BC "kārtimukha" mī. — 18. B "māhā" mī. — 19. C "māhā" mī.
20. BC "pāṇi" | . — 21. BC "māhā" mī. C "vīra adya".
22. C "māhā" mī.

निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च वाता वायन्ति यथा वृक्षा निरिगिता ।
यथा दिक्ता निवृजन्ति अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मेदिनी पुष्पेहि समंभिभूतमण्डिता ।
बुद्धानामेव ज्ञप्तादे एव भोति अन्नकुता ॥
यथा वाणशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पक्षिश्रता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा हंसशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा बोजश्रता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मोरश्रता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा श्रीवक्त्रश्रता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पूर्वकुक्षश्रता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा कन्याश्रता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
संमुखं पि च जिनपारमिताये

१. BC. *nibbāṇasāyaṇi* C. *'sīrah' adya*. — २. B. *paṭhā vāto vāyanti* C. *'sa vāto vāyanti* B. *'nāṇāgītā* C. *'nāṇāgītā* | — ३. C. *'dīpā hī kōpa* B. *'jānā kōjanā*. — ४. BC. *'sar-vāyāṇi bhūta*. — ५. C. *'adān evam adā evāṇi* B. *'evam utpādā evāṇi bhū* C. *'kṛitāḥ* | — ६. C. *'ranti tē pra*. — ७. BC. *nibbāṇasāyaṇi mahāvīro a*. — ८. C. *paṭhā paṭitragatā* B. *'patragatā* C. *'atī tē pra* BC. *'vāṇi nī*. — ९. BC. *nibbāṇasāyaṇi mahāvīro* (C. *'rah*) *adya* B. *'buddhaḥ bhū*. — १०. C. *paṇa hī āgama* १०-१३.

११. B. *nibbāṇasāyaṇi*. — १२. B. *nibbāṇasāyaṇi* C. *'buddha bhū*. — १३. C. *paṭhā mau-raga*. — १४. B. *nibbāṇasāyaṇi* B. *'chali a* C. *'vīro a*. — १५. C. *paṭhā jīvaṇṇūrocetā*. — १६. BC. *nibbāṇasāyaṇi* C. *'vīro adya*. — १७. C. *paṭhā pāramasatā jātā* C. *'atī tē pra*. — १८. BC. *nibbāṇasāyaṇi*. — १९. B. *'thā kaṇḍīyapātā* C. *'thā kaṇḍīyā* C. *'nī tē pra*. — २०. B. *'thā kaṇḍīyapātā* C. *'thā kaṇḍīyā* C. *'nī tē pra*. — २१. BC. *ānābhāhi ca pi* C. *'apagama* C. *'ba-dhā nī* BC. *'chadya eva*.

उपायमे पुरिमनुद्वनिषयां ।
स्वस्तिककाले स लोकाप्रदीपः
उपाविशे महिरहाससमीपे ॥

अथ खलु कालो नामराजो बोधिसत्वं सिंहासनगतमभिख्ये ॥

यथा मुदूहि जालेहि संसरित्वान संसरे । 5
यथा पर्यकमाभुञ्जसि अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा वाणशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
समीपे द्रुमराजस्य अथ बुद्धो भविष्यसि ॥
त्वं पि नरवीर चरियां अथ निषेवसि पूर्वं अनुचीर्णा ।
धत्तसि त्वं शट्सेनं सह्य सनामरस्य सपदात् ॥ 10
यथा द्वाविंशती काये महापुण्यलक्षणा ।
निःसंशयं मारसेनं प्रभञ्जित्वा विरोचसि ॥
अथ त्वं [३२७^१] सायवं चित्तं किंनेसमदसूदन ।
ज्ञानेनोत्पादयित्वान बोधिं प्राप्य विमोक्षसि ॥
अथ ते सह धर्मेण प्रतिवक्ता न श्रेयति । 15
इति कालो महानामः उरनाणां वरोत्तमः ।
इष्टो प्राञ्जलिको आह अथ बुद्धो भविष्यसि ॥

बोधिसत्त्वो कालं नामराजानं संरागेति ॥ एवमेतं महाकाल एवमेतं महानाम
अथाहं अनुत्तरां सन्त्यक्संबोधिसमिसंबुध्यिष्यं ॥

न च कालमवधि द्विपदेन्द्री
प्रीतिहर्षपरिवृंहितकायो । 20

२. B *evati* | *kāleya* *lo*° C *svastikāleya* *lo*° *dipo* u° BC *“aparīṇa mahira”* C *“nirpa”* .
— ३. B *“nāro ya”*. — ४. C *“niridhi jā”* BC *“tā namasakarāna”* (C *“na nati”*) *staraṇa* ya°.
५. C *“n ābhujasi a”* B *“jasi”* *ajhi*°. — ७. C *“nā tva pa”*. — ८. C *“gādhra”* B *“nā-
dya”* BC *“dramaya rd”*. — ९. BC *“naraṇvācaritān nāro”* BC *“pāraṇa aro”* C *“nara-
vācaritān”* | B *“rūṇān dhakāna”*. — १०. B *dhakāna* *paṭha* C *drakāyasi* *paṭha* BC *“nāraṇ
haya”* (C *“hapa”*) *rājaraṇa* *sapa*° B *“tān ya”*.

११. B *“ti ye kāya”* C *“ti hi kāya ma”* *pāya* *nib°* B *“nā nib°*. — १२. B *nibhāṇāyān*°.
— १३. C *“pāva ci”* BC *“tān kleṣa”* C *“pāmaṇādanān”* | B *“maḍḍapādanān jā”*. — १४. BC
“amapādayi” *toyati* | . — १५. BC *“tiraṭṭe na hā”*.

१६. C *“ga”* *tiragā vāro*. — १७. B *hīraṇyān prāṇ*°. — १८°. B *“satvaṇ kālo nāgānaṇ
saṇ”* C *“kālo nā”* BC *“saṇṇādhān”*. — १९. C *“buddhābhayaṇ”* | . — २०. BC *tān* *ca kila
evati* *dvipadenduraṇ* *pa*° C *“vāṇṇāṇikāyo”* | B *“vāṇṇāṇikāyo”* .

अथ कालं वचनं तव सर्वं
अथ श्रुतिष्व अनुकरयोधि ॥
अपि महिधरा गिरिवरा न भवेया
चन्द्रमाव गगना प्रपतेया ।
नैवाहन्तव गतो न भवेद्य
भोहि प्रीतिसमस्तो भुजगेन्द्र ॥
मेदशूंग अनिचो विधमेधा
मेदिनी च गगणं च समेया ।
भावज्ञा न हि सिंहासनमेष्टं
उपगम्य चमृतं न श्रुतोग्नुः ॥
सो मिरां प्रमुच तव निषको
तिर्यं च क्रुमवरस्य समीपे ।
अथ सर्वगवमूलमशेषं
कहनामि रजनीचयकाले ॥
रित्य कालो संवत् हाविश्वरत्नचर्य
दधिर्ग करित्वान तथैवाभारहायिष

निष्कान्तो बोधिसत्त्वो एवं संज्ञा प्रतिज्जने ॥ तथया जतीतमंज्ञा चेमसंज्ञा सुख-
संज्ञा अश्रवणसंज्ञा ॥ इमां च पुनः परसंज्ञां प्रतिज्जनेते ॥ अथमहममुत्तरां मय्य-
कंबोधिमभिसंबोधेयं चत्वारि बीतयो तथया साम दण्डो भेदो प्रदानो ॥

अथ खलु मारो पापीनां येन बोधिसत्त्वो नोपसङ्गमिला वैहायसे अन्तरीवे
स्थितः प्राञ्जलीकृतः बोधिसत्त्व गमयन्तो ॥ अथ खलु बोधिसत्त्वो मारं पापीनां
इमांश्च माधायै चम्भनायै ॥

1. C adya adya ki°. — 2. BC "mahābhārata giridharī na bha° adhvaniṣṭa gaganā pr-
C "gāḥ prapadyat nava". — 3. BC nevalan tūḥi "bañ teja agastī na bha° C "bhūti
pallikāna° DE "bhūtiśāyandha nava".

7. C³ dhammānaṃ moli¹ BC² dīni ca ga³. — y. BC. jaddhigāṃ hi aśāśānaṃ(C² moli)gras-
hāṃ a⁴ cāhuṃ |.

11. C "pəməŋkəšəŋ əi laŋə" BC "shəŋŋə ləŋŋəŋ əi dən". — 12. B "shəŋə əiə" BC "pəməŋkəšəŋ əi əiə". — 13. C shəŋŋə əiə "bāŋŋəŋəŋə" BC "pəŋə pəŋə".

16. B. "ntara nāha". — 17. C "niharano | ho" B "niharano bodhantra path". —
17. C "vaktūcānāṅgīd a". — 18. B. "anṅīd pra". — 18. B "badhya?ahya catat"
C "adibhya-catat" B "tū | ā" DG "danśomadhakapapradāno(C "ā")]. — 19. C "dhio
prāṇāyānikyite ho" B "bh prāṇādi"

1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 2190. 2191. 2192. 2193. 2194. 2195. 2196. 2197. 2198. 2199. 2200. 2201. 2202. 2203. 2204. 2205. 2206. 2207. 2208. 2209. 2210. 2211. 2212. 2213. 2214. 2215. 2216. 2217. 2218. 2219. 2220. 2221. 2222. 2223. 2224. 2225. 2226. 2227. 2228. 2229. 2230. 2231. 2232. 2233. 2234. 2235. 2236. 2237. 2238. 2239. 2240. 2241. 2242. 2243. 2244. 2245. 2246. 2247. 2248. 2249. 2250. 2251. 2252. 2253. 2254. 2255. 2256. 2257. 2258. 2259. 2260. 2261. 2262. 2263. 2264. 2265. 2266. 2267. 2268. 2269. 2270. 2271. 2272. 2273. 2274. 2275. 2276. 2277. 2278. 2279. 2280. 2281. 2282. 2283. 2284. 2285. 2286. 2287. 2288. 2289. 2290. 2291. 2292. 2293. 2294. 2295. 2296. 2297. 2298. 2299. 2300. 2301. 2302. 2303. 2304. 2305. 2306. 2307. 2308. 2309. 2310. 2311. 2312. 2313. 2314. 2315. 2316. 2317. 2318. 2319. 2320. 2321. 2322. 2323. 2324. 2325. 2326. 2327. 2328. 2329. 2330. 2331. 2332. 2333. 2334. 2335. 2336. 2337. 2338. 2339. 2340. 2341. 2342. 2343. 2344. 2345. 2346. 2347. 2348. 2349. 2350. 2351. 2352. 2353. 2354. 2355. 2356. 2357. 2358. 2359. 2360. 2361. 2362. 2363. 2364. 2365. 2366. 2367. 2368. 2369. 2370. 2371. 2372. 2373. 2374. 2375. 2376. 2377. 2378. 2379. 2380. 2381. 2382. 2383. 2384. 2385. 2386. 2387. 2388. 2389. 2390. 2391. 2392. 2393. 2394. 2395. 2396. 2397. 2398. 2399. 2400. 2401. 2402. 2403. 2404. 2405. 2406. 2407. 2408. 2409. 2410. 2411. 2412. 2413. 2414. 2415. 2416. 2417. 2418. 2419. 2420. 2421. 2422. 2423. 2424. 2425. 2426. 2427. 2428. 2429. 2430. 2431. 2432. 2433. 2434. 2435. 2436. 2437. 2438. 2439. 2440. 2441. 2442. 2443. 2444. 2445. 2446. 2447. 2448. 2449. 2450. 2451. 2452. 2453. 2454. 2455. 2456. 2457. 2458. 2459. 2460. 2461. 2462. 2463. 2464. 2465. 2466. 2467. 2468. 2469. 2470. 2471. 2472. 2473. 2474. 2475. 2476. 2477. 2478. 2479. 2480. 2481. 2482. 2483. 2484. 2485. 2486. 2487. 2488. 2489. 2490. 2491. 2492. 2493. 2494. 2495. 2496. 2497. 2498. 2499. 2500. 2501. 2502. 2503. 2504. 2505. 2506. 2507. 2508. 2509. 2510. 2511. 2512. 2513. 2514. 2515. 2516. 2517. 2518. 2519. 2520. 2521. 2522. 2523. 2524. 2525. 2526. 2527. 2528. 2529. 2530. 2531. 2532. 2533. 2534. 2535. 2536. 2537. 2538. 2539. 2540. 2541. 2542. 2543. 2544. 2545. 2546. 2547. 2548. 2549. 2550. 2551. 2552. 2553. 2554. 2555. 2556. 2557. 2558. 2559. 2560. 2561. 2562. 2563. 2564. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2570. 2571. 2572. 2573. 2574. 2575. 2576. 2577. 2578. 2579. 2580. 2581. 2582. 2583. 2584. 2585. 2586. 2587. 2588. 2589. 2590. 2591. 2592. 2593. 2594. 2595. 2596. 2597. 2598. 2599. 2600. 2601. 2602. 2603. 2604. 2605. 2606. 2607. 2608. 2609. 2610. 2611. 2612. 2613. 2614. 2615. 2616. 2617. 2618. 2619. 2620. 2621. 2622. 26

वैहायसे तिष्ठसि अन्तरीधे

वेगप्रमत्तो मृगमण्डलीव ।

ममस्थलो प्राञ्जलि वन्दमानो

तं वन्दभीष्टं इह त्वं नमस्यसि ॥

अहं वो ईश्वरो राजा विचेता सर्वप्राणिनां ।

मुसदुःखस्य विद्वांसो श्लोके पर्यायकोविदुः ॥

याव ते यौवनं वीर आरोग्यं च महायशः ।

भुञ्ज मानुषका कामां पितृनिवेशने वसः ॥

महौ रम्यां आवसेहि स्त्रीतां उदधिमाण्डलां ।

महायद्यानि यजमानो राज्यं कारेहि भीतनः ॥

अश्वमेधं पुरुषमेधं पुण्डरीकं निरर्चये ।

इतां यक्षां यजित्वा योहिनि अमरो मयः ॥

इतां [३९४] यक्षा यजित्वा चायस्त्रिंशः सदृशिकाः ।

मोदन्ति कामकानां . . . . . ॥

एवं त्वं हि मायं कुहि करोहि वचनं मम ।

मा आगामिके विहन्वाहि हित्वा मादृष्टिकं फलं ॥

इमां गाधां भणो मारो बोधिसत्वस्य सन्तिके ।

तथावादिनं च मारं बोधिसत्वो ध्यायति ॥

प्रमत्तबुद्धिं पापीमं कस्य अर्थं रहानतः ।

मेव त्वं ईश्वरो राजा न ब्रह्मा न प्रजापतिः ॥

5

10

15

20

1. BC "jamañ tiṣṭha" (3a) C "rañ") nama". — 2. B namasyato prāñ" C "jamañ namā" syati | . — 5. B "va iṣva".

6. BC sakhaṃya ca duḥakhaṃya jhāḍhāya (C "imāñ 30) he" C "lokaparyāyaka" BC "da 34". — 7. B pāto te yañ" C "vraṇa 30" BC "jamañ lhañ". — 8. BC "ja nama" C "shyaka-māñ" BC "pāto vva nama" C "vvaṇa 30" BC "lā") ma". — 9. BC "amhi vasaṇāñ" C "pāto vva nama". — 10. C "ni jamañ" B "jamañ" jamañ kilañ gantamañ | C "gāthā-mañ | .

11. C saṃvamedhāñ paṇḍarikañ amaraṇaṇi (31) mañ" B "rikāñ amaraṇaṇi" (31) mañ". — 12. C etañ yaññā yañ" BC "bhañti amaraṇa mañ" | (C "rañ") a". — 13. BC "tamaṇaṇaṇi" C "amaraṇaṇi" mañ". — 14. BC "māñ" | . — 15. B gatañ tvañ bhañ māñ" C "gāthāñ tvañ māñ" māñ mañ māñ".

16. BC "vāṇaṇaṇi". — 17. B "dhammaṇaṇi". — 18. C tathāṇaṇi BC "dhammaṇi" C "māñ 30" te "dhammaṇi". — 19. BC "tathāṇaṇi paṇḍarikaṇi" (C "ma") vvaṇa vvaṇaṇi BC "vvaṇa 34" C "gāthāñ māñ". — 20. C māñāñ tvañ" | "pāto | .

सच त्वमीश्वरो ज्ञात्वा न मे याचेसि प्राञ्जलि ।
सुसमृद्धापि या जातिः हीनोत्कृष्टा च मध्यमा ।
तां नाहं जामिनन्दामि जनपेक्षो किं ते पि हि ॥
सुसमृद्धा पि ये कामा हीनोत्कृष्टमध्यमा ।
ते ष्वहं नाभिनन्दामि जनपेक्षो किं ते पि हि ॥
ये पिमे पंच कामगुणा लोकाश्च सुखसम्पत्ता ।
ते ष्वहं नाभिनन्दामि जनपेक्षो किं ते पि हि ॥
नागो यथा पाथं निज्वा दारयित्वा च बन्धना ।
मच्छति येनकामो व..... ॥
क्षित्वा गृहबन्धनाणि संश्रामि अहं पुरं वरं ।
अहो धर्ममदीरयेन्मः हृष्टप्रमदिता नमः ॥

पुनर्मारी येन बोधियद्विज्ञेभोपसंक्रमित्वा उपरिवैहायसं चत्तरीये अस्मासि ।
बोधिसत्त्वो तं आह ॥ कसं ॥ मारी आह ॥

यहमीचरो मदकरो मदनानुपाणां
 मदां नुरामुरचरो विषयानुवासी ।
 संसारपथप्रगता मदनाभिभूता
 कामानुरा मुच्यन्ति मृदुपाशा ॥
 तं वाचया मधुरया परमार्थदर्शी
 मारं ब्रवीत महिमण्डयतो महर्षि ।
 आकाशकोटि कश्चनोपसमन्वितस्य

1. BC "jalām | . — a. C "dāhāpi yām | " na nīkṛāntamadhyaṃyā | B "ākrāntāc ca ma". — 3. BC na cāham ubhi* B "no nāpakaheṃyāṃ pi te pi hi | C "pakaheṃyāṃ te pi hi | nāgo". C *donne ses vers dans l'ordre suivant* : 3, 8, 6, 7, 10; 4 et 5 sont omis. — 8, B "ākrāntāma". — 5. B "pakaheṃyāṃ te pi hi | .

6. C *ye ca ma* 'khammānāh' | . — 7. C *tenāpya* BC 'sātticānāh' B 'ānāpāksānāh' | *te pi hi* | C 'ānāpāksānāh' *hi te pi hi* | *gaccha*. — 8. B 'thā pahāvētā dāyāvētā ābuddhāh' | *gaccha* C 'yathā pāhāvētā dāyāvētā ca ābuddhāh' | *ye ca ma*. — 9. BC *gacchāhi* *ama* *kāma* *eva* *cehi* C 'kāmaññāh' *evañ* *cehi* *gri*. — 10. BC *cehi* *gri* BC 'nāhi' | *gāh* B 'pānācānāh' *āha* C 'pānācānāh' *āha*.

11. C *dhacca v *dhāna lakhe | — 13¹. BC *ha ka*, — 14. B *çaro mekaro maro
BC *eddi makyūn mar *shayām arched am.*

[illegible]

वचनं नरपुंसकतं नरपुंसकस्य ॥
 चित्तशूरो सि यदि तवेक्षरत्वं
 कामेश्वरो सि यदि व्यात्मनीश्वरो सि ।
 कामातुरा हि स्त्रीणां मनुजैर्द्रुगर्भं
 पक्वे पतन्ति भणिरत्नविनामिबूढा ॥ 5
 तेषान्ताया निपतितान महीश्वराणां
 पुष्टे पतन्ति पुरुषाण स्त्रियो जलनथः ।
 ते कामरागमदवेगयुता हसन्ति
 तस्मिं जलस्मिं प्रमदा यमदासभूता ॥
 सो दासतामुपगतो प्रमदाजनस्य 10
 ऐश्वर्यतां वदन्ति पञ्च यथासि मूढो ।
 कामातुरस्य हि न विचति रश्चरत्वं
 नाम न चापि भविता इति निश्चितं मे ॥
 सो ह तवाव सवर्तं युधि निर्जिनिस्ता
 अस्त्वोदये प्रतिभाते भवितास्मि ब्रुहो । 15
 सिंहासनमनुगतो हि न कश्चि कृष्ण
 उत्तिष्ठते नरमदे[२२४]^१ हगतो अब्रुहो ॥

मारो आह ॥

किं गर्जसे द्रुमवरसि सुखं निषण्णो
 न हि ताव पञ्चसिह योध्यसहस्रमानि । 20
 सेनां पिशाचपञ्जरावसयवसंधां

३. BC 'pāramiññi' yāhi' estī tvañi (C 'pāramiññi' | kāma' C 'vyaktatām upiṣva' B 'nīp-
 cedatī ka'. — 4. BC 'adragatā pañ' C 'adragatāni'.

६. BC 'tītāni malā' khāna sri'. — ७. B 'kāmarāmoda' C 'kāmarāga(?)doro' BC
 'tānāni khalaga pra'. — १०. BC no dāragatām upagato pramodā yamanto dāra(C 'sāra)
 'khalatā no dāra(C 'ta | no dāragatām upagatā(C 'to) pramodā yamanta || ai' C 'dāyathāni
 mūhā kānāni' B 'tītāni sātāni kānāni'.

१३. C 'ya hīna ei' tvañi || nābhāni na ei' B 'tvañi || nābhāni na ei'pi bhānāni | 'grāh
 na sa' C 'nīpceyā na sa'. — १४. B 'nīpceyā' BC 'pratiṣṭhā bhānāni na'.

१६. B 'sānāni sa' C 'sānāni aragatā na kagatā kīpceyāni u'. — १७. C 'yaramiññi sa-
 khañi nīdharyo na hīna tvañi paṇṇa sīdharyo na hīna sa' B 'nīdharyo na hīna sa paṇṇa
 sīdhā yodhamāni'.

२१. C 'pāṇa ei' BC 'pāṇaṇi' tvañi' B 'pāṇaṇi' mūli' C 'mūli' ex sēnāni
 mūli' BC 'dāra bhānāni' sēnāni(C 'sēnāni' ||).

चतुरंगिणी मुद्रितां यज्ञमन्त्रयन्त्रां ।

बोधिसत्त्व आह ॥

यदि भारजौटिगद्युतानि समागमैन्तः

कुलसौधनचयनचितनरपेमस्य ।

श्रीमान् न रज्ज्विष कुतो तुल्यं कृष्णवन्धु

प्रतिगच्छ किं विलयेति निर्णयकेन ॥

सारी बोधिसत्त्व विप्रो स्वयं भवनं गत्वा परिवारस्य आचिचरन्ति ॥ एषो भारिष बोधिसत्त्वो बोधिसत्त्वे निपणो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधितुका-
सो । सो खायातो आचरितव्यः मा मम विपद्यातो ब्रह्मजनकायमतिक्रामयि-
10 ष्यति ॥ तस्मै दानि जमीसुतो नाम पुत्रो आह ॥ तात मा न अन्तरायं करोहि
अनुत्तराये सम्यक्संबोधये अभिसंबुध्यतु । दातुं मे अधिगतं यमोज्जमं च
आसि च अभिनिष्कमसं च दद्या च बोधिसत्त्वे उपसंक्रम्य निपणो अरिष अनुत्तरा
सम्यक्संबोधिं अभिसंबुद्धिष्यति । नास्मि सो भूतो वा सत्त्वकायो वा बोधिसत्त्वस्य
समर्थो अनुत्तराये सम्यक्संबोधये अन्तरायं कर्तुं ॥

मिथलो सिंहो यक्ष दुग्धधरो
 सोमासधित्व दिशां वृक्षगुले ।
 न चैतदस्माकं वृद्धाचि रोचति
 य एवमुप आदिमाकमेसि ॥
 शीलेन चान्तोषे तपेन चैव
 उपेतो सर्वपरमां गतिं वतो ।

1. C 'nam dha |. — 2. H yādi' Hc' yādai-mānigamutah | ku' C' phamāññavāññi'
Hc' 'nāyā nara'. — 3. H rānāññ na nāyā ku' C' 'nāyā ku' Hc' 'm lāva kṛi' C'
'dandhū pex' nāpātana nārāthā' H 'nāpātana nārāthā'.

[illegible]

14. C 'gall na shlogríobhachannas' [hú] na a' shlogríobhachannas. — 15. BG 'thall na shlogríobhachannas' [hú] na a' shlogríobhachannas. — 16. BG 'thall na shlogríobhachannas' [hú] na a' shlogríobhachannas.

17. B *kahl vira- C *dhal vira- 'B1. *ja vira-pādi vira-ādi parivāra-'. — 19. BC
cila ca khalāṅga- B1. C *khalāṅga- ja- B *lapanā vira- ādi- C *vira ādi- B *bā
gādi-

द्रवन्ति । अन्ये उद्वं गृह्य अन्ये अश्वं गृह्य अन्ये गदंभं गृह्य अन्ये कवन्धं गृह्य अन्ये
वरकां गृह्य अन्ये आशीविषं गृह्य अन्ये सिंहां गृह्य अन्ये व्याघ्रां गृह्य अन्ये द्वीपौ
गृह्य अन्ये कक्षां गृह्य अन्ये गवयां गृह्य अन्ये महिषां गृह्य अन्ये शीर्षकरोटीं गृह्य
अन्ये पर्वतकूटानि गृह्य अन्ये समूहानि वृषाणि गृह्य । अन्ये अनरीषा च अंग-
रव्यं पातयन्ति अन्ये आशीविषवर्षाणि पातन्ति अन्ये उपलवर्षाणि पातन्ति । अन्ये 5
हस्तिषु अभिरुद्धा अन्ये अश्वेषु अन्ये उद्वेषु अन्ये महिषेषु अन्ये गदंभेषु अन्ये गवयेषु
अन्ये मृगेषु अन्ये सूकरेषु अभिरुद्धा बोधिमत्तनमिद्रवन्ति ॥ नापि बोधिमत्तन-
रोमन्नापि इज्जित[३२०]^{१)}त्वं चित्तस्य वा अन्यथात्वं ॥

अथ स समवयाश्चरयो खे यद्ग्रहयवारणयुक्तां मेनां ।
अग्निनिर्मणीयमिद्यासि येन बोधिमत्तासनं श्रेष्ठं ॥ 10
सौ ह्यमहस्ययुक्तं बाहममभिरुद्धं चिचचापधरो ।
वाचामुयामुदीरये हनय हनय गुरुष नं शीघ्रं ॥
कुंजरकराश्ववदना उद्वमुषा मुषलपाणिनो रौद्रा ।
राक्षसगणा प्रतिमयं धमन्ति यतो मी अरिनिघाती ॥
अपराणि कवन्धानि आशीविषकानि कृहन्ति मेदिन्यां । 15
हमं हनय हमं गुरुष रवन्ति आर्त्तस्वरं घोरं ॥
अपरे मुखतो सर्पावपिं विधे च वमन्ति . . . ।
प्रादेन गृह्य गज्रेन्द्रममिद्रवन्ति पिशाचनथाः ॥

१. B anye drashitāni gri " anye godarbhāni gri " C " gaddamāni gri " rāṭhikā gri " anye mī-
kāni gri " anye vyāghraṇi gri " BC " dēlpāni gri " C " gaddamāni grihyāni anye ma " anye dr-
shāni karoti gri " R " rāṭhikaroti gri " C " parvatagṛhīṭāni gri " BC " rāṭhikāni grihya anye
māta. — 4. C " rāṭhikāni ca aṣṭu " BC " aṣṭugṛhīṭāni pātayo " C " akṣarashāpi pātayanti | a-
nye uparavarshāpi pātayanti || . — 5. C " hīnashu a gūṛiḥ " R " shaku anye gularbhushu
a " C " anye ṣṭkare. .

७. BC " gūṇi jātātāni rī " B " gūṇātāni sarvāḥ ca " dīkṛtāni || . — १०. BC aṭha sarvo
nye " R " kha | ha " BC " hūṇanahya " aṭha aṭhi. — १०. B " piya abhiyāḥ ya " C " aṭha abhi-
yāni | hūṇi " aṭha dīkṛtāni na " B " hīnashu aṭhāni na. .

११. BC " dhara " 4. — १२. C " āṇu aṇuṣā " dīḥye nāhu ha " aṭha grihastha rī " B
" grihastha grihastha na rī " BC " gūṇāni kṛtā. — १३. BC " kharastāna " B " dāni drashita-
mākhā " C " gūṇi rān " BC " drā rā. — १४. BC " aṭi | ya " B " aṭiṅghāṭiṅghāṭi aṭi " C " aṭi-
ṅghāṭi aṭi. — १५. BC " kṛd lu " C " lāha " dīkṛtāni || .

१६. B imāni gri. — १७. BC apare ca sarvāni a " B " aṭi te jātā pā " C " aṭi | te jātā pā. .
— १८. B pāda gri " C pādaṇi gri " bhūṭamāni pāpāṇāni parva " B " bhūṭāni pā " aṭi
para.

कमे मेदिनी समारग्रीला
 तेन मपा च चमुः नमुचिन् ॥
 सो च जहे तदा बोधिसमीपं
 बोधिमत्स्वतेजेन ते चरन्तो ।
 अनेकतुरगवारणयोधा
 खगाहा भैरंजनां नाम तीर्थे ॥
 पतितमचिताखरवयस्वः
 मारो सराससगणो दिशं च ।
 अग्रजानन्तो भैरंजननाम
 प्रत्नोतीर्णो विगतशस्त्रो तीर्थे ॥
 योत्रनसहस्रमात्रं पलाणा
 अदिबलेन रचयेना चला ।
 तथापि नो वामघा प्रक्षेपन्ति
 जीवाश्च दिव्या अ संशयमुक्ता ॥
 अन्ये रथमणाः कष्टावलपा
 प्ररोदन्ति च मन्दारवां च ।
 देवा प्रवर्षन्तु कर्करवां च
 हृष्टमना वाचमुदीरयन्ति ॥
 विजयो पार्थिवस्य नमस्ते च
 दुन्दुमिशब्दो हित्कारमदो च ।

१

10

15

20

1. BC *kaṃpeya medinīṃ samā* B "pālā : te" BC "jama kṃgaya samā(C "maṃ) ma-
 mājaya sa". — 2. C *sa ca paṃpala tathā bodhisattvaṃ* BC "jama nāma te evaṃtha !".
 — 3. C "kamaṃgavā" BC "paṃpalarakṣita yathayodātāṃ(C "lā) samāṃgavā sa(C "paṃpa
 lāṃ) pa".

7. BC *paṃpalaṃ* B "tathā evaṃ" C "tathā 'evaṃ" BC "paṃpala : sa" B "pālā ca a-
 ppa" C "tathā ca viditāṃ ca upa". — 9. B "tathā paṃpala" C "tathā paṃpalaṃ" BC
 "tathā pa".

11. C "arajamā" BC "māṃpala pālāṃ pi" sam *chhāṃpa rakṣamaṃ* B "tathā tathā". —
 12. B "paṃpalaṃ divyā jī" C "paṃpalaṃ divyāṃ jī" BC "jīṃpala dīśhāvama mātāṃpala
 mātā(C "lāṃ) aya". — 15. BC *anyena rakṣamaṃpalaṃ kṃṃṃpalaṃ prarodanti* | *maṃpala-
 mātā ca dā*.

17. B *devatā pra* C *devatā ca pra* BC "arabhi karkā" *akṣamaṃ(C "no) vāṃmā u"*. —

18. BC *vijaya vijaya(C "ja) pā* B "rithāṃpala paṃpala ca dandaṃpalaṃ pālā" B "maṃpala-
 mātā ca mātā" C "mātā lāṃpala ca ca mātā".

निर्मले चैलौकी प्रविधुत च
नभं विमलं शास्त्रं विजयसि ॥

देवपुत्रो देवलोकं गत्वा आह ॥

यो सौ भावो क्षत्पुत्रोत्तमस्य
नेरञ्जनातीरमुपागतस्य ।

न शक्यं तदपश्यतेहि यत्नं
प्रदेशमार्षं परिकीर्तयिष्यं ॥

दृष्टो मे जाम्बूनदकाञ्चनामो
ज्योमप्रभो लक्ष्म्यचिन्मगवो ।

संप्रस्थितो एकचरो जम्बूय
नेरञ्जना याव च बोधिमण्डो ॥

सो ते कर्मां पद्मदम्प्रकाशां
यथा यथा निक्षिपते महीयं ।

तथा तथा कम्पति मामिरामा
चनेकधोपानिरता वसुधरा ॥

दृष्टा मे मारुतश्च समुत्समागता
समन्ततो यक्षसहस्रकोट्यो ।

करोति चासं हृदयं प्रकले

न सत्वमारुतश्च करोति रञ्जनां ॥

न चास्त्रं मार्षं पृथिवीयं ज्ञायते

समन्ततो देवसहस्रकोटियो ।

घोरं उदीरयन्ति भविष्यते त्रिनो

1. B nabhe vallokye pāvallokyānti na tati bhaximale gāta vijaye | C nabhe vallokyānti vallokyānti nabhe vallokyānti gāta vijaye | . — 3. BC "patraṇi devale". — 4. BC "na lhasyati" (C "si") natpa".

5. C "dyaṇa mātṛaṇi". — 6. B dṛiṣṭva me jāmbūnada C dṛiṣṭva me jā B "jambūnada" ye BC "prabhaḥ" C "pariṣ". — 7. B "ekarava aṣṭa" C "ekarava aṣṭa" yānava hē BC "dharmaṇi" | .

8. B "dharmaṇi" | . — 9. B "abhiṣṭaṇa" BC "ghoṣṭaṇi bhṛato" (C "tā") vamaṇṭaṇi | .

10. B dṛiṣṭva me C dṛiṣṭva me mātṛaṇa rāṇa mātṛaṇi rāṇa "lhasyati" BC "lhasyati" | . — 11. BC "na ye na mātṛa" C "roṣi" BC "ajana" | . — 12. B "koṭiyo ghaṇi".

13. BC "ghoṣṭaṇi" C "ghoṣṭaṇi" B "dharmaṇi" na | prabhaḥ BC "ghoṣṭaṇi" C "ghoṣṭaṇi" B "ghoṣṭaṇi" | .

प्रहृष्टा वस्त्राणि च भामयेन्तुः ॥
 दृष्टा मे पंचगता जीवजीवका
 मधूरहंसा करविककीकिला ।
 संग्रस्तिनेकरवा अभूयि
 नैरंजना दाव च बोधिमण्ड ॥
 नृष्टो मे मार्गो अमरेहि निर्मितो
 नैरंजना दाव च बोधिमण्ड ।
 धूपस्य च पुष्पस्य च मान्यस्य
 विचित्रपुष्पो मुमनोऽन्नगतो ॥
 भये मारे सर्वशो हततेजे
 पूर्वं वामे परिशोधये चक्षुः ।
 मध्यमे च वामे मारनिघाती
 पूर्वनिवासचरिता खरेसि ॥
 उद्वते च अक्षणे वरवृद्धिं
 [१३०^१] चतुर्णां पुरिसबुद्धानुबुद्धां ।
 बुद्धधर्मवर्णिता प्रापुण्येति
 लोकनाचो भवरागनिघाती ॥

६

१०

१५

राज्या पश्चिमे वामे अक्षणीहाटसमये मन्दीमुक्तायां रत्न्यां चत्विक्षित्युत्तरेण
 समुत्तरेण महापुरुषेण पुरुषपद्मेन पुरुषद्वयेन पुरुषवीरेण पुरुषनागेन पुरुषसिंहेन
 पुरुषनृपेण पुरुषपद्मेन पुरुषकुमुदेन पुरुषपुण्डरीकेन पुरुषपुंगवेन पुरुषाजनिदेन २०
 पुरुषधारेयेण अनुत्तरेण पुरुषदम्भसारधिना विक्रान्तेन पराक्रान्तेन एकेन अग्र-

१. BC *drishitā me paññā* G 'tā jivajīvakaṇṇaṁ mayā' B 'tā jivajīvakaṇṇaṁ mayā' BC 'kila
 mē'. — ३. BC 'tā | mē' nā jātā bodhimapaṇḍāni dīpi'.

४. G *drishitā me mē* B 'jānā vacca bē' G 'jāvacca bē'. — १०. G *bhāgva mārā sar-*
vaṇa kuta B 'mārā sarvaṇa kuta' BC 'ja parima pari' G 'pabbhata cakkaṇṇaṁ' |.

१२. BC *anubhāvaṇa* yā B 'niryaṇḍā pā' G 'niryaṇḍā pā' BC 'rithāni ana'. — १४. B *āhāre*
 m १' G *āhāre ca arunavare* BC 'rebuddhāni yuttakāni parimaṇṇa boddhānubuddhāni' |.

१६. BC 'vacāṇāni prapya bē' *pariniryaṇḍā* |. — १८. BC 'jat kīṇḍa parudhena satpa'
āhāra parudharisabbhena parudharipena parudhapada B 'pādaṇṇa' C 'pādaṇṇa par-
udharakamaddena parudhapāṇḍavena parudhājāhena parudhadhaurava ana B 'pādaṇṇa
parudhapāṇḍavena parudhājāhāyena parudhadhauravā | ana B *āhā* ३१४ BC 'jāhā ya'
 B 'āhā' | jātā G 'prajāṇamutana āhāṇa saratthajātāyāni prāptāyāni abhinimbo-
dhāyāni sarattham eka B 'ta saratthā prajātāyāni bē' *dāhāyāni* | *sarattham eka* G
 'lāhāyāyakaṇṇa' BC 'anuttāra m(G 'mā)mayakamānubuddhāni abhi'.

यदा इमे प्रादुर्भवन्नि धर्मा
 ज्ञातापिनां प्यायतो ब्राह्मणस्य ।
 अथान्न कांचा जपन्नेनि सर्वा
 जयं प्रत्ययानां अवेति ॥

अथ प्रतिज्ञोक्तः प्रतीत्यसमुत्पादः ॥

मारेण पापीमता प्राणका निर्मिता भगवतो पर्यन्तं भिन्दन्ति । सूर्येण उदेनैव
मर्त्ये विलीना ॥

अथ शतं भगवान्तायै येनायै ह्यं उद्दानमदानये ॥

यदा रमे प्रादुर्भवन्ति धर्मा
 अज्ञातपत्नि धायतो ब्राह्मणस्य ।
 विधर्षिता तिष्ठति भारमे (23:1) न्या
 मयेत्येव आभासितमनरीषे ॥

अथ खलु भगवान्प्रथमसंबोधिप्राप्तो ताये वेत्ताये इममुदानमदानये ॥

सुखो विपाको पुण्यानां अग्निप्राचक्ष्य चध्यति ।
 क्षिप्रं च परमां शान्तिं निर्वृतिं चाधिगच्छति ॥
 पुरतो ये उपसर्गा देवता मारुकायिका ।
 अन्नराशे न शक्नोति कृतपुण्यस्य कर्तुं वै ॥
 ये भोन्ति अन्नपुण्यस्य विग्रहा ते न भवन्ति वलवन्तो ।
 बलवां भोति समाधी संभारवतां सपुण्यवतां ॥
 यदि यो च देवलोके चक्ष वा वसवर्तिनो मनुष्यो वा ।

1. 4. yathā ima^a B "dharma utāpānā dhyāyato dhyāyātāḥ hrā" C "dharma āgātāpāno hrā"
BC "ya a". — 3. B arthāya kām^a C arthāya kāmān vāpnuṣyanti^a B "utā arāyāḥ kāmā"
BC "pratyānāḥ (C "nāḥ) a" B "acuti |". — 5. 4. "tironāḥ panti^a ipādo mū" B "dāh
mū".

81. C. "pakāñ ni" BC "rante blañ" melañ | . — 82. B. aṅgayañ a. "re" cilañ | C. "pakāñ" melañ melañ cilañ | . — 83. BC "m" melañ melañ melañ. — 84. BC "ni" melañ melañ melañ.

14. B *śūnyamāṇaś cābhāṣaḥ* | tām antarikṣaṇāḥ atha' C *śūnyamāṇaś cābhāṣaḥ antarikṣaḥ* atha'. — 15. BC *prathamam ānubodhāpripṣṭāṁ* id' *mam bāhaya*(B *ya*) *su*'. — 16. B *yaḥ sa śūnyatā kahi* C *śūnyatā kahi*. — 17. B *madāḥ gātā nīvṛtā* id' C *vyṛtā bāhaya*.

16. G 'to me opa' BC 'yikl anta'. — 17. BC 'knoti kpi'. — 18. BC 'to na lisoni puyivanto balovam'. — 19. G balovd lio' BC 'lisoni vumodhion eoti'. — 20. BC yudi
je ca de' B 'mashye akri' G 'mashye | akri'.

अकुर्वन् प्रार्थयति किञ्चि तया तथ न श्रद्धयते तस्य ॥
अथ वा पुन प्रार्थयति निर्वाणं अश्रुतं पदमशोकं ।
मार्गं दुःखप्रशमनं प्रतिनमते अल्पविसरेण ॥

- अथ खलु मनवानाह ॥ लोकाविजितं काम समाधि समापयते ॥ अथ लोकाः
5 सन्नापज्जातो सञ्ज्ञोपरतो रागं वेदेति आत्मनो । येन येन हि मयन्ति ततो न
भवति अत्यथा । भवे अयं लोको सत्तो भवे रत्तो भवामिनन्दितो ॥ नवी यथ
भवति दुःखं भवति ॥ महापार्थ खलु पुनर्निश्चयस्तथानतेन ब्रह्मचर्यं उपवति ॥ ये
हि केचि भवेन भवस्य निःशरणमाहः सर्वे ते भवा अनिःशरणा ति वेदेमि । ये
वा पुनः केचिद्विषयो भवेन भवस्य विप्रमोक्षमाहः सर्वे ते भवा अविमुक्ता ति वेदे-
10 मि ॥ उपधिं प्रतीत्य दुःखस्य संभवो सर्वोपधिषयतो भिषवो नास्ति दुःखस्य सं-
वो ॥ लोकमिमं पञ्च पृथुं अविद्यापरीतं मृतं मृतसंभवा अपरिमृतं ॥ ये केचि-
द्व्या सर्वे हि सर्ववृत्ताये संवर्तन्ति । सर्वे ते भवा अनित्या दुःखधर्माः परिणामध-
र्माः ॥ एषमेतं यथाभूतं सम्ब्रज्यया पश्यते ॥ शीयति भवतृष्णा भवं नाभिन-
न्दति सर्वशो तृष्णावयो निर्वाणं ॥ तस्य निर्वृतस्य निषयः पुनर्भवो न भवति ॥
15 अभिभूतो मारो विजितसंयामो निर्विंताः श्रवणः अपल्यक्तः सर्वभवो रति ॥

मनवान् सम्यक्संबुद्धो यदर्थं समुदागतो तमर्पेनमिमंभावयित्वा बोधिमुखे उक्ता-
ग्रनशब्देन मारो पापीमां सबन्धो सवाहनो भवो ॥ अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि-

1. BC 'akrītā prā' B 'yātā tatthā karissatā taya' C 'yātā tatthā tatthā riddhā'. —

2. BC 'pamā prā' B 'vāna ayya' BC 'padāni aggaṇi mārugaṇa'. — 3. BC 'dubbhāni
prasaṇṇāni pādā' C 'āḷaṇa' ॥ — 4. C 'gavāni mahālo'. — 4. B 'ānāsa samāpa'
C 'ānāsa samādhidāni samāpa'. — 5. BC 'hi manyanti' C 'to taṇṇi hā' B 'to naṇṇi hā' BC 'tāhā bhava'.

6. BC 'boko rakto bhava rakto bhavāni tundi taṇṇi hā'. — 6. C 'bhava ya' BC
'hāhāni bhavati pra'. — 7. BC 'rithāni ॥ kha' C 'kharavā tatthā'. — 7. BC 'kaṇi
bhava' C 'vaṇa kavya nāḷa' C 'ha' rava 'ra te bhava' C 'vāni' | anāsaṇā 'nā ya'. —
8. C 'pamā kaṇi' C 'hāhāni bhavāni bhava' C 'kharavā bhavāni' BC 'hā' | sarva' BC 'hā-
vā' C 'vā' bhavāni'. — 10. BC 'upādhi pra' B 'sāraṇapādhi' C 'sāraṇapādhi' BC
'ya saṇṇava lo'.

11. BC 'pīṭha vi' B 'taṇi bhōtaruṇi' C 'taṇi'. — 11. BC 'd bhava sarva' riddhi'. —
12. BC 'ya sarva' C 'bhavāni vi' B 'nāmaḍḍhāraṇi a'. — 13. B 'amā aṇā ya' C
'bhavāni saṇṇava'. — 13. BC 'pāṇā bhavāni' C 'nā' | hā 'vāṇāni taya'. —
14. BC 'nā aḷhi'. — 15. C 'pīṭha saṇṇava' riddhi' C 'upatāṇā sarva' C 'upatāṇā sarva'
BC 'bhavāni vi' ॥

16. C 'nā saṇṇava' 'to tam arthāni aḷhi' B 'tam arthāni aḷhi' C 'bhavāni' BC 'ya aṇā'. — 17. C 'riddhi saṇṇava' 'buddhāni prapīṭha dhamma'. B 'the prapīṭha'

संयुधिता प्रवृत्ते वरधर्मचक्रे महापरिचां समुदानयित्वा राजगृहे विहरति शास्ता
 देशाणां च मनुष्याणां च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पुं॥३३॥^b जितो ऽप्यजितो ज्ञाता-
 यज्ञश्रेयसाप्तो ज्ञाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनम्लानप्रत्ययमैषण्यपरिकाराणां ।
 तत्र च अनोपलिप्तः पद्ममिव जलेन पुण्ड्रभागीयां सत्त्वां पुण्ड्रेहि निवेशयमानो
 फलभागीयां सत्त्वां फलेहि प्रतिष्ठापयमानो वाचनाभागीयां सत्त्वां वासनायाम- 5
 वस्थापयमानो अमृतमनस्यकेन देवमनुष्यां संविमज्जन्तो प्राणकोटिशतसहस्राणां
 अमृतमनुप्रापयन्तो अनवरायजातिजराभरणसंसारकान्तारनरकादिदुर्यमहाप्रपा-
 ताद्भुङ्क्ष्वरित्वा जमे शिवे ममे खले अभवे निर्वाणे प्रतिष्ठापयमानो आयर्ज-
 यित्वा अद्भुतमधवज्जिमल्लकाशिकोशलकुटुपांचालचेतियत्समस्यधुरसेनपञ्चकश्व-
 न्दिदृशदिशां । ज्ञाने दृष्टपरकमो स्वयम् दिव्येहि विहारेहि विहरन्तो ब्राह्मणेहि 10
 विहारेहि विहरन्तो आनित्रेहि विहारेहि विहरन्तो आर्येहि विहारेहि विहरन्तो
 मातृत्वेहि विहारेहि विहरन्तो बुद्धो बुद्धविहारेहि विहरन्तो जिनो जिनविहारेहि
 विहरन्तो ज्ञानको ज्ञानकविहारेहि विहरन्तो सर्वज्ञो सर्वज्ञविहारेहि विहरन्तो ।
 चेतोवशिष्टाप्तो पुनः बुद्धो भगवन्तो येहि येहि विहारेहि आकांक्षति तेहि तेहि वि-
 हारेहि विहरति ॥

एतं प्रकरणं मिषुमि युतं यथा भगवतो बोधिभूते उद्भासनशब्देन मारः पा-
 पीमां सबन्तो सवाहनो मयो ॥ ते मिषू भगवन्तमाहन्तुः ॥ पञ्च भगवन्नाहृत्य
 भरसिंहस्य भागकोधप्रमथिनः कथं च भगवतो उद्भासनमात्रेण मारो सबन्तायो
 निर्जितो । एकेनापि असहायेन मैवधिनेन धीमता अनेकयत्नयुता उद्भासन-
 मात्रेण बन्तायो निर्जितो सिंहव्याघ्रतरबुद्धीपिवारणकुञ्जरा एकेन चन्द्रवक्त्रेण सब- 20

मां" BC "hāpariśatā sattu" cati ॥ ३३॥ C "jito apārāyito bhāhā" trasayamāṇasagāḥ B "ca-
 ramāṇasagā" jayapārāyitābhāhā tatra".

६. B "tehi paritishāpāyandān amritam analpa" C "tehi paritishāpāyandān amrit-
 ābhāhāgāḥ sātān amritāyām amritā" B "steyān amritābhāhājanta | prāṇa" BC "amprā-
 ṇān amritāgā jā" B "steyānānā" rakavindur mahāprajāḥ C "rakavindur mahā" dīna-
 sattu dha "stihāpāyandān āvarjāḥ" B "payandān āvarjā" dhavajjinnāḥ C "dhavaji-
 nnāḥ" BC "pikavāḥ" C "cativāḥ" BC "cativāḥpāyandān" C "rā ca" agavāḥvanti | .

१६. C "krāme sva" vyena vāhāṇa viharanto hrā" B "vyena vāhā" anāḥjāḥ vāhā" rāḥ
 vāhāḥ viharanto | sātāṇe "nta jina jina vāhā".

१७. BC "paṇ na pa" B "buddhā bhā" C "kāhā tehi vi" B "viharanti ॥

१८. BC "vāḥ prā" gāḥ mā "gā to bhā" — १७. C "bhāhā bhā" hāḥ | B "vāḥ
 prā" — १७. C "gāḥ āra" BC "pramāḥhā" C "āḥāḥāḥāḥ" BC "gā mīḥ sātā
 to" — १८. BC "pī sātā" C "cativā dha" trena sātāḥgā nirjita sātāḥvāḥgāḥ BC "la-
 vāḥvāḥ dha" C "rājāḥ mīḥ pāpāḥāḥ sātāḥāḥvāḥāḥ १८ na pāpāḥ" B "pāpāḥāḥvāḥ
 pāpāḥ" C "crāmo u".

लाघो निर्जितो पापीमां पापनशो न पापाचारपरित्रमः । उक्ताशनमात्रेण सव-
 लाघो कर्त्तव्यः ॥ भगवानाह ॥ किं मिश्रवः आद्युर्य तथागतेन परसंबोधिप्राप्तेन
 बोधिभूते उक्ताशनशब्देन मारः पापीमां सबलवाहनो जपः । अन्वदापि मये
 कुमारभूतेन उक्ताशनशब्देन एष पापीमां सबलाघो निर्जितः ॥ मिश्र आहम्भुः ॥
 ३ अन्वदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्वदापि मिश्रवः ।

भूतपूर्वं मिथ्यो ज्ञातीतमध्यामं नगरे वाराणसी काशित्रिजगपदे तत्र रा(३३७)का
 सुवन्धु नाम कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबली महावीरो यष्टीनां नगरसहस्राणां
 राज्यं कारयति अतः स्मृते प्रजान्तरद्वयद्वयहारतस्करं येनं सुमित्रं निरोतित्वं नि-
 रूपद्वयं आकीर्णजनमनुजं । तस्य दानि राक्षो, सुवन्धुस्य पटि नागसहस्राणि रत्न-
 १० दन्तकलितानि श्वेत्तज्जालप्रतिच्छन्नानि सुवर्णालंकारभूषितानि ससुरप्रवाजानि सह-
 स्वारोहाणि [इपुतोसरपाणिनो] पटि अक्षमहस्राणि मैथवानां श्रीघ्नप्रवाहिनां
 सर्वालंकारभूषितानां पटि रघुमहस्राणि सिंहचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिच्छन्ना
 श्रीपिचर्मपरिच्छन्नानि अनन्दिषोषाणि नवैजयन्तजालानि ससुरप्रवाजानि उच्छित-
 त्त्वज्रपताकानि पटि धेनुमहस्राणि सर्वाणि कामदोहीनि पटि स्त्रीसहस्राणि आ-
 १५ मुक्तमणिकुण्डलानि सर्वालंकारभूषितानि पटि पर्यंकसहस्राणि सुवर्णमध्यानि रूप-
 मयानि दन्तमयानि पटि सुवर्णपाचसहस्राणि पटि रत्नमयानि सहस्राणि पटि
 निधामसहस्राणि । विप्रवृद्धाक्षयसहस्राणि नित्यभोजनानि । प्रभूतं धनधान्यको-
 शकोशानगरं प्रभूतदासीदासकर्मकरपौरुषेयं प्रभूतं जमात्यभट्टबलायं प्रभूतं यन्त्रध-

1. C. "kīdānānānā" — 2. C. "māro pāpā" no bhaggo | — 3. DC. "mārubhā" C. "kīdānānā" B. "kīdānānā" C. "māro pāpā" — 4. C. bhāṣā d. — 5. B. "kīdānānā" —

[illegible]

17'. C śhaṅkṣhā vīṅgabṛā' — 17'. B 'śheṣa prahṛīṣṭāṁ aṁś' C 'śheṣa prahṛīṣṭāṁ aṁś' śhaṅkṣhāṁ 'aṁś' paṇḍitāṁ aṁś' BC 'śheṣa prahṛīṣṭāṁ aṁś' |

अयमहिषी सुवचिरा नाम प्रासादिका दर्शनीया अशुद्रावकाश परमाय सुव-
र्णपुष्कलताय समन्वागता । सो दानि राजा सुवन्धुः अयमहिषीय सुवचिराय
सार्धं राजाहं शयने शयितः शोभापट्टदामकलापे धूपितधूपने मुक्तपुष्पावकीर्णे
सुवर्णनये स्थनये दीपवृषेहि . . . . . कुन्जवामनकिरातवपवरकांचुकीयेहि वा-

5 यनेहि ।

अथ खलु ततो इक्षुक्तम्बातो राज्ञ्या पश्चिमे दामे अरुणोद्वाटकालसमये मूलद-
व्वातो कुमारः प्रादुर्भूतः प्रासादिको दर्शनीयः अशुद्रावकाशः परमाये सुवर्णपु-
ष्कलताये समन्वागतः । ततो सो कुमारो सुवचिराये देवीये प्रतिगृहीतो । आञ्जलं

10 विदुषो एषो सख्यो भविष्यति यो इक्षुतो प्रादुर्भूतो । सो दानि राजा सुवन्धुः
कुमारस्य सप्तरात्रं रमणीयाणि जातकर्मणि करोति । अमणप्राङ्मणकूपणधरो-
पकेषु अन्ये च महाजवकाये सप्ताहं विवाणेति अन्नं पात्रं खाद्यं भोज्यं मन्थनाक्ष-
विनेपनं वस्त्रां च तेलप्रभालिका प्रवाहिता घृतप्रभालिका प्रवाहिता सानाप्रकाराः
पानप्रभालिका प्रवाहिता । महन्तो छातिर्येण समानतः वज्रनि राजशतानि

15 सनावतानि वज्रनि ब्राह्मणसहस्राणि समागतानि । महन्तो आभोदो सुवन्धुश्च
गृहे वर्तते । तूर्यशतानि संपवायन्ति संगीतिशतानि निवर्तन्ति । सर्वं वगरं
सप्ताहं सत्कृतं । तदनुपात्रं राजा सप्ताहं जातकर्मणि कृत्वा सप्ताहस्वास्थ्येन
ततो राजा सुवन्धुः ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यणामामन्त्रयति । भवन्तो कुमा-
रस्य सद्व्यं नामं करो[३३]च । तेषां दानि भवति । एषो कुमारो इक्षुतो
20 जातो भवतु इमस्य इत्थाकुत्ति नामं । ते दानि ब्राह्मणा राज्ञो निवेदेनि यं

१. G "gramahipya mru" B "rājāha gya" BG "gṛahipattā(C) "ra)ā" B "lāpadhīp"
C "lāpadhīpanadīhīpana mru" B "muktāpūshpāvatīrṇaṇa sarakṇya" BG "ryyaya rā" kabaḥ
kubjāvamanaṇvīta(C) "nandīrājārahavarakkāḥca".

६. C "rājāha sanyaya mī" mīdra pridu " ryanīya aksaḥ " kṛḥa parumāya pūshkākāre-
rṇatāya samanyā. — ८. C "cīrā de". — ८. C "rājāha sahandhuṇa taṇ ku" BG "māḥ
ā". — १०. C "handhu | ku".

११. B "dāha sanyaya m mahājanakāya sapṭa " gati | sanyāḥ C "gati | sanyāḥ " lepura va-
strakā ca kī" BG "lālapramāḥikāya(C) "ye" pravāhīlāyā(C) "lāya" ghrāṇapattā(C) "lāpāḥikā
pravāhī(B) "hita) nāḥapṛakṛtāḥ pānapṛaṇā(C) "kṛtāḥ pānapṛaṇāḥikā pravāhīlā(C) "ā |)
maha". — १३. BG "livergā samāgataḥ(C) "ta) kahuṇi rā" C "rājāpāṇiṇi hā" B "gatiṇi | hā-
hāṇi hā" C "māḥ mād". — १५. BG mahāto ā" C "nāḥamāya gṛīha rāṇiṇi | .

१६. BG "dṛpā mād". — १६. C "sarakṇya" BG "taṇ tād". — १७. G "yona | kaba
rājā mī" cāryyāḥkāḥ āmantra" B "cāryāḥ āmantra". — १८. C bhāḥantāya ku "dṛpāḥamāḥ
ka" B "dṛpāḥamāḥ(C) akavāḥa | . — १९. BG "rāṇi rāḥ". — १९. BG "kabaḥkūḥ mī"
— २०. C "rājāha mīvāṇiṇi taṇ mād" B "māḥantāḥ taṇ mahāḥgāṇi s " ta | āna" C "kabaḥ-
kūṇi mād".

महाराज एषो कुमारो दधुतो जातो भवतु रमस्व कुमारस्व इत्याकृति नाम ॥
सो दानि राजा सुबन्धुः कुमारस्व नाम ब्राह्मणानां सकाशातः बुत्वा प्रीतो संवृत्तो ।
सदृशं कुमारस्व नाम स्थापितं ॥ अन्ये पि कुमारस्व नाम बुत्वा प्रीता संवृत्ताः ॥
तेषां दानि ब्राह्मणानां राज्ञा सुबन्धुना प्रभूतं खादनीयं भोजनीयं दत्त्वा संप्रचारिता प्रभूतं हिरण्यमुवर्णं दत्त्वा विमर्जिताः ॥

तेन दानि राजा सुबन्धुना तस्य कुमारस्व चत्वारो धात्रीषो सपरिवारा अनु-
रूपा उपस्थापिता या कुमारं अन्यथा उद्धर्तेति सुपेति अन्यथा खनं पायेति अन्यथा
उत्सारप्रसाधमाकर्षति अन्यथा उत्सर्जनं धारयति ॥ एवं दानि सो इत्ताकू राजकु-
मारो यतुर्हि धात्रीहि सम्यगुपस्थिहियमानो सम्यक्परिचरीयमानो यथा उत्पन्नं
वा पदुमं वा कुमुदं वा पुण्डरीकं वा कूलानेहि एतं स वञ्चीयति ॥ यथोक्तं १०
मगवता ॥

कृतपुण्यो हि वर्धति न्ययोधो रव सुभूमिया ।

जातो नुपन्यजे य दुमो सो ज्यपुन्यः विवह्यति ॥

एवं दानि सो कुमारः संवर्धियमानो यं कालं सप्तवर्षं अष्टवर्षं वा संवृत्तो ततः
मेधीयति लेखायं पि लिपीयं पि संख्यायां पि गणनायां पि मुद्रायां पि धारणायां १५
पि हस्तिस्थिं पि अचस्थिं पि धनुषि पि वेष्टुषि पि धाविते लङ्घिते ज्विते प्रविते
रत्नस्वप्नानि युते छेद्ये भेद्ये संयामग्रीषि राजमायासु सर्वत्र निश्चितगुणगुहीतो मा-
तृष्टो वामस्तो ब्राह्मणो अभिवादनवन्दनप्रत्युत्थानग्रीतो आवर्जनसंपन्नो मार्दवस-
मन्नो अपरुषो अकर्कशो निवातो सुखसंवासी पूर्वाजापी मित्रभापी राज्ञो इष्टो

१. C "cāto rva" BC "tjo sadpi". — 3. C "asān sīhāpi". — 4. BC "hhojanīyān dātān
sāpīpīvā(C "cātrīā pīhān(C "hāhān) hi "rāpān dātān vī".

७. BC te dāni cā C "nā tasya cātā" sīhāpīto ya kumārān B "sīhāpīto yā kumārān
ayā upāhātātī" BC "ti an(C "sā)pati ayān sī" C "nān jāpātī | ayā anā" B "pāyātī |
ayā anā" arān akārshātī | ayā anā C "arān apakarān". — 8. C "si ikāhāku
rā" C "tālā sāmīyug upāhātāhīyāmān sāmīyug" rīpāmān yathā B "dumān tā mo-
hātān tā pa" BC "pārāhān tā kulañtālā(B "hi") anā an tā "ti yathā". — 10. B
"cāto kī".

११. C "pūyātī vārāhā" BC "pūdā i" C "iva bhāmījāyāto anā" B "mīyā jī". —
१५. B jāhā anā C jāyāto anā BC "ka rya drūmā | (C "drūmā) an C "pūyā vīhāyātī | .
— १६. C "kumārā sāmīvārāhīyāmā" pāyānā sāmīvārāhīyāmā vā sāmīvārāhīyāmā tātā jākātī B
"vātā | tātā an " ti sāmīyātī pi sīpīyātī pi sāmīyātī C "sīpīyātī pi sāmīyātī" sāmīyātī
vā sāmīyātī pi dhā BC "vārāhātī pi dhā" C "dhāvātī pāyātī i" dānī nīyātī cāhā
bhān sāmīyātī B "cāhāyātī vārā hā" BC "cāhā(C "rāhā) rājānīyātī" C "iva anīyātī"
sīpīyātī pāyātī pāyātī hā " hāhāhāhāhāhāhā " ka kārājīyātīpāyātī mārā B "rājānī-
pāyātī mārā" BC "hāhāhāhāhāhāhāhā(C "rājāhā) pi pī" B "pīyātīhā" C "hāhāhā rājānī

कुमारो भविष्यतीति विन्तीषीं च इत्याकुकुलो भविष्यति ॥ सो दानि राजा
इत्याकुः पुरोहितस्व भवाशातो वचनं श्रुत्वा अग्निन्दादेवो अयमहिषीं राजकुले
रूपेता तानि अन्धानि वज्रस्त्रीमहस्याणि विवृत्तं पचश्च ओशिष्टा । गच्छ चैन
दस्या अग्निप्रेतं सा तेन सार्धं रमतु ॥ एवं दानि राजकुलातो वज्रमि महस्याणि
विधांवितानि हृष्टमनसः सर्वालंकारविनूयिताः मृगिका इव संवन्ता द्वारे द्वारे
व्यागमे काचिज्जल्पन्तीयो लीमचे अपरा हसन्तीयो अपरा धावमाना अनुधा-
वन्ती । सर्वे स्वजिता आसि सर्वे आसि प्रमूर्च्छिता । इत्याकुराजनगरे मनु-
ष्याणाहि राजपत्नीहि सार्धं प्रमूर्च्छिता प्रमूर्च्छिता आसि ॥

अपरो दानि पुनरपि सुवन्मुकुलातो जातिसंघो मनुष्यभूतो कायमुचरितेन सम-
न्वागतः वाक्चरितेन समन्वागतो मगः सुचरितेन समन्वागतः दश कुशलकर्मपथ 10
नमादाय वर्तित्वा मनुष्येषु अविद्या कायस्त्रिंशे देवनिष्ठाये शक्रो नाम देवराजा
उत्पन्नो ॥ सो दानि समन्वाहरति । कहिं सो राजा सुवन्मुः काये वर्तमानो ति
जीवति वा मृतो वा [३३४] ति ॥ सो दानि पश्यति यथा राजा सुवन्मुः कालगतो
तत्र इत्वाकुं नाम पुत्रो तेन राज्यं प्रतिपद्यते । तस्य राज्ञो इत्वाकुस्य पुरोहितेन 15
विष्णो नतिः दिना अयोम्या असदृशा सुवन्मुकुलस्य विष्णुर्न पश्यत्य इक्ष्मियामारं
चोशरितत्वं प्रजाये अर्थाये ॥ सो दानि शक्रो देवानामिन्द्रो ब्राह्मणवेषमात्मनो
निर्मित्वा श्रीर्षो वृद्धो महङ्गको अध्वनतो वयमनुप्राप्तो बलीहि परिगतशरीरो
पलितशरीरो तिलकालगात्रो सो इत्वाकुस्य राज्ञो द्वारं गत्वा आह ॥ अहं इत्वाकुं
पशुतुकासो ॥ प्रतिहाररथो राजकुलं प्रविष्टः राज्ञो इत्वाकुस्य निवेदेति ।

1. B "iva anisala" C "iva anisālaḍa" "gramahitānā ṛ" B "gramahitānā" BC "śahapitā
 ṛ" C "śahapitā ṛ" ni triakṣarīyān pu "giriṣṭā yasya alhi" B "ahā ḡa". — 3. B gaeha-
 ḥa / gaa yasya alhi" C "yasya alhiyāyān sū lo" B "tām sū dena". — 4. C "hīm stri-
 ḥa" BC "hṛṣṭahānā" C "manasa sarvabhūṭānāḥ śāntiḥ śāntiḥ" niḥi" B "ahā gramikā iva
 śāntiḥ śāntiḥ dā" C "śā śānta upā" B "jalpāntānā lo" C "ḡāntānā lo" "śāntiḡa upā"
 B "śāntiḡa" apā" BC "śāntā anu" C "śāntānti" |

7. BC "lāi kō pūrve kō pramāreccitā" : — 7. C "mashyā lāi rūjapa" edhkaṃ pra-
māritā pramā" B "hāritā pramāreccitā | kō āpa" C "āi | : — 9. C āpā dā "hādhā
kō" ādhādhā mā "vāgāto vāka" B "vākacārītā sarāhacārītā samāra" C "pā
samācārītā samāvāgāto | dāpa" BC "lāmahādhādhā vāti" : āiā | B "vā | :) : tra-
dhādhā".

¹⁸ BG 76 kg. — ¹⁹ C 7000 at 53° BG 74000 — vermindert bei 7° C to red. | —

18. B *hollāṣa va* — 14. B *ūḥ || *li** *laya* *trishaktatāṣ** C *laya *trishkṛityāṁ* *pa-*
laya *śhṛīṭṭ* *strigṛāṭ** H *strigṛāṭ* C *śhṛīṭṭ *pa** B *ritavṛ *prā**.

18. C⁺ "mama nemi" *Raka mahallako a* BI: "La adhrāgātātayam aya" C⁺ "prāptah valī"

18. BC 'kabraku pagyuta' C 'kāmab pra'. —

19. O "período de" B "redatado" |.

महाराज ब्राह्मणो द्वारे स्थितो राजानं द्रष्टुमिच्छति । राजा इत्थाकु आह ।
स्वामते ब्राह्मणस्य प्रविशतु । तेन दानि प्रतिहाररक्षेण सो ब्राह्मणो राजकुलं
प्रवेशितः । राजा बृधं ब्राह्मणं वृध्वा प्रत्युत्थितो । स्वामते ते ब्राह्मण निषीदति
इमनो आसनं । सो दानि ब्राह्मणो जयेन वर्धोपयित्वा उपविष्टः । राजा न
5 पृच्छति । ब्राह्मण कुतो दिशातो आगतो किं मार्गसि किन्ते वृत्तति किन्ते देमि ।
ब्राह्मणो आह । महाराज दूरतो सि प्रदेशातो आगतो तव उदारं कीर्तिशब्द-
रलोकं श्रुत्वा इत्थाकुः विष्णुत्तं पयस्य स्यागारं ओशिरति प्रवाये चर्वाये ति ।
ततः राज स्त्रियाय अर्थिको दूरतो सि देशातो आगतो ततो मे स्त्रियाये प्रति-
नायेहि । सो दानि राजा ब्राह्मणस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतः मुष्टः संवृत्तो कांयुकीय-
10 मामन्वयति । सो भवे कांयुकीय श्रीधं इमस्य ब्राह्मणस्य मन स्यागारं उपद-
र्शेहि । या से स्त्री रोचते ताम्से देहि । तेन दानि कांयुकीयेन ब्राह्मणो चनापुरं
प्रवेशितो वज्रनां स्त्रीसहस्राणां मध्ये । ब्राह्मण एषो राजो इत्थाकुस्य स्यागारो
या ते स्त्री अभिप्रेता तां गृह्य गच्छाहि । तेन दानि ब्राह्मणेन तेषां वज्रनां स्त्री-
सहस्राणां या राजो इत्थाकुस्य अयमहिणी अलिन्दा नाम देवी न कदाचित् रा-
15 जकुलातो निष्कमति सा देवी तेन ब्राह्मणेन गृहीता । एषा मे भवतु । सा दानि
देवी प्रवृष्टा । अयं ब्राह्मणो मन अय्यको वा पय्यको वा अय वा उत्तरो ।
राजा इत्थाकु वृद्धव्रतसमादानो मा हेवं मां इमस्य ब्राह्मणस्य उपस्थानपरिचर्याये
ओमिरिषति ।

तथा दानि अलिन्दाय कुब्जा मात्ताकारी मातां गृहयति । सा दानि कुब्जा

1. C "ethitah rd". — 2. C "gatasya brāhmaṇasyaṁ pra". — 3. C "haraṇa rd" B "lāṁ
pawigatah rd" C "vaṇṇa rd". — 4. C "rājā brāhmaṇasyaṁ vīdīdhaṁ dṛi" BC "lāṁ mē". —
5. BC "lāṁ | te" C "te mahāharā". — 6. C "paya vadellā" "vāṇṇa rd" B "elāṇ rd". —
7. C "to kim Ajāṇṇi kin te ranyali".

8. B "dānato amāṇa prode" "cubdāṇa cō" C "cubdāṇa cō" "kharāku brāhmaṇasyaṁ pakāṇa"
B "brāhmaṇasyaṁ pakāṇasya striyaṇṇaṁ oṇṇiṇi paṇṇāye arthelā | C "aya striyaṇṇaṁ oṇṇiṇi
paṇṇāye arthelā | . — 9. C "lāṁ hāṇi rd" BC "rājā striyaṇṇa" "rāṇa amāṇa dā" "striyaṇṇa paṇṇi-
bhāṇṇi" "vaṇṇi | . — 10. C "pallāṇa vāṇṇa amāṇṇiṇi kāmāṇṇi". — 11. BC "hāṇa"
C "kāṇṇiṇi" "mama striyaṇṇa" B "mama striyaṇṇa".

12. C "pā sā stri yaṇṇa" BC "lāṁ mē dā". — 13. C "dāni kāmāṇṇi" B "mā kāmāṇṇi"
C "yo mēpa" BC "lāṇa hā". — 14. BC "kāmā striyaṇṇaṁ | te stri abhiṇṇaṇṇaṁ lāṇa gā".
— 15. C "hāṇa stri" BC "mā ya rd" C "rājā | " "gamaṇṇiṇi mē" BC "mā | sē" hāṇa rd".
— 16. BC "mā sā dā". — 17. C "dāni pra" BC "pāṇa yaṇṇa".

18. B "mama apyāṇa sā pa" C "mama apyāṇa sā aṇṇa" BC "lāṇa rd". — 19. C "kāṇṇiṇi
dṛi" "dānāṇa mē kāmāṇṇi mē mē" B "kāmāṇṇi mē" "ya amāṇṇiṇi | C "oṇṇiṇiṇi | . —
20. C "kāmā dā". — 21. C "kāmāṇṇi mē" BC "mē hā".

तं ब्राह्मणं जल्पति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महज्जको तच्छरीं स्त्रीमिच्छामि । न
 त्वां कदाचित् ॥ २३४ ॥ स्त्रीं स्त्री इत्येन वा पादेन वा स्पृशेया नक्त किं ते अलि-
 न्दाये देवीये वा अपरित्यक्ता राज्ञो इच्छाकुस्य ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां कुम्भां
 आह ॥ अल्योत्सुका तुवं कुम्भे मालां मुहाहि प्रियो अहं अलिन्दाये देवीये यथा
 तुवं नान्ये ॥ तस्या दानि अलिन्दाये देवीये अन्वा चेटी वर्णकपोषिका । सा ५
 दानि तं ब्राह्मणं जल्पति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महज्जको शयवस्त्रगन्धिको
 दुर्गन्धो न तव देवी द्रष्टुं पि इच्छे किं पुनः प्रष्टुं । नक्त किन्ते अलिन्दाये या
 राज्ञो इच्छाकुस्य अपरित्यक्ता ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां चेटीमाह ॥ अल्योत्सुका
 तुवं चेटी वर्णकं पीपेहि प्रियो अहं अलिन्दाये देवीये यथा तुवं नान्ये ॥ सा दानि
 अलिन्दा देवी आह ॥ न मे ज्ञेयचिदुपायेन एषो ब्राह्मणो ओमिरिष्यति ॥ सा १०
 दानि देवी उच्चैन कण्ठेन प्रवृत्ता । ताये देवीये वदमानाय परिवारो पि मे
 प्रवृत्तो । तव अन्तःपुरे महन्तो आरावशब्दो ॥ अन्नोपी यन्तु राजा इच्छाकु
 उपरिप्रासादवरगतः अन्तःपुरस्य उच्चशब्दं महाशब्दं । सो दानि राजा वर्षवरां
 कांसुकीयां पृच्छति ॥ सो मत्तै किं ज्येष्ठ स्त्रीणां आरावशब्दः श्रूयति ॥ ते
 दानि वर्षवरा कांसुकीया आह ॥ देव तेन ब्राह्मणेन अलिन्दा देवी गृहीता । १५
 राजेन मे इच्छाकुना प्रवारितं या ते स्त्री वक्षिता तां गृह्णाहीति । ततः मे एषा
 मपतु । ततो सा देवी अलिन्दा प्रवृत्ता देवीय वदमानाय परिवारेण पि मे
 आरावो मुक्तो ॥ सो दानि ते प्रतियुत्वा स्वकमनःपुरं प्रविष्टो तं ब्राह्मणं जल्पति ॥
 ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महज्जको यदि राजकुले इच्छमि निवृत्तमक्तिकं भोक्तुं तने
 दास्यामि किन्ते अलिन्दाये देवीये अन्वां गृह्णाहि ॥ सो दानि आह ॥ महाराज २०

१. G. "rupāñ stēm jichhāi | B. "si no". — १. BC na tsan kadhā B. "rupāñ stēi ha"
 C. "pripāñ sū ga" B. "apripāñ sū gaccha" G. "siye yām upatī". — A. G. "lāñ grīhāñhi prī" siye
 apas celi ca". — ५. B. celi (avec un signe de correction au-dessus de ti) ca" G. celi va-
 rṇakandhikā | B. "pūhikā | : — ५. BC so dā" C. "dāñ brā" B. "d brā".

६. C. "hālāko gayanavastra" pi ikhaḥ puna pra" B. "iccha panah pradhāñ gaccha". —
 ७. BC "sūhāñsiye pā rā" sya apatīyaktā | : — ८. BC "pa tātī ca". — ८. BC. "p rādāññā"
 G. "kātī pi so hī prī" BC. "pātā rādāññā nā". — १०. G. "ajichhāyati | B. "shyāñ | : —
 १०. BC so dā" C. "soma kāñtho na prarūdhāñ siye" B. "dāñ siye".

११. B. "dandāñsiye pari" G. "dandāñsiye pari" BC. "vāñ pi" G. "randa | : — ११. B. "ārāpa-
 rādāñ siye". — ११. G. "shī | kha" B. "shī | kha" G. "uṇṇapādhāñ | : — १३. BC. "rāhaya-
 nāñ kātī" G. "kātī ca prī". — १४. B. ha hā". — १४. G. lema dā". — १५. BC. "hātī rā".
 १६. B. "rātī yā te" C. "rātī tūyā stēi" BC. "grīhāñhi | : — १६. C. tato me" BC. "to tato".
 — १७. G. "dāñ prarūdhāñ devisa rādāñsiye rādāñsiye prarūdhāñsiye me hrā". — १८. G. sū
 dā" m antaprasāññā B. "lpatī hrā". — १९. C. "hālāko pādī rā" iyahhaktāñ hā" BC. "rupāñ
 grīhāñhi | : — २०. G. "dāñ kāṇṇako ca".

- आहं श्रींशो वृद्धो महाजको इयं च देवी तदृषी सुकुमारा तने न इच्छति । विष्णोर्लो
हितं स्वकां श्रेष्ठां श्रीमुखेन तदेनामेव देहि तुवं एषा मे उत्थापयिष्यति एषा मे
परिचरिष्यति । मा भवानित्थाकुः मम स्त्रीयाय प्रवारयित्वा पश्चादनुत्थाहि ।
अथ दानि भवानित्थाकुः मिथ्यावाचनां करोतीति आसन्तेमि गच्छामि ॥ राजा
5 आह ॥ नाहं ब्राह्मण मिथ्यावाचनां करोमि नापि दत्त्वा अनुत्थायामि अपि तं
श्रींशो वृद्धो महाजको इयं च देवी तदृषी सुकुमारा तने न इच्छति । विष्णोर्लो
यं चान्तःपुरी वहनि स्त्रीसहस्राणि या ते स्त्री वसति तां मुक्ताहि ताये मार्धं क-
मिर्माहि सा [635] ते उपस्थिहिष्यति ॥ ब्राह्मण आह ॥ अन्नं महाराज एषा
एव मे भवतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांशो मन्दं भेषति । एषा इव
10 मे भवतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांशो मूमीमावं न भेषति । एषा
मे भौतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांशो मुखं अञ्जुहि भिषति । अन्नं
मे महाराज अन्तःपुरिकाये एषा एव मे देवी भवतु एषा मे उत्थापयिष्यति एषा
मे उपस्थास्यति एषा मे परिचरिष्यति मा भवानित्थाकुः मम स्त्रीं प्रवारयित्वा अ-
नुत्थाहि । अथ दानि (वाव) गच्छामि ॥ राजा इत्थाकु आह ॥ (यावद्) अपि
15 त्वं श्रींशो वृद्धो महाजको इयं च देवी तदृषी सुकुमारा तं ते न इच्छति । अयने
कुपला कुन्ना मेवुनार्थिका दासी ते अयं भवतु येन त्वं इच्छसि तेन तां देहि एषा
ते उपस्थास्यति ॥ कुन्ना आह ॥ महाराज एषो ब्राह्मणो पूतिवचो पजितमुखो
वदरीकुमुभो य सुदुर्गन्धो जगलो य गन्धमाप्तो । विषं मुक्ता मरिचं मवे मे देव
एतस्य देमि । इमं खविरं मयायं मारेणं रहोगता ॥ सो दानि ब्राह्मणो आह ॥

1. B na śaknoti svayam a' G 'm utthitum' BC 'omuteo 'yishyati' | a'. — 2. C mahā-
bha' kuh manu strīyā pra' tva papad ama'. — 3. G 'bhavān' ikaharā' BC 'roti 8'. —
5. B 'ma nāpi dātavā amāpāyā' C 'dātā amā' hallāko iyañ ca de' kumari tañ te n
icchatī | B 'echasī' |.

6. C 'bhavāni strīsaahasrāni yā te strī ra' B 'te strī rucā' BC 'grahāte 10' C 'abhi-
lekā'. — 8. C 'shā mave bha' BC 'ta yañ tishthati' G 'ta mānini tishthantī'. —
9. C 'shā evañ me bhavati yañ tishthati' B 'ta yañ tishthati'. — 10. C 'shā evañ me
me bhavati yañ tishthati mātā tī' B 'ta yañ tishthati' BC 'kharā aprāpīti śhāntā a'.

11. C 'nāshpurn antahpurikāya mātā evañ me de' ta eva me a' B 'me upasthāp-
yishyati' G 'ne upasthāpishyati | eva me parivā' G 'parivāyishyati mahā bha' BC 'ka manu
nirī parivā' G 'nirīparivā' C 'antavādhī' | — 12. C 'yāvad gāndhāni' | — 13. C 'kharā
bha' | — 14. C 'śhlo iyañ' B 'lako' | 15. mārāñ tañ' C 'mārāñ tañ'. — 16. B
'vishāhā' B 'kukshā mātā' ta yonitāñ 17. C 'yena tañ icchatī | tena tañ mātā eva' B
B 'n tenatāñ mātā'.

17. C 'pāñhāni palā' B 'pāñhāni palāntānāko cadarī' C 'kumari vā sandhya' B 'mā-
vā sandhya' | te ca gāndhāgrasta 18. C 'te ca gāndhānta 18'. — 18. BC 'bhavāni mātā'
C 'ca mātā deva strīya devī' | — 19. B 'rañ āgamañāga mahā' C 'rañ āgamañāga mahā'.

सर्वकुल्लोहि मे पैरं ये वैचित्त्यादिनिष्ठिता ।

यथायं वृषता कुन्दा मम हज्जति ध्यातितुं ।

फलं महाराज कुन्वाये एषा एव मे देवी भवतु एषा मे उपस्थासति एषा परि-
वरिष्यति । मा भवां मम स्मिधं प्रवारयित्वा अमुतस्याहि । अथ तव मिष्या-
याचनां करोमीति आमन्त्रेति गच्छामि ॥ राजा आह ॥ नाहं ब्राह्मण मिष्या-
याचनां करोमि नापि दत्त्वा अमुतस्यामि । अपि त्वं श्रीर्जा वृद्धो महद्बल्यो एवं
च देवी तवणी सुकुमारा तं ते न इच्छति । यदि त्वं तवणो भवेथा तं एषा देवी
उत्करोथा अपि तु नाहं मिष्यायाचनां करोमि गच्छ गृह्य अलिंदां देवी नेहि
धवेच्छमि ॥ सो दानि ब्राह्मणो राज्ञो इच्छाकुश प्रतिश्रुत्वा हृष्टः गृष्टः प्रीतो
भवतो ॥ अलिंदां देवीमालिंघ्य ततः प्रवेशं प्रवेशयन्तो तच्चा एव उपरि प्रपतितो ॥
श्रीमहत्सेहि अट्टहासो मुक्तो । देवीचे कल्याणो अनुकूपः पुरुषो जन्मः ॥ अ-
लिंदापि देवी अश्रुकण्ठा रुद्रधुषी प्रलपन्ती ब्राह्मणेन हस्ते गृह्य आकट्ठति कट्टी-
क्रियति रतो च रतो च लगति । उच्छसन्तेन प्रपतसन्तेन अश्रूहि वहन्तेहि आ-
नापिम गलन्ती प्रदेशे देशे श्रीमूचेनेन सुसंगृहीतां कृत्वा अनालम्बन्ती राजगृहातो
कट्टीघमानी निष्कासिता विकलीभता [३३५] च संयत्ता ॥

तेन ब्राह्मणेन मगरस्य अनुप्राकारं दरिद्र्यामे वंजवर्जशालां निर्मिणित्वा
वर्जवर्जमे तुल्यपलाशं प्रक्षपितं खण्डघटके दत्तं स्थापितं । तत्र अनिदा देवी
प्रवेशिता वस्त्रेहि नष्टप्रणष्टेहि आभरणेहि लभप्रलभेहि शेषावशेषेहि न कटाचि-

1. C sarvokūṭijalā me saikām pa' BC "śikṣānti". — 2. BC "pārayaṃ". — 3. B "hīṣya" eha eva C "hīṣya eṣāḥ evaṃ me de" tu eha me upasthānāṃbhi eṣāṃ paricayikṣyati | — 4. BC "īharaṃ imam etī" C "etīḥ pāṇina". — 5. BC "yathā tava" B "rohi | 4" C "rohi ā", — 5. BC "pi dāpi eva".

8. C "halläko i" B "rupiti mi" C "mära täu" BC "ti yadi". — 9. B "hja alimäi do" m C "alimäi do". — 9. C "hijähte pite märejto alimä". — 10. BC "m alimäitäh(C "m") piteja pitepajasta" C "laxajamä u" B "laxamä v" paripajasta" C "laxä mäkä do" B "kio do".

11. C "amuridžu labēls" : — 12. B "prukāpne rā" C "prukāpni rā" "kai prukāp-
ni rā" B "lapanānā brāhmanā kaste grībye skāpāli kālāli krīpati | 3" C "grībye skāti-
kāpāli krīpati | ito ca ito krīpati uva" B "krīpati uva". — 13. C "amuridžu agrāhi vaha"
B "amuridžu pascā : 3" ca "amuridžu vahanāhi nādyā galanti prukāpē dāpē amuridžu" ca
C "ka nādyā galanti pāli dāpē amuridžu" ca B "amuridžu : rā" C "amuridžu rā" to
kālīyandri nāhānā viśāhānā ca "ca" B "viśāhānā" BC "grībye : 3".

[illegible]

त्यादेहि भूमिं सृष्टा पादुकाहि भट्टाहि अनामुहेहि पादेहि अतविस्तेहि ॥ ततो
 सो ब्राह्मणो तव उर्वरशालामध्ये निधीदित्वा आह ॥ भद्रे सुनिवसा भविता
 पादानि मे धोवाहि स्वकानि च पादानि धोवाहि ततो रमाहि वरने रमितो
 अहं सुष्ठु भद्रे रामेहि मन्वक् मां भद्रे रमापेहि भजितेन मे भद्रे रमापेहि भजितेन
 5 मे भद्रे रमापेहि ॥ एवं दानि सा देविये सर्वरावी एवं मे रामेहि एवं मे रामेहि
 उत्थापेहि संविशापेहि संविशापेहि ति गता रात्रिये प्रमाताये अश्वोद्धमनका-
 समये ततो शक्रो स्वर्णेण स्थितो अमदकुण्डलदियशरीरधारो उदारैण वर्णेनो-
 भासयित्वा वरविमलकुण्डलधरो देवराजा भविता स्वर्णप्रभा ओमुष्टा वर्णेन सर्व-
 शाला सामनेन ओभासिता ॥ सा दानि अलिन्दा देवी शक्रं देवानामिन्द्रं
 10 स्वर्णेण दृष्ट्वा रामेन मूर्च्छिता । किं मया कृतं यस्मैतेन सार्धं न रमितं ति ।
 शक्रो देवानामिन्द्रो अलिन्दां देवीं वरेण प्रवारयति ॥

शक्रो हि देवानामिन्द्रो वायस्विंशान् देवरो ।
 वरं वरेहि मे भद्रे यं किञ्चित् मनसेच्छसि ॥

सा दानि अलिन्दा देवी शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य प्राञ्जलिं कृत्वा एतदुवाच ॥ शक्रो
 15 मे वरेण वरेति एवं वदेमि पुत्रो मे वरो ति ॥ तस्मा दानि इन्द्रेण भैषजमुद्रिका
 दिप्ता । इमां मुद्रिकां उदकेन विनोलयित्वा पिबाहि ततः ते पुत्रो भविष्यति
 सिंहसदृशो वल्लवा परमेस्वरप्रमदनी । उत्साहिनास्य लोके समसमो न भविष्यति ।
 अपि तु वर्णेन रूपेण पापको भविष्यति यस्मै अहं न इष्टाय उपस्थितो ॥ इन्द्रो

1. B "rjjaramandhyo C "rjjaramachho ni". — 2. C "amivastā bha" BG "me āhachā
 va" B "bāni ca padā" BG "n te amito" aubhā bha" C "amysakamābhinādro ramāpohi b-
 hā me bhādro ramāpohi | 2" B "amysakamābhinādro ramāpohi bhāgi" "tā me bha" poli".
 — 3. B "davi sarvārātriā(C "triā) srañ" C "me ramohiñ evañ" BG "hi nāhāpohi mñ"
 ramāpohiñ ti gatyā ca rātrīpabbhātā(C "āyā) arāpōdga(C "āga)manakā" C "tāhā cakā
 sārāroya sñāhā āyāpōdgaupālagarā" BG "pitrā valarāma" C "rājo bha" pñā pñā
 āhāhāhā varāpō" B "bhāntā sñāhā varāpō".

9. BG "rechiā kñā". — 10. C "ramāhāpāñi" |

11. C "hāhā de". — 12. B cakro hant amāñi de" C cakro hant amāñi bhādre vāho
 1" BG "ādre trayāstrīñāndā īvāro(C "rah) varāñ". — 13. C "bhādre yāñi kñā" "
 cchāñi | B "sāhāñi" | . — 14. B "ādreya prāja". — 15. B "ga sare" C "ga valāñ"
 B "pitrā me varāñ | C "tre me varāñ | . — 16. BG tāya dā" B "jyāyāñi" BG "mā
 āñiñ".

16. C "gūpāñi" "tāñi te pu" B "ti sñāhāñi" (Tā ha" C "sñāhā āñiñi ha". —

17. B "ka ramāñi me bha". — 18. C "tu bhāna rūpāñi pā" B "tu valāñi rūpāñi
 yāvañi bha" C "ti yāñi āñiñ". — 19. C "valāñi dātā ja" B "dātā ja" C "āñiñi
 paritā trayāstrīñā de" B "hāparitā trayāstrīñi".

दानि अलिन्दा देवीये वरं दत्त्वा अर्चयित्वा मन्त्राणां पठित्वा चायस्त्रिंशद्वि-
मिकाये प्रत्यस्वामि ॥

सा दानि अलिन्दा देवी तां भेषजगुहिकां अंगुक्ष कोषे बन्धित्वा रात्रिकुलं
प्रविष्टा पञ्चवर्णेन मुखेन परिगृहेहि इन्द्रियेहि । एवं विस्तीर्णं चतःपुरं मम पुत्रो
भविष्यति ॥ सा दानि अलिन्दा देवी राज्ञा इत्थाकुना दूरतो एष द्वा[३३६]र- ३
शाखायां प्रविशन्ती दृष्ट्वा पञ्चवर्णेन मुखेन परिगृहेहि इन्द्रियेहि । राजा दानि
देवी पृच्छति ॥ पञ्चवर्णो मे मुखो परिगृह्यानीन्द्रियाणि मुखं रात्रिं शयिताये
कीद्वारती वा अनुभूता किञ्चित् उदारो बन्धाणो लब्धो ति ॥ सा दानि देवी
अह ॥ महाराज कुतो मे शयिताये मुखं कीद्वारतिर्वा अनुभूता । शक्नो सो
देवानामिन्द्रो सो ब्राह्मणवेषं निर्मणित्वा इहागतो । ततः मे सर्वरात्रि उत्थापेहि १०
वर्षेभ्येहि गता प्रभातायां राज्ञां अरुणोत्ताटकालसमये तं ब्राह्मणवेषमन्तर्धाप-
यित्वा रन्द्रः स्वरूपेण खितः सर्वां च दिशां वर्षेनावमानयित्वा अहं वरं प्रवा-
रिता वरं वरेहि भद्रे ।

शक्नो हि देवानामिन्द्रो चायस्त्रिंशान् ईश्वरो ।

वरं वरेहि मे भद्रे यन्तुवं मनसेच्छसि ॥

15

तत्र महाराज पुत्रवरो यावितः पुत्रं मे वरं देहि ॥ तेन शक्येन मम भेषजगुहिका
दिग्वा रसां गुहिकां उदकेन विमोक्षयित्वा पिबामि ततो पुत्रो भविष्यति सिंहास-
नपीठो बन्धायां परसेन्यप्रमर्दको उत्साहिन मे लोके भक्तसमो न भविष्यति अपि तु
वर्णरूपेण पापको भविष्यति यं ते अहं न दृष्टुमर्हति उपस्थितो ॥ सो दानि राजा

3. C "da" B "devitā tān" C "gūhikān aṁ" "pa leśitānā rā" B "vishṭe padma". —
4. C "śreyaṣa anta". — 5. C "devitā rā" B "gūhikā aṁ" BC "dṛishṭā ra" C "mukha pa-
raśādhāndriyena rā" B "gūdhā indriyāni rā".

7. BC "pashṭapāṇāṁ" (C "rāṇa") in mukhā parā C "dṛishṭā indriyāni aṁ" B "mukha rā"
pāṇā ka C "yitā kṛishṭā vā rāṇā vā ana" B "bhāṣitā" C "mānā ka" BC "bhāṣitā" | . —
9. BC "yitā aṁ" C "mukha kṛishṭā rāṇā vā ana" B "vā bhāṣitā" (a). — 9. C "pāṇā
śreyaṣā" B "pāṇāni rā" C "gūhikā loka". — 10. C "loka ana" BC "gūhikā" (C "lāya")
pa C "indra aṁ" "pa śhitaṁ sarvā vā dī" bhāṣayitā BC "yitā" (C "rā") "pāṇā bhāṣitā
pāṇā".

14. BC "pāṇā hant aṁānā dā" "ana loka" "ana loka" B "ra-ra". —
15. BC "yā te munāni loka" (C "ana loka") |

16. C "loka ana" C "rāṇā pāṇā ana". — 17. C "pāṇā devānāni indriyāni ana"
lāṇā "gūhikā dīnā ana gūhikāni aṁ" B "gūhikā aṁ" lāṇā "lāṇā" C "lāṇā loka te pa"
BC "bhāṣayitā hā" C "rāṇāni" | 18. "ka samasāni na bhāṣayitā" | 19. B "śhyatā" |
20. "pāṇāni" C "pāṇāni" | 21. "yā te śhitaṁ ana hā" B "śhyatā" | 22. "yā te śhitaṁ ana"
śhitaṁ C "śhita ana ana upāṇitā" | . — 23. C "mukhāni pā" B "śhita śhita" dī.

यत्वा देवीये हृष्टो ॥ या दानि तं सथा चमुज्जाता किमश्च त्वया न हस्तुष्टा
उपसितो ॥ तेन दानि राजा देवीये मेपञ्चगुहिका रोषेण चाहिता ॥ सो
दानि राजा मेपञ्चगुहिकां शिलायां निधर्षयित्वा उदकेन विजोन्नयित्वा पंचानां
मानविकामां देवीशतानां कुशयेन पिबनाये दित्वा । सापि चनिंदा देवी ततो
5 मेपञ्चगुहिकातो पिबनाये न लभति मा देवी पापकं पुत्रं जनयिष्यति ॥ सा दानि
चनिंदा देवी चेटीनां पुच्छति ॥ कहिं सा मेपञ्चगुहिका कृता ॥ चेटीयो आह ।
देवी तव सा मेपञ्चगुहिका राजा मृलीत्वा निषदायां निधर्षयित्वा पंचानां मा-
नविकामां देवीशतानां पिबनाये दित्वा ॥ देवी पुच्छति ॥ कतमाये निषदाये
सा मेपञ्चगुहिका ओषुष्टा ति ॥ चेटी आह ॥ इमाए देवि निषदाय सा मे-
10 ञ्चगुहिका ओषुष्टा ॥ सा दानि चनिंदा देवी निषदाय उदकविन्दुं कृत्वा कुश-
येन विज्ञाय कृत्वा चभवहत् । ताये अपि देवीये कुक्षिः प्रतिनख्यो । एवं दानि
पंच देवीशतानि कुक्षिमन्तानि संवृत्तानि ॥

तानि दानि पंच देवीशतानि भवानां वा दशानां वा मामानामकथेन प्र-
तानि । [२३६^३] एकुमपंचकुमारशता जाता प्रासादिका दर्शनीया चमुद्रावकाश
15 परमाये शुभाये वर्णपुष्कलताये समन्वागता । चनिंदाये पि देवीये पुत्रो जातो
दुर्बलो दुर्दृशो खूलोष्ठो खूलशिरो खूलपादः सहोदरो कालो मयिराश्रिणो ।
ते दानि वयंवरा कंचुकीया च राक्षो निवेदयति ॥ महाराज एकुना पंचशता
देवी प्रसूता एकुना पंच कुमारशता जाता प्रासादिका दर्शनीया चनिंदाये देवीये
पुत्रो जातो दुर्बलो दुर्दृशो खूलोष्ठो खूलशिरो खूलपादो कालो मयिराश्रिणो ।

1. C *pāṇāni ca tvaṇi* B **tvaṇi dāni mayā* C **ahitā na upasitā* || B **to tava*. —
2. C **gūṭikā*. — 3. C **jā māṇi bhāṇi* **gūṭikāṇi* B **dika ci* C **ghṛṇīśatayitā* a **kṛtā*
devīyātā kucīgrāpi BC **bannāye*. — 4. C *sa pi alitā* B **dā da tava* C **gūṭikā*
BC **lāṭi* | mē B **ahyatī sā dā*. — 5. C **astā āpīśchati* | B **mā āpīśchati kṛtā*.
6. C **gūṭikā*. — 6. B **astāye*. — 7. BC *devī māṇi sā* C **gūṭikā sā* BC **ghṛṇī-*
śatā nishī C **śhīdā* C **rikṣatā dā* B **bannāye*. — 8. C *kāpamāye nishīdāye sā* B **n-*
śhīdā BC **gūṭikā āghṛīśatā tī* C **ahitā* | } ee. — 9. C *māya devī nishīdāye sā*
B **nashīdā* C **gūṭikā āghṛīśatā* | B **ghṛīśatā* | . — 10. BC **devīyātā nishī* C **ahitā*
B **vindu kpi*.

11. B *dā apī* C *tān apī devīye kākhi pra* B **lāṭhā* || . — 12. B **kāmātāni mā*
C **kāmātāni mā*. — 13. BC **sātāni a*. — 14. C **kūṇāpāṇi* B **yātā jā* C **dika*
darṣa * *māṇīgratā*. — 15. C **rvarāṇa dandīṇa* B **lāṭhā sātāni* C **ahitā āmāṇī-*
śhīdāpāṇi mā BC **to māṇīdarṣi*.

17. B **vāṇāni kāmā* * *yātā māhā* C **yātā* | . — 17. BC **sātā pāṇi kāmātāni*
jātā B **mā* | } *sātāni pāṇi* B **sātā darṣa* C **to darṣāṇa dandīṇa sātāni sātāni*
BC **to māṇīdarṣi* * *rvarā dā*.

युत्वा पुनः राजा इत्थाकुः बृष्टो दीर्घमन्त्रजातो संयुतो । यं मया देवीये मुद्रिका
 पिबनाये न दिन्ना मा सा पुवं जनयिष्यतीति तत्कुतो देवीये एदृशो पुत्रो जातो ॥
 वर्षवरा वंचुकीया आह ॥ महाराज यच्च देवेन निषदाय सा मेयममुद्रिका नि-
 ष्टुष्टा तच्च ताये निषदाये देवी उदकविन्दुं कृत्वा कुशायेण विज्ञायेण अभवद्वातं
 ततो देवीये पुत्रो जातो ॥ राजा आह ॥ मा मे कदाचिद्देवीये पुत्रो जयतीति ॥
 तिष्ठतु न इच्छामि एदृशं द्रष्टुं ॥ सो दानि इत्थाकुः तेषां पंचानां कुमारगतानां
 एक्ष्मजानां धर्गच्छं युत्वा प्रहृष्टतुष्टो । तेषां रूपवन्तानां कुमारानां अलिंदाये
 पुवं स्थापयित्वा सप्ताहं रमणीयानि आतकमाणि क्षियन्ति यमगन्नास्त्रणकुपणव-
 नीपकेषु अन्यस्य जनस्य विज्ञायेति अन्नं पानं खाद्यं भोज्यं वस्त्रं गन्धं मास्यं विनिपनं
 तैलप्रक्षालिका प्रवाहिता धृतप्रक्षालिका च नानाप्रकारा पानप्रक्षालिका प्रवा-
 हिता ॥ एकमेकस्य कुमारस्य चत्वारो धात्रियो उपस्थापिताथो । कुमारस्य
 चत्वारो वर्तन्तेति सुपेति अन्यथा उच्चारप्रस्थावमपकर्षति अन्यथा शब्दं देति अन्यथा उत्सर्ग-
 धारयति ॥ अलिंदाये देवीये पुत्रे धात्रियो न दिन्ना । ततो अलिंदाये दे-
 वीये सत्का उपस्थापित्वा दिन्ना ॥ एवं दानि ते कुमारो उन्नीयन्ति वर्षीयन्ति ॥
 ततो राजा इत्थाकुः सर्वेषां तेषां पंचानां कुमारगतानां कुशमित्राणि नामा कृ-
 तानि । कोचि एदृशकुशो कोचिदृष्टकुशो कोचिदेवकुशो कोचिदृषिकुशो कोचि-
 त्कुमुमकुशो कोचि द्रुमकुशो कोचि रत्नकुशो कोचित् महाकुशो कोचि हंसकुशो
 कोचि कोशकुशो कोचि मयूरकुशो इत्येवमादि सर्वेषां कुशमित्राणि नामा कृतानि
 [४३७] अलिंदाये देवीये शुद्धं कुशोति नाम कृतं ॥

1^a. B "rushisho dha" C "dammamaya" B "ritto yā ma". — 1^b. BC "yā mayā de" C "pi-
 bannāye na dinnāh mā sā tati po" B "sā nati po" titi || tat ka" C "sryedri" tro jātab ||
 B "jāto va". — 2^a. C "sena nishidāye sē bhāi" gūfikā" B "ghishishā ta" BC "ten yo
 nishidāye dard(C "siya) u" B "hritato de" C "jāto ||". — 3^a. C "kadāci dāyā patre jāto ||
 rājā āha || mā me kadācid dāyā patre jāto || rājā āha || mā me kadācid dāyā patre
 āgre" B "ten jāto || rājā āha || mā me kadācid dāyā patre āgre" BC "driya dea".

6. C "kāvākaśa tishān pūti" hriyāho tashā B "tashā te". — 7. C "rudrāi kṛitāni kṛi-
 yāni || gṛayapānā" kabhya āgre" B "cānati || annāni" C "gandhamāyāni vīṣapānāni tatāla-
 praxālikā pravāhitā nānā" B "ghritapṛaxālikā sē nānā" C "pānapravāhitā || B "pānapṛaxā-
 likā pravāhitā e".

11^a. B "dhātṛiyo u" C "dhātṛiyo u" BC "tāgo ka". — 11^b. C "dvattati || anyāḥ supa"
 B "rtiti anyā supa" BC "cānapramāna" B "ratiati || anyā āta". — 13^a. B "dhātṛiyo"
 C "dhātṛiyo na dinnāh tato". — 13^b. C "siya traki u" yikā dinnāh e". — 14. C "radāhā-
 yati ||". — 15. C "kūh tashāni karevishān pūti" B "tāni kori i" C "tāni kvacit i".

16. C kvacit indrakūgo kvacit brāhmanakūgo kvacit de" go kvacit pi" kvacit kusuma-
 kūgo kvacit drumakūgo kvacit ratna" B "d pishikūgo kvacit kusumadrūmo kori ratna" C "go

- राजा दानि इत्थाकुः सर्वेषां एकूनपंचकुमारप्रतानां दारककोडापनकानि वा-
 भाप्रकाराणि देति देवीये पुत्रस्य कुशस्य कीडापनकं न देति ॥ ततः कुशो कुमारो
 यं वा कीडापनकं अभिप्रेतं भवति तेषां भ्रातृणां आच्छिन्दित्वा कीडित्वा रमित्वा
 पुनर्देति ॥ एवं दानि राजा इत्थाकुः तेषां कुमारानां नानाप्रकाराणि कीडा-
 5 यानकानि देति इत्थियानं अश्वयानं रथयानं नानाप्रकाराणि उदारानि राजा-
 ङ्गाणि कुशस्य कुमारस्य यानं न देति । कुशो पि कुमारो यं से यानं अभिप्रेतं
 भवति इत्थियानं वा अश्वयानं वा रथयानं वा युग्ययानं वा शिविका वा स्यन्द-
 मानिका वा यन्त्री वा अर्धगन्त्री वा पञ्चयानं वा आकाशयानं वा तेषां भ्रातृणां
 आच्छिन्दित्वा गृह्णित्वा पुनर्देति किमेतानि रचित्वा ति ॥ एवं दानि ते कुमार-
 10 पिबर्धमाना यं खानं विद्यमाना सन्नपयं वा अष्टवयं वा ततो श्रेष्ठीयन्ति तेषां
 पि लिपिं पि संख्यां पि गणनां पि मुद्रां पि धारणीयं पि इत्थिभिं पि अ-
 श्वभिं पि रथभिं पि धनुभिं पि वेणुभिं पि धाविते जविते प्रविते इत्थस्त्रज्ञाने
 युद्धे वा निबुद्धे वा ज्ञेये वा भेदे वा हेद्ये वा संचामशीर्षायां वा राजमायाचारे
 सर्वत्र निविता गतिगताः ॥ कुशकुमारं न कोचि शिल्पं शिष्ययति सत्काय नुडीय
 15 सत्काय प्रज्ञाय सत्केन वीर्येण सर्वेषां तेषां भ्रातृणां अश्वस्य महाजनकायस्य मुहि-
 चितः । इत्थस्त्रज्ञाने मुशिचितो सर्वशिल्पायतनेहि अपरापरेहि च सर्वेषां कुशो
 कुमारो विशिष्यति ॥

तस्य दानि राज्ञो इत्थाकुस्य एवं भवति ॥ यं नृनाहं इमां पंच कुमारप्रतानं
 मीमांसेयं को इमेषां समाख्येन राजा भविष्यति ॥ तेन दानि राज्ञा इत्थाकुना

kvacit mahā * kuṣo kvacin kroṣṣakūṣo kvacit mayārakūṣo kvaci haṁṣakūṣo itye * ṛṣṇai śa-
 māni kṛi' B * ṛṣṇai nāma kṛitāni anitāni' C * cūddha kuṣo ti nāma kṛitāni | .

1. C * pañcāṅgātānāṁ dāraakāṁ kri' rāpi dāt' B * cāsya kṛiddāyanakāni'. — 2. C te
 kuṣo * śāni bhṛātṛyāni' BC * ṛṣṇai aśvāi'. — 3. C * kshyākūṣa tashāni' BC * ni dāt' | haṁṣi'
 C * pṛyānāni cātha' BC * ṛṣṇai | kuṣo'.

6. C * ṛiṣṭakūṣa vā syandakāniḥ vā gālikā vā agallā vā pa' BC * paṭṛyānāni vā āṣṭa'
 C * bhṛātṛyāni aśvindhivā aśvindhivā vāhivā vā pu' B * ṛṣṇai aśvindhivā vāhivā vā paṇa-
 ḥ | ki' C * kshitvāi | . — 7. BC * kumāro vi' C * tātāḥ cākhyāni te' B * āpiyāni nā'
 ammiā pi ce kāmāni pi dhāvito javi pla' C * ammiā pi ce kāmāni pi ce dhā' BC * jhā-
 yuddha vā nā B * āyuddha vā chedyā(C * cchadyā) vā hte' C * bhidyā vā hāthā vā vā'
 B * rājāmahākṛyāni | sarva' C * rājāmahākṛyāni sarva' B * cātṛā pati' C * cātṛā pa gāt'. —
 14. C * rāpi na kvacit gūpaṁ cākhyāni' B * kshyāni' C * haṁṣakūṣa vākā' pa tashāni
 sarveshāni bhṛā' jayakūṣa sugākshito i'.

16. C * śāni kumāro virāṣyati | . — 18. B * ti yāni nā'. — 18. B * cātṛāni nā-
 śānānyāni ko' C * cātṛāni mānānyāni ko'. — 19. B te dāni rājā i' C te dāni rājā'
 B * rāpi eko' modako mahāntāni te' C * ko mahāntāni kṛito | te' rāpi modakāntāni mā-

पंच मोदकशता कारापिता एको मोदको महानो तेषां मोदकानां मध्ये स्थापितो
अपरेहि मोदकेहि ओळादितो यो एतं महानं मोदकं गृहीष्यति तमहं आस्वामि
एवो ममाख्येन राजा भविष्यति । सो दानि राजा इत्ताकुः तं मोदकराशिं
कृत्वा पंच कुमारशतां शब्दापयित्वा आमनयति । शीघ्रं श्रीहि तालेहि मोदक-
राशितो एकमेकं मोदकं गृह्णतु ॥ ते दानि कुमारा सर्वे प्रथमं पि धाविता पद्या-
त्कुमारो प्रधावितो । सो कुमारो सर्वेषां धातूणां वामदक्षिणेन [३३^७] हस्तेन
अवगूहित्वा तं महानं मोदकं गृहीतं ॥ तस्य राज्ञो इत्ताकुख एवं भवति । एवो
कुशो कुमारो ममाख्येन राजा भविष्यति । एवो च दुर्वर्णो दुर्दृशो स्तूनीष्टो स्तू-
नधिरौ स्तूलपादो महोदरो कालो मपिराशिवर्णो अभियो प्रतिकूलो दर्शनावे ।
यो एतं राजं धारयिष्यति । यं नूनाहं द्वितीयं पि इमां कुमारां जिह्मामि ॥ 10
आहारदेशकाले इमे कुमारा संमुखं परिवेशापयिष्यं । यो एतेषां प्रथमं भोजनं
प्रतीक्ष्यति अहं आस्वामि एवो ममाख्येन राजा भविष्यति । सो दानि राजा
इत्ताकुः आहारदेशकाले तां पंच कुमारशतां शब्दापयित्वा पुरतो निधीदापयित्वा
भोजनं अक्षीपयति । ते पि कुमारा भोजनं प्रतिपालेन्ति । सो कुशो कुमारो
तं भोजनं भूमिवि प्रतीक्षति यत्तकेन स भोजनेन अभिप्रायो तं भूमीयं ओदनस्य 15
राशिं करोति । तत्रैव उपरि अञ्जनानि प्रतीक्षति पृथिवीनिधितं भुञ्जति ॥ त-
स्य दानि राज्ञो इत्ताकुख एवं भवति ॥ एवो कुशो कुमारो ममाख्येन राजा भ-
विष्यति पृथिवीश्वरो पृथिवीनिधितं परिभुञ्जति ॥ सो दानि राजा इत्ताकुः अप-
रेण कालेन पुरोहितं पृच्छति । उपाध्याय को इमेषां कुमाराणां ममाख्येन
राजा भविष्यति ॥ पुरोहितो आह ॥ महाराज एवो हि कुशो कुमारो देव- 20
आख्येन राजा भविष्यति । एतस्य राजत्वपणाः ॥ सो दानि राजा इत्ताकुः

dhya sthāpito aparāhi modake * dīto yām evam modakam* B *dīto ya evam modakam*
BC *grihṇāhiya* B *syāma esha* C *syāmah | esha*.

3. B sa dā* C *daksāśeḍgīn kṛitā tām pañ* B *yati t* — A. C gṛhṇānti tīhi tārehi
modaka* B *gṛhṇānti grihṇānti* BC *grihṇānti* ॥ — 5. BC *ni kumāro sarva* to so*.

6. B *stana ategā* — 7*. BC *ti e* — 8. C esha ca davarayo dardṛi* B *ca sthālo-
śho sthāloḥ* BC *kālo mārharḍi* B *priyo patisthālo darpayaka | e* C *priyo apstikulo
darpayaka ko | s* — 10*. BC ko | stam* B *rājānti dā* ti pañ*. — 10*. C *māra ji*
B *rājā vijāntam dā*.

11. C dharmā* B *sāntukham paridhā* — 11*. C *rehiḥyanti | shant*. — 12. C *śha-
ramāno* BC *līpayitā te* — 13*. BC tonāpi ka* C *pālayanti so* — 14*. C *nānti
bhūmivy praticchati | yatta* tām kṛitā ka*.

16. C tatrasam apāri* B *līhṇānti* — 17. BC *ahyati | pṛithivīya* C *pāra-
mā* — 18. B *kāraṇa pa* BC *ti s* — 20*. C *sha kṛo* B *rāhya |

11. BC *pāy so* — 17. C *rāja*.

- पुरोहितस्य युत्वा दुःखितो संवृत्तो । को उपायो भवेया यं एषो कुशो कुमारो
ममाख्येन राजा न भवे । यं नूनाहं राजकुले देशे देशे मुह्यप्रदेशेषु महानिधा-
नानि निखनेष्वं अदृष्टानि केनचि । यो इमा निधानान्ममाख्येन जानेया कुडिया
उत्खनयेया सो राजा भवेया अथेवं नाम अन्यो कुमारो राजा भवेया ॥ तेन
५ दानि राजा इत्ताकुना राजकुले देशे देशे मुह्यप्रदेशेषु महानिधानं निगतं अदृष्ट
केनचि ॥ सो दानि राजा इत्ताकुः दीर्घस्वाध्वनो त्वयेन मरणकालसमये अमात्या-
ननुशामति ॥ भो भग्वे अमात्या यो इमेषां पंचानां कुमारशतानां ममाख्येन इ-
मानि निधानानि व जानेया कुडिया उत्खनयेया तं राज्येन अभिषिष्य । खने
निधिः वह्निर्निधिः न चाले न वह्निर्निधिः चतुर्था शालराजानां वृष्टतो चतुरो नि-
10 [238]धिः समुद्रे निधिः सागरे निधिः योजने निधिः मोचने निधिः वृषाणि
निधिः पर्पते निधिः यतो च वेरोचनो अभ्युदेति ततः निधिः प्रमंजरादिष्वं
यवासमेति तत्र निधिः यत्र देवा महीयन्ति तत्रापि निहितो निधिः यो अमात्या-
हो इमां कुमारो निधानां जानाति उत्खनापेति अनाविषितो तं राज्येमामिषि-
ष्य । सो व राजा भविष्यति ॥ सो दानि राजा इत्ताकुः एवममात्याननुशामिता
15 कालधर्मेण संयुक्तो कालगतो ॥

ते दानि पंच कुमारशता पितुः कालगतस्य राज्यहेतोः अन्यमन्यं विवदित्वा च
राजा अहं राजेति न चान्यमन्यं विविसन्ति धार्मिकत्वात् ॥ तदा अमात्या कुना-
राणां जल्पन्ति ॥ कुमाराहो ना विवदथ । तेषां वो राज्ञो इत्ताकुस आशक्तिः

1. B "yā ya esho" C "yā yo esho" B "bhava yañ mī" C "bhavayāñ | yañ". — 2. C "le
daga daga mahānidhāṇāñ gṛīhyapra" neyā | adyī" B "neyā adyī" BC "dṛiṣṭyāñ kṛmā" B "n
yo" C "cid yo ī". — 3. C "imāñ mī" BC "neyā na bu" B "ddheyaḥ upakamoyeḥ so"
C "ddheyaḥ nāpta(m) khaṭṭopapeḥ so rā" veyā nuchpetatāñ nāma" B "yā | apyanta nāma"
BC "anye ku". — 4. BC "khamāñ adyī" B "khamāñ so" C "khamāñ so dā".

6. C "kshvāku di" B "dhvāno lyeṇa ma" lyaṇ kamaḥ sahiteṇa bho" C "lyāṇaṇ samē".
— 7. C "lo dhane" B "yātāñāñ amātya" BC "dhānāñ rā jā" B "ddheyaḥ upakamoyeḥ so
rājya" C "ddheyaḥ upa(m) phāṭṭapeḥ tañ rā" B "abhiṣṭeṣṭha ante". — 8. B ante nidhā
na chate na vahiḥ nidhāñ catu" C ante nidhāñ anyāñ teṇa vahiḥ nidhāñ catu" BC "turpe
rājāḍḍhāñ beshtato caturo" C "yojamānidhāñ mocanamānidhāñ vī" BC "gro nidhāñ ya
na vai" bhyaṇ(C "dyeṭi | tāṭṭh(C "tato) mī" C "karoditya yateḥ" C "m eti pūro nidhāñ
yateḥ do" pī nidhāto" B "pī nito nidhāñ yo amāho imāñ" C "ro nidhānāñ jānati upa-
(m) phāṭṭapeṭi antriahkṛitāñ | tañ rājyañ na abhī" B "jānati | upakamoyeṭi | anāpikāñ
tañ rājya" BC "abhiṣṭeṣṭha".

13. C "evāñ māmātyayonānapāṣeṭivā" BC "yukhā kā".

16. C "ṣatāni pī" vya rājyañ hetoh anye anyāñ vivādi" B "hetoh | anyam anyāñ vīdi".
— 17. C "imātya ku" B "ati ku". — 18. C "vīvādatha. — 19. BC na bhoḥāñ rājāḥ
C "jādi" i "mī pī".

या अस्मि । पितरि मरणकालसमये संदेशो दिप्तः यो पितरि मदिशं जानिष्यति
सो राजा भविष्यति ॥ कुमारा आहः ॥ अमात्याहो एवं तु यथास्मात् पितरि
संदेशो दिप्तो आख्यायय ॥ ते दानि अमात्या पंचानां कुमारगतामां पुरतः तं
राज्ञो इत्थाकुल संदेशं परिकीर्तन्ति । अने निधिः वहिर्निधिः निवाने न वहि-
निधिः चतुर्णां शास्त्राजानां हेष्ठतो चतुरो निधिः समुद्रे निधिः सागरे निधिः ५
योद्धने निधिः मोघने निधिः युषाये निधिः पर्वताये निधिः यत्र च वेरोचनो
अमुदेति ततो निधिः प्रमकरादित्यं यथास्मेति तत्र निधिः यत्र देवा महीयन्ति
तत्रापि निहितो निधिः । कुमाराहो इमं वो पितरेण इत्थाकुला संदेशो दिप्तः
यो युष्माकं इमान्निधाना निधिनां जानिष्यति उत्खनयिष्यति सो व राजा भवि-
ष्यति ॥ एकनपंचकुमारगता निधानान् कीर्तयमानात्र जानानि न बुध्यन्ति कुत्रो 10
महाबुद्धिर्महामीमान्तको सर्वं अर्थं उपगतो परिगृहो ॥ सो दानि आह ॥ अ-
हमेतं पितरि वचनं तत्र भो निवेदयिष्यामि ॥ ये युष्मानिर्निधाना परिकीर्तना-
स्मान्त्वानुत्खनापयिष्यं ॥ यं तातेन वृत्तं अने निधिः अखनरं राजकुलद्वारे
देहनाय अखनरतो निहितो निधिः ॥ तं प्रदेशं अमात्यहि उत्खनापितं महानि-
धानं ॥ यन्तातेन वृत्तं वहिर्निधिपक्षेय देहनाय बाह्यतो निहितो निधिः । तं 11
पि महानिधानं कुमारेण उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वृत्तं निवाने न वहिर्निधीति
तं मध्यमद्वारे देहनाये हेष्ठतो निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं

1. C. pitarañ maraṇaṁ "yo pitarañ maraṇaṁ". — 2. BC. kumāra āhaḥ (C. "āha") | . — 3. BC. amātyaḥ C. "amā ty" "yuthā amā" "dāpā di". — 4. B. "ki-
rtanti anta" C. "kirtayanti" | . — 5. B. anta nīdhīḥ C. anta nīdhīḥ vahi nīdhīḥ vai
nīdhīḥ heṣṭato ratanaḥ B. "heṣṭato catu" "gura nīdhīḥ maza" C. "gura nīdhīḥ joṇaṁ nīdhīḥ
ma" BC. "ratāgre nīdhīḥ yato ra vai" B. "vahiṇa" BC. "bhyaṇṭati tato nīdhīḥ B. "dīdhī" |)
jra C. "dīya yatrāntaṁ eti lātāpi nīdhīḥ B. "bhyaṇṭi tato".

8. B. kumārā pi i BC. "mañ vā pi" C. "dīpaṁ yo ya" dhānā nikṣepitān jā B. "dhānā
nikṣepitān jāniṣyati upkṣepiṣyati" | so vā rā C. "upkṣāṇāyāṣyati so rā". — 10. C. eko-
vṛttaḥ BC. "vṛttaṁ mīdhānānī kīrtaya" C. "so mahābuddhīḥ mahāmīmanāntako sarvārtham
upagataḥ" "vṛddhāḥ" | .

11. C. amātyāho āhaḥ. — 12. C. "rātānā tātā sarvān upkṣāṇāḥ" B. "vān upkṣāṇāḥ"
C. "bhyaṇṭi yato tā". — 13. BC. yato tāntena va C. "ata nīdhīn ti" | abhya B. "atarañ
rājakumārān rājakula" BC. "dānā dāhārāya abhyāntarāt nīdhī" dīdhī tān. — 14. C. "tyohi
pīkṣāpi" B. "upkṣāṇāpīkṣāḥ" | ma BC. "mañ lens" — 15. C. tena vṛttaṁ vahi nīdhīn ti
in B. tena vṛttaṁ vahi BC. "vṛttaṁ dāhārāya". — 16. C. "upkṣāṇāpi" B. "upkṣāṇā-
pīkṣāḥ yato tā".

16. C. yato tāntena va B. "vṛttaṁ" | mi B. "vahiḥ nīdhī ti tān" C. "r nīdhīn ti" | tān
ma "vahiḥ heṣṭato nīdhī" B. "heṣṭato nīdhī" dīdhī tān. — 17. BC. "pi kumārāya mahā-
buddhīṇaṁ upkṣāṇāpi" "pīkṣāṇāpi" | .

- उत्खनापितं । यन्तातेन वुत्तं चतुर्णां शास्त्रराजानां हे[२३४]उतो चतुरो निधिः यत्र राज्ञो इत्थाकुस्य पर्यको शास्त्रमयो सुवर्णपादेहि चीनदः शब्दां कल्पयति तेषां पर्यकपादानां हेतुतो चतुरो निधिः ते पि कुमारेण महानिधाना उत्खनापिता । यन्तातेन वुत्तं समुद्रे निधिनि या राजकुस्यशोकवणिक्कायां कीडापुष्करिणी त-
 ५ चापि निहितो निधिः । तत्रापि कुमारेण कीडापुष्करिणिकातो उत्खनापितो । यन्तातेन वुत्तं सागरनिधिं ति यत्र राज्ञो इत्थाकुस्य स्नापनशास्त्राये उदुपानं त-
 चापि निहितो निधिः । तं कुमारेण उदुपानातो महानिधानं उत्खनापितं । यन्तातेन वुत्तं योजने निधिनि यस्मिं प्रदेशे राज्ञो इत्थाकुस्य धानं युज्यति हस्तिधा-
 नं वा अश्वयानं वा युग्मयानं वा तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं । य-
 १० नातेन वुत्तं मोचने निधिनि यत्र अभिरचणप्रदेशे राज्ञो इत्थाकुस्य धानं मूढति हस्तियानं वा अश्वयानं वा युग्मयानं वा तत्रापि निहितो निधिः । तं कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं । यन्तातेन वुत्तं वृषाये निधिनि यत्र राज्ञो इत्था-
 कुस्य दयानशास्त्रायां महावृषं तस्य सूर्येण उदयलेन यत्र अयच्छाया निपतति क-
 लमितेनापि सूर्येण यत्र चरिना छाया निपतिता तत्रापि निहितो निधिः । ते
 १५ पि कुमारेण हे महानिधाना उत्खनापिता । यं तातेन वुत्तं पर्येति निधिनि य-
 च शिलापट्टे राज्ञो इत्थाकुस्य शीर्षस्नानं वर्णनं च विज्ञेयनं च पिप्यति तत्र हेतुतो
 निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं । यन्तातेन वुत्तं
 यत्र वेरोचनो भुदेति निधिनि यत्र तातो इत्थाकु इचुणा जातो तत्रापि निहितो

१. B yan le lāna C yan le lānānā vu BC "heshātā catu" dhib | ३५ C "pa pe-
 rryānāka naya su" BC "rāgāpātrehi o" C "onadhā rāyānā" BC "jati | (māhā pa" nā
 heshātā catu" nā upkānāpi B "pātā ya". — ४. B "lānā | so" BC "nā yo rājānā (B "nā-
 jāyānā) nā" C "pushkariṇi" B "pushkiriṇi". — ५. C "kēḍāyāpushkari" BC "rājānā" C "o-
 kānāpi" B "kōḍāpātā |".

६. C yan lānā "gare nādhān ti yatra cājā १" lāya udupānānā tatrāpi lā nāhi B "lāpi
 hito nādhān tātā". — ७. C tam upā ka "nān upkāpātān B "upkānāpātān | : —
 ८. B "dhib ti tāmān" BC "jyati | hāsti" C "vā rāyāyānān" BC "upkānāpātān yan tā".
 — ९. BC "lānā | mo" lālakshatā(G "kshānā) pra C "rāyāyānā hāsti" B "mācchānā
 grādānā rājānā ikābrākāyā yānān hāsti" BC "agryānānā vā yānāyānān vā ta" dhib tātā".

११. BC "upkānāpi" B "tātā yan tā". — १२. C yan lānā vu BC "lānā | rājānā"
 C "kshāpānānā" kshānā tāyo suryāyā u" B "grācchāyā nipatātā" C "pā suryāyā ya"
 B "mācchā nipatā" C "mācchāyā nipatātā tatrā". — १३. C "upkānā" B "upkānāpātā yan
 tā". — १४. BC "lānā | parya" lāpātā rājānā B "cārahānānā" rājānā ca nā C "rājā-
 nānā rājānānā ca rājānā" tra hāthā nāhi B "heto(?) nāhi".

१७. B "nākēnāpātān yan tā" C "upkānāpātān | : — १७. B "lānā | ya" BC "lānā-
 dātā nādhān ti yatra tā(C "trā)to | ikānā" C "hito nādhān tātā" B "dhib tātā".

निधि । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्पन्नापितं ॥ यं पि तातेन वृत्तं यच्च प्र-
सङ्करादिष्वचक्षते तच्च निहितो निधिः त्रि यच्च इत्याकु खान्नमनो तच्चापि निहि-
तो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्पन्नापितं ॥ यं तातेन वृत्तं यच्च
देवा महीयन्ति तच्चापि निहितो निधिः यच्च राज्ञा इत्याकुना येन कुमारशता य-
रिविधापिता तच्चापि निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानमुत्पन्नापि- 5
तं ॥ एवं तेन कुशेन कुमारेण तानि निधानानि उत्पन्नापियमानानि अमात्रा
च कुमारा च पुरोहिता च ब्राह्मणराजाचार्या च भटवन्नाया च नेमजमपदा च
सर्वे कुशश्च कुमारश्च तच्च निधानेषु उत्पन्नापियमानेषु विस्मयमापन्ना । अहो
[३३७] कुशश्च कुमारश्च महाबुद्धि महाभीमात्मा यच्च दानि राज्ञो इत्याकुश्च रा-
जकुले देशे देशे महानिधानं निहितं तं सर्वं कुशेन ज्ञातं सर्वं च उत्पन्नापितं । ए- 10
षो राजा भविष्यति ॥

तेषां दानि अमात्रानां एवं भवति । मा ह्येव तावत्कुशेन कुमारेण अन्येषां स-
काशातो वृत्तं भविष्यति भूचो मूयो अन्येनार्थेन जिज्ञासेम ॥ ते दानि कुमाराणां
अमात्रा उत्पन्ति ॥ कुमारा यो युष्माकं सर्वा देवास्त्वन्दित्वा प्रथमं सिंहासने
उपविशिष्यति सो राजा भविष्यति ॥ ते दानि एकुनपंचकुमारशता नानाप्रका- 15
राणि यानानि अभिरुहित्वा ग्रीध्रं ग्रीध्रं त्वरमानरूपा येन देवकुला तेन देव-
न्दका प्रधावन्ति ॥ सो पि कुशो कुमारो येन सर्वसीर्षणं अभिधेयनीयसिंहासनं
नेमोपसंकमित्वा चतुर्दिशं देवानां अंशानि कृत्वा पूर्वराजचित्तीकरेण च तं सिंहा-
सनं प्रदक्षिणीकृत्वा उपविष्टः ॥ सो हि कुशो कुमारेहि अमात्रेहि भटवन्नायेहि

1. C. tañi api kumāro na " nañi upkāṇā" B "ulkāṇā". — 2. C. yau tāteṇa vṛtt " m
eti taṭa nihito nādhān ti yatra" B "hito nihitā ti yate ikshvā". — 3. BC "paga vāṭṭāñi
mañā" C "dhānān upkāṇā" B "ulkāṇā". — 4. BC yatra de" B "hīyamāñi" BC "dhāñ
yau pi tāteṇa vāṭṭāñi" yatra rā" C "yātāñi pari" B "pātā" | taṭā" dhāñ tañi". — 5. B "am
ulkāṇā" C "am upkāṇā".

6. BC evañi tāñi ku" B "kuṇḍala kumārāyā yātāñi rā" B "ulkāṇāpi" C "upkāṇāpi"
jāṇṭyāde ca bhāṭṭabala" BC "dā ca sarva ku" te nādhānā ulkāṇā C "upkā jāṇṭi" C "pauṇa"
B "pauṇa a". — 7. B ulkāṇā kuṇḍā C "bhāṭṭāñi mañāñi yatra" B "mañāñi yatra" C "nañi
mañāñi" tañi | tañi sarva ku" B "hīyamāñi tañi sarva kuṇḍala jātā" C "jātāñi sarva ca ulkā-
upkāñi a" B "ulkāṇāpātāñi a".

12. C. mā hēva" B "ra tā kuṇḍā" C "paga kumā + kṛpā" BC "grāta hēva" ti | bhāṇo
bhāṇo C "jāṇṭi" anye" B "rthānā vāṭṭāñi" | C "mañā te dā". — 13. C "dāni amātye ku-
mārāñi ja" B "amātye ja" BC "jāṇṭi ku". — 14. BC "rāho ya" B "sarvañi de" C "devāñi
vāñi" ne upaṇṇāñi yātāñi so" B "upaṇṇāñi" | so rā" shyati te dā". — 15. BC "rāya ya"
17. B "sarvañi sañ" BC "shesāñi yātāñi vāñi" citāṇā" C "gāṇṭi yātāñi yātāñi hēva hā"
B "vāṭṭā" | — 19. BC hēva hā kuṇḍā B "kumāro hī amātye" C "kumāro amātye hēva hā"
hāṇā C "amātye yātāñi" BC "shesāñi yātāñi yātāñi" C "amātye yātāñi" | rāho rāṇi vāñi".

च भैरवमन्त्रपदेहि च अर्थं पण्डितो ति कृत्वा राज्ये निषिक्तो सर्वेहि पटीहि नगर-
महसेहि नियममन्त्रपदेहि राजामात्येहि कुमारेहि च अभ्यर्चितो एषः राजा ति ।
एवं इति कभी कुमारी राज्यं प्राप्नोति ॥

सौ दानि राजा कुशो च कालं राज्यं प्राप्तः ततो मातरं अलिन्दां देवीमभि-
 5 वादयित्वा सत्कृत्वा मुषकृत्वा भागेत्वा पूजित्वा एवं दानि राजा कुशो चिरं कालं
 धर्मेण राज्यं कारायित्वा अपरेण कालेन तां देवीमलिन्दां मातरं विप्रपेति च
 ज्वे भार्या मे अयमहिषीमानेहि प्रासादिकां दर्शनीयां चत्वा अन्वा स्त्री सङ्ग्राह
 भवेत् ॥ अलिन्दा देवी आह ॥ पुत्र को ते पापकस्य रूपेण प्रासादिकां दर्शनी-
 यां भार्या दास्यति । पापिकां एव रूपेण भार्या आनयिष्यामि या ते उक्तासं न
 10 करिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अन्वे यदि पापिकां मे भार्या आनयिष्यति न
 तामहं पापिकां भार्या पादेन वा पाणिना वा स्मृशेयं । प्रासादिकां दर्शनीयां मे
 भार्या आनेहि । न मे अन्वे युतं वा बृष्टं वा राजा पापिको ति नापि राजा पा-
 पिकाये स्त्रियाये भार्यं अनिरसति शोभनां न मे भार्या अन्वे आनेहि ॥ अलि-
 न्दा देवी आह ॥ पुत्र सुखं जायापतिका अन्वोऽयमनलक्षणा संवसन्ति न चाक-
 15 मयं अभिमन्यन्ति । कन्धारूपा भार्या पापकं रूपेण पतिं अभिमन्यति ।
 क[३३०] कन्धारूपो पतिः पापकृपाये भार्याये अभिमन्यति ॥ यादृशा ते पुत्र
 भार्या योस्या तादृशान्ते भार्या आनयिष्यामि पापिकां रूपेण या ते पुत्र नामित-
 त्विष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अन्वे न मे पापिकाये भार्याये कार्यं । अम-
 दृशां मे रूपेण भार्यानानेहि ॥ अलिन्दा देवी आह ॥ पुत्र को ते पापकस्य रू-
 20 पेण कन्धारूपां भार्यादास्यति ॥ कुशो राजा आह ॥ अन्वे दूरातो ते
 अर्धहिरण्यमुवर्णेन व्यकर्मण कन्धारूपां भार्या आनेहि ॥

3. C 'jyañ pṛapto | . — 4. B 'ptah | ta' BC 'jetra | evañ' B 'apalena kṛtve bhū devitvañ at' C 'lindā natā' & 'vijñeti ambe bhāryā me agramahishim āoc' C 'jāpanti | ambe bhāryā me agra 'udāyāñ atī'.

8^a. C pātra² C 'dāya pāpā'. — 9^a. C pāpikān vācā² BC 'bhāryā ānā' C 'mā | ya
te u² BG 'hāpān na'. — 10^a. R 'dī pāpikān mā bhā' BC 'bhāryā cā ānāyā' C 'ā | m
tāva² āhām' BC 'pavām prā'.

11. C' bhāryā ā' B' noli na me*. — 12. BC *cōbhassam ca ma hā' C' bhāryā ā'.
— 14. R' kham jāpati' C' kham jāpatinā anyanyam samakalabhīḥ sāmāgātī na ā'
nyatī | . — 15. BC *pāpakurūpeṇa pati(C' tina) abhi*.

16^a. C "blumanyeti ||. — 17^a. C yädrigä te patra bhä " drigä te bhärrä karp"
RC "mä | päpikäh rä" C "yän te putra nä". — 18^a. B ambe dardä me nä me pä" C "na
me päpikäya bhä" B "vyam a". — 19^a. B adrigä me rä" C "drigäyasa bhärrä". —
20^a. C räjä kapa äm ||. — 21^a. RC ambe dardä" C "vyapakriastasa kalyä" B "mra
käräyasa kalyä" C "bhärrä ä".

ते । भवन्तो वयस्यः राजा कुशो मम भवति देमि से धीतरं भार्याय । सो दानि ब्राह्मणो मोदकानि जीलिय ब्राह्मणां शब्दावित्ता मोदकानि वारेति । भवन्तो अयं महेन्द्रको मद्रकराजा राज्ञो कुशस्य इत्याकुपुवस्य धीतां सुदर्शनां प्रपत्नीं प्रयच्छति । तं भवन्तो उदकं प्रयच्छन्तु ॥ ते दानि ब्राह्मणा च कृता च

5 ब्राह्मणस्य पवनं कृत्वा राजानं महेन्द्रकमामन्त्रयित्वा प्रस्थिता । अनुपूर्वेण वाराणसीमनुग्राप्ता ॥

ते दानि ब्राह्मणा च कृता च अमात्यानां पुरोहितानां निवेदयन्ति । तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जम्बुद्वीपे अस्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुन्वं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा । तस्य धीता

10 सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ श्रुत्वा ते दानि अमात्या पुरोहिता च अग्निदाये देवीये निवेदन्ति ॥ तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जम्बुद्वीपे अस्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुन्वं नाम नगरं । तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा । तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ श्रुत्वा अग्निन्दा देवी इष्टा प्रीता संवृत्ता । असदृशा मे पुवस्य भार्या

15 लब्धा ॥ सा दानि अग्निन्दा देवी पुवस्य कुशस्य रोचयति ॥ पुन तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जम्बुद्वीपे अस्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुन्वं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ सो दानि राजा कुशो मातुर्वचनं श्रुत्वा इष्टो प्रीतो संवृत्तः ॥ अमात्यपारिवशा ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यानामन्तेति । भवन्तो

1. C vayasyo rā* BC *demi me dhi*. — 1. C *go modakān rikripiyā cām hā* B *go modakā kripiyām ca hā* C *dānītvā mo *ni śrayati |. — 2. C *ndraka marddake rājā rājān kṛmāya i*. — 3. C *nto nkaṇ paṇatn. — 4. BC *dātā ca brāhmanīnām 12* C *nām pritrā rā *pitā saṁprasthito | B *sthita am*.

7. BC *hṛmāṇo ca dā* C *dāto ca a* BC *nti tādri*. — 7. C tādriṇo kanyā bēdhā y sarva* B *bhdā yā sarvaṇ ja* C *anyāḥ kaṁnyā rā *driṇo nāli. — 8. B *śālasenā nāma ja* C *śālasena nāma janapadaṇ kaṁnyāka* B *padaṇ kanyā* C *ndrako nāma marddake rāja tasya* B *drako nāma rājā tasya*. — 9. B *nyā cṛu*. — 10. C to dā *vipeṇ marddāpanti | B *redanti |.

11. C *pā kaṁnyā la* BC *bhdā yā sarvaṇ ja* B *sti cā*. — 12. C *śālasenā nā *padaṇ ka* B *śālasenā nā *padaṇ kanyākubja nāma nagara tatva*. — 13. BC *pā tasya*. — 13. B *nyā cṛu* C *nyā manoramā cṛu*. — 14. C *pātā saṁstāhā saṁvṛitā B *hā a*. — 14. B *bhdā st*. — 15. C *tādriṇi kanyā la* BC *bhdā y sarva(B *rvaḥ) jaṁliṇ |. — 15. C *pe anyā kaṁnyā rā* BC *sti cā*.

16. BC *śāla C *hṛmāṇo nā *padaṇ la* C *ndrako marddakanāma rā* B *ndrako 12* C *nyā manoramā |. — 18. C so dānī mltā 1 to saṁstāhā |. — 19. BC *tāpānka*

गूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं तच्च महेन्द्रको नाम मद्रकराजा तस्मा
धीता सुदर्शना नाम । गच्छन् तां मम कृतेन जानेय ॥ ते दानि अमात्या पा-
रिषया ब्राह्मणपुरोहिता राजाचार्या राक्षो कुशस्य प्रतिभुत्वा चतुररं वज्रकायं
सत्ताहयित्वा सहता समुद्रिये महता विभूषाये प्रस्थिता ॥ तस्या दानि अलिंदा-
ये देवीये तेषां प्रस्थितानामितद्भूमि ॥ को पुं सखु उपायो मयेवा यथा सा सु-
दर्शना राजधीता न जानेया केदृशो राजा कुशो वर्णरूपेण ॥ तस्या दानि अ-
लिंदाये देवीये भवति एवं ॥ यं भूना[२५०^१]हं गभंगुहं कारेयं यच्च राजा कुशो
मार्धाया सार्धं कीडिया रमेया परिचारेया न च सा जानेया केदृशो राजा कुशो
ति ॥ ताये दानि अलिंदाये देवीये तादृशं गभंगुहं कृतं जितोपनिग्रं ओमन्तप-
दुदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं यच्च राजा कुशो कीडियति रमियति 10
परिचारियति ॥

ते पि दानि अमात्या पारिषया ब्राह्मणपुरोहिता राजाचार्या अनुपूर्वेण गूरसे-
नेषु जनपदेषु कन्यकुब्जं नाम नगरमनुग्राप्ता ॥ ते दानि येन महेन्द्रको मद्रक-
राजा तेनोपसंक्रमित्वा राजानं जयेन वर्षापयित्वा पुरतो खित्वा एतदुवाच ॥
महाराज वामाता ते कुशो राजा कौशलं परिपूच्छति सपरिवारस्य यं च महारा- 15
जेन प्रतिज्ञातं तां मे धीतां सुदर्शनां मार्धार्य देहि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको
ताममात्यपारिषयां ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यानभिनन्दित्वा प्रतिसंनोदित्वा रा-
जारहाणि यस्त्रालंकाराणि परिभोगानि च दिप्ता ॥ ते दानि अमात्यपारिषया
तच्च कलहं कालं विहरित्वा राक्षो महेन्द्रकस्य आमन्त्रयन्ति ॥ महाराज चिरम-
ता का विवाहः कियतु गच्छामः ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको महता राजर्क्षि 20

G. "rājārṣyāṇaṁ āmantroṣati | . — 19. B. bhagavanto gaurasenaṁ ud" C. "śālasena ud"
BC. "upadāṁ lanya" C. "ko nāmardhalekardjā" BC. "ṣaṇḍā nāma gā".

2. BC. gacchanti | tāni" B. "ānanti | . — 3. B. "tā paribha" C. "cārya rājā ku" ān-
antaṁ pu" turaṅga harakā" B. "turaṅgaṁ ha" C. "mādhilīya" BC. "śāya pantiṭhā" C. "adhi-
tā | . — 4. C. "chāṁ sāmpa" m. etubhāshi. — 5. G. "tā sa m" B. "dāya rāja" C. "ko-
dipā kuga rāja va" B. "ga ta".

6. BC. taya dā" vāṁ ja". — 7. C. "kāryeṣāṁ | yata" B. "kāryeṣāṁ | yata" C. "dāya
cāryeṣā pari" B. "kūpa tā | | C. "kugā. — 9. C. "oṣakta" BC. "kṛpāṁ | yata".

12. C. "cārya pu" ga śālasenaṁ jupa" B. "sānāṁ ja" kuljakānānaṁ nāpāraṁ
am" C. "pāpāṁ | . — 15. B. "cchati | apā" BC. "cārya pāṁ mādāraja" jātāni tān na
dā | "rājāni dāhi.

16. C. "ko tān amā" BC. "māyā pāi" C. "śāyā br" dāyā rājārṣeṁ paribha" B. "dāyā
rājārṣeṁ vāṁtānāṁ dāyā paribha" BC. "bhagava ex di" B. "amā ta dā". — 18. C. "amāyā
pāi" ta pāyā" tān rājārṣeṁ. — 19. C. "ja ānāpāṁ vi" B. "ja ānāpāṁ ya vi"
BC. "hāṁ kṛyāta". — 20. C. "ko mahatā rājārṣeṁ mahatā rājārṣeṁ mahatā rājāni"
B. "khaṁdānāni dā viṭha".

महता राजानुभावेन महतो जगत्कायस्य हङ्कारहिङ्कारभेरीमूर्द्धमपटवृक्षसंनिभा-
देन विवाहधर्मं कृत्वा धीता सुदर्शना राज्ञो कुण्डल भावां दिव्या ॥ ते दानि च
मात्वा पुरोहिता विवाहधर्मं कृत्वा राज्ञो महेश्वरस्य आमन्त्रयित्वा प्रस्थिता ।
अनुपूर्वेण वाराणसीये उपवनं अनुगम्या ॥ एवं दानि सुदर्शना राजधीता मह-
5 ता सत्कारेण महता समुदयेन वाराणसीं नगरीं प्रवेशिता ॥ सा दानि सुदर्शना
राजधीता राजकुले प्रवेशिता ॥ येन यथू अलिंदा देवी तेनोपसंजनित्वा वसुदे
पादां शिरसा बद्धित्वा पुरतः प्रत्युच्छासि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी तां क-
धू दृष्ट्वा प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता संवृत्ता ॥

सौ दानि राजा कुमो सुदर्शनाये राजधीताये सार्धं तर्हि गर्भगृहे अज्योतिषे
10 महारहेहि उपमोमपरिमोनेहि कीडलो रमन्तो परिचारयन्तो आसति ॥ तत्ता
दानि राजधीतुः सुदर्शनाये तर्हि गर्भगृहे अज्योतिषे राज्ञा कुमेन सार्धं कीडलोपे
रमन्तोये परिचारयन्तोये ए[१५५] तदमूषि ॥ इमं राज्ञो कुण्डल इत्याकुलं
अद्य च स्तीतं च येन च सुभिषं च अनन्तरत्नाकरं अद्य च अस्माकं शयनगृहो अ-
ज्योतिषो दीपा पि न दीप्यन्ति । परस्परं हि वसुहि न पश्चामो नेवाहं जानामि
15 केदृशो राजा कुमो वर्षरूपेण नापि स राजा कुमो जानाति कीदृशा मे सुदर्शना
देवी वर्षरूपेण । एतन्नात्र अनन्तरं न परिवृष्ट्यामि कस्यार्वाय अस्माकं शयनगृहं
नेव रात्रिं न दिवा दीपा दीप्यन्ति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी राजानं कुमं रक्षो-
मतं पृच्छति ॥ महाराज अद्य राजकुलो अद्यो च स्तीतो च अनन्तरत्नाकरो
इमस्मिं चास्माकं शयनगृहे नेव रात्रिं न दिवा दीपा दीप्यन्ति यथा अन्वकारं तथा
20 संवसानो परस्परं वसुहि न पश्चामो नेवाहं जानामि कीदृशो मे भर्ता नापि महा-
राजा जानाति कीदृशा मे सुदर्शना देवी । तदेतत्कारणं न परिवृष्ट्यामि खलौ-

१. B "jño mahindra" C "sthitāh anu". — ४. BC "vane anuprā" C "prāptāh"] : —
A. C "anū mahinaga" "gītāh"] : — ५. B "jānātre praveśitā ye".

६. BC "yena svagrā" = "mitvā svagrāyān pādān" (C "dā") "gira" C "purato pra". —

७. C "alim mahā" B "cadhā dī" C "vadhu dī". — ९. C "jadhātāye nāreddhu tāhīm" B "he ajotike mahā" = "manto pravica" C "parivārayanto ā". — १०. C "nāye sthāhāh tāhīm" B "he ajotike" BC "kṛdayantīyān ramañtīyān pravicaṛayantīyān ā".

१२. C "kabhākalāh piddhān ca sphitān ca kha" = "yān cāsmā" BC "grāho ajotike dīpā (C "po") pi" B "na dīyanti"] : — १३. C "cakalāhī na pacyānūh"] nai" mī kīdṛiṣo rājā kya na jānāmi kīdṛiṣo me su" B "nāpi na rājā kṛṇo rājāti kīdṛiṣo me su" "ga ā".

१६. C "vadhā tāra" BC "va anuntarañ pari" C "boddhīyāmi" B "mī"] kṛṇā" C "an- vadhā rātrīn na divā dīpo dīpyanti"] : — १७. BC "rājā kṛṇān". — १८. C "jānā pi" nāratnākaro i" BC "imān cāsmā" C "divan dīpā" BC "nāhākāra ta" C "anūcāsmān pari" rāmi nairā" hāṛiṣo jā" BC "ti"] kīdṛiṣo me su" si tad ā".

२१. BC "mī"] ka" = "ya yānānākañ ga"] pā na dīpyanti"] : .

- सि ॥ भट्टे इच्छामि स्वामिर्धं द्रष्टुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ भवतु पुत्रि का-
 लेन तं पश्चिष्यसि ॥ सा दानि सुदर्शना पुनर्पुनः तां चक्षु विक्षेपेति । भट्टे इच्छा-
 मि एवं वारं द्रष्टुं ॥ तस्या दानि अलिंदाये महादेवीये एवं भवति । इयं सुदर्शना
 राजधीता कुशं पश्चितुकामा यदि मे न विनोदयामि औतुकं ग्रहानं भवेया । सा
 5 अलिंदा देवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने सुष्ठु सुखे ते राजानं कुशं दर्शयिष्यामि दर्शन-
 शालायां जनस्य दर्शनं च दत्तं ॥ सा दानि अलिंदा देवी राजं कुशं आमवेति ।
 पुत्र एषा सुदर्शना राजधीता सां पश्चितुकामा त्वं च पापको रूपेण सा सुदर्शना
 तवेदुष्यं रूपं दृष्ट्वा चित्तस्य भवे अन्वयात् लो तेषां पंचानां कुमारशतानां सर्वेषां
 कुमाराणां दर्शनीयतरो प्रासादिकतरो भवेया स राजेति कृत्वा राजासने विधीदा-
 10 पयित्वा ततो सुदर्शनाये उपदर्शयितव्यो एषः राजा कुशो ति । ततो सुदर्शना जानेन
 एदुष्यो राजा कुशो ति ततः चित्तं न प्रतिहरिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अ-
 स्मै एवं क्रियतु ॥ तेषां दानि कुमाराणां कुशद्रुमो कुमारी प्रासादिको दर्शनीयो ।
 सो दानि कुशद्रुमो राजार्हं हि वस्त्रे हि च आभरणे हि च अर्चकृत्वा यथा राजा तथा
 अर्चकृतो दर्शनशालाये राजकृत्वे सिंहासने राजेति कृत्वा उपविश्यापितो । ते पि
 15 कुमारा सर्वे अर्चकृताः समुपिता कृता स्वस्वक्षेपे आसनेषु उपविश्यापिता । क-
 माया पि पुरोहिता मटमचाया अष्टिनेममयामयामिकजनपदा सराजक्या परिषा
 यथा देवपरिषा विरोचति ॥ सो दानि राजा कुशो धातुः कुशद्रुमस्य कुमारस्य
 राजासने नियतस्य अश्चं गृह्य वामे पार्श्वे अश्चं धारति ॥ सा दानि अलिंदा देवी
 वधुकाये सुदर्शनाये सार्धं अपरेहि च बह्वि देवीमतेहि परिवारिता राजकुमारी
 20 निर्धाविता सिंहपञ्चरे स्थिता ॥ अथ खनु अलिंदा महादेवी वधुकाये सुदर्शनाये

1. BC bhartīda | C "icchami svā". — 2. BC "loma to pu" C "gyishyāmi" | — 3. C "dā" nā punah panas tān "cvaṇu vijñepeti lha". — 4. BC bhartīda icchāmi | ekamāmi v. C "drashtaryāmi" | B "shīuā ta". — 5. C "vīye bhavañti" | — 6. BC "yadī me na v" B "takañ shāna bhavedyāh" | C "takañ tañ me bhāñan bhāñeyā" | — 7. B "shīu mae te rā" C "ne mshīu ca te rā" BC "rājā kuṣāñi (C "a") darṣayī".

8. C "rājā ku" mantroyāñi | — 9. BC "dīdā tvañ paṇyī" C "tākāmañ tvañ aṣ pā- pako rūpe" rṣaṇā bhare edrī" B "rṣaṇā bhavedrī" C "bhaved anyā" BC "tañ | pañi" | 10. C "shāñi kumārāṣatānāñ darṣanī" BC "nīyo pañ" veyā tātañ rājā" C "abditā tāñ" BC "rājā" | 11. C "soho rājakoṣṭi" | B "koṣṭi tāñ", — 12. B "jāne edrī" C "koṣṭi tāñ" so vī".

13. C "vañ kṛīya" BC "lu te". — 14. B "nīyo so". — 15. C "struñ cāha" B "pā- yitā te pi". — 16. B "kṛitāñ su" C "kṛitā su" B "ṣāyitā" | — 17. C "bhāṭṭabāḷgvy" r- shīnāigunājanapada grāmaṇṇāma sārākrā".

18. C "nīsharṇṇaya cchātvañ grāhyāñ vāmapāṇya". — 19. BC "sadhukāye so" C "ho- lani darṣa". — 20. BC "vī sadhukāye su" C "sharṇṇakāñ u".

कुशद्रुमं कुमारं राजासने उपनिषण्णं उपदर्शयति । [३४७] पुत्रि सुदर्शने एषो
 ते भर्ता पञ्चाहि नं ॥ सा दानि सुदर्शना कुशद्रुमं कुमारं राजासने निषण्णं ब्रूया
 प्रीतमनसा सुलब्धा मे नामा यस्या मे भर्ता एदृशो अनिरूपो प्रासादिको दर्शनी-
 यो सर्वा स राजपरिवामभिमवति रूपेण ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता परिषां
 च अनिविलोकयति यावत्तस्या सहस्रस्त्रीबुद्धिरे सो राजको क्वधारो दृष्टो ॥ ५
 तस्या दानि सुदर्शनाये तं राजको क्वधरं ब्रूया मनसं प्रत्याहृतं कुःखदीर्गमखवा-
 ता संवृत्ता ॥ अथ अलिङ्गां महादेवी जल्पति ॥ भद्रे शोभति राजा कुशो कुमा-
 रा च कृतपुण्या दर्शनीया सर्वा च राजस्या परिषा शोभति यथा देवपरिषा ।
 अपि च एषो क्वधारो अपञ्चनीयो न अनुरूपो वद्व्यस्य राज्ञो देवपुत्रमस्य
 एदृशो क्वधारो विकृतरूपो खूलोष्ठो खूलशिरो खूलपादो महोदरो काको १०
 मपिराशिवर्णो । एतेन क्वधारेण सर्वा सा राजस्वपरिषाश्रिरी उपहता ।
 एवं विस्तीर्णं राज्ञे भास्ति अन्यो पुरुषो यो राज्ञो क्वधरेवा ॥ यदि मे
 भर्ता इच्छति प्रियं कर्तुं तदेषो क्वधारो राज्ञो सामन्तस्य न तिष्ठेया अन्यं पुरुषं
 क्वधारापथे ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने मा हेतं जल्पाहि न रूपेण
 क्वधं भवति यदेषो क्वधारो रूपेण पापको अपि तु गुणेहि महात्मको शीलवन्तो १५
 सत्यवादी धार्मिको पुण्यवन्तो बलवां परराष्ट्रमन्दको एतस्मानुभावेन अस्मान्
 पट्टेहि नमरसहस्रेहि सनिगमवानपदेहि न कोचि प्रत्यर्थिको द्वेष्टा उत्पादेति । ए-
 तस्मानुभावेन सर्वे वधं सुखं जीवान् ॥ एवं दानि अलिंदाये देवीये मा सुदर्शना

१. C 'patrī sa' BC 'paṇyāhi'. — २. B 'so dā' C 'so dāni' kaṇḍrumaṇi sandarṣaṇā ku-
 ma' 'niharṇa dṛi' B 'niharṇaṇi dṛi' C 'pittamaṇā sula' BC 'paṇyā me bhārti'
 C 'sarvāni rāja' bhava rā'. — ३. BC 'kayā | pātāt taṇi mahatā(C 'haṇḍipatī' B 'dṛiṣṭi
 taṇyā'.

४. BC 'taṇyā dā' C 'rṇaṇyā taṇi rājakyāni cchātṛaṇibhāraṇi' C 'damaṇaṇyā'. — ५. C 'a-
 lina' dāni' BC 'li bha'. — ६. B 'bhārti rā' 'māro ra kṛi' C 'bhārti rā kṛe kumāro
 et' 'paṇyā dāṇiyo sa' BC 'bhāti | yathā dā' 'bhā apī'. — ७. C 'tradhāreṇā rā' C 'ya
 na arapo asadṛiṇā' B 'nāripo asadṛiṇā' B 'sthāloṣṭho sthāloṣṭi' C 'daro kālpo māsharā'
 B 'kālo māsharā' BC 'rāpo ete'.

८. C 'ete cchātṛa' C 'sarvāṇi rāja' BC 'jakyā pari'. — ९. B 'vistṛiṇā rājyo nā-
 sī' C 'rāṇiṇyo rājyo nāsi' 'cchātṛaṇi dhāreṇā | B 'cchātṛa dha'. — १०. C 'melbhāṇa i'
 BC 'icchaṇi pari' B 'cchātṛaṇi dhāreṇā | yadi me bhārti icchaṇi pṛiṇā kartuṇi tad oṣho
 cchātṛaṇibhāro rājyo sūma' BC 'sthāreṇā | anyāni' dhāreṇāyehi |. — ११. C 'li yadāsiho'
 'dhārmika pa' 'vāni parāṇiṣṭra' 'kaṇi shāstṛiṇāgata' B 'kaṇi shāstṛiṇi naga' C 'vehi
 mānḍaṇaṇapadehi nā kvācin pṛiṇā' B 'dehi sa koci' C 'lūṭhān utpā'.

१२. C 'jivānab | B 'jivāna e'. — १३. C 'aliniḍā dā' nā saṇḍiṇā pṛiṇāṇi sī' B 'nā saṇi-
 pṛiṇā |.

संज्ञप्ता ॥ सा दानि मुदर्शना राज्ञा कुशेन सार्धं रहोनता जल्पति ॥ महाराज
एवं विस्तीर्णं तव राज्ये जास्वन्तो पुरुषो यो तव छत्रधारो भवेय । यो तव
एदृशो छत्रधारो अदर्शनीयो । यदि मे रक्षसि प्रियं कर्तुं तदेतं छत्रधारं
मेहेहि चत्वं पुत्रं छत्रधारं वपेहि ॥ राजा आह ॥ मा एतं छत्रधारं विहा-
5 हि किं रूपेण कृत्यं भवति । यो मुशेन सम्पन्नो किं रूपं तस्य करिष्यति । को
छत्रधारो महात्मा मुशेन कल्याणो च महाबली च तस्य अनुभावेन रत्नानि पटि-
नगरसहस्रानि न कोचि प्रत्नार्थिको हेठां उत्पादयति ॥ एवं दानि मुदर्शना
देवी राजा कुशेन संज्ञप्ता ॥

सो दानि राजा कुशो मुदर्शनां दे[345]¹वीं पश्चित्तु कामो मातरं अलिंदां देवी
10 विज्ञापिति । अस्मै अग्निप्रायो मे यथा मुदर्शनां देवी पश्येय ॥ अलिंदा देवी
आह ॥ पुत्र त्वं पापको रूपेण यदि मुदर्शनां जानेया एदृशो राजा कुशो वा-
रूपेण स्नानमेतं विषयि यं मुदर्शना उपक्रमेण आद्यानं भारेया ॥ राजा कुशो
आह ॥ अस्मै किं शक्या कर्तुं । उपायो विन्तयितव्यो यदहं मुदर्शनां पश्येय
सा च मे न जानेया को एषो ति ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र एष अग्नि-
15 प्रायो यदा मुदर्शना राजधीता अपराहि देवीहि सार्धं सर्वाहि च चत्तःपुरिकाहि
उद्यानमुमि निर्धाविष्यति उत्पन्नानि पद्मानि च पुष्पितकानि द्रष्टुं ततो त्वं प्रकृतेन
उद्यानं यत्वा पद्मिनीये कण्ठमाचो ओतरित्वा पद्मपलाशेन शीघ्रं प्रतिच्छादयित्वा
आससि । तथा वयं करिष्यामः यथा यत्र देशे तुवं पद्मिनीये स्मितको नवि-
20 त्कारणं मुदर्शनातीव पुष्पलोला पत्रलोला च ततो नां त्वं यथाभिप्रायं पश्चि-

1. BC "rca". — 2. BC "ravaristhiraṇāṁ tava rājyaṁ nā * nīyo jādī". — 3. BC "le-
rtuṁ | to" C "lehi anye pu". — 4. C "niadahi kiṁ rupe" B "bhavati yo pu". —
5. B "puma sampannā kiṁ". — 6. C "kalyāṇāṁ ca mahābala * nī śmāhīti naga" nī m
kratoṁ prarthya ko hēṭhā utpā".

7. C "rcaṇāṁ devīṁ paryi" (1. 9). — 9. C "dām dori vīṇapeti | B "peti s". —
10. B "ayvāhī".

11. B "jāneyāṁ edri" C "jāneyāṁ | edri" B "dyanti || yaṁ" C "dyati paṁ m". —
12. B "amhe ki cakya ka" BC "kartuṁ u". — 13. B "taryo | ya" C "taryo ya" C "taryo
ā na me na jāneyā". — 14. B "aha yatra u" BC "rāhi devēhi nā" C "bhāṁāṁ sī"
B "rāhāyāyāyati || nīyānāni pa" C "abyati nīyānāni pa" to tāni pratikṛito ca nīyānāni"
B "traṇi pratikṛitena nīyānāni gataṁ padmanīya kapāṇāmīre u" C "padmanīya kapā-
ṇāmīre uttari" yitvā āyati yathā va" B "yitvā āyati yathā va".

18. BC yallā vopuṁ (C "vacaṁ) karishyāmaḥ | yathā de * ahyati || tena" B "tena papā"
C "sopāṇaṁ an" BC "rcaṇāya padmā" C "uttari". — 19. C "rcaṇā" B "trabala ca tateḥ m
tuṁ" B "to mūli traṇi".

मि । तत्र दानि राजकुले माजाकारेहि उत्पत्तानि च पद्मानि च पुण्डरीकानि
च सौमधिकानि च फुलितानि वानाप्रकाराणि च माञ्जानि प्रवेशयन्ति ॥ सा
दानि सुदर्शना तानि उत्पत्तानि पद्मानि फुलितानि दृष्ट्वा तां चक्षुः अन्दिदां देवीं
विज्ञपेति ॥ भट्टे इच्छामि वापीयो द्रष्टुं फुलितकेहि उत्पत्तपद्मकुमुदपुण्डरीके-
हि ॥ अन्दिदा महादेवी आह ॥ पुत्रि सुष्ठु पश्चाहि सर्वे वापीयो निर्धाविष्या- 3
मः ॥ सा दानि अन्दिदा देवी राक्षी कुशम् निवेदयति ॥ पुत्र ये सन्तु ज्ञानेसि
सा नै सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं वापीयो दर्शनाये निर्धाविष्यति ।
यदि तां पश्चितुकामः ततो प्रकृत्यैव उद्यानभूमिं गत्वा तत्र द्वे द्वे तिष्ठाहि यथा ते
सुदर्शना न ज्ञानेया एषो राजा कुशो ति ॥

सो दानि राजा कुशो मातुः प्रतिश्रुत्वा प्रमाताये राचीये प्राकृतकेन वेषेण प्र- 10
कृत्यैव उद्यानभूमिं गत्वा अन्तःपुरिकां प्रतिपान्नेनो आसति ॥ सो दानि राजा
कुशो येन सोपानेन सर्ववस्त्रानि पद्मानि च पुण्डरीकानि च तत्रोत्तरित्वा पद्मप-
लाशेनात्मानं छादयित्वा आसति ॥ अन्तःपुरिका च सर्वा निर्धाविता । या-
दृशं नन्दनवनं अप्परगच्छेहि [२५३] भरितं उपशोमति तादृशो तमुद्यानं
तेन राजानःपुरेण ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तामु वापीसु उत्पत्तपद्मकुमु- 15
दपुण्डरीकां फुलितकानि रमणीया दृष्ट्वा अपरासु देवीषु ज्ञप्यति ॥ देवीहो
आगच्छ वापीसु पद्मानि मृक्लोद्यानः ॥ तान्देवीयो आह ॥ सुष्ठु देवि

१. B "kulo mā" BC "lākālohi a" C "padmāni ca puṇḍarikāni ca phāllī" B "damañi ca paṇḍarī" C "lāni praveṇayanti" | . — २. C "dāni dāni a" māni phāllī "lāni de " jha-
pentī | B "jāpanti" | . — ३. B "lānta i" C "abpañ phāllī". — ४. BC "mañja pa" C "hi
sarvāni vā".

५. B "so dā" C "dā devī alāhā cā" B "rājā ku" BC "jati pa". — ६. C "pātra ja kha"
B "pātrañ kha" si sarva sa" C "si sarvāni sa". — ७. BC "yadi so pāyī "kṛtīya a" C "pa-
tā antahpurīkāni paṇḍarīkāni lāni || so dāni rājā kuṣo jama upaśoma sarvāni lāni
padmāni ca puṇḍarikāni ca uttrottaritvā padmapālāśenātmanā cchādayitvā tatra deṇa"
BC "abpāñ || jathā te so " nā na jāneyā a". — ८. BC "triye pāṇḍrikāni sa " paṇḍrikīya
a" C "paṇḍarī pra" BC "lāni dā".

९. C "upāgama sarvāni lāni" B "sarva lāni" C "padmapaṇḍarika tatva uttari"
B "uttari" C "padmapālāśena ātmanā cchādayā". — १०. C "rikāni ca sarva" B "rāni
mādhāyā yādri" C "ritā yādri". — ११. C "yādriya nanda " paṇḍarīya" dīpanti tam
māyā" BC "rājā antah" B "pāreya lānritāni sarvāni lāni mātāni tatra rājā antah-
pāreya" | . — १२. C "so dāni " si lāni sarvāni vāpi " upapadmanāni " rikāni phāllī " āyāni
dri".

१३. C "si āpācchata vāpi" BC "grīhābhā". — १४. C "devī āha" | . — १५. B "mā
de" C "mañja de" BC "devī grīhābhā" i "āyāni pa".

- गृहीष्यामी पद्मानि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तहिं अन्याहि देवीहि येन सो-
पानेन राजा कुशो खितो तेन सोपानेन सुदर्शनां अयतो कृत्वा ओकता ॥ ता-
व दानि सुदर्शनाये पद्मानां कृतेन हसो प्रणामितो पद्मं गृहीष्यामीति । ततः
कुशेन राजा सहसा आलिङ्गिता ॥ तस्या दानि सुदर्शनाये देवीये एवं भवति
5 उदकराचसेन गृहीता ॥ सा दानि अविधा अविधा प्रवेशिताहमुदकराचसेन
खञ्जामि उदकराचसेन खञ्जामि ति ॥ ता दानि चन्तःपुरिका सर्वा एकान्ती-
मूता खिता राजा कुशो देवीय सार्धं कीडिष्यति सा दानि सुदर्शना देवी अविधा-
विधाति यच्चति उदकराचसेन खञ्जामि ॥ ता दानि चन्तःपुरिका यं कालं ज्ञा-
नति राजा कुशेन यथाभिप्रायं कृतं तदा सुदर्शनाये देवीये परिवारेण संक-
10 वचिकर्म कृतं । कटकु खलिता ज्ञानं समितं ते पापं दिव्यामि उदकराचसेन
मुक्ता ति ॥ सा दानि सुदर्शना ताहि अपराहि देवीहि सार्धं तहिं दिवसं पद्मि-
नीये कीडित्वा रमित्वा परिचारयित्वा विकाने राजकुलं प्रविष्टा ॥ सा दानि
सुदर्शना देवी राज्ञो कुशस्य शयनगृहं प्रविष्टा ॥ राजा अज्यति ॥ देवी पद्मिनी
पञ्चनाय गता य मम पद्मानि आनीता । न ते अहं प्रिये प्रियो ति ॥ देवी आह ।
15 महाराज कुतो मे पद्मानि ओकता अहं वापी पद्मानि गृहीष्यामीति ततो ह उद-
कराचसेन आलिङ्गिता मनामि उदकराचसेन खादिता । ततो हि चन्तःपुरि-
काहि मोचिता ॥ यादृशो महाराज सो तव च्छवधारी तादृशो तव पद्मिनी
उदकराचसो मन्वानि एकमाताय जाता ति ॥ सो दानि राजा कुशो आह ।

1. C "et tahim anyā" yona sopānena rājā kuṣo alhito tona sopānena su "tā okatā ti"
B "stā tīya". — 2. C tā dāni su "ye padmānāni kṛite ca hūte". — 3. C tato kuṣo
B "kuṣena rā" BC "haṁ alihgata(C "gato) |". — 4. C tasya dā B "hita sō dā". —
5. C "dāni avidhāvidhāti prā" tā "cha udaka" khajjati uda" B "khajjati uda" BC "khajjati
nā |".

6. C "ekāntakṣatā sūtitā rā" ye sārddha kṛdīshyati ramishyati | sō dā B "shyati |"
dāni C "rāni alihhāvaṁti vasyati anishpurikā codakara" B "et avidhāvidhanti vasyati |
antapurikā codaka". — 7. C "hāni yānti rā" BC "rājā ku" B "kṛitāni tathā su" cṛitāni
sati". — 8. BC katlechu jva B "pau dīshyati" C "pau dīshyati u" sone raktāti |.

9. BC "dāniya kṛ" B "kāla rā" C "prarishṭo |". — 10. C "vishṭo | B "vishṭā rā". —
11. C "jā kalpayati dā" B "ti dā". — 12. BC dēvīni padmī B "gātā te mama padmīni
sūtā | | C "gātā te te mama padmīni sūtā". — 13. B "hāni prīya prīyo ti | C "hāni prīya
prīyo ti |". — 14. BC "stā vahanī rāptāni padmīnīni gṛihniṣhyānti | ta "sone alih"
C "nānāni mātā".

15. C tato "anyā antah" B "to sūitā antah" C "hi socitā BC "ritā jā". — 16. C "hā-
rājō so ta" nīyo udakarāchaseṁ manya B "nīyodakarāchaseṁ manya" BC "ni |" B "dāni-
mātāni jāto ti so" C "mātāni jāto |".

देवि मा मूयो पत्तिनीं पञ्चनाथ निर्धावसि । अहं पि तत्र वापीये मनासि उ-
दकरासेन खादितो हि ॥

तत्र राजकुले आसक्तास्ते राजकुलैहि आसपासेहि नानाप्रकाराणि आस्राणि प्र-
वेष्टि[२४३^१]तानि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तानि नानाप्रकाराणि आस्राणि
ब्रूया ययुमन्निदां महादेवी विज्ञपेति ॥ महे दृच्छामि आसवनानि द्रष्टुं ॥ ५
अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि सुतु पश्चाहि भुवे आसवनानि निर्धावयिष्यामि ॥
तावे दानि अलिंदाये महादेवीये आसपानां शब्दापशित्वा आसक्तिका दिव्वा ॥
सा सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्ध आसवनानि पञ्चनाथ निर्धावयति
ततो आसवनं सित्तसंमृष्टं करोष । वसन्तविषेहि दुषेहि आसदपडानि वेठेष
ओमत्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं आसवनं अन्तकरोष ॥ ते दानि 10
उद्यानपाला महादेवीये अलिंदाय वचनमाचेल तनुयानं आसवनं अन्तकृतं ॥
सा दानि अलिंदा देवी राज्ञो कुशञ्च निवेदयति ॥ पुत्र यं यत्तु आमेसि भुवे
सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्ध राजक्यनासवनं पञ्चनाथ निर्धावयति ।
यदि मे पश्चित्तुकामो सि सुदर्शना राजधीतान्ततो प्रकृत्वैव गत्वा तत्र प्रदेशे ति-
ष्ठहि यथा ते सुदर्शना न जानाति एषो सो राजा कुशो ति ॥ सो मातुवचनं 15
प्रतिश्रुत्वा प्राकृतकेन वेषेण प्रकृत्वैव आसवनं गत्वा सर्वस्वारासञ्च यो सर्वशोभनो
आस्यो तस्य हेष्टा स्मितः ॥ सा दानि सुदर्शना अन्तःपुरिकाहि परिवृता महता
राजकहिये महता राजानुभावेन नानाप्रकारेहि सुविचित्रेहि राखरेहि आरहि-
त्वा आसवनं प्रस्मिता ॥ सा दानि सुदर्शना देवी यानातो ओरहित्वा बहहि
देवीप्रतिहि परिवृता तं आसवनं प्रविष्टा । यादृशं चित्ररचे मित्रकावने देवानां 20

१. C *devi mā mūyō patinīṃ pañcānāthā nirdhāvasi* । — १. C *aham apī tu "piyagamonā" B "piya manā"*.
— ३. C *"kulo anurupālo rā" BC "rājanyehi ānurupā(C "kūlāhi nānāprākārāṇi rājakula*
prasaṇa". — ५. C *"lāni uprakā" C "alindā mahā" B "patī hā"*. — ५. B *āharite i "dra-*
śchāmī a".

६. C *alindā mā" B "līlāśāni mā"*. — ६. B *patrī sūchī pa" C "sūchī paṇḍitī pa"*. —
७. B *"dīmā cṛaṇ" C "dīmāṇā sūla"*. — ८. C *sūla" BC "ryaṇāni rījāśāśāni sūchī" B "sū-*
ktanmāṇi". — ९. C *"trahi paśāpāni ānurāḍ" BC "sodāṭha" C "saktā" B "lāpāśāpānāśā-*
paṇāni mā" B "lāpāni | dhūpi". — १०. C *"dyaṇāpāni mahāśāśāni śāni"*.

११. B *patrī yāḍ" BC "lā āśāni pa"*. — १२. C *"dīlāśāni | tāṇ" B "kṛtyaṇa ga" C "kṛ-*
tyaṇa ānurāṇāni ga" BC "śāśāni | ya "nāni | sūla sa(R "sū) rāṇi kṛṇa ti so mā". —
१३. C *"kama prakṛityaṇa ānurā" B "veṇa prakṛityaṇa ānurāṇāni ānurāṇāni gāṇā sūrya*
śāśāni" C "sū sūrya āśāni" B "āśāni ānurāni tāṇa hāśāśāni sūrya śāśāni" B "lānāni ānurāni tāṇa
hāśāni sūrya śāśāni sū śā".

१४. BC *"pāṇāśāni" C "rīlāśāni mā" rīlāśāni mahāśāśāni "śāśāni sū śā"*. — १५. BC *"te-*
valāśāni hāśā(C "hā)ni dā" C "rīlāśāni tāṇi ā "māni prakṛityaṇāni yā" B "māni prakṛityaṇāni yā".

आयस्त्रिंशानां आयका कोविदारा देवपरिवृता शोभन्ति तादृशं राज्यं आय-
 वनं ताहि राजानःपुरिकाहि परिवृतो शोभति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी अप-
 राहि सार्धं तमायवने अनुचक्रमन्ती अनुविचरन्ती वरवराणि आम्नाणि उद्दि-
 नन्ती आसफलानि च भुजन्ती नानाप्रकाराणि च पुष्पजातानि उच्चिनन्ती
 5 वावदायवनेस्त्र मध्ये अनुप्राप्ता यत्र राजा कुशो आसति ॥ सो दानि राजा
 कुशो आसमूलातो उत्थित्वा सुदर्शनाये देवीये उष्मूर्धिकाये आनिगितो ॥ सा
 दानि सुदर्शना भीता सन्तप्ता जानाति वनपिशाचेनास्मि गृहीता ति ॥ सा
 दानि अविधाविधं चि प्रवेशिता वनपिशाचेन खज्जामि वनपिशाचेन खज्जामि
 चि ॥ ता दानि अलःपुरिका इतो च इतो च [३४४] पलायन्ति । राजा
 10 कुशो सुदर्शनाय सार्धं आसवने कीडति रमति परिचारयति सापि सुदर्शना
 अविधाविधं वज्जति धावच अलःपुरिकाहो वनपिशाचेन खज्जामि ॥ ता दानि
 अलःपुरिका यं कालं जानन्ति यथामिप्रायो राजा कुशेन सुदर्शनाये सार्धं की-
 डितं रमितं परिचारितं ततः नानाप्रकाराणां पुष्पाणां उत्सर्गे गृह्णियान तं देशं
 गता ॥ ता दानि बह्विन् देवीशतानि पुष्पमुष्टीहि राजं कुशं ओकिरन्ति शब्दं च
 15 करोन्ति । धिक्पिशाच धिक्पिशाच चि ॥ सो दानि राजा कुशो सुदर्शना दे-
 वीमोशिरित्वा राजकुलं प्रविष्टो ॥ तस्मा दानि सुदर्शनाय देवीये परिवारेण
 संलपं वनिकर्म कृतं । कटक्कु ज्वालापिता शान्तं शमितं पापं दिष्वासि वनपि-
 शाचेन जीवन्ती मुक्ता ति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी अपराहि देवीहि सार्धं
 तहिं आसवने यथामिप्रायं दिवसं कीडित्वा रमित्वा प्रविचारयित्वा विमाने
 20 राजकुलं प्रविष्टा ॥ सा दानि सुदर्शना राज्ञो कुशस्य शयनगृहे प्रविष्टा ॥ रा-

— २०. BC "sānān trayastriṣṭi" C "śānān yatra" BC "lruke koridāre dard(ḥ) (vā) pari"
 C "sānān २०" BC "pān lūhān rājā".

१. C "vidhān tān ā" nān ānucakramānti anuvī" B "krāmanti anuvicramānī vanaṁ"
 C "cramānī" | २. BC "vanavard" B "māpī nccramānī ānuphālīnī ca bhūjyanti yā" C "mānī
 ānucramānī ānuphālīnī ca bhūjyanti" | ३. B "nī nccramānī yā" C "nī ānucramānī yā" prāpān
 yatra rājā kuṣo dātī | B "prāpān yatra". — ४. B "amoddhikāye" C "amoddhikāye".

५. B "hilo ti" C "hiti" | . — ६. B "so dā" BC "dhanī pra" B "pavakāhīlī" BC "jā-
 mīlī" | . — ७. C tā dānī x "kā ito itaḥ ca pa" B "royalī" | alpi" C "nā avīdhābhīdhān
 vākāya" B "nā avīdhābhīdhān vākāyati dhāvataḥ antaḥ".

८. C "pānāya nā" B "dāpānāya nā" C "ritān" | tato nā" B "ritān tālā" BC "mānān
 grīhāyā" C "gātā" | . — ९. C "hānān de" mūhānī nā "karoti dhi". — १०. C dīk
 pāpān dīk "dāpānī" | B "dīk pāpānī" | .

११. C "rīya pari" BC "rāro zalagnān" C "karmān kī". — १२. BC "cchu jīlān" C "hānān
 tān २४" C "nānān sāmī" BC "pānī dīpāhānī vana" C "jīvānī nān" BC "kīlān" | . —

१३. C "mītrā parīkṛāyī" vīhān | . — १४. B "vīhān" | . — १५. B "ti de".

आ जल्पति ॥ देवी आसाणि संपञ्चनाय निर्धाविता न ते आसाणि आनीतानि
न ते अहं प्रियो ॥ देवी आह ॥ महाराज कुतो मे आसाणि । निर्धाविता
सा आसाणि पञ्चनाय ततः मे वनपिशाचेन आलिमिता मनास्मि वनपिशाचेन
खादिता । ततो हं अन्तःपुरिकाहि वनपिशाचस्य हस्तातो मोचिता ॥ महा-
राज यादृशो तव च्छ्वधारी यादृशो पद्मिनीउद्वेग्राधसः तादृशो आस्यवने व-
नपिशाचः सर्वे वयो जना मन्वे एकमाताय जाता ति सर्वे समसदृशा ॥ राजा
कुशो आह ॥ देवि मा मूयो आस्यवनं पञ्चनाय गच्छ । अहं पि तवाश्ववने
मनास्मि वनपिशाचेन खादितो ॥

तत्र दानि अपरेण कालेन सुदर्शना देवी अयुमलिंदां महादेवी विचपेति ॥
अभिप्रायो मे राज्ञो कुशस्य हस्तिवाहिनीं द्रष्टुं । शृणोमि राज्ञो कुशस्य विस्ती- 10
र्णा हस्तिवाहिनीं यष्टि हस्तिमहस्याणि ॥ अलिन्दा महादेवी आह ॥ सो पुत्रि
मुपे राजहस्तिवाहिनीं पञ्चनाय निर्धावसि ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी हस्ति-
महामार्चं शब्दाविव्यान आणत्तिका दिज्ञा ॥ सुवे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरि-
काहि सार्धं राज्ञ्यां हस्तिशालां पञ्चनाय निर्धाविष्यतीति ॥ ततः हस्ती
य हस्तिशालां च अलंकरोहि ॥ सो दानि हस्तिमहामार्चो अलिन्दाय महादे- 15
वीये आणत्तिकाये श्रुत्वा सर्वा हस्तिवाहिनीं यष्टि हस्तिमहस्याणि सर्वालंकरोहि
अलंकृतानि हेममालप्रतिच्छन्नानि दन्तपतिमोकानि गुण्डापतिमोकानि सञ्चुरप्र-
दानानि । सा च हस्तिशाला सितसन्मृष्टा मुक्तपुष्पावकीर्णा कृता ओमरूपदृ-
दामकलापा धूपितधूपना ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी राजं कुशमामन्त्रयति ॥

१. BC "āmrāni saṭṭi" "se/paṭṭa" C "vīta na te āmrā" B "vītā na te āmrā" C "ayam
priyo" ॥ — २. BC "āṇi mī". — ३. B "vītā" "sā āmrā" C "vītā sama āmrā". — ४. C lolo
"hastī" "a" "pīchasthāto movitā" ॥ — ५. C "pādriyo tava" C "khasa" "lādri" "pīchā mīva" "va"
B "āṇa" ॥ — ६. C "mātāyaṇi jīyanti sarve ammaadriya" ॥ B "jīyanti sarve".

७. C "devi mā". — ८. BC "vamsaṭṭa" "ditaṭṭi" ॥ — ९. B "alīndāni mahā" C "alīndā
dāyāni vijāpenti" ॥ B "peti abbi". — १०. C "vāhīnāni ālankarāṇi" "sahastā" B "hastāni ālā-
karāṇi" "hastā".

११. B "hastāni mā". — १२. B "pūti" "va" BC "rājāhastīcāhanāni pa" C "pāyāṇi" "pa"
BC "rājāhastī" ॥ — १३. C "mātāni" "va" B "āṇatīkā" C "dīnāni" "mīva". — १४. BC "pākā
hastī" C "pādriyāni" "pa" BC "āyati ti" ॥ — १५. B "tāṇi" "hastāni" "va" "hastā" C "tāṇi" "hastāni" "pā-
driyāni" "va" "āṇatīkāni" ॥ B "karoti" ॥ — १६. B "āṇatīkāya" "grāhā" C "tīkā" "grāhā"
BC "tā" "sarve" "hastivāhīnāni" (C "hīnāni") "ālankarāṇi" (C "alāṇi") "hastisāhanāni" C "vāsaṇīkāni"
"a" "āṇatīkāni" "mātāni" "rājāni" B "āṇatīkāni" "mātāni" "rājāni" "kāni" "āṇatīkāni" BC "āṇatīkāni"
"a" "va" "hastā".

१७. C "āṇatīkāni" "rājāni" "kāni" "āṇatīkāni" "rājāni" "kāni" "āṇatīkāni" ॥ B "āṇatīkāni"
"mātāni" "rājāni" "kāni" ॥ — १८. BC "āṇatīkāni".

- पुत्रं यं खलु ज्ञानेति सुवे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकां हस्ति-
शालां निर्धाविष्यति पञ्चनाय । ततः प्रकृत्यैव हस्तिशालां गत्वा तत्र देशे आनय-
यथा ते सुदर्शना न ज्ञानेया एषः राजा कुञ्जोति ॥ सो दानि राजा कुञ्जो मातुः
प्रतिश्रुत्वा प्रमाताये राक्षीये हस्तिमेष्वेवैशेन प्रकृत्यैव हस्तिशालां गत्वा हस्ति-
५ मूले सुदर्शनां प्रतिपादयमानो आसति ॥ सापि दानि सुदर्शनां चक्षुष्य अस्ति-
दाये सार्धं सर्वाहि च अन्तःपुरिकाहि परिवृता राजारहेहि अचरयेहि अनिरहि-
त्वा हस्तिशालां प्रविष्टा ॥ सा दानि अचरयातो ओरहित्वा बहहि चेदीशेति
परिवृता हस्तिशालां प्रविष्टा । सो पि राजा कुञ्जो हस्तिनां मूले हस्तिमेष्वोति
कुत्वा सुदर्शनां निर्धायमानो आसति ॥ सा दानि सुदर्शनां देवी ताहि अन्तः-
१० पुरिकाहि सार्धं तत्र हस्तिशालाय अनुचक्रमणी अभुविचरन्ती यं बालं प्रतिनिव-
र्तिता राजकुलं गच्छामीति राज्ञा कुञ्जेन प्रत्ययेण हस्तिमेष्वेव वाप्यायनेन सुदर्शना
देवी पृथितो आहता । तानि राजाहानि बलानि हस्तिमेष्वेन विनाशितानि ।
सा दानि सुदर्शना राजधीता खलु अलिदां महादेवी विज्ञपेति ॥ भद्रे रम्य
राजकाश्च हस्तिमहामाषश्च दण्डो दातव्यः । शक्या एतेन वा राज्ञो कुञ्ज-
१५ अयमहिपी तां हस्तिमेष्वेन आहनिष्यति ॥ सा दानि अलिम्हा महादेवी आह ।
भवतु पुत्रि मेनेहि एषो राजको हस्तिमहामाचो अवधो किं शक्यं कर्तुं ॥ एवं
दानि सुदर्शनां चक्षुषे मञ्जापिता ॥
- सा दानि सुदर्शना अपरेण कालेन अयुमलिदां महादेवी विज्ञपेति ॥ भद्रे
प्रियं मे राज्ञो कुञ्जश्च अयवाहिनीं द्रष्टुं ॥ अलिदा महादेवी आह ॥ सुप्तु पुत्रि
२० त्वो राज्ञो कुञ्जश्च अयवाहनं पञ्चनाये निर्धावाहि ॥ [१५५] सा दानि

१. C. putrañi kha "ntahpuremañi sa" BC "jakyuñi ba" 6 | paçyandya ta. — 2. C. tal-
pra" BC "krityeva ha" C "āandhyā yallā to sa" ya mho rā. — 3. BC "trīṣu hastimāṣhe"
C "reṣṣaṃ prakṛitveva hastiṣā" B "krityeva hastiṣā" BC "tā hastinā mā" mādā dātā | —
4. C "çvaçraçyalāñ " rīto rā" vishṭa | .

7. BC "bhātaruñi" C "labamā co" tāñ praviçya | . — 8. BC "çu hastināñ (C "āñ)
māñ hastimāṣheñi 1pi" C "reṣṣaṃ vidhyā". — 9. C "vī tāñi antah" çāldyañi anuñāñ "
māñi anuricaranāñ | yañ" BC "māñ | rājāñ (C "jñā) ku" C "stimaṣṭheṇa vā" BC "apya-
ntena sa" C "āhatāñ tā".

12. C "çitā | . — 13. B "çvaçra alindā mā" C "alindāñ mahādeviñ sigāpanti | .
— 13. B bhāte 1" C "dātāre ça". — 14. BC "gṛamahāñi (C "ah) sā hasti" hastināñ-
(B "almāñ) | . — 15. C "deviñ āha | .

16. BC "pāñi mo" jakyā hasti" C "māñā s" BC "kiñ kartañ | . — 16. C "çvaçraçyalāñ
māñ". — 17. C "lma tāñ çvaçrañ alindā mā" BC "vīñ evañ tāñ rājā" C "pāñi |
B "pāñi bha". — 18. C bhāte prī" BC "prīya mo". — 19. BC "māñi pa" B "putrañāñ
rājāñ" C "trī so rājāñ ku" çvaçyañi nī" B "vīñi sā dā". — 20. C "nī mādā mahāde" B "lāñ
lāñ mahāde" C "māñāñ ça" B "āganlikāñ dātā gṛa".

अयमहिषीं अश्वत्थेन आहन्ति तु ति ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि मर्षेति
एते राज्ञा अश्वत्था अवच्छा किं शक्या कर्तुं ॥

- सा दानि सुदर्शना अपरेण कालेन स्वयमुमलिंदा महादेवीं विप्रपेति ॥ महे
अभिप्रायो मे राज्ञो कुशस्व रथवाहिनीं द्रष्टुं । श्रुत मे विस्तीर्णा राज्ञः कुशस्व
५ रथवाहिनीं पष्टि रथसहस्राणि ॥ अलिंदा महादेवी आ[३४५]ह ॥ सुत
पुत्रि इवो राज्ञो कुशस्व रथवाहिनीं पञ्चभाय निर्धावाहि ॥ सा दानि अलिंदा
महादेवी राज्ञो कुशस्व रथपालां शब्दापयित्वा आकृष्टिकां देति ॥ स्यो सुदर्शना
राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राज्ञो कुशस्व रथवाहिनीं पञ्चभाये निर्धाविवन्ति ॥
तेहि दानि रथपालेहि महादेवीवचने सुत्वा अपरञ्जुकातो यष्टि रथसहस्राणि
१० युक्तानि सिंहवर्मपरिवाराणि द्वीपिवर्मपरिवाराणि व्याघ्रवर्मपरिवाराणि पाण्डु-
कम्बलप्रतिच्छन्नानि समन्दिधोपाणि सवेज्यनिकाणि सधुरप्रवाहानि उच्छ्रितध-
जपतावानि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी राज्ञो कुशस्व निवेदयति ॥ पुत्र
यं खलु जनेसि स्यो सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राज्ञां रथवाहिनीं
पञ्चभाये निर्धाविवन्ति । यदि सि पञ्चितुकामः ततो प्रकृष्वेव रथशालां गता
१५ तत्र प्रदेशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जनेया एषः सो राजा कुशो न्ति ॥ सा
दानि सुदर्शना राजधीता अलिंदाये महादेवीये सार्धं सर्वेण च अन्तःपुरेण राज-
रहेहि रथेहि अमित्रहत्वा रथशालां प्रस्थिता ॥ सो पि राजा कुशो मातरि
प्रतिमुत्वा प्रभाताये रात्रीये प्रकृष्वेव रथवाहनशालां गतः रथपालवैषेण रथानां
मूल आसति सुदर्शनां प्रतिपालयमानो ॥ सापि दानि सुदर्शना राजधीता खड-
२० रवातो शौरहत्वा बह्वहि देवीशतेहि परिवृता रथशालां प्रविष्टा ॥ सा दानि
सुदर्शना राजधीता अपराहि देवीहि सार्धं रथशालामनुचक्रमित्वा यं कालं निव-
र्तिता राजकुलं गच्छामि न्ति ततः राजा कुशेन प्रत्ययेण गोमयपिण्डेन वाप्याचनेन

१. C mahādevī alindā dori ā. — १. B "caramāṅgā avadhya" C "caramāṅgā avadhya".
— ३. C "apalena kṣ" alindā ma "vijāpanti" | . — ३. C bhartī abhi" BC "abhi"
cra. — ४. BC "atirāya rājānā(C"jā) ku" hīntā āshah(hāh)(shāh) ra. — ५. C alindā
ma" B "hīndā ma". — ६. BC malā pu" C "tri so rā" cūdhya ai".

६. BC "hīndāhīntā gahā". — ७. BC ā suda" C "hīnd pāya". — ८. BC te dāni"
B "abhihī ratha" C "abhihīntā ratha" kīntā āshahācaramāparivṛtāni dā" B "pāya"
kamba" C "kharapradhāni āchrita".

१०. B putrāni khala" BC "jāntā ai so". — ११. BC "kṛityeva ratha" shāhāni | ya"
C "aho so" BC "gouli" | . — १५. C "rāya cāntah".

१७. BC "kṛityeva rathāni" C "gato rathapāraṁbāni" hīndāni mūle āsa "ti pāraṁbā-
nāni | B "yūntāni" | . — १८. C so pi dāni" BC "bahāni dā". — २०. B "devāni āśāhāni"
ra "nucakrami" BC "gacchānti" | tatah" B "kūpene pra" utena priahāni āhāni | C "āni
tāni rājā".

पुष्टे आहता ॥ तानि राजाहानि वस्त्राणि गोमयपिण्डेन विनाशितानि ॥ सा
दानि सुदर्शना राजधीता यक्षुमलिदां महादेवीमाह ॥ मद्दे इमस्व रघुपालस्व
दण्डो प्रणामयितव्यो । लब्धा एतेन राक्षो कुशस्व अपमहिषीं गोमयपिण्डेन
आहन्तुं ॥ अलिदा महादेवी आह ॥ पुत्रि मेपेहि एव राजक्यो रघुपालः
अवधो राक्षो रघुकोशधारो किं शक्यं कर्तुं ॥ सा दानि सुदर्शना ताय अलि- 5
दाय महादेवीय संज्ञता ॥

तय दानि अपरेण कालेन या राजक्या हस्तिशाला तवापिः मुक्तो महान्तो
अपिदाहो प्रज्वलितो ॥ हस्तिमेष्टसहस्राणि महामावाणि च अन्यथ महान्त-
कायो सन्निपतितो [२४६] हस्तिशालां निर्वापयिष्यामः न च शक्नोति तं अपिदाघं
परिनिर्वापयितुं अन्तःपुरं पि तेन अपिमयेन सर्वं भीतं सन्नखं संयुक्तं मा इमं पि 10
राजकुलं दहियतीति ॥ ता दानि सर्वाः अन्तःपुरिका यतो हस्तिशाला ततो
निर्वापयामा आसन्ति को शक्नोति एतं हस्तिदाघं परिनिर्वापयितुं ति ॥ महा-
जनकायं लिच्छने न च शक्नोति तं अपिदाघं निर्वापयितुं न च शक्नोति तानि
हस्तिशालास्य पटनानि घनानि महान्तानि वज्रजनवज्रकानि पातयितुं ॥ तस्मिन्
कालान्तरे राजा कुशो वहिर्नगरे अनुचक्रमन्तो अनुविषरन्तो अरवन्ति । तस्म 15
दानि राक्षो अमात्येन पुत्रयेण निवेदितं ॥ महाराज यं खु जानेमि या राजक्या
हस्तिशाला तव अपिः प्रज्वलितो ॥ युत्वा च पुनः राजा कुशो हस्तिस्तन्वधरगतः
अवेन तां हस्तिशालां सपरिवारो आगतो ॥ सर्वेहि अन्तःपुरिकाहि राजा आप-
गतो दृष्टो तेन राज्ञा आपतन्तेन तानि मदीयानि पटनानि एवेनीत्साहेन सपच-

१. BC "alindā ma(B "dān ma)hā", — २. B bhartī i' C "bhāratya dāda pradā-
pūṣṭāya la" B "ryo la", — ३. BC labhā yatau rā "gramah(C "hāhā go" C "gramayana
ji", — ४. B "lindāhā ma", — ५. BC putri maruho" BC "esha(C "sha) rājāyo rāthā-
pāhā stādhyo(C "lo alindāhyo) rājāyo", — ६. G "dāni pūṣṭāya tāyo alindāyo dātya
mahājānāhā tates",

७. BC "lito ha", — ८. BC hastimāpīha "trāpāhā rā anye ca(C "nye ca) mahāya" lāh
nirvāpāyā "kūṭi tāni(C "ti etāni) agnīdāghāni(C "dāhāni) pari" C "rājāyāni antah"
lāh mā imam api rā",

९. C "sūrahā antah" B "rājā parikā" C "tato niddhāpāyānāni ānti kiñ cakro"
B "rādīyānāni" nā kiñ caknonti | etāni" C "yitāni mahā" B "yitāni ti mahā", —

१०. B "khijjantāni na ce caknonti | tāni agā" C "jantāni ca na caknonti tāni agnīdāghāni
mahāpāyā" BC "kūṭi tāni hastigāhāya pātāni gha", — ११. C "sūrahā ca lāh" "ce vahina-
gare amacakrānāmānta amāvi" B "ce amakra" yūti tāya" C "yūti |", — १२. C "ra-
dhāya ni",

१३. B "lāhāya yūti", — १४. C "skandhavaragato jaro" B "āpato sarvā", — १५. BC "jā
āpa(C "āya)ntāni tāni dīghāni tāni rājā āpa(C "āya)ntakena tā" C "prajñaptāni pātāni ekā-
rāthā rājāyo sayakha" B "ekāhāntāyo sayakha" BC "lakṣyānāni tāni(C "te) hāni",

जानि सतसकष्टजानि ततः हस्तिग्रामातो वाह्यमुचं धिप्रानि ॥ ये पि हि
हस्तियो वरवेहि वजानि तानि बन्धनानि हस्तेन च्छटच्छटाय च्छिन्दति । ये पि
हस्तिनामा अपिना अभिषेष्टा तानि उत्थिपित्वा अपिभयातो एकमने धिपति ॥
एवं दानि कुशेन राज्ञा मुहूर्तेन हस्तिग्रामा निर्वापिता सर्वा हस्तिवाहिनी अपि-
५ दाधातो मोचिता एवो पि न हस्तिर्दग्धो नाबाधितो ॥ तत्र दानि अनेकबोटी-
शतसहस्राणि राज्ञो कुशस्य तादृशं वीर्यपराक्रमं दृष्ट्वा हृत्कारसहस्राणि प्रयत्ने-
न्ति । अन्तःपुरं पि राज्ञो कुशस्य तादृशं पुष्यपराक्रमं दृष्ट्वा सर्वे प्रीता तुष्टा
अहो राज्ञो कुशस्य बभौ अहो पराक्रमं ॥ तत्र दानि अपरा कुञ्चा हर्षिता वे-
ज्राता राजा राजा ति कुशं संरावेति ॥

- 10 सिंहमुषोटी बलवां शोभे सुविपुलो महा ।
खे चन्द्रो हव आभाति समन्तपरिमण्डनं ॥
चकोरताम्रायताशो कामदेवो व शोभति ।
हस्तिनो मोचये राजा खामोपेतो वरर्षभो ॥

सो दानि राजा कुशो तस्या कुञ्चाय प्रीतो दायं देति संवारति वरं ॥

- 13 मद्रिका खु अयं कुञ्चा या राजानं प्रशंसति ।
काशिकानि ते वस्त्रानि ददामि चतुरो अहं ॥

सा दानि सुदर्शना राजधीता तां कुञ्चां कुशस्य वर्षी भाषमाणां बुत्वा तस्या
दानि सुदर्शनाय राजधीतु एवं [३४६^३] भवति ॥ एषः राजा कुशो भविषति

१. B "tehi varddhāni tā" C "tehi varddhāvītāni tā" stem echatācchātā" BC "achāle-
nti" | . — २. B "ye hi ha" C "gā agnā agnigra" "kshigivā agnibha" B "akamante ka-
panti" | C "kshigivā agnibhayāto ukshigivānti" | . — ३. BC "muhurite" C "gā mardhā-
mā" | sarvāni hantipā mardhāntā sarvāni hantivāhi "mocito" B "cātā" e" C "ta ha-
dagdho". — ४. B "hakkāmahārāni varitānti" | .

५. C "purushāni parākramāni dāi" "ya ha parā". — ६. C "gajātā rājā rājāni kshā-
sarjati" | B "gajā sarjati" | . — ७. BC "sindhā m(C) "sa)pāliha balavāntā(C) "mo ca" rā-
m(C) "māhā(C) "sa)kha candro".

८. BC "khaucandro ca ābhāti" | samanta(C) "ntema" pari "ha cako". — ९. B "akolā-
BC "vo ca" | . — १०. C "sthāmapato narsarabha" | . — ११. C "rāja kshā" BC "kshā
kshā" C "pāte dāntā de" BC "sāntāntā va nāntā" | (C) "ta nāntā" ha". — १२. BC "dāntā
cādayānti" | B "hā rājāntā prasaṁśati tā" C "prasaṁśati tā".

१३. C "gajāni vāstrā" B "stāni de" "tā aha" | . — १४. BC "shāntāntāni gajā-
(C) "ta" | "ha dā" C "rājā rājāntā" e" B "bhavati" | . — १५. C "ha rājā gajā ha-
rānti" | "yayāntāni kshāntā varipāntā" B "cāntāni kshāntā".

सा दानि सुदर्शना राजधीता कुम्भाद्वितीया अक्षरं अमिहहिला वाराक-
सीतो निर्यात्वा प्रखिता अनुपूर्वक कन्यकुम्भं गता मातापितुः सकाशं । सो
दानि राजा कुशो विकाले शयनगृहं प्रविष्टो सुदर्शनां देवीं न पश्यति । राज-
कुम्भे समन्तेन मार्गयमाना न कुचचिह्नमिति ॥ सो दानि राजा कुशो सुदर्शनां
5 देवीं न लभन्तो उत्कण्ठति शोचति परितप्यति । एवं विस्तीर्णे अन्तःपुरे स्नां न
लभति ॥ यदा से विदितं यथा सुदर्शना देवी कुम्भाद्वितीया आतिकुम्भं गता सो
दानि राजा कुशो मातरं अलिंदां विप्रपेति ॥ अन्वे अहं पि गच्छामि कन्यकुम्भं
अश्वरथ महेन्द्रस्य मद्रकराक्षो सकाशं सुदर्शनां देवीमागमयिष्यामि ॥ सा दानि
अलिंदा महादेवी पुत्रस्य कुशस्य वचनं श्रुत्वा कन्यकुम्भं गमिष्यामीति ततः पुष्ये
10 येन राज्ञतृष्णाये [२४७] च मूर्छिता प्रखलिता च भया धरणीतले प्रपतिता पुत्र-
शोकसमन्विता ॥ अहो मम मन्दमाग्याये अन्वर्ष । पर्वयिता यतो इव नया
महेन्द्रस्य कन्यकुम्भस्य मद्रकराक्षो धीता सुदर्शना इहानीता ततो न आगमि
कथं मे पुत्रस्य राज्ञो कुशस्य भविष्यति ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी पुत्रस्य
कुशस्य जल्पति ॥ पुत्रं त्वं इत्याकुराजपुत्रो सुकुमारो सुखसंवृद्धो जातपदा व
15 शक्रुमवा कम्बलपरिधाना च दिवसकर्मलूखाहारा च कथन्ते मार्गगमनं भविष्यति ।
राजा कुशो आह ॥ अहं अन्वे नृत्तनीतवाद्येन अन्वाहि च भावाहि विविधेति
च उपयिहि आत्मनो वृत्तिं कन्ययन्तो गमिष्यं मा उत्कण्ठतु अन्वा ॥ सो राजा
कुशो तां मातरं संज्ञापयित्वा भ्रातरं कुशद्रुमं राज्ये प्रतिष्ठापयति ॥ भ्राता

1. C so dā "rāja anyakubjañ" B "cañ so dā". — 2. C "dāni kago vikālo yagga" B "pravidhā so "cyati rāja". — 3. B "tracod dñi". — 4. C "desim alabha" B "cañ" | pari". — 5. BC "atrupa antah" C "parenti labha" B "parenti na labhanti yā so".

6. C yā varo vidi" B yā so "vi" vi kalyesi" BC "gatā | so" B "mātalāni alitā" C "mā-
tan alindā dēvi vijāpanti | . — 7. B "ecchāmi karayakubjañ cāgrarasya mabe" C "ka-
nyakubjañ cāgrasya mada" BC "cānā dēvīm ānyā". — 8. C "lindā māhā" B "lā-
dāni māhā" BC "shyadāti | tatā(C "to) putrapre" C "rājyāntīrīshāye ca māreśāni
prakha".

11. C sho ma munda" BC "narthāni pa". — 12. C paryashitā karayāni nāyā
B "dātā kalejāni nāyā" C "mārakasya kāṣṭhāya". — 13. BC "ai āha || alindā" B "lpañ pa".
— 14. C "bbakha kamla" B "divamāni kama".

16. B āhante nri" C "gītāśādyam anyohi ca mājāhi ca vīsi" B "ātmāno" C "lpañni lā-
gani" to ambe | . — 17. BC "kago(C "cañ) tā mānā" C "jāpāyāni bhā" "jye pratisthā-
payati | bhātāni kagatramāni rājye pratisthāpayati | B "shihāyati | . — 18. C lādā
māni te āhāyāni nāyā "nigamajānapadā" B "dāni cānyāni kā" māni te āhāyāni lā-
stī" C "āhāyāni hāstī" C "hamajālepraticcha" B "māni sakhalaprasādyāni āhāyāni nāyā"
C "āhāyāni nāyā" rye māyānāni tī" B "ndhānāni tī" BC "ghāśāhāni nāyā" C "ā-

इमानि ते षष्टि जगत्सहस्राणि सनियमज्ञानपदानि ऐश्वर्य कारापेक्षि इमानि ते षष्टि हसिंसहस्राणि सर्वोत्तंकारविमूषितानि हेमज्ञानप्रतिष्ठाज्ञानि सञ्चुरप्रधानानि षष्टि अयसहस्राणि सर्वे सैन्धवानि शीघ्रवाहीनि सर्वोत्तंकारविमूषितानि षष्टि रघसहस्राणि सिंहचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिवाराणि शीपिचर्मपरिवाराणि पाण्डुकमलप्रतिष्ठाज्ञानि सनन्दिघोषाणि सवेत्तयन्त्रिकानि सञ्चुरप्रधानानि उन्मूल-
तच्छ्वध्वजपताकाणि इमानि ते वाहनानि । इमं राज्ञं परिपालेहि याव मम ज्ञायमनं भविष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो अमात्यानां संदिशति ॥ एषो यो कुमारो कुशद्रुमो राजा मम यावदागमनं । एवं जानय । तथा एव राज्ञं समनुशासय धर्मेण च पौरजानपदां परिपालेय ॥ सो दानि राजा कुशो अमा-
त्यानां एवमनुशासयित्वा आतुरं कुशद्रुमं राज्ये प्रतिष्ठापयित्वा मातरमर्चिदां महा-
देवीं अभिवादायित्वा प्रदक्षिणीकृत्वा सप्ततन्त्रिकां पीणामादाय उत्तराभिमुखो
प्रस्थितो ॥

राजा कुशो विविधेहि उपायेहि आत्मनो वृत्तिं कल्पयंतो कल्पकुलं स्वमुखं
येन गच्छति चतुर्पूर्वेण कल्पकुलस्य विषयमनुप्राप्तः ॥ तत्र अन्यतरांशं यामे
वासमुपगतो अपराये वृद्धाये शास्त्राये प्रतिकथो दिप्तो ॥ तत्र यामे उत्सवो
व वर्तते । [१५७^b] सो दानि राजा कुशो ताये वृद्धाये वुद्धति ॥ पुत्र इह यामे
उत्सवो वर्तते ब्रज याममध्ये तत्र विंचिदन्नपानं लभियसि ततः आहारं कृत्वा
प्रतिकमिषसि ॥ सो दानि राजा कुशो तस्मा वृद्धाय श्रुत्वा याममर्धं गतः ॥
तेन दानि राजा कुशेन तादृशी वीणा वादिता गीतकं गायितं यं सर्वे यामजनो
आराध्यन्ति । एतस्य दानि कुशस्य यामजनेन प्रीतेन समानेन नानाप्रकारस्य २७
खज्वकस्य पूर्ण गोपिटकं दिप्तं महान्तं अलिप्दं ओदनस्य दधिकलशस्य नामाप्त-

Itu śāśvathi(C. *śāśvathi) rathasambhārāni śāśi* C. *śāśiharsamaparivṛtāni vyā* maharaprā-
rtha* C. *śāśvajapratākāni* B. *śāśvathāni śāśāni*.

6. C 'jyān prapālehi jāvat manā A' = 7. BC 'māh madipāṭi |' = 7. C 'dharma-
rājā mā' BC 'manā jānāth(B 'the |) to gēcha(C 'tāh āpacha) |' = 8. BC 'the
kāhā'. — 8. BC 'vān rājyām' C 'jyān abhīryaparurathā rājyām manām' rānā ca
| 9. ca jānapadām' B 'yo ca yo ca jānapadām paribhā | C 'rāpālehi |' = 9. C 'trānā-
vām samām' BC 'm ālindām mahā' B 'mahā prasthā | C 'sthā |'.

13. R *yānti | kanya° C *nyakohjakañ c-paparakoñ [o°] B C *pāh tatra°. — 14. C *gāh
 4par° B *ye praviṣṭo diannah tatra°. — 15. C *vo vartati | B *vo vā vartati | .

169. C *mɛyali / B *ɛcali pu. — 170. BC *ɛtɛli / tatra grɛ *ɛdɛl amɛC / nɔʃɛlɔmɛl
 ɛdɛlɛyɛtɛlɛtɛlɛ C *hɛrɛ kɛɪ. — 18. C *rɛja kɛpɛ tɛyɛ ɛpɛdɛdɛhɛ ɛrɛ B *grɛmɛmɛmɛ
 dɛhɛmɛ gɛtɛmɛ / C *grɛlɛmɛmɛdɛhɛ gɛtɛmɛ. — 19. B *rɛja kɛpɛ C *ɛpɛtɛlɛ ɛrɛ tɛrɛ grɛ
 B *ɛpɛtɛlɛ ɛl tɛrɛ BC *dɛhɛtɛlɛ nɔ tɛyɛ dɛ. — 20. BC nɔ tɛyɛ dɛ C *tɛrɛ amɛmɛlɛ
 BC *ɛkɛkɛyɛ pɛrɛmɛ pɛpɛrɛmɛ pɛtɛ C *nɛrɛmɛ ɛlɛdɛmɛ * BC *ɛdɛmɛrɛ ɛrɛ dɛdɛhɛ.
 BC *ɛkɛkɛyɛ pɛrɛmɛ pɛpɛrɛmɛ pɛtɛ C *nɛrɛmɛ ɛlɛdɛmɛ * BC *ɛdɛmɛrɛ ɛrɛ dɛdɛhɛ.

- काराणि च व्यञ्जनानि ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन खाद्यमोज्ञं सर्वं वृद्धाये शान्तं
प्रवेशितं ॥ सा दानि वृद्धा प्रभूतखाद्यमोज्ञं वृद्धा (पूर्वमहान्तं गोपिटकं नानाप्र-
कारस्य च खञ्जकस्य पूर्वं पिष्टकं दिव्यं महान्तं अनिन्द्यं भोदनस्य नानाप्रकाराणि
च व्यञ्जनानि तेन दानि राज्ञा कुशेन प्रवेशितं वृद्धा च पुनर्वृद्धा) प्रीता संवृत्ता ।
५ अथ एषः गान्धर्विको एकाहारं कृत्वा पश्चिमे यामे गमिष्यति तं श्रेष्ठं खाद्यमोज्ञं
मम हेमासिकं वैमासिकं वा भक्तं भविष्यति ॥ तेनापि दानि राज्ञा कुशेन तस्या
वृद्धाये आक्षापं करन्तेन एकार्धं न यन्तं गोपिटकं खञ्जकस्य प्रसादितं । सापि
वृद्धा जानाति । इदानीं पि मुहूर्तके पि एषो मम खञ्जकयोगं दास्यतीति ।
तेनापि दानि राज्ञा कुशेन सुमुचितेन सर्वं तं गोपिटकं खञ्जकस्य सादितं न एव
१० पि षण्ण्वानोपं श्रेयस्कृतं ॥ तस्या वृद्धाये एवं भवति ॥ यदा इमेन गान्धर्विकेन तं
महान्तं गोपिटकं खञ्जकस्य सर्वं सादितं आशितो एषः भविष्यति । न धारयि-
ष्यति एषो भूयो इमं अनिन्द्यं भोदनस्य सादितुं । एवमम चिरस्य कालस्य नमं
भविष्यति ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन मार्गमतेन सुमुचितेन महान्तं अनिन्द्यं भो-
दनस्य तं च दधिककस्य तानि च व्यञ्जनानि नानाप्रकाराणि सर्वं परिमुक्तं । तस्या
१५ वृद्धाये न विंचि श्रेयस्कृतं ॥ सा दानि वृद्धा निराशा संवृत्ता अविधाविधं प्रवि-
शय धावय प्रवेशितकाचो मनुष्यरूपेण मे पिशाचो युक्तं प्रविष्टः मम सादितुका-
मो ॥ राजा कुशो आह ॥ अमे किमारवसि किञ्च द्रवसि । यामसि न च
का पि पापका वससि मा चसाहि मा रवाहि । इमां एकराशिं वसित्वा शुभे
गमिष्यामि ॥
२० सो दानि राजा कुशो प्रत्युपलेशकाले उत्थाय प्रस्थितः अनुपूर्वेषु कथमुक्तं

१. C 'sarva vpi'. — २. C 'so dāni vpi' BC 'aktrā paratā mahā' jhakasya paratā gopitā
C 'ntatā alidatā o' BC 'mlanayā nānuprā' janāni | tana dāni rājā(C 'jāo) ka' C 'pura
vīraditā pē' vīraditā | . — ५. C 'ento gandha' B 'shah gandharviko ekāntāni ka'
BC 'mlahyati | tatā १०' C 'bhagya mama dvamānsikāni trīmānsikāni vā' BC 'vishvāni | .

६. C 'te dāni' BC 'tasya vpi' B 'dihāye alāpātā' C 'dihāye āśvātāni ka' B 'ekārdhā vi
yātātā' C 'rdāhātā vā gātrātāni go' sya pravāditā so pī' B 'dīshy so pī vpi'. — ७. BC 'so
pī vpi'. — ८. C 'idāni vpi mu' BC 'māhastitāni pī' BC 'jjakāni peshātā' B 'vīrātāni | .
— ९. BC 'khaṇḍarūpātāni १०' C 'peshātāni kṛitātāni | . — १०. BC 'tasya vpi' vāti yādā'. —
१०. C 'māho bha'.

११. C 'alāpātāni mo' B 'alāpātāni modanayā'. — १३. B 'te dāni' C 'tana dā vā' m-
rgatāgato' ntatā alāpāni mo' B 'alāpāni modanayā tatā ca dāhī' C 'vīrātāni mama khalitā-
kāmāni' (L. १६). — १४. B 'peshātāni kṛitātāni so dā'. — १५. B 'so dā' (ā mārāgītā vīraditā-
vīraditāni pravāditā dīhā' vīraditāni māmā'.

१७. C 'āśvātāni kīni rava'. — १७. C 'grāme' amāni na ca ko pī pī' BC 'pakā pī mām'
C 'mā trātāhī mām' B 'ntā mām pravāditāhī mām rā'. — १८. C 'rātāhī vā' B 'kīni vīraditā'. —
२०. BC 'shaharv(C 'pā)kālā' C 'sthitā a' pāpātāni || mām' alāpātāni pravāditā B 'kīni pravāditā' | .

अनुमात्रः सा[७४४]लाकारशालां प्रविष्टो । मालाकारमहत्तरकस्य अक्षीनो
 अहं पि इमहिं वसिष्यं अहं पि अच कर्म कुशलो ॥ तत्र दानि मालाकारशालायां
 राजन्वानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटा च माला य क्रियन्ति । सो दानि राजा
 कुशो तादृशानि कण्ठगुणानि च गन्धमकुटानि च मालाद्य सुकृतानि सुनिष्ठितानि
 च सुविचित्राणि च आकारवन्तानि च करोति यथा सर्वे मालाकारा वृद्धा विष्ण- ७
 यमापयन्ति । अहो बन्धाणो आचार्यपुत्रो शोभनो शिष्यको य इमानि एदृ-
 शानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटानि च मालाद्य तादृशानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि
 करोति यथा अस्माभिः न कदाचि वृष्टपूर्वा । सर्वानि च राजा कुशो आत्मनो
 वामकेन आलिखति यथा सुदर्शना जानेया राज्ञो कुशस्य एतं कर्मणि ॥ तानि
 कण्ठगुणानि गन्धमकुटानि मालाद्य राजकुलं प्रवेशिता सुदर्शनाये उपनामिष्यन्ति । 10
 पञ्च सुदर्शने इमानि पुष्पजातानि केदृशानि सुकृतानि सुविचित्राणि सुनिष्ठितानि
 नानावर्णानि ॥ सा दानि सुदर्शना यं तत्र सर्वशोभनं कण्ठगुणं च मकुटं च मा-
 नावरं च गृहीतं आवन्धामि न्ति यावत्प्रव्रजति कुशस्य नामकं । तस्मा एतद्व्रजति ।
 कुशस्य एतं कर्मणि राजा कुशो प्राकृतकेन वेशेन इहामतो भविष्यतीति ॥ सा
 दानि सुदर्शना तानि कुशेन कृतानि मेक्षित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णति ॥ सा 15
 दानि सुदर्शना मातरे वृद्धति भविषीहि च वृद्धति अन्तःपुरिकाहि । सुदर्शना
 विं त्वमिमानि सर्वशोभनानि कण्ठगुणानि मकुटानि मालाद्य मेक्षित्वा अन्यानि
 प्राकृतानि गृह्णसि ॥ सा तामाह ॥ अलं मे एतेहि एतमेव मे भवतु ॥ यन्तत्र
 राखं तत्र कस्तचिदाचिषति ॥

सो दानि राजा कुशो मालाकारस्य मूले वसित्वा अर्घ्यं नोपलभति । ततः 20

१. B "kalamala" C "karamahattarakasya mūle alīna | ahañ pi imahīñ vaṣiṣhyāñ
 ahañ pi itra kuṣalo karmanā tatra" B "līna ahañ pi imahīñ vaṣiṣhyāñ". — २. BC "nykū
 kañṭha(B "pale) gu" lī kri(C "kriyanti |". — 3. BC "pāñ kañṭha gu" B "pāñ ca mālā"
 F "līni sukṛtāni suṇiṣṭhāni suvicitra" B "trāñ ca | ākara" ranti | yañṭa" C "va kalākrāñ dṛi".

४. C "na atyayapi" B "hānā gīpiko yā i" B "hānāni gīpikā ya i" BC "atyañni kañṭha
 gu" C "māhānāñni ca mālā ca mālāñni sukṛtāni suṇiṣṭhāni suvicitrañni ca karo" B "ni-
 dṛiñni karo" C "mālāñni na kūrā" B "pāñ ca mālā". — 5. C "yā rājā kuṣasya evañi ka"
 B "ni m". — 6. BC "ni kañṭha gu" C "māhānāñni" pañḍitayanti.

७. B "citrañi" C "suṇiṣṭhāni mālā" B "mālāñni mālā". — ८. B "mālā kañṭha gu"
 C "mālā kañṭha guya ca na" BC "kañṭha ca mālāñni va(C "līni vañni gīhāñni(B "tāñ |)
 āhāñniñni nī yā" B "yā nānāñni tasyā". — ९. C "ahyāñi |". — १०. BC "ni prakṛi-
 tāñni gīhāñni |". — ११. B "bhāñniñni ca vāñni | antah" C "bhāñniñni ca vāñni antah"
 BC "līni mālā".

१२. C "pāñḍitayanti" BC "kañṭha gu" BC "ni prakṛiñni gīhāñni(C "hāñni |". — १३. B "sā
 mālā |". — १४. C "līna etāñi hāñ". — १५. C "yāñ tatra rāhāñni tā na ka". —
 १६. C "kā mālā" le vañniñni" B "le vañniñni nāñ na". — १७. C "līni ni" mālāñniñni mālā".

क्रियन्ति पीठका पि क्रियन्ति शय्यासनका पि क्रियन्ति पादफलकानि पि क्रियन्ति
मद्रूपीठकानि पि क्रियन्ति अयक्ता पि क्रियन्ति फेलिकानि पि क्रियन्ति अंतकोटा-
न्वपि क्रियन्ति अन्वानि च नानाप्रकाराणि वर्धकिभाण्डानि क्रियन्ति । सो दानि
राजा कुशो तादृशानि वर्धकिभाण्डानि सुकृतानि मुनिष्ठितानि आकारवन्तानि
करोति यथा सर्वे वर्धकिनो बृहदा विष्णवमापन्ना । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शो- 5
भनो शिल्पिको यो इमानि एवृशानि वर्धकिभाण्डानि सुकृतानि मुनिष्ठितानि
करोति यानि अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो आत्मनो
भामर्षं संज्ञामाचक्षेण लिखति यथा सुदर्शना जानेया राज्ञो कुशस्येदं कर्मेति ।
ताहि दानि अन्तःपुरिकादासीहि तं वर्धकिभाण्डं रावकुले प्रवेशितं । यानि
सर्वशोभनानि तानि विचिन्त्वा सुदर्शनाये उपनामीचन्ति । [२५९] सुदर्शने 10
एव पञ्च इमानि वर्धकिभाण्डानि चावृशानि शोभनानि दर्शनीयाणि । यतो
अभिप्रेतं तं गृह्णाहि । सा दानि सुदर्शना या तच्च सर्वशोभना आसन्दिक्ता या
संचया या पीठका पादाद्यया वा पादफलका वा मद्रूपीठा वा अयक्ता वा अंत-
कोटा वा फेला वा फेलिका वा तं गृह्णामीति यावत्प्रवृत्ति कुशस्य नामर्थः । तस्मा
दानि एवं भवति । कुशस्येदं कर्मेति । सा दानि तं मेळित्वा अन्तं प्राकृतं 15
गृह्णाति । सा दानि सुदर्शना भाताये वृद्धति भयिनीहि च ताहि च अन्तःपुरि-
काहि । सुदर्शने किम् त्वं इमानि एवृशानि वर्धकिभाण्डानि शोभनीयानि

pi kriyanti pīṭhikā pi kriyanti śayyāsanaikā pi kriyanti / / pā' C 'nikā pi kriyanti pā' B 'pha-
buktā pi kriyanti / lha' C 'phalukā pi kriyā' pīṭhāni kriyā' B 'thakāni pi kriyanti
apukā pi kriyanti lalākāni pā' C 'lā' pi kriyanti lalākāni pi kriyanti mālākāni
apā' B 'ālākāni' nti / aya' C 'ni ca varddhakibhāṇḍāni kriyanti / B 'kibhāṇḍāni'.
— 3. B 'cāni tādṛgāni vāyādhakibhāṇḍā' C 'rddhakibhā' nīcātāni saricātāni ākāra'
B 'mūṣṭhātāni ākāra' ronti / yathā sarva varddhantīna' C 'thā sarvaṇi varddhakibhāṇḍāni
dā' panno aho' B 'panno / . — 5. B 'pikā yo imāni eḍṇigāni ca imāni eḍṇigāni var-
ddhantītibhāṇḍā' C 'rddhakibhāṇḍāni saricātāni karo' B 'mūṣṭhātāni karo' C 'mūṣṭhātāni
kā kādāni dṛishya' B 'rāgāni sarva'.

7. B 'yā rājā kṛpāya'. — 9. B 'rddhantībhā' C 'rddhakibhā'. — 9. C 'sarva-
bhāṇḍāni tāni nirminītrā a' B 'rāpāya a' C 'nāminyanti / B 'nti a'. — 10. B 'imāni
mārdhantī / bhāṇḍā' C 'kibhāṇḍā' B 'nīcāni ya'.

11. C 'yā tatra śhūpṛetāni gṛi'. — 12. B 'rāpāni yāni tāni a' B 'mārdhāni bhāṇḍā'
C 'mārdhāni vā mūṣṭhāni vā pīṭhāni vā pādāni' B 'thāni mūṣṭhāni' B 'dāpāni' C 'lākhāni vā
lā' B 'lā vā aya' B 'apā' kākā vā aya' B 'āni' kākā B 'gṛihānīni yā' C 'gṛihānīni mī / yā'
B 'gṛihāni kṛpāni nīcāni' . — 14. B 'tāni dā' vāni kākā'. — 15. C 'āni tāni te mī'
B 'gṛihāni' / .

16. C 'mārdhāni śhūpṛetāni lā' B 'nīcāni ca tāni ca aya' kākāni ca mī'. — 17. C 'āni kākā-
ni' B 'mārdhāni ca eḍṇigāni ca varddhakibhāṇḍāni' C 'mārdhāni tādṛgāni ca varddhakibhāṇḍāni mī-
ni' B 'gṛihāni' / .

मेष्टित्वा अन्त्यानि प्राकृतकानि मुक्तासि ॥ सा दानि आह ॥ अन्नं मे तेषां
इमानि एव मे भवन्तु ॥ यं तत्र रहस्यं तं न कस्यचिदाचिद्यति ॥

- सो दानि रावा कुशो वर्षकस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततो निर्धा-
त्वा चोदकधोवशस्य मूले अलीनो ॥ तथापि रावान्तःपुरस्य कृतेन चोदकानि धो-
वीयन्ति सुदर्शनाया पि चोदकानि तत्रैव धोवीयन्ति ॥ सो दानि रावा कुशो सु-
दर्शनाय वस्त्राणि प्रत्यभिजानति । सो दानि रावा कुशो तानि सुदर्शनाय चोदकानि
तादृशानि धोवति तानि सुप्रचालितानि चीचाणि निर्मलानि धोतानि यदा सर्वे
धोवका चोदका दृष्टा विस्मयमापन्ताः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको
यो इमानि चोलकानि एडुशानि सुधोवितानि सुप्रचालितानि चीचाणि निर्मलानि
धोवति यानि अन्त्यानि न कदाचि दृष्टपूर्वाणि ॥ रावा कुशो स्वयं नामकं नद्या-
ज्येन संश्रामावर्त्तेन लिखति यथा सुदर्शना आनेया कुशस्यैदं कर्मणि ॥ ताहि दानि
अन्तःपुरदासीहि तानि चोलकानि राजकुलं प्रवेशिताणि यानि देवीनां चोलकानि
तानि देवीनामुपनामितानि यानि अन्तःपुरिकाणां चोलकानि तानि अन्तःपुरि-
काणां दिव्यानि । तानि दानि अन्तःपुरिका सुदर्शनाचोलकानि यज्जन्ति अ-
दातानि चीचाणि निर्मलानि । ता दानि विस्मयं जनन्ति सर्वज्ञोभनानि सुदर्-
शनाय चोलकानि सुधोवितानि च चीचाणि निर्मला द्विगुणं त्रिगुणं सुदर्शनाय
धोवापनिकमर्हन्ति ॥ सुदर्शनापि तानि वस्त्राणि दृष्टा शुभानि निर्मलानि शो-

14. C 'stahi stahi' | "vam stahi bhavatu yañ" B "ntu yañ". — 9. C 'ekadasi' | —

33. C 'reddhakāya' BC 'ragitā a' lañhyanti (C 'to') | — 34. C 'tatah ni' B 'lakṣaṇābhā-
sya' C 'dhovikāśya' B 'līna tatra'. — 8. B 'tena coḍakāni dhāvanti m' C 'rāndhi pi
co' ni tatra dhovī' B 'rhyanti a dā'. — 5. B aḍ dā' BC 'bhājānanti' |

6. B 'koṣṭhya tāni su' C 'rāndhya coḍakāni lādri' 'kahāṭi ca' BC 'caḍakāni ni'
B 'thā sarvañ dho' C 're dhantakā coḍa' B 'm āpannā aho'. — 8. B 'cōhantāni p-
ipkā yo i' C 'coḍakāni sudho' B 'prakāśitāni ca' C 'rnelāni dhanvati yañ amlāh-
na ka' B 'ti yañ amlā' BC 'pāreṣi rā'. — 10. B 'co stakmū' C 'bhaḍḍakena amlā'
BC 'khatī | yathā'.

11. B 'ā dā' C 'ā dāni antahpurikāni tāni coḍakāni rā' B 'āhi tāni coḍakāni rā'
BC 'vṛṇanti yāni devindāni coḍa (C 'caḍakā)kāni tāni de' 'mitāni antahpurikānāni co-
(C 'coḍa)kāni tāni antahpurikānāni (C 'pārikāni) dī' C 'naḍti | B 'naḍti tāni dā'. —
14. C 'ā dāni antahpurī' BC 'ati | ara' B 'kahāni ni' BC 'tāni tā dā'. — 15. B 'dāni
vipplalāhyanti sarva' C 'dāni vittañi lañhyanti sarva' cōhantāni antahpurikāni coḍa-
kāni rā caḍakāni nirmanāni dī' B 'dvigandhāni trigandhāni su' BC 'dharayamāna
arghāni m'.

17. BC 'rāna pi tā' C 'strāni dī' 'vṛṇāṭh yañ ca deṣṭi coḍako dho' B 'vṛṇā yañ
ca deṣṭi coḍa' C 'lāḍaka' 'mānakena li' BC 'līkhatī coḍa (C 'coḍa)kā nāmānāni karmī'
tatra te ku'.

[३४७] ता संवृत्ता याव यत्र देशान्ते घोडधोवनको मञ्जातकेन संघामाचकेन
लिखन्तो चोलके नामकं करोति तत्र तं कुशस्व नामकं वृद्धा कुशस्वेदं कर्मन्ति ।
सा दानि न स्वयं प्रतीक्षति उपस्थायकायै मुक्तावेति । तानि सर्वाणः पुरिका
स्वस्वकाराणां वस्त्राणां घोषापनिकं चेदीनां हस्ते दिनि । सा दानि सुदर्शना न
इच्छति वस्त्राणां घोषापनिकं दातुं । सा दानि सुदर्शना मातरं वृद्धति भगि- 5
नीहि च अन्तःपुरिकाहि च । सुदर्शने यदा तव चोलकानि सुधोवितानि सुवी-
द्याणि सर्वानि जंचकानि तस्य घोषापनिकं न देसि । सुदर्शना आह । किं
वृष्णाकं चिन्ता दीप्यति सो अन्त्येन कालेन । यं तव रहस्यं तं न वक्ष्यामि आधि-
यति ।

नो दानि राजा कुशो धोषकस्व मूले वसित्वा चर्चं नोपलभति । ततः निर्धा- 10
वित्वा रजमहत्तरकस्व मूले अलीनो तथापि च रजकशाले राजानाः पुरस्व चोल-
कानि रण्यन्ति सुदर्शनाय पि चोलकानि रण्यन्ति । तत्रैव सो राजा कुशो
सुदर्शनायै चोलकानि प्रत्यभिजानति । तेन कुशेन ताये सुदर्शनायै चोलकानि
सुरक्तानि रंगरक्तानि सुविचित्राणि वानाप्रकाराणि तादृशानि रक्तानि यथा ते
नरे राजा विषयमापन्ना । अहो जम्बायाचार्यपुत्रो शोभनः शिल्पिको यो इमानि 15
यहमानि सुरक्तानि सुविचित्राणि चोलकानि रजति यान्त्रक्याभिः न कदाचित्
हृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं मञ्जातकेन संघामाचकेन लि-
खति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्वेदं कर्मन्ति । ताहि दानि अन्तःपुरिकादा-
नीहि यानि यानि देवीनां चोलकानि तानि तानि देवीनां यतानि यानि
अन्तःपुरिकानां चोलकानि तानि अन्तःपुरिकानां दिव्यानि । सुदर्शनाचोलकं 20

३७. C. "dāni svayam na pralicchati upasthāyikāya" BG "grīhṇānu" B "vati tk". —

३८. C. "strānām dho" kañ catikā hañste de". — ३. B "strāpi dho" C "strāni dho". —

४. C. "mātau ca" BG "kāhi ca su".

५. C. "ṛṇāya yadā tava codakā" kañāni sarvāpi ca hañ" B "hañcako 14" BG "dasi" .

— ७. B "ahyāni so" C "ahyanti so" BG "lena yañ". — ८. C. "syacid ārikahati" . —

१८. C. "rāja kuṣo" BG "raṇitvā" C "artha nāyañ labhati" . — १९. C. "talo ni" trāpi ca

so kuṣo rājā" B "trāpi ca so kaṇṭha rājā" C "ya codakā" ṛṇāpi codakāni rakshanti" .

१९. C. "tatraivañ so dāni vā" ya codakā" jhañti" B "bhijānati te". — १३. B. "ṛṇā-

nāya so" C "suraktāni varicetrāpi colakāni yasyasamāhātā rāñ" BG "ṛṇāni rakṭāni" jathā"

C "te sarvāni rajakā vi" BG "pamso aho". — १५. C. "bhānu gī" kīdāni colakāni tūni yāni

amā" B "lakṭāni yānya" C "eīd dṛiṣṭā" B "dṛiṣṭhāpā".

१७. C. "Bhākecu amā" BG "khalī" ya "dām karmanā" . — १८. C. "tūni dā" B "mā-

tūni colakāni tūni tūni devatāni yantāni yā" C "sīhi tūni colakāni devatāni yantāni yāni

antahpūrīkāni so" BG "māni so". — २०. C. "maharṇāncodakāni antah" amāni imāni suda-

ṇānyā codakāni tūni suraktāni varicetrāni varicetrāni imāya".

अन्तःपुरिका दृष्टा विस्मिता इमानि सुदर्शनाये चोलकानि तानि सुरक्तानि सुदर्शनीयानि सुविचित्राणि इमांश्च सुदर्शनाये द्विगुणं त्रिगुणं रंजापनीयं दातव्यं । ता दानि चोलकानि सुदर्शनाये उपनामितानि । सा दानि सुदर्शना तानि चोलकानि सुरक्तानि सुदर्शनीयानि सुविचित्राणि दृष्टा तुष्टा प्रीतिमौमनस्यवन्तुता याव यथ देशे रजको भक्षानकेन अङ्गं करोति तत्र देशे (250) पञ्चति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्य तं कर्मन्ति । सा न प्रतीकति उपस्थाकाये प्रयच्छति । ता दानि अन्तःपुरिका स्वकस्वकानां चोलकानां रंजापरिवेष्टिकानां इत्येवेति सा सुदर्शना रंजापनिकं न इच्छति दातुं । सा मातरे च भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वुचति । सुदर्शने यथा तव चोलकानि सुरक्तानि सुविचित्राणि दर्शनीयानि ततः त्वं यावद्विगुणं त्रिगुणं रंजापनिकं दातव्यं तत्र इच्छसि दातुं । सुदर्शनाह । किं पुष्पाकं चित्ता दीपयति सो अन्वेन जानेन । यं तव रहस्यं तत्र कस्यचि आचिषति ।

सो दानि राजा कुशः रजकस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभ्य ततो निर्धातित्वा ततः तदुत्कारमहत्तरकस्य मूले अङ्गीनः । तत्र दानि राज्ञो महेन्द्रकस्य अ-
 15 शक्तिया अन्तःपुरस्य अर्थाय नानामकाराणि सुवर्णकल्पमयानि रत्नप्रत्नूपानि भोजनभाजनानि पिबनभाजनानि च क्रियन्ति । सो दानि राजा कुशो सुवर्णमयानि रत्नमयानि च रत्नप्रत्नूपानि भोजनभाजनानि पिबनभाजनानि च तादृशानि करोति सुदर्शनीयानि सुसंस्मृतानि यथा एको पि तदुत्कारी नास्ति यो तादृशानि भाजनानि शक्नोति कर्तुं । ते दानि तदुत्कारा तादृशानि दृष्टा

3. C 'colakā'. — 3. B 'driśyāhā lūhā prītimanasyamānīpittā yantān yatra ca de' C 'prītimanasya māmīpittāh yantā te tatra ca de' BC 'ce kuśakā lha' C 'lūhake' BC 'colā' tatra' C 'ce likhātī ka' BC 'kañ lūyā'.

6. C kuśasyantān ka' B 'nti sū'. — 6. C sa nā svayantī pratichatī upasthāpaktī' BC 'ye pratichatī' . — 7. BC 'colakindānī rājāpneikānī (C 'ajyānī) sa' B 'colākolā hantē' C 'sto danti' | sū sa 'panī na i' B 'panikānī na i'. — 8. O sū mātarehi ca lha' B 'mātarehi ca lha' C 'antapurikāhi ca vacyatī' | B 'centī sa'. — 9. C sudarśanīye yānī tava colakā' B 'yānī tava' C 'trānī darśanīyānī tātātā tātā yāvat drigūyānī trī' B 'trigūyānī jāpanikānī tan m'.

11. C 'rānā lha' . — 11. C 'ahyanī | sa anyo' B 'nti | sa anyo' BC 'jānā yānī'. — 12. C yānī tra sa 'spadī āśikahatī' . — 13. C 'kuśa raja' BC 'vagyatā' C 'aśhā nopalabhyatī' | lāto' B 'vīrā | tālā' C 'vīrā tambakāramānā' Hino tatra' B 'lūhā lētra'. — 14. C 'udrakasya ānanti antah' rthāye nānā' BC 'varaganyā rā' C 'pānī lha-janabhūti-jantānī pūbanāśībhūti-jantānī ca kriyanti' .

16. C 'ryamāyānī ratanamāyānī ca pratyupatīnī' bhogyanabhhūti-jantānī pūbanabhhūti-jantānī ca lūpīgānī ca lā' C 'eko tambakāro' B 'lūhākāra nāntī' | yo lā' C 'jānī lūhūti-jantānī na ra'. — 19. C 'nī tambakāro tā' pānā aha'.

विश्वयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो श्रीमनो शिल्पिको यो इमानि एव-
 शानि रत्नभाजनानि करोति यानि अस्मिहि न कदाचिद्दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च
 राजा कुशः स्वकं नामकं संचामाचकेन निधति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्वेतं
 कर्मन्ति ॥ ता दानि राज्ञ्यानि सुवर्णव्यूहमयानि भाजनानि यं कामं सर्वाणि
 निहितानि तेन तदुत्कारमहत्तरकेन राज्ञो महेन्द्रकस्य उपनामितानि ॥ सो दानि
 राजा महेन्द्रको यानि कुशेन भाजनानि कृतानि तानि ब्रूहा विश्वयति । यादृ-
 शानीमानि रत्नप्रभुत्तानि भाजनानि कुशलेन इमानि आचार्येण कृतकानि ॥
 सो दानि राजा महेन्द्रकः तानि रत्नभाजनानि च वर्षवराणां कांचुकीयानां च
 हस्ते देति । गच्छ च अन्तःपुरं प्रवेशेय महादेवीये धीतुषु मे सुदर्शनाये यथाभि-
 प्रेतं पूर्वं देष पश्चादपराणां देवीनामन्तःपुरिकानां च ॥ तेहि दानि वर्षवरेहि 10
 कांचुकीयेहि च तानि रत्नभाजनानि अन्तःपुरं प्रवेशितानि महादेवीये उपनामि-
 तानि ॥ देवि इमानि ते रत्नभाजनानि राज्ञा प्रेषितानि देवी च धीता च
 ते सुदर्शना यथाभिप्रेतं पूर्वं गृह्णन्तु पश्चादन्वासां देवीनां दीयति सर्वासां च अन्तः-
 पुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना माताये वृक्षति मग्निनीहि च अन्तःपुरिकाहि च
 वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने इमानि च ते रत्नभाजनानि पिवमभाज- 15
 नानि पितरे प्रेषितानि त्वं तावद्यथाभिप्रायं पूर्वं गृह्ण च पश्चादन्वासां देवीनां
 दीयति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां यथाभिप्रेतं गृह्णाहि ॥ सा दानि सुदर्शना
 यंतव सर्वश्रीमन् सुकुतं च सुनिधितं आकारवन्तं तं गृह्णामि त्ति यावत्पश्चति कुशस्य
 नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्वेतं कर्मन्ति । सा दानि तं मेजित्वा चन्द्यानि
 प्राकृतशिल्पिकेन कृतकानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना ताये माताये मग्निनीहि 20

१. BG "lānāṁ ḡi" C "lpiḡl yō i" ḡhāi ratānāni kx" B "roti | yk" C "roti | ḡō pō a" pō-
 rōḡi sarvāṇi sarvā" B "rōḡi sarvā". — २. C "lūḡa sar" BG "khatī | ḡa". — ३. C "ḡhāi
 lānāṇi" B "nāni | ḡhāi" C "ḡi mēḡitāni tēna ca tāmbakāramāḡa" B "tēna ca tāmbakāramāḡa".
 — ४. C "ḡena lānāṇāni kḡitāni ḡi".

५. C "ḡhāi imāni ratna" māni āryaputroḡa kḡi". — ६. C "ndreka tāni ca ratnabhāḡa-
 janaḡ". — ७. BG "reḡaḡa mahādevīnāni ślit" C "dāḡitāni ca me sa" BG "pūrva dāḡa |
 pūrva" C "rānāni dēvi" māni yā | B "rikānāni yā te". — ८. B "ratnānāni kḡi" C "rānā-
 ni kḡi" C "rānāni dēvi" māni ca ratnābhāḡajanaḡni antapū" dēviyāni a".

९. B dēvi i" C "imāni ratnābhāḡajanaḡni rāḡa pre" BG "dāḡitāni ca me sa" rāḡi ḡḡihānta"
 B "rāḡi dāḡitāni | sa" BG "rāḡi antapū". — १०. C "rāḡi dāḡi" B "rāḡi dāḡi".

११. B "imāni ca te" C "imāni ratna" C "mahādevīnāni pīvamābhāḡajanaḡni pītā" C "ḡa-
 bhāḡajanaḡni pītā" BG "rāḡi ḡḡihānta" C "rāḡi dāḡi" B "dēvi" māni yānāni pītā"
 BG "rāḡi ḡḡihānta" |

१२. C "lānāni kḡitāni ca mēḡitāni ākḡaravāntāni ḡḡihāntāni" | ḡā" B "ḡḡihāntāni"
 ḡā". — १३. BG "ḡi kḡi". — १४. C "ḡāḡaḡi kḡi". — १५. C "dāḡi tēna me" ḡḡi pītā-
 kḡi" C "ca kḡitāni kḡitāni ḡḡihāntāni" | B "ḡḡihāntāni" |

य चत्तःपुरिकाहि च युष्मति वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च । मुदयंमे किं न ए-
शकाणि दर्शनीयानि रतनभाजानि सर्वशोभनानि मेक्षित्वा अन्यानि प्राकृतकानि
मुक्तासि ॥ सा दान्वाह ॥ अलं मे एतेन एतमेव मे भवतु ॥ यत्तत्र रइस्स तत्र
कच्छपि आचिचति ॥

- 5 सो दानि राजा कुशो तट्टकारस्स सूने वसित्वा अर्धं नोपसमति । ततो निधा-
वित्वा सुवर्णकारमहत्तरस्स सूने अक्षीमी । तत्रापि राजआणनिकाये चत्तःपुरस
अर्धाये भाताप्रकाराणि सुवर्णामरणानि कियन्ति मूर्धापिधाना पि कियन्ति पादा-
स्तरणानि पि कियन्ति सुवर्णमाला पि कियन्ति किंनरका पि कियन्ति वेढका पि
कियन्ति मणिकुण्डला पि कियन्ति करण्डा पि कियन्ति मुग्धफुल्लका पि कियन्ति
10 बिम्बा पि कियन्ति पारिजायका पि कियन्ति कटका पि कियन्ति ओषिभाण्डिका
पि कियन्ति पादास्तरका पि कियन्ति मूपुरा पि कियन्ति पादाङ्गुलिवेढका पि कि-
यन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि सुवर्णामरणानि करोति उदारानि
कच्चाणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि सुनिर्वाचनानि सुनिर्वास्तमन्नकषाद्याणि भूदूनि
कर्मभियानि प्रभास्तराणि तादृशानि करोति यथा ते सुवर्णकारा सर्वे इहा विष्-
15 यमापन्नाः । अहो कच्चाणाचार्यपुत्री शोभनी शिल्पिकी यो रत्नानि एदृशानि
सुवर्णामरणानि मुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्ता[२५१]नि करोति यथास्मा-
भिः न कदाचि वृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशः खं नामकं संघामाचवेन नि-
खति यथा मुदयंता जानेया कृषास्सेतं कर्मन्ति ॥ तेहि दानि सुवर्णकारेहि थं वान

1. BG "nīyha(B "ni. |) iṃtāni edhīcāni ratanubhā(C "bhādi)ja" C "pīṇhaṃ | B "pī-
haṃ | . — 3^a. C "tāna atadātaṃ na bha" B "tam evaṃ na bhavatu ya" — 3^a. C "na
cīl ācīkshati | B "kshati | . — 5^a. C "co tambakārāya" BG "vaṇṇitvā" B "artha na" C "le-
bhāte | . — 5^a. BG "līlān ta".

6. BG "rājā āyati(B "rtī)kāye anubh" C "bharaṇāni kriyanti mā "staranikā pi kriyanti
suraropāṇāni pi kriyanti karuṇikāṇḍijarā pi kriyanti veṭṭakā pi kriyanti maṇi" B "māṇi pi
kriyanti karuṇīyukā pi kriyanti vataṇḍā pi kriyanti maṇi" BG "karantā pi kriyanti na "bi-
mā pi kriyanti C "yati) pārihārakā pi kriyanti kaṭakā pi kriyā(C "kriyāṇi)ni oṣṇībhāṇḍī
(B "bhāṇḍī) pi kriyanti pādā(C "dā)starakā pi kriyanti na(C "na)na "āṅgulavēḍakā pi".

11. C "bharaṇāni karanti | udācāni sukṛitāni suṇiṭṭhāni suṇiṭṭhāni suṇiṭṭhāni su-
vāntarāntamālakapāyāni mūḍḍāni karmāṇiyāni prabhā" B "āṭṭhāni suṇiṭṭhāni su-
vāntarāntamālakapāyāni mūḍḍāni karmāṇiyāni prabhākarāni āṭṭhāni karoti | te sura-
ropa" C "roti | te suraropāṇāni" BG "surā yathā dī" C "pāna āha", — 15. B "pīṇha
pāṇāni" C "pīṇha ya yāntāni" C "kṛitāni suṇiṭṭhāni ākārā" B "kṛitāni suṇiṭṭhāni
ākārāntāni karokaroti | yadāna" C "ti | yadā "mābhāṇḍī na kadācid dīcīcā" BG "rājā
surā".

17. C "kuṇḍa maṇi" BG "khaṇi | ya". — 18. C "vaṇṇīkārā" gāni suṇiṭṭhāni te sura-
ni" B "gāni suṇiṭṭhāni tāni" C "ndrakāya ālīpāni | B "āya ālīpā(na "yī)ṭāni | .

आमरणानि निष्ठितानि तं सर्वं राज्ञो महेन्द्रस्य अजीपितं ॥ सो दानि राजा
यानि कुशेन राज्ञा आमरणानि कुलकानि वृद्धा विस्मयमापन्नः अहो यादृशा-
नीमानि आमरणानि मुष्कृतानि मुनिष्ठितानि शोभनानि कुशलेनाचार्यपुत्रेण कृ-
तकानि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तान्यामरणानि वर्षवराणां कांचुकीयानां
च वृक्षे धेयति ॥ वक्त्रस्य इमान्यामरणानि महादेवीये सुदर्शनाये च यथाभिप्रेतं
पूर्वं देयं पश्चादपराणां देवीणां देयं सर्वासां च अन्नःपुरिकानां देयं ॥ ते दानि
वर्षवरा कांचुकीया च तान्यामरणानि राजकुलं प्रवेशित्वा महादेवीय सुदर्शनाय
व उपनामेति ॥ देवि इमस्ते सुवर्णामरणं राज्ञा धेयितं । त्वं च धीता च ते
सुदर्शना चयामिप्रेतं पूर्वं गुरुषु । पश्चादपराणां देवीणां दीयति सर्वासां च अ-
न्नःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना तेषां सुवर्णामरणानां यं तच्च सर्वशोभनं मुष्कृतं
मुनिष्ठितं आकारवन्तं गृह्णामि ति यावत्प्रशति कुशस्य नामकं । तस्मा एवं म-
वति । कुशस्येत कर्मन्ति । सा दानि तं मेळित्वा प्राकृतकानि कुशिलिङ्गकृतानि गृ-
ह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना माताये कुशति नमिमीहि च अन्नःपुरिकाहि च
वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने किं त्वं एवं विपरीतिका यानीमानि सर्व-
शोभनानि सुवर्णामरणानि मुष्कृतानि मुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कुशलेनाचार्य-
पुत्रेण कृतानि तानि मेळित्वा अन्धानि प्राकृतकानि कुशिलिङ्गकृतानि गृह्णामि ॥
सुदर्शना आह ॥ अन्नं मे एतेन इममेव मे मयतु ॥ यन्त्रं रहस्यं तत्त यस्त्वचिदा-
यिषति ॥

सो दानि राजा कुशो सुवर्णकारस्य मूले वसित्वा अर्थं शोपन्नमति । ततः नि-
र्धाविधानं मणिकारमहत्तरकस्य मूले अजीमो । तथापि राजाशक्तिकाये अन्नः- 20

1. BC "rājā dṛakṣvā yāni" C C "pamā aho" B "kṛitāni manishthi" C "kṛitāni manish-
thi" C. — A, C "ndra ka nyābharaṇāni kulakāni" BC "rāṇāni kām" C "yāṇāni hante
pūshāni pūshā" B "shāni ga". — 5. BC "gacchaṭha" | 1. C "rāṇāni ca pūshābhāpīrāṇāni to
pā" BC "vindhāni dātāni | sarvā" C "shāni dātāni" BC "kāṇāni dātāni(C "tho") tāni va".

6. BC "tāni varāṇā" B "nti de". — 8. BC "rāṇāni ya" rāṇāni gṛihāṇāni | . — 9. C "rā-
ṇāni de" shāni dātāni". — 10. C "kṛitāni manishthitāni ākā" BC "gṛihāṇāni(C "nti")
pā" C "yāṇāni pūshā" BC "kāṇāni tātā".

11. C "rāṇāni ka" B "nti de dā". — 12. BC "kāni ga" B "gṛihāṇāni de dā" C "gṛi-
hāṇāni". — 13. C "nti dātāni" BC "yāni ca va". — 14. BC "rāṇāni | yāṇāni(C "nti")ni
sarvābhāṇāni sarvābhāṇāni(C "rāṇāni)bhāṇāni sarvābhāṇāni(C "nti")ni dā" C "ga kṛi-
tāni me" | pūshābhāṇāni gṛi" BC "gṛihāṇāni | .

17. BC "manāni sarvāni sarvāni". — 17. C "yāni rāṇāni". — 19. BC "sarvābhāṇāni" |
sarvābhāṇāni C "labhyāni" | B "bhāṇāni tātāni". — 19. C "tātāni". — 20. C "pā rājā āṇā" BC "man-
ishthāṇāni" C "pūshābhāṇāni)manishthāṇāni" B "bhāṇāni pā kṛiyāni sarvābhāṇāni pā kṛiyāni
manishthāni" C "bhāṇāni pā kṛiyāni manishthāni pā kṛiyāni manishthāni pā kṛiyāni rāṇāni

- पुरस्त्र चर्चाये नानाप्रकाराणि आभरणानि क्रियन्ति मुक्तानि विद्वद्भ्यश्च शिक्षा-
वाञ्छादिकमुभारणत्वं मोहितिकाहारा पि क्रियन्ति अर्धहारा पि क्रियन्ति मणि-
कुण्डला पि क्रियन्ति मणिवह्नुला [251¹] पि क्रियन्ति रत्नमयानि मूर्धपिधानानि
अङ्गदाणि पि क्रियन्ति केयूराणि पि क्रियन्ति मेखला रत्नमयानि क्रियन्ति ।
- 5 सो दानि राजा कुशो तादृशानि मणिआभरणानि मुक्तानि सुनिष्ठानि आका-
रवन्तानि करोति यथा सर्वे ते मणिकारा वृद्धा विज्ञयमापन्नाः । अहो कथा-
याचार्यपुत्रः शोभनो शिल्पिको यो रमानि ईदृशानि आभरणानि मुक्तानि सु-
निष्ठानि आकारवन्ता करोति चे अस्मानिरदृष्टपूर्वा । सर्वेषु च राजा कुशो
स्वकं नामकं संज्ञामाचक्षेय लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्त्रेत् कर्मन्ति ।
- 10 तेहि दानि मणिकारेहि च कालं आभरणानि निष्ठितानि तं वेत्तं राजो महेन्द्र-
कक्ष अङ्गीपितानि । सो दानि राजा यानि कुशेनाभरणानि कृतानि वृद्धा वि-
ज्ञयमापन्नाः । अहो कथायाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको । सो दानि राजा
महेन्द्रको ताव्नाभरणानि वर्षवराणां काञ्चुकीयानां च हस्ते प्रेषित्वा । गच्छ
एताव्नाभरणानि महादेवीय सुदर्शनाय च यथामिमांशं पूर्वं देश पञ्चादपराणां
- 15 देवीनां सर्वासां च अन्तःपुरिकानां देव । ते दानि वर्षवरा काञ्चुकीया ताव्नाभ-
रणानि राजकुलं प्रवेशित्वा महादेवीय सुदर्शनाय च उपनामयन्ति । देवि र-
मानि मन्नाभरणानि राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथानिमेतं कृ-
त्स्व । पञ्चादपराणां देवीनां सर्वासां च अन्तःपुरिकानां दीप्यति । सा दानि
सुदर्शना तेषां मन्नाभरणानां च तत्र सर्वशोभनं मुक्तं सुनिष्ठं आकारवन्तं तं
- 20 मुक्तानि नि वाच पश्यति कुशस्त्र नामकं । तस्मा एवं भवति । कुशस्त्रेत् कर्मन्ति ।

mayāpi mānābharaṇāni B. "manayāni mā" śigadāni pā kri' C. "keyādanī pā kri' BC. "ma-
kharā(C. "rāni) ratnā" C. "indanayā pā kriyanti"] .

5. B. "dipicāni māpi" BC. "kritāni manābhā(C. "nīcā)danī ākā" rati | yathā" C. "pikāni dīpi"
panti aho" B. "unāh aho" .

8. B. "māni dīpi" C. "māni dīpīgā" BC. "kritāni manābhā(C. "nīcā)danī ā" C. "māni kṛm"
B. "rati | ya ā" BC. "rā sarva" . — 8. C. "mānāni ā" BC. "kṛti | ya" . — 10. C. "pāni
mānābharaṇāni tāni va" B. "pāni mānābharaṇāni tāni velāni rājā māhe" .

11. BC. "rājā dīpībhā pā" C. "pāni sukri" panti aho" B. "panti aho" . — 12. BC. "a-
bharaṇāni ā" B. "pāni" . — 13. C. "panti ya" B. "chitā pā" . — 13. BC. "panti ya" (ā"
rati dīpi | panti" C. "rati dīpi" BC. "kānāni ā dīpi" . — 15. C. "panti ya" |
B. "panti ya" | .

16. C. "māni mānābharaṇāni tāni va sarvaabharaṇāni rājā" BC. "grihanthā" . —
18. C. "pāni ya" B. "panti ya" BC. "kritāni manābhā(C. "nīcā)danī ā" C. "grihanthāni
yāni panti" B. "grihanthāni pā" C. "panti | ka" kṛti ya" . — 20. BC. "ā kṛ" . —
20. C. "panti ya" .

सा दानि तं मेक्षित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिलिककृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे च वृद्धति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षवरेहि च कांचु-
कोधेहि च ॥ सुदर्शने चि त्वमेव विपरीता या त्वमेदृशकानि मण्णाभरणानि सु-
कृतानि मुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कुशलशिलिककृतानि मेक्षित्वा अन्यानि प्रा-
कृतकानि कुशिलिककृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥ अन्नं मे एतेहि 5
रममेव मे मयतु ॥ यन्तव रहस्यं तन्न कस्यचिदाचिद्यति ॥

सो दानि राजा कुशो मणिकारख मूले वसित्वा अर्थं मो[७५३]पन्नमति ।
ततः निर्धावित्वा शंखवलयकारमहत्तरकस्य मूलं अङ्गीनो । तथापि राजावन्ति-
काये अन्तःपुरस्य अर्चाये नानाप्रकाराणि शंखमज्जदन्तमयानि आभरणानि भाज-
नानि पि कियन्ति । नागदन्तवलयका पि कियन्ति शंखनीया पि कियन्ति दन्त- 10
लमुद्रका पि कियन्ति रौचनपिशाचिका पि कियन्ति दन्तभृंगारखा पि कियन्ति
दन्तविहेठिका पि कियन्ति दन्तपादमया पि कियन्ति सीङ्का पि कियन्ति शंखका
पि कियन्ति शंखशब्दा पि कियन्ति शंखमयानि पि तैलभाजनानि मद्यभाजनानि
वर्णभाजनानि कियन्ति शंखमृणालका पि कियन्ति शंखमुद्रका पि कियन्ति शंख-
वलयका पि कियन्ति शंखमेखला पि कियन्ति शंखवोषका पि कियन्ति शंखशि- 15
विका पि कियन्ति शंखचर्मका पि कियन्ति ॥ एवं नानाप्रकाराणि शंखमज्जदन्तम-
यानि भाजनानि आभरणानि च सुकृतानि मुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति
यथा सर्वे शंखमज्जदन्तकारका दृष्ट्वा विस्मयमापन्ताः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रः शो-
मनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि शंखमज्जदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि
च करोति यं अस्मानिर्न दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं संज्ञा- 20

1. BC "grihñati" | . — 1. C "tato m" BC "yehi ca m". — 3. BC "kñā (vañm) oca
vñm" C "rī" B "yā" C "driṣṭvā" B "driṣṭvāni mñyā" C "ñmī anṣṭvāni mñyā" 4.
B "rōcāṣṭvāni" BC "grihñati" | . — 5. BC "mām evaṁ me hīa".

7. BC "vaṣṭvā" C "artha nopalabhyati" | . — 8. C "tato m". — 9. C "rājā āpa" pa-
kñmā paṁ" B "prakṣṇvāni paṁ" C "ñmī bhāṣya" B "kriyānti" | . — 10. C "aṣṭvānaka pā
kriyānti dāntatānamudgā pā kriyānti rōcanapīṣānaka pā kriyānti dāntabhṣṭi" B "rōc-
aṣṭvānaka pā kri" C "rīṣṭhaka pā kriyānti dāntapīṣānaka kriyānti aṣṭ" BC "aṣṭhaka
(C "kñmā) pā kriyānti paṁkhaṣṭvāni pā kriyānti paṁkhaṣṭi pā kriyānti paṁkhaṣṭi" C "yā
pā kriyānti | tālābhāṣṭvāni pā kriyānti gāṇḍhābhāṣṭvā" BC "rōcāṣṭvā" C "bhāṣṭvāni pā kriyānti
paṁkhaṣṭvāni" B "khaṣṭvāni pā kriyānti paṁkhaṣṭvāni" C "vaṣṭvāni pā kriyānti" B "mī" |
paṁkhaṣṭvāni pā kriyānti paṁkhaṣṭvāni" C "kñmā" pā kriyānti | (C "mī paṁ") paṁkha-
ṣṭvāni" C "rōcāṣṭvāni pā kriyānti paṁkhaṣṭi".

16. C "ñmī bhāṣya" B "ñmī ca m" C "kriyānti ca mñyā" 4. BC "rōcā" | 17. B "dā-
ntatānamudgā" C "paṁā aṣṭ". — 18. B "aṣṭvāni" C "paṁā m" driṣṭvāni "ñmī
bhāṣya" BC "rōcā" | 19. B "evāni mñyā". — 20. C "rōcāni" B "BC "kñmā" | 21. B "mī mñyā
paṁā" C "jāna m" jāneyā kuṣa".

- माचकेण सिद्धति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्वेतं कर्मणि । तेहि दानि श्रवण-
जदन्तकारेहि यं कालं सर्वाणि कृतानि यथाकृतानि राज्ञो महेन्द्रकस्य उपनामि-
नानि ॥ राज्ञा तं कुशस्त कर्म वृद्धा उदारशोभनं मुकुतं राजार्हं विस्मयमापन्नः ।
अहो वाहशानीमानि कुशलेनाचार्यपुत्रेण कृतानि ॥ कुमारमावेहि पि अमि-
५ चितानि राजपुत्रेहि पि अमिलचितानि कुशेन कृतानि श्रवणजदन्तभाष्टानि वृद्धा
विस्मयमापन्ताः । इमानि कुशलेनाचार्यपुत्रेण कृतानि ॥ राज्ञा महेन्द्रेण श्रवण-
राज्ञां कांचुकीयानां च वृद्धे तान्यामरणानि भाजनानि च प्रेषितानि । यच्च
अन्तःपुरं प्रवेशेण महादेवीये धीतुष मे सुदर्शनाये यथामिप्रायं प्रथमं देव तत्
पश्चादन्वासां देवीनामन्तःपुरिकानां च ॥ ते दानि श्रवणरा कांचुकीया तान्याम-
१० रणानि भाजनानि च वृद्धा अन्तःपुरं प्रवेशितानि महादेवीये उ[३५३]पनामि-
तानि । देवि इमानि ते श्रवणजदन्तमयानि आमरणानि भाजनानि च राज्ञा
प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना पूर्वं यथामिप्रायं गृह्य पश्चादपराणां देवीनां
दीप्यति सर्वासां अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना नानि श्रवणजदन्तम-
यानि आमरणानि भाजनानि वृद्धा अन्तेषां मुकुतं मुनिष्ठितं कल्याणं शीतलं कला-
१५ वाचार्यपुत्रेण कृतं वृद्धा इत्थं प्रणामितं गृहीष्यति यावत्पुच्छति कुशस्त नामवं ।
तस्मा एवं भवति । कुशस्वेतं कर्म ति । सा दानि तं मेधित्वा अन्यानि प्राकृत-
कानि कुशिलिकृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे बुधति मणिनीहि च
अन्तःपुरिकाहि च श्रवणरेहि च कांचुकीयेहि च बुधति ॥ सुदर्शने च त्वं एव शोका

१. C "dāni grāṣa" ṛi kṛitāni sarvasyātutahpurikāhi yathā āyutakāni rājño B "kṛitāni sa-
rasaṣa autahpurikāya yathā" BC "mittāni rājñ", — 2. C "cobhānāni sukṛitāni rājño" B "
pannāni" B "mahā abhā", — 3. C "dāni imā" kṛitāni "treṣa sukṛi" BC "tāni kumā", —
4. C "aharāpi a" khadaṣṭarājñahā B "cāṣṭikharājñaharājñā" C "panno", —

10. BC imāna kṛitā C "cāṣṭikharājñā" treṣa tāni rā", — 5. C rājño maharāja varsha "pāni
bhāṣṭya" BC "shītāni ca garsha", — 7. B garshathā | autah C "vāṣṭha | mahā" BC "de-
tha | ta" C "tato parā", — 9. B "rshavarājñāni kām" C "pāni bhāṣṭya" BC "pura pram"
C "rāṣa n" BC "mittāni devī",

11. C "pāni bhāṣṭyaṇāni rājñā" BC "grihāṣṭha || paṣṭi" śrīyati | sarva "kṛitāni sa-
— 13. BC "rāṣṭāni rājñāni" vāṣṭi bhāṣṭyaṇāni ca autahpurikāhi ca varshavarāṣṭi ca kṛitāni
pāni rā B "rājñāni" | imāni te autahpurikāni cāṣṭikharājñāni autahpurikāni ca bhāṣṭyaṇāni
bhāṣṭyaṇāni ca pāni prashītāni rāṣṭi ca ta B "ā ca mātā ca to" mahādevī pāni yathābhī-
prāyāni grihāṣṭha | paṣṭi aparāṣṭi devīnāni C "nā" sarvaṣṭi ca a C "ā rā" mahāpurikā-
nāni bhāṣṭya | sa dāni autahpurikāni tāni cāṣṭi C "pāni bhāṣṭya" kṛitāni mahādevīnāni kṛitāni
ca "cāṣṭyaṇāni" BC "hasto prajñāni B "māni" grihāṣṭhaṇāni",

16. BC "ā ku", — 16. C "syaiva karmāni" | — 16. C "kṛitāni rājñāni" B "cāṣṭyaṇāni"
rājñāni | C (g. ca L 18) "grihāṣṭha" | — 17. C "rājñāni ca varsha" B "rājñāni sa
varsha", — 18. C "devīnāni rājñāni imā" C "cobhānāni kṛitāni sukṛitāni sa" r "rā"

विपरीतिका दानि इमानि सर्वशोभनानि मुक्ताणि सुविधितानि आकारयन्तानि
कलायाचार्येषु कृतकानि मेखितानि चान्यानि प्राकृतकानि कुशिलिककृतानि
यूक्तानि । किमिमानि सर्वशोभनानि न यूक्तानि ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥
चतुर्मे एतेहि एतमेव मे भवतु ॥ यं तत्र रहस्यं तत्र कस्यचि अपिचरति ॥

सो दानि राजा कुशो यन्त्रदत्तकारक्य मूले यन्त्रित्वा विज्ञेयं मोक्षमति । ततः 5
निर्धाविद्यान यन्त्रकारक्य मूले अङ्गीभो । तत्र राजाशक्तिकाये यन्त्रः पुरस्त्र अर्वाये
नामाप्रकाराणि यन्त्रमाष्टदण्डकानि क्रियन्ति । बीडापनकानि च विविधानि च
यन्त्रमाष्टकानि क्रियन्ति । दीपनकानि पि यन्त्रमाष्टानि क्रियन्ति । ताक-
दकानि पि मोरहस्तका पि पादफलका पि आसन्दिक्का पि यन्त्रमाष्टपादका महा-
शालिका पि यन्त्रमाष्टकानि कङ्कणका पि यन्त्रमाष्टका । नागाप्रकाराणि च 10
पञ्चशो यन्त्रमाष्टकानि क्रियन्ति शुका पि यन्त्रमाष्टका शारिका पि कीकिका पि
इसा पि मयूरा पि शतपत्ता पि कारद[१५३]वा पि मोरम्बा पि श्रीधरजीवका पि
तेनकुण्डिका च यन्त्रमाष्टका क्रियन्ति । नागाप्रकारं च फलाफलं यन्त्रमाष्टका
क्रियन्ति । मन्थानि च दाडिमानि च मातुलुगानि च बीरसेनकानि च द्राघाल-
तिका च आसालि च जाम्बूनि च पिप्पलानि च कपित्थानि च बालीकेराणि च 15
पमसानि च चीरिकाणि च नीपानि च कदम्बानि च खर्जूरलतिका च । एवं ना-
गाप्रकाराणि यन्त्रमाष्टमाष्टानि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि

dharmāni sukṛtāṇishṭitāni ā' BC "amishṭitāni ā' C "patreṇa kṛitāni mo' C "grihāni | ad
dāni (ri-dāna L. 16) "grihāni | (ette répétition est désignée par e) Bo "grihāni |.

8'. BC "hi etam evam me bhavatu yañ ta". — 11'. C "tan nā kanyasā deśikahā | B "sya-
rīkhañ | C — 53'. B nā dā "ntāya kanyā mū' BC "vaptrā' C "sham artham naga-
bhyañ | C — 55'. C tato ni "yāna yantṛakā' B "no ta".

6. B tatra tā' C tato rājapūṣṭiṣṭe a "rājārthā' B "yāntṛamaṣṭhā' B "nāmaṣṭhābha'. —
7. B "nāmaṣṭhākāni ca kri' C "āṣṭhākāni ca kriyanti. — 8'. C "kāni ca yāntṛamaṣṭhā kri'
B "nāmañ kri'. — 8'. C tālakapṭhākā pi pādaphullakāni pi ā' B tālakapṭhākāni pi mo'
dāka pi pādaphullakāni pi āsandikā pi yāntṛamaṣṭhāpādakā mahā "nāmaṣṭhākāni kañ'
C "līkā pi yāntṛamaṣṭhākā pi uccāni pi yāntṛamaṣṭhākāni kañ' BC "kañ'kañ' C "kāni pi
pi C "yāntṛamaṣṭhākā | C — 10. C "yo yāntṛa' BC "yāni pi yāntṛa' C "yāntṛamaṣṭhākā pi
līkā pi ka' C "hāntṛamaṣṭhākā pi yāntṛa' pi kanyasā pi mo' B "trā pi kanyasā pi mo'
kāni pi tālakā' C "tālakapṭhākā ca yāntṛa' B "yāntṛamaṣṭhākā kri'.

13. C "prākṛakāṇā ca phalāphalāni yāntṛa' kāni kri'. — 14. C bhavyāni rājādānañ
ca mātṛa' rāmaṣṭhākāni ca deśikahāritakāni ca ā' BC "māpi ca yāntṛāni ca pāpā' C "pāpā'
C "kāni ca pāmañni ca kadamā' B "kādāpi ca pāmañni ca kāñ' mātṛāni ca kharjūra-
līkā m | C "kharjūrakāni ca |.

16. C "yā yāntṛa' B "āṣṭhāpāṣṭhā' C "ni kriyanti | C — 17. C "rāja ka' rāni yāntṛa'
BC "yāntṛamaṣṭhāpāṣṭhāni sukṛtāni amishṭhā' C "nāgāni ā' B "rāni yāntṛa' mātṛa' yāntṛa-
līkā' C "yāni ta yāntṛa' BC "amishṭhā'.

- यत्नमाष्टमाष्टानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यं ते सर्वे जल-
कारका इहा विप्रिता । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो श्रीमनो शिष्यको यो इमान्ने-
कृषानि भाष्टकानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यान्त्वकानि
न कदाचिदुष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं सञ्चामावकेन निवति
5 यथा सुदर्शना जनेया कुशस्तेदं कर्मणि ॥ तेहि दानि जलकारेहि यदा सर्वमाष्ट
निष्ठितं ततः राज्ञो उपनामितं ॥ राजा दानि महेश्वको मद्रकराजा तानि कु-
कृतानि इहा विप्रिताः । अहो यादृशकानि इमानि जलमाष्टकानि सुकृतानि
सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कल्याणाचार्यपुत्रेण कृतकानि ॥ तेन दानि राजा
तानि भाष्टकानि वर्षवराणां कांचुकीधानां च हस्ते दिताः । नक्षत्र जलः पुरं ॥
10 वेजेष महादेवीय धीतुष मे सुदर्शनाये प्रथमं देव पश्चादपराणां देवीनां सर्वासां
च जलः पुरिकानां देव ॥ तेहि दानि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च तं माष्टं वृक्ष
जलः पुरं प्रवेष्टितं महादेवीये उपनामितं धीतुष सुदर्शनाये । देवि इमानि ते
यत्नमाष्टकमाष्टानि राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रायं
प्रथमं तं वृक्ष पश्चादन्वासां देवीनां दीपयति सर्वासां च जलः पुरिकानां । सा
15 दानि सुदर्शना यं तच्च सर्वशोभनं सुकृतं सुनिष्ठितं आकारवन्तं इहा तच्च हस्तं प्रका-
मेति वृक्षमीति यावत्प्राप्ति कुशस्व नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्तेदं क-
र्मणि । सा दानि तं मेष्टित्वा जलानि प्राकृतकानि गृह्णाति ॥ सा दानि सु-
दर्शना मातरे वृष्टति नमिनीहि पि जलः पुरिकाहि पि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि
वृष्टति ॥ सुदर्शने क्लिप्तं त्वं विपरीतिक्वा या त्वमिमानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि
20 आकारवन्तानि कल्याणाचार्यपुत्रेण कृतकानि तानि मेष्टि ॥ २३३ ॥ त्वा जलानि
प्राकृतकानि कुशिलिकृतकानि गृह्णासि किं सर्वशोभनानि न गृह्णासि । सु-

2. B "gobhāṇā gī" BC "imānyodhī" C "gāṇā jantumudhāṇā" kṛitāni suricirāṇā 443. B "3. ṭāni suricirāṇāni 4" C "suricirāṇā na kadā". — 4. C "brakoma" B BC "khatī | pa" B "rṇāṇā yāne". — 5. C te dhāni paṇṭakāra" B "atākāṇā yādā" C "bhāṇāṇāni suricirāṇāni tate 23" B "gobhāṇāni suricirāṇāni | suricirāṇā".

6. C "adraka miralakarjā" sisuṇṭa | B "suricirāṇā abo". — 7. B "nṛamāṇāṇāṇāni suricirāṇā" BC "kṛitāni suricirāṇāni" C "nṛicirāṇāni 4". — 8. C te dhāni BC "dhāni bhāṇāṇā" C "bhāṇāni dhāni 23" B "suricirāṇāni". — 9. B "bhāṇāni nṛicirāṇāni".

11. B "rṇāṇāni dhāni" C "rṇāṇāni 1". — 12. B "dhāni suricirāṇāni te paṇṭakāṇāni" C "dhāni te paṇṭakāṇāni" paṇṭakāṇāni paṇṭakāni BC "gṛihṇāṇāni | pa" B "dhāni | suricirāṇāni 4" "rṇāṇāni suricirāṇāni". — 13. C "kṛitāni suricirāṇāni 4" "rṇāṇāni gṛihṇāṇāni" B "suricirāṇāni | gṛihṇāṇāni".

16. B "bhāṇāni ka". — 17. BC "gṛihṇāni |". — 17. B "māṇāni te" kṛitāni suricirāṇāni. — 19. C "suricirāṇāni 4" BC "loṇṭakāṇāni gṛihṇāni kṛitāni te" suricirāṇāni | gṛihṇāni |.

दण्डा आह ॥ अथ मे एतेन एतमेव मे भवतु ॥ यं तव रदसं तत्र कोपिच्छा-
नाति ॥

सो दानि राजा कुशो यत्नकारस्य मूले वसित्वा अर्थं मोपलभति । ततः नि-
धाविधानं वष्टानां महत्तरकस्य मूले अङ्गीनो ॥ तत्र राजस्यानि वष्टभाण्डानि
नानाप्रकाराणि क्रियन्ति वीजनकानि च तालवण्टकानि च च्छाणि च च्छपा-
लकानि च करण्डकानि च वेचमङ्गकानि वेचमेषिका च वेचपेठकानि च एवं ना-
नाप्रकाराणि च वष्टभाण्डानि राजावृत्तिषु चतःपुरस्वार्याय क्रियन्ति ॥ तत्र
कुशो राजा तेषां वष्टेषु सार्धमन्तःपुरस्य नानाप्रकाराणि वष्टभाण्डानि करोति
यथा सर्वेषां तेषां वष्टानां एकोऽपि न शक्नोति तावृद्धानि कर्तुं ॥ ते दानि यत्र
काले यथावृत्तानि सर्वाणि च वष्टभाण्डानि कृतानि ततः तानि भाण्डान्वादाय
राज्ञो अङ्गीयितानि ॥ राज्ञा वर्षवराणां कांशुकीयानां हस्ते अभ्यन्तरमन्तःपुरस्य
वर्जितानि प्रथमं महादेवीषु सुदर्शनाय च उपयामितानि ॥ ते इमानि राज्ञा भि-
षितानि द्यूचं प्रथमं मृद्गस्य यथाभिप्रेतानि पद्मासर्वस्वान्तःपुरस्य दीप्यति ॥ महा-
देवीषु यान्त्रभिप्रेतानि मृष्टीतानि सुदर्शनाय च वृद्धति ॥ मृद्गं स्वं अहो वष्टभा-
ण्डानि यामि ते अभिप्रेतानि ॥ सा दानि द्यानि तानि वष्टभाण्डानि शोभनानि
वोदाराणि च सुकृतानि च उदाराणि राजाहोणि वज्रचनविषयउदाराणि च स्वयं
राज्ञा कुशेन कृतानि राज्ञा कुशेन स्वस्तेन नामेन संज्ञां लिखितां वृद्धा इमानि कुशेन
कृतानीति मेष्टित्वा अन्यानि प्राकृतकानि वष्टभाण्डानि मृद्गाति ॥ सा दानि

१. C. "tenu evam evam me lha" B. "tenu evam me lha". — २. C. "na krami ja". —
3. C. "ro janira" BG. "rojanā". — 4. C. "tato niruddhāyāna validāyāni mahataraṇa me"
B. "niruddhāyāni maha" BG. "lha me". — 5. B. "varuṇabhaṇḍā" C. "varuṇabha" B. "lha-
bhāṇḍāni ca cchātraputakāni ca palakāni ca kalamḍakāni ca valamḍakāni | setramḍakāni
ca setrapethikāni ca evam" C. "lhamḍakāni" cchātraputakāni ca setramḍakāni setra-
mḍakāni setraputhakāni ca | evam" BG. "pi ca varuṇa" C. "rāḥa me jaḥbhāṇḍā" C. "rājā
lha".

७. C. "lha ca varuṇa śāradha antah" B. "lha varuṇa śā" C. "pi varuṇa-
bhāṇḍā" B. "pi varuṇabhaṇḍā" BG. "ro | ja" skāni varuṇa C. "lha". — ८. BG. "dāni
tara kāmāni B. "lha" yathā C. "lha āṇa" pi ca varuṇa C. "rāḥa bhāṇḍāni kpi" B. "lha tāni
bhāṇḍāni" BG. "rājā lha".

११. B. "ekāni lha" C. "ya viraṇḍipana" BG. "evam me lha". — १२. BG. "grīhāni |
yathā" B. "bhāṇḍāni pāṇa" C. "lha viraṇḍipana" BG. "shyāni maha". — १३. C. "vīṇa śāṇa-
bhā". — १४. BG. "grīhāni lha lha varuṇa C. "rāḥa me lha de maha partaṇi dāni C. lha"
B. "yathā lha lha". — १५. C. "lha varuṇa lha bhāṇḍāni cāṇḍāni ca me" B. "bhāṇḍāni cāṇḍāni
ca me" karuṇi va eva C. "karuṇi evam" B. "kṛāni | rājā" C. "kṛāni eva" BG. "māṇḍā
lha lha lha" C. "varuṇabhaṇḍāni cāṇḍāni ca evam" B. "grīhāni".

१६. BG. "māṇḍāni eva" C. "kāni ca varuṇa" BG. "lha varuṇa lha lha" C. "ekāni pi".

भातरे पुच्छति मग्निनीहि पि अनाःपुरिकाहि पि वर्षवरेहि कांशुकीचेहि पि । सु-
दर्शने किं शोभनानुदाराणि वष्टमाण्डानि मेक्षित्वा अन्यानि प्राकृतकानि वृ-
क्षासि ॥ सो दानि आह ॥ इमानि मे भवतु अजमेतेहि ॥ यं तत्र रहस्यं येन
सुदर्शना तानि राजमाण्डानि न गृह्णाति तं च ते न ज्ञायति ॥

- 5 सो दानि राजा कुशो तत्रापि वष्टमूले वसित्वा अर्घ्यं नोपनमति । ततः नि-
र्धावित्वा यो महेन्द्रकक्ष मद्रकराक्षो महानसो तत्र प्रविष्टो सूयकारमहत्तरकक्ष
अधीनो ॥ अहं पि रमहि एव आनिर्घं यं कर्म [३५४] आगपेसि तं करिष्ये ।
अहं पि तत्र कर्म कुशलः ॥ तेन दानि सूयकारमहत्तरकक्षेन राजा कुशो तत्र म-
हानसे स्थापितो आगच्छिकापि दिवा । अथ कर्म करोहि ॥ सो दानि राजा
10 कुशो तत्र राजकृत्वे महानसे तादृशानि मान्दप्रकाराणि च अञ्जनप्रकाराणि च
शाकप्रकाराणि च भोजनप्रकाराणि च अम्लनवणमधुरतितकटुककषयाणि मि-
लेसि यथा सर्वेहि तेहि राजकृत्वेहि सूपेहि न कदाचिद्दृष्टपूर्वं प्रागेव सिद्धं । यतो
पि च महेन्द्रको मद्रकराजा जातः न से कदाचिदेवशो रसो परिमुक्तपूर्वो ॥ सो
दानि राजा महेन्द्रको यं कालं सत्तायमुपविष्टो तानि मान्दप्रकाराणि अञ्जनप्रका-
15 राणि च शाकप्रकाराणि च भोजनप्रकाराणि च उदाराणि अम्लनवणमधुरति-
तकटुककषयाणि यानि राजा कुशेन सिद्धवानि राजा महेन्द्रको परिमुञ्चतो न
मुच्यति ॥ विस्मितः सो राजा सूयमहत्तरकं पृच्छति । सो मणे केन सूयकेन ममाय
आहारो सिद्धो । यतः जातो न मे कदाचिदेवशो रसायो जिह्वाद्येण सादित-
पूर्वो ॥ सो दानि सूयमहत्तरको राजानं प्राञ्जलीं कृत्वा निश्चपेति ॥ देव च
20 अपरो आगन्तुको सूयो महानसं प्रक्षिप्तो । तेन महाराजस्य आहारो सिद्धो ।

1. G "varataddā" B "varataddā" nyāni | pra" BC "prastavarāni(C "ni" grīhāni) | —
3^a. C "alam stēhi BC "hi yañi". — 3^a. C "jabbhaddā" BC "grīhāni tati". — 5^a. BC "pe
tato pi varo(C "rā)lamūlāto vapitva". — 5^a. C tato ni" ndrakasya mardakakā" B "rāpi na-
hāni" viśiṣṭho ad" C "shlo supa" B "harasya a".

7. BC "innāṁhi esam oṣāṁyañi (C "eva oṣāṁyañi) yañi" C "karnama 4". — 8. B "ka-
rinakugalaḥ te" C "kugala te". — 8^a. C "ni supa" so sthāpi ānatikāye dānā "va"
B "sthāpi ānatikā me dānā a". — 9^a. C "tes" B "rohi so dā". — 9^a. C "kṛte mahā"
dāni mātāprakārāṇi va syāni" C "bhujanaṁprakārāṇi ca bhujanaṁprakārāṇi ca amla" B "ni
ca | amla" BC "shāyāṇi rāṁdāni yañi sarva" C "kṛtyeḥi rājakṛtyeḥi ad" pāra pāra
siddha | B "siddhañi yato".

10. BC "ndraka mardakakṛtjāt(C "jho) jātāḥ na ca so (C "sa) kadā". — 13. B "lā-
klegam upaviṣṭho | tāni" C "mātāprakārāṇi rāṁdāṇi prakārāṇi ca lāo" dāni ca mātā
amla" śakadhā" BC "abyaṁ vīra".

17^a. C vīraṁ | so" B vīraṁ | so" C "Harāṁkṛt". — 17^a. C lāo bha" BC "so dāni"
B "hārā siddha | C "hārā siddha | — 18. C yato jāt". — 19^a. C "mā praviṣṭho te". —
20. C tenāḍya mahā" B tana mahā".

तत्र दानि राज्ञो भवति । कुशलो सो सूपो नानाप्रकारेहि संमुद्धितः सो प्रि-
दायितः यथा न कश्चित् मच्छेया ॥ सो दानि राजा सूपमहत्तरकमामन्त-
यति ॥ सो भणो सूप आनेहि तं सूपं येन मगायाहारी सिद्धो यावत्तं पश्चिन्थामि ॥
तेन दानि सूपमहत्तरकेन यं कालं राजा भक्तायमुपविष्टो ततो न राजा कुशो उ-
पमामितः एषो सः सूपो येन महाराजस्य आहारी सिद्धः ॥ सो दानि महेन्द्रको
मद्रकराजा राजं कुशं पश्यति दुर्बलं दुर्बलं खूलोष्ठं खूलशिरोपादं महोदरं कालं
मविराशिर्वर्णं बृद्धा च पुनः राजा विक्रितः । अतो मा ताव मा ताव शोभनो
नाम एदृशो प्राकृतकूपो एदृशो रसविज्ञाभो रसासो ॥ सो दानि राजा तं सूपं
स्मात्त्वमेति । वृत्ति शोभना यथाकूपं प्रच्छन्ना ॥ राजाहोमि च खाद्यमोज्ञानि
अतः उपविष्टापयित्वा खादापितो पिवनाये च दिन्नं माना च मे आनन्दा ॥ 10
राजेन दानि महेन्द्रेण आकत्तिका दिन्ना । एषः सूपः चनावृतदारो राजकुलं प्र-
विशतु ॥

एवं दानि [२५४^१] तत्र राजकुले सत्कृतो मन्वानितो वसति राज्ञो रष्टः सर्वेषां
कुमारानां अमात्यानां मटबलायाणां इष्टो च प्रियो च मनापो च ॥ सो दानि
महेन्द्रको मद्रकराजा वर्षवरां कांचुकीयां च आमन्तयति ॥ भवन्ताहो एषः सूपो
विद्यमन्तःपुरं प्रविशतु अन्तःपुरिकानां क्रीडापनको भवतु ॥ सो दानि राजा
कुशो विप्रसन्नं राजकुलं प्रविशति ताहि पि अन्तःपुरिकाहि एषो दम्भाकं राजा
क्रीडापनको दत्तो ति । ता दानि अन्तःपुरिका तेन सार्धं विप्रसन्नं क्रीडन्ति केन
कुर्वन्ति पृष्ठिनं आरुहित्वा नानावाहिकायै वाहेन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो अ-

१. BC "ti ka". — २. BC "grihantavyah" B "to priyāta" C "priyotavyo ja". — 3. BC ho
lāmpa" B "yo sūpa ānehi" C "yo sūpa yena manā" dāho yāvat tāñ paçy" B "rāvan na
paçy". — 4. C "dāni sūpa" lañ rājā bhuktā" BC "richpa | tato manā(C "to tāñ) rājā"
C "māto | esho so sūpa yo" hāra siddhah | B "hāra siddhah |". — 5. B "madrakaya ma-
dra" C "odrako mardhakarājā" B "çyati davarpanā dardçi" C "çyati | davarpanā dardçi-
mā mholashtho silulāçiro mholapācho mahālayo kāho mādharāçi" B "lañ mādharāçi"
C "māto |".

7. C "sa mā tava çolhamāni nā" B "çolhamāni nā" BC "po odrīço(C "çmā) tava vijā-
māni mādçi" |. — 8. C "tāñ sūpan āga". — 9. B "çolhamā ja". — 9. C "çrāto
spaviçā".

११. C "çatti". — १२. C esho sūpa mā". — १३. B "ikṣitā samā" C "ikṣitah samā-
māni" jō ubho sarva "rānāñ amāyānāñ bhātāha". — १४. C sō dā" odrako mardhaka"
B "rahavāni kāñ". — १५. BC bhavanto ho eslah(C "aho) sō" C "po vīrasatāñ" BC "pura
pa" C "praviçato | esho antahpurikā".

१६. C "yo vijayamātoñ rāja" Cc (cf. l. १९) sō smā "ko datteti tā dā". — १७. B "pīsh-
lāñ so" Cc "pīshlāñ na ā". — १९. C "rikāhi pi esho (l. १६) mā" antahpurikāñ" (cāñ
rāpāñ na mārquā par. २) "rikāhi vāhiyamātoñ sō" "yo dardhah |".

नाःपुरिकाहि बाहियमाणः सहसा सुदर्शनाये दृष्टो ॥ सा दानि सुदर्शना राजं
कुशं पश्चिन्ना एव भीता सत्त्वस्था तामामन्तःपुरिकानां दृष्यति चीयति परिमायति ।
लम्बा स्त्रीभिः पुनर्व्यं बाहयितुं ति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका आहवन्तः ॥ सुदर्शने
किं तुवं अस्माकं दृष्यसि चीयसि परिमायसि । यदि वयमिमं क्रीडापनकं एव
५ तव पतिर्भवेति ततो मे ईर्ष्यायसे ॥ सुदर्शना आह ॥ एषा मम या ईर्ष्या सा मयत्तु
अपि तु न शक्यः सुप्ताभि एषः बाहयितुं या एतं बाहयिष्यति तस्या अहं न साता
भविष्ये ॥ सा दानि सुदर्शना राजं कुशं अन्तःपुरे दृष्ट्वा दीनमुत्पन्नो प्रोक्तातिता
नापि मे अस्तीयति न प्रलापयेति ॥ सो दानि राजा कुशो आह ॥ सुदर्शने र-
महिं पि तुवं मम पश्चिन्नाय उच्यमसि ॥ सुदर्शना आह ॥ किं दानि सो इहागतो
१० मि आस्ये यदि सो आसक्तो रात्रिं वा दिवसं दृष्टो आगतो सि न च वयमि-
ष्टाचो एषो ति त्वं न केनचिद् दृष्टो सि । विस्तीर्णं राज्यं विस्तीर्णमन्तःपुरं त्वत्
स्वकं राज्यं क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि इमहिं किं करिष्यसि ॥ राजा कुशो
आह ॥ सुदर्शने माहं स्वया विना नमिष्यामि । दिशा मे न प्रतिमायन्ति यतो
हमिहागतो ॥ सुदर्शना आह ॥

15

किं दानि अहं करोमि कस्त वा गरहाम्यहं ।
उच्यसति हृदयं दृष्ट्वा समुद्रराजसं यथा ॥
किं दानि अहं करोमि कस्त वा गरहाम्यहं ।
उच्यसति हृदयं दृष्ट्वा मुनी भान्ता व जुष्यन्ते ॥

1. BG "cañi pagyati | ti eva(C "vañi) bhi "hgarakāṇāṁ B "shyati kshipati pa". —
2. BG "parasho vā". — 3. C "utahpārika āhatsah | B "moh an". — 3A. C "ma v"
BG "shyati kshipa(C "pe)si paribhāṣaṁ | . — 4. B "ime kri" C "dāpamaṣikāṁ esha kha-
tpati bhoṭi | tato so irshya" B "shah tado patir bhoṭi | tato so i" se sa". — 5. BG esha
mama ya irshā so bha" C "chayo yushmābhīr esha vāhayitūṁ | ya etāṁ vāhayitūṁ ya etāṁ
śāhāyishya" B "tañi ya etāṁ vā" ti tasya etāṁ" C "tasyāṁ" BG "na mātā bha".

7. BG so dā" B "kharaspaṇa pa" C "chakṛttināpi se" BG "all(B "Ryañi nāpaliyān deti | .
— 8. B "imāḥ pi ta" C "imāḥ yi tūṁṁṁ ma" na utrasyaṁ | . — 9. C kṛhāṁ se ihā
B "ai se ihā" BG "di si āgaccha" sañi dṛishṭvā yato si na ca vira(C "viraṇṇi" B "aha
hi te tona kamañi ato si vira" C "sha hi te kamañi datta si vira".

11. BG śāhāyishya(C "rya) rāyañi vā" C "gacche evakāñi" mātā pariet" BG "rohi
imāñi kṛhā". — 13. C "te nam śāhāyishya | . — 15. BG kiñ vānāṁ karuṁ kany-
tā(C "dāñi" gura".

16. C utrasyañi ca me hṛi" B "sati me hṛi" mūḍe rākṣa" C "kharāñi | ya"
B "pallā ki". — 17. C gasyā dāyahañi karoti kasya" B kidañi naya hāñi karo" gura
hāyāyahañi | . — 18. C utrasyañi me hṛidyañi nāpī dṛishṭvā bhāṇta ha" B "ti me
hṛida" bhāṇta ha".

चतुर्वर्त्तनो यथागतं रात्रिदिवं अनुव्रजन् ।
गच्छ कुश स्वकं राज्यं मेहामि दुर्वर्त्तं चहं ।

राजा आह ।

अहं तु बृह[३५५]ति श्रामे सुत्रोणि तनुमध्यमे ।
तव कामेहि मुह्यन्तो राज्यं पि नामिप्रार्थये ।
माहं यमिष्यामि सुसंवृत्तोह
दिशां न आशामि यतो हि आगतो ।
संमूढरूपो विचरामि मोक्षे
मत्तो हि कामैः मृगमन्दलोचने ।

देवी आह ।

विषेपो तव चित्तस्य यमनिच्छन्तिमिच्छसि ।
अकामां रात्र कामेसि नैतं पण्डितजक्षयं ।

कुशो आह ।

अकामां वा सकामां वा यो नरो जनेते प्रियां ।
श्रामं तव प्रशंसन्ति अज्ञानो तव पापको ।

देवी आह ।

प्रभोसि स्त्रीसहस्रं पि एकरात्रेण रामितुं ।
एकस्त्रियाये कामेन महं दुःखं नियच्छसि ।

१. BC. *anurajuko yena hatañ rā* C **divasam ikulāñ | ekāntimano vrajanto ra eva*
B **rañ ekamano vrajanto gaccha*. — २. C *svakāñ gaccha rājyañ kuṣaḥ | neechāñ du-*
varṣa drakṣhāñ ma abam āgāram icchasi | B **divarṣam śhañ āgāre* ||. — ३. C *rājā*
lopa āha |. — ४. C **ti syāme* BC **supra(B *soṣa)ti ta* B **dhyama ta*. — ५. B *tama*
kāśhi mahanto rā C. *tamakāhi mahato rājyañ vinā pi pāthirah* | B **jyañ pi nāpi pā-*
thirah nā.

६. B **vṛtte di* C **vṛttapārthivaḥ diṣṭāñ na jānā pañi yasmin āgato* | B **mi yasmin*
āgato |. — ७. B *sañgūharā* C *samharā* **loka mahato amī kāmāḥ suriga* B **loka ma-*
hanto amī kāmā C **mārocam* ||.

११. B **pottava* C **po tañ va* BC **ya ayañ neechasi icchati* |. — १२. B *amāśāñ*
rā C *aktamāñ rāja kāmāñ nairam pa*. — १४. B **aktamāñ rā yo*. — १५. B *labha tatra*
pa C *labha tatra pa*.

१७. BC *prahamāñ atī* C **haatāñ* | *eka* B **ekardena*. — १८. BC **striṣṭyena*
mā B **mahām iha rāṣṭrena duḥ* C **mahādūḥ*.

राजा आह ।

नेतं दुःखं प्रजापामि यथास्तिनि वर्णकामिनि ।
सुचीर्णे ब्रह्मचर्येण त्वं मे भार्या भविष्यसि ॥

देवी आह ।

धिमस्तु ते ब्रह्मचर्यं अयं ते भवतु पापकः ।
सुनक्षी वा सुमाता वा परच कामयिष्यसि ॥

कुशः आह ।

मा एवं अवाचि भद्रे सुयोनि तनुमध्यमे ।
अमता पि वयं साधु ब्रह्मचर्येण शोमते ॥
ते पि भद्रे सुचीर्णेन इह चीर्णेन शोमति ।
स्वर्गेषु उपपद्यन्ति विद्वे कामकामिनो ॥
ततो भद्रे अहं ब्रूमि सुयोनि तनुमध्यमे ।
न ते अन्यो पती अस्ति इति सिंहसरो कुशः ॥

देवी आह ।

सचे व सत्यं वचनं नेमित्तिकं भविष्यति ।
न ते भार्या भविष्यामि कामं किन्वाहि खण्डयः ॥

राजा आह ।

माहं क्षेप्तुं तवेक्षामि सुयोनि तनुमध्यमे ।
अच्छिन्ना येव त्वं भद्रे मम भार्या भविष्यसि ॥

1. C kuṣo āha | . — 2. B "prajāti yaçaharini vallakā" C "yaçaharini varulābhini | . —
3. C tayo antreṇabava" C "me bhāyā āha". — 5. BC vigata tu te bra" B "pāpaka m".
6. B sanakhi va vīgīlā parantunā kā" C sanakhi va vīgīlā vā parantun āmāgi". —
7. C kuṣo āha | . — 8. C "dre gregila tann" B "māgi". — 9. B "eā mī royañ". —
10. BC "sudreṇena gōbhāti eva".
11. BC "gṛeṣhūpapadyanti | (C "dyeti) tri" C "kāmakāmini tat" B "eo tat". —
12. C "dre hañ krutā sutann" B "hañ krutā sutann". — 13. C "te pati ayo aā"
B "ita sūhagava" C "kuṣo | . — 14. C savaivañ natyañ va" B "cannāñ nomāñ".
15. B "khaṇḍaya | . — 16. C rāja āha | . — 17. BC "cehetāñ tara". — 18. C "aā
yo ca tvañ" B "mā ye ca tvañ".

महर्षे च मम राज्यं बहुर्वचं बहुपूरुषं ।
अनन्तकृष्णप्रपञ्चं बहुधाकादममोन्नतं ॥
सो हं राज्यं च राष्ट्रं च क्षीरयिला रहामतः ।
तव कामहि मुह्यन्तो राज्यं पि नामिप्रार्थये ॥

देवी आह ॥

5

पापाणे अनसे कूपं कर्णिकारे च कर्णिकां ।
स्वं वातं जालेन बन्धेसि यं अनिच्छन्मिच्छसि ॥
अनिच्छन्ती मामिच्छेसि अकामेनी च कामसि ।
गच्छ तुवं स्वर्गं राज्यं आशानं निं किञ्चामसि ॥

राजा आह ॥

10

न एतं किञ्चनयं मद्वां ब्रह्मचर्यं इदं मम ।
परच एव तुवं भार्या मद्वां मद्दे भविष्यसि ॥

देवी आह ॥

एतं तव ब्रह्मचर्यं उपात्तं भोतु पापकं ।
मुनश्चिं वा शुनाश्चिं वा गर्दभां वापि प्राथये ॥
ततो सो राजपुत्रो शूरो युक्ते अमतिपुत्रतः ।
कुशो यमाकृष्टप्रज्ञो इदं वचनमब्रवीत् ॥

15

1. C 'jyānti ca bahubhāṣāṁ bahupauruṣāṁ' | B 'jyānti bahubhāṣāṁ bahupurushāṁ' | . —
2. BC 'atahahupāpakā tava' C 'kā tāṁ ca' bahvā' C 'hṛcchādananahājanāḥ' | B 'bho-
jau' | . — 3. C 'gato' | B 'tāh' ta'. — 4. B taneyāṁ kāmāḥ maho ca rājyāṁ' C tatyā
kāmāḥ matto ca rājyāṁ'.

5. C phāṣhāṁ kha' BC 'paṣṣi kapṣikāro ca karogī' C 'kapṣikā' | . — 7. B tāṁ tā-
tāṁ' C tāṁ tā' jā' niechanti iechasi | B 'niechanti iechasi' | . — 8. C aniechantimami-
chasi akāṁakāṁanti kāmāḥ | B akāṁanti kāmanti kāmāḥ gaṁcho'. — 9. C 'tanāṁāḥ ca
kīlā' B 'tanāṁāḥ kīlā'.

11. C naitāṁ kīlāṁ evāṁ mahyāṁ' B 'kīlāṁ etāṁ mahyāṁ'. — 12. B 'tra me ca
tāṁāḥ kīlāṁ' C 'tra mevaṁ tāṁāḥ kīlā'. — 13. C evāṁ te tra' B etāṁ te tra' C 'ca-
ryāṁāḥ ca upāyāṁāḥ bho'. — 14. B 'khiṁ tā' rājā' C 'khiṁ tā' rājāṁāḥ tā' ga'.

15. C tato sau rājaputramāṁ tālo yuddha ca paṁga' (pa) | B 'tāro rājāṁāḥ paṁga-
rājā' | . — 17. B kṛṣṇo mārjāprajāṁ i' C kṛṣṇo yāṁ ca mārjāḥ prajāṁ i'.

यच्छन्तो ये अहं भद्रे सुखीणि तनुमध्यमे ।
निगदेहि ते वन्द्येयं किन्ने काहिन्नि आतयः [२५५^५] ॥

देवी आह ॥

तमेव धर्मं अपरायं यत्ने उत्पादितं पुरा ।
तमेव धर्मं स्मरन्मात्रो यं मे यन्धितुमिच्छसि ॥

राजा आह ॥

प्रभोमि ते अहं भद्रे मण्डयित्वा प्रजापति ।
येभिच्छब्दं प्रचारेतुं पिता ते किं करिष्यति ॥
प्रभोमि स्त्रीसहस्रं पि एकरात्रेण रामितुं ।
त्वमेव मे परं भद्रे शुभदन्ति प्रजापति ॥

देवी आह ॥

जानामि ते महाराज वज्रवां च नरपमः ।
कुर्वन्तो कुर्वन्तो चासि निस्सर्गो सि महीपति ॥
खूनोवो खूनशिरो च खूनांगो पि महोदरो ।
पश्चितुं त्वां न इच्छामि आत्मानं मा विनामय ॥
एते उद्विगमाकारा अट्टाट्टाजकखोडका ।
ये न वहन्ति वागेहि एते हि वारयन्ति ते ॥
एते शक्तीहि युध्यन्ति तोमरेहि श्रेरेहि च ।
असीहि च सुतीक्ष्णेहि त्वां जनेयु प्रजापति ॥

1. C *gucchanti te ahañ* B **nto te hañ bhadrā suṣoṇi* C **suṣeṇi* B **me nī*. —
2. C *nigalehi te ha* B *nigalehi te bandhayanā kin ta kohinti* C **tayo* |. — 3. C *dha-*
rma aparāyan te u. — 4. C *tan evaṃ dharma sma* BC **māgā yañ*.
7. B *prabhāsi te ahañ* C **patih* |. — 8. C **pādviretu pitā tyaktuñ kari* B **pādv-*
reṭu pi **ahyañ* |. — 9. BC *prabhāsi strī* C **hasrehi e* B **ga ndmī*. — 10. B *trayasa-*
mā C *trayasañ mā*.

11. BC *nā jā* C **haravāñ* B **lavān nara*. — 12. BC *dhavayya* C **dhavayya* B **ga-*
dhāsi nī C **ryo hi mahi* B **hīpatih* |. — 13. B **mahā eṭhā* BC **cira eṭhā*. —
14. BC *paṣyatu* (C **tan*) *tvāñ na paṣyāmān ātmānañ ca ki* C **līnāsi* |.
15. BC *ete vīradhā* (C **dāhāpā*) B **kārañ āttādhāpā khodakā* C **āttādhāpā-*
dhakā |. — 17. B *yā vīyanti* | *nāga* C *yo ca vīyanti nāga* BC **ete* (C **te hi*) *dhā-*
raya. — 18. BC **cakihī ya* C **yudhīyanti* BC **mārehi nāgahi* (C **gahi ca* | 12). —
19. C *asīhi su* BC **kabhāhi tvāñ lābhayanā pra* C **patih* |.

एवं दानि राजा कुशो सुदर्शनायै सार्धं अन्यमन्त्रं नामाप्रकारं परिभाषति ।
न च कोचि जानाति एषो राजा कुशो ति ॥

तत्र दानि प्रातिशीमकेहि प्रतिराजनेहि युतं महेशास्त्रेहि महावनेहि महावा-
हनेहि । महेन्द्रकस्य मद्रकराष्ट्रो धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका सुदर्शनीया
राष्ट्रो कुशस्य मन्त्रातो पलायित्वा पितुः सकाशमायता । न च से राजा कुशो 5
पति इवति दुर्वर्णी ति कृत्वा ॥ तेहि दानि सप्तहि राजानेहि चतुरंगवल्गवाय
मनाहयित्वा हस्तिपायं अश्वकार्यं रथकार्यं पत्तिकायं सुदर्शनायै अर्पये समायता ॥
तेषां दानि सप्तानां राज्ञां यो सर्वोयवरो सो दुर्मति नाम राजा तेषां सप्तानां
राज्ञां वल्गवन्तरो च महेशास्त्रन्तरो च ॥ ते दानि सर्वे सप्त राजानः महता समू-
हीये महता विभूषाये प्रस्थिता अनुपूर्वेषु कन्यकुन्वस्योपवनमनुप्राप्ता ॥ तेन दानि 10
महेन्द्रकेन मद्रकराष्ट्रा तेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकस्य दूतो प्रेषितो । एषा मन
धीता सुदर्शना कुशस्य राष्ट्रो भार्या ततः न शक्या मया अन्यस्य दातुं ॥ ते दानि
सप्त राजानः महेन्द्रकस्य मद्रकराष्ट्रो प्रतिवचनं श्रुत्वा इषिता क्षुपिताश्च स्वकस-
त्वेहि कन्यवारिहि कन्यकुन्वं नगरं समन्तेन वेष्टियान् क्षिताः ॥ सो पि राजा महे-
न्द्रको नगरं प्रविशित्वा दाराणि षट्केत्वा ओहवो आसति ॥ तस्य दानि महेन्द्र- 15
कस्य मद्रकरा[२५६']ष्ट्रो एवं भवति ॥ अहं क्षनु रमेहि सप्तहि राजानेहि अथहवो
धारियामि सर्वे च से राजानो महेशास्त्रा महावला न प्रतिवचो हं एतेषां युवं
दातुं यदापि एकस्य धीतरं दास्यामि परमे राजानो विशधिष्यन्ति विं दानि
करोमि । सो दानि राजा महेन्द्रको धीतुः सुदर्शनायै इष्टो परिभाषति । किञ्च
सं सामिकस्य मन्त्रातो पलायित्वा इहानता यदहं तत्र कृतेन सप्तराजनेहि ओ- 20

१. C na ca kvacij jānati e° B 'jānati e° C 'jo li ca | — ३. C 'gākhyehi mahāba°
BC 'nehi maho°. — ४. C mahadrakasya madra° B 'niyā rājā ku° BC 'to pālayi° C 'pita
na°. — ५. BC na ca me rā° ccati duragho°.

६. C 'harsakhyān sūti° rāndye samagatā | — ८. B 'yo sarvayavarā so durgatā
na° C 'yo sarvayavarā so dūrmati° nāma rājā tshān rājānā balasāta° B 'gākhyaharo
na | — ९. C 'dāni sapta rājāna mahatā sarvā° hāsya upa° prāptā tva°. — १०. B 'dra-
kasyā tshān° C 'drakarājān ekama°.

११. C 'bhāryā tato na ca°. — १२. C 'jāno mahadrakasya rājān° B 'drakarājā pra°
kahi khandyān° C 'khandyānre kanyakubjān nāma naga° nāma vāyā° B 'vāyā°. —
१३. C 'rājā maho° ni ghaṭṭitrā° B 'ghaṭṭitrā°. — १४. C 'ya mandhakarā° B 'drakasya
na°.

१५. BC 'dāni dhārayāmi(C 'ai) na° C 'eva na me rā° B 'gākhyā mahāhale mahātale
na pra° C 'gākhyā mahāhale apatāhale ham ete° B 'hān | ete° C 'tūn | a dāni yakasya
rājā dāni° sūti shaggo rājāna sirāhihiya° B 'sirāhihiya°. — १६. C 'kiṇṇa tva°
BC 'dāni dhārayāmi |

- बद्धो धारयामि । यदि मे एतेषां सप्तानां खोधि हेठां उत्पादयिष्यति ततो मे सप्त खण्डानि कृत्वा तेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकं खण्डं दास्यामि ॥ सा दानि सुदर्शना पितृवचनं श्रुत्वा भीता संवत्सा दुःखदौर्मनस्वजाता संवृत्ता मातामासक्तयति ॥ अग्रे यदिमे सप्त खण्डा परस्परं विदधित्वा घातयिष्यन्ति ततः मन्त्रा-
 5 दित्वा⁽²⁾ अस्त्रीनि संहरयित्वा ततो मे एतूनां कारापयेसि । तत्र च एतूनाङ्कारे कर्णिकारवृषं रोषापयसि । ततो यीष्माणामश्वेन प्रथमे प्रावृषमासे वर्तमाने सो कर्णिकारवृषो सर्वपरिपुङ्गो भवेद्य हेमप्रकाशवर्णः । ततो मे करसि । एदृशा मे वर्णेन भीता सुदर्शना आसीति ॥ सा दानि महादेवी धीतुः सुदर्शनाय वचनं श्रुत्वा भीता संवत्सा दुःखदौर्मनस्वजाता संवृत्ता अश्रुकण्ठी रुदन्मुखी आह ॥
 10 कथं मे भीताये विनाशायो भविष्यति ॥ तस्मा दानि सुदर्शनाय एवं भवति । चादृशो राजा कुशो वीर्यवानपराक्रमेण समन्वामतो ततः एते न समर्था सप्त राजानः कुशेन सार्धं संघामं दातुं । यस्मिन् राज्ञा कुशेन जीवितार्थिका मियां ।
 अथ खनु सुदर्शना येन राजा कुशो तेषुपसंक्रमित्वा नानाप्रकारानि चाटुकाणि करोति आधिपति च ॥ महाराज एवं मे पिता तर्जति यदि एते सप्त राजानः
 15 किंचिद् हेठामुत्पादयेन्तुः ततो सप्त खण्डानि कृत्वा एतेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकं खण्डं प्रदास्यं ॥ सो दानि कुशो राजा सुदर्शनाय वज्रप्रकारं भाषति ॥ इच्छन्तां अहन्ते महान्तं असत्कारं करेयं किन्त्वं पि नम कुर्वाम् ॥ एवं दानि राजा कुशो सुदर्शनाय सार्धं ज्ञयमानः आसति । ताय च सुदर्शनाय मातरे स्मृतं श्रुत्वा च

1. G "nāni kvacit | hethān" B "shyati | tato" C "shyati | tato te sapta khaṇḍā" aśh rājān ekame". — 2. B so dā" C "dadhān" "jātānān" aśh". — 4. G "di me ate sapta" B "pta kshetri" BC "rudhātā gṛhā(C "to) yishyanti | tato) aśh(C "tato aśh) yitvā aśhāni sārāyeta(C "ivā |) tato" C "elukān". — 5. C "tra ra elukān" B "tra ra elukān" kaṇṭhikāre karṇikāreṇ".

6. C tato yadā grī" B "nam atreyena pratha" C "tyayana pratha" B "shabhamāre varta" khaṇḍaṇḍaparipha" veyā | ha" rāpāh tato" C "gararāṇa tato". — 7. C tato me aśh". — 8. BC "aśh | . — 9. BC so dā" B "kaṇṭhā ru" C "kaṇṭhā ru". — 10. C katha me". — 10. B "vati pā".

11. C "ryaharāṇā" gāto tāh" B "gāto | tato" C "sapta rājā ku" C "samarthā hīpta rā kuṇḍa aśh" B "gāra dātān | . — 12. BC yāvahān" B "rājā kuṇḍa p" C "rājā kuṇḍa" BC "rājā kuṇḍa" | . — 13. C "tanāṇān" rāni cātānāni ka". — 14. BC "rājān" C "rājānāni kīrānāni dātānāni nīpādayetaṇ tato" B "rājāni dātānāni nīpādayetaṇ | tato" BC "tato me sapta kha".

15. C "dāni rājā kuṇḍa" — 16. BC icchantān aśh" B "kin te pī aśh(ma) mātā" kuryāt | C "kin te pī aśh(ma) mātā ku". — 17. C "pāṇāni aśh". — 18. C taye ra vādaya nāya mātā" B "nāya mātāre" BC "aśhā kuṇḍa aśh(C "aśh) yitvā kula vā(B "dā) aśh(ma) veyā vā dātā(C "yānā) vā carma" C "nāviko vā rājānāni vā paṇḍānāni" B "pāṇāni vā paṇḍānāni".

पुनः राज्ञो कुमारस्य दृष्ट्वा को स्य अर्थं कुतो वा अर्थं वेद्यो वा पाथो वा चर्मकारो वा नापितो वा वण्डालो वा पु[३५६^१]क्षसो वा यो मे भीतां परिमापति तर्जयति च । सा दानि सुदर्शना मातुरं अञ्जलिं कृत्वा आह । अन्ने मा हेव जन्वाहि न एषो वेद्यो वा पाथो वा दासो वा चर्मकारो वा । एषो राज्ञः रत्नानुस्य पंचानां कुमारशतानां कोष्ठपुत्रो कुग्रो नाम मा अन्ने एतं दासो ति मन्वाहि ।

5

शंसपाण्डनसंकाशं नारीसंघनिवेदितं ।

चचियस्य कुलं स्मीतं त्वं वे दासो ति मन्वासि ।

सुवर्णमात्रनम्रदुग्धं नारीसंघभृताकुलं ।

चचियस्य कुलं स्मीतं त्वं वे दासो ति मन्वासि ।

पष्टि नगरसहस्राणि चण्डं स्मीतमकण्डवं ।

10

चचियस्य कुलं स्मीतं त्वं वे दासो ति मन्वासि ।

पष्टि नामसहस्राणि सुवर्णालंकारभूषिता ।

सुवर्णचक्रा मातङ्गा इपादन्ता समुद्रता ।

आरूढा यामयीयेहि खड्गतोमरपाणिभिः ।

चचियस्य कुलं स्मीतं त्वं वे दासो ति मन्वासि ।

15

पष्टि रथसहस्राणि नन्दिघोषचलंकृता ।

अयोमया सुवहानि द्वीपिवर्मपरिच्छदा ।

आरूढा यामयीयेहि चापहस्तेहि वर्मिभिः ।

चचियस्य कुलं स्मीतं त्वं वे दासो ति मन्वासि ।

पष्टि अथसहस्राणि आत्रानेया हृद्योत्तमाः ।

20

3^१. C "turdājali kṛi". — 3^२. C "haivati ja" B "yogo vā yogo vā dā" C "pāno vā dā" B "ro vā e". — 4. C "rājāo i" B "jyādhāpo" C "nāmā nā ambe vāti dā" B "amha e" C "amvahi" |.

6. C "khopāṇḍurāṇāṁkāṣaṁ" BC "niseritāṁ". — 7. B kshatri C "sphīṭaṁ tvaṁ ca dā". — 8. C "rūpābhīṣaṇaśaśṭhi rūpyabhīṣaṇaśaśṭhi ca | nānāratnapratya B "bhāṇaśaśṭhi rūpāṇḍurāṇāṁ" BC "tyuktāni nāni". — 9. B kshatri C "sphīṭaṁ na tvaṁ dāno ti na" B "tvaṁ ce dā". — 10. B shashṭhi na C shashṭhi na B "qi riddhaṁ sphīṭaṁ a" C "sphīṭaṁ aka" BC "kaṭhakaṁ" |.

11. B kshatri C "sphīṭaṁ na tvaṁ dā". — 12. B shashṭhi na C shashṭhi na. — 13. C "rūpābhīṣaṇaśaśṭhi na" B "dāno na". — 14. B "yehi ītatamāpā" C "yehi īto toma". — 15. C "sphīṭaṁ na tva dā".

16. B shashṭhi na C shashṭhi na "ghoshāṇāṁ śaśṭhi" B "ghoshāṇāṁ śaśṭhi". — 17. B ayoma C "śaśṭhi" |. — 18. C "yehi rūpābhīṣaṇa ca vārmā" B "śaśṭhi rūpābhīṣaṇa" |. — 19. B "kula sphī" C "sphīṭaṁ na tvaṁ dā" B "tvaṁ ce dāno ti". — 20. B shashṭhi na C shashṭhi na "yehi ītatamāpā" |.

सुवर्णमेखलधरा खलीमरतनामया ॥

आच्छाद्यामणीयेहि पाशहस्तेहि वर्मनिः ।

अचियस्स कुलं स्मीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥

विंश ब्राह्मणसहस्राणि राशो भुजति निखकं ।

8 दिवा वा यदि वा रात्रिं सदा सत्कृतपूजिताः ।

अचियस्स कुलं स्मीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥

कुमाराणां श्रुता एव उपेता मातापितृतो ।

अचियस्स कुलं स्मीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥

यष्टि निधानसहस्राणि पिता च प्रपितामहा ।

10

यच्च राजा कुशो नाम भराणां चापि ईक्षरी ।

एतस्स वर्षवीर्येण लोके नास्ति समानसो ॥

सा दानि सुदर्शनाये माता महादेवी इदं वचनं युत्वा प्रीता संवृत्ता ॥ ईदृशो
 मे वामाता सर्वगुणेहि उपेतः ॥ सा दानि सुदर्शनाव माता धीतुर्वचनं युत्वा महै-
 15 न्द्रकस्य सद्रकाराशो निवेदयते ॥ महाराज यं खलु जानेयासि वामाता ते राजा
 कुशो रहानुप्राप्तो ॥ सो राजा दानि देवीये वचनं युत्वा भीतो मन्त्रस्यो संविपो
 हृष्टरोमकूपजातः ॥ राजा आह ॥ देवि हि किं उन्मत्तिकासि विधिप्रचित्तकानि
 या एवं जल्पसि राजा कुशो रहानुप्राप्तो ति । कौदृशो राजा कुशो कहि वा ते
 राजा कुशो वृष्टो ॥ देवी आह ॥ महाराज नाहं उन्मत्तिका न विधिप्रचिता
 20 अपि तु एषो ते वामाता राजा कुशो यो ते महान् ॥ 57 ॥ सि आहारं पचति यो ते
 अन्तःपुरिकानां कीडापनको ॥ राजा दानि युत्वा भूयस्सा माचया भीतो संवृष्टो

1. C "mesalādhara khalliyarata" B "mekhamsdharo khalliratanāmayā ā". — 2. C "mañ
 pāḍa". — 3. C "kula sphīṭaṃ na tevaṃ dā" B "sphīṭaṃ ya dā". — 4. C "vīṇṇaḍaḥ".

5. C "sphīṭaṃ na tevaṃ dā". — 7. BC "rāṇaḥ eṭṭā(B "eṭṭaṃ) paṇi". — 8. C "sphīṭaṃ
 na tevaṃ dāso". — 9. B "amaṇṇaṃ niddā" C "amaṇṇaṃ niddā" "arāṇi piṭṭa ca pa" B "ni
 piṭṭaṃmaṇḍa yatra".

11. B "kaṇḍa ḷḷavaḥ" C "narāṇāṃ ca ḷḷavaḥ". — 12. B "eta varapavīryeṇa varalaḥ
 samasamo nāsi" C "ya varavīryeṇa". — 13. C "eṇaṃ mā" B "ama eṇa". — 13. C "lāpi"
 BC "petāḥ aḍ dā". — 14. C "ndrakanya mardakard" B "yati mahā". — 15. C "ayaṃ kha"
 B "rāja" C "ayaṃ kha" C "naṃ jama".

16. C "so dāni rāja de" "tā bhūṭa samāntaṃ samāntaṃ samāntaṃ" "jāto". —
 17. C "tākāsi yaṃṃ evaṃ" B "tākāsi ya evaṃ jāpaṃ". — 18. BC "prāptā". —
 18. BC "dīrgha". — 19. C "eṇa jama" BC "eṇa ya eta mahānāso(B "so dā")" "na
 nnyā" "yo te antaḥ".

21. C "daumanasya" B "ito na me iṭṭi".

हस्तिनायमनिवृत्त्या महता जनकायेन भार्गव भगवद्भारमवदारापयित्वा निर्धा-
रितो । तेन राज्ञा कुलेन सिंहनादो मुक्तो । तेन सिंहनादं नदन्तेन सर्वे नर-
राजानो सज्जन्त सवाहनाभया । जीवन्मार्गं गृह्णीत्वा पञ्चाद्राजनादवन्धनं बन्धित्वा
शमुरस्त्रं महेन्द्रकलशं मद्रकराक्षो उपनामिता ॥ इमे ते महाराजानो ते सर्वे नर-

५ राजानो महेन्द्रकक्ष मद्रकराज्ञो प्रणिपतिता । अथतु महाराजा शरणगता च
महाराजस्य वयनो आशान्माववचनप्रति[२५७^४]करा भविष्यामः । सो दानि
महेन्द्रको मद्रकराजा जामातरं कुत्र पृच्छति । पुत्र तव एतेषां सप्तानां राजानां
वक्षति किं करिष्यामी । यथा त्वं आशपेसि तथा करिष्यामः । राजा कुतो
आह । महाराज अस्मि ते अन्तःपुरे प्रभूता धीतरो तावद्वयं सर्वे स्वामिकानां
१० दातव्या इमे च सप्त राजानः सर्वे अविद्या महावला महाबाहना महामामा वि-
स्तीर्णराज्या । ततः महाराज एतेषां अविद्याणां सप्त धीतरो सुवर्णसहस्रमण्डितां
कृत्वा एकमेकस्य राज्ञो एकमेकां धीतां देहि । एते च ते सप्त राजानो जामातरो
भविष्यन्ति पक्षो च ते वचनतो भविष्यन्ति । सर्वे च ते प्रातिसामन्तिका राजानो
महावलो महाबाहना महापरिवारो ति कृत्वा अथमिष्यन्ति अनुवर्तिष्यन्ति च च
१५ ते औचित्यतिराजा विद्विष्यति । महेन्द्रको मद्रकराजा आह । पुत्र सुष्ठु एवं
करिष्यति यथा त्वं आशपेसि । सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा तान् सप्त धीतरो
एकमेकां सुवर्णप्रतिमण्डितां कृत्वा एकमेकां सुवर्णसहस्रप्रतिमण्डितां कृत्वा एक-
मेकां एकमेकस्य राज्ञो धीतां दिन्ना भवता राजानुभावेन भवता राजवक्ष्यीषि
सन्धी च कृता पुषपीचिका । ते दानि सप्त राजानो महेन्द्रकेन मद्रकराज्ञा महता
२० सत्कारेण सम्मानेन स्वयं स्वयं राज्यं प्रेषिता । गच्छन्तु भवन्तो स्वयं स्वयं राज्यं
कारापेय ।

a^s. B "śūbhakāśāśāntaḥ" C "śāntiḥ na sarvaśi sapta" BC "śūbhā bhagavā(C. 'gva) B²

— 3. B *grihitvā paçā* C *grihitā paçā* lā caccuruvaya molendrakāntiṣa n'.

4. B *inam te mahā* C *titāḥ jaya*. — 5. BG *tu mahārāja* ca C *jānāntrova* B *am-*
napati.*

6. C "ko mamtrakard" BC "rājā mātā ku" C "kape ppi". — 7. C putra sio "pūṣṭi
rājān ro "shyāmā yā". — 8'. B "pāyā ta". — 9. C "gṛāh sarva māt" B "mā sarva
kshetri" C "vāhā mā" B "māyā yā".

19. C' ena ca te sa' nti | pakho ca te' B' kaho ca mo ba'. — 13. BC 'petishanti' B' 'lo mahāvahant' ma' BC 'rivrā lhi kpi' C' 'murtiaryahanti na ca te kvāis pra' B' 'kotin pra' C' 'rudvishanti' §. — 15. C' 'sūhlu eva' ka' B' 'karishanti-ya'.

16. C "drakardjā tām sapta dhibertām" = "sahasrām pra" B "ekamekām ekameka" C "ekamekām ekamekaya rājā dhibā dinnā mahatā rājānā" = dhibā savaryasandilā ca kṛit pu" B "dhibā savaryasandilā va kṛit pu". — 17. C "mahendrakartjā" B "prahitā" C "prahitā".

सो दानि राजा कुशो तेहि राजेहि विमर्जितेहि कत्तहकाल वसित्वा स्वगुरुकं
महेन्द्रकं मद्रकराजानामामन्त्रयति । महाराज आमन्त्रेमि अहं पि स्वविषयं ग-
च्छामि ॥ महेन्द्रो मद्रकराजा आह ॥ पुत्र मा गच्छाहि मम ते जीवितं दत्तं
सर्वं मे राज्यं संश्रयातो मोचितं । अहं जीवितो पुत्रो महाराजो गतवीचनो । अहं
पिता त्वं पुत्री त्वं राज्यं करोहि मा गच्छाहि ॥ राजा कुशो आह ॥ महाराज
धिरं मे आगतस्व राज्यं मे असंस्थितको माता मे उत्पण्डित्यति आमन्त्रेमि ग-
च्छामि ॥ महेन्द्रको मद्रकराज आह ॥ अत्यपन्नं गच्छसि । राजा कुशो आह ॥
महाराज अत्यपन्नं गच्छामि ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा धीतां सुदर्शनां
शब्दावित्वा संदिशति ॥ पुत्रि पराक्रमयुक्तो तव भर्ता राजा कुशो एवं महाबली
महानुभावो येन त्वं च अहं च सर्वराज्यं संश्रयातो मोचितं यस्व सर्वे राजानो
पणननि । अरहसि पुत्रि सुदर्शने राज्यं कुशं भर्ता[२५४] रं प्रेक्षेन च गौरवेण च
उपनिवेसि ॥ सो दानि सुदर्शना तं पितुर्वचनं प्राप्तं कृत्वा साधूति प्रतियुत्वा
सो दानि राजा महेन्द्रको मद्रकराजा तां धीतां सुदर्शनां राज्ञो कुशस्य दत्त्वा
महता सत्कारेण महता समुदयेन चतुरनेन बलकायेन हस्तिकायेन अश्वकायेन
रथकायेन पत्तिकायेन स्वकं राज्यं विमर्जितो । गच्छ पुत्र स्वकं राज्यं ॥

सो दानि राजा कुशो स्वकं राज्यं गच्छन्तो सोदानस्व अधिष्ठानस्व उपवने आ-
वासितो तत्र महापदुमसरो । राज्ञा कुशेन तत्र पदुमसरे स्नायन्तेन उदकाणि
आश्रयो प्रतिविम्बं दृष्टं यादृशो दुर्वयो दुर्वयो अपन्ननीवो । दृष्टा च पुनः
स्वकं शरीरं अप्रियं संवृत्तं एतदुवाच ॥ स्नानं च ये महेन्द्रकस्य मद्रकराजो
धीता सुदर्शना परिनवति मे विष्णुपेण दुर्वयेन दुर्वयेन समुच्छयेण यन्मम अहमा-

1. C. "rājyahi vi" BC. "kātyāhān kālān vāṣṭivā" C. "pragatirakāṣṭhi mahā" C. "ndrakāṣṭhi
mardakart" B. "drakāṣṭhi rājā". — 2. C. "svakāra vi". — 3. B. "mahendra madra" C. mo-
hendrakā mardakā". — 3. C. "echāhi rājahi mama te ji" BC. "raahi te rājyahi". —
4. BC. "yauvāno mocito" B. "to |) ahañi". — 4. C. "gaccha |". — 5. BC. "cira me ā"
C. "kātārajyā me ā" B. "ya rājye me ā".

7. C. "ndrakā āha |". — 7. C. "vāṣṭyahi". — 8. C. "rāja vāṣṭyahi". — 8. C. "hāṣṭi-
kā". — 9. BC. "rākrama ya" C. "yuktāḥ te loka" B. "āto tara bha" (to | vāṣṭi) C. "sañ-
jyāto mocito | yasya".

11. BC. "putai na" C. "sthitehiñi | B. "hesi ā dā". — 12. C. "amā prādījalāṣṭhi" B. "ājālāṣṭhi
kpi" BC. "grutvā | so dā" C. "ndrakā rājā āṣṭhi" B. "drakā rājā āṣṭhi" C. "amā rājāḥ ka"
BC. "dātā mahatā saktā" C. "karakāyena hañi".

16. BC. "nto | so dāni yasya ā" C. "dhiāsthānāya ā" hīpādmāsara. — 17. BC. rājā kṛcā
lāṣṭhi" B. "nte | na ā" C. "dīṣṭi duvārāṣṭhi dūḍīṣṭi ā" BC. "nīṣṭi dī". — 18. BC. "sīrāṣṭhi ā".
— 19. B. "sthānāni ex me mahā" C. "sthānāni me mahā" B. "drakāya rā" ti | ime te ro-
pāṣṭhi duvārāṣṭhi" C. "ti | ime te rōpāṣṭhi vārāṣṭhi dūḍīṣṭi" nīṣṭhiāṣṭhi āṣṭhi".

- आत्मानं उपसंक्रमेय ॥ सो दानि आत्मानं च उपक्रमेण मारितुकामः ॥ शकेन दे-
वानामिन्द्रेण वायस्त्रिंशे भवने समन्वाहृतो यथा राजा कुशो आत्मानं उपसंक्रमेण
मारितुकामो ॥ तस्य शक्रस्य एवं भवति । एवो राजा कुशो बोधिसत्त्वो सर्वस-
त्त्वानां हितमुखायै प्रतिपन्नो । सो दुर्वर्णो दुर्दृशो ति कृत्वा आत्मानमुपसंक्रमितु-
5 कामः मारेष्यति सर्वलोके अनर्थो भविष्यति ॥ सो दानि शक्रो देवानामिन्द्रो
दिव्यस्य लोहितमुत्तिकस्य एकावलिक्वाय मध्ये ज्योतिरसं वाम दिवं मणिरत्नं तं कृ-
त्वायानं वैज्ञायसमन्तरीचं स्थितो राजं कुशमामन्त्रयति ॥ महाराज मा आत्मा-
नमुपक्रमहि अपि तु इमामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं शीर्षे आवहाहि । तत
एतेन आवहेन सर्वे जम्बुद्वीपे न कोचि पुद्गलो वर्णरूपेण समसमो भविष्यति ।
10 अपि तु यथा इच्छसि पौराणकं वर्णरूपं ततो तामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं वक्ष्ये
पिधेहि ततः ते पौराणं वर्णरूपं भविष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो तत्र पद्मसरे
स्नायित्वा विलेपनेहि विलेपित्वा राजार्हाणि वस्त्राणि प्राशरित्वा सा एकावलिक्वा
शीर्षे आवहा ॥ ततो तत्र पद्मसरे स्नके मुखं निधायति याव ज्ञानाति अचि
किंचिदिशेषो । सो दानि प्रत्यवेचलो आत्मानं पश्यति प्रासादिकं दार्शनीयं यथा
15 न कोचिज्जम्बुद्वीपे पुद्गलो तेन वर्णरूपेण दृष्टपूर्वो । दृष्ट्वा च पुनः राजा कुशो
आत्मानं तादृशं उदारवर्णनिभं तुष्टो आत्तमनो संवृत्तो । न मे भूयो म(५५४)-
हेन्द्रकस्य मद्रजरायो धीता सुदर्शना परिभविष्यति अन्यो वा कोचिद्वर्णो ति
कृत्वा ॥

सो दानि राजा कुशो स्नके दारमूले स्थित्वा प्रविश्यामीति । ततो दौवारिके

१. B "kramona nā" C "māritukāmena cakre". — १. C "cānāna idreya" BG "pa lapa-
striṃśo(C "śa) bha" C "hṛtaṃ | ya" B "hṛto | ya" C "so ānānāna u " laktāna la" C "to-
kānāna la". — ३. C "khāya pra". — ४. BG "so dārtayāna dārtayā" B "tānānāna u" C "to-
nānāna nāna" BG "rudhyati | sarva" C "ke artho bha" B "rithyati | . — ५. C "nāna nāna
divyasya sahitikamuktasya ekāvalikāya" C "nāna nāna divyā māni" BG "gṛhīṇyā" C "vāṇa-
nānāna antarikṣa sthitaṃ rājāni".

७. BG "rāja mātā" C "kramādi upi tu lūdan evaṇikāni jyotirastāni(?) gṛhīṇyāni bha-
B "gṛhīṇyāni vārdhīṇyāni | . — ८. B "ddhena sarvaṃ ja" C "ddhena sarva ja" C "pa na kṛte
pānāna sarvaṃ na". — १०. C "tā na pa" C "paṇi tātā tā okā" B "vāṇa jya" C "gṛ-
na" B "atregāpi dhāvāni tātā" C "strega pi dhāvāni tātā te pa".

११. BG "anāpāva vāpa" C "prāvalinā a". — १३. C "tātā lāto padmānāna na" B |
yānāni" BG "nāni aṇi" C "cānāna | . — १४. BG "rānānāna na ko" C "na na kṛte
nānāni" B "koejjanānāni" C "rānānāna" BG "dṛṣṭhāpānāna dṛṣṭhā". — १५. BG "dā-
rtayāni(C "rānāni nānāni) bha" B "to na na".

१६. C "lānānāni māhe" BG "abyati || anā" C "tā kṛte dārtayāna" B "d dārtayāna". —
१७. C "so sako dvā" B "praviṣṭhāna ti | C "gṛhīṇyāni | . — १८. B "lāto dānāni" C "lāto
dānānāni dānāni" BG "nā kṛte tātā" C "rānāna ya rājānāna jechāni".

वारीयति को सि त्वं पुरुष यो राजकुलं रक्षसि धर्षयितुं । न त्वं जानासि राजा
कुशो दुरासदो दुष्प्रसहो मा रमं मुहूर्तं अनययन्नमापयसि । सो दानि राजा
कुशो आह । अहने स्वामी अहने राजा कुशो ॥ द्वारपाला आहंभुः ॥ किं वयं
राजं कुशं न प्रत्यभिजानाम यादृशो राजा कुशो । मद्रसस्तु यदि राजा कुशो
इदृशो भवेया ततो परमेण अनुग्रहेण अनुगृहीता भवेमः सर्वराज्यं च इत्थाकुकुम् 5
एवंरूपेण राज्ञा प्रासादिकेन दर्शनीयेन उत्तमेन वर्णरूपेण समन्वयतेन । ततः
राज्ञो कुशस्त्वैवं भवति । न मम एषो प्रत्यभिजानाति । सो दानि राजा कुशो
एवावलिक्वाञ्चोतीरसरत्नं स्वकेन वस्त्रेण अपिधेति । सो दानि द्वारपालो राजं
कुशं स्वकेन रूपेण वृद्धा भीतो सक्तस्यो प्रणिपतितो । महाराज वयं न जानामः
महाराजा तुवन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो राजकुलं प्रविशित्वा देवीये अञ्जीनो । 10
सा न मे देवी वारिति ॥ को सि त्वं पुरुष कुतो वा यो राजकुलं धर्षितुमिच्छसि
त्वं न जानासि राज्ञो कुशस्य दुरासदं अन्तःपुरम् मा राजकुलं धर्षेहि मा अनय-
यन्नमापदिष्यसि । सो दानि राजा कुशो आह । देवि अहने मतो अहने
कुशो राजा जानाहि । सा दानि देवी आह । न त्वं मम मतो न त्वं राजा
कुशो किं वाहं न जानामि यादृशो राजा कुशो वर्णरूपेण । मद्रसस्तु यदि राजा 15
कुशो इदृशो वर्णरूपेण भवेया । ततो इ परमेण अनुग्रहेण अनुगृहीता भवेयं ।
सो दानि राजा कुशो तामिकावलिक्वां चोतीरसरत्नं पिधेति वस्त्रेण ततः यथापी-
राज्यं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ सा दानि सुदर्शना आह । महाराज किञ्चिन्मा मायाकारं
विदर्शेसि । राजा कुशो आह । देवी न एषो किञ्चित् मायाकारो अपि तु
अहमात्मानं उपक्रमेण सारितुकामो । ततः शक्रेण देवानामिन्द्रेण मम एषा एका- 20

1. C. na iya jāna° B. na iyaheñ jāna° C. 'rāja ku' mañ iyaheñ a° B. 'iñette a°
C. 'dyat° | . — 3°. BC. 'svāmī a° . — 3°. B. dvālapācā ā° C. 'āheñah | . — 3°. C. 'nāmāh
jā° BC. 'jā kuṣo hha° . — 4. C. 'dram antu | ya° B. 'atu | ya° BC. 'yadā rājā C. 'jā tatah
jā° vama sarvāñ rājyañ° BC. 'tenu tā° .

6. C. tato rājā ku° . — 7°. C. na mamaiśho° . — 7°. B. 'liśya jyotī° C. 'jyotirama° BC. 'na
āpi° . — 8. C. 'rājā kuṣoñ iya° āheñ hñito amātrastro pra° BC. 'tito mahā° . — 9. C. 'mah |
mahatjāna turañ ti . — 10. C. 'devīya mātē allinā | .

11°. B. 'et dharatī kasya iyañ° C. 'et nūhyāyati kasya trañ° . — 11°. BC. kasya trañ
paurāṇo kuto° C. 'dharshata° B. 'jānāñ | rājñ° BC. 'durdasdo a° C. 'nāhapurikāñ ti mā°
B. 'nā mā rājākulañ° C. 'dharshahi° anupayishyañ | . — 13°. C. 'rtā āheñ te kuṣo
rājā jānāñ | . — 14°. C. 'rtā na trañ rāja kuṣo kiñ° BC. 'papa lha° . — 15. BC. 'atu |
jāñ rājā C. 'jāñ | kuṣo idriṣo° C. 'na amāhha° B. 'na lhañ | .

16. B. 'mama anu° . — 17. C. 'co tñ ekā° B. 'kāñ yañ jy° C. 'jyotiramaratnāñ va-
māñ pūñeti | tatah yathā paurāṇo varṇa° . — 18°. B. 'ja kīñayayāñ mā° C. 'apudāñ
mā° . — 19°. C. devī na e° pi tu ayañ ātāñ° lakṣmāñ tālo° . — 20. B. 'devāñ indreñ
mama eha ekāva° C. 'na mamaiśho ekāva° mā tāñ jyotirama° .

वल्किा दिस्वा एतं ज्योतीरसरत्नं । महाराज मा आत्मानं मारि[५३५]हि चपि
तु इसामेकावल्किां ज्योतीरत्नं शीघ्रं आवद्धाहि ततो सर्वे जम्बुद्विपे चन्दो पुरो
वर्णरूपेण सद्गुणो न भविष्यति । यदि इच्छसि पौराणिकं वर्णरूपं ततो तं एका-
लिकाज्योतीरसरत्नं वस्त्रेण पिधापेहि ततः ते पौराणिकं वर्णरूपं भवति । नमः
५ शक्रेण देवानामिन्द्रेणामुषहो कृतो । सा दानि मुददर्शना देवी आह । चनुमही-
तामि शक्रेण देवानामिन्द्रेण येन तव एदृशं वर्णरूपं कृतं । देवी आह । महा-
राज मा कदाचिदेतं एकावल्किाज्योतीरसरत्नं पिधेहि सर्वकालं ते एदृशमुदाररूपं
भवतु । सर्वराज्यस्य सर्वजनकायस्य मनोरमतरो भविष्यसि । एवं दानि राजा
कुशो एदृशेन वर्णरूपेण देवपुत्रसद्गुणो मार्गं गच्छति ।

- १० तत्र दानि वाराणस्यां एकनपंचकुमारशतेहि सर्वेहि च अमाखिहि सर्वेण च मट-
बलायेन युतं राजा कुशो आगच्छति । ते सर्वे राज्ञो कुशस्य प्रत्युत्तताः । राजापि
कुशो हस्तिस्कन्धवरगतो चतुरंगेन बलकायेन परिवृतः आगच्छति । ते दानि कुमा-
रं मटबलाया च राज्ञं कुशं न प्रत्यभिजानन्ति । ते दानि अन्यमन्त्रं पृच्छन्ति । कतो
अथ राजा भविष्यति यो प्रासादिको दर्शनीयो महेशाख्यो उदरेण वर्णरूपेण हस्ति-
१५ स्कन्धवरगतः आगच्छति कुशो पि राजा न दृश्यति । तस्य राज्ञो कुशस्य एवं भवति ।
न एते मम प्रत्यभिजानन्ति । तेन दानि राज्ञा कुशेन एकावल्किाज्योतीरसरत्नं
हस्तिस्कन्धवरगतेन पाणिना पिहितं । ततः यथापौराणं वर्णरूपं संवृतं । ततो
ते एकना पंचकुमारशतानि अमाया च मटबलाया च राज्ञो कुशस्य सर्वं वर्णरूपं
दृष्ट्वा भीता सन्नस्ता मूर्ध्नि प्रणिपतिता राजानमाह । जय महाराज न वरं

१. C "rāja mātmā" pi tu imāñ e "kāñ jyotiratnañ" BC "to sarvāñ jama" B "na-
dēpi". — 2. C "si pañcākaśāñ varṇaparipatñ kṛitāñ [pañc ā] transposés ici les phrases 6,
6^a et 8^a et continue : tato tñ ekāvalikāñ jyotirama" B "tāñ [ekāvalikāñ jyo" na dāhāpi"
C "na āpādhēhi tato te pañcā" B "rājanāñkāñ varṇa" ti mama". — 3. C "kṛitāñ [". —
5^a. C "tāmāñ ca" B "devāñ indro" C "rām imādeṣa yau tavañ tavedy".

6^a. Cette phrase et les deux suivantes sont dans C transposées à la ligne 3 g. 2. —
6^a. C "nta ekāvalikāyā jōtiramaratnañ vidha" B "likāyā jyo" C "rakāñ to e". —
8^a. C "jyāyā sarveja". — 8^a. C "translṣa mārga gacchati [". — 9. C "ekunā pañ"
B "kōnā pañ" cātālā sarvehi ca e" C "cātālā sarvehi ca amāpāhi sarvāñhi ca lha" BC "lha-
pāha" B "chali to".

11^a. B "ekandhe varṇagato catuṣpāṅgaḥaraka". — 12. BC "bhāṭṭaba". — 13. BC "pañ-
chali [". — 13^a. C "ayāñ bha" śādikā dṛṣṭa" śkavaragato ā" B "śkavallē varṇagatāñ āp-
chāñ [ku" C "jā na sadpi" BC "cyuti ta". — 15. C "bhavati [".

16^a. BC to dā" B "ekāvalikāyā jyo" C "likāyā jyotirama" śkandhavarā" B "śkandhe var"
— 17^a. C tato ya" B "tāñ tato". — 17^a. C "ekunā pañ" cātā amāpā ca bhāṭṭaba" B "to
lāgro ca rājā" C "kumāya" B "kāñ varṇaparipat" C "mārdhhe pa" BC "tāñ jama" C "antā"
āha [". — 19. C "rājāñ na va" nāma [mahārāja e" B "mah mahārāja mha hi [".

रसरत्नं शक्तिं देवानामिन्द्रेण दत्तं बन्धति तं कालं दिव्यो वर्ततेति यं कालं तं नक्षि-
 रत्नं पाणिना पिधेति तं कालं पौराणकवर्णरूपो भवति । एवं दानि राधा युक्तौ
 वाराणस्यां निहतप्रत्यर्क्षिकौ निहतप्रत्यर्क्षिकौ उदारैश्च उपभोगपरिभोगेन राज-
 कारयति ।

5 अथ खलु भगवान्वास्मिन् समये धनसूतां पर्यट्ठां पुरतः अन्यथा च महाजनकायस
हमां गायामध्वभाषे ।

एवं पुष्पाधनस्य अर्थो सर्वे मोक्षि प्रदक्षिणाः ।

यथा राजा कुम्भो नार्याय ज्ञातीहि च सभागतः ।

10 स्त्रादो भिषवः एवमस्त्रात् । अन्वः स तेन जालेन तेन समयेन राजा कुशो जम्बूषः ।
 अन्वः स महेंद्रको मद्रकराजा जम्बूषः । नैतदेवं द्रष्टव्यं [१६०] । एषः सो म-
 हानामः शाक्यो । अन्वा सा अलिन्दा नाम महादेवी । न एतदेवं द्रष्टव्यं ।
 एषा माधादेवी । अन्वा सा मुदर्गना । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एषा सा यशोधरा ।
 स्त्रादो भिषवः एवमस्त्रात् । अन्वः स तेन जालेन तेन समयेन तेषां भ्रातॄणां राजा-
 15 यो श्रेष्ठो दुर्मतिर्नाम । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एषो सो मारो पापीमां । ते पि चने
 राजानो मारपथा । तदापि मया उद्भाशनशब्देन एषो मारो पापीमां सबलो
 मवाहनो भयो एतरहिं पि मया भिषवः बोधिमूले उद्भाशनशब्देन एषः मारो
 पापीमां सबलो मवाहनो भयो ।

u. C "ethuka nibhatapamitā u" gūṇa rājyaṁ. — 5. C "amāṁ kile tammā u" dāṁ parāṁ gavaḥ.

7. C "vania arthak sarvanā bhavanti" B "iva bhavanti" C "pradanti pradakṣi". —

8. C "bhāryā ca pāṭhīni ca sāgama | B "gamaḥ | . — 9. C "yadda bhikṣavaḥ" B "evam navaḥ nava tena kṛ" BG "ahi mā nava" — 10. C "drachānavaḥ | .

11¹. C anyo na mahā*, — 11². B *syāñ e*, — 11³. C eho so mahānāmo cāyā
anyā*, — 11⁴. C *nā mahā B *et ou e*, — 12¹. C naitā e dā* BC *syāñ e*, —
12². B eho māyā* C ehañ māyā*, — 12³. B *nā māi*, — 12⁴. C naitā e*, —
13¹. B *shā go yaço*, — 13². C syāñāho bhā* B *kāvāva vāva e* C *m anyā anyā*,
— 13³. BC *jyeshṭho dārmastir nāma rājā māi*, — 13⁴. B *aho sā māi* BC *māñ. to p*,
— 13⁵. C *anyo rā*.

16. BC tadāpi uktān(B *pi mayā ukvāca/narācde* C *vāhano bhagno | etarāhi jī m¹
 bhavo to* B *to ukvāpanagabale* C *klāṣṇanagabaleṇa eho m² * m³ sāvāhano saṁm⁴
 bhagno |).

COMMENTAIRE.

PAGE 1, LIGNE 1. — Sur tout le passage qui va suivre jusqu'à la p. 30, l. 6, il importe de comparer une version presque identique que nous en avons eue précédemment, I, p. 19 et suiv., et les passages allérents du commentaire.

LIGNE 13. — J'ai dit dans le passage précité du commentaire que je considère *सुखेति* comme une fausse restitution de *सुख* ; c'est-à-dire *सुख*, équivalant à *सुखसुखेति* de l'autre liste.

PAGE 2, LIGNE 13. — Comme souvent dans ce style, l'exposition est ici embarrassée et confuse. J'entends que le bodhisattva natra à Rājagṛha ou à Kauśāmbī; les devas, pour lui faire cortège et profiter de son enseignement, naîtront soit dans la famille du marchand Abhaya, soit dans la famille du maître de maison Ghoṣa et d'autres notables.

LIGNE 17. — Le pluriel *सुखेति* n'est autre chose que l'équivalent du singulier *सुखि* qui est employé dans les phrases précédentes, cf. I, p. 532. J'ai rétabli l'orthographe *सुखेति*, connue par les inscriptions de Piyadasi; l'écriture *सुखेति* en est peut-être simplement une représentation arbitraire. La corruption accidentelle de *सुखेति* en *सुखेति* ne me semble pas probable.

PAGE 3, LIGNE 19. — Cf. I, p. 533.

PAGE 4, LIGNE 3. — Cf. I, p. 153, l. 10 et suiv.; p. 200, l. 6 et suiv.

LIGNE 9. — Scander standard.

PAGE 5, LIGNE 5. — Mesurez *manasorā*.

PAGE 6, LIGNE 10. — Il faut se souvenir de la forme *śaṅkṣā* = *śaṅk* du pâli.

PAGE 11, LIGNE 11. — La première moitié de ce vers paraît différer ici de la ver-

sion antérieure. Il est cependant bien douteux que tout soit en bon ordre. Je m'explique l'épithète *सिद्धमलनखिल* comme un composé irrégulier signifiant : « entièrement sans tache ».

LIGNE 21. — Je ne serais pas éloigné de préférer une lecture *सुनिचितास्तुमुक्तं*, *सुचिता* étant l'équivalent du pâli *sampajāṇa*.

PAGE 12, LIGNE 15. — Je n'ai pas besoin de faire remarquer que ce passage, jusqu'à 13, 3, n'est qu'une nouvelle version des lignes précédentes et fait double emploi. Des faits de ce genre jettent de la lumière sur la composition de l'ouvrage. L'état fragmentaire de cette répétition se manifeste clairement dans le commencement de la ligne 21 où *सुतः*, dans l'état présent du texte, ne s'explique pas.

PAGE 13, LIGNE 1. — *सुमहर्ष* appliqué aux fils du Cakravartia n'est pas très facile à expliquer. Peut-être faut-il lire *सुमहर्षो श्री* comme sujet.

PAGE 14, LIGNE 12. — J'ai conservé la leçon *समु*; cette forme du nominatif n'a rien d'in vraisemblable.

PAGE 15, LIGNE 6. — *अनुसर्गिणामगते* correspond à *सम्यक्सर्गिणामगते* du premier passage (I. 211, 7). *अनु* implique donc l'idée de « régulièrement, à point ».

PAGE 16, LIGNE 11. — *अकुरुक* se peut défendre par des analogies comme le pâli *puṭṭha*.

PAGE 18, LIGNE 3. — *समू* lit « en poussant des bruyas ».

LIGNE 9. — J'entends *समलम्बिकी* comme un abstrait formé à l'instar des abstraits féminins en *ka* (cf. I, p. 522), littéralement : « elle cassera la branche de câle »; c'est l'acte qui marque le moment de la délivrance de la mère du Buddha.

PAGE 20, LIGNE 19. — *सिद्धि* ne peut se prendre que comme un accusatif pluriel à forme pâli, cf. I, 513, 604, 620.

PAGE 22, LIGNE 8. — L'instrumental *प्रतिष्ठि* correspond ici au locatif de l'autre version : un exemple de plus de l'équivalence fréquemment signalée (I, 373, 380, etc.) des deux cas dans cette langue.

PAGE 25, LIGNE 14. — « Des officiers sont envoyés par cinq cents rois pour saluer » le roi Cuddhinda. Pour *सत्तमहर्ष* cf. ci-dessous p. 39, l. 18, et précédemment I, 316, 2.

LIXE 16. — Dans यमिजद्विषयि la formative du passif manque, comme souvent (I, p. 368, 563, etc.).

PAGE 26, LIXE 1. — Pour le génitif यतुः, cf. I, 36, 14 : यतुः सर्म.

LIXE 8. — Je n'ai pas besoin d'insister sur le caractère fort conjectural de plusieurs des corrections au prix desquelles j'ai essayé de restituer cette strophe. Je ne les donne qu'à titre d'essai.

LIXE 10. — La comparaison de la version antérieure recommande cette correction et l'élimination du पाद, de préférence à telle autre conjecture, comme मने माहन्ते.

LIXE 13. — Cf. *Diet. de Saint-Petersb.*, s. v. उपायन.

PAGE 28, LIXE 7. — Pour rétablir exactement la mesure, nous avons le choix entre deux partis, ou d'écrire निजामि, ou de compter comme longue la finale de निजाम्. L'un et l'autre sont ici admissibles.

PAGE 30, LIXE 8. — La correction गुरुगुल्लो, «de son guru, en les apprenant de son guru», serait bien tentante. J'ai écrit : गुल्लो, c'est-à-dire «de la famille, dans la famille de son guru»; l'emploi du suffixe लो est assez libre, on l'a vu par plusieurs exemples (cf. I, p. 499, etc.), pour que son application dans une fonction voisine de celle du locatif ne soit pas surprenante.

LIXE 10. — Je ne suis pas entièrement rassuré sur la lecture हृदयुति. La forme ordinaire de हृत् est ici हृत्, हृत् (cf. ci-dessous p. 508, 533, 534, etc.); et, malgré l'emploi connu de *hṛda*, *hṛdajēta* (par ex. : *Dhammap.*, p. 378) pour marquer une vie austère, on peut se demander si हृदयुति, selon la lecture de C, n'aurait pas été employé pour marquer une vie de «haute» perfection. Le हृ que porte B, tant ici que plus bas (p. 33, L. 18), m'a décidé pour la correction हृत्.

LIXE 14. — Plus bas, p. 33, l. 14, nous retrouvons le même nom गालक. Dans le *Lal. Vist.* (p. 116) c'est गाल्.

PAGE 31, LIXE 17. — C'est évidemment l'accusatif राजाने que l'on attendrait. Peut-être à la rigueur le génitif se peut-il expliquer, en prenant योन कविपित्र्यम् absolument : «ayant prononcé pour le roi la formule योन कवि यवाम् ».

PAGE 39, LIXE 18. — Pour la forme वेजित्ति que j'ai introduite ici afin de servir la tradition de plus près, cf. ci-dessus, I, p. 374, 463.

PAGE 33, LIXE 5. — Sur les quatre «motifs» qui donnent aux «signes» toute l'importance que lui attribue le rishi, cf. ci-dessous p. 43, l. 6 et suiv.

LIXE 8. — Nous avons déjà rencontré ces formes en *e* de la 3e pers. de l'active. Cf. par exemple, I, 369. — C'est dans l'Hindouya que la légende ou le conte placent d'ordinaire les ascètes. Le *Lal. Vist.* (p. 115-123) ne manque pas à cette tradition en ce qui concerne Asita. La divergence de notre version à cet égard et la liberté qu'elle prend de le faire venir du Vindhya méritent peut-être d'être notées. — La qualification उपनिषद् n'est rien, moins que claire. Y aurait-il là une allusion à la fiction qui fait naître Krishna et Balarâma de deux cheveux du suprême Han? (Cf. mon *Essai sur la légende du Buddha*, 2e édit., p. 394.) Ce serait dire qu'Asita est au grand Kapila comme Krishna est à Hari; qu'il est un autre Kapila.

LIXE 13. — Je ne vois d'autre ressource que de construire les accusatifs comme dépendant de उपनि (ainsi que l'est parfois उपनिषद्, cf. *Diet. de Saint-Petersb.*, s. उपनि (3), n° 3), dans le sens « vivre de . . . », सकृद् « non labourée, sauvage ».

LIXE 16. — देवगुण ne s'explique guère. Je suppose que la vraie lecture serait देवगुणः.

PAGE 34, LIXE 4. — गमयति « il met en mouvement », pour « il voit se mouvoir », n'est guère admissible. D'autre part la corruption de पश्यति en गमयति ou गमयति est improbable. Peut-être faudrait-il lire उपगमयति = निगमयति?

LIXE 11. — L'épithète उपनिषदो de l'océan semble se référer à un obscurcissement des astres. C'est pourquoi j'ai écrit न विमानि. Cette conjecture me satisfait cependant assez peu; elle n'est pour moi qu'un pis aller. On voit mal pourquoi un mot comme विमानि se serait si fort corrompu sous la plume des scribes. Les autres mss. ne nous éclairent pas beaucoup; I., par exemple, lit : गमयति सकृदुपनि.

LIXE 14. — उप, ici : « au même moment, tout ensemble ».

PAGE 35, LIXE 3. — « De quelque événement que de pareils miracles soient le présage dans le monde, [il est sûr que] la naissance des bouddhas est accompagnée de semblables prodiges. »

LIXE 6. — A प्रवेयो comp. l'épithète plus ordinaire उपनिषदो (ci-dessus, I, 308. 5; ci-dessous, fol. 304^v) qui en marque clairement le sens.

LIXE 11. — Je ne sais que faire de पंचगु. La correction दिग्गु est satisfaisante pour le sens; pour la justifier dans la forme il faudrait considérer पंचगु comme une glose explicative qui se serait introduite dans le texte et y aurait suppléé la leçon authentique. Cette hypothèse est d'autant plus fragile que la classification des régions de l'espace en cinq — ce seraient ici les quatre points cardinaux et le zénith — n'est pas habituelle. Je ne propose donc la lecture दिग्गु que faute de mieux et sans grande confiance. Pour l'idée en général, cf. ci-dessus, p. 42, l. 1. — Étant donnée la constitution présente du texte, le second demi-vers गच्छ, etc. est dans la bouche du râhi. Au moment où, mis en éveil par les prodiges, il

examine le monde, et voit qu'un prince est né chez les Cākya, le nom de la localité résonne dans les espaces; alors il se dit: «Voici que circule le nom de Buddha; — je vais voir». काले semble impliquer ce sens: «quand le temps sera venu»; ce qui ne s'accorde pas avec la situation et le départ immédiat du jishi. Peut-être faut-il lire न काले et traduire, en complétant le jeuque régime: «Je [le] vais voir à cette heure [même], tout de suite».

Ligne 13. — Le pluriel ते, etc., se rapporte à Asita et à ses disciples, bien que ceux-ci disparaissent dans la suite du récit.

Ligne 10. — J'ai ajouté पूर्ण qui complète le vers et qui est indispensable pour appliquer le double instrumental qui suit.

PAGE 36, LIGNE 9. — Pour ce vers cf. la répétition l. 13. Je doute fort, malgré cette confirmation, de la lecture achuise dans le texte. Je ne la puis traduire que: «ils brillent comme des lunes faites [de main d'homme]».

Ligne 14. — चरदा «les éléphants en rut». J'entends निश्चिरदंशुया «semblables au soleil fixé, arrêté». Lotus, fol. 149e, nous liions नै चानिश्चिनो भादने, où Burnouf traduit अनिश्चिनो «sans s'arrêter»; fol. 168e चरदा अनिश्चिना «sans s'arrêter jamais», la «arrêté» semble signifier «fixé» dans le corps d'un être, ou, comme nous pourrions dire, «incarné». Cet éclat s'explique par l'autre épithète: ces éléphants sont couverts d'ornements en forme d'étoiles (समाराज).

PAGE 37, LIGNE 1. — La lecture सुरादिदं me paraît bien douteuse. Le seul sens que j'en sache tirer «bien percé», c'est-à-dire ayant beaucoup d'ouvertures, fenêtres et galeries, n'est ni très facile à admettre ni bien satisfaisant.

Ligne 3. — Nous sommes obligés, pour obtenir la mesure, et encore assez péniblement, d'admettre l'orthographe prékrita रचयति.

Ligne 5. — Sur वेलासिका, c'est-à-dire वेल्ल, cf. ci-dessus, l. 6 et 1.

Ligne 9. — J'entends विसृता dans le même sens à peu près que anuruphāsa en pâli (cf. Childers) et l'expression विसृता मतिा comme une figure, pour dire «étendues dans le lieu, dans la salle des gardes, qu'elles resplendent». Je n'ai pas besoin de rappeler les Favas des drames.

Ligne 13. — कालो, c'est-à-dire प्रचितो.

PAGE 38, LIGNE 3. — किरितक est pâli pour le sanskrit किरितिक, Cf. ci-dessus, l. p. 600.

Ligne 6. — Pour चानै = चान cf. Lal. Vis., 299, dernière ligne, et ci-dessus, l. 368.

Ligne 8. — On ne s'étonnera pas des changements lorsque d'interlocution

On y est préparé par les maladresses et les incohérences de style fréquentes dans tout ce morceau, par exemple, ci-dessus, p. 37, l. 16.

LIGNE 13. — J'ai corrigé *पद्म* dont *पद्म* me semble une altération pédante. Le fishi voit l'enfant posé sur l'étoile précieuse comme un joyau sur un platane.

LIGNE 15. — Pour le locatif *सन्निपातु*, cf. ci-dessus, l. 603, etc.

PAGE 40, LIGNE 7. — Cette expression assez singulière s'explique par l'emploi très général de *संसृजं* pris adverbiallement. On peut comparer plus bas (p. 351, l. 11-12) *वाचादा...मर्गे वाचि तनोयुषा*.

LIGNE 17. — *सिनवाकुर्व*, ces paroles « qui méritent le nom de blanches, de favorables ». Les premières de ces paroles sont tombées. On complètera par exemple : (*नम वासु*) *आकृतो*, etc.

LIGNE 21. — Pour l'emploi absolu de *कैशानुक*, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 215.

PAGE 41, LIGNE 8. — La phrase se construit mal avec *कश्चिद्* *सु*. Ne faudrait-il pas reconnaître une forme *कश्चिन्नु* équivalant à *कुतः*, et formée par le même suffixe *चिन्नु* pour *चित्तो* usité en prakrit pour l'ablatif? On remarquera que Hemacandra, III, 8, n'en limite pas, comme Vararuci, V, 7, l'emploi au pluriel.

PAGE 42, LIGNE 10. — J'ai éliminé *पद्मवत्* que je considère comme une glose ajoutée à *सन्निपातु*.

LIGNE 16. — *सिद्धमन्त्रो* ne donne ni un sens ni une mesure convenable; mais je ne sais par quelle correction le remplacer.

LIGNE 19. — Dans la version du *Laṭṭa Vistara*, l'épisode d'Asita se termine par une exhortation que le fishi adresse à son disciple; il l'engage à accepter la loi du Buddha dès que sa mission sera proclamée (p. 123, l. 13 et suiv.). C'est évidemment à cet ordre d'idées que se rattache la strophe précédente. Elle ne peut venir qu'après qu'Asita a quitté Kapilavastu et est rentré dans son ermitage. De là l'intervention que j'ai introduite. Elle ne suffit pas à rétablir complètement le texte qui est, dans cette fin de récit, visiblement altéré. Il manque au moins une strophe racontant le retour du fishi et indiquant qu'il s'adresse à Nārada.

PAGE 43, LIGNE 2. — Ces deux strophes se présentent bien brusquement. Elles sont fort en avance sur les événements, ne pouvant s'expliquer que comme des fragments d'un hymne récité, après sa mort, en l'honneur de Nārada. La première est incomplète et fautive. J'ai essayé de rendre à la première moitié le mètre régulier. Encore suis-je forcé de scander *nāmanā*, ce qui du reste n'est pas rare ici.

LEAN 7. — Il va de soi que la désinence *dyai* représente l'instrumental. La vraie orthographe serait *dye*, l'instrumental prékrit; c'est le pédantisme des scribes qui a rétabli la désinence la plus voisine de la déclinaison classique, *dyai* du datif. Le sens est clair : les signes sur le corps du bodhisattva sont apparents, bien distincts, profondément accentués et parfaitement irréprochables. — Pour l'énumération qui suit, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 583 et suiv. Il y a toujours quelques variantes d'une liste à l'autre. Celles que nous pourrions relever ici ne valent pas un examen détaillé. L'énumération paraît contenir deux ou trois signes de plus que n'en annonce le chiffre consacré de quatre-vingts. Il faudrait probablement fonder en une seule quelques épithètes qui sont disjointes dans l'état présent du texte.

PAGE 44, LIGNE 11. — J'ai corrigé *सिद्धिदानः* en comprenant : «des chevaux régulièrement séparés», quelque chose comme un équivalent de *समसुवर्तः* du *Latika Vistara* (122, 19).

PAGE 45, LIGNE 6. — शिर्षक que je ne trouve pas dans les dictionnaires doit avoir un sens analogue à celui que prend quelquefois *diḡha* en pâli (cf. Childers, s. v.) et désigner soit une espèce particulière de serpents, soit, en général, « un serpent ».

LEON 14. — α doit être mesuré long quoiqu'il représente $\sqrt{2}$, comme ci-dessous, p. 47, l. 14.

LEON 17. — Cf. *Lal. Vist.*, p. 147, dernière ligne. J'ai restitué la fin du premier pôle d'après cette version. Mais la correction s'éloigne beaucoup de la tradition; il est probable que notre texte devait porter primitivement quelque autre épithète que je ne sais pas reconnaître sous les altérations des mss.

PAGE 46, LIGNE 6. — Le composé est irrégulier; il faudrait *सुपारुषिकम्*. Je n'ai rien changé à cause des cas analogues qui ne sont pas rares. Cf. *अचानकम्*, *सुपारुषम्*, etc.; ci-dessus, I. 476, 477.

PART 47. LIVRE 1. — Si je comprends bien ce distique, c'est la citation d'une sorte d'adage, destinée à expliquer pourquoi le roi s'inquiète de son fils précisément à l'heure du repas; et le sens général serait celui-ci : « Si on est attaqué ou seulement près de soi un brave, dans le conseil un habile homme, à l'heure du repas un ami à qui on puisse en faire les honneurs. » Je ne méconnais pas que cette manière d'introduction est passablement naïve.

LAURE 4. — Chiblers (s. v. *Kirdio*) constate que les *khagurdamankirdi* sont considérés comme faisant partie de la suite des rois.

LEÇON 8. — Il serait impossible de restituer cette strophe sans la comparaison

du *Lal. Vist.*, p. 151, l. 12 et suiv. Notre texte indique quelques leçons possibles à celles de l'autre version d'ailleurs beaucoup moins corrompue. C'est ainsi que j'ai conservé *सामानं* (sur *साम*, cf. ci-dessus; l. 407) que j'entends comme faisant antithèse à l'épithète suivante et marquant l'obscurcissement passager produit par l'ombre du jamba.

LIGNE 14. — Cf. la strophe analogue, mais non identique, du *Lalita Vistara*, 151, 4.

PAGE 49, LIGNE 4. — *भक्त* doit signifier ici d'une façon générale : « région, endroit ».

LIGNE 19. — Il y a ici une lacune certaine; il faudrait qu'on nous explique la transformation en chien du Devaputra. L'inadvertance doit peut-être s'expliquer par la répétition de la dernière partie de la phrase *कतिञ्चन*, etc., qui aura donné une erreur du copiste. Les mots tombés dans la lacune auraient sans doute contribué à éclaircir le rôle du chien qui, d'après la phrase qui suit, « montre au public des formes, des apparences diverses » : dans l'état, il est pour moi très obscur. Cf. plus bas, p. 52, l. 10 et suiv.

LIGNE 20. — J'ai conservé l'orthographe *madhyima* qui correspond au pekkhi *majjhima*.

PAGE 50, LIGNE 11. — J'ai maintenant *भक्त* pour rester plus près de la tradition : *भक्त* donnerait un sens plus complètement satisfaisant.

LIGNE 20. — *समाधि* « la méditation ».

PAGE 51, LIGNE 20. — Je ne me sens rien moins qu'assuré du texte et de la traduction de cette ligne. J'entends : « celui-là sacrifie la Sarasvatî et, après l'avoir offerte en libations, la fait couler de nouveau, qui . . . », c'est-à-dire que l'homme assure autant de mérite que des sacrifices où passerait en libations l'eau sacrée de la Sarasvatî incessamment renouvelée.

PAGE 52, LIGNE 13. — On pourrait compléter par *मूर्ति*.

LIGNE 15. — *कुम्भ* se trouve au pāli (cf. Childers).

LIGNE 17. — Les vers suivants étant nécessairement dans la bouche du Gauriśarva, il y a ici une lacune plus ou moins étendue.

LIGNE 21. — Sur *भोजन*, cf. l. 511.

PAGE 53, LIGNE 11. — Nous avons relevé déjà des exemples de la troisième personne employée pour la première (l. 416); je ne crois donc pas qu'il y

égard, et bien qu'il fût également aisé d'écrire दृष्टम्, — ma restitution doit paraître suspecte.

Ligne 14. — Je prends क्षिप्रिहन्ति comme une forme prékrita du futur passif *क्षिप्रिहन्ते. Je n'ai pas besoin d'insister sur la formative en ह pour श्य. — Il est clair que l'addition मुनि est entièrement conjecturale.

Ligne 17. — Cette suite versifiée de l'histoire contient, on le verra, en raison des altérations du texte, de graves difficultés. Il semble que ce soient les derniers mots du rishi नाहं वदन्ता वदन्तं वि दान्ते qui y aient servi de point d'attache.

PAGE 54, LIGNE 3. — Malgré la forme moyenne, वाच ne s'explique bien ici que dans le sens d'« offrir », sens rare, mais relevé par le *Dict. de Saint-Pétersbourg*. — La répétition de l'expression कलहं श्रेष्ठं (p. suiv., l. 1) a malheureusement plus besoin d'éclaircissement qu'elle n'est capable d'en fournir au présent passage. J'entends : « il souleva une querelle, une compétition entre elles ».

Ligne 6. — Je ne puis rien faire de वीरि. Il faudrait quelque chose comme वृद्धम्. Mais la restitution s'éloigne trop de la tradition pour que j'aie osé l'introduire dans le texte sans avertissement. — Ce qui suit est la réponse des filles d'Indra. Je prends तदिदं = तदिद्. L'emploi de *idam* — *idam* n'est pas rare dans les inscriptions de Piyadasi. Sur va., cf. l. p. 601.

Ligne 16. — वर्णवदना se doit, je pense, expliquer en prenant वर्ण au sens d'éloge, gloire : « désireuses chacune de voir sa supériorité reconnue ».

Ligne 20. — प्रमादमना « mécontentes » est très clair; mais मादमनो ne peut s'entendre que comme impliquant cette nuance : « bienveillant pour tous », qui n'est pas dans la signification ordinaire du mot. L'amour de l'antithèse aura fait passer sur cette difficulté. Du reste il est douteux si c'est ce pâda ou le suivant qui est incomplet. On pourrait, en effet, rattacher चैव au second demi-vers, et, si on approuve mes essais de correction, on traduirait : « Ô belles ! vous êtes en tout semblables; comment soulever (entre vous) une compétition sans précédent ? » Ce qui anime la réponse des déesses.

PAGE 55, LIGNE 9. — Cette strophe est la réponse et l'excuse des déesses; elle ne peut se rapporter qu'au rishi qui a été mis en scène tout à l'heure; on peut admettre que Nārada soit son nom; mais il faut avouer que, appliqué à lui, le premier pâda s'explique malaisément. Peut-être l'auteur a-t-il voulu dire : « le rishi qui, de son nom, parcourt le monde entier », c'est-à-dire le rishi qui porte le nom de celui (Nārada) qui parcourt l'univers comme messager des dieux ?

Ligne 6. — Cette nouvelle phase du récit commence *ex abrupto*; les transitions sont fort peu ménagées dans tout ce conte. On en peut juger par la strophe suivante qui passe, sans avertissement, au discours du rishi. Les premiers mots

इति च sont sûrement corrompus; le remède est malaisé à déterminer. Pour ce qui est de अमृत, nous avons eu déjà des exemples d'un emploi très libre de l'ablatif (cf. plus haut, I, 315).

Ligne 19. — Pour conserver मी des mas., il faudrait prendre अमरि comme une seconde personne dans le sens impératif. Il est beaucoup plus aisé de le considérer comme employé pour la première; c'est une forme d'aoriste régulière ici.

Ligne 22. — हि est le reste d'un impératif qui devait signifier : « fuis, échappe », ou bien « détruis, anéantis ». Il ne m'en vient pas à l'esprit qui convienne au mètre. — L'énumération est claire; तस्य fait opposition à तस्मै dans le sens d'« impétuosité ». अमृत dans le sens de « ruine » est attesté par le pâli.

PAGE 56, LIGNE 4. — La construction est embarrassée. Je comprends : « moi qui autrefois ne donnais pas et qui disais qu'ainsi (c'est-à-dire de ne pas donner) était parfait, et qui ai fait à tous l'éloge de cette conduite (qui consiste à ne pas donner) ». — Dans la strophe suivante la lecture मित्रं श्रेयसिनि शक्तिनिमित्तं m'est fournie par L. qui, sauf les derniers mots वि शक्ते, se rapproche du reste de la lecture de mes mas. Je n'ai pas besoin d'avertir que je considère mon essai de restitution de la strophe comme extrêmement douteux. J'entends le dernier pâda (ममि pour ममि) : « L'ambrosie même tournerait à la perte de celui qui l'obtenait n'en ferait pas l'ouïdée. »

Ligne 17. — La suite montre que विना शक्तिनि signifie : « se tenant chacune dans la direction d'un des points cardinaux ».

Ligne 20. — La conjecture que j'ai introduite dans le texte, qui est certainement altérée, m'a été suggérée par la comparaison du pâli *asadhitarakā*. Je renvoie à Gladders, s. v. *asadhī*. Cf. Kern, *Bijdr.* 101 de *verkl.* van eenige *pāli*-woorden, p. 18.

PAGE 57, LIGNE 10. — Le sens de la strophe paraît être que la prospérité fait mépriser même la vertu.

Ligne 15. — Une des régions, le nord-est, étant attribuée à Īśva, ईशानी दिग्, j'ai tenté une correction qui reste pour moi douteuse.

PAGE 58, LIGNE 3. — Je suis très embarrassé de अमृतमिति. Faut-il lire* अमृते ? La réponse du *śāhi* semble faire allusion à un conte dans lequel une femme vertueuse aurait renié et déserté ses devoirs pour avoir donné sa confiance à la femme du potier (†). — Le sous général de la strophe suivante paraît être qu'une confiance mal placée détruit toute vertu, que par conséquent l'œuvre de la confiance est une œuvre mauvaise. Mais le détail reste très obscur. ईश ne satisfait ni au mètre ni au sens; dans le pâla suivant अमृतं s'explique par le pâli *asaddhā* un sens de « péché »; mais la construction n'est rien moins que satisfaisante; la traduction

libérale : « cette (çradhâ) n'a-t-elle pas l'aspect destructeur par le péché? » est d'un amphigourisme par trop invraisemblable.

Liane 8. — « Je te le dis en face. » — Cf. la ligne 10 de la page suivante.

Liane 12. — Je doute fort que ce demi-vers soit en ordre : d'abord l'emploi de *apari* pour dire « abandonner (la place), disparaître » est suspect, et d'autre part la suite de la pensée est mal indiquée : « tu es (pâle) comme l'étoile du matin au moment où la nuit disparaît devant le soleil qui se lève ».

Liane 16. — *apara apari* « jetée en proie au çarabha ». — *apari* est le passif : « est vu », cf. p. 60, l. 4. — Le dernier demi-vers est interrogatif : « Ne crains-tu pas étant seule ainsi? »

Liane 21. — Je ne sais rien tirer de la leçon des mss. pour cette ligne. A la suivante, *pari* est le nom même de la déesse; il faut donc admettre que *apari* veut signifier « pour l'ambrosie, à cause de l'ambrosie ».

PAGE 59, LIANE 8. — Je ne puis entendre *pari-pari*, etc., que dans ce sens : « ils sont uniquement appliqués à ce but », à savoir, gagner de l'argent.

Liane 14. — Le mètre prouve qu'il existe une lacune dans le premier pâda. Dans le second, *ari* doit être corrompu et dissimuler une épithète formant avec *pari* un composé possessif.

PAGE 60, LIANE 3. — « Une femme vulgaire n'entre pas ici; mais je sais que tu es marquée (du sceau) de la vertu? »

Liane 11. — Nous sommes forcés d'admettre, étant donné le texte tel qu'il paraît devoir être constitué, que les paroles du fishi s'arrêtent au milieu de la strophe, et que le récit recommence avec *pari* *apari*.

Liane 17. — Entre les deux leçons *pari* et *apari*, je ne vois pas de nom d'arbre à reconstituer avec évidence.

PAGE 61, LIANE 1. — L'obscurité du troisième pâda me met hors d'état de constituer un texte probable ou de donner une traduction salvée pour cette strophe. La suivante est encore plus altérée. L. lit *pari-pari-pari*, *pari-pari-pari* et « *pari* *apari* ». Je vois seulement par les deux derniers pâdas que le fishi rend l'ambrosie à la déesse *Parî* qui s'apprête aussitôt à lui adresser la parole.

Liane 12. — Je n'ai plus besoin de justifier le génitif *pari-pari* après *pari*. Cf. l. 673, al. — J'entends *pari-pari* : « désireuse de triompher, de montrer sa victoire »; c'est ce qu'expliquent les paroles de la déesse à *Indra* : « Voici l'ambrosie, [le fruit de] ma victoire. »

Liane 17. — *Mâtali* était revenu dans l'assemblée des dieux après avoir accompli le message dont l'avait chargé *Indra*; celui-ci l'envoie de nouveau pour

s'assurer près de Kancika des motifs qui ont déterminé sa préférence. Vaut-il croire qu'on ait pu former un acriste वमिलस्य? Si on recule devant cette forme, il resterait la ressource d'écrire वमिलस्य et de prendre le participe dans le sens actif.

Ligne 22. — वमिलस्य, si telle est la vraie lecture, paraît désigner l'endroit où l'on arrête, où l'on renvoie le char.

PAGE 62, LIGNE 8. — Je ne sais comment corriger गनेसो ni कुपयद; le dernier mot fait penser à कृपय; mais le sens de *timor* n'est pas possible ici. Il est vrai que le Çabakalpapurana cité par le *Diet. de Saint-Pétersb.* donne कृपये dans le sens de «*écriture terminée d'une couverture*».

LIGNE 13. — J'ai essayé de rendre le texte lisible en me rapprochant de la leçon de L. qui portait : परमार्थ उक्त्यनन्ता अमुकं चहते तथा सो जितम्, etc.

LIGNE 20. — Il manque un premier pâda où le pishi devait expliquer ses griefs contre Çrl.

PAGE 63, LIGNE 1. — विमर्शदिक est pris comme nom abstrait au sens de «*murmure*». — Il a été question précédemment (I, 624) des locatifs formés au moyen de मन्त्रके; वरिष्ठ n'en est qu'un équivalent et वरिष्ठमूर्ते en définitive — *संप्रति*. Le mot difficile est le dernier de la ligne : वरिष्ठता est condamné par le mètre; je n'ai écrit वरिष्ठता qu'avec bien de l'hésitation. Le parallélisme du pâda suivant est pour faire admettre ici un mot de sens équivalent à उद्वृत्ता. Peut-on croire que *pramāṇa* ait pu être débarrassé de son emploi technique pour dire «*mis au feu, éprouvé*»? C'est au moins hasardeux. — La ligne suivante n'est pas beaucoup plus certaine. A विपुल्यनाना qui ne donne pas de sens j'ai substitué विपश्यमान qui est graphiquement très facile, mais que je suis obligé d'interpréter passivement (cf. p. 195, l. 3) : étant vu, observée; l'expression est d'une excessive platitude. Quant à मुग्धा, je serais sans ressource si nous ne rencontrions plus bas (p. 354, l. 1) l'expression समित्तोष्य le «*parfum de la résignation*»; elle est consacrée et nous la retrouvons ailleurs, comme *Lal. vis.*, 557, 16; j'admets que मुग्धा, par une multiphase hardie à coup sûr, revient à «*résigné*».

LIGNE 6. — Je ne suis arrivé à restituer une apparence de texte dans cette strophe que par des corrections évidemment hasardeuses pour le deuxième et le troisième pâda : «*Elle (la modestie) est désirable chez l'enfant, elle l'est encore chez le vieillard; elle peut amener la réconciliation même avec un adversaire (naquisse) furieux.*» Tout cela est d'une vraisemblance purement relative. L. lit तिर्यक् अपूर्ण, etc. — La strophe suivante est encore plus obscure. Tout ce que j'y vois avec certitude, c'est qu'elle est dans la bouche de Mātali; il paraît (5e pâda) dire au pishi que Indra, qui appartient au même gotha que lui — *वसिष्ठ* est un nom bien

sama d'indra — désire le posséder (dans son ciel). Ces mots préparent la conclusion du récit telle qu'elle est exprimée dans le distique final.

Ligne 14. — Je ne puis comprendre *अस्य* que comme marquant l'accumulation des skandhas, en d'autres termes l'existence corporelle, et je renvoie à l'emploi analogue de *अनुस्य* (I, p. 513). *अस्युर्गच्छति* m'est suggéré par la lecture *अस्युर्गच्छति* de L; le sens serait : « sans supérieur » — *अनुस्य*.

PAGE 64, LIGNE 7. — Ce titre de *चतुर्विंशतः* reste pour moi tout à fait énigmatique.

Ligne 8. — Il y a ici une transposition évidente. Cette question et l'histoire qu'elle amène ne devraient venir qu'après p. 73, l. 2.

Ligne 11. — Relativement à l'emploi de *तृप्तं* dans le sens de « satisfaire », cf. *abhirādhayati* en pâli, *Jātaka*, éd. Fausbøll, I, 392, 11 (cf. l. 8).

Ligne 14. — Cf. pour d'autres versions de ce conte, *Jātaka*, éd. Fausbøll, III, p. 107; *Real, Romant, Legg.*, p. 82.

Ligne 17. — Je crains qu'il ne soit téméraire de conserver dans *अस्य* le masculin pour le neutre. Avec *अस्य*, il faut substituer *सि* (cf. l. 304) ou quelque équivalent. Cf. ci-dessous, l. 13, p. 69.

PAGE 65, LIGNE 3. — La nécessité de l'addition enfermée entre crochets — ou d'un mot équivalent — me paraît évidente. — La correction *सि* est plus douteuse. Cette construction passive est un peu dure, et nous pouvons, dans ce style, toujours admettre aisément des incohérences de construction. — *अस्य* ne peut avoir ici que le sens de « grand » qui lui est attribué en pâli (Childers).

Ligne 7. — J'écris *मोक्षो* *सि* faute de mieux; mais il est peu probable que l'on ait employé comme une image méprisante le nom d'un objet employé dans les cérémonies religieuses et purificatoires tel que la bouse de vache.

Ligne 12. — Je prends *सुखं* comme = pâli *सुखं* = *सुख*, qui s'applique bien à la nourriture pour dire « grossier, désagréable ». Cf. ci-dessous, p. 313, l. 9, p. 333, l. 5 et suiv., et tout à l'heure p. 69, l. 1 : *अस्युर्गच्छति*. — Le génitif *सि* *उत्तरे* ne peut signifier que : « relativement à sa femme, au sujet de sa femme ».

Ligne 15. — « S'il y avait (c'est-à-dire s'il y avait eu) en elle de l'amour pour moi »; mais alors il nous faut le nominatif *मया* et non *मे*. La suite serait plus claire si *मया* était accompagné d'un adjectif comme *वर्ध*, *वर्धन* : « je ne partagerai avec elle rien de ce lézard, je mangerai [tout] le lézard ».

Ligne 17. — *सि* représente le génitif (absolu) comme nous avons vu faire *सि* (l. 304).

PAGE 66, LIGNE 11. — *सि* ne peut se prendre ici que comme particule, le sens du *prāṇin* joint.

Ligne 15. — किमत्र घटति = «ce qui se passe». Cf. ci-dessus, l. 631.

Ligne 17. — ते तः «cette (conduite) dans les forêts».

Ligne 21. — Cette strophe et la suivante ont été citées avec leurs équivalents en pâli et traduites par Minayeff, *Gramma. pâlie*, trad. Guyard, p. xxviii-xix.

PAGE 68, LIGNE 11. — निमित्तं गृह्णाति ne me paraît pas donner de sens satisfaisant. *Nimittaṃ gahhāti* s'emploie en pâli pour dire : «concevoir de l'amour», quelle que soit d'ailleurs l'origine exacte de cette locution. Le causatif निमित्तं गृह्णाति s'entend bien dans ce sens : «l'action de faire concevoir de l'amour».

Ligne 20. — Je ne puis m'expliquer हस्तेन que dans le sens générique de «pédit», primitivement «annoncé d'après [les signes de] la main» (?).

PAGE 69, LIGNE 7. — Nous avons remarqué plusieurs fois l'absence de la formative du passif; nous allons tout à l'heure retrouver les orthographes पश्यन्तस् et पश्यन्तो; dans ces conditions, j'ai conservé l'orthographe de la tradition, si peu justifiable qu'elle paraisse.

Ligne 11. — Pour une autre version de ce conte, cf. Beal, *Bam. Leg.*, p. 99.

Ligne 16. — Le sens est clair : «ayant laissé derrière elle tous les autres animaux»; mais le génitif तेषां सर्वेषां ne s'explique que par une de ces confusions dont notre texte est si prodigue dans l'emploi des cas; au moins attendrait-on l'accusatif.

PAGE 70, LIGNE 1. — De ma correction पार्श्वेवर्त्तन्त on rapprochera la correction analogue de la p. suiv., l. 1; dans une certaine mesure elles se fortifient l'une l'autre. — उवाच वसवो, . . . «faisons en sorte que nous ayons un mâle pour toi, sans pourtant manquer à notre promesse». पार्त्तिक à la façon pâlie, pour पार्त्तिक.

Ligne 3. — On pourrait peut-être rester plus près de la tradition en lisant तुं हस्ते इ*, qui devrait s'entendre : «celui que tu désires comme épouse», en sorte que pour le sens les deux lectures reviendraient finalement au même. Mais la leçon que j'ai admise dans le texte a pour elle l'autorité de la répétition en vers (p. 71, l. 6).

Ligne 6. — J'admets que काल est pris dans le sens de «charme», comme équivalent de उत्तर dans la répétition versifiée, p. suiv., l. 10.

Ligne 19. — Il semble que पश्चिचरति doive ici signifier à peu près «attendre» : littéralement : «elle fait marcher, elle regarde venir (?)» — «Comme s'il était lui-même arrivé [premier] à la montagne», वा = इव. La tigresse le veut pour «maître» par une allusion au double sens de पति, comme s'il était personnellement le vainqueur de la lutte.

PAGE 73, LIGNE 17. — Il manque devant कर्मन् un verbe signifiant quelque

chose comme « remarquez, examinez ». Il y a d'autant moins à s'en donner que, comme je l'ai indiqué par les crochets, cette ligne est une interpolation accidentelle empruntée à la suite.

PAGE 73, LIGNE 13. — Nous avons à plusieurs reprises (cf. par exemple, l. 444) rencontré *गृह्यते* signifiant, comme second terme de composition, « préoccupé de . . . ». Si ma restitution est exacte, nous l'aurions ici dans le même sens, mais sans régime : « voyant le prince préoccupé ».

PAGE 74, LIGNE 2. — J'ai, dans *अन्त्याह्वये*, reproduit ce qui me paraît être la lecture de G et de L; B est pour moi indistinct; il en est de même de M. Je ne retrouve ni ce terme ni aucun autre dont il puisse être l'altération dans l'énumération du *Lal. Vist.* (p. 178); et l'explication m'en échappe.

LIGNE 6. — L'instrumental ou l'ablatif dans la fonction du locatif, comme l. 541. A la ligne 8, dans *अन्त्याह्वये*, nous avons le cas inverse, le locatif pour l'ablatif.

LIGNE 12. — *अन्त्याह्वये* ne s'explique que comme l'ablatif d'un composé *अन्त्याह्वयः* : « entre du dehors de la ville dans Kapilavastu ».

PAGE 75, LIGNE 13. — *अन्त्याह्वयः* est pour moi très obscur. Le mot ne me rappelle qu'une chose, c'est notre expression familière « fort comme père et mère ».

LIGNE 20. — J'ai restitué ici une partie du passage transposé p. 74, l. 8; il est indispensable à l'intelligence de la suite. — *एते दश क्रोशः* : « il y a là (un champ de tir de) dix *krōṣas* ». — *अन्त्याह्वयः* pour *अन्त्याह्वयः*.

PAGE 76, LIGNE 7. — J'ai cru devoir respecter le sandhi *अन्त्याह्वयः*.

PAGE 77, LIGNE 3. — Depuis son aïeul *Sīṃhahana* personne n'avait pu tendre cet arc; en le tendant, *Siddhārtha* retrouve la « poigne perdue des *Āśkyas* ».

PAGE 78, LIGNE 1. — Le participe *गृह्यते* (à côté de *गृह्यन्ते*) est suffisamment protégé par *गृह्यते* de la ligne 3.

LIGNE 12. — *अन्त्याह्वयः* se peut à la rigueur défendre comme un *prākṛita*isme; mais, à dire vrai, la confusion matérielle entre *अन्त्याह्वयः* et *अन्त्याह्वयः* est fort aisée.

LIGNE 15. — *अन्त्याह्वयः*, bien entendu pour **अन्त्याह्वयः*, à cause du *palī* *अन्त्याह्वयः* = *अन्त्याह्वयः*.

PAGE 79, LIGNE 4. — Pour la substitution de *अन्त्याह्वयः* à *अन्त्याह्वयः*, cf. les leçons des strophes suivantes. Elle est exigée par le mètre.

LIGNE 11. — Je traduis, non sans hésitation : « car aux méchants nous ne disons que ce qui convient aux méchants ».

Ligne 14. — « Et celui qui demande n'est pas mal vu, mal accueilli par nous ».

Ligne 17. — Je prends अजित comme équivalent de अग्नि.

PAGE 80, LIGNE 17. — अजितशक्तिः me paraît une correction isolée par les nécessités de la mesure et par les exigences du sens. Je comprends : « sans former de factions, tous d'accord et unis ».

PAGE 81, LIGNE 7. — गान् मूनीन् « le serpent que l'on prend soi-même », c'est-à-dire avec la main, sans précaution.

PAGE 82, LIGNE 8. — « Son royaume est vaste, il commande jusqu'à Takahçil ».

Ligne 15. — सो वाप्यो, nominatif absolu. Cf. I, 614, etc.

PAGE 83, LIGNE 17. — On trouve d'autres versions de ce conte dans *Jātakas*, III, p. 381 et suiv., *Bud. Rom. Legend*, p. 93 et suiv. Malheureusement elles ne sont pas, dans le détail, assez semblables à la nôtre pour nous éclairer comme il serait souhaitable sur plusieurs passages corrompus ou difficiles.

PAGE 84, LIGNE 1. — Ici commence une série d'énigmes dont j'ai le regret d'avouer que presque toutes m'échappent. Celle-ci est claire : « Je m'appelle du nom de la demeure du Tathāgata. » Le Buddha est dans le nirvāṇa, dont *amara* « l'immortalité » est un des synonymes bien connus. — La phrase suivante m'est inintelligible, je ne sais que faire de येमिषो.

Ligne 3. — अच्छं ne donne, que je voie, aucun sens; mais je ne suis pas plus heureux avec la lecture अचच्छं de L. Ce ma. lit ensuite, comme B, गमि qui a en effet l'autorité de la *lectio difficilior*. गमिन् ou गमिन् s'emploie bien comme second membre d'un composé, pour dire : « qui doit aller ». Au moins faudrait-il तदिमिन् नी, तदिमिन् नी. येमिषाणि n'est pas moins obscur.

Ligne 9. — त्रयो « trois choses », à savoir la tête et les deux yeux.

Ligne 15. — Outre que le vers paraît être incomplet, je ne vois pas quelle peut être la portée de वसवन्. Dans la strophe suivante, l'huile et le collyre semblent être caractérisés comme disparaissant, coulant vite (लोपिक); c'est le même sens que je suppose dans वसवन्, et l'analogie sur laquelle s'appuie ma restitution de vers. Le premier hémistiche se pourrait peut-être compléter : सन्निवेशितो गो. Tout cela est bien hypothétique. Le second vers est peut-être moins douteux : en n'ayant pas porté, les vêtements ne conservent propre; c'est dans le gāṇḍī que l'on trouve du miel (घृह = pāṇi *lāṇḍā*, skr. गोदः cf. I, 616) et non dans l'eau.

Ligne 20. — L. dans le second vers lit : अचच्छिका ग्रन्थे ग्रन्थे देहेन अचच्छि. J'ai constitué le texte en admettant le sens suivant : « Si l'huile et le collyre tiennent mal.

et tu as les vêtements des jours de fête, le ciel t'en rend d'autres par la pluie», la pluie lave les vêtements et humecte comme l'huile et le collyre les cheveux et ton visage. La phrase suivante montre que Amara marche sous la pluie contre laquelle elle abrite la soupe (रसकुण्ड) qu'elle porte aux champs.

PAGE 85, LIGNE 5. — अन्नदाने « pour servir de moyen de subsistance »; अन्नदाने n'est pas intelligible.

LIGNE 9. — Je suis hors d'état de rien tirer du texte tel qu'il est donné par les mss. pour cette strophe.

LIGNE 13. — Même en admettant le reste comme possible, वेलायको demeure pour moi tout à fait mystérieux.

LIGNE 15. — Je suppose une forme वदुत्य, d'après l'analogie du prékrit vada dans les inscriptions de Piyadasi. Cette forme explique assez bien la corruption वदु. Ce qui est plus malaisé c'est d'expliquer l'intrusion de वदु, en admettant que je touche le sens général de la phrase : « Où est celui dont l'absence désole la mère ? » c'est-à-dire : où est ton père ?

LIGNE 19. — Ici la correction est certaine. Si l'on compare la strophe explicative, on verra que la plaisanterie porte sur le soufflet de forge qui souffle mais ne vit pas. Cette plaisanterie se retrouve ailleurs sous une forme plus explicite, Ind. Sprüche de Böhlingk, n° 1138.

PAGE 86, LIGNE 3. — पीडति représente le passif, = पीडयति, पीडयते : « le fer est frappé par le fer », et dans la question : « le parent est frappé (molesté) par le parent »; le marteau et l'enclume sont également en fer. — Dans la stance suivante, je traduis : « Et je retournerai sans difficulté à notre village de Yavukachaka. »

LIGNE 7. — वनिमि ne m'est pas connu, et उड्रेति, qui paraît revenir par deux fois dans la ligne suivante, est assurément corrompu; je suis hors d'état d'indiquer comment Mahābhādha tire de ces termes les indications qu'il y découvre sur ce couple.

LIGNE 13. — Peut-être est-ce simplement दग्ग et non दग्ग qu'il faut rétablir.

LIGNE 14. — Le texte paraît être ici en ordre, le sens n'en est malheureusement pas beaucoup plus clair. On voit seulement que le vers doit contenir par voie d'allusion une invitation à visiter la maison de son père, comme le distique qui suit — strophes de la jeune fille et réponse du jeune brahmane — se rapporte à leur mariage et aux cérémonies religieuses qui l'accompagneront.

PAGE 87, LIGNE 13. — सर्वचूर्णकर्म se peut à la rigueur expliquer « l'ouvrage éruditionnaire, délicat entre tous ». On ne peut guère songer à écrire सर्वचर्मकर्म.

« l'ouvrage exécuté par tous », puisque Mahaschulha remarque aussitôt que c'est le travail réservé aux plus habiles.

LIGNE 16. — « Les huit », parce que l'eclui » forme lui-même une aiguille.

LIGNE 17. — J'admets que अष्ट désigne une certaine imperfection — j'ignore laquelle — dans les aiguilles, qui est supprimée (स्त्रिष्ट) dans celles de Mahaschulha. Quant à अष्टाश्रित, j'ignore quel est le sens ou la forme exacte de la seconde partie du composé.

PAGE 88, LIGNE 5. — « Tu es ivre ou fou, toi qui... »

LIGNE 11. — En supposant que mes corrections soient exactes, on traduirait : « Si ton père connaissait mes talents, lui-même me proposant à ton choix, ton vœu serait accordé par ton père. »

PAGE 89, LIGNE 17. — J'ai, comme plus haut, p. 77, l. 9, maintenu l'orthographe त्रिष्ट, bien qu'elle soit évidemment fautive. Il est possible qu'elle résulte d'une double confusion entre त्रिष्ट et अष्ट.

PAGE 90, LIGNE 1. — Même en admettant ma restitution, il faut avouer que la double application de तस्य ब्राह्मणस्य et de तस्य उपासकस्य à la même personne rend la construction pénible et embarrasée.

LIGNE 11. — Le sens exact de त्रिचक्र ne m'est pas connu. Du sens distributif de त्रि je tire la conclusion que le mot doit désigner les petites barques sur lesquelles on descend du navire pour aborder au rivage. — Je comprends इति comme exprimant l'intention : ब्राह्मिणोति « il veut monter dans le canot ».

LIGNE 15. — बडक ou बडक doit désigner un vase ou quelque autre instrument que je ne sais comment préciser, ne trouvant ni en sanskrit ni en pâli d'emploi analogue.

PAGE 91, LIGNE 11. — J'admets que तन्निष्ठकृ est le reste d'une glose expliquant à qui s'adresse le jeune brâhmane, glose dont le voisinage a amené la transformation de कपो en कपोतु.

PAGE 92, LIGNE 6. — इतिवि représente, bien entendu, la première personne du potentiel. — Au vers suivant, le mot ब्रह्मणि pour le masculin : « beaucoup d'hommes ».

LIGNE 11. — Cette strophe n'est rien moins que claire pour moi. पुन s'employant pour dire « une masse, une quantité de... », j'admets que le mot a été fixé pour désigner une vaste mesure de capacité; je n'en ai du reste aucune preuve. अष्ट doit s'appliquer à l'océan : « l'océan d'où il sort... », c'est-à-dire « quand il sort de

l'océan une masse d'eau énorme, il ne s'en aperçoit seulement pas». J'entends la troisième pâda : « Et au-dessous de la surface de l'eau il y a des êtres vivants sans nombre. »

Ligne 18. — Je comprends : « Comment mettre de côté, violer les préceptes des dharmadâstras? » qui interdisent de tuer des êtres vivants. — Peut-être, à la ligne suivante, faudrait-il lire *व्यर्थ*; en tout cas, le sens est équivalent.

PAGE 93, LIGNE 2. — « Je vois la cause de ton opposition : c'est la crainte de voir l'océan supprimé; il ne creuserait plus de courant, il ne déracinerait plus les arbres; mais aussi serait supprimée cette barrière qu'on ne peut franchir pour atteindre l'autre rive. » (?)

Ligne 8. — Si cette lecture est exacte, on peut comprendre : « Je dis ceci et non pas cela »; en d'autres termes : « telle est ma volonté immuable »; — *विना*, la première personne du potentiel : « Je ne saurais m'incliner, je ne rendrai pas devant le feu dévorant. »

PAGE 94, LIGNE 4. — Il y a ici des traces de structure métrique. J'aurais dû distribuer cette phrase en pâdas, comme j'ai fait ailleurs, p. 188, l. 16 et suiv.

PAGE 95, LIGNE 12. — Cf. l. 258, 14-15.

Ligne 15. — *महं च* paraît se rapprocher plus étroitement de la tradition; en soi la forme *महर्त्त* serait plus probable.

Ligne 19. — « निवृत्तो » n'est qu'une curieuse orthographe, une prétendue restitution sanskrite pour le participe qui en pâli est bien connu sous la forme *nivatta*. Ailleurs (p. 436, l. 2) la tradition hésite entre les barbarismes *anivattata* et *anivattata*.

PAGE 96, LIGNE 3. — Sur *समन्वाहुनि*, cf. l. 564.

Ligne 17. — Pour *साधवर्णित*, cf. l. 599.

PAGE 97, LIGNE 10. — « Par bonté d'âme le rishi lui répond naïvement et sans y chercher malice. »

PAGE 98, LIGNE 3. — Je ne sais qu'un moyen d'expliquer *वाच्यते* c'est d'y voir un vêtement précieux que l'heureux chasseur reçoit pour prix de son succès. Mais l'épithète *विपुले* s'accorde mal avec cette traduction. — « La ville des lions devenue la ville des brâhmanes », à cause de l'affluence des brâhmanes qui y a attiré le sacrifice projeté.

Ligne 14. — La lecture des mas. me paraît justifier les détails par lesquels le

texte de cette strophe s'écarte ici de celui qu'en a donné M. Minayeff (*Gr. pâl.*, trait. Guyard, p. xxxii). सर्वैर्न seul ne s'explique pas. Une épithète est nécessaire à सर्वै; il ne s'agit pas d'une inclination en général, mais d'une inclination impérieuse, soudaine, irrésistible. C'est le sens que je cherche dans सर्वैर्न que j'ai introduit par conjecture.

PAGE 99, LIGNE 1. La phrase कुरुते, etc., a tout l'air d'une glose explicative de l'expression किं गुणनिर्दिष्ट.

PAGE 100, LIGNE 3. — Le Dictionnaire de Saint-Petersbourg donne, d'après des lexicographes, नित au sens d'« obstacle »; bien que ce sens ne paraisse pas garanti par un usage connu, il convient bien ici : नित « qui ne présente pas de difficulté, pas d'objection ». Cependant nous manquons d'un verbe d'où dépende l'instrumental रित, tel que कुरु ou quelque équivalent. Peut-être नित est-il une corruption d'un participe de ce genre; mais je n'en vois aucun dont la restitution soit aisée.

LIGNE 16. — Avant निर्याति il faut suppléer वार्षाणि « des milliers d'affaires sont arrêtées ».

PAGE 101, LIGNE 2. — Un exemple particulièrement frappant de l'oblitération des genres.

LIGNE 12. — Pour l'expression वनप्रस्थान्त voir un peu plus loin p. 113, l. 9.

PAGE 102, LIGNE 8. — Le second pāda est incomplet : il devrait rappeler les deux termes qui sont ici en jeu; il faudrait quelque chose comme वरि विष्णुधनम् (en admettant l'orthographe वरि).

LIGNE 11. — Il est clair que tout ce dialogue est versifié; j'ai complété कुमारम् qui rétablit le mètre et qui explique bien l'erreur de la tradition.

PAGE 103, LIGNE 1. — Cf. un peu plus bas p. 105, l. 5.

PAGE 104, LIGNE 3. — « Dans le temps même où il venait d'être témoin des lamentations du roi. » Je n'ai pas besoin de dire que je considère cette restitution comme fort douteuse.

LIGNE 8. — Le mètre paraît ici protéger la forme मल्ल, au lieu de मल्लक.

LIGNE 12. — La lecture बह्विन् बह्वैर्दिनै ne se peut comprendre que dans ce sens : « capable de porter des armées ». Je la considère comme bien suspecte.

PAGE 105, LIGNE 5. — निरयो विनयभाजो « la continence et la solitude ».

LIGNE 7. — Bien qu'il ait mesuré bref, व représente ici : « la mort ou la réunion avec Manohard ».

LIGNE 17. — *अटिदि* et *जिबोदि* sont coordonnés à l'instrumental de *दि* et de *मग* impliqué dans le composé *अपममाला* «divisée en un réseau de courants par les rochers sur lesquels elle se brise».

PAGE 106, LIGNE 1. — «Tout en marchant, Manoharā cueille pour s'en parer les fleurs qui pendent à sa portée.»

LIGNE 3. — Peut-être, au lieu de *मति* qui est faible, vaudrait-il mieux *सुत्रिग* : *सुत्रिणा*.

LIGNE 9. — Cf. Garbe, *Die indischen Mineralien*, p. 54.

PAGE 107, LIGNE 14. — Sur *संगुमानि*, cf. I, 406 et suiv.

PAGE 108, LIGNE 2. — La lecture des *ms.* se pourrait à la rigueur conserver en admettant une association fautive du neutre et du masculin, et en divisant la phrase en deux propositions. L'emploi absolu de *मच्छति* n'étant pas dans les habitudes de ce style, j'ai cru préférable de rétablir la forme *सि*, assez peu commune pour que les scribes aient une tendance visible à la méconnaître et à l'effacer. Cf. I, 618.

LIGNE 15. — *वात्मना चतुर्थ* «avec ses trois compagnons».

PAGE 109, LIGNE 7. — Les participes *सङ्ग* et *अगमिन्* ne peuvent guère s'appliquer qu'à la ville; mais la longueur des développements qui précèdent a fait perdre de vue le genre de *नगरं*.

LIGNE 9. — On remarquera l'orthographe *वापति* = *वादेति* de B.

LIGNE 14. — Pour *अकक्षति* cf. tout à l'heure p. 110, L. 15. — *नो ईदृशो वागोदो* «nos joissances semblent l'indiquer».

PAGE 110, LIGNE 1. — *नीयति* futur passif comme nous avons eu *दीयति*, etc.

LIGNE 9. — *परोक्षति* est dans le style budhique mêlé avec le sens de «croire, ajouter foi», comme *Lotus*, fol. 167^a sl. On le retrouve dans le *Madgadhi jaina* (cf. Weber, *Bhagav.*, p. 273 suiv.). Le sens est nettement déterminé (et il faut d'après cela rectifier légèrement l'interprétation de M. Weber); quant à l'origine du mot, elle est très obscure; les étymologies proposées par M. Weber ne me paraissent pas convaincantes; mais je n'ai rien de mieux à y substituer.

PAGE 110, LIGNE 18. — Je suppose qu'on liait des drapeaux aux portes pour adiquer l'ouverture des jardins.

PAGE 113, LIGNE 5. — *दिवा वृद्धि* en supplant *मयु* fait fort bien équivalent à la formule connue par les *draums* : *दिवा वर्धते*.

PAGE 115, LIGNE 8. — On sait que le pâli a les deux orthographes *सुसुमार* et *सुसुमाल*. La dernière semble indiquer une dérivation secondaire de *सुसुम* = *सुसु*, d'où **सुसुमाल*; *सुसुमार* ne serait qu'une maladroite restitution soi-disant étymologique.

LIGNE 19. — La lecture et le sens ne me paraissent rien moins que certains. *उल्लिख्यलिखानि* en admettant qu'il soit = *प्रवर्तितप्रवर्तितानि* peut s'expliquer « convertis d'ornements ». Quant à *वातास्पृश्यानि* je ne puis traduire littéralement que : « qui offre des obstacles à l'attouchement du vent »; c'est une manière de dire bien contournée.

PAGE 116, LIGNE 1. — En écrivant *अभिगमे* j'admets que l'idée verbale contenue dans le substantif régit les deux accusatifs : « pour arrêter la poussière et la lumière ».

LIGNE 10. — Pour *वायुच्छाते*, cf. I, 949, 13.

PAGE 117, LIGNE 9. — C'est l'accusatif que l'on attend plutôt que les génitifs **अभिगमं*; il n'est pas aisé de les faire dépendre de *कुप्य*. Il est vrai que nous avons rencontré plusieurs cas où le génitif est employé dans la fonction de l'accusatif. On peut admettre qu'il en est de même ici.

LIGNE 16. — On trouvera par exemple dans le Mahāsaccakasutta pâli cité par Oldenberg, *Buddha*, p. 427, l'expression équivalente : *samādhā gharāṇāṃ rajapāṇā abbhikkāṃ pabbajjā*.

PAGE 118, LIGNE 2. — Je pense qu'il ne peut y avoir de doute sur la lecture *हिनसावक*, ni ici, ni à la ligne 9 de la page suivante. Nous aurions donc ici l'aveu exprès de l'antériorité du Jāinisme.

LIGNE 4. — J'entends *प्रसह्य* : « rejetez, abandonnez (les choses terrestres) ».

LIGNE 9. — Il est clair que, *Lal. Vist.*, 295, 17, c'est de même *सदः* qu'il faut lire et non *सर्द* comme l'édition. Pour *सत्तामनि*, voir ci-dessus, I, 458.

LIGNE 13. — Je n'ai pas besoin d'insister sur les confusions de personnes. Le narrateur oublie par moments que le récit est mis dans la bouche du Buddha.

PAGE 119, LIGNE 5. — « Cette doctrine ne va pas pour celui qui la pratique à la suppression complète de la douleur. » La correction *तत्कर्म* me paraît certaine. Il est curieux que la même altération *तत्कर्म* se retrouve dans le *Lal. Vist.*, 296, 16. — Pour la correction *वेत्तिनायेत*, cf. *Lal. Vist.*, loco cit., et ci-dessus p. 119, l. 16.

LIGNE 8. — Il faut nécessairement un nom de lieu. J'ai complété *प्रसङ्गे*, qui est indiqué par ce qui précède, qui est d'ailleurs conforme à la tradition du *Lal.*

Vist., 306, 3, et dont la chute s'explique assez bien par le voisinage d'un autre mot commençant aussi par *ji*.

LIGNE 14. — Peut-être serait-il préférable de corriger *य च* en *यने*.

PAGE 120, LIGNE 14. — La lecture des mss. *सम्यग्गच्छति* se pourrait en elle-même fort bien défendre : « me trouvant dans ces vues, il m'adont au partage de la dignité de maître ». Mais l'analogie de tous les passages parallèles recommande trop clairement la modification d'ailleurs légère que j'ai introduite dans le texte pour qu'on puisse, je pense, refuser de l'approuver.

LIGNE 17. — Je traduis non sans beaucoup d'hésitation : « me trouvant dans cette situation au point de vue de la doctrine ». Cf. plus bas, l. 143, p. 16, *गच्छद्द्विगमनो*.

PAGE 121, LIGNE 1. — Pour les trois Upamā, cf. *Lal. Vist.*, p. 309. Une version pâli se trouve dans le *Mahāsaccaka-sutta* (Oldenberg, *Buddha*, p. 499).

LIGNE 9. — J'ai corrigé *पार्थिव* d'après la répétition de la seconde « comparaison ». Je ne vois de construction possible dans les deux cas qu'en prenant *कावे* et ses épithètes comme un accusatif. Je considère comme très probable que la vraie lecture serait *पार्थ कावे मग्गेह*. — Je n'ai pas osé toucher à *सम्यग्* ou *सम्यो*. On peut expliquer *सो* *प्रमिच्चन्तो* comme un nominatif absolu. Je n'ai pas besoin de rappeler l'analogie des constructions pâlies avec *sakke* et *labbhā*.

LIGNE 15. — Il est clair que notre texte *अनेहि उपकृष्टा* ... *उत्तमकुट्टिवा* est préférable à celui du *Lal. Vist.*, qui devrait être corrigé en conséquence. Il y a trois hypothèses successives : l'attachement à la passion de corps et d'esprit — le détachement de corps mais non d'esprit — le détachement complet de corps et d'esprit.

PAGE 123, LIGNE 18. — « Qui se trouvent sur le bord d'étangs charmants, qui se croissent que dans la solitude. » Je prends *पात्रप* = *पारोप*. La seconde épithète n'est qu'un équivalent de *विमलसम्पदग्नि*.

LIGNE 20. — J'écris *सेतक* en me fondant sur l'analogie des passages pâlis cités par Oldenberg, *loc. laud.*, p. 499, c'est-à-dire *सेतक* « blanc, pur ». Peut-être faudrait-il corriger en *सुवर्णीया* l'épithète qui suit; cependant la lecture *सेतका* « qui mérite son nom (sans tache) » dans un sens admissible.

PAGE 124, LIGNE 1. — Cf. Oldenberg, *loc. cit.* *सद्गम* est l'équivalent du pâli *saddhā* = effort : *सद्गमं पद्विनु* équivalent à *saddhānā padābhūṇe* (cf. Chiblers) du pâli. Je comprends : « C'est assez mettre sa loi dans les efforts d'un autre ascète (allusion à ses maîtres dont aucun ne l'a pu satisfaire). Il faut maintenant que moi-même je me livre à l'effort. »

LIGNE 11. — La forme *अहम्*, qui n'a rien de surprenant ici, explique même que *अहम्* la leçon des mss. — *मर्दि* « soufflet de forge », comme en pâli *gaggari*.

PAGE 125, LIGNE 6. — Si *समुद्देशुः* est la bonne leçon et qu'il ne faille pas restituer *समुद्देशुः* comme à la ligne 3, je ne puis m'expliquer le mot que dans le sens de « se réunir, se précipiter en foule ».

LIGNE 8. — *इत्तु* n'est consigné dans les dictionnaires que sous la forme *śūmā* इत्तु ou इत्तु.

LIGNE 12. — *कालपर्यायि* (cf. *Lal. Vist.*, 321, 3) pourrait s'entendre : « les membres de kâla », la mort. Cependant le voisinage de *घनीतको* ne favorise guère cette traduction. (Cf. page suiv., l. 17, al.) On attend un nom de plante. M. Fournier li « *kālikā* » ; j'ignore si c'est sur le témoignage des mss. En tout cas la leçon *काल* ne peut guère être douteuse ; du reste nous trouverons plus bas *घनीतक* au lieu du *घनीतको* du *Lal. Vist.*, et p. 129, l. 7, *घनीत* au lieu de *घनीतक*. — Il est clair que, à la ligne 15, ma correction *पर्याय* est assez désespérée. Très probablement la bonne lecture doit être moins éloignée de la tradition ; et c'est inadmissible de ma part de ne la point découvrir. Pour tout ce passage on peut comparer *Lal. Vist.*, p. 319, 20 qui offre plusieurs analogies. A la ligne 18, *पार्श्वलिक* paraît garanti par l'équivalent pâli *phaulikā*. A la rigueur la forme *पार्श्वलिका* ne serait pas impossible ; mais la confusion de *re* et de *lannavāra* est assez aisée pour que j'aie préféré restituer *पार्श्वलिका*. Pour la restitution *पार्श्वलिका* ou *पार्श्वलिकान्तिका*, cf. ci-dessous.

LIGNE 16. — Ne sachant que faire de *अङ्गनाचलि* j'ai écrit *अङ्गवेणी* ou m'inspirant des deux passages 319, 13, et 321, 6 du *Lal. Vist.* La répétition p. 127, l. 3 porte *अङ्गनाचलि* ; elle ne se rapproche que faiblement de cette conjecture qui reste nécessairement hypothétique ; cependant à la page 128, l. 9 et 129, l. 12, les mss. portent *अङ्गनाचलि* qui favorise au moins ma lecture du premier membre.

PAGE 126, LIGNE 5. — On se souvient que le pâli oppose *mīlita* à *gūṇa* du *am-krit*.

LIGNE 9. — Je ne puis tirer de *तिन्नि* (encore moins de *तिन्नि*) rien de satisfaisant. De correction je ne vois que *तन्नि* : « la chose était connue dans tout le pays » ; mais, outre qu'elle est médiocrement vraisemblable, elle donne un sens bien faible.

PAGE 127, LIGNE 12. — La lecture *अच्छिदित्वा* paraît assurée par un passage suivant, p. 128, l. 16. Je prends la forme comme équivalant à *अच्छिदित्वा* pour *अच्छिदित्वा*, comme nous allons avoir *कुलच्छ* = *कुलच्छ*. Il est vrai que plus haut nous avons eu *अच्छिदित्वा*. Faudrait-il garder *अच्छिदित्वा* — *अच्छिदित्वा* pour *अच्छिदित्वा* ?

PAGE 130, LIGNE 8. — Pour ce passage cf. *Lat. Vist.*, p. 329 et suiv. La concordance n'est du reste pas entière, et le texte publié du *Lat. Vist.* très corrompu. Je corrige दसवत् d'après la suite; on peut comparer l'emploi en pâli de *satthasā*, je prends le neutre पारिमित comme un équivalent du féminin पारिमिता, et je traduis : « c'est en vue de la perfection; mais par aucun moyen ils n'y atteignent ».

LIGNE 17. — वसन्ति ne donne aucun sens appréciable. Il est malaisé de décider quelle était la lecture primitive, peut-être च नन् ?

PAGE 131, LIGNE 1. — Il me paraît certain que le texte est ici altéré par plusieurs lettres. Aux réflexions de Cākyamuni est soudé un fragment du discours par lequel les devas lui offrent de lui rendre des forces sans qu'il prenne aucune nourriture apparente. Cf. *Lat. Vist.*, 330, 15 et suiv.

LIGNE 5. — A लुब्धमिच्छन् le *Lat. Vist.* oppose लुब्धमिच्छन्. Entre les deux épithètes dont ni l'une ni l'autre n'est très claire, notre lecture me semble préférable, et je comprends : « les devas qui encouragent l'austérité, qui sont favorables à l'austérité ». Ils ne veulent pas qu'un acte apparent de faiblesse en compromette aux yeux des hommes la pratique dans l'avenir.

LIGNE 9. — कुलच्छ = कुलक्ष, comme nous avons vu दृष्टव्य pour दृष्टव्य, I, 617.

LIGNE 11. — Il paraîtrait tout d'abord naturel de prendre नामन्दी comme une apposition de नैर्द्वया; mais la place que le mot occupe rend cette conjecture, aussi bien ici que *Lat. Vist.*, 336, 4, difficilement admissible. Ce passage ne se peut du reste séparer d'un passage ultérieur (p. 364, l. 3) où नामन्दी se doit corriger en नामन्दी comme ici. Il ne reste qu'à prendre नामन्दी comme une désignation de temps; je suis hors d'état d'en rendre compte, je me contente de comparer l'expression मन्दीमुखी रामी (cf. I, 554). Le passage cité du *Lat. Vist.* ne contredit pas à cette explication, au contraire. On peut croire seulement que पूर्वार्द्ध y est une glose explicative introduite après coup dans le texte. C'est probablement le moment du lever du soleil qui est ici visé.

LIGNE 17. — Pour la définition des quatre dhyanas, cf. ci-dessus, I, 559 suiv.

PAGE 139, LIGNE 6. — Il est tombé ici une série d'épithètes, comme on peut le voir par la comparaison d'un passage suivant, l. 15.

LIGNE 10. — J'ai conservé l'accusatif विनिपात bien que la construction en soit assez obscure, et qu'il fût facile de reconstituer un composé विनिपातनक्षेत्रम्. Il m'a paru malheureusement protégé par les accusatifs analogues चर्मनि, etc., de la phrase qui suit.

PAGE 134, LIGNE 1. — Si la lecture समुद्रमिति est exacte, il faut comprendre : « devient violent, intense ».

LIGNE 4. — J'ai relevé plus haut un cas où *evā* paraissait employé adverbialement dans le sens de : « certainement, réellement ». Il semble bien que nous ayons ici un nouvel exemple de la même locution. Cf. encore p. 140, l. 10.

LIGNE 7. — *ḍitīyā* dans le sens de « femme » est connu par le pâli et par nombre d'exemples dans les inscriptions des grottes de la côte occidentale. — Je prends *o* comme équivalent du neutre *ṣṭ*.

PAGE 135, LIGNE 1. — C'est à *Gotthodana* que s'adressent les *Devas*.

LIGNE 5. — Si « *वर्ण* » et « *पर्वत* » sont corrects, ce sont des accusatifs qui déterminent *ṣṭ*, et alors il faudrait entendre : « rejetant la société même des gens vertueux et purs ». — Le pâda suivant est incomplet; on pourrait lire « *मनोवर्तिनं वि* ». — Comme il faut un verbe fini j'ai cru pouvoir écrire *प्रवर्तिष्ये*, la confusion entre « *vi* » et « *vi* » étant fréquente. Je suppose de même au vers suivant que *निर्दिष्ट* n'est qu'une orthographe accidentelle pour *निर्दिष्ट*.

PAGE 137, LIGNE 1. — J'ai opté pour la forme *वीक्षित* de *C* qui se retrouve ailleurs.

LIGNE 9. — *अपविशन्तु*; « l'abandonnèrent, s'éloignèrent ». Cf. ci-dessous, p. 139, l. 3, et le pâli *apaviddha*.

LIGNE 10. — La proposition principale ne se trouve que p. 138, l. 18 : *यत् तस्य महत्त्वमस्य विद्यायाः*.

PAGE 139, LIGNE 6. — *अशोक*, pâli *atappa*, « inébranlable ».

LIGNE 11. — *अव्यवस्थित* et *अविमूर्च्छित* doivent, dans cette formule, être à peu près synonymes; j'entends : « sans se fixer, sans s'attacher », ni aux hommages ni, en général, aux choses de ce monde.

PAGE 140, LIGNE 1. — Ce titre est, comme on voit, inexact. Il s'agit de cinq songes « du Bodhisattva ».

LIGNE 9. — Si ma restitution est exacte, ce qui demeure naturellement problématique, il faudrait prendre *सुखं* comme l'antécédent de *सर्व*. « Quo sera dans ces conditions ce bonheur si grand en vue duquel tu auras abandonné tout (tout pour l'accusatif), tes parents, ton royaume? . . . »

LIGNE 16. — *निवृत्तार्थ* paraît certain; l'explication est pourtant difficile. Je propose de prendre *वन्तर* dans le sens d'« obstacles » que nous avons déjà relevé, et *निवृ* comme un équivalent de *निर्वाण* (cf. ci-dessous, p. 144, l. 4). Je traduirais alors : « appliquant à l'idée de la délivrance ton esprit (jusqu'à présent) tenu à l'écart du nirvâṇa, contente-toi, mon fils, de marcher dans la voie que j'ai suivie ».

PAGE 141, LIGNE 5. — Il est fort probable que cette ligne est en réalité un vers déguisé par les altérations du texte et les licences de la métrique. En lisant चतुस्तु परेषु et en effaçant पुत्र, on aurait :

अयमि ते प्रतिभुको चतुस्तु परेषु ।

सीधं अद्वैदिं पुरा पाप्मा तद्धन्ति ॥

Le rythme est bien d'une strophe vaitāliya; on l'obtient, en effet, en admettant l'équivalence des syllabes ह्यु pour une longue, de la syllabe म् pour deux brèves. Il faut aussi mesurer bref l'o de ते dans अद्वैदिं. C'est sans doute beaucoup d'irrégularités pour un seul vers.

LIGNE 18. — Pour cet emploi de गति, on peut comparer la locution गतिगत.

PAGE 142, LIGNE 3. — Le seul sens que je puisse tirer du dernier pāda est celui-ci : « Reste près de moi qui te parle, qui t'en prie. » Mais उत्त est si faible, et cet emploi de अद्वैदि si forcé, que je ne crois guère à l'exactitude du texte.

LIGNE 7. — La répétition inadmissible de मयुत montre bien que tout n'est pas en ordre dans cette strophe. L'un des deux devrait probablement faire place à un substantif signifiant « chant » ou quelque chose d'analogue. Dans सलिलं il paraît abrégé pour répondre aux exigences du mètre. Pour ce qui est de la strophe suivante elle a tout l'air d'une interpolation; elle semble destinée à corriger ce qu'aurait de choquant pour les lecteurs orthodoxes la seule pensée que le Bodhisattva pût souhaiter ou accepter les *śāmaguṇas*, les plaisirs des sens.

LIGNE 19. — संसारं, le potentiel : « que personne ne conçoive ni orgueil ni égoïsme ».

PAGE 143, LIGNE 13. — उपगत « ce que tu as en esprit ». Cf. I, p. 433.

LIGNE 16. — वर्ततां वयान् « soit sous l'empire de [ma] volonté, soit dompté ».

LIGNE 18. — Sur ग्रहो धर्म cf. I, 436, 18 et la note.

PAGE 144, LIGNE 5. — J'entends : « En me perdant, prends courage (grâce à cette certitude que . . .) ».

LIGNE 9. — कुर्यात्, la troisième personne pour la première.

LIGNE 18. — Un long chapitre du *Lalitā Vistara* nous montre le Bodhisattva entouré dans son palais, au milieu des plaisirs du harem, des exhortations que les dieux font miraculeusement retentir à ses oreilles; c'est le चोदनापरिवर्त. Il est malaisé de douter que la remarque de notre texte ne vise ce passage et ne soit une critique démochée en passant contre une école rivale. — सयतो, une dérivation secondaire de सत्य, équivalente pour le sens (cf. I, 369).

PAGE 145, LIGNE 3. — *साद्विजति* = il goûte, il jouit de... ». En pâli la forme correspondante *adhyati* est employée dans un sens analogue.

LIGNE 7. — « Ô roi, connais le prince ! »

LIGNE 8. — Je prends *सुग्रीवं* comme équivalent à *प्रीतिं भावं*, un certain stage de la contemplation. Cf. Childers, s. v. *parito*.

LIGNE 12. — L'emploi de *मया* semble impliquer ce sens : « Je n'imagine pas que... »

LIGNE 16. — « Je considère que le vieillard est un autre mort », c'est-à-dire que la vieillesse n'est qu'une mort anticipée. C'est le seul sens que je puisse tirer de la lecture des mss. On pourrait songer à corriger *मृतान्* ; mais on serait, pour obtenir un sens, obligé de prendre *मोक्षं* et *मृतं* dans la valeur abstraite de « vieillesse, mort », ce qui paraît peu vraisemblable.

PAGE 146, LIGNE 1. — « Elle passe de l'un à l'autre. »

LIGNE 8. — *कदिनामे* = « ना इवे ».

LIGNE 13. — « Ces femmes semblables aux Apsaras, ma nombreuse parenté, qu'elles ne disparaissent (T) pas ! Qu'aucune décadence, aucune épreuve n'atteigne le royaume ni le pouvoir ! »

PAGE 147, LIGNE 3. — La fin de cette phrase n'est rien moins que claire. Me référant à l'emploi de *अभिनिगच्छति* à la ligne 15 de la page précédente, je propose de traduire : « Si tu ne peux donner satisfaction à mes vœux, je t'invite, moi, à la destruction de la vieillesse et de la mort (que tu es impuissant à vaincre) », à savoir moyennant que son père le laisse libre d'aller conquérir et prêcher la doctrine rédemptrice.

LIGNE 6. — Je n'ai pas osé réformer l'incohérence de la construction. En ce genre, presque tout est possible dans notre texte. Cf. dans la phrase suivante l'incohérence des genres.

LIGNE 16. — *विपरिमर्शता* semble, d'après l'explication qui suit, exprimer « l'idée de contradiction ». En effet, d'après le prince, toutes choses (*अप्यन्तरं*) aboutissent à la contradiction (*विरोधादृक्*), c'est-à-dire à l'inconsistance, dans l'individu, comme dans le monde extérieur (*बाह्ये*).

LIGNE 19. — « Comment vois-tu donc les choses ? »

PAGE 148, LIGNE 1. — « Le monde (*संसारं*) éveille, sous l'influence de la connaissance (*विज्ञानं*) qui joue le rôle des machines, les impressions diverses d'une représentation dramatique. » — Les indications des mss. paraissent trop concluantes pour que l'on puisse concevoir beaucoup d'hésitation sur la lecture de la phrase qui suit ; il ne faut pas se préoccuper outre mesure de ce que la construction a

d'un peu entortillé. Voici au moins comme je traduis : « L'univers avec les trois mondes est la scène, le lieu où se tiennent les êtres sous les déguisements qu'ils traversent dans les six voies de l'existence : le théâtre vaut par le désir, par l'amour : sur cette scène se donne carrière la profondeur de cent passions. »

LIEUX 5. — La locution *वयापरे गृह्यन्ते* n'est pour moi rien moins que claire, l'entends : « et ainsi de suite parmi les ascendants », c'est-à-dire et il en a été ainsi de tout temps.

LIEUX 11. — Les incorrections métriques qui restent dans cette strophe seraient en grande partie faciles à éliminer, plusieurs par de simples artifices d'orthographe :

मनिषु कन्वस्तमनोऽभ्युपगच्छि

.....
सद्व्याधि दिपुर्गतां तति

PAGE 149, LIEUX 2. — Je considère *वसन्तु* comme = *वसन्तो*, une forme allongée au moyen du suffixe *न्*, qui serait prise comme équivalent de *वस*.

LIEUX 22. — Il me paraît plus que douteux que la lecture soit correcte : le seul sens qui s'en puisse tirer — mais non sans quelque violence — est celui-ci : « pour voir si dans toute la population il n'y aurait pas une jeune fille dont s'éprenne le prince ».

PAGE 150, LIEUX 9. — *दुर्ग* est un dérivé du skr. *दृढ*, en pâli *dadde*, avec une transposition fautive de *r*. Un peu plus bas (p. 156, l. 19) B écrit une fois *दृहु*.

LIEUX 11. — Il va sans dire qu'il faudrait *कुमरस्य*. J'ai d'autant moins dû supprimer cette incohérence qu'elle se reproduit dans la phrase suivante. Le mélange du neutre et du masculin ou de l'accusatif et du nominatif peut rentrer dans la même catégorie de phénomènes; il est si dur cependant que je n'ai pas osé le maintenir dans le texte.

PAGE 154, LIEUX 13. — *Le Lat. Vist.*, 298, 10, donne pour *एकोदिक* l'équivalent *अद्विकुल*. Je n'ai pas besoin d'avertir que la restitution des mots suivants est conjecturale et douteuse. — *अद्विजगणे* est une restitution sanskritisante de *adabhihaya* *वीर्यव* des mss. s'explique bien par une première altération de *वीरो* en *वीरो*.

PAGE 153, LIEUX 1. — Sur *वाक्प* et *वाक्पित*, cf. Burnouf, *Introduction*, p. 449. D'après cette explication des termes, la maladie serait ici appelée : « le réceptacle de la pensée et des sens, . . . la demeure des corps et des sensations ». Ces qualifications sont assez extraordinaires. De l'authenticité *अवस्थोपपन्न* je conclus qu'il faut

entendre que, en asservissant à la souffrance, la maladie donne une importance excessive aux sensations, aux préoccupations personnelles, et empêche l'homme de s'élever à la vie supérieure du dharma.

PAGE 154, LIGNE 19. — « La mort est également sûre pour toi, pour moi; elle ne connaît ni ami ni ennemi; comme les saisons qui reviennent infailliblement, elle est inévitable, implacable . . . »

PAGE 155, LIGNE 4. — « Demande plaisirs, richesses, etc. . . [tu peux tout avoir]; pourquoi t'effrayer en voyant la mort. . . ? »

PAGE 157, LIGNE 7. — Le sens admis par le *Dictionnaire de Saint-Petersbourg* pour un exemple de प्रवर्द्ध, « distingué par. . . », convient bien ici. — La lecture अनविद्यते s'éloigne trop de la tradition pour prétendre à la certitude.

LIGNE 11. — Pour la restitution de ce vers cf. *Iditaka*, éd. Famböhl, I, 61.

LIGNE 13. — Le texte cherche à exprimer le zèle pieux du bodhisattva en prenant pour point de départ un jeu de mots fondé sur le sens primitif du thème मोहिनि : « il se fixe, il se jette sur cette idée du nirvāṇa ».

PAGE 158, LIGNE 1. — Nous trouvons de même en pâli *apāpuraṇaṇ* (*Mahāsaṅgā*, éd. Oldenberg, I, 53, 2) et *anapuriṇaṇ*, *Iditaka*, I, 63.

LIGNE 2. — L'entende प्रविदिक्के « en vue du sacre ». Peut-être faut-il tout simplement lire प्रविदिकमपरा,

LIGNE 8. — सम्पत्तिर्वापसि serait plus satisfaisant, si les exigences du mètre ne semblaient condamner cette lecture. Il ne paraît pas que वाप du vers suivant puisse être mis en corrélation avec एवं de celui-ci. Je traduis : « à la façon dont tu réfléchis, ô Sage! [il est clair que] tu portes en toi les racines de mérites (necessaires). »

PAGE 159, LIGNE 3. — On remarquera combien les traits traditionnels principaux sont ici rapprochés confusément, sans transition et sous une forme heurtée.

LIGNE 6. — Pour मकुल, cf. *Lat. Vist.*, 252, 1; pour गुणैः, *ibid.*, 258, 8. — Sur चन्द्रेवर्क je n'ai aucune lumière, et il est bien possible que la restitution विचित्रा soit superflue et que देवदिक soit correct, ou aussi qu'il y faille substituer quelque composé dont चन्द्रक ou चन्द्रिक formerait le second membre.

PAGE 160, LIGNE 4. — वलुगमन्तेन = वयान्मन्तेन.

PAGE 161, LIGNE 2. — Cette phrase, certainement altérée dans les mss., demeure

pour moi assez doutraia. Je pense qu'il s'agit d'un cheval «Palaraka» né au même temps que Kanyhaka; il l'entend hennir et sort pour le suivre, en se disant : voyons si je serai son égal en vitesse. Son intervention, ainsi entendue, est bien inutile, bien mal justifiée. Devant la persévérance avec laquelle les mss. écrivent *परीवर्तन्ते* je n'ai pas cru devoir m'écarter de cette lecture, fût-ce pour rétablir l'*d* initial. De pareilles formes échappent forcément aux règles d'une orthographe rigoureuse.

Ligne 16. — Peut-être serait-il préférable d'écrire *परिवृण्णति*, à la façon pali, cette forme justifiant mieux la méprise des copistes dont l'ignorance explique la lecture des mss. L'emploi de *परिवृण्ण* est attesté par le pali. Cf. Childers. La restitution me paraît en tout cas certaine.

PAGE 162, LIGNE 5. — Le sens de *निगमिणे* paraît être le suivant : «en plein calme» l'océan se prit à s'agiter.

Ligne 9. — Cf. précédemment I, p. 41 et les notes.

PAGE 163, LIGNE 8. — Étant donné que *उद्यम* désigne nécessairement le levant et *प्रवामन* le couchant, *पयामन* ne peut s'appliquer qu'à la course des astres entre ces deux points extrêmes.

PAGE 164, LIGNE 6. — La *Nagaradevatā* tient de même sa place dans les développements du *Lal. Vist.*, p. 279.

Ligne 15. — Le *Lal. Vist.*, 368, 3, dit *अवगमत्तापदं*.

Ligne 18. — J'ai écrit *अनोमि*, au lieu de *अनोमि*, d'après l'analogie du flauve *Assand* que cite en cette circonstance la version singhalaise (*Sātaka*, I, 84). C'est de reste la lecture que nous trouvons plus bas p. 189, l. 1, A, et la lecture *अनोमि* que nous aurons tout à l'heure, p. 166, l. 11, suggère la même forme.

PAGE 165, LIGNE 5. — Je ne puis découvrir à ce *pāda* d'autre sens que celui-ci : «Je vois une faute en toi quand tu penses, quand tu parles ainsi», et ces paroles, comme l'indique la justification qui suit, ne peuvent se rapporter qu'à des représentations que Chandaka aurait faites au Bodhisattva sur sa fuite. Si tel est bien le sens, il est clair qu'il faudrait admettre avant ce vers une lacune d'une ou plusieurs stances mises dans la bouche de Chandaka.

Ligne 12. — «Ces plaisirs qui parmi les hommes s'offrent aux divers sens existaient [réellement].»

Ligne 13. — Peut-être faudrait-il lire *अमुकान्तरि*. Cependant *मम* s'explique suffisamment par la prise de possession microcosmique des quatre continents telle qu'elle est décrite dans la formule légendaire de l'avènement du Cakravartin.

PAGE 166, LIGNE 11. — Il faut ou corriger *विधिसत्वेन* en *विधिजन्येन* ou prendre *गतौ* impersonnellement, comme serait *गतं*.

LIGNE 12. — Je vois mal comment *सच्छब्दो* pourrait être maintenu dans le texte. Cette forme est pourtant digne de remarque; elle reproduit l'orthographe pâlie, *chama*, du nom qui, dans le nord en général, et dans la Mahāvastu comme dans la Lalita Vistara, est régulièrement écrit *हन्दक*.

PAGE 167, LIGNE 12. — *सोलीयानि*, possessif de *सोयानि* « sont fouillés ».

LIGNE 17. — Si la correction *सद्बुद्धो* *शक्ति* que j'ai introduite dans le texte est justifiée, il faut admettre que cet argent dont le marchand est porteur représente ce qu'il a sauvé sur lui des mains des brigands.

PAGE 169, LIGNE 2. — *पुरे* = *पुर*, comme en pâli. Je traduis : « L'homme sensé s'y engage [sans résistance]; il y a là [l'effet d']une infinité antérieure ».

LIGNE 7. — Peut-être faudrait-il restituer l'optatif *शक्वेति*. C'est en tout cas dans le sens du subjonctif que se doit prendre *शक्वति* : « Dis-leur bien qu'aucune autre personne n'en saura rien. »

LIGNE 10. — *कुरान्तपुनिका*, « la boucherie de Yama », serait une expression figurée pour désigner le cimetière où ont lieu les exécutions. Il est superflu d'avertir que je suis loin de considérer comme certaine cette tentative de restitution.

PAGE 171, LIGNE 17. — Je n'ai pas osé introduire dans le texte la forme *cāṭṭhā*, d'après B. Elle mérite du moins d'être signalée; elle repose sur le thème *cāṭṭhā*, *cāṭṭhā* du *māḡadhī*. Si l'on conserve la lecture *पवेति*, il faut suppléer *इति* à la fin de la phrase suivante qui est une réflexion du marchand; si, à cause du *च* qui suit *यद्वा*, on trouve la liaison peu vraisemblable, il ne reste qu'à lire *पवेति* en mettant également les deux propositions dans sa bouche.

LIGNE 19. — *पश्यति* « considère » pris ici figurément. « Le courtisane se dit : il me regarde avec amour. . . . »

PAGE 173, LIGNE 4. — *निर्वर्तेति* ici et dans les lignes suivantes signifie : « faire reater, repenir » sous l'eau. Un peu plus bas, j'ai conservé les formes *निवृत्तेषु*, *निवृत्ताण्य* qui sont possibles ici, et que je rapporte au même thème.

LIGNE 16. — Il n'y a plus à revenir sur l'incohérence des genres. Cf. plus bas *वेत्तेति*.

PAGE 173, LIGNE 6. — J'ignore le sens précis de *चमु*, « cermeil » ou quelque chose d'approchant. Cf. PWB s. v. *चमु* n° 9.

PAGE 174, LIGNE 3. — Un passage de la *Taittiriya upanishad* (II, 8, cité par le *Dict. de Saint-Petersbourg*) porte la locution *प्रागनुपमं कर्मणः*, pour dire «s'approcher de, entrer dans l'âtman», qui reviendrait aisément au sens de «mourir». Si nous transportons ce sens ici, l'idée : «assurément je mourrais plutôt que de laisser voir le corps» serait fort convenable; l'analyse cependant serait trompeuse. *प्रागनु* est ici le réfléchi. Comparez en effet *Div. Acad.*, édit. Cowell-Neil, p. 284, l. 11, 12 (et aussi 272, 16; 21 où il faut corriger *anhopakrāntā*) : *upakrānta* y est employé dans le sens de «assaillir, frapper» et on fait «tuer». C'est bien l'idée de suicide qu'il nous faut. Cf. ci-dessous, p. 492, l. 1-2.

LIGNE 17. — Il faut l'autorisation du roi pour enlever la courtisane à l'emploi de sa caste.

PAGE 175, LIGNE 2. — *वेदमि* «il traite». Le verbe est passé ici au sens actif.

LIGNE 4. — *Cyāma* remarque leur «parler septentrional».

LIGNE 7. — *मि* n'est sûrement pas correct. Rien n'indique un Yavaus dans le marchand *Vajrasena*, et cette épithète, si c'en étoit une qui se rapportât à lui, ne serait pas placée de la sorte. Je soupçonne quelque particule, peut-être *मि* si «ah! alors...».

PAGE 176, LIGNE 5. — «Je ne vous crois pas, not bien alors (si vous dites vrai) rien n'est plus impossible, et le vent pourrait enlever une montagne.»

LIGNE 11. — Voici comment je comprends ce distique : «(non certes je ne retournerai pas près d'elle). Il ne faut pas que [renouvelant contre moi ce qu'elle a fait pour moi] elle substitue, à mes dépens, un nouveau venu à moi, son ancien ami, un ami sûr à celui qui n[e] s'est pas [montré] sûr. [Pour échapper] d'ici je ferais encore bien plus loin; il ne faut pas que de moi elle fasse un autre». Pour tirer ce sens du dernier pâda je suis obligé de prendre *य* dans la fonction de l'instrumental. C'est une liberté qui n'a certainement, dans notre texte, rien d'excessif.

PAGE 177, LIGNE 16. — Sur l'expression *अनङ्कुलसंभवः*, cf. I, p. 372.

LIGNE 20. — *चरितं*, c'est-à-dire, je pense, en possession de la «Bonne voie» qui a huit qualités. Cf. l'énumération dans Baruaof, *Lotus*, p. 519. Cette épithète est en quelque sorte la détermination et l'explication de la suivante.

PAGE 178, LIGNE 18. — Il doit manquer un mot, sans lequel le génitif ne se construit pas bien, quelque chose comme «est à la tête, est entourée, de...».

PAGE 179, LIGNE 14. — J'entends *देवसद्विषयो* «s'offrant aux regards tel que le roi des devas».

LIGNE 20. — Ma restitution pour la fin de cette phrase me paraît plus que douteuse. Elle s'éloigne assez peu de la tradition, mais elle oblige à supposer que l'absolutif *प्रत्यक्षम्* fait office de verbe fini, ce qui est possible, mais rare; revenant à la fin de la proposition sur l'idée qui le préoccupe surtout, le Nāga en répète sous une forme un peu différente les premiers mots. En revanche, la restitution *प्रत्यक्षं*, pour *दुष्प्रत्यक्षं* qui s'explique par le voisinage de *अं* et *तत्र*, pour l'accusatif, ne présente aucune difficulté.

PAGE 180, LIGNE 1. — « La terre tombera avec la lune et les étoiles, . . . , avant que je . . . méconnaisse ton bienfait. »

LIGNE 18. — La correction *प्रतीक्षितं*, d'après p. 187, l. 2.

LIGNE 20. — Cf. p. 187, l. 11.

PAGE 181, LIGNE 1. — Le récit tourne court. Il semble que ces deux dernières lignes soient le programme d'un développement nouveau, non rédigé, qui aurait montré le Nāga rendant au roi service pour service. On remarquera que la rédaction versifiée qui suit est évidemment incomplète au début. À en juger par ce passage (l. 3) et par d'autres (p. 219, l. 17) *पक्षिण्य* semblerait spécialement appliqué aux rédactions « en prose » des jātakas.

PAGE 182, LIGNE 2. — « Tant il est domé de force ». Cf. l. 592. — Si c'est bien *प्रत्यक्षमन्ते* qu'il faut lire à la ligne suivante, cet emploi du mot, détourné de son ordinaire, devrait s'expliquer par la recherche d'une antithèse avec *अमीषकृतः* : « cherchant (littéralement : en demandant) la vertu, il est tombé en pouvoir d'un menaçant ».

LIGNE 6. — « Comment croire que . . . » Quant à *मूढविमर्शो*, à en juger par *विमूढविमर्शो*, l. 4 de la page suivante, *मूढो* se doit entendre dans le sens de *निमूढो*, littéralement : « qui a réprimé le Nāga », c'est-à-dire « qui » dissimulé sa force et son apparence de Nāga ». L'épithète *प्रोचकमन्ते* commente celle-ci.

LIGNE 22. — Si ma conjecture est fautive, *मन्ते नोदतां* représente l'ordre du roi à ses messagers : « Amenez celui qui a disparu. »

PAGE 183, LIGNE 16. — *दामकपुष्पमन्त्रितं* et *चन्द्रोदये* sont deux composés irréguliers équivalents à *पुष्पदन्तमन्त्रितं* et *देवोदयो* : « brillant comme des bouquets de fleurs », « semblable à une déesse ».

PAGE 184, LIGNE 7. — « Tout ce qui vit dans l'univers est ingrat : ne va pas oublier ce que j'ai fait pour toi. » *सुखं* = *सन्तु* *स्वित्*.

LIGNE 11. — « Qu'il ne requière aucune existence corporelle heureuse. . . »

PAGE 187, LIGNE 18. — Ce vers paraît terminer le récit primitif. La suite ne peut être qu'une addition édifiante.

PAGE 188, LIGNE 12. — Ce premier pâle se peut traduire, en prenant मयै pour une première personne : « Puissé-je n'être pas ailleurs, mais être une créature humaine. » Le suivant fait plus de difficulté. Rien n'empêche le Nāga de passer directement de l'existence de Nāga au ciel. D'ailleurs, représenté comme attaché à la loi, c'est plus haut qu'il doit viser, et en effet, c'est pour parvenir au nirvāṇa que le passage par l'humanité est indispensable. Il n'est donc pas possible de comprendre दिव्यगन्गे comme « l'entrée dans le ciel ». Je ne vois qu'une solution, qui est d'entendre « la réunion avec l'espace, la vie humaine sous le ciel libre », par opposition aux demeures souterraines ou sous-marines des serpents. Et se doit dès lors, comme souvent, interpréter = ६३.

PAGE 189, LIGNE 19. — J'ai corrigé यि, qui est impossible, en यो. C'est la première fois que nous rencontrons cette forme pour le nominatif. On sait qu'elle est expressément garantie dans cet emploi. Cf. ci-dessus, I, 601.

LIGNE 13. — मनुचरा des mss. cache soit un accusatif coordonné à विद्मः, soit, ce qui est plus probable, un gératif construit, comme सर्वस्य [स] तावद्वर्गस्य, avec सर्वस्य. C'est en admettant cette seconde alternative que j'ai adopté la leçon donnée dans le texte et dont la corruption s'explique bien aisément par des raisons graphiques.

PAGE 190, LIGNE 5. — Sur le sens de व्रजोप, cf. précédemment I, 616. — Il va sans dire que व्रजोपस्त्रि remplit irrégulièrement la fonction du causatif. — L'ignorer le sens précis de अवकाशितानि. Le mot se compare à अवकाश employé dans le sens de « cataplasme ».

LIGNE 16. — J'ai noté वैलगादिक dans un passage du Lotus (fol. 17^r) : c'est व्रजै-वैलगादिक que Burnouf traduit par « distribution des reliques ». Le même sens convient ici, moyennant que nous admettions une irrégularité de construction qui n'est pas nouvelle pour nous : « occupé à la diffusion de la loi ».

PAGE 191, LIGNE 2. — « Les étoiles disparaissent [en quelque sorte] du ciel », c'est-à-dire sont éclipsées par son éclat.

PAGE 192, LIGNE 4. — Le dernier mot étant sûrement मोहयि, j'ai corrigé d'après le passage analogue p. 193, l. 7.

LIGNE 9. — तत्र « pour toi ».

PAGE 193, LIGNE 15. — « Munie de portes . . . solides et armées de tôles de la-
cais. » La répétition de *सौर* me fait craindre que ce vers ou le précédent ne soit
altéré.

LIGNE 20. — J'ai restitué *अर्चन* d'après la ligne 23; la corruption d'une lecture
si simple est surprenante; ce fait, joint à la distance qui sépare la conjecture du
texte des mss., ne me la fait considérer que comme un pis aller.

PAGE 194, LIGNE 1. — « Au moment même où j'entendis cette parole . . . »
Cet emploi de *एतद्* se rapproche et de son emploi adverbial et de son emploi en
composition que j'ai eu occasion de signaler ci-dessus, l. 390 et 548. — Dans
सौर et, quatre lignes plus bas, dans *अर्चन*, etc., nous avons de nouveaux
exemples du potentiel employé pour l'aoriste.

LIGNE 11. — Pour le subjonctif *गच्छामि*, cf. l. 499, 535, etc.

PAGE 195, LIGNE 1. — *तद्वत्*, c'est-à-dire « comme moi »; *दक्षिणोत्तिष्ठ* « au Bodhi-
satva, entre tous les êtres dignes de respect ». — *पश्यति* au passif, comme quel-
quefois : « On voit de bonnes actions accumulées, même par un *rākṣasa*. » Tous
peuvent accumuler des mérites, comme l'a fait *Chandaka* qui n'était qu'un cheval.
Il serait beaucoup plus simple de lire *पश्यति अयमुत्तेन* . . . « on voit quel mérite »
pu être de la sorte accumulé par un être qui n'était qu'un cheval. J'ai peu de
doute que cette lecture ne soit la bonne.

PAGE 196, LIGNE 3. — La lecture *अविद्ये* est exigée par le mètre; le sens ré-
clame l'aoriste *अविद्ये*. Nous avons ici un cas d'équivalence des orthographes *य* et
या qui paraît remonter sûrement à l'auteur même des vers. — Comp. p. 198;
l. 13, la forme *निष्कम्बे* = *निष्कम्ब* pour *निष्कम्* et ma note in p. 197, l. 7.

LIGNE 7. — J'admets, pour me rapprocher de la leçon des mss., que *वोक्तव्यं*
serait ici écrit *वोत* à la façon *prākṛite*.

LIGNE 14. — « Ce ne sont pas des vêtements magnifiques, ce sont les attributs
mêmes de sa personne qui en font l'ornement. »

LIGNE 20. — « Par tous ces signes principaux et accessoires que j'énumère, il
est marqué comme le maître souverain de tous les êtres, des trois mondes. » Il va
sans dire que cette « énumération », comparée aux énumérations scolastiques des
trente-deux *lakṣaṇas* et des quatre-vingt *anuvyañjana*, est fort incomplète;
il serait oiseux d'insister sur des concordances partielles.

PAGE 197, LIGNE 3. — *समुच्छ्रय* ne s'explique correctement que comme un
ablatif = *समुच्छ्रयः* : « par la splendeur qui vient, qui s'échappe de tout son
corps ».

Ligne 7. — Les deux mss. portent गह्वरि, non गह्वरि; il est d'ailleurs peu probable que le texte ait juxtaposé les deux qualificatifs गुह्यं et गह्वरि. Je maintiens donc गह्वरि qui s'applique à Vajśāṭṭha; mais il faut que ce nominatif soit le sujet d'un verbe fini: ce qui nous amène à admettre qu'il faut suppléer इति après परिपूर्वदेशं et prendre उपगम्य = उपगमे, comme nous venons de relever उपविश्या = उपविशे. Sinon, la seule ressource serait de corriger परिपूर्वदेशं et de prendre le potentiel comme faisant fonction d'aoriste.

Ligne 10. — La lecture सर्वप्रगम्या paraît s'imposer. Le sens de l'épithète n'est pourtant pas très clair, quelque chose, sans doute, comme: «qui pénètre, qui va à tous les êtres».

PAGE 198, LIGNE 17. — पुरस्ताः = पुरस्ताद् est le pāli puratthato, c'est-à-dire tourné vers l'est, puratthābhinnakko, dit le commentaire du Jātaka (I, 66).

Ligne 19. — L'accusatif pour le nominatif. चित्रं = चित्र.

PAGE 199, LIGNE 11. — J'ai laissé ce vers tel que le donne B, non que la lecture soit acceptable — elle ne se prête à aucune traduction — mais faute d'en trouver une très plausible à y substituer. Dans le Lal. Vist. (301, 1), le roi offre au Bodhisattva la moitié de son royaume. Ici même निजसंपदो, dans la réponse du prince, semble faire allusion à une offre analogue du roi. Cette considération m'avait fait penser à écrire :

इदमे त्वमगि दासे कञ्चुमारोदे च कैवल्यं

«Sois satisfait, je te donne un royaume avec une armée de cavaliers.....» Mais l'apocope saṃyaka n'est rien moins qu'une formule consacrée, et je ne saurais donner grande confiance à cette tentative un peu désespérée de restitution.

PAGE 200, LIGNE 12. — En corrigeant पुद्गलिनसंगम, je comprends la «rencontre avec les Jinas antérieurs», dans ce sens que le Bodhisattva va aller atteindre la bodhi précisément à l'endroit où les Buddhas antérieurs l'ont obtenue avant lui. Cf. le vers suivant.

Ligne 19. — Le mètre exige la lecture सयलिनस au lieu de सयलिनस qui est étymologiquement nécessaire et qui est exactement l'orthographe pāli. Nous avons eu précédemment la forme sanskritisante सयलिन, Cf. I, 516.

PAGE 201, LIGNE 2. — «Ne t'éloigne pas, mais ne t'éloigne absolument jamais (निरागच्छति), de ces lieux.»

Ligne 5. — Je n'ai pu restituer un sens qu'en admettant ici une nouvelle incohérence dans l'emploi des genres. — Au vers suivant on rétablirait la correction

grammaticale en se rapprochant de G. et en lisant *मित्रं नृपतं न भवति*. Mais ce sont des voix divines qu'entend Sujâtâ et les « hommes » n'ont ici rien à faire. J'ai donc préféré admettre un génitif incorrect *भवनं* qu'exige le mètre.

LIGNE 20. — Je suppose que *त्रिपुरा* désigne une espèce particulière de tambour à la « triple peau ».

PAGE 208, LIGNE 3. — *नये* est bien douteux : que la souffrance causée par un sol rocheux ne vienne pas s'ajouter pour toi aux souffrances de la faim et de la soif.

LIGNE 6. — Il faut compléter *भवनं*, si, comme je le pense, ma restitution *परिवृतं* c'est-à-dire « entouré de, protégé par... », est exacte.

LIGNE 9. — « Écoutez [la description de] cet ermitage [à l'aspect] varié dans la superbe forêt. »

LIGNE 14. — Je prends *वीर्य* comme un vocatif qui s'adresse aux auditeurs du récit, comme la *प्रणम्य* de tout à l'heure.

LIGNE 16. — Je ne découvre pour *परिवृतं* ni sens ni restitution admissible. Il est du reste inutile de remarquer combien sont hypothétiques plusieurs des lectures que j'ai par conjecture admises dans ces vers.

PAGE 203, LIGNE 6. — *कुण्डल* ne m'est pas connu comme nom d'arbre. Le sens du second vers m'échappe à cause de la corruption du texte : je ne sais comment rétablir le premier composé. Dans le second pâda le mètre semble recommander la correction de l'obscur *नरोदरं* en *नारदं* qui, malheureusement, n'éclaircirait pas le sens général.

LIGNE 15. — *विषादि*, au pluriel, malgré la forme.

PAGE 204, LIGNE 3. — La forêt « que rend agréable la présence du saint qui impose le respect aux bêtes féroces et aux *rākshasas* ».

LIGNE 9. — J'entends *व्रजं पथे धन्वि मतो . . .*

LIGNE 15. — Pour cette première personne en *matha*, cf. I, 394. Je n'ai pas cru devoir supprimer cette particularité, bien que la forme ordinaire, donnée par G, s'accommode mieux au mètre.

LIGNE 19. — *कुलच्छ*, pour *कुलच्छ* comme plus haut, p. 131, l. 9. Le *Lal. Vist.*, 331, 6 porte *हनीकृतं मुदं पदं*, ou, d'après une autre lecture donnée en note, *कापिकृतं पदपद* : c'est suivant toute apparence *कापिकृतमुदपद* qu'il faut lire, c'est-à-dire de la purée de pois mise en bouillie. *कान्तार्य* est ici sûrement corrompu. J'ai d'après ce précédent écrit *कापिकृतं*, qui, je dois l'avouer, s'explique moins bien que *कापिकृतमुद*.

PAGE 205, LIGNE 7. — Si la lecture est exacte, सुगतं aurait, appliqué à सुयसत्त, le sens de « bien fait, bien préparé », par allusion bien entendue au nom de Sujâtâ.

LIGNE 15. — Il est clair que les vers suivants s'ajustent mal à ce qui précède, c'est un fragment de quelque autre version du même récit. Il n'est pas aisé, tant la conjecture de ces récits est lâche, d'en marquer la fin avec précision. Le discours de Sujâtâ pourrait à la rigueur reprendre après les śloka, p. suiv., l. 7.

LIGNE 17. — « Que cet objet souhaitable qu'il pourrout au prix de ces austérités, que cet avantage me soit assuré ! puisé-je moi aussi m'engager dans cette voie avec le plus excellent des hommes ! »

PAGE 206, LIGNE 15. — Sur भवनेव, cf. I, 566.

PAGE 208, LIGNE 1. — Les leçons des mss. étant inadmissibles, j'ai écrit वसिष्ठ, en me fondant sur l'emploi pâli de la locution *padhācāra padhāna* (cf. Childers, s. v. *padhācāra*), la confusion s'étant faite complète entre *padhāna* et *padhāra*.

LIGNE 3. — अमुस्मिन्, une restitution présumée pour अमुस्मिन् considéré sous doute comme prékritisant.

LIGNE 10. — Pour cette adoration du Bodhisattva se mouvant dans le sein de sa mère, cf. *Lat. Fin.*, p. 76 suiv. — Pour la correction अमुस्मिन्, qui me paraît indispensable, cf. I, 566.

PAGE 209, LIGNE 7. — J'ai signalé précédemment (I, 635) l'emploi de वनन्तरं pour dire « après ». Cette traduction n'est pas possible ici. Il n'est pourtant pas difficile de découvrir pour les deux emplois un terrain commun et comme un point de convergence. Nous avons plus haut rencontré वनन्तरं dans le sens d'« obstacle » (cf. encore p. 140, l. 9), dérivé de l'idée d'*interpositio* ultérieure au mot. वनन्तरं se traduirait ainsi assez exactement « dans ma disparition, quand j'aurai disparu » ; cette même traduction serait applicable ici où il est question seulement d'une disparition temporaire ; on peut traduire : « après mon départ » ou « en mon absence », ou quelque formule équivalente. Il est vrai que, dans la répétition de cette phrase à la fin de notre récit (p. 219, l. 12 et 15), la locution वनन्तरं est remplacée par les expressions मम कार्ष्णं et मम उर्वरा. Il serait, je pense, téméraire d'y toucher ; mais la seule traduction qu'elles permettent est « à propos de moi ». Il paraît difficile d'attribuer à वनन्तरं une pareille signification.

LIGNE 12. — Il faut suppléer इति après उमे.

LIGNE 15. — प्राचादिक ne m'est pas connu comme nom de plante, mais je ne sais quelle lecture substituer, peut-être *prachāpāṇḍā* ? En lisant विवेचयति, je suis forcé d'admettre que le redoublement de विवेचि a été indûment introduit au futur. Cela n'est pas pour nous étonner surtout dans une forme aussi incorrecte que वेच-

नि. La question qui s'impose est celle-ci : « Qui prendra soin de votre fils ? qui prendra soin de moi ? » Je ne crois donc pas que कश्चिद् puisse être maintenant. L'emploi de विद् dans une acception pour laquelle पदविद् est seul consacré peut surprendre. On peut cependant traduire littéralement : « qui se donnera du mouvement pour . . . ? », ce qui rend mieux compte du génitif.

PAGE 210, LIGNE 17. — Nous sommes obligés par la construction de prendre गन्तरो comme représentant le génitif.

PAGE 211, LIGNE 14. — La *Dictionnaire de Saint-Petersbourg* donne, d'après le *Çabulakalpadrūma*, विरा comme désignant une espèce particulière de grains.

PAGE 212, LIGNE 4. — पदगमोय se peut, il me semble, expliquer : « dont la vie dépend des autres », qui a besoin pour vivre du secours d'autrui. La concordance des mss. paraît interdire aucun changement. Je dois dire pourtant que, dans la rédaction en vers (ci-dessous, p. 221, l. 2), la mesure réclame पदगमोय अपि est obligé (étant aveugle) de se faire conduire par d'autres », et pourtant là encore il, au moins à la longue ग. On pourrait écrire ici de même. J'ai gardé, non sans hésitation, la lecture difficile. — वेदिज ne me paraît donner aucun sens. वेदिज scrut appliqué ici d'une façon très analogue à l'emploi que nous avons constaté tout à l'heure (p. 209, l. 15), et construit aussi avec le génitif.

LIGNE 15. — वेदिज est un bien singulier nom, si singulier et si peu explicable qu'il est malaisé de ne pas songer à une déformation du latin *Felix*. Il se retrouve sous l'orthographe pâlie *Pilīyakkha* dans l'allusion que le *Milinda Pañha* (édit. Trenckner, p. 198) fait à ce conte.

LIGNE 19. — Je ne retrouve ce vers ni dans la rédaction pâlie ni dans la rédaction chinoise du *Dhammapada*. Un vers du *Dhammapada* pâli offre seul avec celui-ci une analogie d'ailleurs bien lointaine ; c'est la strophe 93 de Fausbøll. — विभग्गि paraît désigner les hommes qui s'occupent du विभग्ग. Wassiljoff (trad. allem., p. 97) donne विभग्ग comme désignant un commentaire du *Prātimoksha*. On n'en saurait séparer le *Vibhāṅga* de la tradition singhalaise où il désigne certaines parties du *Prātimoksha* ou du *Vinaya*. Nous pouvons donc, sans être en état de préciser rigoureusement, être assurés que les *Vibhāṅgiya* sont des hommes appliqués à l'étude du *Vinaya* ; ce sens convient au rôle qui leur est attribué ici.

PAGE 213, LIGNE 5. — Les remaniements que j'ai dû faire subir dans ce passage à la lecture des mss. se justifient, je pense, d'eux-mêmes. — गच्छवेदिगमि, « va sentant le [roi] qui tirait au bruit », au jugé.

LIGNE 17. — केवलकल्ल « entièrement » ; de même en pâli, Chāḍers, 1. 17.

PAGE 214, LIGNE 16. — Je prends चत avec la valeur d'une exclamation « Va ! ». — On pourrait songer à diviser en च १; cette interjection est usitée en pâli; mais l'emploi n'en paraîtrait guère justifiable ici.

LIGNE 18. — अलभनीयं स्थानं « rester est impossible ».

PAGE 215, LIGNE 10. — तमालो तमं « de ténèbres en ténèbres », c'est-à-dire d'enfer en enfer. अयायेयु est pour l'ablatif अयायेहि.

PAGE 216, LIGNE 6. — Sur अलपयिचरुणा, cf. I, 580.

PAGE 219, LIGNE 1. — Je suppose que l'impossible दृक्ते a été amené par la transition दृक्ते = दृक्ते. Le duel, si rare ici dans les verbes, ne pouvait pas manquer de déconcerter l'inexpérience des copistes.

PAGE 220, LIGNE 17. — Le singulier अह se peut conserver peut-être comme collectif : « il exhorte les autres ».

LIGNE 18. — तीर्थ « avec ailes »; j'ai relevé l'emploi analogue du mot dans les édités de Piyadasi.

PAGE 221, LIGNE 2. — J'ai restitué अवसन्ति en le prenant dans l'acception pâlie « tarder, être lent ».

LIGNE 10. — Il est clair, d'une part, que le texte est altéré, tant ici qu'à la ligne 21, d'autre part qu'il faut un verbe signifiant quelque chose comme « être ennemi, attaquer ». La conjecture आयेन्तु, si elle a l'avantage de se rapprocher assez de la tradition, surtout dans ce premier passage, ne m'inspire pourtant qu'une confiance très médiocre. Le gémitif ते ou तुह्य est, nous le savons, fort possible; cependant, à première vue, il suggère plutôt quelque autre verbe; je ne l'ai pas su découvrir.

PAGE 222, LIGNE 1. — Sur योग्यते, cf. I, 380. Ici : « Il lâcha, il lança sur la gazelle. »

LIGNE 7. — अवात् s'employant pour dire « poser une flèche sur l'arc »; on ne peut guère douter que अवात् ne soit ici une forme anormale du participe pris dans ce sens; seulement le mètre exige l'orthographe anadabhi, dérivée du présent anadabhi. Le même verbe exprime aussi une idée de « convention », d'« arrangement » d'où je déduis pour सम्मत्, à la ligne 20, le sens d'« intentionnel », le seul qui paraisse convenir. Comp. l'emploi de सम्मत् pour dire : « en se référant à, en visant ».

LIGNE 9. — J'ai conservé la lecture des mss. parce qu'elle peut à la rigueur re-

présenter une locution assez curieuse. En lisant ainsi, il faut couper la phrase après *प्रवेष्ट* et après *केनादि*; il faut donc, malgré la réassurance, joindre *उन्मथान्मथि* qui signifierait « je suis frappé », littéralement « je suis étant frappé ». Tout cela est médiocrement probable, et j'incline à penser que la vraie lecture serait *केनादि* : « Il dit en tombant : Par qui moi qui ne fais de mal à aucun être, mon père, ma mère, » etc.

PAGE 263, LIGNE 9. — La lacune que révèle le mètre jette quelque incertitude sur le sens. Il semble qu'il faille entendre : « Moyennant que tu me réconfortes de certaine façon, la mort ne sera plus rien pour moi. » C'est cette allusion que saisit le roi (v. 11).

LIGNE 10. — *पश्येत्* représente l'impératif : « Crois-moi ». Sur le sens et sur la forme qui est du reste exigée par la mesure, cf. ci-dessus, p. 110, l. 9.

PAGE 264, LIGNE 10. — La forme *हृष्य*, étant plusieurs fois répétée, doit être maintenue. Elle se compare au prâkrit *hrysa*, et n'est qu'une autre transformation de la forme intermédiaire *rudsa.

LIGNE 12. — Je prends *प्रागुपार्ज* comme le pâli *dianupatti* : « c'est l'ordre naturel des choses ». Il faut alors entendre *सुचिह्न* dans le sens peu ordinaire de « long ».

LIGNE 15. — *चक्र* ne fait pas allusion, je pense, à la conception classique de la « roue de la fortune »; il s'agit ici de « l'homme qui est emporté dans le cercle, dans le tourbillon, du *saṃsāra* ».

LIGNE 18. — Le texte est altéré. Le sens général ne peut être que celui-ci : « la mort est inévitable ». Je ne sais pas tirer de la lecture des mss. une conjecture plausible qui le donne.

PAGE 265, LIGNE 1. — « Vis-à-vis de *Cyāma* », c'est-à-dire vis-à-vis de moi. — La longueur de *पदिचर्या* exigée ici par le mètre est consacrée par l'usage constant du pâli.

LIGNE 6. — « Va prendre, ô roi de *Kāci*, les ordres [de mes parents]. . . »

LIGNE 10. — *दुष्ट* est douteux. Si on le prend comme une forme prâkrite de *दुष्ट*, il faudrait *मथनदुष्टो* : « Mon cœur est loin de sa place ordinaire, loin de moi, tout entier à l'enfant absent. » Le sens d'« interruption, arrêt », avec lequel se rencontre *दुष्टवान्*, par exemple *Lotos*, 167^a (trad. Kern, p. 295), ne donne pas d'ailleurs pour *दुष्टवान्* de traduction naturelle.

PAGE 266, LIGNE 5. — Je prends *प्राग्व* = *प्राग्वै*, comme un aoriste d'habitude : « aucun mortel ne vient jamais ici ».

LIGNE 9. — « S'approchant des père et mère qu'il a fini par découvrir, tout

meurtrier qu'il est il salue de douces paroles ces parents effrayés de l'assaut de leur fils. »

PAGE 227, LIGNE 4. — Le mètre exige que l'on scande *pushpéphalan*, ce qui rappelle l'orthographe pâlie *phaléphalan*.

LIGNE 7. — Pour la restitution मरुत, cf. p. suiv., l. 13.

LIGNE 12. — Je suppose qu'il faut mesurer *phāna*. Cf. p. 229, l. 12.

LIGNE 16. — Si faible que soit l'expression, le commencement du vers semble signifier : « cette chose (cet événement) s'est produite innocemment (sans mauvaise intention) ».

PAGE 228, LIGNE 4. — *यत्*, « avant que j'aie besoin des services d'aucun autre ».

LIGNE 8. — *यत्* = *यत्* est par lui nous avions la tranquillité. Je traduis la ligne suivante, non sans hésitation : « Aussi bien des malheurs seraient plus que celui-là préférables pour moi; il ne saurait jamais y en avoir un pareil. »

PAGE 229, LIGNE 6. — Cette strophe et la suivante restent pour moi obscures et le texte douteux. Cette ligne est même sûrement altérée; car le mètre est troublé. De la seconde stance on peut à la rigueur, avec la lecture que j'ai introduite dans le texte, tirer le sens suivant : « la nourriture même qui doit soutenir notre existence, cette nourriture composée de centaines de végétaux (*litér.* : de feuilles — que cherchait *Gyāna*), nous sera intolérable, maintenant que nous serons privés de notre fils ».

PAGE 231, LIGNE 4. — J'ai corrigé *सद्युत्पत्तिरित्युक्तं*, dans la pensée que notre vers fait allusion à l'aventure qui concerne *Ananda* dans l'histoire légendaire du premier concile (cf. par ex. Köppen, I, 146) et à la peine qu'il eut à « rompre les liens ».

LIGNE 12. — J'admets pour être le sens de « corps », d'après l'analogie de *सुखिण*. Cf. I, 513 et voyez maintenant *Dīya Anod.*, éd. Cowell et Neil, 76, 2; 73, 16. Il faut en même temps prendre *सु* = *सुख*.

LIGNE 13. — Pour *सत्त्वविशेष*, cf. *Lal. Vis.*, 319, 8, et 391, 3. Si *सत्त्वविशेष* est bien la leçon exacte, *विशेष* de C s'expliquerait comme un équivalent explicatif. — Je n'ai pas besoin de faire remarquer à quel point est hypothétique la restitution de la ligne suivante.

PAGE 232, LIGNE 14. — La lecture du dernier pāda est appuyée par la répétition qui en revient aussitôt. Elle paraît pourtant fautive; la longue finale de *सत्त्वविशेष*

pourrait sans doute être complétée brève, mais je ne puis trouver ici de sens plausible à *संश्लि*. Quelque chose comme न च वीर्यं स्य विजयते conviendrait pour le sens; mais c'est s'éloigner beaucoup de la tradition.

PAGE 234, LIGNE 5. — Je ne suis pas entièrement rassuré sur la correction *सम्पत्* de la lecture *सम्पुक्*. Mais quelque autorité que prête à cette leçon sa rareté, son obscurité même, je n'en puis rien faire, et *सम्पत्* donne un sens très convenable. Les formules équivalentes sont ailleurs sensiblement différentes, par exemple *Divya Arad.*, éd. Cowell et Neil, p. 37, l. 1 et suiv.

PAGE 235, LIGNE 1. — *सोद्विग्न* est pâli. Cf. Childers sub verbo *odvēti*.

PAGE 237, LIGNE 20. — L'emploi de *निर्गन्ध* comme substantif, pour désigner un certain sacrifice, et non comme épithète de l'*ब्रह्मैव* ou d'un autre sacrifice (PWB), est ici certain.

LIGNE 21. — Sur *सुनिर्गन्ध* cf. I, 406 et suiv.

PAGE 238, LIGNE 4. — Le *Lal. Vist.*, p. 327 et suiv., présente avec ce passage plusieurs analogies; elles vont rarement jusqu'à l'identité. On trouvera dans la comparaison l'origine de bon nombre des corrections que j'ai tenté d'introduire ici, contrainct et forcé par le mauvais état de la tradition. — Les mots *नदी नैर्गन्ध* paraissent être les restes d'un vers qui aurait d'ailleurs disparu, cf. *Lal. Vist.*, 327, 8.

LIGNE 17. — J'ai complété *नर्* d'après *Lal. Vist.*, 328, 5, qui est, pour ce vers, très semblable. Il faut du reste bien entendre la pensée prêtée au Bodhisattva. Il ne dédaigne pas, d'une façon générale, l'acquisition du mérite moral (*गुण*); mais, pour lui, la mesure est pleine; il n'a pas besoin d'en accumuler davantage. « Comment, dit-il à Māra, ne t'adresses-tu pas à ceux qui en ont besoin ? » *अपनि* est l'orthographe exigée par le mètre, pour *अर्हन्* équivalant à *वर्हन्*.

PAGE 239, LIGNE 1. — « Le vent dessèche bien le courant des fleuves, pourquoi ne dessécherais-je pas mon sang par mes austérités ? » Le vers correspondant (328, 10) du *Lal. Vist.* est certainement altéré. Peut-être faudrait-il lire :

किं तु न ओषधेस्त्वयि शोणितं प्रक्षिपाम्भन ।

LIGNE 11. — Le texte des mss. est manifestement très altéré dans ces lignes. La ressemblance avec le passage du *Lal. Vist.* n'est pas assez étroite pour permettre une restitution confidente, et je sens à merveille combien sont douteux mes essais de correction.

PAGE 240, LIGNE 5. — Si la lecture est correcte, il faut admettre que श्री serait pris substantivement comme équivalent de श्री (qui porte le *Lal. Vir.*, 309, 5), ou mieux serait une forme synopsée pour श्रीश्री, un peu, comme nous avons eu श्रीश्रीश्री = श्रीश्रीश्रीश्री.

LIGNE 10. — «Le lâche n'en triomphe pas, ou à peine vainqueur il regrette son triomphe» (il retombe).

LIGNE 16. — श्रीश्री, qui serait pris dans un sens figuré, est fort hypothétique. Il me semble, en tout cas, que le sens général est certain.

PAGE 241, LIGNE 17. — Nous retrouverons श्रीश्री un peu plus bas, p. 246, l. 11. Cette forme est garantie pour l'apabhraṃśa par un exemple d'Hemacandra IV, 364. A cette occasion M. Pischel explique le mot par le skr. *śrīśrī* que donne l'Amarakośha. Je crois que c'est *śrīśrī* qu'il faut expliquer par *śrīśrī*, et cette forme elle-même me semble devoir s'entendre comme = *śrīśrīśrī*, avec une perte de l'aspiration dont on connaît plusieurs cas. — Sur श्रीश्रीश्री, cf. I, 597.

PAGE 249, LIGNE 10. — On ne peut guère entendre वद श्रीश्रीश्री «jusqu'à ce qu'il ne soit plus malade». J'ai donc corrigé : *śrīśrī*, ce qui permet de donner श्री pour corrélatif à वद; mais force est de prendre वद comme équivalent à वद, dans le sens de «si».

LIGNE 12. — Peut-être faudrait-il écrire श्रीश्रीश्री. En tout cas le sens nécessaire, «tirer de», semble indiquer un thème issu de श्री, comme श्री que nous venons de retrouver tout à l'heure. La lecture श्रीश्रीश्री est sûrement une confusion des scribes; श्रीश्रीश्री est du reste une dérivation parfaitement analogue du participe श्री «pris». — L'orthographe श्रीश्रीश्री est polie : *śrīśrīśrīśrī*. — La lecture श्री me paraît ici recommandable, l'oiseleur considère que l'oiseau est malade.

PAGE 253, LIGNE 11. — Pour l'orthographe श्रीश्रीश्री, cf. ci-dessus, I, 374.

PAGE 254, LIGNE 8. — J'entends श्रीश्रीश्री dans le sens réfléchi : «s'étant élevé hors de. . . ., étant sorti de».

LIGNE 10. — श्रीश्रीश्री, en poli *śrīśrīśrīśrī* = skr. श्रीश्रीश्री.

PAGE 255, LIGNE 1. — श्रीश्रीश्री «pure, propre». On pourrait se tenir un peu plus près de la tradition en lisant श्रीश्रीश्री; je préfère pourtant la leçon que j'ai adoptée dans le texte. — श्रीश्रीश्रीश्री «pour faire mes labours», me paraît être une expression plaisante que justifie bien le ton ironique de la strophe.

LIGNE 7. — J'entends : «Beaucoup [de richesses] m'ont été conférées par le roi; j'ai réuni en abondance les trois choses précieuses», c'est-à-dire je pense le श्रीश्रीश्री :

dharmā, kāma, artha. — J'écris गलपुत्रे en prenant bien entendu la locution dans la fonction du génitif que nous lui connaissons et que nous retrouverons dans la suite : « tu seras à merveille dans le panier aux fleurs ».

PAGE 246, LIGNE 15. — Sur विमरण, cf. I, 556.

PAGE 247, LIGNE 4. — गुनजं कृत्वा, l'analogie est curieuse avec notre locution « faire le malade ».

LIGNE 15. — अगृहीतो, autre orthographe pour अग्रहीतो : « étant poussé, influencé ». De même p. 256, l. 6 al.

PAGE 248, LIGNE 6. — Sur cet emploi de वयमुदात्त, cf. I, 433. — Je n'ai pas besoin de signaler le subjonctif पयितव्यानि.

PAGE 249, LIGNE 2. — कर्करि doit ici désigner quelque protubérance qu'en se représentait sur la tête du cucumèra, et que l'analogie des formes faisait comparer au « vase » que désigne ordinairement le mot कर्करि.

LIGNE 6. — नातिदूरे समुद्रम्, c'est-à-dire, je pense, pas très loin, pas très avant dans la mer.

LIGNE 16. — अस्मादिवा « s'étant élancé [comme l'éclair] », rappelle la forme pâlie; l'il ne se justifie que si l'on prend le verbe comme un causatif employé dans le sens du thème simple.

LIGNE 19. — La restitution demeure naturellement hypothétique. Le sens du moins est satisfaisant : « Tu es sain et tu es d'âge, et tu n'as pas plus de raison ? »

PAGE 250, LIGNE 1. — Attribuée au singe cette stance s'explique assez mal. Elle a tout l'aspect d'une réflexion ajoutée après coup.

PAGE 251, LIGNE 6. — Je ne sais pour शकुल aucune interprétation probable. La lecture de C indiquerait un mot plus long d'une syllabe et pourrait suggérer सुगुणकुल, d'après le pâli *magguha*; encore ne serait-ce qu'une tautologie, *magguha* désignant le même animal que शकुल.

LIGNE 17. — Cf. p. 253, l. 7, où nous retrouverons la même forme contractée en प्रसुतोप.

PAGE 252, LIGNE 2. — कालपात्रोक्तम् = कालपात्रोक्तम्.

LIGNE 6. — पयित्वि, l'instrumental dans la fonction du localif.

PAGE 253, LIGNE 10. — विग्रीही, dans le sens de passer, traverser, donnerait une

lecture plus vraisemblable; cependant la façon de dire serait, pour ce style, bien poétique. J'ai conservé *विचिरोत्ति*, en admettant que le participe pouvait à la rigueur doubler *चिर्*, un temps si long, si «étendu».

PAGE 254, LIGNE 12. — «Celui-là, se dit l'aiséleur, le chef de la bande, est un vieux perdreau expérimenté qui est revenu ici brisant sa cage. . . » etc.

LIGNE 15. — J'ai écrit *परिकट्टु* en dérivant le mot de *कट्टु* = *कुप*; le thème *कट्ट* ne donne aucun sens. On pourrait interpréter le mot dans le sens de «réfléchi, avisé», qui se dérive bien de l'emploi de *परिकट्ट* relevé par le PWB sous le n° 3. Mais l'emploi de *परिकट्टु* attesté par le début du conte suivant ne permet guère d'y chercher une autre signification que celle de «chef, conducteur».

PAGE 255, LIGNE 2. — Nous retrouvons ailleurs (par ex. p. 456, l. 18) la singulière forme *पट्टियेन*. Faut-il y voir une formation analogique inspirée par des adjectifs comme *परिनि*?

LIGNE 15. — Nous avons rencontré déjà *चरु* construit avec l'occusatif dans le sens de «vivre de».

PAGE 256, LIGNE 9. — La lecture *द्वयप्रपञ्च* ne paraît pas douteuse. L'interprétation, grâce à plusieurs analogies, ne l'est pas davantage. C'est un équivalent du pāli *iddi* (= *तट्ठ*) qui est appliqué soit au Buddha, soit à de saints disciples (cf. Childers, *see verbo*); le commentaire du Dhammapada l'explique une fois par *satthārāpa*, identique par le sens à *द्वयेष्टय*. J'ajoute, en passant, que c'est sans doute par ce mot, comme l'a bien vu M. Kern (*Saddharmapundarikā*, p. 25), et non par *प्रपञ्च* qu'il faut expliquer l'épithète *तट्ठेन* que reçoivent quelquefois les Buddhas dans la langue des Bouddhistes du Nord (Baruauf, *Lama*, in fol. 16'. Cf. ci-dessous, p. 349, 12). Le mot revient au sens de «saint» ou quelque chose d'équivalent. Par quel détour? L'évolution indiquée par Childers ne me satisfait pas; d'abord parce que l'épithète est plus souvent appliquée au Buddha en personne qu'à des disciples; en outre, il est difficile de séparer cette locution du titre très voisin de *satthārāpa*, lequel est exclusivement réservé au Buddha. Ce rapprochement ne fait, il est vrai, qu'élargir et reculer le problème, le sens primitif de *प्रपञ्च* n'ayant pas reçu jusqu'ici une interprétation évidente. Quel qu'il en puisse être de cette question, la pensée est ici certaine : «La poussière qu'ont touchée les pieds du Buddha est plus précieuse qu'une montagne d'or.»

PAGE 257, LIGNE 9. — C'est sûrement *प्रतिमन्त्र* qu'il faudrait lire; le sens «beau, charmant», ne peut, à cet égard, laisser aucun doute. Il faut pourtant se garder d'introduire cette correction dans l'écriture. Le pāli, en effet (cf. Childers), lit de

son côté *abhiḥkṣānta*. Une pareille confusion est, pour le remarquer en passant, assez instructive. Elle est faite pour caractériser la réglementation artificielle du pâli; la possibilité ne s'en explique bien que par la prolongation de la période orthographique où les consonnes doubles n'étaient pas encore marquées dans l'écriture.

PAGE 258, LIGNE 5. — Il n'y a d'autre expédient pour expliquer *ḍeṇa* que de prendre le mot dans le sens général de crépuscule, de façon qu'il se puisse appliquer au «matin», comme c'est ici nécessaire.

PAGE 259, LIGNE 2. — Les lignes que j'ai cru devoir exclure du texte et dont la lecture est du reste fortement corrompue paraissent avoir pour origine l'interpolation de quelque scolie par laquelle on s'était proposé d'indiquer ce qu'était l'*Avakāṣānta*.

LIGNE 9. — Un substantif *व्यचिन्ता* est possible à côté de l'ordinaire *व्यचिन्ति*.

LIGNE 10. — *दशोद्वेगानां अर्थो* «ces dix-huit conditions de la joie», autrement dit : «dix-huit raisons de se réjouir». Je ne connais pas ailleurs d'énumération de ces dix-huit *dharma*s qui, bien entendu, n'ont rien à faire avec d'autres catégories de dix-huit *dharma*s, tels que les *desika*s *dharma*s. Cette circonstance est d'autant plus regrettable que l'explication qui suit n'est rien moins que claire. Contient-elle, comme le promet la formule *कतमे दशद्वेग*, l'énumération complète des dix-huit *dharma*s en question? Il est naturel de le penser. Chacun des qualificatifs *पूर्वयोगसम्बन्धो*, *पूर्वविवेकसम्बन्धो*, etc., représenterait un des motifs de joie. Mais alors, il nous en faudrait trouver cinq dans la fin de la phrase à partir de *व्यचिन्तितवर्त्त* . . . . ., ce qui n'est pas faisable. Il est vrai que, comme il advient souvent aux énumérations contenues dans notre texte, celle-ci peut être incomplète et tronquée. Ce passage explicatif est d'autant plus sujet à caution qu'il manque dans C. Il est donc très possible qu'il ne soit qu'une glose particulière à B. — Sur *पूर्वयोग*, cf. I, 515. Sans commentaire beaucoup de ces termes techniques demeurent plus ou moins obscurs; et d'abord *गुणोत्पादसम्बन्धो*; la traduction me paraît ici si malaisée que je serois porté à admettre que la vraie lecture devrait être *दुग्ध* = «lait». *व्यचिन्तिपूर्वोत्पाद* marque une existence antérieure où s'est produit le *व्यचिन्ति*, la détermination officielle de devenir un *Buddha*. — Pour *निवृत्तसम्बन्धो*, cf. Childers, s. v. *nisarga*. Cependant je ne crois pas que *निवृत्त* ait ici l'application particulière que reçoit le mot dans le passage où est relevé *nisargasampanna*. Les termes qui suivent indiquent une acception plus générale : «muni du point d'appui [nécessaire à sa future mission]»; *अभयसम्बन्धो* «muni du substrat [de bonnes actions, etc., nécessaire]»; (cf. I, 464), etc. — *प्रसन्नप्रसन्नो* «dont la gloire est indestructible» (7).

PAGE 260, LIGNE 5. — वाञ्छनीयं «aussi longtemps, dans leurs vœux successifs, que...». — सर्वेण सर्वं est une locution adverbiale, pour dire avec insistance «complètement». On la connaît par le Divya Avadhāna (édit. Cowell et Neil, *index*).

LIGNE 15. — Je conserve l'orthographe वाञ्छन्ना au lieu de वाञ्छन्ना, à cause du pâli *drumhaka*. La locution entière se traduit littéralement : «ils atteignent l'idée des grandes castes» («l'idée des castes passées» dans la formule suivante); je ne discerne pas du tout clairement à quoi elle se réfère.

PAGE 261, LIGNE 2. — La répétition, en lisant विराजन्तस्त्वामिदमचिन्तयन्ति, explique le terme que nous avons ici : «ils ont la pensée immobile (concentrée) comme [est immobilisée par la terreur la souris] effrayée par le chat». On peut croire qu'il y a là une allusion à quelque fable, peut-être — mais c'est bien douteux, à cause du rôle secondaire qu'y joue ce trait — la 4e du IIe livre de l'*Hitopadeśa*.

LIGNE 5. — Nous avons ici une catégorie de «quatre vaiśeḍhādyas» différente de l'énumération consacrée (cf. Burnouf, *Lotus*, p. 402); les trois premiers termes sont simples. Il n'en est pas de même du quatrième, पुण्यैश्वर्यः; je suppose que c'est पुण्यैश्वर्यं qu'il faut entendre; même sous cette forme, l'expression aurait besoin d'être définie par un commentaire.

PAGE 262, LIGNE 13. — Je ne puis entendre वसोने que comme épithète de वदेने «et il apparaît excellent au milieu [du monde]».

PAGE 263, LIGNE 11. — «Les rois Cakravartins ne se reposent pas en ce lieu, si ce n'est pour venir l'adorer.»

PAGE 264, LIGNE 2. — La seule explication que je puisse suggérer de नेरित्ते consiste à lire नेरित्ति et à traduire : «il ramène sa réflexion, son esprit sur la conduite à tenir». Un pareil emploi de नेरिति est pourtant loin de me sembler naturel.

LIGNE 3. — Sur la correction वागन्दीकल्लवन्ते, cf. ci-dessus p. 151, l. 11 et la note.

LIGNE 6. — On a vu par une note antérieure (I, p. 466) comment nos mss. semblent souvent hésiter entre लस्यञ्ज et लस्यञ्ज comme second membre de composition, et le doute qui règne sur la portée exacte du mot. En écrivant ici लस्यञ्ज, j'admets cette signification, qui me semble suffisamment appuyée par l'acception de *lāṣa* en pâli : «qui se trouve à point mané d'une provision d'herbes».

LIGNE 17. — मोह, l'orthographe intermédiaire entre le sanskrit et le pâli.

PAGE 265, LIGNE 5. — पूर्वोपगता « signes précurseurs ».

PAGE 266, LIGNE 9. — शक्तिर dérivé de शक्ति : « noir comme l'encre ».

PAGE 268, LIGNE 3. — पुनरिति « en souvenir des Buddhas antérieurs ». De même un peu plus bas विचिन्तयति : « il attire la pensée, l'attention ».

LIGNE 12. — L'orthographe 'बु' ou 'बू' de बुध्बुध्बुध्बु, protégée par sa qualité de *lectio difficilior*, est trop constante dans B, trop ordinaire dans C, pour qu'il me paraisse possible de songer à une correction. Quant à l'explication, je ne puis guère tirer le mot que du thème बुध्; बु, serait donc une fausse restitution pour बु. La conjugaison pourrait se justifier par une confusion avec l'intensif बोधयति dont il existe des exemples védiques. — Pour इति, cf. I, 546.

PAGE 270, LIGNE 10. — Le roi Pyithu est dans la légende le type par excellence du roi Cakravartin.

LIGNE 14. — इमं, dans le sens attesté pour le pâli de « combustible ». — A la ligne suivante, j'ai écrit निवन्धनं en me fondant surtout sur l'usage pâli de *nissanda* qui équivaut assez exactement à *phala*, et marque les fruits du karma. On remarquera la phrase empruntée par le *Dict. de Saint-Petersbourg* au Mahāvyaṭpatti, निवन्धः स त्वामाः पुण्यं (s. r. निवन्ध). Elle forme le commentaire le plus expressif de notre épithète.

PAGE 271, LIGNE 1. — La question des moines n'est ici nullement préparée. L'histoire de Jyotishka est au contraire racontée dans le Divya Avadāna (ed. Cowell et Neil, p. 271 et suiv.); elle y amène naturellement de la part des bhikkhus une question semblable à celle que nous trouvons ici et à laquelle le Buddha répond par une version analogue à la nôtre de l'histoire du généreux Anāgata (p. 282 et suiv.).

PAGE 272, LIGNE 7. — अविचार्य « sans avoir égard à moi »; c'est une forme réduite de la locution complète अनुसम्यक्चिन्त्य. Cf. I, 391, et, par exemple, *Divya Avad.*, p. 270, l. 26, etc.

LIGNE 14. — « La question est de savoir si le roi sera le premier en mérite, si ce ne sera pas moi. J'ai du reste, en invitant Bhagavat, cru agir conformément aux vœux du roi. »

PAGE 273, LIGNE 2. — La leçon que j'ai admise dans le texte me paraît suffisamment garantie par la suite. Elle donne ce sens nécessaire : « Quoi qu'il soit le roi un jour dans sa réception, le lendemain Anāgata le dépasse invariablement. »

Ce sont, bien que les faits soient présentés et motivés différemment, rentre bien dans l'analogie de la version propre au Divya Avadāna. Il n'y établit de même entre le roi et le sujet une lutte à qui sera le plus en l'honneur du Buddha.

Livre 6. — Je ne me sens rien moins qu'assuré de la correction de cette ligne. Je traduis littéralement : « Il faut amener une exclusion de cet Anādāna, qui l'empêche [de continuer]. » Le sens que j'attribue à ३३३ se justifie par l'emploi technique de ukkapa, ukkapaṇa. La tournure n'en reste pas moins bien lourde et suspecte.

Livre 15. — Cf. Divya Avadāna, p. 186, à la fin.

Livre 17. — ३३३, comme le montre clairement le texte, équivaut aux ३३३ du Divya Avadāna, p. 285; il s'agit de bois, de branches pour faire du feu. Les lignes qui suivent contiennent certainement plusieurs erreurs ou confusions auxquelles je suis très empêché de porter remède. Si les mots ३३३, etc., faisaient suite immédiatement à ३३३, tout irait bien; mais il n'est guère possible d'expliquer les mots intermédiaires comme une répétition ou comme une glose. Il semble que la phrase, depuis ३३३ jusqu'à ३३३, contienne une répétition de ce qui précède, depuis ३३३, १७; et cette répétition protège la lecture ३३३. Malheureusement je ne sais comment construire la phrase ३३३ — ३३३. D'autre part, après ३३३, ३३३ est sûrement corrompu. ३३३ est en somme la correction la plus probable que je sois en état de suggérer. Cf. plus bas, p. 274, l. 8.

PAGE 274, LIVRE 3. — ३३३ ne donne pas de sens; ३३३ est une lecture bien simple pour admettre qu'elle ait été altérée. ३३३ est un de ces ३३३ dont il a été question précédemment (I, 62) « les sièges du jardin ». — ३३३ est ici un mode d'abréviation insolite. Il ne s'agit pas en effet d'un passage à répéter textuellement. La locution paraît employée comme la serait notre et cetera : « où le maître de maison prendra-t-il les sièges du jardin, etc. ? où les éléphants ? ». Cf. p. 275, l. 3.

Livre 7. — Je ne me tiens pas assuré des lectures ३३३ et ३३३. Elles donnent ou moins un sens suffisant : « Si je n'ai pas de bois, je trouverai bien des brindilles, et si je n'en obtiens pas pour préparer les aliments, j'aurai encore la ressource de préparer [sans le secours du feu] d'autres aliments agréables, excellents. »

Livre 13. — Le Divya Avadāna, 286, 15; 288, 15, porte ३३३ ou ३३३. La conséquence avec laquelle est répétée la forme ३३३ ne permet guère d'y toucher. J'ai peine cependant à la croire exacte, et ३३३ « une série de partil-les » paraîtrait beaucoup plus satisfaisant.

Livre 16. — J'ai conservé la lecture ३३३; je considère que c'est une

orthographe arbitraire pour *मुद्रिकानि = मद्रमुद्रिका. On tire le beurre et l'huile comme on amène d'une pièce d'eau la plante appelée मद्रमुद्रिका.

PAGE 276, LIGNE 17. — ग्रामलुक्, ग्रामलु, un « villageois ». Cf. sur cette formation *Hemacandra*, II, 163.

LIGNE 19. — Je suis hors d'état de restituer un texte correct pour cette phrase et la suivante (cf. du reste, pour une partie, un peu plus bas, p. 276, l. 7). Le sens général qu'elles doivent contenir ne paraît guère douteux. Surpris de l'offre écorchée du roi, le paysan se demande comment il se peut qu'un loi offre 500 purikas de son lait. Mais je ne sais par quelles corrections mettre les mots en harmonie avec ce sens, d'autant moins que je manque de passage parallèle qui me permette de compléter les abréviations marquées par les divers वाञ्छन्.

PAGE 276, LIGNE 11. — J'ai conservé la lecture सुखसाम्राज्यं des mss. Elle me semble pouvoir s'interpréter comme apposition des substantifs qui précèdent : « support du bonheur », c'est-à-dire « source d'un grand bonheur ». Je ne puis cependant citer aucun exemple de cet emploi de साम्राज्य. Je ne serais pas éloigné de penser que la lecture correcte serait सुखसाम्राज्य ; que mes mérites « deviennent pour moi [la source d'un] bonheur non commun ».

LIGNE 19. — La confusion dans l'emploi des cas du pronom personnel est si grande que je n'ai guère hésité à conserver ici अहं pour l'accusatif comme nous avons vu dans la suite. On peut comparer *Hemac.*, III, 107, où cet emploi est explicitement enseigné. J'ai rétabli समानं, considérant que समानो avait été amené par le voisinage mal interprété de अहं.

PAGE 278, LIGNE 1. — सुपन, une forme parallèle de सुपेन = स्वप्न.

LIGNE 4. — La signification de परिनिशेप laisse pour moi, faute de passages parallèles, place à bien des doutes. Je comprends — en lisant, comme j'ai fait, मानुष्यम् — : « Ces héros (tels que le Bodhisattva) ne savent même pas se débarrasser de l'humanité », c'est-à-dire pour s'élever au rang des devas dont je suis.

LIGNE 16. — J'écris अन्तरं, d'après p. 287, l. 11. D'अन्तरं je ne puis rien faire. अन्तरं s'explique bien dans le sens d'intime, dévoué. On peut comparer l'emploi du mot dans des passages comme *Div. Acad.*, p. 254, 255, où il se peut traduire : « qui a des relations intimes ».

PAGE 279, LIGNE 13. — Les mss. lient : * न सुपे न* ; c'est par inadvertance que cette indication manque aux variantes. Avec सुप le sens est contradictoire à la pensée générale qui s'exprime ici. Il ne faut pas songer, pour plusieurs raisons évidentes, à changer अपादिनं en परिनिशेपं ou quelque équivalent. Dans ces

conditions la correction que me paraît s'imposer. Pour cette application du mot aux souffrances, aux épreuves religieuses, qui n'est pas très ordinaire, on peut comparer *Foot, Journ. asiat.*, 1876, I, p. 396.

Ligne 19. — *विस्तृत*, le locatif dans la fonction de l'ablatif.

Ligne 20. — J'ai indiqué précédemment le sens de *प्रति* « signe, présage » dans ces locutions. Les autres termes de l'énumération sont, ou clairs par eux-mêmes, ou conformes à l'usage consacré par les expressions pâlies correspondantes.

PAGE 282, LIGNE 14. — *मन्त्र* « si, tellement ». Nous avons relevé (I, 596) un emploi exactement parallèle de *मन्त्र*, *प्रज्ञा* — *व्यति* est attesté pour le sanskrit. Cet exemple apporte un petit argument de plus en faveur de cette forme mise à tort en suspicion par le *Dict. de Saint-Petersbourg*.

PAGE 283, LIGNE 5. — Cf. I, 552.

Ligne 13. — Pour ce passage, cf. *Lat. Vist.*, p. 429 et suiv. — *Et pâli paṭisaṃkhādi* est usité dans le sens de « méditer, considérer ». La correction *वित्तवित* (= « वित्त ») pour l'impossible *वित्तवित* nous rapproche donc par un équivalent de « *वित्तवित* » du *Lat. Vist.*

PAGE 285, LIGNE 3. — J'ai suppléé l'indispensable *वित्त* d'après *Lat. Vist.*, 447, 16.

Ligne 20. — L'orthographe correcte serait *वित्तवित* que porte en effet le *Mahāvīyutpatti* (PWB). Cependant, en présence du pâli *paṭisaṃkhādi*, il serait arbitraire de la rétablir.

PAGE 287, LIGNE 9. — *विद्यमान* exprime ici clairement une idée d'égalité, d'équivalence : « Il n'est point parmi les dieux ni parmi les hommes pour le *Çramaṇa* de rival qui soit à sa taille. »

PAGE 288, LIGNE 8. — Sur *कृतविकार*, cf. Burnouf, *Levi*, p. 312.

Ligne 13. — J'entends *वित्त* dans le sens d'actes d'adoration, actes méritoires, sur lequel cf. *Die. Abad.*, éd. Cowell et Neil, index s. v. : « De pareils êtres sont doués de la louange, de la gloire des bonnes œuvres. »

Ligne 17. — Au lieu de *विपश्चि*, on pourrait penser à dériver *वि*, dans le sens connu de « sagesse ». La lecture que j'ai préférée me paraît rentrer, mieux que la seconde, dans l'analogie des épithètes qui précèdent.

PAGE 289, LIGNE 9. — Le suffixe *in* dans *मन्त्र* me paraît donner ici au mot une acception abstraite, comme nous en avons dans la langue hindhique de

nombreux exemples. Je pense qu'on pourrait rendre le mot approximativement par « vitalité ».

LIGNE 16. — Plusieurs des épithètes qui forment le fond de cette énumération sont à coup sûr assez peu significatives; ce serait naïveté pure que de prétendre en serrer la portée de trop près. Cependant *प्रामादसम्पन्न* est, autant que je puis voir, par trop insignifiant; la lecture en doit être altérée. Faut-il lire *प्रादुर्ग* ou *प्रादुर्गतसम्पन्न* ?

PAGE 292, LIGNE 12. — Qu'est-ce que ces « cinq jñātis » ? Je ne sais rien faire de « cinq parents ». Il y a au contraire une énumération bien connue de « cinq connaissances ». Ordinairement le terme consacré est *प्रज्ञा*; cependant on trouve *प्रज्ञान* pour désigner « un boddhi » (cf. PWB). Si c'est cette catégorie qui est ici visée, il faudrait admettre une dérivation *ज्ञा*, de *ज्ञ*, comme elle existe de *ज्ञ*, ou prendre *ज्ञा* comme équivalent de *ज्ञ*, *ज्ञा*, *ज्ञा*. L'un et l'autre parti sont peu rassurants.

PAGE 293, LIGNE 11. — Comme il arrive d'ordinaire ici dans les énumérations un peu longues, celle-ci est incomplète; il manque, si j'ai bien compté, deux *abhi-gurjānas*.

LIGNE 18. — Bien que j'aie conservé dans le texte la lecture *प्रपञ्चित्वा*, je doute fort qu'elle soit primitive. La leçon de C *प्रापञ्चित्वा*, qui donne bien le sens nécessaire, fait plutôt penser à l'orthographe pallie *प्रापञ्चित्वा* ou *प्रापञ्चित्वा* que son étangoté aurait fait changer par quelque copiste en *प्रपञ्चित्वा*, plus correct en apparence, en réalité dénué de sens.

PAGE 294, LIGNE 5. — La correction *धर्मलोको* s'impose, dans ce sens : « lumière, illumination de la loi ».

PAGE 295, LIGNE 1. — Pour la correction *स्मृति* et la division de la phrase, il suffit de renvoyer à un passage ultérieur p. 314, l. 1.

LIGNE 3. — « Dans le seul nom du Sugata (c'est-à-dire rien qu'à émettre le nom du Sugata) il y a des mérites infinis. »

LIGNE 6. — J'ai imprimé cette phrase telle à peu près que la donnent les mss, avec toutes les fautes qui la rendent inintelligible. Je n'ai aucun texte certain ni même très vraisemblable à y substituer. Peut-être pourrait-on songer à lire quelque chose comme : *यथा तावका हि चर्यामृतो ननुवासीति अनुचरा आन्तु वेदि येषां प्रामादसिद्धिः प्रविकल्पो वैचर्यामृतो वैचर्यामृतो ननुवासीति वेदि आन्तु वाचर*. On compléterait *वैचर्यामृतो* et l'on prendrait le verbe dans le sens indiqué par le PWB sous le n° 14 : *प्रविकल्प* se-rait = *प्रविकल्प*, « plein de mérite (en mille degrés) ». Mais les difficultés sont au

jeux, et entre autres cette catégorie de quatre-vingt-quatre suivants du Buddha qui m'est inconnue, malgré la consécration qu'a reçue chez les bouddhistes le nombre quatre-vingt-quatre.

LIGNE 9. — *समेति* est, bien entendu, « fait cesser ». — Dans la phrase qui suit, c'est un peu en désespoir de cause que j'ai écrit *सिद्धिमितिर्वेदि*; cette lecture nous donne un composé de confection assez lâche : « des grains de monnaie [accumulés] en montagnes escarpées »; mais le cas n'est point rare dans ce style.

PAGE 297, LIGNE 1. — Je n'ai pas besoin de rappeler les rayons lumineux qui passent pour s'échapper de la langue du Buddha, non plus que le goût merveilleusement subtil dont elle est douée (cf. *Lég. du Buddha*, 2e édit., p. 133-134).

LIGNE 3. — En restituant *सद्गुण* je n'ai pas la prétention de donner un texte correct. Seulement je considère que nous sommes en présence d'une confusion curieuse des scribes et que la lecture authentique serait le pâli *saddhammā* que l'ignorance des copistes a cru faire merveille en écrivant *सद्गुण*.

LIGNE 7. — La correction *कल्पविपक्वं करोति* est indiquée par la comparaison de la ligne 12; cela revient à dire : « fais-nous jouir, par ta parole, du fruit de nos bonnes actions ».

LIGNE 11. — La lecture *प्रतिभासि* est garantie par le parallélisme de *प्रतिभा* et de *प्रतिभासि*. Il semble cependant que le sens du verbe ne puisse pas être rigoureusement identique dans les deux cas. *प्रतिभा* a pris en pâli (cf. Childers) le sens de « facilité de parole » à côté de celui de « sagesse, intelligence »; de quelque façon que se soit développée cette acception, elle paraît se rebâter ici dans l'emploi de *प्रतिभासि*. Dans *प्रतिभासि* au contraire le sens de « apparaître, se montrer » est parfaitement suffisant.

LIGNE 15. — Les génitifs *सोधिक्कम्मा*, etc., ici et dans les lignes suivantes, doivent se construire avec *सर्व* : « cet événement [de la carrière] des bodhisattvas... ».

PAGE 298, LIGNE 6. — Je considère ce passage comme composé en une sorte de *saṭṭhya supacchandanaṭṭha*, avec cette particularité que chaque pāda contient 18 brèves et non pas alternativement 16 et 18. Mais à côté de la forme — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — pour la fin du pāda, nous trouvons une forme ◡ ◡ — ◡ ◡ —, et dans ce cas, la brève manquante se retrouve ordinairement en plus dans la première partie du pāda. Comme d'ordinaire, je me suis abstenu de modifier l'orthographe suivant les exigences du mètre; en sorte, par exemple, que bon nombre de finales écrites longues doivent être mesurées brèves, etc. À la ligne 17, j'ai écrit *सिद्ध* comme le fait l'orthographe pâlie et comme l'exige la mesure.

LIGNE 16. — *समस्त* « pour saluer ». Dans le pāda suivant nous n'obtenons la

valeur de huit brèves initiales qu'en lisant उपगमि et en mesurant longue la finale i. La seule difficulté réside dans le fait que la seconde brève se trouve ainsi, contrairement aux règles, combinée en nos longue avec la troisième. L'objection ne me paraît pas grave dans une métrique si peu sévère. Le même fait se reproduit au troisième pāda de la strophe suivante, s'il faut bien mesurer — u — u, au second pāda de la ligne 9 de la page suivante. Cf. aussi à la ligne 11 l'équivalence irrégulière u u — pour — u — dans la partie finale des deux pādas.

PAGE 299, LIGNE 10. — Il faut sans doute admettre un allongement रत्नमयविचित्र, fort analogue par sa liberté à celui de चन्द्रिपूर्ण dans le pāda suivant.

PAGE 300, LIGNE 17. — Pour l'énumération des « sept montagnes », cf. Burnouf, *Lotus*, p. 846 et suiv.; Beal, *Catana*, p. 45. Voir aussi PWB, s. v. अट्टाङ्ग, qui renvoie à *Mahāvastu*. 102.

PAGE 301, LIGNE 4. — On ne peut séparer la locution षट्पादविनिबद्ध de l'expression सुवर्णमृत्तवापादविबद्ध qui revient à plusieurs reprises dans le *Lotus*. Burnouf (p. 363-364) la traduisait, non sans hésitation : « qui contient des enceintes tracées en forme de damiers avec des cordes d'or », et M. Kern, d'une façon analogue quoique moins nette : « which contains a checkerboard of eight compartments distinguished by gold threads ». Il me paraît malaisé de tirer de ces interprétations aucun sens satisfaisant pour l'esprit. Nous avons précédemment rencontré une expression षट्पादद्वय (I, 258, 7; 259, 3) « uni comme un échiquier », qui s'entend à merveille. Je propose, d'après cette analogie, de traduire विबद्ध, विनिबद्ध « ferme, bien établi, bien dressé », et de voir en somme dans l'épithète que nous avons ici un simple équivalent de l'épithète षट्पादद्वय. Il faudrait alors, dans la locution plus complexe du *Lotus*, traduire : « bien dressé comme un échiquier fixé par des fils d'or ».

LIGNE 10. — Ces demeures, qui étaient toute splendeur, sont, par la comparaison de cet éclat merveilleux, comme privées de splendeur (cf. p. 304, l. 1).

PAGE 302, LIGNE 3. — Je rétablis ici la lecture चिन्निबद्धमरुतैर्निबद्ध de la répétition qui seule contient des éléments de composition corrects; mais je dois avouer que ces keṇaras « qui forment des cages contenant des çirishas » ne me représentent aucune idée claire.

PAGE 303, LIGNE 5. — स्वमन्त्रेण, pour l'ablatif : « venus de leurs demeures ».

PAGE 304, LIGNE 11. — चतुष्टय réclame un corrélatif. Il y a ici dans la tradition une lacune qui explique l'apparente irrégularité du vers composé de six pādas.

PAGE 305, LIGNE 3. — Cf. यौग्य dans le PWB qui le donne, d'après le *Mahā-saṃgha*, comme le nom d'une pierre précieuse. L'épithète entière détermine probablement यौग्य; c'est au moins la seule hypothèse qui me permette d'expliquer ce mot.

LIGNE 18. — Faute de mieux je prends यौग्य comme un pluriel fantaisiste obtenu par l'addition au singulier यौग्य de la syllabe यु qui caractérise le pluriel. Quant à यौग्य, le mot est dans ce passage (cf. surtout la l. 7) visiblement employé dans un sens très analogue à celui de यौग्य. Cf. un peu plus bas, p. 306, l. 2.

LIGNE 19. — Je ne puis comprendre qu'en lisant यौग्यकौण, यौग्य étant = यौग्य.

PAGE 307, LIGNE 6. — यौग्यमै नि fait fonction d'accusatif et s'applique aux dieux que « les buddhas surpassent en éclat, malgré leur splendeur ».

PAGE 308, LIGNE 12. — Il me semble bien douteux que le Nāga puisse s'adresser au Bodhisattva en l'appelant यौग्य; il doit rester quelque in correction.

PAGE 309, LIGNE 14. — यौग्यकौण यौग्यकौण « suivant l'inclination de chacun ».

PAGE 311, LIGNE 8. — Pour cet emploi de यौग्य = यौग्य, cf. l. p. 404.

LIGNE 11. — यौग्यकौण semble protégé par la clarté des mots composants; mais je ne puis dire quelle est la nuance exacte de signification, à moins qu'il ne s'agisse de « mains tenant un sceau », une forme de cachet qui n'est pas rare même chez nous. — यौग्य désignant sûrement des colliers faits d'une succession de haïmas mêlés de feuillage comme les monuments de l'architecture bouddhique nous en offrent tant d'exemples, il n'est peut-être pas téméraire d'admettre que les यौग्य sont des enroulements combinés de feuillage et de lianes.

PAGE 312, LIGNE 6. — De cet emploi de यौग्य on peut rapprocher l'expression यौग्यकौणकौण, Lal. Vist., 52, 8. J'entends यौग्य dans ce sens : « qui est sorti, délivré des attaches terrestres ».

PAGE 313, LIGNE 9. — यौग्यकौण « qui a des inclinations premières », est la contre-partie de यौग्यकौण que l'on trouve, par exemple, Lal. Vist., 161, 9.

PAGE 314, LIGNE 1. — Relativement à यौग्यकौण, cf. ci-dessus, p. 295, l. 1.

LIGNE 15. — Si यौग्यकौण est exact, le verbe ne peut guère être pris ici que dans le sens de « déclarer, proclamer », et यौ = यौ, au neutre. Un peu plus bas

au contraire कनुप्रविष्टा ne peut signifier que « apprendre », un emploi qui est d'ailleurs parfaitement conforme à l'usage de *anusikkhābba* en pâli.

PAGE 315, LIGNE 3. — « Considérant le Bodhisattva comme un rival. » — Je ne puis expliquer हृत्वा d'une façon naturelle qu'en y voyant une orthographe prâkritisante de भृत्वा : « remplissant » de son immense armée bien des centaines de yojanas dans l'espace.

LIGNE 6. — La construction générale de la phrase laisse place à quelques doutes. Cependant मचेद् ne peut guère s'entendre que dans une certaine dépendance de la proposition qui précède : « si par hasard, dans la crainte que », et je traduis : « Mâra ne peut voir le Bodhisattva; car il détourne les yeux de peur que le Bodhisattva ne fasse apparaître [l'ovale de] sa face avec la puissance dont il dispose. » Soit la description de cette puissance.

LIGNE 14. — Il est clair que la strophe qui suit ne saurait être mise dans la bouche du Bodhisattva, et que le texte porte ici des traces de confusions. La strophe ne peut s'entendre que comme l'exclamation admirative de quelqu'un des spectateurs divins de la scène.

PAGE 316, LIGNE 10. — La restitution de मञ्जु suppose la mesure मञ्जु pour मञ्जुसि.

PAGE 317, LIGNE 8. — तैर्देवैर est un pis aller et ne me satisfait guère.

PAGE 318, LIGNE 7. — En écrivant ताम्रिज्यो je pense au sens de *corail* que donne Halâyudha pour ताम्रि (PWB).

PAGE 319, LIGNE 6. — Même en comparant les énumérations qui nous sont connues (cf. par exemple, ci-dessus p. 314, ci-dessous p. 348-349), je ne vois aucun nom de classe divine qui me fournisse pour ce pâli la correction nécessaire. Les noms des Gubhâkṛtanas et des Râhatphalas se succèdent d'ordinaire immédiatement; peut-être 'अ' est-il le reste d'une épithète laudative de cette dernière catégorie.

LIGNE 11. — Par analogie avec d'autres emplois de भर (cf. I, 379), j'entends अचरम् « rempli, encombré » à savoir par la multitude que Mâra arme contre le Bodhisattva.

PAGE 320, LIGNE 9. — Ce joyau, c'est bien entendu le « dharmâ » ou, plus généralement, « la sagesse ».

PAGE 391, LIGNE 13. — वाच se peut, je pense, expliquer comme un équivalent de l'instrumental, pour वचन्वा, un peu comme les absolutifs qui, en pâli, perdent la syllabe finale ya.

LIGNE 17. — वचन्वाति est le subjonctif : « brille ». वचन्वाति ne peut s'entendre que comme un potentiel barbare = *वचन्वात्, la troisième personne dans la fonction de la seconde. C'est de même façon que j'analyse वसे du vers suivant.

LIGNE 20. — Si c'est bien, comme je l'admets, la seconde personne du potentiel qu'il faut rétablir dans ce pâda, le mètre appelle la forme pâlie karayyāsi.

PAGE 392, LIGNE 14. — कर्माङ्का s'écarte beaucoup de la tradition; mais il convient au point de vue métrique. Je ne vois ni dans l'énumération de la p. 159, ni dans les énumérations analogues du *Lal. Vist.* (cf. p. 251. 3; 258. 2; 377. 11), rien de plus satisfaisant à substituer à la lecture certainement fautive des nas.

PAGE 393, LIGNE 16. — Je n'ai écrit निम्नद्वये qu'en désespoir de cause, ne trouvant rien de mieux à substituer à समद्वे en समद्वे des nas; j'ai, à défaut d'un verbe convenant au mètre, indiqué le sens qu'il devrait fournir. Le changement de वाच en सिञ्च s'explique facilement par la présence de सिञ्च dans le pâda qui suit.

PAGE 394, LIGNE 9. — अनुसंस, ou quelque forme analogue, n'est pas rare dans notre texte avec le sens du pâli *anussāsa*, mais ici le mètre exigeant la longue, j'ai cru devoir rétablir l'orthographe pâlie; l'origine du mot est du reste obscure.

LIGNE 18. — Je n'oserais affirmer que नयति puisse s'employer avec चेत, comme le suppose ici mon texte, dans le sens de « conclure, attacher sa pensée à... ». Cependant la correction नये est graphiquement si recommandable que je l'ai préférée à चये (= जनये) ou à toute autre.

PAGE 395, LIGNE 10. — Il n'est guère possible de lire autre chose que चिञ्चितु et surtout de voir dans ce mot autre chose que l'ancêtre de चिञ्चित्वाति. Nous aurions le verbe ici dans une acception « supprimer, dépeindre » analogue aux acceptions 5-7 que le *Dictionnaire de Saint-Petersbourg* enregistre d'après les lexiques.

PAGE 396, LIGNE 2. — Cf. plus bas, p. 391, l. 12. Dans les deux passages la tradition indique une forme वुञ्जत et non वुञ्जत du sanskrit régulier. Je ne me suis pas cru en droit de anprimer ce qui peut être une orthographe parallèle.

LIGNE 10. — Un passage suivant, p. 333, l. 15, nous force à admettre un thème वञ्च autre équivalent de वञ्चति.

LIGNE 14. — A partir de cette stance, les irrégularités se multiplient dans le mètre. Le choriambé qui régulièrement forme le milieu du pâda s'allonge d'une

et de deux syllabes. Dans beaucoup de vers il serait aisé de rétablir la correction par de faciles conjectures; mais le cas se répète trop fréquemment pour que je me sois cru en droit d'imposer à une métrique assez lâche, même dans les parties les moins mauvaises, une régularité qui sans doute en altérerait le caractère véritable.

Liane 16. — « De trois sortes », c'est-à-dire en paroles, actions et pensées. — Le mètre semble indiquer que कर्म est une glose, laquelle d'ailleurs entre bien dans le sens.

Liane 18. — दुष्ट « entraîné, perdu ».

PAGE 327, LIANE 13. — Une lecture पुनि ःवि ःभू rétablirait le mètre.

Liane 17. — Bien que ce pāda soit d'une longueur démesurée, je l'ai conservé tel quel, ne voyant pas ce que l'on en pourrait supprimer; अयमस्मि marque bien le rythme final. C'est Sārthavāha qui prend ici la parole, comme l'indique la suite, p. 330, l. 5; et le *Lakṣa Vistara* connaît en effet un fils de Māra. Pourtant le pāda, à la page 330 comme ici, est trop long. Je soupçonne fort que le nom propre a été introduit après coup dans l'un et l'autre passage, et que, primitivement, nous n'avions ici que च (du second pāda) dans un sens indéfini : « un fils de Māra bien intentionné à l'égard du Buddha ».

PAGE 329, LIANE 1. — La restitution de cette ligne est toute conjecturale.

Liane 14. — समर्प = *समर्प, « il le réduisait en poussière ».

PAGE 330, LIANE 5. — Cette strophe et la suivante sont la réponse de Māra à celui de ses fils qui vient de parler et qui reprend ensuite la parole, bien que rien dans le texte n'annonce expressément le changement d'interlocuteur.

Liane 9. — Si je comprends bien, Māra se plaint de ce qu'il représente comme la trahison de Sārthavāha : « Ce fils, l'aîné de mes fils, que j'ai soigné (nourri) pendant des milliers d'années, m'abandonne ici (atigapati); il s'est fait ici le suivant de Gautama, se préparant à me détruire avec l'armée de Māra. » C'est à cette sensation que répondrait aussitôt Sārthavāha.

Liane 18. — अद्यैव « je voudrais faire prendre » à savoir : चरते et धीमे (la loi ou Buddha et la moralité qu'il enseigne) contenues implicitement dans les épithètes अचरुदन्त et विदवन्तौ. Mais une pareille construction est bien elliptique; je ne doute pas qu'il ne faille corriger गुह्यं en अद्यै.

PAGE 332, LIANE 13. — Je suis obligé, si ma restitution est fondée, d'admettre une construction न चरति . . : चालनवद्य « il n'est pas possible d'ébranler, d'éloigner ». Elle n'est pas absolument rare ici; cf. plus haut, p. 329, l. 20, et plus bas, p. 362, l. 8. Elle me paraît particulièrement admissible en un morceau où nous rencon-

trous (par exemple le nominatif *युवकेभ्यः*, etc., pour l'accusatif dans les lignes suivantes) des irrégularités encore plus fortes.

PAGE 333, LIGNE 9. — सर्वं पद्मम्, सर्वं विद्यामूलोक्तम्, « tout l'univers ».

LIGNE 15. — Il est difficile de ne pas considérer dans ce passage *व्यतिष्ठ* comme le locatif d'un substantif *व्यति* ayant un sens analogue à celui de *व्यति*.

PAGE 334, LIGNE 6. — La lecture est plus douteuse que le sens général. En conservant celle des mss., on peut à la rigueur entendre *वर्षमाणा* au sens passif et l'accusatif *क्षिप्रमात्रं वज्रमात्रं* comme un déterminatif : « couvert dans sa maison d'une pluie d'or tombant par poids d'un aksha ». Si l'on trouve cette construction trop forcée, il serait aisé de lire «*यदि* » मात्रं *वर्षमाणा* ; le seul inconvénient est d'impliquer l'emploi au masculin de *यदि* signifiant « avec » ; il est, dans un texte comme le nôtre, assez léger. Je comprends *व्यतिष्ठ* en supplant *इति* : « se sauvant en se disant : je vais être tué ! ».

PAGE 335, LIGNE 19. — Le sens qu'on attend est : reprends tes esprits, reviens à la raison. L'acception de « recueillir » qui appartient à *व्यतिष्ठ* peut-elle se transporter ainsi au moral ? Cela me paraît au moins bien douteux ; on s'orte que je suis peu rassuré sur la lecture *व्यतिक्रमेति*.

PAGE 336, LIGNE 20. — *सुप्त* qui encombre le vers me paraît une addition fortuite. Je n'ai pas beaucoup hésité à rétablir le neutre *चत्वारि*, malgré son incorrection. Les cas pareils sont trop fréquents pour que l'on condamne une restitution qui, combinée avec *विनेहि* = *विना हि*, rend aisément compte de l'altération du texte.

PAGE 338, LIGNE 5. — Il faut sans doute comprendre que d'autres *balagamsātras* encore s'efforcent de le détourner, c'est-à-dire Māra, de ses aveugles projets.

PAGE 339, LIGNE 21. — J'ai restitué cette ligne par conjecture d'après la seconde des strophes qui suivent. Quant au pāda suivant, j'ai essayé d'y rétablir le mètre par l'introduction d'un double *च*. L'expédient a le tort d'être trop facile.

PAGE 340, LIGNE 12. — « Quand les dires servient tous autant de Māra en personne, ils ne sont pas capables de faire renner un poil de mon corps. » J'admets que la strophe suivante est une réplique de Māra.

PAGE 341, LIGNE 9. — Pour ma correction *वति इवमुद्वे*, cf. p. 321, l. 19.

LIGNE 19. — Il faut comparer p. 345, l. 9. Malheureusement l'explication de

बुद्ध n'est pour moi rien moins qu'évidente. Il semblerait que बुद्धा विनिर्वा दût signifier « des présages vides de sens, dénués de signification et de portée ». Telle ne saurait être la pensée. Je propose, faute de mieux, et avec beaucoup d'hésitation, d'entendre : « Les présages sont épuisés », c'est-à-dire tous les présages précurseurs se sont produits, « et j'ai une pensée unique : c'est d'arriver à la bodhi ».

LIGNE 12. — « Comme le ciel est sans existence, de même (c'est-à-dire sans existence, sans réalité) sont naturellement toutes choses. »

PAGE 344, LIGNE 9. — Nous venons, p. 343, l. 12, de trouver ces mots-mes dans la bouche du Bodhisattva; il me semble que c'est ce que veut rappeler la présente atrophe; c'est pourquoi j'ai corrigé ब्रह्मे य, comprenant : « le Saint prononce cette parole ». Reste एवेत्यगच्छे; je n'y puis voir autre chose qu'une épithète de ब्रह्म signifiant « de cette nature, tel », et je traduis : « telle est la parole que prononce le Saint ».

LIGNE 12. — J'écris नानि विनामि comme nous avons eu précédemment बुद्धिमे नानि = बुद्धिब्रह्मे.

LIGNE 17. — Je construis, en supplant le sujet, « les êtres », impliqué en quelque sorte dans एवमय सोक, et en prenant le singulier एवमि dans la fonction du pluriel : « alors quittant les enfers ou la condition animale, les êtres, du monde de Yama, reviennent dans tout l'univers ».

PAGE 345, LIGNE 2. — सन्त = सन्ता « sont étendus, répandus » sur la terre.

LIGNE 9. — Si j'ai bien complété cette stance, elle signifie que les quatre vérités sont enseignées par le seul Buddha. Soit l'exposé des douze *nidānas*.

PAGE 347, LIGNE 13. — « Après avoir réduit (c'est-à-dire et de réduire) en poussière cent montagnes égales en hauteur. » Cf. page suiv., l. 5.

LIGNE 20. — भवता विवादना « tout l'univers jusqu'au haut de l'échelle des êtres. » Cf. भवता लोकान्तर्गते, p. 350, l. 3, et Childers, s. v. *bhavadagga*.

PAGE 349, LIGNE 12. — Cf. la note de la p. 256, l. 9.

PAGE 350, LIGNE 17. — Je ne vois aucun moyen d'échapper à la nécessité d'admettre que निर्मिता se rapporte à बुद्धादिहि et est par conséquent pour निर्मितेहि. Il en est exactement de même de अस्मान् pour अस्मैहि à la ligne 25. — Pour la restitution du vers suivant, je m'appuie sur le troisième des vers pâlis cités par Burnouf, *Latus*, p. 576.

PAGE 351, LIGNE 2. — धूपमेव, au sens de « brûle-parfums, encensoir », est *dhū-*

ranti non seulement par le présent passage, mais par d'autres, fol. 350^a et 350^b.

Ligne 18. — ततोमुख = *tourné vers*. Nous retrouvons la même expression dans un passage très analogue à celui-ci, fol. 350^b.

PAGE 354, LIGNE 3. — J'ai conservé la lecture मोक्षिणि उपयन्ता; en supplant इति, elle me paraît pouvoir s'interpréter : « je [les] délivrerai [de] leur condition d'être soumis à la renaissance ».

Ligne 16. — श्रोत est connu par le pâli. दपउत्तमेहि वरित्तं ne peut guère signifier ici que « libères d'actes méritant un châtiment », et par conséquent arrivés au moment de la délivrance finale; c'est précisément ce que me paraît exprimer अपिकुत्तमु, « dont la vie n'est plus recomposée », c'est-à-dire pour qui des existences ultérieures ne seront plus reconstituées par les amâterras.

PAGE 355, LIGNE 16. — Sur चेत्तिज्जराम, cf. Chibbère, s. v. *anāgāmi*.

Ligne 19. — J'ai corrigé नत; il me semble que le but de cette strophe comme de la précédente ne peut être que de décrire les heureux effets de la parole du Buddha, même sur des auditeurs mal préparés.

PAGE 356, LIGNE 9. — Force nous est de prendre वृत्ति comme l'acriste d'habitude, un singulier avec un sujet pluriel, comme souvent. लुपयाम्भ s'explique par la comparaison du pâli *padhāni* : « ceux qui soutiennent la religion déclinante ». Cf. ci-dessous, p. 370, l. 22 suiv.

Ligne 11. — On pourrait compléter अन्धमु*.

PAGE 357, LIGNE 1. — Le premier चिन्तात conservé seulement dans C sous la forme चिन्ता n'est sûrement qu'un débris d'une locution analogue aux deux termes qui suivent. De ces termes le dernier semble être amené par une sorte de calembour entre हिन et यवहिन : « la pensée du bien des êtres, la pensée tournée vers tous les êtres ».

Ligne 19. — Je ne puis construire qu'en admettant que वयन्नि est pris passivement.

PAGE 358, LIGNE 7. — धर्मेण dans le sens de « pensée, méditation », est connu par le pâli. Un peu plus bas, p. 360, l. 9, les mss. semblent indiquer une lecture गोलेण मोमं कुत्वाण. Cependant B, dans la leçon गोलेणोमोमं, garde encore une trace de धर्मेण. Ne fût-ce que comme *lectio difficilior*, la lecture गोले धर्मेण m'a paru mériter la préférence dans les deux passages.

Ligne 12. — Si ददन्ति est la vraie lecture, il faut admettre que le vers appartient

à un temps où la règle monastique n'était pas strictement observée. En théorie, le bhikṣu vit d'aumônes; il reçoit et n'a rien à donner.

PAGE 359, LIGNE 10. — «Aucun lien n'est impénétrable pour lui dans tous les boddhakāśhetras.»

PAGE 361, LIGNE 18. — Si वयने est exact, on peut à la rigueur entendre : «pleins de zèle pour vous purifier». La comparaison de p. 38a, l. 14, paraît prêter cette lecture et cette interprétation.

PAGE 362, LIGNE 8. — वन्तरेण «dans l'intervalle», jusqu'à ce que l'auteur de ces dévotions ait atteint le nirvāṇa par l'un des trois yāna ou véhicules.

PAGE 366, LIGNE 13. — J'admetts une forme वयस्करोति, comme nous avons वयस्क, वयस्कृत, sans parler des autres traces du maintien de l's initial. Le sens est trop convenable pour ne pas recommander cette correction.

PAGE 368, LIGNE 8. — विमलचिन्त «les pensées dans le passé, le présent et l'avenir.» Cf. l'expression courante कलमलचिन्त.

LIGNE 10. — La construction est en quelque sorte disloquée : «Il serait plus facile à un enfant de dire le nombre des grains de sable et les milliers de koṭis de Nāgas des quatre grands océans, que.....»

LIGNE 16. — Ma restitution de ce vers est bien conjecturale. Voici comme je comprends : «Les arbres, ceux qui, en commençant par la demeure des dieux, y vivent tout le temps d'un kalpa, ceux qui sont ici-bas durant ce laps de temps, et ceux qui seront sur la terre dans l'avenir.....»

LIGNE 20. — Si le texte est exact, il ne nous reste qu'à prendre तस्य, comme serait régulièrement तस्य तस्य, avec un sens distributif, «de tel ou tel héros».

PAGE 369, LIGNE 2. — Cette strophe entre dans un nouvel ordre d'idées; elle devait être primitivement précédée d'autres vers, tels par exemple qu'est le suivant, expliquant à qui se rapporte le génitif से, à savoir au Bodhisattva.

LIGNE 5. — J'ai, ici et un peu plus bas, cru devoir rétablir la forme palie avāḥ-dam dont l'aspect un peu insolite explique aisément la corruption.

LIGNE 12. — एकस्मिन् विद्वान् «sur chaque langue» m'a effrayé, même ici.

LIGNE 14. — Il faut suppléer मच्छति ou un équivalent; la liberté est forte.

LIGNE 20. — Si ma lecture est justifiée, अमिच्छेद्वा devrait être entendu comme adjectif. मत्तावय «qui range la moelle» ne peut avoir que la valeur d'une conjecture. Je n'ai pas besoin de faire remarquer que les menaces exprimées dans cette stance

et dans les stances suivantes en rapportant avec évidence la composition à une époque ou à une région où l'autorité du bouddhisme avait subi des atteintes profondes.

PAGE 371, LIGNE 9. — *बुद्धे* = *बुद्ध*. Cf. I, 372, à 17.

LIGNE 10. — La lecture *प्रतिष्ठति* paraissant certaine, le mot ne peut guère s'appliquer qu'aux violences auxquelles se heurtent les apôtres de la religion en décadence. L'épithète *पुरिमविमर्श* est pour moi plus obscure; *विमर्श* ayant le sens technique de méditation extatique, l'adjectif marque peut-être ces oppositions comme « prévues dans les méditations antérieures ». En somme, l'apôtre dévoué dont il est ici question, d'après notre strophe, accepte avec joie les misères de cette vie et s'assure un avenir heureux.

PAGE 372, LIGNE 21. — « Au moment de sa mort (qui doit pour lui être) la dernière », parce qu'il entre dans le nirvāṇa.

PAGE 373, LIGNE 7. — « Celui qui n'accomplit pas cette action excellente, celui-là n'a pas une mort heureuse. »

PAGE 374, LIGNE 9. — *उपसंक्रमि*, comme *कर्तुं* à la strophe suivante, etc. Je reviendrai ailleurs sur ces formes.

LIGNE 23. — Le *pāli* *नीति* se rapproche tellement de la lecture des mss. que je l'ai restitué dans le texte; le sens est bon : « Par lui n'advient aucun mal aux hommes. »

PAGE 375, LIGNE 15. — A *अतिशयोक्ते* comp. *अत्युत्कृष्टी*, par exemple, p. 378, l. 8, etc.

LIGNE 23. — *मृत्योर्पति* a bien l'air de signifier *मृत्युपति*. Le mètre paraît protéger cette bizarre lecture. Je l'ai gardée sans prétendre en rendre compte.

PAGE 376, LIGNE 6. — Il y a apparence que la lecture *अनादित*, c'est-à-dire *अद्वैत*, est exacte. Je ne puis pourtant suggérer de mot, faute d'exemples parallèles, aucune traduction qui me satisfasse.

PAGE 377, LIGNE 5. — J'ai conservé la lecture *बुद्धे* que je considère comme une forme fantaisiste du potentiel. — *उत्तरमर्त* = *अन्तरमर्त*.

LIGNE 7. — *ते प्रसूत*, c'est-à-dire la récompense due à cette bonne action, le fruit dont il vient de semer le germe.

PAGE 379, LIGNE 5. — Je ne vois rien de très probable à tirer de *कलिकामो*; le mot doit être une épithète du trône. On pourrait croire que la première partie du mot est कलिक, une forme prékritie de स्पष्टिक, comme प्रचक्षति = "explique".

PAGE 380, LIGNE 18. — सदा, c'est-à-dire सदाशिवकाम्यः.

PAGE 381, LIGNE 9. — Le locatif पुण्यकर्मणि équivaut au génitif पुण्यकर्मणः.

LIGNE 5. — Cette strophe, si je l'ai bien restituée, s'écarte de l'analogie des stances environnantes; elle semble renfermer une allusion à un fait légendaire, et préparer ainsi la promesse qu'apporte le vers suivant. Mais plusieurs de mes conjectures peuvent paraître douteuses. Je suis obligé d'admettre que मह्यम् est employé dans le sens de « dieux », au lieu de l'ordinaire महत् . इन्द्रियदाता pour dire « le soleil » s'explique bien; mais la locution n'est pas courante et consacrée.

LIGNE 8. — Si ब्रह्म peut être maintenu, il faudrait le prendre comme — ब्रह्मणि « j'ai été », ce qui ne me paraît guère vraisemblable. Quant à la locution ब्रह्ममह्यम्, il est clair qu'elle revient à « cent mille fois ».

LIGNE 21. — La seconde personne, भोचि, करोषि, est ici singulière. On se rapprocherait du tour qui domine dans ces dernières strophes en restituant les premières personnes भोमि, करोमि.

PAGE 384, LIGNE 13. — Ma lecture suppose, comme on le voit aisément, le calembour si ordinaire sur le double sens de रतः.

LIGNE 14. — कर्त्तिकार्ष्णि doit être corrompu, malgré l'accord des mss. En tout cas je n'en puis, pour ma part, tirer aucun sens certain. — Je ne suis pas plus fixé sur le sens de कार्ष्णि qui se répète dans les vers suivants. Est-ce une forme plus ou moins altérée se rattachant à कार्ष्णिप ?

PAGE 386, LIGNE 2. — C'est-à-dire « qu'il donne fût-ce la centième partie d'une goutte d'huile ».

PAGE 387, LIGNE 6. — Ces deux pādas résument l'enseignement prêté à l'être qui, grâce à ses mérites, est devenu deva : « les skandhas sont instables; ils sont une source de malheur, et il faut naître le bienfait des Bienfaiteurs », c'est-à-dire l'enseignement apporté par les Buddhas.

LIGNE 11. — On ne voit pas de Buddha dans le Satyashloka, mais seulement sur la terre; de là ma correction.

LIGNE 14. — Ou il faut prendre que देवा est employé pour le locatif sans désinence, ou corriger देवो « étant deva ». Le second parti est le plus recommandable.

PAGE 388, LIGNE 10. — Je n'entends pas सुलवनि : je suppose que c'est मरुति qu'il faudrait lire.

PAGE 390, LIGNE 1. — वनिष्ठ paraît être = वनेत्थ, वनःस्थ, et désigner les habitants qui sont « à l'intérieur » de la ville.

PAGE 391, LIGNE 3. — À ces वनिक on peut comparer le *antidhikkiniḍḍaka* qui, dans le Mahāvamsa (p. 179, l. 12), est suspendu au-dessus des reliques.

LIGNE 11. — होमति est employé (*Lal. Vist.*, 154, 12; 284, 7) dans le sens d'« abandonner ». Ici cet *abandana* est inspiré par une pensée pieuse; c'est « donner » qu'il faut traduire.

PAGE 395, LIGNE 6. — Je considère ईद्वयिन् comme = द्वैतर्ष : « personne ne peut avoir l'idée d'exercer l'empire sur lui ».

LIGNE 8. — Sur les quatre Saṅgrahavastus, cf. l. 370.

PAGE 396, LIGNE 9. — Il faut suppléer un régime à वनिष्ठाय, à savoir वास, comme le montre ce qui précède et ce qui suit.

LIGNE 18. — « Puiss-je devenir dans le monde entier l'œil de tous les aveugles ! » On pourrait aussi corriger वने न « Puisse-t-il ne pas rester dans le monde un œil aveuglé ! »

PAGE 398, LIGNE 16. — Ces vers se rattachent visiblement au morceau de la p. 401, l. 5 et suiv. dont ils sont indubitablement séparés. Les vers suivants (17 et suiv.) se présentent en effet *ex abrupto*. L'absence de toute transition qui ne permet même pas de décomposer exactement le sens du premier pāda, jointe au changement de mètre, prouve qu'il y a ici une lacune. Ce passage n'est sans doute qu'un fragment égaré de quelque autre version du même récit. J'admets ici comme cadence une forme de tous les pādas ० ० ० — ० ० ० — ; j'ai introduit en conséquence dans le texte les modifications légères qu'en exigeait la restitution. J'ai dû en outre dans le premier vers éliminer मरु pour lequel il n'y a pas de place. Un autre fragment, faisant évidemment suite à la ligne 6 de la page suivante, est égaré à la p. 402, l. 22 — p. 403, l. 3. Il est assez visible que toute cette partie du texte est en grand désordre.

PAGE 400, LIGNE 4. — La comparaison de p. 402, l. 6 et p. 403, l. 7, ne permet pas de toucher à la leçon मरु, bien que j'ignore quel oiseau ce mot désigne.

PAGE 401, LIGNE 4. — À l'appui de la correction विनयविनयि, cf. plus bas.

p. suiv., l. 22. On pourrait rester plus près des mss. en lisant त्रानिहवाम, त्रानि étant un paléisme pour त्रानि; l'expression « destruction de toute ruine » s'expliquerait à la rigueur comme un des innombrables synonymes de nirvāṇa ou de bodhi; mais elle impliquerait pour त्रानि un emploi général qu'aucune formule ne consacre.

LIGNE 14. — Le présent नमस्तस्मिन् dans le sens du passé, comme s'il était accompagné de स्म.

PAGE 404, LIGNE 4. — Pourrait-on admettre une forme सर्वविभू comme équivalent de सर्वविभू? Elle nous permettrait de rester plus près de la tradition.

LIGNE 12. — « En s'avancant vers la perfection de Buddha. . . »

PAGE 403, LIGNE 2. — स्वस्तिकाले me paraît douteux. Il faudrait entendre : « au temps qu'il vit Svastika », c'est-à-dire après avoir vu Svastika, après s'être muni de l'herbe nécessaire pour préparer son siège sous l'arbre de Bodhi.

LIGNE 5. — L'entende तिल comme une expression figurée suggérée par les entrelacs que forment les brindilles disposées en tapis par le Bodhisattva.

LIGNE 9. — « La voie suivie précédemment [par d'autres Buddhas]. »

PAGE 405, LIGNE 15. — Ces deux ślokas sont ici visiblement déplacés; ils devraient clore les stances de Kāla et venir à la page précédente après la ligne 17.

LIGNE 19. — Cette énumération des quatre moyens par lesquels se manifeste l'habileté politique (cf. Yājñavalkya, I, 345) est ici hors de place. Est-ce une interpolation amenée, on ne voit guère pourquoi, par l'énumération de cinq sañjāts?

PAGE 405, LIGNE 2. — कामनत्र manque de clarté; काम est-il employé dans un sens voisin de काम, en sorte qu'on doive traduire : « enivré de la force, comme le roi des animaux »?

LIGNE 5. — Il y a changement d'interlocuteur. Māra répond.

LIGNE 14. — Le vers est incomplet et कामकाय siirement altéré.

LIGNE 16. — « Ne te préoccupe pas de l'avenir (cf. les abstraits en itā). propose-toi les jouissances terrestres. » Cf. Chiblers s. v. sandighāhita. Il va de soi que ce pāda n'a rien à faire avec le sandighāhitasāmañaphala; au contraire il désigne en somme précisément l'opposé de la loi du Buddha.

PAGE 406, LIGNE 9. — Le vers n'est pas complet. On pourrait songer à condenser en un seul śloka les lignes 8, 9 et 10, en admettant que dārogyatā dādanā est une glose explicative (du reste très superflue) de pāpāni bhittā; mais il semble bien que la ligne 9 constitue dans l'intention du texte un demi-śloka, et

nous obtenons ainsi le cadre de deux glokas complets. Sur l'exclamation *सुहो धर्मः*, cf. I, 560.

LIGNE 19. — J'admets une forme moyenne *ब्रह्मेण* qui n'est pas ordinaire, mais qu'indique la leçon des mss. et que réclame la mesure.

PAGE 407, LIGNE 9. — J'entends : « Si tu as pouvoir sur ton esprit, tu es [vraiment] maître; si tu es le maître des désirs, tu n'es sûrement pas de maître. » Et la suite explique que ce sont les passions des sens qui font perdre leur pouvoir aux rois. Le vers *सो ह्यमर्षी*, etc., prouve qu'il faut prendre ceci conditionnellement : « tu serais vraiment maître si tu avais l'empire sur ton esprit », etc.

LIGNE 20. — La mesure exige ce sandhi *prākṛitisant* *यामिहि*. Dans le vers suivant, nous sommes obligé de compter brève la finale de *चतुर्भिर्ना*.

PAGE 409, LIGNE 6. — « Celui qui entreprend une semblable attaque » : c'est-à-dire : « il faut être aveugle pour songer à une pareille lutte ».

LIGNE 11. — Ma restitution ne m'inspire aucune confiance : je crois bien que le sens doit être : « et de pareilles gens n'ont aucune sagesse, qui... », mais *अत्र* dans ce sens n'est guère satisfaisant.

LIGNE 18. — La lacune serait sans doute facile à combler si l'on savait à quelle fable il est fait allusion ici.

PAGE 411, LIGNE 14. — *परिमितानि* n'est, bien entendu, considéré que comme un synonyme d'*arsha*, par l'intermédiaire du jeu de mots étymologique *arīṣa*.

PAGE 412, LIGNE 18. — Je n'ai pu rétablir quelque régularité dans les strophes qui suivent qu'en les considérant comme composées de trishlabes de type très variable, n'ayant en commun d'une façon régulière que la cadence *— —* à la fin de chaque pāda. Encore plusieurs des corrections nécessaires n'ont-elles pu être obtenues qu'au prix de conjectures que je suis le premier à considérer comme bien douteuses.

PAGE 413, LIGNE 14. — J'entends que les rākhasas tremblent encore tout en se donnant mutuellement des paroles de réconfort.

LIGNE 20. — Si c'est ainsi qu'il faut lire, *मदो* serait un raccourcissement arbitraire pour *मदोः*.

PAGE 414, LIGNE 4. — *मत्तः*, à en juger par *मदो* de la ligne 20, doit désigner surtout ici la condition, l'état intérieur, la grandeur morale et la haute dignité du Rādhāsattva.

PAGE 415, LIGNE 8. — Ce pāda est visiblement altéré. Les gécitifs ne sont pas clairs. En les supposant exacts, on ne pourrait que les faire dépendre des nominatifs qui suivent : « (j'ai observé) les fleurs brillantes des guirlandes et l'odeur délicieuse des parfums », mais alors on ne peut garder गुणस्य qui, du reste, semble condamné par le mètre.

LIGNE 10. — Dans ces deux dernières strophes, le mètre reperd sa régularité; il paraît retomber dans ce type de tristubh indéterminé et flottant dont nous avons eu des spécimens un peu plus haut.

LIGNE 14. — Je n'ai pas osé garder अस्मै, अस्मै étant ordinairement employé dans un sens différent de celui que le participe comporte ici (cf. I, 566). Cependant il serait peut-être à la rigueur possible, et l'on pourrait considérer par exemple que l'emploi de अस्मै dans अहंपरोद्व्यसमस्य (où अस्मै est quelquefois remplacé par अहमने, comme p. 430, l. 6) est une garantie suffisante pour la transition d'une acception à l'autre.

PAGE 416, LIGNE 18. — उपपन्नेति = *उपपत्ति est connu par le pāli.

LIGNE 20. — Cette explication et celle qui lui fait pendant après la strophe suivante n'est, bien entendu, qu'une annotation scolastique. Le Buddha est représenté dans les deux cas comme concevant l'enchaînement des causes (अतोन्मसमुपपत्ति), mais la première fois par un procédé positif, en découvrant les causes des lois, la seconde par un procédé négatif, en apercevant la destruction successive des causes (अस्य) qui s'enchaînent.

PAGE 417, LIGNE 12. — Scander sārgeserobhā.

PAGE 418, LIGNE 5. — Ce passage n'est pas très clair; j'entends le texte tel que je l'ai écrit : « ce n'est pas de ce dont ils s'enivrent (c'est-à-dire des objets des sens qui éveillent en eux le désir, rāga) que peut venir pour les hommes le changement (c'est-à-dire la délivrance) ». Mais la construction est bien pénible.

LIGNE 11. — « Tous les modes d'existence tendent à se propager, et tous sont instables, » etc.

LIGNE 15. — On ne voit pas bien comme उपपत्ति, qui est tout simple, a pu faire place à cette lectio difficilior इत्येवमा. Il est certain pourtant que cette lecture n'est pas correcte, et je ne trouve rien de plus plausible à y substituer.

LIGNE 16. — Sur cette formule, cf. I, 34 et suiv. et les notes.

PAGE 420, LIGNE 1. — पश्यन्चादपरिहृत्य « qui s'épuise à faire le mal ».

LIGNE 11. — इदुतोन्मसमुपपत्तिर् est au dehors de toute construction et ne s'explique que comme une glose ajoutée à सङ्ख्येयवर्गोपाधि.

PAGE 421, LIGNE 16. — अथै est ici nom de nombre, comme *Lal. Vâl.* 168, 16, cité dans PWB.

PAGE 422, LIGNE 17. — अनुप्रास « comme il convenait pour le personnage », c'est-à-dire comme il convenait pour un prince de si haut rang et de si merveilleuse origine.

PAGE 423, LIGNE 13. — J'ai conservé विह्वलि qui se peut à la rigueur entendre : « Celui qui n'a que peu de mérites croît (mal) comme un arbre né dans le chemin. » Mais j'estime, d'après l'analogie de अनुप्रास, que la vraie lecture est विह्वलि : « Celui qui n'a que peu de mérite est détruit comme l'arbre né dans le chemin. » C me paraît avoir ici conservé avec l. l'orthographe originale.

LIGNE 18. — धार्म्यतया « dans de bonnes grâces, d'affabilité », etc. Cf. ci-dessus, I, 377 et.

PAGE 424, LIGNE 20. — Sur योगिनिष et sur le participe योगिने (l. 19), cf. plus haut I, 380.

PAGE 425, LIGNE 5. — On voit ici des traces métriques. Cf. en effet la répétition en vers, plus bas fol. 259^b; des fragments paraissent s'en être glissés ici.

LIGNE 12. — कामे ne me paraît donner aucun sens. En écrivant कामे, je comprends « dans quelle catégorie d'êtres se trouve Subandhu ? »

PAGE 426, LIGNE 8. — Je considère वलिभार्य comme un dénominatif tiré de वलिभार : « fais-moi part d'une femme ».

LIGNE 16. — धर्मक pour « arrière-grand-père » ne paraît pas consacré par la langue classique.

LIGNE 19. — मुहति ici et मुहति un peu plus bas ont le sens qu'auraient उपति et उपति. Cette acception me paraît suffisamment garantie par l'emploi analogue de प्रमुह, ci-dessus, I, 304, 15 et la note.

PAGE 427, LIGNE 6. — J'ai conservé प्रवृत्त, प्र étant à la rigueur possible; mais प्रवृत्त que donne C est en somme beaucoup plus probable. — प्रवृ, bien entendu, = प्रवृ.

PAGE 428, LIGNE 1. — कामन्त dérivé de कामन्, équivalent de काम, « tout ».

LIGNE 9. — La réduction en vers (ci-dessous, fol. 259^b) paraît avoir influé sur ce passage dont la construction n'est ni parfaitement claire, ni surtout d'allure

parallèle. En revanche, on verra que la version versifiée est justement ici altérée et fragmentaire dans nos mss.

Ligne 14. — वाय गच्छामि, c'est-à-dire comme à la ligne 4.

PAGE 429, LIGNE 13. — Je doute fort de cette forme कट्टीकियनि (cf. ensuite कट्टीकियानो, et ci-dessus, I, 544); je ne sais trop s'il faut réellement admettre l'orthographe कट्ट à côté de कट, et cette locution कट्टी ou कट्टीकियनि ne me satisfait guère. — C'est aussi comme pis aller que j'ai admis dans le texte la lecture यच्छहि जट्टनीहि वालायेन गलन्तो; pour traduire « tout inondée dans ses lamentations de larmes qui se précipitent », je suis obligé d'attribuer à यच्छहि un acceus neutre et à गलन्ति une acception « dégoûter », qui ne sont ni l'un ni l'autre ordinaires.

Ligne 18. — « Sans chaussures, elle dont le pied n'avait jamais touché le sol »

PAGE 430, LIGNE 2. — Cf. p. 95, l. 19.

Ligne 5. — Pour cette phrase, voy. ci-dessous, p. 431, l. 10.

PAGE 431, LIGNE 17. — La lecture सिंहुमनयोदे ne me paraît pas du tout certaine. A quoi bon spécifier que le prince sera destiné à la royauté? Au lieu d'ajouter य, peut-être pourrait-on lire सिंहुमयोदे. Il faudrait admettre que योदे est une manière de dire « égal de », et l'expression serait l'équivalent de सिंहुयदतो que nous avons eu précédemment. Mais je ne puis alléguer aucun exemple de cet emploi de योदे.

PAGE 432, LIGNE 3. — J'ai conservé l'écriture निवृषमिद्या si incorrecte qu'elle soit; elle est caractéristique pour la manière dont nos scribes considéraient la voyelle *pi*.

Ligne 7. — J'ai cru devoir écrire partout निषद्व au lieu de निविद्व. Le mot me paraît être simplement une orthographe sanskritisante du pâli *nissadda* = इषद्. L'i, comme l'indique Vv long de C, résulte d'un rapport imaginaire établi entre le mot et le thème नि-यद्.

PAGE 434, LIGNE 9. — Le membre de phrase कियेवामि रजिषा नि reste pour moi obscur et douteux. Le seul sens que j'en puisse tirer est le suivant : Kuça rend les jouets « en peinant » : à quoi bon les conserver?», c'est-à-dire qu'il les rend de son plein gré, quand il n'a plus aucune envie de les garder.

PAGE 435, LIGNE 4. — ओहि तालेहि paraît devoir s'entendre : « [en partant] après trois coups frappés dans les mains », en d'autres termes, au signal donné par trois coups.

PAGE 437, LIGNE 14. — Je n'ai pas voulu toucher à la forme देवता des ans., quoique la seule forme reconnue par la langue classique soit देवता, et que notre tradition elle-même donne देवता un peu plus bas.

PAGE 439, LIGNE 6. — Le participe dans la fonction du verbe fini. — Un peu plus bas, à la ligne 8, on remarquera la lecture अहः pour अहो de 8; elle caractérise bien l'arbitraire des restitutions orthographiques de notre tradition.

PAGE 440, LIGNE 31. — Je me demande s'il ne faudrait pas corriger सम्पन्नम् en सम्पन्नम् «procure-moi une femme en la faisant enlever dans quelque contrée éloignée, à prix d'or».

PAGE 441, LIGNE 7. — Les Madras ne figurent pas habituellement dans cette relation étroite avec les Çarasenas. (Cf. Lassen, *Zeitschr. für die Kunde des Morgenl.*, III, 312-315.) Dans le sud, des Madras ou Madras sont donnés comme les habitants de Mathurâ (Wilson, *Village Pur.*, ed. Hall, II, 163 n.). La présence de Madras ici se rattache-t-elle au nom de Mathurâ, qui, au nord, désigne un des centres des Çarasenas ?

LIGNE 14. — धारयति = धारयति «s'étant vêtu».

PAGE 442, LIGNE 14. — ऐश्वर्यं dans le sens où ऐश्वर्यं est ordinairement seul employé est bien douteux.

PAGE 443, LIGNE 8. — L'orthographe अतिशयिणि est ici répétée avec trop de conséquence pour qu'il soit prudent de l'éliminer. C'est un exemple de plus de l'emploi du causatif pour le thème simple.

LIGNE 16. — Construction incohérente, comme souvent.

LIGNE 19. — En lisant चित्रना च ह्य, j'entends : « Il y a longtemps que nous sommes partis de notre pays. »

PAGE 444, LIGNE 7. — L'orthographe अश्वत्थं m'a paru mériter d'être conservée.

LIGNE 16. — Si la lecture est exacte, il faut prendre अश्वत्थं dans le sens d'« obstacle, difficulté », qui a déjà été relevé (l. 631). Mais peut-être faut-il écrire ici comme plus bas अश्वत्थं.

PAGE 446, LIGNE 4. — अश्वत्थं est une faute certaine; je n'y substitue अश्वत्थं que faute de mieux; l'expression serait faible et même assez plate.

PAGE 448, LIGNE 4. — Sur le verbe गेहेति, cf. I, 603.

LIGNE 7. — La locution हेतुमुपादयति est construite avec l'acccusatif, comme le texte portait विदेहयति.

LIGNE 16. — प्रकृत्यैव « simplement, sans aucun appareil qui fasse connaître un rang ».

PAGE 449, LIGNE 6. — Cette formule est répétée trop souvent pour qu'il soit possible de la corriger. La répétition de la p. 451, l. 12 où on lit अतोमि en marque du reste la vraie signification. Il suffit de comparer la formule connue des drames हदाययति भवान्.

LIGNE 13. — सर्वग्रही « nombreux entre tous », c'est-à-dire « les plus nombreux ». Cf. plus bas, 451, 16, सर्वश्रेष्ठ = « le plus beau de tous », etc.

LIGNE 16. — Sur le vocatif ou हे, cf. ci-dessus, I, 403.

PAGE 450, LIGNE 2. — Il faut admettre que, par une négligence de construction, le sujet de कृत्य est अथा देवोप.

LIGNE 10. — कटचु se retrouve ailleurs dans le sanskrit buddhique (cf. Cowell, *Dieya Acad.*, ind. s. v.) comme en pâli (Childers, s. v.) où la signification de « cuiller » lui est assignée. On peut croire qu'il s'agit ici de la cuiller qui sert à l'offrande, au hâli par lequel les femmes sont censées avoir apaisé le Râkshasa. Mais comment expliquer ou plutôt corriger खलित ? Plus loin (p. 452, l. 17) les mss. portent आनयति qui protège notre leçon présente.

LIGNE 16. — स्यान्मि = मनामि « j'ai presque été dévoré par un Râkshasa ».

PAGE 453, LIGNE 17. — Nous avons déjà rencontré le mot पनि(पनि ou पति)-मोक (I, 195, 14) que j'ai écrit पनिमोदक, suivant le témoignage dominant de la tradition. La lecture पनिमोक, que nous retrouvons ici même, où il paraît probable que nous sommes en présence du même mot, semble faire pencher la balance en faveur de la forme पति* ou पनिमोक. La syllabe के ou क que les mss. ajoutent ici entre नि et मो jette d'autre part sur le mot une obscurité nouvelle.

PAGE 454, LIGNE 16. — Au lieu de गेहेति le paragraphe suivant porte गेहेहि (456, 1). Il serait tentant d'introduire ici cette lecture. Mais nous avons précédemment rencontré (I, 363, 14) गिहेहि exactement dans la même fonction que remplit गेहेहि dans notre passage.

PAGE 456, LIGNE 9. — अपरमुक्तयो est assez curieux, d'abord à cause du prâkritisme अपरज् = अपरेषु, ensuite à cause de la dérivation, analogique en कर्त्त qui se peut comparer à des formes comme पक्षिमेत.

PAGE 457, LIGNE 14. — Je ne sais trop que faire de *अङ्गुलनउक्कानि*; उक्क = उक्क ne donne pas un sens possible. Je ne vois d'ailleurs aucune correction, ni *अङ्गानि, ni अङ्गणि, qui paraisse très plausible.

LIGNE 19. — Ma correction *एकेनोव्यादेन* est évidemment toute conjecturale. La lecture *सत्तलकमाउकानि* est aussi fort douteuse. Il y a là un terme technique de construction qui m'est inconnu. Peut-être est-ce *सत्तलकमाउकानि* qu'il faudrait lire.

PAGE 458, LIGNE 9. — Sur *इच्छद्वि*, cf. I, 317 et la note.

LIGNE 10. — Comp. la répétition de ce passage, ci-dessous fol. 462^r.

PAGE 459, LIGNE 7. — Le vers suppose la lecture prékritisante *निषिलेन*.

PAGE 460, LIGNE 7. — La forme *कणकुब्ज* que recommande la lecture de B est aussi celle que le nom de *कणकुब्ज* prend en pâli, malgré l'analogie, qui ferait attendre *कणकुब्जा*.

LIGNE 11. — Graphiquement, la correction *मनो* n'est pas très naturelle; une lecture *वेदिमिना वल्लिपट्ट* se recommanderait davantage; *मनो* semble pourtant appeler un corrélatif.

PAGE 461, LIGNE 21. — Dans la suite *मिपुं विट्ठं* est remplacé par *मिपिट्ठं* qu'il faut, je pense, rétablir ici. Le mot se retrouve dans le *Dir. Asadāna*, éd. Cowell et Neil, p. 70, l. 98. Il s'agit d'un « vase à lait » et l'addition de *पू*, si elle n'est pas une glose explicative, peut venir d'une répétition accidentelle. — Ce n'est pas sans hésitation que j'écris *वल्लिपट्ट*; le mot ne m'est point connu d'ailleurs; ici comme dans la répétition C écrit avec conséquence par la cérébrale *वल्लिपट्ट*. Je suppose que ce terme doit être apparenté à *वल्लिपट्ट* qui est donné comme signifiant : un petit vase à eau (PWB).

PAGE 462, LIGNE 10. — Je ne vois pas comment *वत्तव्वं* se prêterait à une explication satisfaisante. J'ai donc corrigé *वत्तव्वो* « une seule bouchée »; sur cet emploi de *वत्तव्व*, cf. ci-dessus, I, 616. La confusion si fréquente de *व* et *व* rend bien compte de l'erreur.

LIGNE 20. — *एत्थुपदेमकाले* ne se pouvant maintenir, j'écris par conjecture « *लेज* » en comprenant : « un petit jour ».

PAGE 464, LIGNE 8. — Je n'ai pas cru, dans une phrase si simple et si courte, pouvoir admettre l'incohérence de la construction *म* — *इममो* — *वेदिमिना*.

PAGE 465, LIGNE 9. — J'ai écrit *वेदिमिना* d'après la répétition où nous avons *वेदि* et *वेदिमिना*; *वेदि* se trouve aussi dans le *Dir. Asad.* (éd. Cowell-Neill, p. 504.

l. 23) où les éditeurs lui attribuent hypothétiquement le sens de *table*. Ce mot, de même que धनुकु ou धनुकु, धनुकोट, ne m'est pas connu d'ailleurs, et comme l'étymologie n'en est pas transparente, ni même la forme certaine, je n'essayerai pas d'en déterminer le sens exact par de vaines conjectures.

PAGE 466, LIGNE 5. — चोल dans le sens de «vêtement» est usité en pâli, et donné pour le sanskrit par les dictionnaires (Cf. PWB.).

LIGNE 18. — Si l'on compare हितानीक dans le paragraphe suivant, on remarquera que nous avons ici un nouvel exemple de l'équivalence des suffixes *iya*, *ika* (cf. l. 425), compliquée de cette circonstance que, par une fausse analogie avec d'autres formations, le suffixe *daiga* a eu préalablement son *i* raccourci en *i*. La lecture हितानीक de la page suiv., l. 7, semble témoigner du caractère tout mécanique de la transformation du *ka* final en *ya*.

PAGE 467, LIGNE 1. — Au lieu de देवान्ते, c'est peut-être हवान्ते «sur le bord de l'étoffe», qu'il faudrait lire. Dans le paragraphe suivant nous avons seulement देवे. J'aurais dû citer cet emploi de लघ्वक dans une note antérieure (l. 467), relative à la signification de ce mot. J'y ai relevé sa synonymie avec कन्याया; elle donne bien le sens qu'exige ici le contexte : «pur, agréable».

PAGE 468, LIGNE 13. — Peut-être faudrait-il écrire लघ्वकम्. Nous retrouvons le mot *luffaka* ou *luffika*, en pâli, par exemple *Jātaka*, I, 141, 10; 329, 14. De ces passages et de notre contexte ici même, il résulte que ce terme désigne des vases particulièrement précieux.

PAGE 469, LIGNE 16. — Il faudrait compléter, comme ailleurs रत्नं (च योगा च ते सुदर्शना) तावद्, etc.

PAGE 470, LIGNE 9. — Je n'entends pas गुणगुणका. Il serait peu raisonnable d'éliminer une leçon difficile comme celle-là pour la remplacer par quelque expression telle que गुणावलिका dont on ne s'expliquerait guère la corruption.

LIGNE 13. — गुणिव्यस्तानि me paraît infiniment suspect. Peut-on entendre «bien composés», litt. «bien tissés»? J'en doute fort.

PAGE 472, LIGNE 3. — C'est, je pense, मणित्राकर qu'il faudrait lire; on pourrait entendre «des réseaux formés de pierres précieuses», d'après l'analogie du pâli *śāṅkāḍa*, forme équivalente au sanskrit अङ्गुरा, que donne l'Abhidhānappadīpikā.

PAGE 473, LIGNE 10. — वननीय désigne, je suppose, des boîtes à collyre; de même वनमणिकारिका doit s'appliquer sans doute à des boîtes à onguents affectant la forme de géoïdes fantaisiques. Dans la suite beaucoup des dénominations restent pour moi indéterminées, bien que, en général, la lecture parvienne assez assurée. Il y a pourtant au moins वनवोचक dont je ne suis trop que faire.

PAGE 475, LIGNE 6. — J'ai conservé l'orthographe prâkritisante वन = वन्य, et, d'après les lectures suivantes, restitué ici गड. Ce n'est pas que le mot soit clair pour moi; serait-ce une dérivation prâkritisante de गड «orné, embelli»? वन्य-हृदयगणि : «des manches, des cannes habilement machinées»?

LIGNE 9. — Sur गडगणिका et sa traduction, je ne puis offrir aucune conjecture probable.

LIGNE 10. — Bien que je n'aie pas osé toucher à la lecture difficile वन्यगणिका, je me figure que la lecture primitive n dû être गणिका.

PAGE 477, LIGNE 6. — J'entends वन्यगणिका et वन्यगणिका : «des tiges de cannes et des porte-cannes».

PAGE 479, LIGNE 10. — Le roi le traite comme un visiteur respectable en lui passant au cou une guirlande de fleurs. Il faut tirer de गणिका le sens de «suspendre», ce qui n'est guère possible qu'en admettant une confusion entre les thèmes गण et गण्य, en sorte que गणिका équivaldrait en réalité à गण्यगणिका.

LIGNE 19. — J'écris वन्यगणिका (qui nous débarrasse du *se* que je ne sais comment construire), d'après l'analogie de la locution वन्यगणिका वन्यगणिका que j'ai relevée précédemment. La phrase suivante montre qu'il faut prendre गणिका avec la valeur du causatif : «le faisant monter, le prenant sur le dos».

PAGE 480, LIGNE 9. — L'emploi pâli de khaya pour dire «être en colère» est suffisamment connu.

LIGNE 4. — Il me semble impossible de construire si l'on n'admet que वन्य est maladroitement employé ici dans la fonction du génitif. Même dans ces conditions la phrase marche assez mal. Le seul sens qu'on puisse y chercher me paraît être : «Si cet homme qui nous sert de jouet était ton époux, tu aurais le droit de le mettre en colère»; mais le présent वन्यगणिका ne comporte pas le sens conditionnel.

LIGNE 15. — गणिका ne donne ici (de même l. 17), autant que je puis voir, aucun sens admissible. La difficulté est de le remplacer. Je ne vois rien de mieux à proposer que गणिका dont la leçon गणिका de la ligne 17 nous rapproche un peu.

PAGE 481, LIGNE 5. — Cf. le second distique de la page 483.

PAGE 482, LIGNE 5. — Cf. le distique l. 5-6 de la page suivante. Nous voyons par la répétition que le sens doit être : « que cette pénitence, cette épreuve m'arrive à mal pour toi ! », au lieu de te valoir mon amour. Il faut admettre que *अप* — *अपक* porte ici sur *अपराध*, avec changement du genre.

LIGNE 9. — *अप* ne s'explique que s'il fait fonction de cas oblique. C'est un emploi que j'ai été amené déjà à admettre p. 480, l. 4.

PAGE 483, LIGNE 6. — *अभिजा* désigne, au moins en pâli (cf. Childers), une certaine partie de la charpente des constructions. Comp. *Dhammap.*, p. 188, l. 16-17, où il est question de la *kappiḍḍ* et d'un *kappiḍḍakka*, d'un arbre d'où se peut tirer la *kappiḍḍ*. Évidemment l'arbre appelé *अभिजा* était considéré comme particulièrement impropre à cet usage.

LIGNE 8. — Le mètre semble exiger les formes *इच्छेति* et *कायसि*, c'est-à-dire l'inverse de ce que réclame la grammaire.

PAGE 484, LIGNE 4. — Telle qu'elle est transmise par les mss., cette stance m'est intelligible. Je proposerais de lire :

न न अहं अपराधं कस्ते अपादिहं पुरा ।

मयेव अहं स्वप्नाणो न मे अस्मिन्नुपनिषद्मसि ॥

Cependant ces corrections m'ont paru trop incertaines pour être directement introduites dans le texte.

LIGNE 7. — Pour *अपडसित्वा* c'est, je pense, *अन्धसित्वा* ou *दण्डसित्वा* qu'il faudrait rétablir.

PAGE 485, LIGNE 17. — Les fréquentes répétitions du mot ne permettent guère de douter que *अपराध* ne soit ici employé dans le sens de « retenir, assiéger ».

PAGE 486, LIGNE 4. — J'admets un décominatif *मग्गयन्ति* signifiant : « réduire en cendres ». — Relativement à *प्लव्वा* qui désigne clairement ici un monument religieux d'un caractère funéraire, cf. l'emploi assez différent du mot (l. 190, 25). La signification générique commune aux deux passages est peut-être celle de *tour* ou *petit édifice*.

LIGNE 16. — Cette phrase me laisse très perplexe. Il semble certain qu'elle contient l'antithèse *अहं ते* — *तव मयः* : *कुर्वान्* serait incorrect et ferait fonction de la 3e pers.

sanne; la chose n'est pas pour nous étonner, et à conserver *यत्* de C ou ne gagnerait rien; il faudrait admettre que *कुर्वन्* représente la 1re personne. Si l'on prend d'autre part *कृत्* dans le sens du passé, comme nous avons vu l'optatif souvent employé, on arrive — péniblement, je le reconnais — à cette traduction : « En t'aimant je t'ai, paraît-il (Kuça parle ironiquement), fait une grande injure; que médites-tu contre moi (en retour) ? » Kuça prendrait pour un piège les confidences de Sudarçanā.

PAGE 487, LIGNE 8. — J'ai corrigé ici en me fondant sur l'analogie de la répétition ultérieure.

PAGE 489, LIGNE 3. — *यद्यमानेन* ne me satisfait guère; il nous faut un mot qui fasse antithèse à *अनन्तमेव*. Admettra-t-on que *अद्यमाने* ou *यद्यमानेन* puisse, par l'intermédiaire des notions de *fin*, *limite*, signifier « au dehors » ? Je ne le pense pas. Je songerais plutôt à lire *वाक्येन*.

PAGE 490, LIGNE 19. — J'ai éliminé *सुवर्ण* qui ne s'explique pas et qui a pu être introduit par erreur à cause du voisinage du mot dans la ligne précédente. On pourrait aussi lire *सुवर्णमयी*.

PAGE 491, LIGNE 16. — Les mots *यो ह्यग्नि इव* sont sûrement corrompus. La correction que j'en ai proposée *नोपानम्य*, me paraît très vraisemblable.

PAGE 492, LIGNE 13. — *यत्*, comme serait *यत्*, dans le sens de « afin que... ».

TABLE

DU DEUXIÈME VOLUME.

	Pages.
PREFACE.....	1
INTRODUCTION.....	17
TEXTE.....	1
Incarnation et naissance du Bodhisattva.....	1
Son horoscope et l'épisode d'Asita.....	26
La jeunesse du prince dans le palais.....	45
Mañjarījātaka.....	48
Godhājātaka.....	64
Hārāpradānājātaka.....	67
Vyāghrījātaka.....	69
Dharmapālājātaka.....	76
Cārakalepajājātaka.....	80
Amarājātaka.....	83
Cetījātaka.....	89
Kinnarījātaka.....	96
Premier récit de la fuite et de la vie religieuse du Bodhisattva.....	117
Second récit.....	139
Cyanājātaka.....	166
Campakājātaka.....	177
Cyanakājātaka.....	199
Cīrprabhājātaka.....	234
La tentation et la lutte contre Māra.....	237
Cakuntakājātaka.....	241
Kacchajājātaka.....	244
Markajājātaka.....	246
Deuxième Cakuntakājātaka.....	250
Surūpajātaka.....	255

Avalokitesôtra	857
Anāgānājātaka	871
Second Avalokitesôtra	892
Les préliminaires de la bodhi, la défaite de Māra	897
Kṛcchājātaka (version en prose)	899
COMMENTAIRE	897

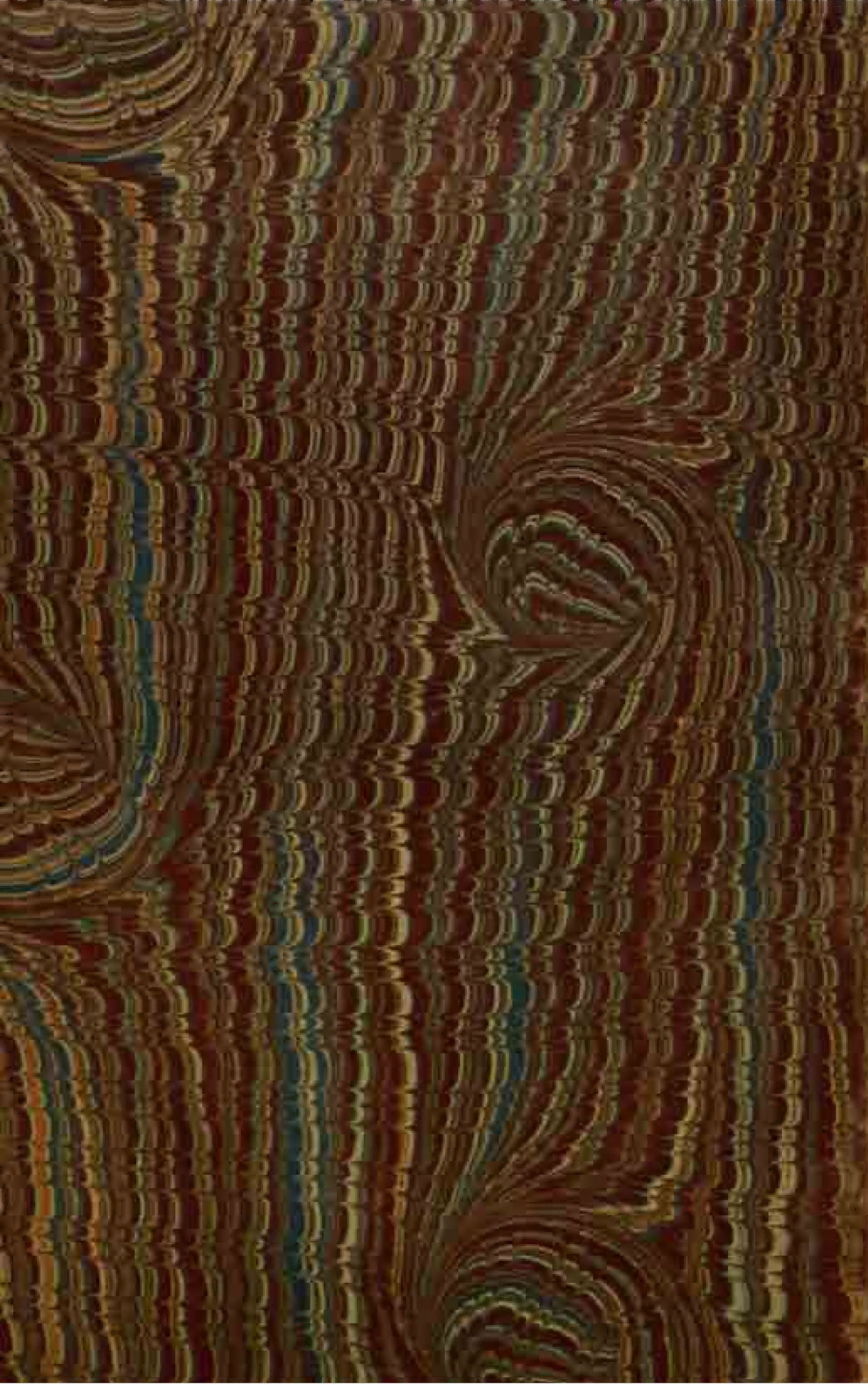

See vol I

NY CT
8/14/10/76

Central Archaeological Library,
NEW DELHI.

9303 *Volume 15*

Call No. *D 6050 BS22/Mch*

Author— *(9303)*

Title— *Ze Mahavastu*

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.